

ПОДІЛЬСЬКІ БОЖИЧІ

Посібник-хрестоматія
із вивчення подільської поезії
останньої третини ХХ – початку ХХІ ст.

Наукові статті, коментарі та укладання Ірини Зелененької

Вінниця

2019

УДК 821.161.2'06(082)

З-48

Книгу видано за сприяння Вінницької обласної державної адміністрації

Рекомендовано до друку навчально-методичною комісією факультету філології й журналістики ім. Михайла Стельмаха Вінницького державного педагогічного університету ім. Михайла Коцюбинського (протокол №7 від 27.02.2019)

Рекомендовано до друку Вченою радою Вінницького державного педагогічного університету ім. Михайла Коцюбинського (протокол № 8 від 17.04.2019)

Рецензенти:

Павлюк Ігор Зиновійович, доктор наук із соціальних комунікацій, професор

Завальнюк Інна Яківна, доктор філологічних наук, професор

Поляруш Ніна Степанівна, кандидат філологічних наук, доцент

Дубасенюк Олександра Антонівна, доктор педагогічних наук, професор

З-48 ПОДІЛЬСЬКІ БОЖИЧІ: посібник-хрестоматія із вивчення подільської поезії останньої третини ХХ – початку ХХІ ст. / Наукові статті, коментарі та укладання І.А. Зелененької. Вінниця : ТОВ «Твори», 2019. 332 с.

ISBN 978-617-7742-51-6

«Подільські Божичі» – це проект подільської поезії, що стає все значнішою та популярнішою в широких колах читачів й потребує аналізу, інтерпретації в освітньому просторі. Саме це пропонує авторитетна авторка, науковець і письменниця Ірина Зелененька в системі видання, яке має особливості посібника й хрестоматії водночас. Структура посібника-хрестоматії невибаглива, але ємка. Перший розділ книги – «Ad fontes» (себто до джерел), це статті про літературний процес та про особливості модерністської тяглості подільської поезії). Другий розділ має назву «Docendo discimus» (з латинської – вчимося навчаючи), це розділ про академічну поезію Поділля, поезію мистців-науковців. Третій – «Experto crede» (вір досвідченому), містить матеріали про філологічну поезію, імпрезу поетів із журналістського коша, що на зламі віків починає домінувати на Поділлі. Четвертий розділ, що має назву «Ad astra» (до зірок), транслює вибагливому читачеві неоавангардистську імпрезу Поділля, що не влягає в межі модерністських традицій краю. Це перша частина наукового проекту про поезію Поділля, над яким працює дослідниця.

УДК 821.161.2'06(082)

ISBN 978-617-7742-51-6

© Зелененька І., 2019

© ТОВ «Твори», 2019

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА (у співавторстві з М. Каменюком, В. Вітковським, А. Стебелевим)..... 6

I. AD FONTES

ДОЛЯ Й ОБРАЗ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА В ПОЕЗІЇ ПОДОЛЯН..... 10

ШЕВЧЕНКОВА УКРАЇНА У ПОЕЗІЇ ЕКЗИСТЕНЦІЙНИХ СПАЗМІВ

ВАСИЛЯ СТУСА, ТАРАСА МЕЛЬНИЧУКА,

ВОЛОДИМИРА ЗАБАШТАНСЬКОГО..... 18

ФЛОРИСТИЧНА МЕТАФОРА В ПОЕЗІЇ ДИСИДЕНТІВ ВАСИЛЯ СТУСА Й

ТАРАСА МЕЛЬНИЧУКА..... 23

ТАРАС МЕЛЬНИЧУК І НІНА ГНАТЮК: ДІАЛОГ ДОЛЬ, ВІРШІВ

ТА АБЕРАЦІЯ МІФІВ 29

ПОДІЛЬСЬКІ МІСТА Й СЕЛА У ТВОРЧОСТІ ПОЕТІВ

АКАДЕМІЧНОГО ШТИБУ – МИХАЙЛА СТРЕЛЬБИЦЬКОГО,

ТЕТЯНИ ЯКОВЕНКО, АНАТОЛІЯ ПОДОЛИННОГО..... 34

ОБРАЗКИ АНАТОЛІЯ ПОДОЛИННОГО: ТРАНСЛЯЦІЯ ДІАЛОГУ 39

ЕКОЕСТЕТИКА В ПОЕЗІЇ ПОДІЛЬСЬКИХ МОДЕРНІСТОК..... 42

БУША-УКРАЇНА В ПОЕМІ ВАЛЕНТИНИ СТОРОЖУК

«ПОДІЛЬСЬКА ТВЕРДИНЯ»..... 52

НАЦІОНАЛЬНІ ПСИХОТИПИ ПОДІЛЬСЬКИХ МІСТ І СІЛ

У ВІРШАХ ФІЛОЛОГІЧНИХ ПОЕТІВ..... 55

МІСТЕЧКА ВІННИЧЧИНИ В ПОЕЗІЇ ПОДОЛЯН..... 63

ПОДІЛЬСЬКИЙ ПЕТРАРКІЗМ:

«ЧОМУ СВІТ ПАХНЕ, ЯК РОЗРІЗАНИЙ КАВУН?» 70

ЛИЦАРСЬКИЙ КУЛЬТ І КРАЇНОЗНАВЧА ПЛАТФОРМА ПОЕЗІЇ

ВАСИЛЯ КОБЦЯ 78

ДО ПОЕТИКИ ЖИТТЄВИХ КОНТРАСТІВ ТА ЕСКІЗНОГО ОДИВНЕННЯ ВІКТОРА МЕЛЬНИКА	86
---	----

ОСМИСЛЕННЯ ІНТЕРВЕНЦІЇ, ПОДІЙ РЕВОЛЮЦІЇ ГІДНОСТІ Й АТО У ВІРШАХ ПОДОЛЯН	91
--	----

II. DOCENDO DISCĪMUS

ДМИТРО ШТОФЕЛЬ.....	101
ЮЛІЯ ВОЗНІЮК	104
СВІТЛАНА ІЛНІЧ	107
ВІТАЛІЙ БОРЕЦЬКИЙ	113
СЕРГІЙ ГУЛА	120
КАТЕРИНА ДЕВДЕРА	126
ІРИНА ЗЕЛЕНЕНЬКА (стаття Віктора Крупки).....	132
КАТЕРИНА КАЛИТКО	142
СЕРГІЙ ТАТЧИН	149
ВІКТОР КРУПКА	155
ЛЕСЯ ЛЯЩЕНКО	162
ОЛЕКСАНДР СТУСЕНКО	168
ВАДИМ ВАСИЛЕНКО	174

III. EXPERTO CREDE

МИКОЛА АНТОЩАК.....	180
ОКСАНА БАРБАК	186
ЮЛІЯ БРОВАРНА	191
ВАЛЕНТИНА ГАЛЪЯНОВА	197
ВІКТОРІЯ ГРАНЕЦЬКА	202
ОЛЬГА ЗАЙЦЕВА	208
АНАСТАСІЯ ІСЬКО	213
ТЕТЯНА КОНОВАЛЕНКО	217
РУСЛАНА МЕЛЬНИЧУК.....	225
ЮРІЙ СЕГЕДА	232
СЕРГІЙ ШКАБАРА	237
ЮРКО ЮРЧАК	243
НАТАЛЯ БЕСПАЛЬКО	246

IV. AD ASTRA

ВАСИЛЬ ПАСТУШИНА	250
АНДРІЙ ГУМЕНЧУК	258
СЕРГІЙ ЛЕФТЕР	261
ІГОР ХОДЖАНІЯЗОВ.....	264
МИКОЛА КУЧЕРЯВИЙ	268
ВОЛОДИМИР ЛІЩУК	273
ВІТАЛІЙ РИБКО	276
АНАСТАСІЯ РУДНІЦЬКА.....	279
ОЛЕСЬ СЕНІВ	283
АНДРІЙ БАШКАТОВ	286
КАТЕРИНА ІЛЬІНА	290
МАКСИМ КАРАУЛАН	293
ВАЛЕНТИН МАЙДАНЮК	296
ОЛЕКСАНДР МАМАЙ	300
ОКСАНА НЕКИТЮК	303
МАРИНА ОЗЕРАНСЬКА	307
НАТАЛЯ ПЕНЬКОВА	313
МАР'ЯНА РУБАНЯК	317
ДАРКА САНИЦЬКА	320
ВОЛОДИМИР ПАРФЬОНОВ	323
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	324
ПРО АВТОРА (стаття Вікторії Ткаченко).....	327

ПЕРЕДМОВА
СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА ПОЕЗІЯ:
ПОДІЛЬСЬКА ЛІРИЧНА ПЛАТФОРМА

Сучасна поезія українських подолян – це поезія останніх десятиліть ХХ й початку ХХІ ст., що постала навколо переосмислення вже незаангажованих політично авторитетів Михайла Коцюбинського, Володимира Свідзінського, Євгена Гуцала, Василя Стуса. Науковці не ведуть мову про точний відлік, не зазначають дату переформатування й перезавантаження свідомості мистців, апелюючи до впливу низки моментів – високого українського модернізму (шістдесятників), андеграунду і репресій у період «заморозків», Чорнобильської трагедії та війни в Афганістані, Перебудови та здобуття Незалежності. А тому ми розуміємо, що поділ на «десятників» (а тепер уже й «тисячників») зберігає свою умовність. Криза методологій, фантоми соцреалізму, послаблення постсоветської цензури каталізували зміни в літературі України, однак вона не стала власне постмодерністською (хоча молода поезія, здебільшого поставангардистська, аніж післяпостмодерністська), не позбулася модерністських ознак (поезія старшого покоління, котре прийшло в літературу до «двотисячників»).

Перезавантаження й оновлення української літератури, із усвідомленням її європейськості, розпочалося з високого модернізму (із поезії шістдесятників); у той час зберігалися регіональні ознаки й форми літературного процесу, і подоляни, які починали виступати в пресі з поетичними публікаціями, не належали до київської когорти відлигівців. А проте все ж під завісу шістдесятих років у цей рух влилися й прозвучали (поряд із Євгеном Гуцалом, із Василем Стусом, Андрієм М'ястківським) Станіслав Чернілевський, Петро Перебийніс, Павло Гірник, Микола Луків, Михайло Каменюк, Ганна Чубач, Василь Кобець, Анатолій Подолинний, Галина Журба, Ніна Гнатюк, Тетяна Яковенко, Михайло Стрельбицький, Анатолій Бортняк, Дмитро Прилипко, Анатолій Звірик, Наталка Ткаченко, Леонід Пастушенко, Григорій Усач. До Поділля став дотичним Тарас Мельничук.

Подільські післяшістдесятники (або ж сімдесятники): Григорій Мовчанюк, Петро Гордійчук, Наталя Струтинська, Василь Гарвасюк, Володимир Рабинчук та ін. Подільські вісімдесятники: Наталка Поклад, Микола Дмитренко, Віктор Мельник, Валентина Сторожук, Світлана Блонська, Олександр Височанський, Петро Зарицький, Тетяна Приймасюк, Дмитро Пічкур, Юрій Боярунець, Жанна Дмитренко, Раїса Гарбуз, Олеся Акімова, Герасименко, Володимир Горлей, Микола Заруба, Антоніна Петрушкевич (здебільшого, їхня творчість стала відомою уже в дев'яностих, після «заморозків» та «перебудови»), та ін.

Дев'яностники: Сергій Пантюк, Віктор Рибачук, Андрій Стебелев, Оксана Шалак, Юрій Сегеда, Катерина Калитко, Ярослав Черногуз, Наталія Науменко, Сергій Негода, Сергій Вдовиченко, Олеся Лященко, Олена Вітенко, Микола Гедз, Анна Кіссо, Микола Завальний, Лариса Колесник, Володимир Красіленко, Леонід Куций, Микола Пасічник, Оксана Дунська, Володимир Красіленко, Ольга Тимофійшин, Василь Коряк, Надія Христич, Максим Зотов, Юлія Зотова, Микола Задорожний, Олена Ткачук, Богдан Глова, Микола Дорош, Анна Паніматченко, Катерина Копичинська, Микола Стасюк, Юрій Хмелевський, Сергій Чепернатий, Микола Сарахан, Анжела Веремій, Наталка Тимчук, Ніна Урсані та ін.

Двотисячники: Сергій Татчин, Віталій Борецький, Ірина Зелененька, Ольга Остапчук, Юлія Броварна, Богдан Куценко, Олексій Бойко, Людмила Весела, Оксана Танасогло, Тетяна Щербанюк, Татіана Комарова-Сильвані, Світлана Ілініч, Тетяна Гордєєва, Тетяна Оначенко, Катерина Девдера, Оксана Денисюк, Ганна Задирей, Валентина Гальянова, Вікторія Гранецька, Ольга Зайцева, Руслана Мельничук, Дмитро Штофель, Оксана Барбак, Олена Тетяна Орлова, Віктор Дячок, Тетяна Коноваленко, Віктор Крупка, Олександр Стусенко, Таїсія Галузінська, Ольга Камінська, Катерина Ляшевська, Артур Цикалюк, Юлія Светлова, Сергій Буря, Андрій Лапковецький, Ольга Семенцова, Ольга Нью, Юлія Вознюк, Наталія Калашник, Віра Гранатова, Ілля Кириченко, Ольга Урсуленко, Андрій Грецький, Ростислав Рудой, Надія Гедз, Дана Кваша, Юрій Прокопенко, Ірина Федорчук, Олег Ратніков та ін.

Двітисячідесятники: Микола Антошак, Олександра Бурбело, Влад Сорд, Милослава Черній, із вихованців студії ВДПУ імені М. Коцюбинського «Вітрила» (Сергій Шкабара, Вадим Василенко, Юрко Юрчак, Михайло Буздиган, Ірина Карнаух, Маргарита Дзюменко,

Артем Петренко, Анастасія Ткаченко), з Обласного об'єднання імені В. Стуса (Анастасія Занузданова, Ольга Любченко, Василь Задорожний, Наталка Гомель), із «Інверсії серця» (Микола Кучерявий, Марина Озеранська, Анастасія Ісько, Катерина Ільїна, Наталя Беспалько, Наталя Пенькова, Оксана Некитюк, Олександр Мамай, Максим Караулан, Сергій Гула, барди Ігор Янішевський, Богдан Загоруй, Анастасія Папіж, Валентин Майданюк, Андрій Башкатов, Мар'яна Рубаняк та ін.), «Новий Шинок» (Василь Пастушина, Андрій Гуменчук, Сергій Лефтер, Віталій Рибко, Аліна Присяжнюк, Ірина Павлюк-Чеканівська, Іванна Пастушина, Людмила Клішук, Олена Паперук, Ольга Стужна), Олександр Горчинський, Олександр Пісний, Олександр Самаруха, Юрій Прокопенко, «Зимова Вишня» (Алла Гавришко-Бабічева, Світлана Кринична, Світлана Баламут, Наталія Циганова), Анатолій Мартинюк, Вероніка Ганай, Людмила Любацька, Влад Шемчишен, Ольга Семиляк, Олексій Скрипаченко, Євгенія Юрченко, Валентина Мельник, Дмитро Луняка, Юлія Товстун, Марина Кордонець, Роман Григор'єв, Альона Кордонець, Ірина Лебідь, Максим Рязанцев, Ірина Червонюк, Артем Петренко, Ольга Стасюк, Семмі Ясик, Ольга Прохорчук, Анна Пилявець, Сергій Запиченко, Аліна Посохова та ін.

Значну роль зі здобуттям Незалежності в цементуванні літературного процесу відіграє Національна спілка письменників, Вінницька обласна організація та Вінницька міська організація, що співпрацюючи з неформальними літературними формаціями, з обласною та з міською владою, формують мистецьку ойкумену Вінниці, забарвлюючи її тенденціями історико-культурного центру європейського гатунку. Тут потрібно відзначити працю Ніни Гнатюк та Вінницького земляцтва в Києві, Михайла Каменюка, Анатолія Подолинного, Вадима Вітковського, Василя Кобця, Андрія Стебелева, Віктора Мельника, Валентини Сторожук, Тетяни Яковенко, Віталія Борецького та ін.

У ХХІ столітті молоді автори, яких стає дедалі більше, а Вінниця (за висловлюванням Вадима Вітковського) стає краєзнавчою столицею України, все частіше звертаються до верлібрів, до неримованих ритмізацій. Традиційне силабо-тонічне віршування залишилося властивим поезії старшого покоління (післяшістдесятників, вісімдесятників і дев'яностників). У білих віршах почали домінувати ігрові елементи (каламбури, загадки, приколи, ребуси, травестія та бурлеск), гостра іронія, градація, оксиморони та експерименти з мовою (із фонікою, із лексикою, зі стилістичними фігурами). До прикладу, ігрові вишуки Володимира Цибулька продовжили подоляни з «Нового Шинка» (Василь Пастушина, Ігор Хо, Сергій Лефтер, почасти Андрій Гуменчук, Володимир Лішук). Іронічну та пародичну лінії спочатку поєднав у публіцистичних віршах Олександр Стусенко, а з початком війни на сході, взявши у ній участь, повністю присвятив себе визвольній проблематиці. Серед поетів-воїнів, вихідців із Поділля, найбільш відомий в Україні Борис Гуменчук, із Вінниччини безпосередньо – Андрій Стебелев, Сергій Негода (формація «Лірики Т»), а також двітисячідсятники Олександр Стусенко, Влад Сорд, Михайло Бuzдиган та Олесь Сенів. Дотичними до війни стали поети, журналісти, вчені Олег Соловей, Михайло Жилін, Михайло Фрик, Сергій Лефтер, Максим Караулан і Олександр Мамай, які висвітлювали події Майдану, а згодом у Слов'янську (Сергій Лефтер перебував у полоні, був мучений у підвалах підконтрольного терористам і бойовикам східного міста, хоча виконував журналістське розслідування для міжнародних медіа), в Маріуполі та ін. Наразі, на Поділлі нема такого автора поетичних творів, який би не торкнувся тем Майдану, анексії Криму й війни на східних теренах країни. У цьому сенсі прикметною є поезія материнського болю, побратимська поезія, поезія жіночих втрат (назвемо тут імена Катерини Калитко, Валентини Сторожук, Наталії Циганової, Ірини Зелененької, Олени Вітер, Олени Герасименко, Жанни Дмитренко, Ірини Федорчук та ін.).

Медитативна глибина, спазматичність і рефлексійність, вільність форми і відвертість, що шокує, змішування жанрів і різновидів ліричних творів (художніх, публіцистичних і документальних), епатажність та експеримент на рівнях змісту й форми, чутливість до інших видів мистецтв, до мовних впливів, звернення до заборонених тем (наслідки техногенних катастроф, Голодомор, сексуальність і табу, алко- і наркозалежність, девіантна поведінка й безхатьки, Біблія й Апокаліпсис зокрема) а також надуживання нецензурної лексики, макаронізми, сленг і суржик спровокували поширення й навіть форсування постмодернізму, неоавангардизму, сенсо-фізіологізму і, врешті, післяпостмодернізму (або ж післяапокаліпсизму).

При цьому регіональним явищем залишилося переповнення римованого твору осмисленням соціальних проблем, декларативність, рустикальні мотиви та патетика навколо історичної пам'яті. Ніна Гнатюк, Василь Кобець, Жанна Дмитренко, Володимир Горлей, Олена Вітенко, Олена Герасименко, мисткині з формації «Зимова Вишня» (Алла Гавришко-Бабишева, Світлана Баламут, Світлана Кринична, Ірина Ясенчук), Лариса Сичко залишилися в межах стійкого модерністського неоромантичного канону, подекуди трибунності, й пафосу, близького до симоненківського. Костенківський філософський мінор близький віршам Тетяни Яковенко, Валентини Сторожук, Тетяни Скоморовської, Тетяни Коноваленко), цвєтаєвський – Наталі Циганової, Юлії Броварної, Руслани Мельничук.

Попри те, що є кілька відомих молодих шкіл української поезії (Київська, Галицька та Станіславська), що вирізняються відмовою від пафосу, від строфічної будови віршів, від риторико-патріотичних акцентів, подоляни взяли, так би мовити, реванш із появою Євромайдану, Революції Гідності, АТО (ОСС). Регіональної форми, містечковості, провінційності в літературі Поділля не позбулося, але завдяки діяльності Катерини Калитко, Сергія Татчина, Вікторії Гранецької, Валентини Гальянкової відбулося переосмислення шляхів творення. Інакшість віршів чільних постатей літпроцесу та буремні події переадресували свідомість подолян на користь розмивання меж васальної регіональності. Витісненою зі свого звичного побутування виявилася східно-українська школа: одним із її лідерів є Олег Соловей, котрий тепер живе й працює у Вінниці, виступає частіше як критик, й відомий своїм мистецьким діалогом із Сергієм Татчиним та з Віктором Мельником.

Вірші подільських традиціоналістів насичені «яблуновоцвітністю» (висловлювання Віталія Борецького), а от двотисячників – іронічною переоцінкою цінностей. Зв'язок між літературними поколіннями не обірвався, відкритого конфлікту в поглядах між традиціоналістами й авангардистами не відбулося, на сучасному етапі літературно-мистецькі формації Поділля знаходяться в перманентному діалозі.

Репресивне обривання модернізму з кінця 20-х років ХХ століття вплинуло на формування травми в мистецтві, котре намагалось опозиціонувати вульгарному соцреалізму, советській критиці, настільки, що тема травми ввійшла в літературу кінця ХХ століття й закріпилася в формі мотивів опору супроти східного сусіда України як експансивної, агресивної країни. Тому окремі подоляни пишуть у модерністському ключі, апелюючи до легендарних подій та постатей національної культури й історії, подекуди в неонародницькому форматі, а інші орієнтуються на європейські зразки, усвідомлюючи потребу відновлення європейського коду української цивілізації, третя частина залежна від американської культури й мистецтва.

Якщо для київських вісімдесятників та дев'яностників були ойкуменічно цікавими реабілітовані за Відлиги Володимир Винниченко, Микола Зеров та інші представники «розстріляного відродження», то подоляни тяжіли до Богдана Ігоря Антонича, Володимира Свідзінського й футуристів, окремий інтерес на зламі століть становила поезія Ліна Костенко та історичний роман у віршах «Маруся Чурай». Двотисячники перейняли поезією Юрка Іздрика та Сергія Жадана.

Темні боки людського «я» виписані в віршах Василя Пастушини, Андрія Гуменчука (власне, всього «Нового Шинку»), почасти – Вікторії Гранецької, Тіни Гальянкової, Андрія Башкатова. Насильство, проблемні та кризові моменти – у апокаліпсистиці Марини Озеранської та неоготеси Анастасії Ісько. Критика фальшивого оптимізму – в Юлії Вознюк, Наталки Пенькової, Оксани Некитюк, Наталії Беспалько, Таїсії Досчанової.

Вірші-щоденники, вірші-ліричні сповіді, що являють собою філософський корпус, монолог – у Ольги Зайцевої, Руслани Мельничук, Юлії Броварної, Тетяни Коноваленко. Автор екзистенційно-урбаністичний, із елементами психоаналізу – Сергій Шкабара. Мовоукраїнознавча й притчева поезія в таких подолян як Петро Перебийніс, Анатолій Подолинний, Анатолій Стрельбицький, Михайло Каменюк, Валентина Сторожук, Ніна Гнатюк, Тетяна Яковенко, Ганна Чубач, Олена Герасименко. Історіософська й водночас неоромантично-іронічна лінія – це чоловічі голоси: Василь Кобець, Андрій Стебелев, Віктор Крупка, Микола Антошак, Дмитро Штофель, Сергій Гула. Культ Вінниці – у віршах Сергія Татчина (феноменалізація Вінниці у віршах Сергія Татчина заслуговує на окреме дослідження), Василя

Кобця, Андрія Стебелева, Ніни Гнатюк, Валентини Сторожук, Ірини Зелененької.

Екзистенційний неоромантизм, за нашим спостереженням, лекально транслюється в сучасній поезії від Ігоря Павлюка до Миколи Лукова, від Павла Вольвача до Михайла Каменюка й до Олександра Пісного та Олександра Самарухи, Віктора Дячка і Юрія Прокопенка. Інтелектуальна лірика, внутрішня еміграція й необароко – Світлана Ілініч, Віталій Борецький. Капілярна лірика, екзистенція, внутрішня еміграція й необароко – Катерина Калитко, Ірина Зелененька, Катерина Девдера,. Вони ж усі, як учені, самотники. Хоча, найбільше, нині вирізняються як подільські самотники Сергій Татчин і Олег Соловей. Іронічний неоромантизм, неонародництво представляють Юрій Сегеда, Юрко Юрчак, Максим Караулан.

З'явилися еротичні сюжети, у проекції від Лесі Мудрак й Анни Малигон до подолян Руслани Мельничук, Василя Пастушини, Андрія Гуменчука, Вадима Василенка, Володимира Парфьонова. Набула популярності філософсько-еротична лірика, яку знаходимо в поезії Віталія Борецького, Ірини Зелененької, Віктора Крупки, міфологізм і витівки – у Мар'яни Рубаняк, Катерини Ільїної. Неоавангардні вірші – у Максима Кравчука, Андрія Башкатова та Валентина Майданюка, котрі перейшли до прози.

Гендерна тематика, підкреслення маскулітності (від «Бу-Ба-Бу» й «Псів Святого Юра» до «Нового Шинку») вигідно позиціонують подільських двотисячників, як і жіноче самотництво (Оксана Забужко – Катерина Калитко). Те, що не проявилось в подолян-іроністів і експериментаторів («Новий Шинок»), хоч вони критикують цнотливі мотиви, – порно-еротицизм, відомий завдяки імпрезі Юрія Вінничука та Юрка Покальчука. Київ (як центр, як горизонталь) приваблює подільську молодь дедалі активніше, із певним відцентруванням у бік Львова, але це, принаймні, не нагадує советське запобігання перед ідеологічною Москвою. Міста перебувають у перманентному діалозі.

Прикладом такого діалогу є просперування донецької школи поезії у Вінниці, спровоковане війною; Олег Соловей, Ольга Пуніна, Михайло Жилін, Ніна Урсані забезпечили зближення подільської та донецької літературних платформ. «Слово Волині» на своєму ресурсі позиціонувало поезію «Я напишу історію трави», котру Олег Соловей створив, вжививши епіграф («Історії трави ніхто не написав» (М. Валек)), опонуючи: «Я напишу історію трави, / якщо ще буду жити. / Якщо болить, це знову ми, / і вкотре вже, як вперше – / неофіти»; характер філософських роздумів і образ-символ неофітів дозволяють наблизити розуміння «історію трави» до розуміння тяглості історії України з її культурою й екологією: «Якщо болить, то це історія / трави. / Трава над нами і під нами. / Трава – це ми, / твалтовані кислотними дощами». У фінальному акорді вправно семантизовано обстріляний із важкого калібру степ: «Іду, дивлюсь... і тільки / чорні діри...». Мотиви вигнання, ізоляції домінують у віршах Ніни Урсані, позиціонованих із початку війни на «Університетських вістях» ДонНУ: «А я той день іще не відридала, / Коли лишалась без стежок до териконів / В чужому місті залізнична зала / І купа люду вранці на пероні»; лірична героїня опонує законсервованому спокою, людям, звиклим до інформаційної війни: «І тільки я, здавалося палаю, / Як оте сонце, що проснулось пізно».

Володимир Єшкілев у «Малій українській енциклопедії актуальної літератури» (1998) написав, що визначив у літературному процесі тестаментально-рустикальний, неомодерний та постмодерний дискурси; вони стали помітними в поезії подолян на зламі століть, й зазнали переосмислення в післяпостмодерністській практиці. У сучасній українській літературі, у подільській поезії зокрема (у порівнянні з класичною та з підсоветською), значно більше авторів-жінок, їх більшає в критиці та в мистецтвознавстві. А чоловіча імпреза стала яскравішою з 2014 року, із появою боротьби за збереження державності. Найприкметнішою ознакою подільської ліричної платформи є зв'язок і тяглість поколінь, уміння авторів знаходитися в перманентній дискусії між собою та в загальному літературному дискурсі водночас, не втрачаючи оригінальність, не знівельювавши якість і забарвленість поколіннєвих переживань.

У співавторстві з Михайлом Каменюком,
Вадимом Вітковським, Андрієм Стебелевим

I. AD FONTES

**ДОЛЯ Й ОБРАЗ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
В ПОЕЗІЇ ПОДОЛЯН**

У подільській літературі ХХ – ХХІ століть, у модерністській та в постмодерністській поезії зокрема, помітне місце займає образ Тараса Шевченка. Це, у першу чергу, образ-символ генія, у творенні якого ми помічаємо серед головних ті ж акценти, які підкреслив Іван Драч у першій строфі хрестоматійного «Виклику» (Вступ до документальної драми «Гора»): «Скиньте з Шевченка шапку. Та отого дурного кожуха. / Відкрийте в нім академіка. Ще одчайдуха-зуха. / Ще каторжника роботи. Ще нагадайте усім: / Йому було перед смертю всього лише сорок сім» [5, с.60]. Це також міфічний образ Тараса Шевченка, тобто узагальнений образ народного заступника, визволителя з рабства, який, із одного боку, запозичений з народної творчості та, з іншого, фантазмагорично наліплений на реальне ім'я визначного діяча світової культури. Разом із тим образ мистця-борця невіддільний від суспільно-політичної картини світу.

Поетизація образу і стилю автора «Кобзаря», словника поета пов'язана з тим, що образотворчі засоби ліричних і сатиричних творів «не тільки виходять за межі романтизму, вливаючись у річище реалізму ХІХ століття, а й несподівано близькі до поетичної мови ХХ століття, до тих напружених шукань нового типу поетичної експресії, що ними багате наше століття. Легкість асоціювання не є єдиним, ба навіть основним законом Шевченкової образності. Йому відкриті найтонші образні відносини між словами-поняттями. Поєднання віддаленого, синтез різнопланового. Опредмечування настрою, думки, реалізація метафори. Відхід від ілюстративності образу, від однозначності зіставлення» [10, с.62]. Тому, подаючи вірші краян про Т.Шевченка як ілюстративний матеріал на уроках української мови, ми принагідно, а не зайве, нагадуємо, наскільки багатогранною є ця особистість, довершеною, як на свій час, та й у часопросторі, – поезія «Кобзаря», наскільки глибоко переосмисленим (масштабним і локальним) є образ генія (для багатьох мистців то фетиш). Знаходження багатств словника Тараса Шевченка у сучасних віршах земляків, наслідування його духовних ідеалів (скажімо – «і буде син, і буде мати, і будуть люди на землі» [17, с.493]) буде свідченням постійної потреби художнього оновлення, відображення духовного життя українського народу і того світовиду, який оточує дитину.

У поезії ХХ століття Тарас Шевченко виписаний у публіцистичній, трибунній поезії, у віршах із вельми чіткою неоромантичною традицією, де передано лекально життя і творчість генія, як от у Михайла Стельмаха, Євгена Гуцала, Василя Стуса, Анатолія Бортняка, Володимира Забаштанського, Ганни Чубач, Михайла Стрельбицького, Петра Перебийноса, Станіслава Чернілевського, Анатолія Подолинного, Григора Мовчанюка, Тетяни Яковенко, Михайла Каменюка, Валентини Сторожук, Василя Кобця, Наталки Поклад, Жанни Дмитренко, Петра Зарицького, Галини Тарасюк, Олени Вітенко, Олени Герасименко, Володимира Рабинчука та ін.

Осібне місце тут посідає елітарна інтелектуальна поезія з екзистенційними спазмами, палімпсестна традиція Василя Стуса. Термін «палімпсест» дотичний до віршів Тараса Шевченка із циклу «В казематі», і до творів періоду заслання. Порівняймо поезії «Садок вишневий коло хати...» [17, с.277] і «Мені зоря сіяла нині вранці...» [16, с.128]. В обох творах є образи-домінанти: мати, зірка (у Т.Шевченка – вечірня, у В.Стуса – ранкова), які рятують внутрішній світ в'язнів від руйнування: «Вечірня зіронька встає...», «А мати хоче научати, та соловейко не дає...» [17, с.277]; «Мені зоря сіяла нині вранці...», «Лиш мати — вміє жити, / аби світитися, немов зоря» [16, с. 128]. У Стусовій медитації «Шевченко. Дорога до Орська» ліричний герой-в'язень розмірковує про долю Шевченка-в'язня, відтак строфи стають схожими на моральну настанову:

І закривавились твої сліди
по сніжних кучугурах. Скільки ока –
все далина: порожня і глибока.

А ти – іди. А ти – іди. А – йди [16, с.128].

Іван Дзюба, пишучи про заслання Тараса Шевченка, помітив однаковий накал пристрастей, ту ж глибину гуманізму й у Василя Стуса, іноді розмірковуючи про не порівнюване, а відтак ставлячи на терези кріпакування, козачкування, царську рекрутчину в ХІХ сторіччі із тоталітарною «кухнею» над вільнодумним аспірантом в ХХ столітті, ув'язнення в мордовських та колимських гулагах. У роздумах про долю українського митця два поети-пророки були спільниками, бо вірили, що обраний шлях мученика справедливий, святий: «Ми просто йшли, у нас нема Зерна неправди за собою» (Т.Шевченко, «Доля») [17, с.456]; «...жив, любив і не набрався скверни, ненависті, прокльону, каяття» (В.Стус, «Як добре те, що смерті не боюсь я») [16, с.128].

Мовби Василь Стус, спазматично, рефлексійно, водночас у легкій, близькій до народно-пісенної, манері, завдяки ямбічній побудові стоп (що притаманно віршам Тараса Шевченка – «І виріс я на чужині», «Ми восени таки похожі...») розмірковує навколо долі поета-мученика у медитації «Каяття» Анатолій Подолинний, пригадуючи (як і його колега-вчений Іван Дзюба, в одному й тому ж дискурсі) двох геніїв-пророків України: «Яке життя, який наш світ негарний! / Стоїть він не на золотих стовпах, / а на Тарасах і на Василях» [12, с.6]. Саме такі вірші, глибокі медитативно, змодельовані по-філософськи, своєю національною лексикою наближені до реалій народного життя, не містять вульгарису, жодного слова зі зниженим емоційним тонуванням; тому, насичені риторичними конструкціями, здатні прищеплювати майбутньому поколінню високі естетичні смаки, виховувати почуття прекрасного, уміння насолоджуватися мовою та змістом художнього твору.

Петро Перебийніс пише про свою дорогу до Шевченка: «Довго під люті громи / з болем іду до Тараса», «Мовчки стою на суді / перед рядком Заповіту» («Вітер пагіння січе...»), у візії «У казематі» ліричний герой переноситься в Петербург: «Над чорною Невою / Дніпро у серце б'є». Замальовка «Вольниця нещасна...» переповнена апеляціями до Шевченкового духу, де його вивищено до Абсолютного: «Віщий наш Поете, свічку засвіти!», «Воленька, Тарасе! / З нами ти – і все». Візійна поезія «Зупинився час урочий...» має подібні форми: «Озовися, наш пророче, / з березневості до нас!», «Батьку, Господи Тарасе, / дай нас силу молоду!», «Дай, Тарасе, бурелому, / щоб сахнулася орда!». Інтонації Шевченкових поезій «Садок вишневий коло хати...» «Зоре моя вечірняя...» знаходимо в «Кобзаревій зорі» [13]:

Вечір вишитий зірками.
Сидимо під рушниками.
Квітне вишня-подолянка.
Тітоньки у вишиванках.
Я між ними вичитую:
«Зоре моя вечірняя...».
Над моєю душею,
над листком «Кобзаря»
захід сяє вишнево.
Тиша. Вечір. Зоря.

Притчева поезія Анатолія Бортняка «Про мови» (з циклу «Що ми?») має епіграф із Шевченкової поезії: «...І всі мови / Слов'янського люду – / Всі знаєте. А своїє / Дастьбі»; автор веде свого читача через розуміння краси мови, неповторності й універсальності вербального скарбу кожного народу до ідеї: «Мов поганих не існує в світі, / є лише погані язика». Риторично-розпачливо, взявши за епіграф слова Тараса Шевченка «... Щоб ви розпитали / Мучеників: кого, коли, / За що розпинали?» автор звертається до майбутніх поколінь, до свого покоління й до себе, відтворюючи провідні інтонації поколіннєвого переживання, звісно ж, сучасного собі: «Де ваші кістяки і черепи, / всеукраїнських йориків мільйони?», «Розвівши руки, я стою, мов хрест, / посеред вітчизняної Голгофи», «З якої ще не вийшли ми імлі, / з

якого ще не вибрлись одчаю?». У замальовці «Тарасова гора» автор апелює до одного з найвідоміших послань Тараса Шевченка, до його резонансу в віках: «А він же мовив і живим, і мертвим, / й, ненародженно-виродженим, вам», але «Стоїть Шевченко. Нічого додати. / Усе сказав же. Дивиться й мовчить», «... не скаже нічого вже. Хіба що / сам Бог промовить голосом його».

Ганна Чубач звернулася до свого читача з проханням: «Не малюйте Шевченка сумним! Не малюйте із поглядом грізним! Як з живим, привітайтеся з ним і читайте, читайте допізна!» («Художнику А. Чебикіну» - згадка про художника продиктована тим, що він малював серію портретів мистців-шістдесятників, став лауреатом Шевченківської премії), аби проголосити ідею: «Не буває Шевченка сумним! То лиш доля – сумніша від суму...». У «Шевченковій порі» письменниця згадує Кос-Арал у житті Тараса Шевченка в контрастах, у антагоністичних парах: «Коли цвітуть у Києві каштани, / у Кос-Аралі світяться зірки», «Піски нагріло сонце в Кос-Аралі, / Веслує воля хвилями Дніпра». У «Думках під час виступу в музеї Шевченка в Каневі» письменниця підсумує своє розуміння пророцтва Тараса, Божого промислу в його долі: «Не буде раю без пісень. / І за Тарасову Могилу / Заходить сонце кожний день».

Григор Мовчанюк у країнознавчій поезії-містифікації «Медаль Шевченка», що являє собою складну будову (із восьмистиха, катренів, дистихів і терцини), думну, розповідає про серба Юрія Брезана, якому Шевченкову медаль «вручено за прихильність і поетичне слово»; ліричний герой твору – медіум, котрий спілкується з духами мистців [13]:

Я приклав медаль до грудей і щоб господар не подумав,
Що волю привласнити, скоро поклав її там, де лежала.

Клянячись на прощання, обіцяв, що розкажу у Каневі
Особисто Тарасові Шевченкові про мудрість серба:
Як медаль гріє Брезана, як повертається він зі снігів,
І як він тримає медаль коло серця, коли пише нові слова.

У 2015 р. в видавництві «Дніпро» з'явився друком роман Галини Тарасюк «Зоре моя вечірня, або Пророк і Марія», присвячений Тарасові Шевченку, що має ознаки історично-біографічного дослідження, публіцистичного есе, це жанровий мікс-апологія, в якому поєднані документальні факти, публіцистичний пафос, художні ремінісценції й авторські візії навколо феномену Тараса Шевченка, це контро-версія біографії генія, його стосунків із сучасниками, з Марією Вілінською, його впливів на епоху й на народ. Подібну складну форму інтерпретації Тараса Шевченка почали наслідувати й поети. Поезія Галини Тарасюк «На день перепоховання Тараса Шевченка» пов'язана з реінкарнаційними мотивами, із апокаліпсичними (ідея твору – візія Суду Божого, на якому судить українців і Тарас Шевченко) [13]:

Якби воскрес, коли б ожив,
то б вдарив громом:
- Хто тобі вуха завощив,
іще живому?!

Якби воскрес, якби устав,
дощем заплакав:
- Хто тобі очі зав'язав,
гіркий сліпаку?!

Якби ожив, коли б устав,
зотлів би в слові:
- Хто тобі рот задратував
по саму совість?!

Та не встає. Не воскреса.
Лежить у вишнях.

І судить нас на небесах
судом всевишнім.

Михайло Стельмах будує поезію-присвяту «Шевченкові» на ремінісценції за поезією Т.Шевченка «Не спалося, – а ніч, як море...»: « Не спалося, а ніч, як море, / А піч в полоні ворогів. / На всіх шляхах стогнало горе / І білий камінь червонів» [14, с.29]. Далі у п'яти строфах поезії розгортається неромантичне бачення Коліївщини: Залізняк, Гонта в Умані, Чернеча гора, а після – данина тоталітарній державі, спотвореній історії – «І по ході гора Чернеча / Пізнала Щорсові полки» [14, с.29]. У Шевченкових традиціях написана «Дума про плугатаря» [14, с.40], «Україні в вольній волі жити» [14, с.59]. За цими віршами учням можна запропонувати створити мовний портрет письменника-земляка: у нього переважає народна лексика, поет творчо наслідує мову Т.Шевченка не лише на рівні цитування, а й на рівні синтаксису: авторські речення переважно двоскладні, ускладнені порівняннями, рідко вживані займенники, трапляються демінутивні форми, повні нестягнені прикметники, рідше зустрічаються складносурядні конструкції.

У віршах подолянина Анатолія Бортняка спостерігаємо залежність від образів, властивих романтичним та реалістичним творам Т.Шевченка; це традиційні українські образи-символи (мальви, м'ята, верби, тополі, Дніпро, козаки, гайдамаки), образи-контрасти (свобода – рабство, друг – ворог). Поезію «Два заклики» А.Бортняка починає епіграфом (рядками з поеми Т.Шевченка «Кавказ»): «Борітеся – поборете» [17, с.236]. Щоправда, у творі це другий епіграф після рядків О.Пушкіна: «Смирись, Кавказ». Слова Т.Шевченка не випадково у постпозиції, адже закликають не до смирення, а до скинення імперської влади; цю думку підтверджує друга строфа поезії:

Кавказькі горці, вас до перемог
Веде мета, правдива та висока.
«Борітеся – поборете...», - сам Бог
Віщує словом щирого пророка [2, с.34].

У мініатюрі-портреті «Петро Перший» поет-ментор Анатолій Бортняк знову ж таки покликається на думку генія: «Немовби світ нам кров'ю не залляв / «той Перший, що...» (читаймо у Тараса)» [2, с.37]. У двострофній мініатюрі «Я маю сто досад і болей» автор апелює до відомого Шевченкового образу із поезії «На Великдень на соломі»: «І я таки втішаюсь зрідка, / немов у шинку гультіпака, / як та Шевченкова сирітка, / яка обідала в попа» [2, с.127]. Окремішньою, на наш погляд, у творчості А.Бортняка є поезія «Тарасова гора», де Т.Шевченко постає всевидючим пророком, живоприсутнім нині, але мовчазним: «Він бачить: дух наш нидіє пропащо. / З гори своєї – з розпачу того / не скаже анічого вже. Хіба що / сам Бог промовить голосом його» [3, с.11]. Проаналізовані вірші – благодатний матеріал для вироблення лексичних навичок, які характеризуються більшою усвідомленістю (учні відчують, де протоукраїнська лексика за звучанням слів, присутністю евфонії).

Модерністська поезія Тетяни Яковенко «Тарасове слово» написана про те, як би склалася доля Тараса Шевченка, коли б він не став на шлях боротьби проти імперії: «Домальювався б і до нагород / З царевих рук, бо хист мав величєнний. / Але за ним стояв його народ. / Раби німі стояли за Шевченком» [18, с.26], а відтак у ХХ столітті «Його свята апостольська сльоза / Пропалює чорнобильське каміння» [18, с.26].

Автор «Кобзаря» розрізняв світ розуму і смислового пізнання, а також світ віри (Бога), тому міф про нього не набирає форм казки, а лише легенди, схожої до біблійної, як у публіцистичній поезії Василя Кобця:

Шевченко – наш, він для усіх століть.
Він – як Ісус Христос для України.
Візьміть його вогню, хоч крапельку візьміть,
І нас вже не поставлять на коліна [9, с.10].

Цікавою є поезія «На горі Звенигорі», де поет-публіцист вказує на розбрат як на поразку національно-визвольних змагань українців, згадує відомих українців, підносячи Шевченкову ідею братерства і любові; у візії поета амбасадори українства сходяться на Звенигорі:

Нарешті знов зійшлися, як востаннє –
Богдан, Богун, і Гонта, й Чорновіл,
Мазепа, Стус, Гризло, Левко Шевченко,
І наш Тарас Шевченко – як світання.

Народу тьма. Як сто містечок Сміл [9, с.23].

Поет вважає ХХІ століття часом великого єднання: «Тепер – з колін! / Тепер зберіться в коло / І обійміться, як Тарас казав...» [9, с.24]. Вірші Василя Кобця, переважно ямбічні або ж хореїчні, легко скандуються, легко читаються, вчать напам'ять, у них доступна лексика, багато персоналій, топонімів, гідронімів. Читання віршів є одним із продуктивних шляхів розширення комунікативної компетенції учнів, виявлення творчих здібностей, а також одним з найефективніших засобів навчання спостереженню за мовою (спочатку – художнього твору, згодом, у житті, за мовою як за динамічною системою).

Поезія Володимира Рабенчука «Шевченко танцює гопак» – вельми цікава й складна в способах вербального відображення пластики тіла, передачі мистецтва народного танцю [13]: «Об землю тим рекрутським горем, отак! / Дивись, як Шевченко танцює гопак!», «Лиш скрипка і бубон, цимбалів пробіг... / Дряненький поміст тяжко крякче з-під ніг», «В'юнкі закаблуки... Отак воно, так! / Над морем Аральським – Шевченків гопак», «Об землю невольницьким лихом, отак! / Підслуханий Богом Шевченків гопак». Деталей танцювальних рухів ми не бачимо, але закликівість, повтори, опис поведінки в танці допомагає створити враження танцю, суть якого – не хореографічна майстерність, а насмішка над усяким плондруванням духу й тіла: «Дивись, як Шевченко – внук Гонти – В неволі веде гопака». У красназавчій візії «Шевченко на Поділлі» вінничанин афористично-драматично підсумовує: «Аквафорта, акватинта... / Чом, Тарасе, бліднеш ти? / Україна, мовби цвинтар, – / Всі хрести не обійти».

У циклі «Золота калина» Ніни Гнатюк вірші, присвячені Тарасові Шевченкові («Село Шевченкове», «Дві обручки», «На Чернечій горі», «Пучок сухого зілля»), є модерністськими символістськими візіями за життям і творчістю генія, у яких присутня на рівні рефлексій, емоцій і лірична героїня [13]: «Останні яблука в Шевченковім саду / Сьогодні трусить пару-бійко-вітер... / Найчервоніше в траві знайду, / Щоб теплими долонями зігріти».

Високого драматизму авторка досягає в «Двох обручках», переповідаючи історію любові Тараса Шевченка й Ликери Полусмак: «Як йому хотілося любити / І плести колиску із лохи! / Марилося: син простягне ручки / і потупцяє між квітники». І вдається до прийому зв'язку часів: «Сива жінка у музеї плаче – / Теж не дочекалася когось». Максимальна амплітуда емоційності – в «Пучку сухого зілля»; це портретування Тараса в його останні роки життя («І терпне зболена рука, Як у старого кріпака...»), покрізь букетик зілля з України, що зберігав поет там, де «в льодах Нева», себто в Петербурзі:

А в тій натомленій руці
Так гостро пахнуть чебреці
І м'яти листя запашне:
Україно, забери мене!
Той жмуток зілля на вікні
В чужій, далекій стороні,
Як спомин про минулий час,
Беріг Тарас, любив Тарас.
Його востаннє він торкав,
Як мамин вишитий рукав,
Як віще слово золоте,
Що за снігами вже цвіте.

Михайло Каменюк у посланні «У Шевченків день» звертається до земляків із проханням, опонуючи в риториці земного й небесного: «Не робіть ікони з Тараса, / Бо й солодке з надмір – гірке. / Вік – одна лиш по небу траса. / Небо! Небо ж яке!». Друга строфа – гостра, емоційно й сатирично довершена, сказати б, найамплітудніша, тут відчутний публіцистич-

ний вектор: «Не робить із Тараса ікони, / Він і сам би цього не волів, / Він і сам не любив поклони / І тарахкала замість голів». Проте вражає в цій невеликій чотирьохкатренній поезії майстерність ідеї, що дбайливо й просто, народною мовою, виписана в характері послань самого ж генія [13]:

Доки спитьсья в духовній ліні,
Доки зводить людей гризня –
Не в Тарасовій Україні
Прокидаємось щодня.

Екзистенційне панно Михайла Каменюка про Тараса Шевченка – «Дерева Мангишлака»: вони (описані в градації) – «як діти з пробірки, слабкі і непевні», «їм сонце щоденне, як судна година», «їм корінь роз'їло отруйною сіллю», «їх з ложечки поять з єдиною ціллю». Ліричний герой повторює, мов замовляння, до дерев: «Навчіться ходити! Навчіться ходити!». Цікаво, що дерева благословляє Шевченкова верба [13]:

Хоча постаріла гіллям і корою
І кришиться стовбур у неї порою,
Вона проросла у Сіднеї, в Торонто...
Столітня бабуся, які в неї діти?
До неї на прощу усім би ходити.

Із вербою контрастує Мангишлак, символ імперії: «Пашить Мангишлак – вогняна сковорідка, тут лиш тамариск, як цапина борідка, поховані вглиб тут на тисячі метрів країни, культури, дерева відмерлі». Ліричний герой протистоїть історичній несправедливості й проголошує, здійснюючи ініціацію: «Візьму всі дерева тутешні за віти: «Вставайте! Вставайте! Навчимося ходити!».

Продовжує традиційні апеляції до Кобзаря, пророка, борця і генія Петро Зарицький у віршах «До Тараса», «Явись прозріння сповідальне», пишучи про Україну ХХІ століття, у якій Тараса Шевченка «затиснули ОМОНОм», «наче в клітку», «щоб покласти патроном / найпочеснішу квітку» [6, с.20]; «В Путивлі плаче Ярославна. / мовчить у Каневі Тарас» [6, с.27]. Остання строфа поезії-звернення нагадує молитву: «Стоїмо на колінах, / Наче загнані вівці. / Не вини Україну... / Не кляни українців...» [6, с.20]. Вірші Петра Зарицького можна легко інтонувати завдяки багатому риторичному потенціалу; уроки, на яких учні намагаються виразити себе через інтонування віршів проблемного характеру із риторичними питаннями, є для них найкращим шляхом вивчення мови, тому що до процесу засвоєння тексту додається не лише вимова з відповідним емоційним тонуванням, а й виразна інтерпретація, бесіда за текстом твору.

Вражає легкість асоціювання явища (предметності) з Тарасом Шевченком у творах Валентини Сторожук, історична дидактична поема «Подільська твердиня» якої побудована в наслідуванні романтичної концепції Шевченкових «Гайдамаків», помічаємо універсальне вміння будувати асоціативні ряди образів і порушувати актуальні національні питання навколо постатей, згаданих у творі про Бушу, визволителів Умані Гонти й Залізняка як цитателів національно-символічної та національно-ідейної величин: «В своїй землі віками терпіти гнів пекельний?! / Німує Гонтів камінь, задумавсь храм наскельний» [15, с.72].

На межі модернізму й постмодернізму написана поезія Сергія Татчина «Спроба сакралізації», котра починається з читацького аналізу чи роздуму над поезією Тараса Шевченка «Мені тринадцятий минало...»: «коли тобі тринадцятий і ти пасеш овець...», після численних «коли» розгортається картина під імперською Україною: «довкола лежить країна, занедбана, як руїна, / яка водночас надихає тебе і невимовно болить – / то оце і є, Тарасе, твоя Україна», бери її – дбай про неї – вона вже довіку твоя», останні катрени схожі до авторського заповіту сакральному, вічному Шевченкові: «тож не барися, вертайся – прийди Дніпром! – по воді, / і принеси до своєї могили її ікону. / щоб приходили люди і молилися вам обом. / бо ви у людській свідомості – вже невід'ємні. / а тому вертайся, не барися, бо без тебе тут – їй-бо! – / як в останньому Гондурасі чи в якомусь Ємені». Проте переосмислення Шевченкової хрестоматійної поезії «Мені тринадцятий минало...» раніше відбулося в поезії Євгена

Гуцала, у традиціях модерністського космосу шістдесятництва, у осмисленні кобзарства, високих могил, степу, смерті генія як ініціації [13]:

І так на душі у Тараса в тринадцяте літо,
що вітер набіглу на очі сльозу крадькома,
немов обізвалася до нього могила розрита,
немов заспівала з могили Вкраїна сама.

Містерійністю, візіонерством приваблює притчева, сюжетна поезія-образок Андрія Стебелєва «Годинник Шевченка», у якій чимало химерного, висівкового; однак в останній строфі автор відмовляється містифікувати й вивершує думку риторично, в одвічних питаннях національної ідентифікації [13]:

Заметільний ранок міста димного...
В Петербурзі в березні – отак!
Дядечко купив собі годинника
Золотого. А без нього як?!

І радів цій цяцьці, мов красі самій,
Як мале допитливе дитя.
Хто б побачив, той подумав: «Дивний він!»
Тільки то був потяг до життя.

Ось зима позаду, а попереду –
Україна люба у садках,
Хатка над Дніпром і децю з вередом
Мила молодиця на грядках.

Будьмо жити як за заповідями:
Від зими до осені – весна!
Він хильнув чарчину оковитої,
А відчув лікеру полусмак.

Добре спав. Спустився вниз до сторожа
По остріп. Годинник в піввершка
Зупинивсь, і раптом стало порожньо –
Цибулина впала з ланцюжка.

А в його майстерні в Академії
Сталось невимовне (от кіно!) –
Од питання «Хто ми? Що ми? Де ми є?»
Велетенське репнуло вікно.

У модерних мініатюрах Юрія Сегеди, Сергія Пантюка, Ірини Зелененької, Віталія Борецького, Руслани Мельничук, Віктора Крупки, Миколи Антоцака, що межують із постмодернізмом, присутні елементи пастишу або образи Шевченкової поезії; у них менше поетизується ім'я генія, більше звернено увагу на те, як ушановують його нащадки. Іноді використання імені Тараса Шевченка як генія, кобзаря, назви його найвідомішої поетичної книги є втіленням "ідеї для себе", – це стало традицією для поетів зламу ХХ-ХХІ століть, пошуком свого світу. У наймолодшій генерації подільських поетів цей пошук клаптиковий, трансцендентний, ірреальний, іраціональний (можемо помітити повне заперечення тих традицій у літературі, які з'явилися разом із поезією Тараса Шевченка, – народництва, перманентної апеляції до національної героїки, простоти викладу думок); мова йде про вірші поетів-філологів Світлани Ілініч, Катерини Девдери, Вадима Василенка, Юрія Юрчака; Василя Пастушини, Віталія Рибка (учасників літературної гутірки «Новий шинок»), мініатюр

Марини Озеранської та творів інших учасників літературно-мистецької формації «Інверсія серця», уміщених в регіональному альманасі «Експрес-«Молодість»».

Постмодерністська й післяпостмодерністська поезія, котра нині вже й не видається опозиційною до модерністської, або є такою, що демократично відходить від традицій модернізму, різко не заперечуючи їх, нагадує власне ірреальний замкнений комплекс, у якому образ Тараса Шевченка – образ патріархальної України, символ української історії, закабаленої батьківщини, яка бореться, це й образ сучасної України, яка приймає Тараса по-новому, у контексті чергової війни, пригадуючи пророцтва. Симптоматичні риси свободи мислення, приреченості існування, абсурдності багатьох поривань, критики інстинктів, псевдоестетичного та заполітизованості, сатира на будь-яку залежність стимулювали появу сюжетних віршів-карнавалів, апокаліпсичних міфів, поширених трансляцій того, наскільки пістряво сучасники сприймають образ Тараса Шевченка – митця, пророка, борця, філософа, світоча нації. Цікавими в цьому сенсі є полярні (бо складають смислову опозицію) твори Ірини Зелененької та Сергія Пантюка. У поезії Ірини Зелененької «Неметена хата. Клубочками котяться діти...» [13] йдеться про життя і творчість Тараса Шевченка: сюжетну поезію можна поділити на дві частини: перша – подорож життям генія із наголошуванням на мотивах творчості (Т.Шевченко є співбесідником ліричної героїні), друга – візія долі її нащадків як покоління борців за свободу – сина Катерини, головної героїні однойменної романтичної поеми, та вигаданої онучки, теж Катерини, у ХХ столітті, у період УНР та більшовицького терору: «Плювалися ідоли, нищили – до колосочка, / гула чи не в кожному серці червона чума. / І далі стріляли в модерн, Соловками світили / на світ чи півсвіту... Все ширшала жовта тюрма» [13, с.347]. Авторка патетично й риторично підсумовує:

І кожен у школі учив од зубів «Катерину»,
і руку приклав би до всякого царства й панів.
А тільки сьогодні нам бачиться в ній Україна
і біль твій, Тарасе, і гени, і проща, і гнів [13, с.347].

Цю й подібні інтелектуальні версифікації можна використовувати в системі занять із української мови для закріплення лексичного й граматичного матеріалу, оскільки творчість цієї мисткині як ученого-філолога збагачена лексикою усіх груп за значенням, походженням, стилістичним використанням, із цікавими синтаксичними прийомами. Це може бути й вид релаксації в середині або наприкінці уроку, коли учні втомилися або їм потрібна розрядка, що знімає напругу й відновлює їхню працездатність.

У сатиричній мініатюрі Сергія Пантюка «У вінок Кобзареві» розповідається про те, як «У провінційному місті живе дівчинка – / зелене волосся, солом'яні очі, / вона не підозрює про існування вічності / і взагалі нічого не хоче...» [11], – це типова історія життя сучасної міщанки-підлітка, оскільки «мріє про срібні кліпси / і джинси хоча б місцевої фабрики» [11]. Чому ж поезія про зіпсоване покоління присвячена генієві? Бо, намріявшись, «дівчинка лізе у крісло, і вкотре зубрить “Заповіт” – / задовбала її вже вчителька цим “Заповітом”!» [11]. Навряд чи можливо у будь-якому контексті розглядати таку поезію у шкільному філологічному дискурсі, проте вона засвідчує схоластичні методи навчання творчості Тараса Шевченка у школі, що не відповідають вимогам часу (саме про це виступила Оксана Забужко з відкритою лекцією до 200-ліття поета-пророка в Києві на майдані).

Отже, Тарас Шевченко – ідеал для поетів ХХ-ХХІ століть, кульмінаційний пласт всього національного, естетичний ідеал у експресивному, відображеному у версифікаціях, світі, оскільки ідеал призначений для того, щоб у доступній для почуттів формі виражати абстрактні поняття в найвищому ступені їх правдивості. Ідеал (визначення за Е.Кантом) є таким, що зазнає змін, модифікується й трансформує дотичні й контрадикторні ідеї та образи; саме тому цілком очевидним, виправданим, об'єктивним, не штучним є сучасне різнопланове моделювання образу Тараса Шевченка.

Література:

1. Білецький Л. Віруючий Шевченко // Хроніка 2000 : Випуск 39-40. Ч.І. К., 2000. С. 545-551.
2. Бортняк А. Вдих і видих. Двострофи. / А.Бортняк. Вінниця, 2008. 168 с.
3. Бортняк А. Янгол-охоронець. Поезії. / А.Бортняк. Вінниця: Книга-ВЕГА, 2006. 96 с.
4. Дзюба І. Тарас Шевченко: Життя і творчість / І. Дзюба. К. : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2013. 718с.
5. Драч І. Крила: Поезії. Серія «Українська поезія ХХ століття» / І.Драч. Харків: Фоліо, 2001. 75 с.
6. Зарицький П. Кароліна: Поезії. / П.Зарицький. Вінниця : Континент-ПРИМ, 2001. 168с.
7. Історія української літератури ХХ століття. За редакцією В.Дончика. К.: Либідь, 1998. 456 с.
8. Камінський А. Естетичний ідеал // Мандрівець, 2005. №4. С. 73-79.
9. Кобець В. Що запишу у Книгу Життя?: поезія. / В. Кобець. Вінниця : Книга-Вега, 2010. 44 с.
10. Коцюбинська М. Шевченко – поет сучасний. / Коцюбинська М. Мої обрії : В 2т. Т.1. – К. : Дух і літера, 2004 С. 60-79.
11. Пантук С. Під знаком водоля. <http://sliva.org.ua/?p=78>
12. Подолинний А. Вікнина: Поезії. / Вікнина. Вінниця : Континент-ПРИМ, 1998. 32с.
13. Русалка Дністровая: літературно-краєзнавчий збірник; упорядник М. Ф. Каменюк. Вінниця : Діло, 2013. 400 с.
14. Стельмах М. Тому і став я сіячем: вибрані твори. / М. Стельмах. Вінниця, 2012. 216 с.
15. Сторожук В. Третя Пречиста / В. Сторожук. Вінниця : Книга-Вега, 2005. 96 с.
16. Стус В. Палімпсест. / В. Стус. Упорядник Д. Стус. Київ : Факт., 2003. 432 с.
17. Шевченко Т. Г. Кобзар. [Передмова О.Гончара]. / Т. Г. Шевченко. К. Дніпро, 1989. 542 с.
18. Яковенко Т. Живий вогонь: вибрана лірика та переспіви. / Т. Яковенко. Вінниця, 2009. 320 с.

**ШЕВЧЕНКОВА УКРАЇНА У ПОЕЗІЇ
ЕКЗИСТЕНЦІЙНИХ СПАЗМІВ ВАСИЛЯ СТУСА,
АРАСА МЕЛЬНИЧУКА, ВОЛОДИМИРА ЗАБАШТАНСЬКОГО**

Батьківщина – у центрі художнього світу багатьох мистців, чия творчість припала на 1960-80-х рр. ХХ століття, почасти – завдяки своєрідному лицарському культу України (один із його основоположників – Василь Симоненко). Серед тих, хто причетний до Поділля, у цій парадигмі, – Василь Стус (в'язень сумління, дисидент, родом із Рахнівки Гайсинського району), Володимир Забаштанський (браїлівчанин, скалічений під час зміни в кочегарці) і Тарас Мельничук (гуцул, котрий працював на Вінниччині й відбував перший термін у Вінниці). Для них тема України в переосмисленні страдництва, жертвності й Шевченкових осяянь стала яскраво-провідною, що й опинилося в фокусі нашого дослідження, оскільки в компаративному зрізі не знаходило відображення в наукових розвідках. Україна як образ-символ часто функціонує в віршах як «ідея для себе» [6; с.166], як пошук свого світу.

У у листі до рідних в 1984 році Василь Стус написав про ідею збірки «Страсті по Вітчизні...» [5; бт., с. 479]: у його медитативних віршах нема лекальної декларативності, прямолінійності проявлення почуттів. Натомість превалюють твори без трибунних назв, властивих Василеві Симоненку («Україні», «Русь», «Україно, п'ю твої зіниці!» та ін.). Звернімо увагу на модерні назви творів Василя Стуса («Вереснева земля», «У цьому полі, синьому, як льон...»), Тараса Мельничука («Земля навколішках до паркану...», «Коли атом говорить про м'яту...»); у Володимира Забаштанського – все ж таки Симоненкові акценти («Колядники», «Рідна мова»), пов'язані з символікою України, у яких макро переосмислено через мікро, загальне через часткове, величне через просте й доступне.

Особливо виразним є патріархальний образ-символ українського роду, втілений у спогаді про діда, до котрого вчашали колядники, доки не вирости: «Ми знаємо – нема у діда

хліба. / А каганець сумний у шибі кліпа...», «Та дід, зворушений, виносить чемно / В полумиску картоплю нам печену...» («Колядники», Володимир Забаштанський) [1]. Акцент у віршах часто припадав на семантику родинності й материнства: «Земля сп'яніла – під крилом / Гойднулась хвильно, / Пливе, втікає і зорить / І назирці тримає / Тебе, мов сина... / Земле! Краю мій! / У сизуватій млі, / Там, де розтав вишиваний рукав, / Лишилось серце...» («Мандри», Василь Стус)[8]; «Сьогодні шлюб сонця і бджоли / хліб у мережаній сорочці / і під стріхою ластівка буде собі маленьку Україну» («Материнство», Тарас Мельничук)[4], «Україно, молюся за тебе, Як за матір гріховно-святу...» («Молитва», Володимир Забаштанський)[1]. Враження материнства рідної землі, як правило, підсилювали неоромантичні й необарокові пейзажно-країнознавчі замальовки, втиснені в межі медитацій: «Полтавщино! Я пізнаю твій голос, / Коли кують немовкні зозулі / І в колос пророста пташиний щебет, / Що будять тишу і дають відчуті / Її глуху, аж сизу, глибину» (Василь Стус)[8], «Вкраїна пахне вишняком, / І дзбаном сонця п'ють смереки / Туману біле молоко. / Висять тут роси, як суніці...» («Гуцульщина», Тарас Мельничук)[4]. У віршах Володимира Забаштанського васальні пейзажно-країнознавчі мотиви влітаються в домінантні декларативно-патріотичні: «Запеклись на морозах душі / Мого болю калинові грона» («Тільки б...»), «За блакить твого вічного неба І за ниву твою золоту...» («Молитва»).

У віршах Володимира Забаштанського інтонує зв'язаннями сліпий учень-співець великого Тараса Шевченка: «За плечима стою в Кобзаря...» («Зоря») [3]. Чи не найпрямовістіше подібне виписано в мініатюрі-зверненні до сестри, що влягає в традиції апеляцій Тараса Шевченка до сестер: «А я радію, сестро, в темніні – / Комусь на світі легше, ніж мені». Подолянин інтуїтивно проектував свого ліричного героя як юродивого, але не як відвертого прихильника андеграунду й дисидентства: «Пішов за овид поїзд мій сторчма / Нікого на пероні вже нема. / Нікого – і сльозам немає стриму» («Гудків не чути вже...»). Суб'єкт медитативного мовлення у значній кількості творів поетів-дисидентів Василя Стуса й Тараса Мельничука – ліричний герой-в'язень, бунтар або ж герой-лідер; назвемо тут, для прикладу, «Останній лист Довженка», «Сковорода. Хвилеві трени», «Голос Сковороди», «Дума Сковороди», «Тарас на заслання», «Костомаров у Саратові», «Гайдамацьке» Василя Стуса, «Вирубали турки Дунай...», «В полумиску відпочиває козак Мамай», «Тут Сагайдачний...», «Свідчення останнього гетьмана» Тараса Мельничука.

Активне звернення до традиції алюзії торкалися символіки важливих для українського державотворення подій, на відміну від інших своїх сучасників, вірші котрих були дотичними до легенд навколо постатей світової історії та культури («Коли помер кривавий Торквемада» Дмитра Павличка, «Курдському братові» Василя Симоненка, «Іма Сумак» Ліни Костенко та ін.), тому численні версифікації навколо в'язня імперії Тараса Шевченка й навколо пантеону героїв-мучеників визвольної боротьби в контексті творчості Василя Стуса, Тараса Мельничука, Володимира Забаштанського, котрі пройшли межові випробування, є виправданими й нетрибунними (рупорну позірність часто подибуємо в напівпубліцистичних строфах шістдесятників-офіційників).

Володимир Забаштанський вбачав трагедію українців у невикоріненому захланстві: «То лаври хапав горлодер / За глум, за ненавидь, за кпини. / Чому б жебракові тепер / Не дати за любов до України?» («Лаври»). За темою любові до Батьківщини легко вгадується трагедія в добу пресом тоталітаризму, осмисленого демонологічно («Моя Україна забула сміятись...» Василя Стуса, «Рухаюсь мало...» Тараса Мельничука); у Володимира Забаштанського все це герметизовано й приховано за експериментами: «З тихим болем своїм закімнатився» («Снага слова»). «Останній лист Довженка» Василя Стуса перегукується з Шевченковим «Заповітом», проте Дніпро в «Кобзарі» – «ревучий», у Василя Стуса – німий, екзальтований, переапокаліпсичний: «Нехай гризуть дніпрові гострі кручі // моє зболіле серце» («Останній лист Довженка») [7]. У притчевій візії Тараса Мельничука йдеться про те, що його ліричний герой – риба з «гачком у губі» (себто поет – в'язень СРСР); ідея – високо-символічна: «поети / бранці й ланці / і вовкулаки й сибіряки / і сніговії-хуртовини (я аж заплавав) / босі з України у вікно дивляться / облизуючи місяць» (до речі, Тарас Мельничук частіше згадував у віршах Дністер і Дунай, аніж Дніпр).

Серед історичних персонажів, згаданих у віршах Василя Стуса, Тараса Мельничука, Володимира Забаштанського, особлива роль належить Тарасові Шевченку як сакралізованому захисникові України; цей образ невіддільний від суспільно-політичної картини світу, котру попри цензуру трансливали свідомі поети підсоветської України. Навіть там, де Тарас Шевченко не є героєм поезій, виражає чи дублює авторське «я»: «Тарасові провісні птиці – слова шугають над Дніпром» («Сто років як сконала Січ» Василя Стуса), «Червоніє світ, як бурякова терка... А Тарас Шевченко... Що він заповів?» («Камениця дивиться в люстерко...» Тараса Мельничука) [4]. Стусова лінійна позиція «Калнишевський – Дніпро» змінюється Мельничуковою позицією «Хмельницький – Дунай»: «Київ з Богданом п'є-гуляє / та у червоний дзбан Дунай ховає...» («Голод») [8]. Володимир Забаштанський, у ключі традиційної манери (як і неоромантик Василь Симоненко, як і, свого часу, романтик Тарас Шевченко) насичує свої катрени природними, а тому й зрозумілими для читача-слов'янина образами України (рідної землі, матері), апеляціями до Тараса як до батька нації та вселенської правди: «Добре, батьку, дуже добре стало / Поле наше й ми вже не раби. / Буде хліб і, звісно, буде сало, / Чесно лиш на полі тім роби» («Треба стояти») [2].

Володимир Забаштанський почав експериментувати з творенням нових смислів, у яких зміг би висловитися про трагедії України, в дев'яностих: «Хоч бідою знов заскочена, / І стоїш напівзчорноблена, / І стоїш напівзмосковщена» («Залишися Україною») [7]. Хоча, як і в віршах Василя Симоненка, загалом у творах подолянина переважає трансляція непатетичної любові до матері й романтизації рідної землі, совісності до свого національного обов'язку упереміш із мотивами «Кобзаря». Саме в таких формах трагічний, забутий поет-офіційник окреслював свою причетність до мовчального спротиву герметистів та голосних акцентів опальних в'язнів сумління. Класична образна опозиція «рідний край – чужий край» в багатьох конформістів і нонконформістів також вибудована у Шевченковій традиції («Краю милий, моя Україно!» («Розрита могила»)), що чи не першим серед поетів-шістдесятників підтримав Василь Симоненко: «Чужих доріг ніколи не топтав – В своїм краю під буйними вітрами / Щасливим я і вільним виростав» («Я не бував за дальніми морями»). У Василя Стуса в такому ж ключі читаємо: «О краю мій, коли тобі проститься / крик передсмертний і важка сльоза / розстріляних, замучених, забитих / по соловках, сибірах, магаданах?» («О краю мій, коли тобі проститься...») [7], у Тараса Мельничука – «Але якщо немає болю. За край свій – то й життя нема» («Пожити б ще, як хочу... вволю») [8].

Знаково, що Юду, зрадників Христа, фарисеїв, апостолів часто згадували Тарас Шевченко, Василь Симоненко, Василь Стус, Тарас Мельничук і Володимир Забаштанський, де поряд, як духовна цитадель та як внутрішня опозиція, – образ України, вільної й мисливої: «Там наша Україна, / котра не знає ґрат, / а притиску, а кпини, / а помсти – й востократ» («Отак і вікувати», Василь Стус). Форма поетичного «я» тюремних віршів Василя Стуса й Тараса Мельничука – патріот-жертва, який у межових медитаціях є провідником покрізь минуле й сучасне України. В «Отак і вікувати» Василь Стус написав: «Не нарікаю, Боже, / на іспити важкі: / Одним стражденним дрожем / злютовано віки»; пригадаємо тут-таки поезію Тараса Шевченка «Не нарікаю я на Бога» [10].

Мотив самопожертви частотний ц поезії Василя Симоненка «Задивляюсь у твої зіниці...», у Володимира Забаштанського він увиразнюється у формі символізації віри в українських людей: «В них мільйони є рук – з ними я не безрукий / В них мільйони очей – з ними я не сліпий». Супровідним у націонал-патріотичних віршах Василя Стуса («Як добре те, що смерті не боюсь я...»), Тараса Мельничука («Звари мені Україноньку, мати, зрубай мені голівоньку, кате...»), Володимира Забаштанського («Йду з людьми, забуваючи горе і муки...») є мотив самопожертви заради України, почасти перейнятий із «Кобзаря»: «Я так її, я так люблю мою Україну убогу, / що прокляну святого Бога, за неї душу погублю!» («Сон» («Гори мої високі...»)) [10].

Для поетів-дисидентів, як і для ув'язненого Тараса Шевченка, свого часу, омріяна вільна Україна була художнім двійником реальності: «О, земле втрачена, явися...», «Нема – Вітчизни» (Василь Стус), «Ой на серці світ – колючий дріт», «Нема України вдома» (Тарас Мель-

ничук); для незрячого Володимира Забаштанського вона була символом всього привільного й ідеального-візуального: «Коло хати, кажуть, білі вишні, / Білі, доле, як у мене сни...» («Печія»). Але в Василя Стуса осмислення українських реалій змінилось із часом з чуттєвого до інтелектуально-екзистенційного, а в табірній ліриці Тараса Мельничука перманентно домінує сентименталізація україніки, трапляються зворушливо-інтимні подробиці: «плачу / хліб мій приріс / до чужого небокраю», «бодай прорости / маками гарячими / на твоїй, Україно, / терновій межі», «тільки небо само / я подумав / це батьківщина / й пішов на дно» [7].

Україна Володимира Забаштанського – підкреслено жіночна й патріархальна водночас: «Україно, молюся за славу, / За твою непокору століть, / За столицю твою златоглаву, / Що по груди в тополях стоїть» («Молитва»). У Василя Стуса Україна асоціюється з полем синім, як льон, це рідна чужина («У цьому полі синьому, як льон»): «Вистояти. Вистояти. Ні – / стояти. Тільки тут. У цьому полі, / що наче льон. І власної неволі / спізнати тут, на рідній чужині». Стусова Україна бачиться з-за ґрат як екзистенційний спалах, у різких контрастах: «і собором дзвінким Україна / написалась на мурах тюрми» («На колимському морозі калина»), у Тараса Мельничука екзистенційна спазматичність образності спирається на романтичні ідеали: «із неволі йшла моя вітчизна / і собі везла візок із зорями» [4].

Відмова від спокус земного життя заради високих ідей є питомою ознакою тюремної поезії, що проявляється спочатку в віршах Тараса Шевченка («Не дай спати ходячому, / Серцем замирати / І гнилою / колодою / По світу валяться («Минають дні, минають ночі»), а потім і в рукописах інакомислячих ХХ століття, з більшою амплітудою українського трагізму, не новозавітно, а апокаліпсично, як у поезії Василя Стуса «Відійди, сатано, відійди...»: «Відійди, сатано, відійди / віковою стежею недолі, / порозходились босі і голі / і свої загубили сліди... / Відійди, сатано, відійди, / ані застуй свічі молоді. / Ми ізгої, ізгої, ізгої / вікової страшної біди». Вірші Василя Стуса, які в зачині, в ідеї чи в мотивах своїх схожі до відомих християнських молитов, часто повторюють, наслідують й Шевченкові інтонації – порівняємо: «Дажь нам, Боже, днесь! Не треба завтра – даждь нам днесь, мій Боже! Дажь нам днесь!» («Дажь нам, Боже, десь!» Василя Стуса) та «А всім нам вкупі на землі / Єдиномисліє подай / І братолюбіє пошли» («Злоначинающих спина...» Тараса Шевченка) [10].

Вражає молитовний дискурс неопублікованої до 2017 р. історіософської ритмізації Тараса Мельничука «Чигрине – сльозо Кобзаря!»: «Нас знищити хочуть! / – іди до Бога / скажи: нас сім мільйонів / виморили голодом / оці циклопи каправи / криваві / а тепер / Чигрине іди до Бога / і проси О Господи / прийди на підмогу / відведи від нас / оцю смерть киплящу / цю пропащу дорогу...». Тарас Мельничук збільшує кількість образів-дотичних тоталітарної безвиході в державі-тюрмі: «людей обнюхують вівчарки, / від огню осліпли журавлі... / А Росія закотилась в чарку / під салют космічних кораблів. («Наступає ніжно на траву...»), «Украсили світ... Віщує час погибель неба й вод, / Ламає руки срібний простір...» («Тюремні нари – не гуцульська лавиця») [4].

Від «Молитви за Україну» до «Віри в людину» Володимир Забаштанський то по-шевченківськи, то по-симоненківськи проголошує гуманістичні цінності; порівняємо ідеї творів: «Отче наш, у Твоїм часоплинні / Все минає – ридай не ридай. / Прости, Боже, гріхи Україні / І надалі грішити не дай», «Віра в рідну твою Батьківщину / Починається з віри в людину» [1]. Вірші поетів руху опору про долю переобтяжені переосмисленнями філософської детермінанти (обмежень волевиявлення), біблійного тлумачення переходу долини сліз заради істини, що увиразнив Тарас Шевченко як співець універсальної свободи: «Доле, де ти! Доле, де ти? / Нема ніякої! / Коли доброї жаль, боже, / То дай злої! Злої!» («Минають дні, минають ночі...») [10]. Тому андеграундні вірші 60-80-х рр. ХХ століття схожі до Шевченкового розуміння свободи: «Наша доля вража / нас доріже – нашим ножем» («Костомаров у Саратові» Василя Стуса), «І покриткою попідтинню доля / пішла, розп'ята на штики й хрести» («Болить мене доля від дому до Дону» Тараса Мельничука), «Не пішла б земля водневим димом, / стільки зла зависло над людьми...». («Треба стояти» Володимира Забаштанського).

Отже, поезія Тараса Шевченка – прототекст для віршів багатьох поетів, котрі прагнули вивільнення з-під колоніального пресингу. Саме це й зумовило пророцькі інтонації щодо

фіналу земного шляху у версифікаціях поетів руху опору, подібні до інтонацій «І виріс я на чужині...» Тараса Шевченка. Тарас Мельничук не сліпо наслідує «Кобзар», а локалізує в інфернальних ініціаціях за допомогою топоніміки СРСР: «бо шум тайги – це морг» («Ми наречені Колими...») [4]; український дисидентський апокаліпсис часто оформлений за допомогою дієслів: «Вони оббілюють нас до кісток, / До сорочки, / Перестріляють, / Перевішають, / Переб'ють» («Комуністи»). У Шевченковому ключі, послідовно й притчево-пророче підсумовує Володимир Забаштанський: «Знов новою, вольною сім'єю / Треба нам стояти день при дні» («Треба стояти») [2]. Василь Стус в посланні «Народе мій, до тебе я ще верну...» [7] транлює не власне інфернальну візію, а проголошує християнське духовне воскресіння після перепоховання на рідних теренах: «Народе мій, до тебе я ще верну, / як в смерті обернуся до життя / своїм стражденним і незлим обличчям. / Як син, тобі доземно уклонюсь, / і чесно гляну в чесні твої очі, / і в смерті з рідним краєм поріднюсь» [7].

Тарас Мельничук і Володимир Забаштанський не вдавалися до версифікаційного переосмислення жіночої жертвовності в інтелектуальній боротьбі за свободу й волевиявлення нації, вони перенесли акценти в бік узагальнення жіночої-материнської долі. Василь Стус не менш апокаліпсичний, аніж Тарас Мельничук, зокрема, в переосмисленні долі України й Алли Горської як жертви, мисткині-українки в присвяті вбитій художниці «Ярій, душе. Ярій, а не ридай...»: «...де жменька нас. Малесенька щопта / лише для молитов і сподівання. / Усім нам смерть судилася зарання, / бо калинова кров - така ж крута, / вона така ж терпка, як в наших жилах. / У сивій завірюсі голосінь / ці грона болю, що падуть в глибінь, / безсмертною бідною окошились»[7].

Страдницькі вірші поетів руху опору й дисидентів, чия молода муза означена 1960- 70-ими рр. й пов'язана з Поділлям, себто Василя Стуса, Тараса Мельничука, Володимира Забаштанського, свідчать про те, що проблемою для поетів стала в першу чергу не розбудова мислення нового часу, а реалізація свободи й незалежності покрізь призму власних трагедій, долі геніальних класиків і мучеників, зокрема, Тараса Шевченка. І хоча Володимир Забаштанський – публіцист-неоромантик, декларативний у своєму письмі, у Василя Стуса переважає інтелектуально-екзистенційна спазматичність, а в Тараса Мельничука – інтуїтивно-підсвідоме відфольклорне образотворення, їхні імпрези закорінені в шевченківських традиціях, їхня творчість сприймається як продовження Шевченкових пророцтв.

Література

1. Забаштанський В. Вага слова. Поезії / В. Забаштанський К. : Молодь, 1980. 110 с.
2. Забаштанський В. Найкривніша рідня: Поезії. / В. Забаштанський К. : Укр. письменник, 1999. 93 с.
3. З іменем Кобзаря. Вінничани про Тараса Шевченка / Упорядник А. М. Подолинний Вінниця: Консоль, 2013 304 с.
4. Мельничук Т. Твори в трьох томах. Упорядники М. Андрусак, М. Лазарук / Пушик С. «Блакитна роса на траві й на колючому дроті...»: передм. / Т. Мельничук. Коломия: Вік, 2003. Т.1: поезії. 256с. Т.2: поезії. 256 с. Т. 3: ч. 1. 496 с., ч. 2. 344 с.
5. Симоненко В. Берег чекань: вірші. / В.Симоненко. Торонто, 2006. 380 с.
6. Стоголосья. Поетична антологія Вінниччини ХХ століття. Упорядкування, вступне слово, біографічні довідки А. М. Подолинного. Вінниця: Континент-ПРИМ, 2002. 432 с.
7. Стус В. Палімпсести: Вибране. / В. С. Стус. К. : Факт, 2006. 432 с.
8. Стус В. Твори: У 4-х т. (з додатковими 5 і 6 томами), 9 кн. / В. Стус. Львів: ВС «Провісита», 1994-1999. Т. 1, кн. 1. 431 с.
9. Ушаков В. Идеи для себя / В. Ушаков // Современная психология: Хрестоматия / Под ред. А. Тараса. Минск: Харвест, 2003. 268 с.
10. Шевченко Т. Кобзар / Т. Г. Шевченко. К., 1990. 592 с.

ФЛОРИСТИЧНА МЕТАФОРА В ПОЕЗІЇ ДИСИДЕНТІВ ВАСИЛЯ СТУСА Й ТАРАСА МЕЛЬНИЧУКА

Колоритні метафори, основою яких є традиційні образи-символи українського буття, – стало явище в поезії учасників руху опору, в'язнів сумління, зокрема, у віршах Василя Стуса й Тараса Мельничука, лауреатів Національної премії імені Тараса Шевченка, долі котрих були пов'язані з Поділлям та з Зоною 36. Особливими серед корпусу образів ліричної імпрези двох поетів є флористичні образи-символи (двоєдність «людина – природа» була традиційною опозицією оспівуванню НТР у дискурсі шістдесятників-конформістів та шістдесятників-нон-конформістів), що в тюремній ліриці ставали дублетами України, її смисловими домінантами. Огляд метафоричної форми й міфосемантики образів природи у своїх розвідках про Василя Стуса й про Тараса Мельничука здійснили Микола Жулинський, Володимир Моренець, Святослав Кут, Євген Баран, а тому явище потребує конкретизації й опрозорення [1].

Попри те, що «людина – природа» є константною двоєдністю українського світогляду, символізація ландшафтних просторів України й фольклоризація окремих найпоширеніших видів флори у віршах дисидентів поступилася опозиціям: «людина – цивілізація» та «природа – цивілізація». Найуживанішими є ті флористичні метафори, які розбудовані навколо образів-символів поля, степу, луку, саду, гаю, лісу, байраку, яру як градаційних флористичних сукупностей: «Хай життя – одне стернисте поле, / але перейти – не помину», «Гартуймося. Даремне вішунів шукати, мов чотири вітри в полі» (Василь Стус) [7].; «... залишився в полі тільки стогін», «Попереду дике поле/ а позаду яр...», «Ви ліси князеві...» [3]. (Тарас Мельничук). Традиційні відфольклорні форми метафоричних образів й васальні постійні епітети властиві поезії Василя Стуса й Тараса Мельничука 60-х років, а екзистенційні – табірним віршам; найближчою до Стусової інтерпретації флори в контексті «самособоюнаповнення» є збірка Тараса Мельничука «Князь роси», відзначена Національною премією імені Тараса Шевченка.

Сад як сукупність чи не найменше цікавив опальних поетів, він стає пов'язаним із ініціаціями, із формами вираження: «Осінній сад / Свої обтрусить зорі...», «Карокорі сади / судомляться од земного крику...», «Посоловів од співу сад, / од солов'їв, і од надсад. / І од самотньої свічі, / і од жалких зірок вночі...», « ... і кругла саду ліпота...» (Василь Стус) [7]. Вихід у сад перетворюється на магічну дію, враження якої підсилюють повтори: «... вона вийшла в сад / щоб я не побачив...», «Вийду вранці у сад / вийду ввечері в сад/ а саду наче нема» (Тарас Мельничук) [8]. Твірною формою метафори найчастіше є саме стрижене в висловлюванні морфологічна форма, зокрема, морфологічно-семантична категорія дієслова, іноді вдало підсилена перелічуваннями: «Йде середина літа./ Якраз над нашим городом, / над яблунями ... / над карликовим вишником,/ висадженим пару літ тому / над твоєю самотілю голосовою» (Василь Стус) [7].

Твірною світу, в якому росте українець /геній /син у Василя Стуса є яблуня, а в Тараса Мельничука – груша: «Ти творишся, синочку мій, у світ. / Ти творишся і жебониш, як бджілка / на яблуні крислатій, що з причілка до тебе похилає пасма віт. / Так тонко пахне яблуневий цвіт!» (Василь Стус) [7], «Йди-йди, бо ти є добра груша, / бо ти поранена осою в золоте, / бо під тобою скрушно й відчайдушно / малий Шевченко дніє і росте...» (Тарас Мельничук) [3].

Метафоричний образ поля в поезії дисидентів пов'язаний із ностальгійними явленнями свободи: «Я з вітром вирвусь — і на степ» (Стус) [7] і тут же: «Я вже на волі, раз почув, як в полі бродить круглий шурхіт / молочаїв, суріп і грициків і стежка геть до лісу стелеться» (Стус) [7]. Стусове поле – виплекане в колористиці, сине, через яке передається семантика свободи (стійка асоціація тут простежується з небом, яке є недосяжним для режиму) [7]:

У цьому полі, синьому, як льон,
де тільки ти і ні душі навколо,
уздрів і скляк: блукало в тому полі
сто тіней. В полі, синьому, як льон.

стояти. Тільки тут. У цьому полі,
що наче льон. І власної неволі
спізнати тут, на рідній чужині.

Поле сприймається як ініціація в позиціонуванні ідеї твору (у фіналі медитативної замальовки): «Здичавів дух і не впізнає тіла / у цьому полі, синьому, як льон».

Поле Тараса Мельничука транслюється як символ свободи й ностальгії за рідним краєм покрізь образ-символ матері, котру ліричний герой просить [7]:

Мамо,
підіть, будь ласка, у поле
зловіть за крильця
чи за ніжку
волю
і пришліть мені у конверті.
Я покладу її коло себе:
нехай стрекоче.
А не захоче -
то хай тікає у небо:
небові теж волі треба.

Символ чорного поля в поезії Василя Стуса «Безмежне, чорне, вигоріле поле...» [7] – маркер насильницької смерті, війни, підсилений риторикою звернення до анімізованого простору поля, а також кільцем:

Безмежне, чорне, вигоріле поле,
пооране, у вирвах і ярах.
Куди не глянеш — порожньо і голо:
оце крайобраз твій, мій вічний шлях.
Оце, душе, твоя сумна арена,
оце твій простір, пориве тугий.
Ти знову наvertsаєшся до мене,
хоча вже з біса збридів, дорогий.
Ані душі, ні просвітку довкола,
немов усесвіт смертю перепах.
Безмежне, чорне, вигоріле поле, —
прооране, у вирвах і ярах.

У віршах Тараса Мельничука знаходимо елементи загадки й відгадки про життя і смерть в оформленні ліричної оповіді про поле: «А чому роса червона на траві? / А чому замовкли косарі? / Бо не всі у поле вийшли до зорі, / бо не всі живі... Не всі живі...»; «Ця стерня не коле – / стелить сизокрило. / Це прокволе поле / полином вродило. / Скільки збіжжя перевіять довелось!.. / Сіють чорнопері...» [3]. У «Князі роси» поле виступає символом фатуму: «Забудь своє поле і горе / і вези туман з України / поза синє море», за цією символізацією з'являється інша, контрадикторна – поле (у значенні – степ) стає символом орди: «... наточили шанців / наварили куль / попереду дике поле / а позаду яр / і життя перекотиполе / і брат яничар» [3].

До поетикальних інструментаріїв Василя Стуса й Тараса Мельничука увійшли такі назви трав (літературні та діалектні): льон, рута, м'ята, полин, повій, пижмо, чебрець, кропива, ковила, сон-трава, осот, бур'ян, щиріця, бугиля, молочай, суріпа, курай, перекотиполе, тирлич та ін. Вони згадують такі квіткові рослини: ружа (троянда), ромашка, шовкова косиця (білотка, едельвейс), бриндушки (шафран), барвінок, чорнобривці, соняшник (сонях), фіалка, незабудка та ін. Серед назв кущових рослин: калина, афіни, горобина, малина, бузок (без), шипшина, йошта, багульник, терен, глід; дерева – дуб (нелинь), верба (шелюга), модрина, кедр, липа, тополя (осокір), яблуня, сосна, вишня, каштан, трепета (осика), береза, осика, акація, клен, жерделя і мореля (абрикос), жостір (крушина), свидина (кизил) та ін.

Флористичні символи, які допомагають розширювати екзистенційну площину у віршах Василя Стуса, домінують над власне номенами флори, що ними насичені вірші Тараса Мельничука: «Цвітуть волошки в золотому житі», «До смертного джозу бачу – тополя до мене біжить», «І над смарагдом луки сяє мак», «Ще й до жнив не дожив, / ані жита не жав, не згубив, не лишив. / І не жив. І не жаль», «На колимськiм морозі калина / зацвітає рудими

слізьми...», «Занадто далеко. Занадто ген-ген,/ де в леготі-віті кучериться клен...», «І в беззвучності глибокій / Мріє лілія струнка», «Ущухлим світлом сяють вишні / опонічні...» [7].

Найпитомішою для екзистенційно-спазматичної поезії Василя Стуса серед флористичних образів-символів є стигла калина (червона), вона інкрустує символ України, додана до образів емоційних станів (біль, туга, горе): «Ще видиться: чужий далекий край і серед степу, де горить калина – могила. / Там ридає Україна над головою сина: прощавай» [7].

Ботанічні назви, до яких, утворюючи метафору, апелює Тарас Мельничук, - родові та видові назви, що сприймаються як художні узагальнення: «сині трави», «затемнення дерев», «дерево Зорі», «залізне дерево», «симбір-дерево / то виринає/ то потопає»; «душа морозу плаче квітами», «ідуть по березі дерева», «дзвіночків сині вії», «на гратах / горицвіт зірок / у синьому горщику / несе янголам борщику» [3]. Серед флористичних символів у віршах Тараса Мельничука ступенево метафоризуються такі: вишня, тополя, трепета, верболіз, шипшина, хміль, калина, мак, ромашка, соняшник, ружа, волошка, рута, конюшина, ковил, лопух, нехворощ, перекотиполе, м'ята, жито, петрушка, картопля, цибуля, капуста, морель, яблуко, полуниця.

Ойкуменічне місце у флористичній картині Мельничукової України займає образ маку: він є місцем магічної дії, спогадом, кров'ю, знаком: «По червоних маках я читаю слід / тих, кого в байраках / загубили коні», «Земля сидить під червоним маком / булавою / марить», «плачуть маки» [3]. Цікавими є метафори, пов'язані з образами злакових культур: образи зерна, колоска, пшениці переосмислені на основі семи росту, народження, появи життя, спорідненості з головним солярним символом, тут знову бере участь семантична опозиція макро-мікро: «комбайн не спить під колоском», «між двох чужих став колосок / пшеничний або житній і не замкнувся / у собі – заповнів і всі знайшли/ свою тут батьківщину», «а з мене – ні дрібки пшона», «Трепетне пшеничне зерно / іде дитятком на руках», «не обпечешся ні пшеничним зерном» [3]. Отже, колосок, пшениця – не лише національна атрибуція, це формант батьківщини. Синонімізованими є номени пшениці, колоска, зерна, хліба. Флористична метафора допомагає портретувати та пейзажувати образи. Так з'являються «синьоволошковий скіф», «ці очі/ зелені як трава (бо травою стануть)», «трона соборів» [3].

Різотрав'я поети-дисиденти згадують у контексті споглядання свободи, рідної сторони: «Спасибі, що росте трава / і що душа жива, / і що біліє голова, / і кільчиться трава» (Стус, «Даруйте радощі мої») [7]. Процесуальна метафора пов'язана з семантикою смерті: «Нехай горить трава по осені, хай чорні димляться поля...» (Василь Стус), «...вмирають трави – а мовчать...», «І піднімаються стеблини, / і хочуть знову прорости, / але коріння... на корінні / давно вже мертвий сік застиг» (Тарас Мельничук) [3]. Антропоморфізована трава прирікає себе на смерть, як і в'язні сумління; подібне значення поширюється й на образ роси: «На світанку засудили / росу на смерть / і повішали на траві» (Тарас Мельничук) [3]. Найвищу амплітуду має ожіночнена трава, яка стає символом дівочої чистоти («Присядь зайчику...») [3]:

присядь зайчику
біля суниці
черлена ж
аж лапку пече
ти все ж таки мужчина
хоч і косити не вмієш
а трава аж під росою
а трава аж під косою
бо ж дівчина.

Флора включена в цілий дискурс смерті: «Убите зілля – /довге зілля ночі», «Калина не вернулася / чи то з весілля / чи з випроводин», «Квітами людей хоронять», «Нема коріння/ нема насіння/ нема пагіння», «...в зеленій нехворощі /спить козак з конем» (Тарас Мельничук) [7]. У поезії «Посадити деревце» зі збірки «Веселий цвинтар» Василь Стус описав «заходи по естетичному вихованню ув'язнених», де іронія – лише дошкульне тло системи, а квіткова флора – певний порятунок [7]:

Посадити деревце —
залишити про себе найкращу пам'ять.
І вони стали висаджувати вздовж колючого дроту
квіти, кущі, дерева.
Дикий виноград обснував гострі шпичаки,
розвісив лапате листя
і навіть попускав синюваті грони,
повився повій,
трублячи в поблідлі сурми ніжності.
Коло горожі порозпускались
такі півники, півонії, жоржини,
що заберуть очі і не повернуть.

Поєднання «макро» й «мікро», узалежнення більшого від меншого, неелементарного від елементарного – характерний прийом для поезії в'язнів сумління збірок «Веселий цвинтар» (Василя Стуса), «Князь роси» (Тараса Мельничука): Рушай вперед. І добротою хворий, / розтань рососою димною між трав» (Василь Стус) [7], «...і заснула Україна в перекотиполю» (Тарас Мельничук) [3].

Картинність, пасторальність у зображенні флори України, затилювальна поезія – рідкість у рукописах дисидентів, а проте такі твори засвідчують майстерність авторів методом іносказання транслювати незалежницькі мотиви: «Дрімає всесвіт на травині / підперши квіткою щоку / стоїть по пояс в Україні / ромашка в білому вінку», «золоті годинники ромашок показують колючий дріт» (Тарас Мельничук) [3], «де сонях кружляє калина цвіте, / хвалитиму Бога, що там ви есте...», «і сон, ніби сонях, пішов у танок» (Василь Стус) [7]. «На Колимі запахло чебрецем, / і руто-м'ятою і кропивою» – запах флори акумулює спогад про сестру (Василь Стус) [7]. Подибуємо й символізацію пам'яті про українську ідилію дитинства (у Василя Стуса це, здебільшого, м'ята, у Тараса Мельничука – рута): «як м'ятою пахне мені моріжок / тих пам'ятей давніх, що тужать сосново / і в липовім цвіті, мов бджоли, гудуть?». (Василь Стус) [7]. Образ лип не просто близький до жіночого, він близький до баладного образу: «... українські липи – / дрібненьким листям лопотять, / тонкі ламають руки / і мовчки до небес кричать, / і ловлять давні гуки» (Василь Стус) [7]. А в поезії Тараса Мельничука «Дивлюсь крізь ґрати на Карпати» рута постає центром невольничої притчі, яку драматизують демінутиви, властиві дитячому фольклору [3]:

вискочив із зайчика
глядонько
поклав ушеньки
да за пліченьки
а з калинового луґу
вискочив другий
ой рутко моя
баламутко
тож тебе набито
ніжками до жовтого
пісочку прибито

У «Князі роси» також є притчева поезія про свободу, основа якої – образ рути [3]:

Не можна руту
Коренем перевернути
До сонця.
Бо рута не може
Цвісти і не гнутись
В чужому городці.
В чужому городці,
В чужому віконці
Рута, ой рута -
Як сіль у оці.

Паралельне вживання флористичних анатомів, градаційне накопичення перетворюються в філософію поетів. Ботанічні номені наземної та підземної частин рослини поети переосмислили по-новому, як символи, за уявленнями українців про календарний цикл й за інтерпретуванням табірної дійсності: «...бо рута не може / цвісти і не гнутись / в чужому городці / в чужому віконці / рута, ой рута, – / як сіль у оці» (Тарас Мельничук, «Не можна руту...») [3]. «І золота твоя габа – на руті, й на піску» (Василь Стус, «Даруйте радощі мої...») [7]. За допомогою прикладки та порівняння утворено образ-метафору руту з одночасно фемінною та маскуліною ознаками: «Ой рутко моя/ баламутко», «...як рута – розкутий» [3].

Флористична метафора у віршах дисидентів часто сприймається як неусвідомлене імпліцитне зрощення: «...(дівчина) з горішка ядереце любить надвоє/ одну половинку цілує мені на м'яту / а другу з гусятком горішать двоє» [3] (Тарас Мельничук). Зрозумілим є перший рядок, де йдеться про поділ плоду горіха (кістянки) навпіл, а далі при декодуванні зміст втрачається. Не власне прозорою є семантика висловлювання: «цілує мені на м'яту» й неологізму «горішать». М'ята, на думку Тараса Мельничука, здатна розмовляти з Богом: «Говорить мовчки з Богом м'ята» [3].

У флористичному просторі поезії Василя Стуса вирізняються хвойні породи дерев, найперше, сосна, а ще модрина (у світовій культурі вона є символом стійкості, безсмертя), вона екзистенційно явлена: «І куди не йду, куди не прагну – смерк сосновий мерзне угорі», «сосна із лісу впливла, мов щогла», «З горя молодою сосна спливає ніччю, ніби щогла...», «Виростає сосна зсередини, / Коле вітами в спину, в груди.. / Коле в скроні – / Напевно, буде / Вирувати душа розметана...»; «Загойдалась сосна / Впала, плазує, / Нещасна і в снах / Загин свій чує...»; «І зголілі модрини кричали...»; «Горить сосна – од низу до гори». «Дві похнюплені сосни / смертну чують корч. / Кругом – мерці. І їхні сни / стримлять, як сосни, сторч» [7].

Вишня є індикатором зв'язку світів (цей образ, гадаємо, з'являється внаслідок відповідної етимології, походження слова: вишня – вишній). У першій збірці ключі образу – в межах українського міфосвіту: «Мене сонце несе, / мене вишні несуть на руках білосніжних, / бо я схожий на радість, бо я схожий на сум, / бо я вічно шукаю ніжності» [4]. На думку Тараса Мельничука – в'язня Зони 36, людина може перетворитися на статичну неживу природу – камінь, а далі (градаційно) – на дерево, боже дерево, а саме вишню: «А ти вже попіл / камінь / вишня» [8]. Донецьк у поезії Василя Стуса «Вся в жужелиці, поросі, вугіллі» постає в ретроспекція із акаціями, кленом, жерделями: «Старий колодязь, вичовгана корба, / акація обтята, сохлий клен», «лише жерделі ветхі у дворі журливо поколихуються» [7].

Верба – також підкреслено жіночий символ у віршах Василя Стуса, емоційно амплітудний, основа якого – журба: «А верба пустила / гарячі брості – в крик-зело...», «І верби в шумі втоплені...», «Он бач – верба – димочком тінь./ Ти ж тині тині тині тінь», «а берег віри в чорноталі скрес,/ лишивши тільки воду – тьмяну й голу», «Дві посестри – верби рясні – / зажуру плетуть кучеряву» [7].

У Василя Стуса осика переосмислена в євангельському ключі: «На вітрі палає осика / і сяєвом сходить цвинтарним / (вільготна феєрія туги, / хаплива мелодія мук)» [7], а в Тараса Мельничука – у міфологічному коді: «дух суниць у джмеля на устах/ а може тут щось і не те / бо впало з трепети у став / сонця гніздо золоте...» [5]. Дуб пов'язаний із символікою козаччини: «Запорожець – нелинь-дуб / Край борів отаборився. / Дідьком гнаний, вітер нісся, / Шарпав крону, в дупла дув» «Кінь биту землю копирсає, / вітри у дубі шелестять, / нічна зірниця догоряє, / татари за горою сплять». (Василь Стус) [7] Василь Стус персоніфікував діброву: «І в холоді зітха сумна діброва, / І невпізнанна бродить круговерть»; «Срібні тині монотонні / Заколисують діброву...» [7]. А Тарас Мельничук тяжіє до контрастів: «Завмира в снігових обіймах / Чорний дуб при санній дорозі». («В грудні гори – верблюди білі») [5]. Мельничукова метафора у міфологічному ключі, як протистояння смерті та життя, за допомогою кулеподібних рослинних символів (капусти, яблука), покладених на терези, має особливу дохристиянську естетику: «Мама на шальку до життя / кидають яблуко і голівку капусти / і життя переважає...» [3].

Контрадикторним до метафоричного «подрібнення» номенів є їхня метафорична трансформація. У межах однієї морфологічної форми вона сприяє появі онтологічного, метафі-

зичного змісту, як-от у віршах Тараса Мельничука із номінаціями літніх квітів і трав: «Конюшина в конюшині – душно», «Свербиус свербить в ус» [3]. Олюднена конюшина пов'язана з фаунічними образами коня або корови: «Коли конюшина в петельці -/ у коня розривається серце» [3]. Метафоричні форми «макро» і «мікро» понять у «Князі роси» є поєднанням солярних дохристиянських символів українців (як от соняшника, ромашки та бджоли, що є такими на основі кулеподібної форми та золотого, жовтого забарвлення): «Соняшники / жовтими фарами/ світять бджолі/ щоб вона не заблудила / додому», «Сонях – степів отаман / думас: сонця катма/ а зернять повно в голові», «жовтий соняшник спить», «Золоті годинники ромашок /показують колючий дріт», «ромашка іде в золоте» [3]. Останній приклад фіксує в собі й контекстуальну солярну метафору, оскільки «золоте» – іменник середнього роду знахідного відмінку позначає сонце, – отже ромашка «іде» до сонця, дієслово «іде» ефектно замінило дієслівні лексеми «повертається», «нахиляється».

Флористичний образ часто метафоризується на основі часткового поняття від цілого, так «крапнула» не крапля, а ягода: «Ягідка червона/ крапнула на землю». Ці образи – одні з основних формантів культурного коду українців, рослина і зерно – символи життя світу в цілому і його частин. Зокрема, Г. Сковорода вважав, що невинний рух світу (як постійний стан) – це рух протилежностей, рух між антитезами, світ розкладає себе, розпадається, розсипається і збирає себе знову в єдність, цей своєрідний рух символізується життям рослини. Отже, саме цей ракурс семантики флори обрав для метафоризації Т. Мельничук. У фольклористичному ключі використано метафоризований номен «петрушка»: «...і покришать/ в юшку петрушку/ на три руби душку/ та ще й псові лишать» [3]. Метафора виникає на основі елементарного римування «душка-петрушка», але цікаве та несподівано експресивне не саме римування, а поєднання образів, що й експлікує флористичну метафору. Маємо тут своєрідне «лякання» петрушки: завдяки метафоризуванню лишать псові не стільки юшку, скільки петрушку.

Метафора розквітлого дерева (куща, особливо – калини) паралельна образу світу в віршах Тараса Мельничука, вільного та під'яремного: «світить тополя квітуча», «повз москалем згвалтовану тополю», «райські двори.../ та з тополею» [3], у Василя Стуса цей флористичний образ – спазматичний: «Тополя ламле руки -/ і сил нема пуститися у лет»; знаходимо образ чорної тополі: «Схилились осокори до води, / на шум єдиний в лісі...» [5]. З тополею порівняно рідний край:

Моя тополе, краю мій,
вигойдуйся на волі,
Притьмом пильнуючи з-під вії
синів на видноколі.

У цитованій поезії Тараса Мельничука тополя – ейдичний жіночий символ; це дерево, котре не змогло вберегти дівочу цноту: «Дніпро везе своїх братів в неволю / повз москалем згвалтовану тополю» [3].

Тарас Мельничук легендаризував історію човна й калини як закоханих: «човен покинув червону калину», контрадикторним є образ-символ настоянки, похідним – охмеління від калинового запаху: «калину п'ють – під ноги ллють / рубінові сердечка», «Під моїми хмільними калинами / Ще дівчатам губити буси» [5].

Василь Стус виписує образ калини в пам'ять про Аллу Горську: «Ярій, душе, ярій, а не ридай./ У білій стужі сонце України./ А ти шукай / червону тіль калини/ на чорних водах – тіль її шукай,/ де горстка нас... бо калинова кров – така ж крута, / вона така ж терпка, як в наших жилах»; в іншій версифікації вона стає трунком «Нема мені коханої землі ,/ десь за грудьми пече гірка калина» [7].

Терен і калина – взаємодійні символи у віршах Тараса Мельничука: «...а над всім терн/ до калини схилився» [3], теж легендаризовані. У першій збірці дисидент назвав себе сином калини, що семантизує рідний простір: «Певно я син калини, певно я син пшеничного колосу: / де б я не був, пізнаю Україну, мов кохану, по голосу» [5]. Омібне місце в «Князі роси» займає поезія із казковим сюжетом:

сидить дощик
 у гаї гаї
 та росу робить
 крап-крап
 крап-крап
 Яке тобі росо дати серце
 Щоб не розірвалося
 а дай мені серце
 зелене як калина
 а дай мені серце
 солодке як Україна.

Образ шипшини Тарас Мельничук метафоризував на основі кольористики: номен «шипшина» перетворився на означення «шипшинові». Допоміжна колористична характеристика «червона» домінує у полісемантичній формі «вогонь» «Туман перемішаний.../ із шипшиновими вогниками-гадзульками» [3].

Вагота і марність шляху – каламбурний метафоричний образ лопуха-москаля у версифікації Тараса Мельничука; цей образ утворює метафору-іронію: «лопухи вухаті - /і ті пішли у москалі». У віршах Василя Стуса паразитарні флористичні форми тотожні тогочасній тоталітарній дійсності: «І проростань, і бугила,/ і жалом жалоців тріпоче / доба і не пустити хоче / стежина, терням поросла» [7].

Використовуючи метафору, переносячи ботанічні назви, їхні частини на різні аспекти буття, на людину й навспак, Василь Стус і Тарас Мельничук окреслили нові лексико-семантичні зв'язки, новий ракурс художнього відображення дійсності, ступеневу експресивну оцінку подіям доби реакції й світу природи, що став символом неспотвореності й герметичності, опозицій та пручання. Фітоніми асоціативно пов'язуються у дисидентів із образом Батьківщини, з образами рідної хати, Гуцульщини, Донеччини, Поділля, родини, інтимних переживань, із осяянням. Стійкий асоціативний зв'язок фітонімів із абстрактними поняттями трансформують простір дисидентської поезії в полісимволічне ткання.

Література

1. Войтович В. Українська міфологія / В. Войтович. К. : Либідь, 2005. 664 с.
2. Мельничук Т. Із-за ґрат: Поезії./ Передмова О. Зінкевича. / Т. Мельничук. Балтимор: Торонто : Смолоскип. Ім. В. Симоненка. 1982. 83 с.
3. Мельничук Т. Князь роси: Поезії / М. Жулинський. Князь роси: передмова. / Т. Мельничук К. : Молодь. 1990. 152 с.
4. Мельничук Т. Несімо любов планеті: Поезії. Післяслово П. Скунця / Ред. П. Скунець. / Т. Мельничук. Ужгород : Карпати. 1967. 42 с.
5. Мельничук Т. Чаґа: Поезії / Передм. Я. Дорошенка / Т. Мельничук. Коломия : Вік. 1994. 176 с.
6. Словник символів культури України / За загальною редакцією В. Коцура, О. Потапенка, М. Дмитренка. К. : Міленіум, 2002. 260 с.
7. Стус В. Палімпсест: Вибране. / В. С. Стус. К.: Факт, 2003. 432 с.

ТАРАС МЕЛЬНИЧУК І НІНА ГНАТЮК: ДІАЛОГ ДОЛЬ, ВІРШІВ ТА АБЕРАЦІЯ МІФІВ

Автобіографія лавреата Шевченківської премії Тараса Мельничука, збережена в рукописі (архів Ніни Гнатюк), є промовистим свідченням того, що в мисленні поета, який жив у СРСР, але не був підсоветським, переважали екзистенційні моделі світу, як і в найвідомішого в'язня сумління й митця Василя Стуса. Здебільшого поети материкової України того часу могли тільки безмовно захоплюватися, кидати квіти на процесах за ґрати, як Ліна Костенко братам Гориням, й виходити на внутрішню еміграцію, ставати герметиками, як, для прикладу, Леонід Талалай. І вже в незалежній Україні, на повен голос, подолянка Ніна Гнатюк, жінка й мисткиня, яка не раз рятувала життя Князеві роси й Мольфарові (так називав себе гуцул Та-

рас Мельничук) задекларувала: «...проклята держава, де поети за чесні вірші зеками стають» (із виступу на міжнародному проєкті «Русалка Дністровая», 2014). Михайло Пилатюк згадує: “Зберігаю, як реліквію, запис Тараса Мельничука у моєму нотатнику, присвячений мені саме тоді: «Або геній, або гній !..», далі підпис. А наприкінці – «твій Мольфар [10, с.29] Цей псевдонім імпонував язичницькому поетичному світосприйманню та переконанням Т.Мельничука, ним поет часто послуговувався, підписуючи листи та конверти П.Добрянському, Степанові Пушикові. Мольфар – один із домінуючих образів поетичних картин рідного краю, він – у назві фатальної збірки поета «Флояра мольфара». Це пояснює й Степан Пушик: «Мольфаром називали Т.Мельничука. Спочатку це мене не шокувало, але згодом я докопався, що мольфар – володар чорної магії, лихий ворожбит. Це М.Коцюбинський хмарника (гонимхмарника) Юру зробив мольфаром у «Тінях забутих предків», а згодом це використано у однойменному фільмі, тому про мольфара досі викривлене уявлення» [12, с.126]. Ніна Гнатюк назвала Тараса Мельничука Небожителем (цей образ-символ позначає людину-митця, непристосованого до життя, до побуту, який видається зашморгом, урешті, й до соціуму) [3, с.13-14]. Геніальним поганином ХХ століття називав Тараса Мельничука (під впливом збірки «Князь роси») Григорій Штонь, познайомившись із автором в Ірпені, уже після отримання премії імені Тараса Шевченка: «... зустрічаю самого Тараса. І одразу йому й кажу: «Слухай, я збірку прочитав. Ти – геніальний поет». Він хитнув головою, біжки кинув: «Може, й так...»» [16, с.20].

На зламі ХХ-ХХІ століть у газетній та в журнальній пресі України з’явилися статті Миколи Жулинського, Богдана Мельничука, Степана Пушика, Григорія Штона, Василя Шкляра, Івана Малковича, Святослава Кута, Ніни Гнатюк, Ігоря Гургули та ін. про життя Тараса Мельничука, про збірку «Князь роси», відзначену Національною премією імені Тараса Шевченка. Проте погляду на діалог двох знакових мистців, котрий виріс із любовних переживань у тоталітарній державі, бракує. Цим і зумовлена актуальність нашої розвідки.

На нараді молодих письменників 12 квітня 1967 року в м. Ірпені Т.Мельничук познайомився з вінницькою поетесою Ніною Гнатюк: «Дівчина закохалася в гуцула, не знаючи про те, що він двічі жонатий. Ніна Гнатюк сприяла достроковому звільненню поета, поручилася за нього перед КДБ» [12, с.127]. Про своє знайомство Ніна Гнатюк згадує: “Станіслав Тельнюк підвів мене до того зеленоокого красеня в чорному костюмі, чорній сорочці, зі значком Івана Франка на лацкані піджака і мовив: “Знайомтеся. Тарас Мельничук. З Карпат. А це – моя землячка Ніна Гнатюк. Тарас аж присів: «Йой, а я тебе уявляв іншою. Не русявою, а чорнявою і зросту маленького чомусь. А знаєш, я тобі кілька років тому лист написав. Він досі не відправлений...» Через кілька хвилин ми вже прямували до метро. Тарас ніс мій чемоданчик, я несла його пальто...» [3, с.15]. Ніна Гнатюк дала виключну оцінку історії поетичної творчості Т.Мельничука: «Ще в Ірпені я переконалася, що природа обдарувала цього хлопця із гуцульськими очима, із найкращим іменем на світі, не лише запальною, гордою вдачею, а й могутньою працездатністю – за ніч міг написати 15-20 віршів. Переписував їх і розсилав, роздаровував... Те, що вдалося йому опублікувати у трьох збірках, які вийшли в Україні, та в двох книгах, що побачили світ в Англії і Канаді, не збрало й сотої частки його доробку... Не уявляю його з бідончиком для молока о шостій ранку в черзі, чи на кухні за приготуванням їжі. Це було не для нього. Жив лише поезією, творчістю. Віддавався цьому сповна» [3, с.15].

Тараса Мельничука й Ніну Гнатюк вчені-літературознавці й бібліографи часто забувають назвати в ряді мистців літературно-мистецького покоління післяшістдесятників й номінувати у всіляких розвідках навколо проблеми диференціації і тягlosti літературних генерацій. Якщо розглядати шістдесятництво як рух опору інтелігенції, туди можна вписати в певному контексті імена Тараса Мельничука й Ніни Гнатюк – їхні ранні вірші ставали відомими в цей час. До прикладу, версія дослідниці О. Стадниченко щодо назви покоління поетів, котрі видали перші збірки «під завісу шістдесятих» – «розбуджені епохою шістдесятництва» [14, с.27] є узагальненою, але символізує контекст 70-80-х років: дослідниця номінує тут Василя Голобородька, Павла Мовчана, Віктора Кордуна, Миколу Воробйова, Віктора Рубана, Олеся Лупія, Петра Перебийноса, Бориса Нечерду, Галю Гордасевич, Ніну Гнатюк, Василя Базилевського. Отже, Ніну Гнатюк дослідниця зарахувала до цього покоління

ня, забувши вписати ім'я поета-мольфара, хоч його перша збірка видана 1967 року, саме «під завісу шістдесятих». Подібних підходів до класифікування в середині літературного процесу чимало, вони не відображають суті явища вповні; варто звертати увагу на регіональне забарвлення мистецької палітри будь-якої генерації, явища герметики, а не лише власне руху опору, від монолітних ключових постатей – до пасіонарних і тіньових, але не заангажованих.

Тарас Мельничук багато обсервував навколо питання мови: «Не знаю, що таке мова, але щось відчуваю – бентежне і незрозуміле, і стою, як дикун перед вогнем. Один раз простягнув руку до тої дивної квітки – і обпікся, ой як обпікся!» [9, с.87] Тарас Мельничук вважав, що визначення мови і поезії є недостатнім, а поняття – невичерпним і в цьому – вище значення, нескінчена процесуальність пізнання: «Ніхто цього не знає! І що то поезія – ніхто не знає. І добре, що не знає. Бо якби хтось дізнався – то він би вбив і мову, і поезію своїм знанням і пізнанням. А так воно – як той вогонь з казки: підійшов, а вогонь даліше; ще крок – а вогонь і собі; і вічно вабить, вабить, вабить. Аж гульк - і смерть. Та дарма, що смерть. Але який був незрівнянно милий та солодкий самообман, який був дорогий міраж – міраж моря у пустелі. І хай живе цей міраж...», «Це ж так добре впасти в пустелі. Сам упав, а поезія вогником, вогником – і пішла собі, пішла ген-ген, і стала рудою лисицею, і ще якогось дивака зустріла через сто, тисячу років і благально попрохала: «Приручи мене!» І завжди знайдеться якийсь Сент-Екзюпері, Пушик чи Мольфар, що полакомиться на це. І почне приручати...» [9, с.88]. Ніна Гнатюк, у зв'язку з цим, добре відчуваючи індивідуальну манеру поета-бунтаря, назвавши й свого сина таким енергетичним ім'ям, визначила особливості поетики Тараса Мельничука так: «Тонко відчував мову, був великим експериментатором, захоплювався верлібром, хоч має чимало римованих віршів» [3, с.16].

Бунтівливий Тарас Мельничук відбув два терміни в советських таборах: і якщо перше ув'язнення було задокументованим на побутовій основі (у Вінницькій тюрмі), то друге, чотирирічне ув'язнення митця, ніхто вже й не мав на меті визнавати поза політикою (сумнозвісна Зона 36). Це був період активного листування з друзями та з родиною: «Протягом трьох років він мав право на сімдесят два листи. П'ятдесят шість з них Тарас написав Ніні Гнатюк» [8, с.65]. Це «роздуми про життя, поезію, людські долі, там прекрасні карпатські пейзажі та велика туга за жінкою, яка залишилася по той бік муру» [5, с.12]. Поет-в'язень називав Ніну Гнатюк жінкою з білого міста [5, с.12]. У листах до ясноокої, як і сам, подолянки було чимало віршів (переважно мініатюр), котрі не увійшли до збірок: «Час перебрав нас як ми перед Різдом / перебирали таку зірку наче Україна/ батьківську пшеницю». Це тремкі, ємкі рядки, густі, як і завжди, екзистенційні (із-за ґрат, сповнені глибокого контексту, трагічного символізму): «Міради людей що жили задовго до нас / стали землею глиною стали піском / тож яке це щастя над піщаним безмов'ям тисячоліть / привітатись за руку з кленовим листком» (цитуюмо за архівом Ніни Гнатюк).

Саме Ніна Гнатюк порадила Тарасові Мельничукові написати свою біографію, писав він її ночами, хоча й не завершив. Подолянка написала про поета кілька ємких, хоча й ліризованих, статей-спогадів: «Сльоза в долонях літа», «Князь роси», «Тарас Мельничук: «Крім честі, в мене нічого не лишилося»», «Вінниця була для нього Сибіром», де основним ідейним стрижнем є захоплення віршами поета-в'язня та розкриття причин глобальної невлаштованості його життя та невтоленності стихійної вдачі: «Не читала більш обдарованого поета. Не зустрічала більш невлаштованої, непристосованої для земного життя людини... Ігор Калинець, поет, якого сьогодні знають у всьому світі, який теж пройшов табори і після них, як і Тарас, став Шевченківським лауреатом, зміг таки залишитися шляхетним паном у товаристві, в сім'ї, в літературі. Тарас не міг – його не приваблювали і не влаштовували кайдани, навіть золоті. Бо треба було поступитися собою, свободою. Тому його родинне життя не склалося. Жінки, яких посилав йому Бог, не зуміли піднятися до його рівня спілкування зі світом. Жінка, яка зрозуміла його мислі, космос його душі, не змогла відректися від землі заради небес. Це стало трагедією для обох» [2, с.3].

Взаємини двох поетів не були довготривалими, поетеса й журналістка пояснила це так: «Тоді, в юності, не стала дружиною Тараса, не пішла з ним його невольничими шляхами

і тому, що моя мама Феодосія Іванівна стала на дорозі цього шлюбу» [5, с.12]. Натомість Ніна Гнатюк присвятила бунтареві чимало віршів. У збірці «Поміж небес і трав» є вельми ліричний, написаний то в ніжних перепадах піано, то на пристрасному акценті форте, цикл «Княжий профіль» [5, с.12]. Він складається з 13 фатальних поезій: «Що мені із юності зосталось?», «Виступ у зоні», «Сerpнева жінка», «Зелені трави ще не скошено», «Ми з тобою обоє в неволі», «Квітневий ліс вдягнувся в ситець», «Воля», «Ні здоров'я, ні грошви, ні слави», «Най Великдень буде із тобою», «Хочу над річкою хату», «Вечірній автопортрет з майбутнього», «Снігу раннього тепла дерть», «Відлетіла птаха душі». Найвиразнішою, найспазматичнішою, на наш погляд, є поезія Виступ у зоні», котра має наскрізний автобіографічний характер, навіть сюжет, зосереджений у спогаді однієї події з життя двох поетів – Ніна Гнатюк зустрічалася з Тарасом Мельничуком під приводом виступу перед в'язнями у Вінницькій тюрмі: «А лейтенант веде мене за браму. / Перепустку вручає. От і все. / Дивився ти на мене як на маму. / На Матір Божу, що тебе спасе. / Мені хотілось тую браму гризти. / О душе, ти вовчицею завий! / Це називалось просто – творчий виступ. / Це значилося – засіб виховний... / Я принесла папір і сигарети. / В твоїх очах – весняна каламуть. / ... будь проклята держава, де поети / За чесні вірші зеками стають!» [1].

Тарас Мельничук згадав про цей-таки виступ в листі до Степана Пушика: «Виступали перед нами Ніна Гнатюк та Борис Демків (Ніна з подолка сіяла пшеницю – колоски, як коні, а Борис – танцював з Есмеральдою і Собором Паризької Богоматері). Виступили, засіяли, потанцювали – і пішли. А я лишився» [9, с.107]. Ніна Гнатюк, Степан Пушик, Анатолій Добрянський, Наталя Черченко (письменниця, чоловік якої очолював обласне управління КДБ) сприяли достроковому звільненню Тараса Мельничука Ніна Гнатюк поручилася за нього перед КДБ. Степан Пушик написав позитивну характеристику на поета, зібрав і відіслав вірші Тараса Мельничука, в яких він славив радянське суспільство [12, с.131].

В'язень Тарас Мельничук відчайдушно шукав можливості виходу на волю: «Замполітом вінницької в'язниці був совісний офіцер Іван Вітенко, який розумів Тараса і оцінив Тарасів талант. Він порадив писати клопотання. Щоб помилювали. Завдяки письменнику Миколі Карпенку про долю Тараса дізнався міністр внутрішніх справ, теж член Спілки письменників Іван Головченко, але милувала Верховна рада, а без ЦК Компартії й «контори» (КДБ), яка була при Раді Міністрів, не могли його помилювати. Ніна Гнатюк добивалася помилювання, ми брали на поруки, пишучи характеристики» [11, с.131].

Добре розуміючи, що втратив багато часу, Тарас Мельничук багато писав «на масштабні теми» (Вітчизна. Народ, комунізм): «На жаль, мене і тут захлопує повинь слів і образів, а це не дає змоги ввійти в береги (давати короткі речі). Але в процесі майстрування навчимося, сконденсуємося. – Степан Пушик скоротить, «обрубає» розхристані вірші Тараса Мельничука. – Добре, Степане? Рубай, тільки голову лиши!» [9, с.119]. Отже, Тарас Мельничук дозволяв друзям-землякам редагувати свої твори з огляду на політичні обставини, скорочувати, безмежно довіряючи їхнім літературним смакам. Більшість віршів, написаних у вінницький період, знаходяться в архіві Ніни Гнатюк і ще неопубліковані (мисткиня планує масштабне видання, яке спершу мріяла реалізувати у видавництві «Факт»).

Під впливом тортур, карцеру поет пережив загострення хвороби (у Тараса Мельничука були сухоти, хвора печінка [2, с.3]), а тому написав «покаянного листа» (владі було достатньо згоди бунтаря, зміст листа не відповідав його власному волевиявленню – був нав'язаний поету): «Підсунули якомсь папірця й улесливо сказали: підпише – буде на волі. Він погодився. Наприкінці 1979-го – на початку 80-го газетами почало гуляти «Прозріння». Автор – Тарас Мельничук» [6, с.8].

У серпні 1990 року, через два місяці після смерті матері поета, кадебісти спалили рідну хату Князя роси в селі Уторопи (Косівський район, Івано-Франківщина), де згоріли рукописи приблизно для 9-ти нових збірок, а також і вже скомпонована книга «Політ в'язня» [13, с.151]. Тарас Мельничук зізнавався Степанові Пушику, що знає винуватця трагедії, але не подав до суду: «...хату спалили. Душу спалили. І я знаю палія... Що він відшкодує? Вірші за мене напише?» [11, с.34]. За сприяння народного депутата Павла Мовчана у 1993 році по-

етові повернули рукопис «Чаги», що фігурувала в справі першого арешту. Найкращі твори з неї були надруковані у 1995 році: «Чага» – це остання прижиттєва збірка поета з передмовою Ярослава Дорошенка, контрольний примірник якої поет отримав на лікарняному ліжку за кілька днів до смерті. Помер поет 29 березня 1995 року в м. Коломиї, був похований, як і заповів, на горі Мальцевій (тепер – Тарасова) біля згарища батьківської хати.

Друзі митця, побратими за пером чимало зробили для вшанування пам'яті митця. Дмитро Гриньків написав повість «Політ в'язня» (за назвою втраченої збірки). У школі села Уторопи було відкрито кімнату-музей Тараса Мельничука, а за сприяння Манолія Попадюка, благодійника і головного лікаря пансіонату «Зелені пагорби» Василя Ватрича, скульптора Володимира Римаря на подвір'ї школи відкрито пам'ятник Тарасові Мельничуку» [7, с.66] Рішенням міської ради м. Коломиї засновано літературну премію імені Т.Мельничука від 16 липня 1996 року (Д.Гриньків, В.Гануляк, О.Руданець). Першим її лауреатом стала Ніна Гнатюк (за цикл віршів про Тараса Мельничука та поетичних присвят «Княжий профіль», за популяризацію творчості Т.Мельничука, піклування про пам'ять поета й видання його творів); із певних етичних міркувань мисткиня відмовилася від премії.

Отже, поетичні світи Тараса Мельничука й Ніни Гнатюк, перехрестившись в Ірпені, стали тотожні на рівні екзистенційного розуміння підтоталітарного світу українства, загострилися на скрижалях соціального буття, яке тоді не відповідало європейським традиціям і знаходилося під усіляким тиском. За описом ретроспективних ситуацій обоє поетів подали нам, із висот менторства і медіумності, філософські висновки щодо побаченої моделі світу, а не лише задля переживання власних соціальних та естетичних ролей у ньому. Розповідь про події війни, післявоєнного голоду, родинності, бажання розвитку, пристрасті й творчості – це також єднало їхні поетичні світи. У центрі уваги обох мистців і журналістів постала людина в її безпосередньому індивідуальному зв'язку зі світом. Особистісне враження, особистісний смисл, мисливий досвід і генетична печаль – по суті, головні персоналії, здебільшого, монологічного медитативного потоку лірики Ніни Гнатюк, у якій простежується мольфарський трем і бунтівний космос Тараса Мельничука.

Література

1. Гнатюк Н. Княжий профіль / Н. Гнатюк // Н. Гнатюк Поміж небес і трав: Поезії. К. : Просвіта. 1998. 200 с. С. 174–192.
2. Гнатюк Н. Князь роси / Н. Гнатюк // Вінниччина, 1998, 18 серпня. С. 3.
3. Гнатюк Н. Сльоза в долонях літа / Н. Гнатюк // Свободи бранець. Вижниця: Черемош, 2002. С. 13-16.
4. Гнатюк Н. Сльоза в долонях літа / Н. Гнатюк / Свободи бранець. Спогади. Есеї. Вижниця : Черемош, 2002. С. 15.
5. Гнатюк Н. “Ця любов, наче рана, болить” / Н. Гнатюк // Слово Просвіти, 1-7 листопада 2002. С. 12.
6. Гургула І. Князь роси – пастух бджіл небесних / І. Гургула // Літературна Україна, 19 грудня 2002. С. 8.
7. Іванюк М. Про поета Т. Мельничука / М. Іванюк / Свободи бранець. Спогади. Есеї. Вижниця: Черемош, 2002. С. 66.
8. Курищук Г. Встати! Суд іде / Г. Курищук. Косів: Писаний Камінь, 1998. С. 65.
9. Мельничук Т. Листи до С.Пушика / Пушик С. Доля поета.// Березіль, 2003, №2. С. 87-108.
10. Пилатюк М. Несімо любов планеті / М. Пилатюк // Свободи бранець. Вижниця : Черемош, 2002. С. 29.
11. Пушик С. Блакитна роса на траві й на колючому дроті / С. Пушик // Мельничук Т. Твори в трьох томах, Т.1. С. 34.
12. Пушик С. Доля поета / С. Пушик // Березіль, 2003, №2. С. 126 - 131.
13. Рябий В. Останній з мандрівних поетів / В. Рябий // Дзвін, 1996, №1. С. 151.
14. Стадніченко О. Шістдесятництво: витоки, суть, естетичні наслідки (лекції) / О. Стадніченко. Запоріжжя : ЗДУ, 2001. 30 с. С. 27.

15. Шкляр В. Політ в'язня / В. Шкляр / Свободи бранець. Спогади. Есеї. Вижниця : Черемош, 2002. 18 липня.

16. Штонь Г. Слово про Т. Мельничука. / Г. Штонь / Степула Н. Говорить радіо «Свобода». В ефірі «Каламар». Л., 1990. С. 20.

**ПОДІЛЬСЬКІ МІСТА Й СЕЛА
У ТВОРЧОСТІ ПОЕТІВ АКАДЕМІЧНОГО ШТИБУ –
МИХАЙЛА СТРЕЛЬБИЦЬКОГО, ТЕТЯНИ ЯКОВЕНКО,
АНАТОЛІЯ ПОДОЛИННОГО**

Для поетів із Поділля, котрі є матричним поколінням мистців філологічної школи, себто для вчених-літературознавців Михайла Стрельбицького, Тетяни Яковенко, Анатолія Подолинного, які взялися за виховання на Поділлі плеяди поетів-двотисячників, Вінниця, Соболівка, Шипинки, Бар, Летичів, Білецьке, Майдан-Вербецький, Хмельницький – не просто пуповинні образи-символи чи форманти патріотичного тла, а філософські, краєзнавчі, мовокраїнознавчі концепти. Звідси й постає необхідність вироблення принципово нових підходів у дослідженні феномену філологічної поезії Поділля на прикладі спадщини тих учених-філологів, чия поезія не є даниною філологічному експерименту, тобто вона є результатом праці таланту, який академічна освіта й наукова робота лише підсилили, надавши психологічно-світоглядного забарвлення.

Віктор Мельник, Ніна Гнатюк, Віталій Борецький, Михайло Каменюк, Валентина Сторожук у своїх краєзнавчих розвідках про Михайла Стрельбицького, Анатолія Подолинного, Тетяну Яковенко зауважили, що виражальними засобами найвищої амплітуди експресії та символізації є притчевість, епітетизація та метафоризація в поєднанні з наспівністю та з риторичністю. Наприкінці ХХ століття подільські мистці й учені, про яких вестимемо мову, викладаючи мистецькі дисципліни у вищій школі краю (у Вінницькому державному педагогічному університеті імені Михайла Коцюбинського та в Вінницькому національному політехнічному університеті), не інтуїтивно, а цілком обґрунтовано виступили зі своїми ліричними творами поза новітніми прийомами кодифікації й карнавалу, апокаліпсизму й буфонади, залишаючи читачеві, як дидакти, значний простір для проникнення в текст і в контекст висловлювання, в суму найтонших смислових нюансів, а відтак – і до ключів утілення версифікаційних задумів.

Найприкметніше те, що поети осмислено уникли гіпотетичних інтерпретацій навколо власних літературно-художніх творів, хоча вони не є прозорими – тут присутній тайнопис (коли мистці апелюють до християнських цінностей, до Біблії, зокрема, до євангельських символів, зокрема, так, як Тетяна Яковенко), тут інтерпретовані сюжетобрази й візії, наче малярські (поезії-образки з доволі чіткими формами й мазками думок спостерігаємо в віршах Анатолія Подолинного), філософські одкровення з центрацією коду українського етнобуття (образ подолянина-обсерватора дуже органічно й правдиво сприймається як психообраз у віршах Михайла Стрельбицького).

Засадничим для нас є розуміння національно (етнічного), а також психотипового в сенсі усталеної психомоделі, що існує лише у межах етніки, реальності національної, а отже в межах сучасної держави, яка захищає інтереси титульної нації та розвиває всі національні стрижні як унікальні на своїх теренах. Саме завдяки мисленнєвому вектору, сфокусованому на ідеї формування такої держави, постала досліджувана в нашій розвідці поезія подолян, мистців і вчених водночас, Михайла Стрельбицького, Тетяни Яковенко, Анатолія Подолинного. Образ-психомодель [2, с.46] відрізняється від літературознавчого зрізу розуміння образу, оскільки є формант психосвідомості [1]. У досліджуваній поезії, що ми передбачаємо, саме психомоделі ліричного героя-подолянина (з його любов'ю до сіл і містечок рідного краю) рухають медитативне або ж сугестивне тло віршів до розуміння загальноукраїнського психологічного образу, що є психообразом українця-європейця [2, с.47], свідомість якого естетично заглиблена в матрицю етносвітовідчуття та етносвітогляду поза будь-якою заангажованістю.

Михайло Стрельбицький, Тетяна Яковенко, Анатолій Подолинний почали повнокровно реалізувати себе по-мистецьки в умовах вищої школи ще в підсоветській Україні, у межах двох векторів (адже існував ризик загубитися в псевдомистецькій площині, заапелювавши до титанізму та інтернаціоналізму) – від поборника вищих гуманістичних вартостей, серед яких честь, моральність, до національних, де превалюють свобода й народне мистецтво, витримуючи баланс і в незалежній Україні, де за умов розвою постмодернізму чи й уже післяпостмодернізму це, здавалося б, не актуально.

Ліричний герой країнознавчих, мовокраїнознавчих, ландшафтних поезій та тревелогів (віршів-подорожей) Михайла Стрельбицького перебуває вже не у традиційному взаємозв'язку людини-краянина (суб'єкта психічної активності) з природою, з земляками як зі субстантивними формами своїх уявлень про край, країну, світ, серед яких відбувається його самореалізація, а в осмисленому, експресивному діалозі, імпресивність якого іноді нагадує поставангардистську гру: «Я подумки звідтіть сьогодні йду: / що то було? Бермуди гавришівські?», «Ефект відлунь? Відлунь віків? Запаморочення? / Гра втоми-перевтоми чи – уяви?» [7]. Письменник закінчує цикл «Перелуни» із десяти віршів риторичною думкою-мініатюрою про те, що в кожного з нас є свої Бермуди дитинства. Усілякі вольності (пустощі) й свободи на рідних теренах (радіше безпосередності, а також привілля отроцтва як відчуття свободи) протиставлені у віршах подолян соціальної формі, обов'язкам, котрі не повинні забити чи замінити пам'ять роду.

Спостерігаючи за формуванням поетичних обсервацій, за переплетенням опису, сугестії й медитації, ми помічаємо, що індивідуальне набуває ознак належності до етнонаціональної моделі, а отже – до традиційності (психоподібності до Шевченкових трансляцій рідного краю). Це не можна кваліфікувати як наслідування, оскільки форма буття українців, що передбачає відновлювану ренесансність (або перманентну ренесансність), тяжіє до тих форм, які вербально символізував і кодифікував Тарас Шевченко [8, с.148-149]. Отже, вербальна традиція знаходиться поза волею і свідомістю українця, хоча й визначальних рис набула саме завдяки надбанням найчільніших авторитетів нації – знаходимо відповідне підтвердження в поезії Михайла Стрельбицького: «Хаті «Добрий вечір!» сказати, / матері усе розказати, / їм обом «Кобзар» почитати. / Там чи спати вже чи не спати – / «Добрий ранок!» вранці сказати» («Перелуни») [7].

Звідси й випливає поява образу рідного краю, із пуповинними селами й містами – він часто інкрустується, випикується як імператив національної самості й етноспадкоємності; до прикладу, у поезії Михайла Стрельбицького «Село Білецьке» на основі асоціативної алегоризації й анімізації, стає орнітоморфним етносимволом, відтак транслює символ простору більш ємко, аніж символізував би власне топонім:

Як зозулька та сива, на гілці дороги
примостилось, кує літа
всім цікавим, хто тільки запитує в нього, –
громадянам окремим і цілим містам,
і найбільшим столицям. І вже ж як зозуля
підкидає дітей своїх – скільки вже літ –
то Летичеву, Вінниці (щоб не заснули),
то потроху Хмельницькому (щоб не змалів) [7]

Друга частина циклу «Перелуни» пов'язана з образами батьківської хати й матері, котрі завдяки фольклоризованим повторам центрують і кодифікують весь простір циклу: «Хата жде, / мати жде, / дрова ждуть / і сокира щербата, / під снігом дровітня» [7].

Романтичні й ідеалістичні форми образів малої батьківщини, підкріплені фольклорними елементами, насичені міфологемами, не викликають дискомфорту в читача; не виникає у реципієнта й суми вражень як від повторюваної банальності, адже філологічна поезія подолян – це вже не народницька, трибунна й напівпубліцистична наспівність, що не дисонує з режимом чи з масовізмом. Вірші збірок «Я – сад» Михайла Стрельбицького, «Небесний сад», «Живий вогонь» Тетяни Яковенко, «Вікнина», «В нас дорога довга» Анатолія Подо-

линного сприймаються як ідеал і традиція в єдності завдяки їх авторитетності для подолян, а також як міжпоколіннева спадкоємність для кожного, хто має так звану малу батьківщину.

Поезія подолян про Вінниччину промовисто підтверджує, що авторитет ідеалу має більшу трансляцію, аніж авторитет певного конкретного образу. Ремінісцентний цикл Михайла Стрельбицького «Перелуни» промовисто підтверджує це: у першій частині згадується низка назв українських міст і сіл без найменшої характеристики, лише за умов повторюваного рядка з бурлацької пісні «Та забіліли сніги...»:

Забіліли сніги
від Буг-Вінниці до Карпат.
В деренчливім тролейбусі
заболіло козацьке тіло,
утомилось не ділом,
і дорога лягла до Летичева,
а звідтіль – до села Майдан [7].

Використовуючи в першій частині твору, що нагадує тревелог, традиційну форму повернення до рідного дому, автор згадує «козацьке тіло», а не «бурлацьке» (як у народній пісні «Та забіліли сніги»), очевидно, апелюючи до семантики власного прізвища. До перелічування інших назв під час оповіді про малу батьківщину, про зимові пейзажі околиці Майдану поет вдається в шостій частині циклу: «Півкілометра вправо – Гавришівка, / попереду, за лісом, – Дяківці. / Вперед, вперед! Знайомі манівці. / Знайомі сосни, запашна мандрівка» [7]. Назвавши Дяківці, Михайло Стрельбицький згадує строфою про Михайла Стельмаха: «Чотири броди Стельмах тут шукав, / відкрив один по одному – чотири...» [7]. Цікаво, що в опис-спогад подорожі на лижах автор влітає за згадкою про музику Баха Й.С. (синестезійний образ, що виник на основі спогадів про відчуття і враження снігопаду, вітру, талого снігу, швидкості й дихання) строфу з української щедрівки «Щедрик-щедрий, щедрівонька...», з веснянки «Гей нумо, нумо заплітати шума!..», з ліричної пісні про кохання «Цвіте терен, цвіте терен...», закінчуючи згадками зі заробітчанських пісень «Іде чумака, бреде бурлак, дорогою з Дону...», «Побратався сокіл з сизокрилим орлом...».

Серед образів малої батьківщини можна виділити психотипові домінанти – це країнознавчі або мовокраїнознавчі візії-історії про походження та образ рідного села, міста, про його мешканців, колорит. У другому строфоїді першої частини ремінісцентного циклу «Перелуни» село Майдан-Вербецький Летичівського району Хмельницької області, де народився Михайло Стрельбицький; виписано так, аби передати колорит місцевості; автор використовує діалектизми й архаїзми:

Кажуть просто: Майдан,
але пишуть: Майдан-Вербецький,
вербечанам на втіху,
майданці – супутнє село!
Кажуть просто: Майдан.

І приказують зрідка: незлецький [7].

Поет не ідеалізує своїх земляків-сучасників, навпаки, пише про асоціальні форми – лихослів'я, крадіжки, але «закрита в умовах цих / тема чужої жінки. / І корови, буває, / недоєні ревма ревуть» [7]. Завершує поезію згадка про навколишні села Летичівщини:

Що ж, Майдан, як Майдан,
з-поміж інших ніяк не согірший.
Інші – Стасів, Сахнівський,
Літинецький – обійдеш за день
(якщо станеш на лижви) [7].

Традицією стало й те, що в віршах поетів-подолян рідний край, зокрема, рідне село, місто, сад виписані субстантивно; і оскільки долі митця й усього рідного пов'язані на основі досвіду спілкування з субстанцією та на основі творення авторської міфології навколо дохристиянської, то й доля кожного пов'язана з пуповинною землею так само. Це перекон-

ливо довела в поезії «Двійко яблук» Тетяна Яковенко, де яблуня символізує материнство, а «двійко мерзлих яблучок» – продовження роду й оновлюване щороку, підсвідоме тривання родової пам'яті:

Це ж твоє, ще прадідівське. Чом же ти
Відпихаєш хвірточку малу?
Мокра глина обніма за чоботи,
І хапа шипшина за полу [9, с.17].

Прозорий натяк в останній строфі поезії є докором українцям, котрі в гонитві за життям у мегаполісах, стають безгрунттянцями: «Йдеш, щоб загубитись між блукальцями?» [9, с.17]. Дві поезії Тетяни Яковенко про Соболівку, що на Тепличчині, «Соболівські вишні» та «Соболівська екзотика» - це дві славневі мініатюри про природу рідного села, що займають окремішнє місце в творчості поетеси; обидві з перехресним римуванням, перша з яких – хорейчна, напрочуд музична, інша – із домінуючим анапестом, зі складнішою ритмомелодичною будовою. У «Соболівських вишнях» [9, с.39] знаходимо дев'ять пієтетних апеляцій до назви, серед них найцікавіші – витворені на основі епітета: «соболівський місяць», «соболівські люди», «соболівська доля», «соболівська пісня». «Соболівська екзотика» – мініатюра, насичена сільськими пейзажами, має менше риторичних апеляцій до читача, ніж «Соболівські вишні», проте з домінантою замилювання, з природнім, а не силуваним гедонізмом:

Ожереди просякли тишею,
Заповилися у туман.
За городами, межі вишнями
Зорі падають у бур'ян.
Погасають в траві незаймано,
Не даються ніяк до рук.
Передрання дріма причаєно,
Заколисує кожен звук [3, с.124].

Надчутливість ліричного «я» віршів Тетяни Яковенко забезпечує опанування трансцендентними вимірами: це можливість інтуїтивного, а не опосередкованого пізнання будь-якої сутності, а також опанування контрастного поля для рефлексій з амплітудою «минуле – сучасне – майбутнє».

Анатолій Подолинний довершив у віршах символ тайнопису і разом із тим статус-маєстат одухотвореності природи, всього рідного-пуповинного (села, роду, сорочки, пісні) як українського-європейського, а також віри, традицій, історії, знань і уявлень подолян; найзнаковішою в цьому сенсі є мовокраїнознавча поезія «Мова», а також поезія-багатоголосся «У Немирові на концерті», цикл «Яблуко з Рахнівки» («Пішки піти б у Рахнівку...», «Яблуко з Рахнівки я везу...»), етнообразок-діалог «Сорочка», медитація-тревелог із пейзажними мазками «Дорога на Бар».

Хрестоматійна поезія «Мова», із фольклорними елементами, з ретроспекціями, близька до хроніки роду, ритмізована, з багатющою мелодією, схожою на думні уступи, доводить, що пуповинна земля з традиціями та звичаями дає митцеві більше простору для виявлення самості; звідси й з'являється мотивація для порушення питання про геніальність як про неповторність, котра має ознаки ментальності й виникла на основі певної культури, а не абсолютно відщеплено; адже саме «традиційність забезпечує людину сукупністю ментальних характеристик і визначає її етнічну належність» [11]. Із медитативних спогадів «Мови» постає мати поета, весела тітка, від голосу й весільної пісні якої мало не тріскає дитяче серце ліричного героя, дядьки з ємкими голосами, котрі виводять козацьку пісню, а ще відчутні стерня й шелест кукурудзи, запах скирти і груші, виразно проступає образ мучителя, котрий гнав жінку: «- Ольго! – галакав під ворітьми, – Гайда на буряки!» [5, с.8].

У поезії послідовно вивершується концепція симбіотичності двоєдиного простору – імпресивно (в мазках) й по-символістськи (в образних ретроспекціях, кожна з яких є знаком часу, періоду) виписані ліричний герой-інтелектуал і його мала батьківщина, а також мала батьківщина і малий герой зі своїми враженнями від світу, несправедливого й красивого, а

також Мова, архетипна, котра увібрала в себе знак Великої Матері, до якої ліричний герой звертається незмінно-молитовно й прохально, від якої оновлюється: «Щойно я народився» [5, с.10].

Отже, образи малої батьківщини максимально проявляються у стихійних лексичних формах, у фольклоризації, у метафорах, а звідси – у кодах, які не підлягають розщепленню, бо є наслідками неусвідомлених психічних проявів, схильностей, батьківських настанов, дії архетипів на свідомість, зовнішньої та внутрішньої мотивацій, життєвих пристрастей; тому в фінальній частині «Мови» Анатолій Подолинний вплітає через рядок-два фольклорні елементи, повторювані рядки з народної пісні-віншування «Зеленеє жито, зелене...», саме тому підсумовує в циклі «Яблуко з Рахнівки»: «Зернята роздам в своїм селі, / хай ростуть по світу Василі» [3, с.47].

Натурантропоморфний синкретизм (Україна і матір, відтак – Соболівка і матір, Бар і батько, Майдан-Вербецький і батько та ін.) – традиційні для національної літератури й культури загалом; але подільські поети-вчені не розчиняються в цих поняттях, а обсервують чи вивищують власний поетичний космос на фундаменті філософсько-психологічної моделі україноцентризму, від нього переходячи до логоцентризму (словоцентризму) та, зрозуміло, до теоцентризму (богоцентризму). Саме в ключі натурантропоморфного синкретизму в поезії Анатолія Подолинного «Дорога на Бар», у медитативно-пейзажному монолозі ліричного героя, під час подорожі, з'являється фольклоризований образ Архистратига Михаїла: «Мій світе великий, як добре мені, / що їде Михайло на білим коні / що поле навколо і синьо між хмар, / що я у дорозі, додому, на Бар» [3, с.46].

Цілковито в царині християнської моралі й етики сприймаємо ідеї етноцентризму в віршах мистців, що виписані в сюжетах про порятунок від будь-якої безликоності (контекстуально розуміємо – й колоніальної також), що постають як форми спротиву всякому насиллю, найперше – політичному; тому ліричний герой циклу «Яблуко з Рахнівки» має намір мандрувати зі свого рідного села до Стусового: «Пішки піти б у Рахнівку, / просто на Соб і мости...», аби в траві «наслухати серце своєї землі – / з неї постали Тараси / і проросли Василі» [3, с.47]. Досліджений масив творів про малу батьківщину поетів і вчених в галузі філології Михайла Стрельбицького, Тетяни Яковенко, Анатолія Подолинного, котрі започаткували так звану філологічну школу поезії Вінниччини, дає нам підстави засвідчити, що в сучасній подільській поезії розвивається традиція етнопсихопоетики як психопоетики [1, с.7] із питомою психологічною динамікою всередині мови, а не з експериментом навколо мови.

Отже, у формах спогадів, в аналізі сучасності й у прогностиці (тобто в трикомпонентному часопросторі) поети-подоляни академічної філологічної школи вмістили колективний образ народу, усвідомлюючи відповідальність за інтерпретацію етнопервнів, історичної пам'яті, універсального досвіду нації та культурної цивілізації українців, стимулюючи цим національну свідомість не лише до післяколоніального відновлення, а до сталої форми відродження, неперервної в своїй основі.

Література

1. Зборовська Н. Код української літератури: Проект психоісторії новітньої української літератури. Монографія / Н. Зборовська. К. : Академвидав, 2006. 504 с.
2. Куєвда В. Т. Праісторичні чинники формування етнопсихотипу в контексті методологічних проблем етнопсихології. Проблеми загальної та педагогічної психології / В. Т. Куєвда // Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України / За ред. Максименка С. Д. К., 2001. Т. III, ч. 2. С. 46-60.
3. «Миле серцю Поділля». Поетична антологія. Вінниця : Книга-Вега, 2006. 160 с.
4. Подолинний А. Вікнина: Поезії. / А. М. Подолинний. Вінниця: Континент-ПРИМ, 1998. 32 с.
5. Подолинний А. В нас дорога довга. Вибрані вірші. / А. М. Подолинний. Вінниця : Континент-Прим, 2005. 64 с.
6. Сніжко В. В. Природні психоетнічні настанови українців. Проблеми загальної та педагогічної психології / В. В. Сніжко // Збірник наукових праць Інституту психології ім.

Г.С. Костюка АПН України / За ред. Максименка С. Д. К., 2001. Т. III, ч. 2. С. 82

7. Стрельбицький Михайло. Я-САД. Вибрані вірші, поеми, літературознавчі праці. Рукопис одностомника. Електронний ресурс доступу: <http://krasnoslov.org.ua/strelbytskyj-myhajlo-ya-sad-vybrani-virshi-poemy-literaturoznavchi-pratsi-rukopys-odnotomnyka>

8. Тимошенко Ю. Космологічна метафора-архетип у Шевченковому поетичному світі / Тарас Шевченко і європейська культура // Збірник праць Міжнародної тридцять третьої наукової шевченківської конференції. Київ-Черкаси, 2000. С. 148-152.

9. Яковенко Т. Небесний сад: Поезії / Т. В. Яковенко. Вінниця : ТОВ «Консоль», 2012. 160 с.

10. Яковенко Т. Живий вогонь: вибрана лірика та переспіви / Т. Яковенко. Вінниця: ДП «Державна картографічна фабрика», 2009. 320 с.

11. Янів В. Нариси до історії української етнопсихології / В. Янів. Мюнхен, 1993. 225 с.

ОБРАЗКИ АНАТОЛІЯ ПОДОЛИННОГО: ТРАНСЛЯЦІЯ ДІАЛОГУ

Традицію діалогу як форми й жанру філософської, ліричної поезії, описали ще Сократ, Платон, Лукіан, Дідро і Сковорода. Діалоги усталилися в сучасних ліричних мініатюрах-образках: мистецтво діалогу, що витворює образи мовців, розвивається й удосконалюється, разом із тим, потребує дослідження. Вважається, що діалог як форма спілкування двох або більше осіб поряд із монологом є одним із основних типів мовленнєвої організації художньої прози, драматургії, ліро-епосу, рідше - монологічної за своїм характером лірики [4, с.151]. Однак наприкінці ХХ століття діалог став одним із засобів посилення психологічного інтелектуалізму і, як форма ліричного спілкування, увиразнив гостроту калейдоскопічних колізій сучасності. Проте у системі шкільної літературної освіти під час реалізації методики «формального аналізу» словесних творів на діалог особливої уваги звернено не було [4, с.82-83].

Як популярну форму вияву ліричного діалог інтерпретували у своїй творчості поети-шістдесятники: Дмитро Павличко, Ліна Костенко, Василь Симоненко, Борис Олійник. Тому й не випадково до діалогу звернулися відомі мистці сучасного Поділля, так звані поети-філологи (назва детермінована здобутою філологічною, історико-філологічною й журналістською освітами): Ганна Чубач, Анатолій Подолинний, Михайло Каменюк, Тетяна Яковенко, Василь Кобець, Валетнина Сторожук, Юрій Сегеда, Ірина Зелененька, Катерина Калитко, Василь Пастушина.

Особливо актуальним є драматичний проблемний діалог у ліриці поета-неоромантика Анатолія Подолинного. У системі збірок «Яблука з Рахнівки» [7], «Вікнина» [5], «В нас дорога довга» [6] діалог є не лише периферійним прийомом сюжетотворення (здебільшого у згаданих книгах переважають фабульні образки), а й формою творів. Зокрема, як прийом художнього відображення дійсності діалог оформлений у пейзажній замальовці «На ярмарку» [7, с.4-5], у «Білому вірші» [7, с.5], у мініатюрі-катрені «Акровірш» (із циклу «Строфи про Стуса») [7, с.21], в імпресіоністичній поезії-спогаді «У Немирові на концерті» [6, с.14], у поезії-екзистенційному роздумі «Сусід» [6, с.22]. Особливо привабливою тут, у контексті літературних паралелей, є мініатюра «Акровірш», другий твір із циклу віршів-присвят Василеві Стусові, котру можна застосовувати як епіграф у контексті вивчення творчості українських шістдесятників, на уроці вивчення біографії поета-дисидента В.Стуса:

Смерк... чи смерть на дроті
серце кришить...
Туга табірна.., привиддя чорні...
– Україно, де ти?
– Я у віршах,

стиснутих німим клубком у горлі [6, с.21].

Отже, в аналізованій версифікації у діалог, викликаний у спогадах ліричного героя, вступають поет Василь Стус і Україна, подана візійно.

Полілогічною формою, емоційно межовим багатоголоссям є спілкування в астрофічній ритмізованій мініатюрі «Московський вітер» [6, с.25]. Ліричний герой, спостерігаючи негоду з півночі, мимоволі спілкується з голосами предків, замучених на Соловках, у Воркуті й ГАЛУГу: «Це ми, це ми у цій пурзі, / несамовитій стужі, / невинно убієнні всі, / це наші білі душі...» [6, с.25]. Подібну форму багатоголосся автор застосував у поезії «На майдані (за Павлом Тичиною)» [6, с.30].

Діалог у поезії Анатолія Подолинного має глибокий філософський зміст і національні локативні форми. Разом із тим він покликаний розв'язати значні проблеми: майже всі без винятку діалоги побудовані на досить виразних ідейних конфліктах. Інтерпретуючи діалогічну поезію у школі, наголошуймо на тому, що від реального діалогу художній відрізняється кількома моментами. Найперше - ускладнюється спочатку в монографічній формі, тобто в уяві автора, а потім укладається в уста учасників діалогу. Особливу увагу під час розгляду творчості А.Подолинного у школі на уроках літератури рідного краю належить звернути на те, що художній діалог є проекцією мовленнєвої творчості поета, у той час, як монологічна частина творів, у котрій виразно проступає позиція ліричного героя, є концепцією розв'язання чи загострення якихось протиріч, ілюстрованих у діалозі.

У поезії-молитві автобіографічного характеру «Мова» [6, с.7-11] діалогічна форма є засобом зближення автора й читача, індикатором взаємовідносин між людьми. У творі діє перманентна діалогічна ситуація, що витворена за допомогою спогадів. Так поет згадує бригадира, котрий «гнув матюками маму» й пригадував його грубе звертання: «- Ольго! – галакав під ворітьми, – / Гайда на буряки!» [6, с.8].

Поряд із замилюванням красою мови, ілюстрованої спогадами й діалогами, у поезії-молитві досить виразно відчуваються просвітительська форма адогматичного мислення, що мала на меті усунути ієрархічну форму взаємин між людьми:

...за столом підпилі дядьки
грубими, мов бруски, голосами
розбуджували півтисячі років:
- Гей, хто в лісі, озовися!
Та викрешем вогню,
та запалим люльки,
не журися!
Здавалося, хата трісне
і трісне моє мале серце,
пройняте солоною хвилиною
невстояної ще любові
до цих найрідніших у світі дядьків [6, с.9].

Отже, діалог не втратив своє значення як формант філософського жанру.

Окремо, детальніше, у дискурсі шкільної освіти варто розглядати поезію «Сорочка» [5, с.10]. Спілкування ліричного героя й тітки Ганни – це не два окремих вербальних акти, а одна спільна діяльність, що має на меті розкрити тему й довести головну ідею твору. Саме в підтексті спілкування ми можемо помітити модель відповіді питанням на питання, що були властиві багатьом художнім творам модернізму, зокрема драмам М.Метерлінка й Лесі Українки:

- А Боже мій, тітко Ганно,
така ви ще жінка гарна,
вдягнули б оцю сорочку
на себе чи старшу дочку [5, с.10].

Відповідь теж подібна до питання, про що свідчить її незавершеність:

- Як же її одягати,
вона ніби геть про свято,
а тут цілі дні при ділі,
не маю навіть неділі... [5, с.10]

Зосібна у структурі збірки «В нас дорога довга» функціонує образок «Кісточки» (3 кн., с.20-21). Поезія з трагічним сюжетом про події 1932-33 років в Україні побудована на гострому конфлікті людини і влади, жертвою якого стали учасниці діалогу, жінка-господиня й дівчинка-гостя:

- Тьотю,
- і ще тихше, - хлібця... [...]
- Хліба нема, дитино,
гинуть і в мене діти [5, с.10].

Саме діалог привертає увагу читача, цьому сприяє вікова й обставинна антитеза в поведінці героїв і доль, що розкриваються у процесі взаємопізнання героїнь:

Тітка провела: бідне!
Хилиться набік небо.
- Ну і куди ти підеш?
- Та... піду куди-небудь...[5, с.10]

Використовуючи опис зовнішності дівчинки, опису її поведінки, автор прагнув звернути увагу читача на проблеми національної пам'яті. Ця мініатюра-набат є, по суті, катастрофою в межах стислої і конденсованої композиції, з якої не важко зробити трагічні висновки й прогнозувати трагічну долю дівчинки як проекцію мільйонів трагічних доль. Отже, автор – тонкий психолог, який уміло зосереджує читача на внутрішній драмі героїв. Персонажів діалогу характеризують форми їх висловлювання. Один із учасників діалогу більш напружений, використовує прості речення, інший – висловлюється поширеніше, ускладненими й складними синтаксичними формами.

Прикметно, що в діалогах мовлення персонажів має дуальну спрямованість – до співрозмовника й до читача. Висловлювання в діалогах мають особливу емоційно-оцінну переконливість. Автора більше цікавить образне розкриття психології та емоційного світу героїв як носіїв певної ідеї. Часто діалог стає двоплановим: на фоні діалогу розуму й почуттів розгортається більш глобальний – глибоко філософський, у якому порушується тема краси людини, її гуманістичного призначення.

Отже, глибоке знання народного життя, поетична версифікаційна майстерність, варіативність у доборі учасників діалогів та їх композиційному вирішенні, філософічність ідей, чіткість форми перетворили діалогічні мініатюри й сюжетні образки з діалогами відомого українського подільського поета А.Подолинного на твори значної художньої цінності в національному літературному контексті, що доцільно було б інтерпретувати за допомогою розгляду запропонованих творів у системі уроків літератури рідного краю.

Література

1. Белоусов В. А. Диалог как форма классической связи // Человек в мире диалога. / В. А. Белоусов. Л, 1990. С. 25-28.
2. Куцевол О. М. Теоретико-методичні основи розвитку креативності майбутніх учителів літератури : монографія. / О. М. Куцевол. Вінниця /: Глобус-Прес, 2006. 348 с.
3. Лагутин В. И. Проблема анализа художественного диалога. / В. И. Лагутин Проблема анализа художественного диалога. Кишинев: Штинца, 1991. 98 с.
4. Лексикон загального та порівняльного літературознавства. А. Волков, О. Бойченко, І. Зварич, Б. Іванюк, П. Рихло. Чернівці : Золоті литаври, 2001. 636 с.
5. Подолинний А. М. Вікнина: Поезії. / А. М. Подолинний. Вінниця : Континент-ПРИМ, 1998. 32 с.
6. Подолинний А. М. В нас дорога довга. Вибрані вірші. / А. М. Подолинний. Вінниця : Континент-Прим, 2005. 64 с.
7. Подолинний А. М. Яблуко з Рахнівки. / А. М. Подолинний. Вінниця : Континент-ПРИМ, 1996. 24 с.
8. Семенов О. М., Базиль Л. О. Мовно-літературна освіта в Україні: погляд крізь роки. / О. М. Семенов, О. М. Базиль. Навчальний посібник. К. : Фенікс, 2008. 240 с.

**ЕКОЕСТЕТИКА
В ПОЕЗІЇ ПОДІЛЬСЬКИХ МОДЕРНІСТОК**

В сучасній українській європейській поезії вирізняються жіночі голоси Києва, із його полікультурністю й космополітизмом, львівські та станіславські – із іронічною пасіонарністю, у кінці ХХ століття зазвучали й подільські, ставши впізнаваними в Польщі, у Чехії, Словаччині, у Росії та в Білорусі, далеко за межами України.

Злам ХХ – ХХІ століть, де модернізм і постмодернізм поступилися післяпостмодернізму, спровокували переосмислення доби «fin de siècle» (зламу ХІХ – ХХ століть і проявлення модернізму), у творчості подолянок-мисткинь відбувся індивідуальний інтелектуально-спазматичний бунт, мистецька богема й наслідування Срібної доби стали периферійними, а на авансцені, попри герметичність, опинилося літературне самітництво (назвемо тут, до прикладу, Катерину Калитко). Поява поставангардних напрямів, культу осмисленої новизни та відкидання сталих форм, освоєних у модернізмі чи після нього, спровокувала гостре зацікавлення самітниками, такими, до прикладу, як Василь Стус, Олесь Ульяненко, творчість яких досліджують літературознавці й письменники, донеччани Ольга Пуніна та Олег Соловей, котрі тепер живуть і працюють у Вінниці.

Поезія подолянок у ХХІ столітті не перестала бути глибоко педагогічною, залишилася гуманістичною й гостро психологічною (те, що нині відповідає терміну «європейськість», уповні стосується силуеток вінничанок Тетяни Яковенко, Катерини Калитко, Вікторії Гранецької, Тіни Гальянної, Ірини Зелененької, Руслани Мельничук, Ольги Зайцевої, Світлани Ілініч) і киянок Ганни Чубач, Ніни Гнатюк, Олесі Лященко, Катерини Девдери – жодних обмежень у творчій свободі, у методах, прийомах і засобах відтворення дійсності чи фантазійності, благодатна платформа критики (самі ж авторки виступають у критиці, маючи філологічну освіту, працюючи в галузі літературознавства). Отже, поезія подолянок – це оригінальні, мозаїчні вірші, що заслуговують на пильну увагу вчених і педагогів. У пресі чимало написано про їхню діяльність, але все ще бракує аналізу палітри медіума правди й свобод Ніни Гнатюк, не описані сповідально-пророчі й необарокові інтонації Тетяни Яковенко, риторична екопоетика й язичництво Валентини Сторожук, капілярні й інтелектуальні одкровення Катерини Калитко, Ірини Зелененької, Світлани Ілініч, еkleктичний постімпресіонізм Катерини Девдери й шаманізм Ольги Зайцевої, народна наївність і лекальність римованих, строфічних творів Олени Герасименко, Жанни Дмитренко й Олени Вітенко. Твори мисткинь увійшли до антологій «Стоголосся: Поетична антологія Вінниччини ХХ століття» (2002), «Книга про матір: Українська поезія ХІХ-ХХІ століть» (2003), «Квіт подільського слова: Антологія творів сучасних поетів Вінниччини» (2006, 2010), «Краса України» (2006), хрестоматії з літератури рідного краю «Подільські криниці» (2006), альманахів «Подільське перевесло» (2008, 2009), «Собор» (2008), «Подільські джерела» (2011), «Експрес-Молодість» (2012), «З іменем Кобзаря: вінничани про Тараса Шевченка (до 200-ліття від дня народження поета)», «Дністрове гроно» (2015), «Квіт подільського слова» (2016) та ін. Письменниця Східного Поділля єднає не лише любов до слова у багатьох його гранях (поезія, проза, поезія в прозі, ліро-епос, драма), а й глибокий дидактизм словесно-художньої, публіцистичної й науково-критичної творчості. Важливою аргументацією до того, що подолянки перебувають у перманентному діалозі між собою, є освіта – мисткині або здобували вищу освіту в Вінницькому державному педагогічному університеті імені Михайла Коцюбинського (Ніна Гнатюк, Вікторія Гранецька, Юлія Броварна, Тіна Гальянова, Руслана Мельничук, Тетяна Орлова, Ганна Задерей та ін., університет називають «кузнею літературних кадрів»), або ж стали працівниками цього закладу (Тетяна Яковенко, Ірина Зелененька, Юлія Вознюк, Ірина Федорчук, Тамара Бевз).

Ніна Гнатюк – журналістка, громадська діячка (чи не найяскравіший її проект на Українському радіо – радіожурнал «Кобзар»), медіальний і видавничий проекти – про життя і творчість дисидента, лауреата Шевченківської премії Тараса Мельничука, а ще керівна посада у Національній спілці письменників України, очільництво у Вінницькому земляцтві) є однією з найплідніших авторок з-посеред поетес-подолянок (збірки «Пелюстка грому», «Прощання

з березнем», «Посіяла жито», «Час колосіння», «Дякую долі», «Шовковиця», «Поки люблю і вірю», «Поміж небес і трав»); лауреатка знакових премій – імені Миколи Трублаїні, імені Тараса Мельничука, імені Павла Тичини, імені Михайла Коцюбинського. Вісім збірок – як знак нескінченності поетичної долі; це не найбільше з-посеред її покоління, але вони свідчать про належність письменниці до високого українського модернізму.

На творчість надихнули трагедії українців: післявоєнний голод у підсоветській Україні підштовхнув до письма, а ще при цьому й тяжкі колгоспні будні родини (схоже одкровення знайдемо в поезії Ліни Костенко – «Мій перший вірш написаний в окопі...»). Перша збірка віршів Ніни Гнатюк вийшла друком, коли дівчині було дев'ятнадцять, саме тоді її талант привітав Павло Тичина. Тому й не випадково, що в віршах Ніни Гнатюк багато солярних символів (генетичний відгомін трипільської культури), багато бджіл (як у Тараса Мельничука) і хліба; промовистим прикладом є поезія «Хліб післявоєнного дитинства» [11]:

Він був м'яким, неначе пух,
І теплим, як долоні мамині,
Хліб-недоросток, хліб-макух,
Що молодив колись уста мені.
Він був з жолуддя і журби,
Він був із гіркоти вдовиної.
Він, житній хліб, усе зробив,
Щоб виріс кожен з нас людиною.

Поезія Ніни Гнатюк підсоветського часу й доби незалежної України є літературою вітаїстично-дидактичною, сповненою великої жаги до життя, водночас евристичною, племенистою й відчайдушною, що подекуди нагадує свobodолубну різкість Тараса Мельничука, експресію поета-трибуна Дмитра Павличка, експресіоністську стоїчність Василя Стуса. Але імпреза подолянки не криклива й не агресивна. Розвиток філософії стоїчності українського духу, влучна метафоричність, що виникає в афористичних рядках, глибинна символізація рідного простору, малої батьківщини, влучні епітети й порівняння наближають вірші до пісенного ладу; іноді видається, що авторка пише як типовий неоромантик, як Василь Симоненко (етнопедагогічно): «Я не згорю, не змовкну. Я – Людина. / Мені дано не час, не день, не мить. / В життя нема забутості, спочину, – / Життя розквітнується, рясно пломенить» [9].

Михайло Шевченко у передмові до ліричної збірки «Поміж небес і трав» переконливо стверджує, що ліричній героїні віршів Ніни Гнатюк властива «постійна душевна правота». Особливе місце в творчості письменниці займає тонкострунний і пристрасний цикл віршів, присвячений Тарасові Мельничуку, – «Княжий профіль» (Ніна Гнатюк опікувалася життям і творчістю цього неприкаяного поета-мольфара, поета-небожителя, лауреата Національної премії імені Тараса Шевченка, та продовжує опікуватися нині долями багатьох мисливих земляків). Власне ліричних віршів, не взятих у лещата життєвої іронії, у письменниці небагато, проте й вони у своїй лінійній риторичності наближаються до неоромантики («Як я жила без тебе досі?»): «Які пружні й нечутні кроки / Ти повернув моїй ході!», «О скільки раз мене любили – / І вперше я сама люблю!». Символістські й імпресіоністські плетива являють нам екопанно почуттів у власне любовній поезії «Ні, мені усе це не здалося...» [10]:

Ні, мені усе це не здалося,
Ти не просто вигадка свята.
У липневім присмерку волосся
Заблудили маками уста.
Обпекли морозом теплі пальці,
Між яких я – прутичок лози.
Обняли, наструнили, мов п'яльці,
І життя лягло на терези.
Як же нам розплутати усе це?
Туманіє в погляді сльоза.
Проти всі і все. Саме лиш серце,
Тільки серце тихо мовить – за.

Ніна Гнатюк не пише сугестивні мініатюри, як то тепер вправно втілюють чимало авторів із тих, котрі разом із нею дебютували в другій половині ХХ століття. Сюжетна або медитативно-подієва поезія Ніни Гнатюк легко зриває високі акцентні ноти й найгрізніші низькі регістри; вона тематично багата (й усі теми – життєві, не надумані, хоча вплив філософії абсолютизму, ідеалізму відчутний), напоєна Дністровою водою, наддністрянськими маками й волошками, розлогими яблуневими садами Ямпільщини (і тут маємо паралель із оспіваними яблуневими садами Гуцульщини в Тараса Мельничука). Ніна Гнатюк – авторка традиційних строфічних віршів із рустикальними мотивами й космосом шістдесятництва; у віршах багато простору, емоцій та настроїв, городніх клопотів, емоційного надриву й іронії, що несподівано нівелюються аж до інтимного стишення. Авторка цікаво й уміло, пишучи про дитинство та про молодість, радше – про їхню чистоту, насичує вірші традиційними символами української культури та новотворами («Етюд дитинства») [9]:

Вода в криниці маминій морозна.
Ковтаєш з кварти – кидає у дроз.
І я біля криниці – тонколозна,
Місяцєброва і травневогрозна...
В руках тримаю сонця свіжий корж.

Схожі апеляції до експериментів із творенням слів на основі способу складання основ помічаємо в декларативно-медитативній поезії «Не вмію жити розмашисто...»:

Тобі я заздрю, яблуне осіння,
Що вигоїдала й пронесла плоди
Від першого високого цвітіння
До вас, вітрянолисті холоди.

І хоча з-посеред майстрів авторських неологізмів в українській літературі відразу назвемо Павла Тичину, Максима Рильського, Андрія Малишка, Михайла Стельмаха, Миколу Вінграновського, Івана Драча, Василя Стуса, не варто забувати про Ліну Костенко, Ірину Жиленко, Ніну Гнатюк, Тетяну Яковенко. У збірці «Поміж небес і трав» знайдемо такі новотвори серед іменників, прикметників та прислівників: чорногільна, хмаротяжко, столозо, чорнотороччя, тонколозна, місяцєброва, жовтоглинні, травневогрозна, чорнохмиззя, наструнили, вітросто-плинкою, стосвічково, тонкостебло, червоноглода, вітропогода, червоночеремошне, дрібнокрапна. Зрозуміло, що домінують у поетикальному інструментарії подолянки прикметники на позначення внутрішніх та зовнішніх станів і ознак, що допомагають пояснити таку експресивну мистецьку присутність у цьому світі, дозволяють інкрустувати жіночність, відмежуватися від публіцистики. Екоестетика від подолянки – це парадигма, в якій виписано рідний край, це заримована екосовість авторки [9]:

Вір мені, веди мене, збагачуй,
Усміхом крізь долі зігривай.
Чим тобі я за любов віддячу,
Мій цукровий, виноградний краю?
І які дороги не покличуть,
все мені по силі й до плеча.
Я до тебе чайкою кигичу,
хвилию дністровою течу.

Екоспрямованість віршів Ніни Гнатюк стала виразно відчутною у 90-х, коли 24 травня 1990 р. з-під пера постала «Чорнобильська любов» (і якщо розглянути цю поезію в контексті катастрофістських, апокаліпсичних віршів колег авторки, то можна вести мову про інтертекстуальне поле із «Річкою Геракліта» Ліни Костенко) [11]:

У травні облітає листя із верби,
І падає мені до рук листочок жовтий...
Лякають нас в лісах чорнобильські гриби.
Мені ж приніс чорнобильську любов ти.

Вона несміла і неговірка.
 Зустрінута в страшному тому квітні.
 Вона тримає у блідих руках
 Радіаційні проліски тендітні.

Нема куди сховатись і втекти.
 Не допоможуть мітинги й плакати.
 І на плечі моєму плачеш ти,
 Неначе в'язень, що чекає страти.

Особливо виразними від збірки до збірки, зі звучанням на максимі, є педагогічні родинні вірші, де монолітно, сказати б, монографічно виписані образи батька й матері у клопотах, у radoшах і в надсадах, і в колгоспному окропі, у сільському розмаєві побрехеньок. Хрестоматійною, класичною є поезія «Руки моєї матері» [6]:

В мами руки, мов кора дубова,
 В мами руки, мов засмагли весла.
 Під очима – сині перевесла,
 На губах – печаль і пахить слова.
 В мами руки росяні і теплі,
 Мозолі на них, немов медалі.
 В мами руки, мов пшеничні стебла,
 В мами руки з хліба і печалі.
 Як землі торкнуться – сходить рута,
 Вийдуть в поле – втопляться у житі,
 Бо ж у них жарини сонця чути,
 Бо ж у них земні джерела вліті.
 Йдуть літа медово і солоно,
 Йдуть віки -в диму, в цвіту, у глеї.
 Сперся світ на дві рясні долоні –
 На долоні матері моєї.

Патетика віршів Ніни Гнатюк – драматична, але не театральна, вона має мінорну основу, не має ознак штучності, советськості, що закріпилася в віршах багатьох підсоветських поетів-офіційників, вона й після розвалу СРСР проявлялася поміж рядків. Уся патетичність інтонацій подолянки – у риторичі шани до праці, це культ праці, поміж описом якого піднесена українська гречність, культура почуттів і авторське, таке природне замилювання рідним краєм і простими людьми (ораторія «Подоляни мої...») [9]:

Подоляни мої, придністровці мої з ясними очима.
 А долоні – священна, смаглява і тепла земля.
 Я іду поміж вас і чую: крила ростуть за плечима.
 І душа для польоту в незвідане їх розправляє.
 Я сідаю на стіл з хлібосіями десь у бригаді
 Над чолом виноград свої кучері різблені в'є,
 А долоні у вас кожній крапельці дощику раді,
 Ви смієтесь, а з вами і поле, і серце моє.
 Пізнаю вас по пісні, по дружбі, по слові, що висне
 Виноградом достиглим в моїм придністровському краю.
 Я ваш подих вчуваю у кроці стрімкому Вітчизни.
 А Вітчизну по краплі у кожному з вас пізнаю.

Народна притча про зернину, так би мовити, вмонтована в поезію «Колосіння» (хоч і збірний іменник не передає глибини того, що хотіла втілити авторка в шести катренах, проте вірші тут легкі, доступні, схожі на наратив, обрамлені – «Час колосіння, колосіння час»), де приваблює позиція мудрої молодості, де є первні модерністського екомислення: «Я вірю березням своїм і вірю квітням – / В роботі нам день не один погас. / Я полем йду, струнка, двадцятилітня» [4]:

І синь дощу, і непохитність грому,
І сік землі, і досвітків огні,
І диво рук – усе зіллється в ньому,
Маленькому могутньому зерні.

А поки що в тривозі хлібодари,
Бо поле тільки ж колос викидає.
А може, спекою чи градобоєм вдарить,
Чи упаде іще якась біда?

А може, повезе лиш на полю, —
Бо колосок народиться пустим...
Неначе насінині, вірю слову,
Щомиті нахиляючись над ним.

Несподіванкою у творчому набутку письменниці Ніни Гнатюк є еротична поезія, що сприймається як витівка, проте ця витівка вміщена в антології еротичної поезії «Дотик словом», на яку згодом Ярослав Черногуз написав пародію, опублікувавши у форматі павутинового ресурсу «Поетичні майстерні». Письменниця, очевидно, переслідувала мету – опрозорити те, що належить до царини сороміцької народної культури й переосмислено в ній у різних формах, опрозорити для того, щоб виразити значення молодості, фізичної любові, але чистої у своїй виразній прямоті, у своєму незмінному протягом віків натуралізмі. Разом із тим це протест проти сталої думки, що класик-жінка не може створити таку мініатюру, й виклик таким явищам, до прикладу, як збірка любовно-еротичних мініатюр Дмитра Павличка «Золоте ябко» [4]:

Стоять каштанів свічі,
Як члени чоловічі,
Напружаться на вітрі —
І бризне ніжний цвіт.
І я у тому цвіті,
Як терлиця в термітті,
Молю єдине в Бога —
Ще жменьку юних літ.

Це провокація, яка не властива перу модерністки, проте в контексті стрімкого розвитку еротичної поезії сприймається відповідно.

Тетяна Яковенко – письменниця й літературознавиця, перекладачка, громадська діячка. Викладаючи в Вінницькому державному педагогічному університеті, разом із Анатолієм Подолинним опікувалася талановитою молоддю студії «Вітрила», у якій зміцніли таланти Оксани Танасогло, Світлани Ілінч, Ірини Зелененької, Валентини Гальянкової, Руслани Мельничук, Ольги Зайцевої, Тетяни Щербанюк, Тетяни Орлової, Катерини Девдери та ін. Відомими випускницями міської студії «Мережка», якою також керувала подолянка, є Катерина Калитко, Олеся Лященко, Оксана Денисюк та Оксана Барбак. Перший вірш надруковано в 1963 у «Зірці», в підсоветській газеті для дітей та юнацтва, відтоді Тетяна Яковенко – авторка близько двадцяти книг поезій, кількох сотень публікацій у періодиці, упорядник і редактор десятків літературних альманахів, збірників, зокрема, «Подільського перевесла»; із 2014 року – керівник обласного літературно-мистецького об'єднання мистців-освітян «Автограф». Світолад поезії Тетяни Яковенко напрочуд музичний, та й сама поезія – вишукано філософська; особливого звучання їй надають протоукраїнська міфологічність і християнська позиція; з усього видно, що поетеса-мислитель знаходиться поза позицією ментора чи вихователя, а радше – виступає з обережним, але впевненим досвідом жінки-медіума епох на зламі. Усе це з часом поглибила, спрямувавши в бік споглядальної апокаліпсичності, робота над переспівами Святого Письма, зокрема, Давидових псалмів, Еклезіастової книги, Книг пророків Даниїла, Йони та Софонії. Дуже часто вірші стають не просто молитовними,

а жертовними, спазматичними свічками, запаленими для того, щоб Бог побачив Україну й українців. Яскравим прикладом є притчева поезія-застереження «Все може статись на землі», у якій домінують євангельські філософські форми, де Бог – милосердний, а не просто справедливий, як у Старому Завіті [10]:

Все може статись на землі,
Де кожен власну душу душить,
Де кораблі — не кораблі,
А лиш маленький клаптик суші,
Де що не рік — то шрам,
 то карб,
То ювілей конквістадорів,
І де ріка – вже не ріка,
А просто – довгий шлях до моря.

Все може статись на землі,
Де в кожному серці зріє камінь,
Де ми живемо, ми – малі,
І нерозумні, і лукаві,
Заложники смішних тривоги,
Дрібних турбот, сімейних нірок.
І тільки Бог, єдиний Бог
Усе ще в нас для чогось вірить.

Окремої уваги заслуговує медитативно-описова мініатюра, образок «Церковця», у котрій персоніфіковано, анімізовано й обожено храм; церква постає як осердя українського міфосвіту. Ця лірична поезія схожа на новітній апокриф, де все, від мікро й до макро, – сакралізовано [7]:

Церковця тиха та убога,
така дрібнесенька, як мушка,
що наче й не оселя Бога,
лиш маленьке Боже вушко,
щоб чути людські голоси,
щоб мали йти куди просить
у Бога ласки люди добрі.
Сідає сонечко за обрій,
вузенькі вікна золотить
небесним золотом гарячим.
І так вона радіє, наче
сам Бог її перехрестив...

Основними темами поетичних творів Тетяни Яковенко є доля України, доля жінки-українки, солдатська доля, долі вірних і зрадливих людей; подолянка пише патріотичні, пейзажні, інтимно-пейзажні, власне любовні та любовно-філософські строфічні й астрофічні вірші; всеохопною для її кордоцентричної філософії з XX століття в XXI століття залишається обсервація особистісних почуттів і переживань. Провідною, попри всю універсальність мислеткання, максимальну наближеність до космосу шістдесятництва, до високого українського модернізму, залишається тема екології жінки, чистоти її почуттів, життя, сакралізації й фундаменталізації її ролі в розбудові України, гаранту гуманності в будь-яких реаліях, торжества життя (Тетяна Яковенко наближає жінку земну до Великої Матері, до Богородиці й до Магдалини; це добре інтерпретує поезія «Жінка повинна належати...») [10]:

Жінка повинна належати
тільки одному-єдиному,
тільки одному-одніньому,
пошли його, Боже, кожній.

Жінка повинна жити
вірністю лебединою,
лагідно-молодою,
трепетною, тривожною.

Строфоїди поезії, виписані в легкій музичній манері, із рефренами, із кільцем, – то восьмистихи, то дванадцятистихи; це ступеневі, градаційні риторичні, сугестивно-медитативні формули: «Жінка на те і жінка, / щоб не згасала ніжність...», «Жінка на те і жінка, щоб не вмирала тиша...», «Хто захистить од вітру свічку її сердечка?», «Щоб на душі прозоро, як на Святий Великдень...». В системі екоестетики почуттів Тетяни Яковенко домінує християнське всепрощення: «Ніхто нічого не винен. / Тим більше – в любові» («Пісенька про човник»), «Із високого неба / Сніг летить на ріллю. / Що я знаю про тебе? / Тільки те, що люблю» («Із високого неба...»), «Благеньке сяйво давньої любові, / Світи мені, не гасни, не щезай...» («Про це – лиш віршем»), «Паси коня і з Богом говори... / ... Він найдорожчі дав тобі дари – / Твоє життя і шлях в Своєму Слові» («Паси коня і з Богом говори...»). У цьому контексті вражає неримована мініатюра «Про вічність» [10]:

Ніхто не дарує вічності
без страждання.

Навіть Бог.

Навіть єдиному Синові.

Інша, «Про стареньких», нагадує уламок міфу (міфему, або й стає міфологемою, незважаючи на малий текстуальний обсяг; контекст мініатюри видається глобальним для рецепції) [3]:

Зимові люди:

все більше світла в душі,
усе менше тепла...

«А й справді...» – ритмізована думка зі стрижневою семантикою екології свідомості нагадує постапокаліпсичну евристику, виплекану на євангельських істинах та на протиукраїнських флористичних символах [1]:

Маєш день чи годину –

І не просись

В Бога довше прожити.

Що ти важиш, людино?

Жменю роси

Із вечірнього жита.

Найвищу амплітуду екомислення, поєданого з ойкуменою національного духу, знаходимо в мініатюрі «Тіні» (твір є варіацією на тему імпресіоністичної повісті-притчі «Тіні забутих предків» Михайла Коцюбинського, драматичної прем'єри кіношедевр Сергія Параджанова за цим твором, долі дисидентів) [7]:

Тіні забутих предків –

це душі українських письменників,
яким лиш тепер дозволено
повернутися з Соловків...

Мініатюра «Про життя» складається з філософем (образ-символ зимового саду включає в себе інтелектуальне осмислення «Зимових дерев» Василя Стуса та перегукується ідейними формами з поезією «Посоловів од співу сад...») [8]:

Навчитись жити, як зимовий сад:

Оголено,

Промерзло,

Чорно,

Мовчки.

Терпіти і чекати.

Філософське одкровення «Дощові люди» – це вельми цікаве переплетення медитації, пейзажування і міфології, із якого постає притча, кожна зі строф якої – окрема риторична обсервація [10]:

Так людина бува дощовою, як літо:
 Любить скаржитись словом, думками імлити.
 І в душі дощовій, попід мокрі тини
 Вирастають одні бур'яни... бур'яни...

Так і ходить людина, на сонце убога,
 І не має у серці ні дідька, ні Бога,
 І в безбарвних очах — безпробудна сльота
 Басамани спліта...

Так людина живе і не знає, навіщо,
 З кожним роком усе невдоволено-зліща,
 Неспроможна на пісню, скупа на слова.
 Дощова... дощова...

Так минеться людина
 туманом, імлою.
 Заросте її слід мокрецем-бугилою...
 Задрібна у цвіту, задебела в стеблі...
 Видно, треба й таке на землі...

На романсово-елегійні, любовно-філософські вірші Тетяни Яковенко написано близько сотні пісень (їх створили подільські композитори: Ольга Янушкевич, Андрій Шинькович, Наталя Тодосієнко, Яків Поляхівський, Максим Колесніков). Назви поетичних збірок Тетяни Яковенко свідчать про глибокий символізм та любов до метафори й до метафоричного епітета зокрема: «Любов вам до лица», «Автопортрет з конваліями», «Передчуття трави», «Кольорова ніч», «Спокуса сповіді», «І золото сміху, і срібло сльози», «Щоденна Батьківщина». Борис Хоменко, учений-літературознавець, критик, безпосередній колега Тетяни Яковенко, котрий створив чимало праць навколо проблеми розвитку подільської літератури, переконливо висловився про те, що її поезія позначена сюжетністю й конкретикою, глибоким розкриттям внутрішнього світу людини, що згодом перенеслося і в прозу, і в творчість для дітей.

Валентина Сторожук – письменниця, котра належить до філологічної школи подільської літератури, редакторка журналу «Вінницький край», критик, громадська діячка та публіцистка. На паралелях, де між одивнення Ірини Жиленко і корпусом історичної пам'яті, як у Ліни Костенко, подолянка створила свої почасті ліризовані екоткання. Її творчість універсальна, як ті творчість Тетяни Яковенко, для школи, чи не найбільший дидактичний потенціал має казка «Рукавичка», що ввійшла до компакт-диска «З ведмедиком Клаптиком до школи: Навчально-пізнавальна програма для дітей дошкільного віку». Власне ліричні твори Валентини Сторожук, багаті образами й напрочуд стрункі в своїй внутрішній мелодії, поклали на музику композитори Станіслав Городинський, Ральф Мархлевський, Василь Папаїка, Ольга Янушкевич, Володимир Косенко, Дмитро Шевчук, Василь Остапенко.

Вітаїстична, неосяжно привільна й масштабно глибока в своїй філософській, етнопедагогічній та етнопсихологічній сутях поезія Валентини Сторожук живиться з народного коріння – із етнографії, із фольклору, вона рясно прикрашена пареміями (приказками, прислів'ями, примовками), притчева, напівлегендна. Письменниця стверджує, що має дві малих батьківщини: рідне село Білашки, де записала близько 500 прислів'їв і приказок, понад 200 повір'їв, весільний обряд, близько 300 пісень, 70 з яких вийшли окремим збірником «Червона калина, листячко зелене», а також село Сосонка, де живе з родиною та має господарство (сад, город). Відтак, із 90-х у її віршах побуває чарівна подільська флора – тут барвінок і

рута, ромашки й іван-чай, кульбабки та калина; живуть у строфах барви і звуки, тони й напівтони, а ще ріки, низини, урочища, ліси, села й містечка Вінниччини; а з 2014 року, коли в Україну прийшла війна, відколи син, поет і публіцист Михайло Буздиган пішов до лав ЗСУ й на фронт, Валентина Сторожук підіймає теми війни, жертвності, обов'язку й лицарської честі покрізь призму трагізму.

Домінує серед країнознавчих образів шипшина (в одній із літературно-критичних статей Ніна Гнатюк назвала Валентину Сторожук шипшиною з саду Михайла Коцюбинського, і сама письменниця асоціює себе з барвистою шипшиною, літньою, у ніжному цвіту та осінньою – у яскравих плодах); збірка елегійних, медитативно-сугестивних віршів «Пам'ять шипшини» (1999) присвячена квітам. Про замилювання етнікою, рідним краєм свідчать і назви інших поетичних збірок: «Без тижня рік» (1990); «Дивина» (2002); «Сонцепоклонник: поетичний вінок Михайлові Коцюбинському» (2002); «Третя Пречиста» (2005); «Зелена Неділя» (2006); «Голос трави» (2010). До слова, поетом став і син Валентини Сторожук – Михайло Буздиган.

Від екології нації до екології душі – ось головні реєстри екостилю письменниці, які ще до війни звучали вельми застережливо [6]:

Я хата.
Мій мешканець - вірний цвіркун...
...Я припічок.
Ось іще слід баняка.
Я піч.
Та сама розпалитись не можу.
...Я рама. Якби ще закрив хто вікно!
...Я двері. Без клямки й замка, але двері.
...Я образ, якому не б'ють вже поклони.
...Я хвіртка,
в яку тільки вітер ввійде...
...Я пам'ять села.
А самого села вже нема,
Немов на землі цій і не існувало.
...Немає війни, а село вимира.
Та хто і коли відповідь за цей злочин?!

Світлоносними, виписаними, як ноти на піано, ліричними і гнівними одкровеннями, з несподіваними акордами на фортисимо, повниться щедротна муза Валентини Сторожук – від повчальної, неонародницької «Кайдашевої груші» [8]:

Бо як нема графи у паспортах,
вважайте, що нема вже й України!
Бо ми давно (по селах і в містах)
карпи й мелашки, мотрі та лавріни...

І все це непроминально триває в ліричному просторі аж до вразливих і дуже реалістичних жіночих зізнань про те, що сучасні чоловіки схожі на Мавчиного Лукаша (тобто в них відсутня чистота совісті, екосвідомість): «Всі вони більше-менше, а такі – Лукаші». Поезія «Не журись, моя Мавко...» звернена до сучасниць і до суспільства – коли зникають Березини українського простору, жінки виняткових обдарувань, не продовжуючи себе через зраду в віках, зникають цілі екосистеми [10]:

Не журись, моя Мавко, не марнуй свою вроду,
бо колишнього щастя не поверне ніхто.
І Лукаш твій не прийде: він – директор заводу.
Промайне по дорозі його чорне авто.

Вже він вибився в люди – не якийсь тобі злидень.
Він би кинув Килину, та посада... профком...

А якщо десь і стрінеш, то чи скаже «добридень»,
а чи буркне: «Шановна, в мене завтра прийом»?

Перелесник приходять, все співа баркароли.
Не потрібен той бахур закоцюблій душі.
І нічого не вдієш, бо така наша доля.
Всі вони більше-менше, а таки – Лукаші.
Ти не звикла лукавить і тобі все це бридко.
Ти не чула від роду, що таке компроміс.
І вербу вже зрубали, і русалка – покритка.
Під вітрами голосиш, як оголений ліс.

У сюжетній поезії – продовженні Лесиної «Лісової пісні», притчевій, дещо схожій на пастиш і на фанфік, не знайдемо лінії опису морального покарання для Лукаша. Авторка оминає фатум, який добре виписаний у «Лісовій пісні» (Лукаш замерзає, згадуючи щасливу молодість, марячи). Авторка залишає це для подальшої трансляції в системі рецепції, захоплюючи читача додумати життя зрадника, не маючи бажання зосереджувати увагу на тому, хто причетний до нищення Жінки зі століття в століття.

Жіноча доля – те, що на скрижалях ХХ століття поза захистом, в координатах екоестетики й поза нею водночас; це доводить притчева медитація «Мудра дівка виходить заміж...» [6]:

Мудра дівка виходить заміж,
А розумна складає екзамен.
Мудра жінка дитину гойдає,
А розумна диплом захищає.
Мудрій бабі щебечуть внучата,
У розумної – книг повна хата.
Мудрість з розумом одночасно!
Ой важке ти, жіноче щастя!

Українська природа в неповторних передапокаліпсичних формах - необарокова, виписана в ліричних мазках і в іронічних штрихах, із пейзажування з колажуванням може перерости в притчу («Ген бабиного літєчка струна...»): після кадрування болота й лісу («ген бабиного літєчка струна за жовті зачепилась очерети...»), «Стежина в'ється, мов весільна бинда...», «Ой, жабо, жабо, де твоє жабо?», «Без солов'їв лісок осиротів, але старому дуже личить вохра») авторка підсумовує несподівано, пропонуючи жаб'ячу казкову історію як притчу: «На світі розвелось стільки жаб! / Де ж на усіх царевичів набрати?».

Амплітуда екомислення Валентини Сторожук простягається від осмислення долі природи, жіночої долі – до судьби України; авторка пише про це спазматично, із символами-маркерами, від мікро до макро, не уникаючи поміж ліричних октав публіцистичних акордів [11]:

На кульбабок сяйво золоте
дивишся. Радієш знову й знову,
що тебе не вб'ють лише за те,
що шануєш материнську мову;
що коли від диму чорний сніг
заплямили крові перші маки,
то ніхто із друзів не побіг
на той бік Майдану з переляку.
...Спів зозулі з лугу долина,
десь клеочуть бусли величаві.
Мало (й так багато!) треба нам –
мир і спокій у своїй державі.

В екоестетиці Валентини Сторожук провідне місце належить мові (у цьому контексті вельми доречно розглянути поезію-присвяту Анатолієві Подолинному на 70-ліття – «Мові» із апеляціями до імен «Франка, Тараса, Сковороди і Лесі»): авторка транслює через мову

образ ученого-дослідника та образ його хрестоматійної поезія «Мова». Звертаючись до мови як до жінки, як до Берегині роду й народу, як до сакральної сутності, письменниця використовує градаційне нанизання зі строфи в строфу («Квітка на чистім плесі», «Пісне понад піснями, ружо восьмираменна...», «Мово з святої ликом...», «Співуча пташко, дивна моя перлино») й запитує: «Кажуть, що нині важко... Легко було коли нам?!» [10].

Отже, можемо тут підсумувати, що в іменах подільських поетес маємо нагоду вбачати шлях нації та держави, що є страшною дорогою випробувань і духовного зміцнення та очищення, що й являє собою семантику екоестетики, подільської екоестетики. Отже, впізнаваймо Україну у світлі творчості таких берегинь як Ніна Гнатюк, Тетяна Яковенко, Валентина Сторожук. Проте намісто імен рясніє й поза цією розвідкою – це капілярні Катерина Калитко, Світлана Ілініч, Ірина Зелененька та Катерина Девдера, інтелектуальні шаманістки Вікторія Гранецька, Валентина Гальянова, Ольга Зайцева, Оксана Барбак, претензійні й пісенно-легкі в своїх любовних сповідях Оксана Танасогло, Руслана Мельничук, Тетяна Орлова, Оксана Дунська, завжди юні й актуальні у своїх життях-смолоскипах Тетяна Коноваленко, Олександра Бурбело та Марина Озеранська, котрі покликали до пера цілу когорту подільських двітисячідесятниць.

Література

1. Антологія української поезії Українська Радянська поезія. Твори поетів, які ввійшли в літературу після 1958 р. Ред. кол. Том 6. К. : Дніпро, 1986. 400 с.
2. Борецький В. Від «Фати моргани» до «Мантри-омани» / В. Борецький // Експрес – «Молодість 2». Альманах. Вінниця, 2011. 276 с. С. 3-4.
3. Бортняк А. Духовне подвижництво Тетяни Яковенко / А. Бортняк. // Подолія, 2003. 22 січня.
4. Літературно-мистецька Ямпільщина: антологія / Упоряд. Н. Гнатюк, Т. Ковальський. К. : Хай-Тек Прес, 2015. 448 с.
5. З-над Божої ріки. Літературний біобібліографічний словник Вінниччини / Упорядкування і загальна редакція А. М. Подолинного. Вінниця: Континент-ПРИМ, 2001. 408 с.
6. Гнатюк Н. Шипшина з саду Коцюбинського / Н. Гнатюк. // Вінниччина, 2000. 16 червня.
7. Краса України: Твори поетів і фотохудожників Вінницької, Тернопільської та Хмельницької областей про рідне Поділля / Під ред.: Б. Бастюка, В. Рабенчука, М. Федунця. Вінниця : ДЦ «ДКФ», 2006. 160 с.
8. Мельник В. Відближення: з літературної критики 2000-х. Вінниця: ФОП Рогальська Р. І., 2010.
9. «Миле серцю Поділля». Поетична антологія./ Упорядн. В. П. Сторожук. Вінниця : Книга-Вега, 2006. 160 с.
10. Русалка Дністровая: літературно-краєзнавчий збірник; упорядник М. Ф. Каменюк. Вінниця : Діло, 2013. 400 с.
11. Стоголосся: поетична антологія Вінниччини ХХ ст. / Упорядк., вступ. слово «Лети ж, рідне слово», біогр. довідки А.М.Подолинного. Вінниця: Континент-ПРИМ, 2002. 432 с.
12. Сучасні письменники України: бібліографічний довідник / упор. Анатолій Гай. Київ : Київське обласне творче об'єднання «Культура» ; Біла Церква : Буква, 2013. 587 с.

БУША-УКРАЇНА В ПОЕМІ ВАЛЕНТИНИ СТОРОЖУК «ПОДІЛЬСЬКА ТВЕРДИНЯ»

Поема «Подільська твердиня» Валентини Сторожук, присвячена ювілейній річниці героїчної оборони Буші, є спробою складної, своєрідної системи-структури, епопеї про події української Реформації, а саме – визвольних змагань на теренах Поділля, оборони козацької цитаделі Буші (Ямпільський район, Вінницька область). Структурою-системою є й сам образ Буші, що сконструйований авторкою ступенево, покровоко, у порядку нагромадження образів-символів у сюжетних і несюжетних віршах поеми; цей образ градаційний, векторизований – його тяглість фіксуємо від образу сотничихи Мар'яни до матері України.

У поезії-пролозі «І знову не заснешся...» [1, с.72] метонімічний образ героїчної Буші складають: «її церков сім», що знову б'ють на сполох; ріка Мурафа, котра спішить «з Дністром навіки злитись»; «мала Суха Бушанка»; Гонтів камінь, котрий «німує», як і гори – Татарська й Леськова. Лірична героїня, патріотка-ментор, доходить до висновку: «Якщо нема свободи, / то й не захочеш сала» [1, с.72] .

У патетичній мініатюрі «Тут земля кров'ю предків покрплена так...» [1, с.73-74], у другій частині поеми-реквієму, поеми-набату, що є продовженням медитативного просторовання романтичного пафосу збірки «Третя Пречиста» [1], яку й фіналізує героїчний ліро-епічний твір, дбайливо виписано флористичний образ дикого червоного маку, символ пам'яті (у світлі козацької ойкумени): «Три століття із гаком до нас й опісля / мала б маки багрянні родити земля» [1, с.73]. Квітка маку, квітка крові (екзистенційний центр у символічній ініціації кінцевої втрати крові, смерті як подвигу) балансує в роздумах авторки на паритетних засадах із образом лева (левенця), як із символом експресивної центрації звитяги. Далі, у контексті цих двох образів, Валентина Сторожук згадує Гречку Опришка, сотника Завісного з ріднею, козаків із Придністровського полку; бачить могилу Мар'яни, її дитя над нею ж – херувимом; рефлексійно заповідає: «Щоб по маках ніколи ніхто не ступав!» [1, с.73].

Третя мініатюра «У Буші (невідомо з якої доби)» [1, с.74] присвячена опису кам'яних бушанських хаток та оберегів, роздумам про те, що прадавні символи не змогли вберегти козаків від смерті, від руйнування – село. Наступна версифікація-спогад є розповіддю про знаменні сучасні пленери на бушанських теренах, під час яких «одесити, львів'яни, кияни, херсонці / тешуть рідну історію з білого пісковика» [с.74], бо «Для українця свідомого мужня, незламна Буша / важить стільки, немов для прочанина Лавра» [с.75].

У філософському солоспіві «Чи помащена медом вкраїнська земля» лірична героїня-ментор переноситься в Бушу, яку, «наче душу гріхи», обступили поляки, німці й татари; порівнюючи твердиню з Кам'янцем, розмірковує про те, що «кожен тут левенець, бо дідівська земля додає йому сили»; із іронією згадує московського царя (він не прислав підмогу козакам, котрі йому присягнули). Особливим романтичним пафосом вирізняється шоста восьмистрофна поезія-декларація: після тонких спостережень за долею України тут патетично переосмислено фатальний талан українського народу, бо «ворогів тільки він воріженьками зве». Найбільш промовистою є перша строфа:

Це народ, що сміятися буде й на палі,
Він у домі своєму – страждалець, ізгой.
Він і пісню складе зі своєї печалі,
І почнеться ця пісня з тужливого «Ой» [1, с.77].

Сьома поезія «Ой як змусили Богдана...» нагадує настроєвістю й чіткою ритмомелодичною народну героїчну пісню-оповідь про смерті героїв («тіла козацькі вкрили поле берестецьке»), про польських панів та підпанків, які «хочуть хлопів повернути / крулю у підданство, / бо не звикло спини гнути / уродзоне панство» [1, с.78]. Восьма поезія-балада розповідає про звитяги й характерництво Івана Богуна, «отого, в кого прізвище – Богун / з ім'ям Господнім кореня одного» [1, с.79], бої під Батогом, Берестечком, деталі дипломатичних переговорів короля польського й козацького полковника, підтримку політики Богдана Хмельницького у Визвольній війні й засторогу супроти московського царя: «Скільки поміж лих не вибирай, / а лихо є і завжди буде лихом» [1, с.80]. Дев'ята поезія «Ой, вітре буйний, лети на шлях ти...» підсилює романтичний пафос і продовжує транслювати пісенну традицію.

Десята поезія «Над Бушею принішклою день уставав...» написана у тій-таки пісенній традиції про передчуття кривавого бойовиська за мури Буші, із традиційними згадками про І.Богуна, Д.Нечая, ретроспекціями, й нагадує епілог: «Тож Буша, причаївшись, чекала біди. Матері голосили. Мовчали діди» [1, с.82], далі в поемі розповідається про облогу, оборону й руйнування Буші.

Одинадцята поезія «На горі, на Татарській від зір і до зір...», створена на основі однієї з бушанських легенд про оборонців твердині, розповідає про пораненого козака Михайла, який устиг попередити громаду про напад: «Вже й коневі гнідому хитається світ. / Він зіско-

чив і, зуби стиснувши, побіг... / Та й упав, похитнувшись, міщанам до ніг» [1, с.83]; В.Сто-рожук доводить, що це один із типових прикладів лицарської звитяги, і сприймає народні домисли навколо подій у деталях із властивою романтичному авторові поштивістю:

А Михайло лежав у траві горілиць
і думки колихав, що вільніші від птиць.
(Я питаю себе: «Та яка там трава?!
Та ж історики пишуть, була вже моква».
А легенда говорить – в траві, у густій.
То хіба я посмію не вірити їй?!) [1, с.82].

У поезії «Штурмом хтіли узяти Бушу. Не вдалось» опоетизовано стихійну оборону Буші в перші години нападу: дізнаємося, що оборонців організував Гречка Опришок. Мініатюра «День новий починавсь, ще й не згасла зоря...» є продовженням писання батальної картини: особливу увагу привертають рядки, де описано, як козаки «втирають з облич кров засохлу і сіль / та ховають своїх побратимів» [1, с.85]. Драматична поезія «Згодом факти постануть з архівних джерел...» є голосінням про те, що орді, за допомогу полякам під стінами фортеці, «Потоцький Поділля віддав / на поталу, погром і грабунок», що «десять тисяч невинних пискляг / на очах матерів зарубали. / Тисяч двісті – не менш! – подолян / на невідільницькі ринки погналі» [1, с.85]. Викривальними інтонаціями позначений інвективний твір «Ледь ущухло останнє гарматне гур-гур...»: із гнівом і ненавистю лірична героїня-хроніст розповідає-голосить про безчинства поляків (зосібна – Лянцкоронського, Чарнецького) на Поділлі, що нагадує Шевченкові «Гайдамаки». Образ кривавого зрадника Яреми Вишневецького постає у поезії-портреті «Він звався Єремія...», описом жахів, які чинив нащадок Байди із краями нагадує пекельний плач-багатоголосся:

А хто боровсь хоробро
І не впадав у відчай,
Із тих «козацькі свічі»
Палали аж під обрій...
Козацькій намиста –
теж винахід Яреми [1, с.87].

Вершинної експресії досягає авторка в останніх двох строфах, виписуючи вітчизняного юду: «Батькам на шії вішав / голівоньки дитячі» [1, с.87].

Єдина неримована мініатюра «Давно Чарнецький кругом шнуркував...», що виконує функцію інтермецо в поемі як у великій батальній ліричній епопеї, є, власне, медитацією навколо намірів польського стратега заволодіти Бушею – спустивши став, пройти на світанку мерзлим болотом, із боку фортифікації пустивши татарську кінноту.

Шістнадцять строф поезії «Сили нерівні, але помирають...» є детальною оповіддю про останню оборонну битву козаків у Буші із урахуванням поглядів істориків, Михайла Старицького як автора «Оборони Буші», легенди про скарби, що сховала дружина сотника Завісного. Портрет саме цього лицаря виписаний у найпотужніших пієтетних характеристиках, його короткі репліки афористично насичені: «Хлопці, життя без свободи нема! То – животіння!» [1, с.89]; «До ворогів не підем на поклін!», - крикнув Завісний. (Кажуть тепер про такого, як він, - безкомпромісний)» [1, с.89].

Останні три поезії із поеми «Подільська твердиня» мають характер реквіємний. Мініатюра «То це кінець, Мар'яно? Це кінець!» є зверненням до загиблої в льоху сотничихи, жінок і дівчат, які підірвали себе в льоху, аби не дістатися жовнірам. Поетка, налаштована на сумну подію як медіум, риторично звертається (наче живоприсутня у ті часи) й сама, від імені хороброї козачки, відповідає:

Мар'яно! Залиши хоча б дитя,
воно ж іще не бачило життя!
Щоб заколов, радіючи, жовнір?
Не визируйте, миші, хижо з нір! [1, с.90]

Останні дві строфи підіймають пафос поеми до найвищої відмітки, у них кульмінація

кровопролиття, кульмінація твору; в останніх трьох рядках звучить ідея поеми, де В.Сторожук розкриває вповні суть ступеневого ототожнення бушанської трагедії з трагедією Гетьманщини, власне Буші – із Україною:

Наплакалась, що вже й немає сліз.
Ось бочки, що Богун колись привіз.
Як полум'я свічок охопить гніт,
то на той світ, козачки... На той світ!

...Розум утіша,
Що пекло – то палаюча Буша.
То Україна, що із року в рік
по ній течуть кривавих стільки рік. [1, с.91]

Поезії «Як стануть вже мені усі кругом немилі...», «Я цікавлюсь у птахів, дерев і зела...» є зверненням до Мар'яни Завісної, Буші, українців із молитвою-закликом збереження духовності, історичної пам'яті, свободи, братерства, із застереженнями й докорами: «Колись наш цвіт орда по ринках продавала, / Чом з України йде у світ орда повій?» [С.91]; «Чи довго буде ще ділитися рідня?» [1, с.91]; «Хіба ти за таких загинула, Мар'яно, / і сотник кров свою пролив на перший сіг?» [1, с.92]; «А дитя в вишиванці несміло пита: - Ой чи є сотничиха Мар'яна свята?» [1, с.92]; «Як нечистий тебе день і ніч спокуша, / хай душі не дозволить продатись Буша» [1, с.93].

Отже, неоромантична, із глибоким символізмом, поема Валентини Сторожук «Подільська твердиня» із традиційним для прози пригодницьким сюжетом, елементами балади, притчі, екзистенційної, медитативної й декларативної патріотичної поезії, солоспівними, навіть славневими інтонаціями, драматизмом, широтою батальних сцен, має промовисте антимілітаристське звучання. Твір, звісно, є класичним у площині жанру. Письменниця, описуючи шлях помсти і крові як пошуку влади і свободи в житті польського і українського народів у ренесансну добу, закликає сучасників до пошанування трагічної історії своєї землі як героїчної, дискурсної, актуальної.

Література

1. Сторожук В. П. Третя Пречиста. Лірика./ В. П. Сторожук. Вінниця: Книга-ВЕГА, 2005. 96 с.
2. З-над Божої ріки. Літературний біобібліографічний словник Вінниччини / Упорядкування і загальна редакція А. М. Подолинного. Вінниця: Континент-ПРИМ, 2001. 408 с.

НАЦІОНАЛЬНІ ПСИХОТИПИ ПОДІЛЬСЬКИХ МІСТ І СІЛ У ВІРШАХ ФІЛОЛОГІЧНИХ ПОЕТІВ

Потреба поглибленого розуміння спадщини мистців філологічного, а разом із тим, і мислителів академічного штибу зумовлена тим, що масив досліджень української науки позбувся нашарувань описовості й вимагає занурення у психоісторію, психолінгвістику, у ті нові царини, які виникли на стику сталих, зокрема – у пласти психічних первнів (індивідуальних першопочатків формування психічної структури автора мистецького твору, що неможлива без так званої малої батьківщини). Усе це актуально в контексті дослідження творчості поетів із Поділля, котрі є матричним поколінням мистців академічної філологічної школи (себто для вчених із галузі літературознавства, мовознавства, фольклористики та ін.), – Василя Стуса, Анатолія Подолинного, Тетяни Яковенко, Миколи Дмитренка, Михайла Стрельбицького, Григора Мовчанюка, а також для Оксани Шалак, Наталії Науменко, Олесі Лященко, Ірини Зелененької, Віталія Борецького, Світлани Ілліч, Віктора Крупки, Олександра Стусенка, Катерини Девдери. Відтак Вінниця, Рахнівка, Гайсин, Соболівка, Шипинки, Бар, Летичів, Білецьке, Майдан-Вербецький, Хмельницький (Проскурів) – не просто пуповинні образи-символи чи форманти патріотичного тла, а філософські, краєзнавчі, мовокраїнознавчі концепти.

Серед дослідників наріжної проблематики у власне науковій та в науково-методичній царинах найзнаковіші – Микола Жулинський, Михайлина Коцюбинська, Марко Павлишин, Григорій Костюк, Яр Славутич, Оксана Забужко, Володимир Моренець, Микола Ільницький,

Тарас Салига, Василь Овсієнко, Левко Лук'яненко, Євген Сверстюк, Станіслав Чернілевський, Володимир Шовкошитний, Віталій Дончик, Оксана Пахльовська, Анатолій Погрібний, Дмитро Стус, Віра Просалова, Ольга Куцевол, а також Наталія Науменко, Олег Соловей, Ольга Пуніна, Петро Перебийніс, Віктор Мельник, Ніна Гнатюк, Михайло Каменюк, Валентина Сторожук, Вадим Вітковський, Валентина Гальянова, котрі у своїх краєзнавчих розвідках, у дисидентських спогадах, у мемуарах та в журналістських проектах про знакових подолян виявили, що найвиразнішими рушіями експресії в їхніх творах є насичена епітети́зація та метафоризація (у поєднанні з наспівністю та з риторичністю). Тому зосередимо наші шукання в царині компаративістики, психоісторії та спостереження над мовою творів.

Поезія (зокрема, націософська, мовокраїнознавча, етноцентрична та ін.) в окресленому колі актуалітету зайняла чільне місце, чи не найпершою з усіх інших словесних форм вбираючи в себе новотвори різноманітних форм і видів, територіальні й соціальні діалекти, чинячи спротив засиллю чужорідної нтр-івської лексики. Основоположними поняттями для нас є національне (етнічне) та психотипове (усталена психомодель), що реалізуються в межах етнічно зорієнтованого мистецтва, поезії зокрема, у якій національна реальність, держава є дублетами української унікальності на теренах Поділля, Вінниччини зокрема. Ми не транслюємо образ-психомодель [2, с.46] як власне літературознавчий, а в аспекті психо-свідомості [1] та психоісторії [1]; саме психомоделі інтелектуальної коренізації на противагу безгрунтянству є, на наше переконання, медитативно-сутєстивним плато країнознавчих, мовокраїнознавчих, націософських, історіософських і рустикальних віршів подолян, що рухають підготовленого й непередготовленого читача до розуміння європейського психообразу українця-інтелектуала [2, с.47], краянина з матричним етносемантичним відчуттям світу поза всілякими наліпками, тенденціями, але й не всупереч світовому прогресу. Це, власне, те, що відрізняє інтелектуальну поезію від стихійної.

Бунт, Голгота і Правда мистців-подолян починаються з Володимира Свідзінського та з Василя Стуса, із найзнаковіших поетів академічного штибу, а не лише відомих мистців-жертв терору, педагогів-словесників і вчених у філологічній царині, котрі опонували советській соцреалістичній вульгарності. Не випадково Оксана Пахльовська назвала шістдесятництво «філософським феноменом», «новим відліком часу інтелектуальної історії України» [2, с.14]; Василь Стус центрує своє покоління, яке є явищем високого українського модернізму, що постало на ґрунті спротиву «розстріляного відродження», де контемпліційно-сюрреалістським орієнтиром стала імпреза Володимира Свідзінського. Та й весь корпус поезії подолян-інтелектуалів зламу століть можна назвати доміантним проявом націософії в боротьбі за європейські права й свободи, а не лише дидактично спрямованим краєзнавчим пошуком-поетизуванням, філософією та естетикою опору тоталітаризму. І все це в межах конкретного хронотопу – від вимушеної герметики, езопівської мови, андеґраунду та внутрішньої еміґрації у 80-х рр. ХХ століття до необароко й неоготики, надімпресіонізму та післяпостмодерністського постапокаліпсизму в ХХІ столітті.

Для переслідуваних режимом Володимира Свідзінського та Василя Стуса тема пуповинної землі була поєднана з мовознавчими вишуками, із проблемою збереження історичної пам'яті. Подібні форми намагалися транслювати вчені, які спочатку опиралися вульгарному соцреалізму в межах езопівської мови, притчевості й дидактизму. А потім (здебільшого – із прийняттям незалежності) вийшли на рівень мовокраїнознавчих візій та непостмодерних родиноцентричних образків Євген Гуцало («Знову не пишуться вірші...»), Микола Дмитренко («Пісня про рідне село», «І знов село — душа моя, розрада...», «У Голосієве піду...»), Петро Перебийніс («Слобода», «Тут моє коріння», «Княжа Лука», «Калинівські свистуни»), Анатолій Подолинний («У Немирові на концерті», «Дорога на Бар», цикл «Яблуко з Рахнівки»), Тетяна Яковенко («Соболівські вишні», «Соболівська екзотика»), Михайло Стрельбицький (цикл із 10 мініатюр «Перелуни»), Григій Мовчанюк («Небо над рідним Поділлям», «Вінницькі чорнобривці»); критики й журналісти Володимир Забаштанський («Жмеринська балада», «...Там, у Браїлові, немало див...» (уривок із «Трояцької балади»)), Ганна Чубач («Муровані Курилівці», «Журавка»), Анатолій Бортняк («Чорногузи в Тульчині», «Немирів-

ське шосе», «Говорить Вінниця», «Рідному селу Жабокричу», «Ямпільським каменотесам»), Ніна Гнатюк («Вінниця», «Ямпільська осінь», «Клембівська сорочка», «Дорога на Ямпіль», «Моївка», «Моє село»), Микола Луків («Немирів. Парк. Стави. Алеї»), Станіслав Чернілевський («Зелені клени Тульчина»), Михайло Каменюк («Моє Поділля – стежка руса», «Вінниця», «Реквієм (Борона Буші)», «Сіяють міста-сателіти...», «Бронниця», «Споглядання Івчі», «Шабельна», «Якось у Вінниці», «Знов прийшов до Серебрії», «Дяківці»), Валентина Сторожук («Подільські села і містечка», «Бару – на шістсотліття», «Підійшли до Сосонки сосни вікові»), Василь Кобець («Теплицька осінь», «Немирівське городище», «Райгород», «Лелека із села Високе»), Віктор Мельник («Стишилися трамвайні перестуки...», «В Могилеві-Подільському», «Яке ти, місто? Просіда в тумані...»).

Поza межами андеграунду, у вільній експресії опинилися дев'яностники та двотисячники: Наталія Науменко, Оксана Шалак, Ярослав Черногуз, Катерина Калитко, Олеся Лященко, Юрій Сегеда, Ірина Зелененька, Дмитро Штофель, Руслана Мельничук, Валентина Гальянова, Віталій Борецький, Світлана Ілініч, Ігор Парфенюк, Віктор Крупка, Олександр Стусенко, Катерина Девдера, Василь Пастушина, Тетяна Коноваленко, Віктор Дячок, Ольга Зайцева, Марина Озеранська, Сергій Гула, Вадим Василенко, чії імена нерозривно пов'язані з гуманітарними науками, із літературною критикою та з краєзнавством. При цьому, у старших поколіннях пуповинна земля асоційована зі страстями, Голготою й покутою, молода ж після-чорнобильська науково-мистецька еліта поглибила екзистенційне поле апокаліпсичних візій навколо землі батьків-дідів-прадідів, занурившись у переживання дійсності в її історичній спадковості, повертаючи до активного словника призабуті етноніми, евфемізми, етнографізми, архаїзми та ін.: подоляк, волиняк, ірій, ад, орії, мазурі, лейба; крижі, карк, мацьок, пупець, варги, десниця, шульга, лівак; газдиня, белемба, вандрівний, моцний, тлустий, гінкий, заволока, джигун; черногуз, боцюн, когут, котята; зюзя, хвища, крупка, мжичка, метіль; золото, срібляний, пацьорки, банячок, обрус, гунька, коц, кутасики, кунтуш, горня, келішок; шопка, сарай, буда, обора, бурдей; зілля, зільник, козодрість, ріща, хмиз, хабази; заслабнути, гарувати, видіти, туск, невтолений, самітник; нині, пораненько, тутка; корець, кавальчик, сторч, реченець, скорина; ачей, жеби, ніц, нич, ая, прецінь. Сусідство подільсько-волинської групи діалектів із лемківською, буковинською говірками зумовили фонетико-артикуляційне та лексико-семантичне наближення частини етнозабарвлених слів до форми діалектизмів західної групи; на це вплинули мовокраїнознавчі зацікавлення подільських мистців та їхні зв'язки з культурою Львова та Івано-Франківська (це поле для окремих розвідок за творчістю залюбленого у Львів Василя Стуса та Ірини Зелененької, Миколи Антошака, Олеси Сеніва, Олександра Мамаєва, у котрих галицьке коріння). Загалом Поділля як історико-етнографічний регіон, як етнотериторіальне утворення, за своєю історичною тяглістю та за етнічним складом є самобутнім, оригінальним осередком української європейськості, гуманістичної українки, що зафіксовано в кодах символів краю, у геральдиці, в історичних документах, у фольклорі – а звідси, у пам'яті покоління, відбито в мові, попри нещадний пресинг тоталітарної влади. Усе це й віддзеркалили у власних віршах наймисливіші країяни.

У контемпляційних, інтелектуально замилювальних строфах містичного герметика й самітника Володимира Свідзінського помічаємо виписування рідного краю (зокрема, Тиврівщини, Кам'янця-Подільського) в метафоричних координатах простору, котрий реалізується в двох філософських напрямках – у мотиві земного шляху від опоетизованої землі матері, та в обсервації навколо локусу дійсності з її неспогаданою чарівливістю й фатумом: «Я плеканець полів сумовитих / І тиші грабових гаїв» («Я плеканець полів сумовитих...»), «І погаснеш для мене / Ти, пристрасний світе, / ненадивляний світе, буркотливий, п'яний...» («Настане день мій сумний...») [7]. Тоталітарна влада залишила поетові лише нетривкий шанс на творчу екзальтацію – «три радості у мене неодіймані: Самотність, труд, мовчання» [7]. Великі міста для поета були знаменням згуби людини, котра не знаходить свого місця й місії, позбавляючи природності, зтягуючи в вимушений простір («Над городом ніч і сон...»); місто – міфічний убивця індивідуальності («Червоний, жовтий і зелений блиск»). Після важких буднів він згадував подільську материзну вночі, виписуючи нові строфи: «І

час далекий, і земля далека, / А пам'ятаю все. Маленький двір, / Страпата стріха. На гнізді лелека / Задумався. В саду ласкавий мир...», «Чолом тобі / Землі ласкавої куточку милий!» [7]. Великий мовчальник часто звертався до образів святинь Кам'янця-Подільського, де навчався, а згодом займався науково-дослідною роботою. У пейзажно-філософській замальовці «Листок на холод скаржитья листку» (1939) Володимир Свідзінський згадав про «камінний грамузд міста», що «на острові крутім», а ще «житло в наскельному саду», «сонну церкву з золотим верхом», «сходи до ріки», «ряди хаток, притиснених до скель». Зображена в фольклористичній мініатюрі «Каплиця» («Ой, у полі, полі, при тихому долі...») капличка Божої Матері, імовірно, є відображенням Георгіївської церкви на Польських фільварках, де певний час поблизу й мешкав поет із родиною: «Не цвіт на калині біліє, / То біла капличка / Стоїть невеличка / Край шляху, де льон голубіє. / А в тій капличці / Чудовий образ / Діви Марії сіяє, / На лоні в неї мале дитятко, / Як янголятко, / Зеленою віткою грає» [7]. Кам'янецькі мотиви знаходимо у присвяті-відкритті збірки «Медобір» (1925), навіяній переїздом поета восени 1925 р. з Кам'янця, де залишав дружину й доньку (дівчинку дошкільного віку), до Харкова: «Темну осінню фіалку ти дала мені на прощання. / В книзі засохла вона, тільки пахощі легкі zostались. / Щоб у розтанні з тобою я згадував вечір сльотавий, / Сміх невидущий дитини і сльози твої неремстиві» [7]. У циклі, присвяченому пам'яті дружини, померлої 12 липня 1933 року, із якою не знайшов примирення, поет згадує Круглий провулок та Підзамче Кам'янця-Подільського: «І ось заулочок. Бур'ян, сміття. / Ми стоїмо коло брами, / І хоч нерано вже – з нами / Наше маленьке дитя. / За садами Підзамчя / Розораний сонцем гасне обліг. / Підбігає білий баранчик, / Ластиться тобі до ніг» [7]. У пейзажно-медитативній ностальгійній сповіді Володимира Свідзінського «У рідній моїй стороні» [7] виписані як екзистенційна мотивація згадки Тиврівщини, материзни (у першій строфі), приречені мрії про щасливе сімейне життя (у другій): «У рідній моїй стороні / Не маю я рідного дому, / Ні саду – щоб діяти те, / Що миле й відрадне мені», «Зібрав би я в гарну сім'ю. / Дерева, і квіти, і скелі, / І плем'я, чий голос – пісні, / Любило б оселю мою» [7]. У 5-6 строфах знаходимо стійкий мотив опозиції села й міста як протистояння української традиції та підсоветського безгрунтянства; у промисловому Харкові звиклий до буяннн природи подолянин почувався, як на «біднім веретищі»: «Живу я в чужому домі / На біднім веретищі міста; / Лиш насип я бачу з вікна / Та обрій у вічнім диму. / Два дерева стоять у дворі, / Два друга самотніх, два в'язні; / Немає під ними трави, / Не видно їм блиску зорі!» [7].

Поезія Василя Стуса, як переконує відома поетеса й громадська діячка, котра також родом із Поділля, Ніна Гнатюк, «вмістила все розмаїття рідної мови, усі гіркоти її полинів і пахощі, рум'янку та м'яти, всю козацьку бунтівну вдачу та непокору. Саме таким і увійшов співець України в безсмертя» [2, с.4]. Після голодомору родина Стусів розпалася (це відбулося внаслідок тоталітарного пресингу); Їлина Стус згадувала той період так: «життя нам не стало». Тому в 1939 році сім'я Василя Стуса вимушено виїхала на Донеччину, у Сталіно; мати поета не планувала повертатися до пуповинної Рахнівки, намагаючись вижити в багатонаціональному шахтарському конгломераті, зберігаючи національну ідентичність. Тому в віршах поета найчастіше присутній образ «краю», «рідного краю», «мого краю», аби успільнити й ущільнити трансляцію малої батьківщини (часто вже після номінації України, задля підсилення, уточнення), якою була для нього пуповинна Вінниччина й стала вугляна Донеччина: «і в смерть із рідним краєм поріднюсь» («Як добре те, що смерті не боюсь я»), «Вітчизно, стіл мій, любий краю мій, / прости мені, / що палить серце гнів ропавий: / душа в огні» («Прощаю вас, лихі кати мої»), «Земле! Краю мій! / У сизуватій млі, / Там, де розтав вишиваний рукав, / Лишилось серце...» (із поезії «Мандрі») [11]. У мініатюрах із донецькою тематикою образи шахт і териконів, правічного степу й відповідної флори, бездонних колгоспних піль абрисно-лекальні, із нечисленними метафоричними епітетами, з екзистенціалістською заглибленістю й аналізом передчуттів у кожному слові; в окремих творах мистець апелює до образу матері: «Той сірий запорошений полин...», «У чебрецевий степ...», «Вся в жужелиці, поросі, вугіллі...», «У Мар'янці стоять кукурудзи...», «Там зелена суріпа цвіла...», «Бідне серце!», «Спокій», «З дитячих спогадів», «Вертаннн», «Вдасться чи ні...», «Я

блукав містом своєї юності», «Додому!», «Цей спалах туги над імлою літ», «Заплющу очі – темінь навмання» та ін. Цікаво, що в мініатюрі подолянина Володимира Свідзінського, чиею творчістю цікавився Василь Стус як літературознавець, навчаючись в аспірантурі Інституту літератури НАН України, український степ має інфернальне тонування «І в степи, степи незмірні / тихо віддалюсь» («Висхли, висхли ранні роси...») [7, с.28].

У віршах Василя Стуса про Рахнівку (рідне село на Вінниччині) та про Гайсин, побіля якого вона розташована, відсутні сентиментальність і розчуленість, окрім семантики родинності виписана проблема взаємин поета з дійсністю: «І мариться село, / де руки діда, схрещені в могилі. / Рахнівка. Гайсин. Голубе Поділля» («Високі думи відійшли, як грози...») [5, с.31]; «Рахнівка! Падай, падай ниць. / Там у долині, ув імлі / вона парує, мов хлібина, / допіру з печі...», «Повертання в своє село, своє чекання. / Гай, сине, сине, сине мій!» («Світ повен милих таємниць...») [5, с.30]. Згадки про пуповинну подільську землю під ваготою тоталітарної імперії поет насичує не лише апокаліпсичними метафорами й протиставленнями («а млин – подобою хреста», «де чорні руки, але світлі душі моїх батьків»), а й характерними флоризмами або фаунізмами, неологізмами, етнографізмами й етнонімами, різноманітними онімами (найчастіше – топонімами): «Ми поминали Барсуки, / йдучи із Зятковець. / Куріло / поранне сонце. Ледве мріли / біль-білі, радісні хатки» («Світ повен милих таємниць...») [5, с.30]. Всюди присутня ідея «трагічного стоїцизму», вплетена в роздуми про невідворотний трагіс доли: «Ви вбивці, ви ненадли нелюди спередвіків, / а ми припізнені аеди, / наш злочин – спів. / Вже трумна роду стежку застусе – / за рядом ряд. / Шалій, шалій, моя зненависте, / в склепінні крад» («Прощаю вас, лихі кати мої...») [11].

Микола Дмитренко, український вчений-фольклорист, етнограф і літературознавець, журналіст і педагог звернувся як пілігрим у своїх численних віршах-піснях до рідного села Зятківці Гайсинського району, згадуваного в поезії свого безпосереднього земляка Василя Стуса, використовуючи традиційні фольклорні форми образів: «Знов до тебе, село, / із дороги далекої / прилечу навесні / білокрилим лелекою» [5, с.126]. Село стає олюдненим, відіграє роль ліричного візаві через спонування: «Ти розкажеш мені / про кохання в гаю, / про очей голубінь, / про кохану мою» [5, с.126]. Подібно до Максима Рильського, котрий у традиціях неокласики провіщав «Молюсь і вірю», Микола Дмитренко щодо рідного села, називаючи його весняним, у шумовинні, вирушаючи крізь калейдоскоп життєвих подій на ріднобачення, двічі риторично підсумовує: «Вірю і люблю!» [5, с.127]. Слушно взявши за епіграф до поезії-оди «І знов село – душа моя, розрада» слова Івана Франка «І я згадав своє село», письменник-інтелектуал продовжує нанизувати традиційні відфольклорні порівняння, наче намистини, нарощуючи їх довкола власне антонімічних і оказіонально або ситуативно синонімічних понять: «Пракорінь мій, колиска, джерело, / Журлива пісня і колюча правда, / Мій хліб і сіль, добро моє і зло» [1]. Серединні катрени є нарративними згустками пам'яті про те, як село, «обшарпане вітрами, / З усіх боків розп'яте на хресті» [1], прихистило відірваних від пуповинного ґрунту за советчини кримців, грузинів, прибалтів, чекало своїх зі Сибіру, із Камчатки. Вклоняючись перед «хлібною землею» подільських Зятківець наприкінці твору, автор дошкульно нарікає на земляків-безґрунтяців: «Тебе розсмикують по слову, по жарині, / Аби в далеких мандрах розтрясти, / А ти пісні ховаєш в домовині. / Танцюєш брейк. І пустою хати...» [1].

На скрижальях останньої третини ХХ століття, коли відвоювалася українська незалежність, подільські мистці й учені, викладаючи у вищій школі Поділля (йдеться про Анатолія Подолинного, Тетяну Яковенко, Михайла Стрельбицького, Ірину Зелененьку, Дмитра Штофеля, Світлану Ілініч, Віктора Крупку), працюючи з обдарованою студентською молоддю, виховали кілька поколінь поетів нестихійного спрямування (дев'яностників, двотисячників, післядвотисячників). Старше покоління не займалося вишуками в царині інтуїтивізму, але й не наслідувало наївне мистецтво, обґрунтовано ліризуючи дійсність у період застою, розвалу імперії зла та кризи методологій, у їхній дидактичній ліризації було чимало внутрішнього спротиву; у 80-х роках їхні вірші залишилися поза авангардистськими експериментами, не переросли в карнавал чи в балаган, але стали дотичними до апокаліпсизму в 90-х і на зламі

століть, перетворившись у стриманий спротив, – «Який наш світ негарний» (Анатолій Подолинний). Як дидакти поети академічного спрямування залишили реципієнтам простір для вибору – читати або не читати інтелектуальні вишуки подолян (адже їхня імпреза відрізнялася від полум'яного, заглибленого в історію трибунства Василя Кобця). Після Стусового одкровення «Поетом себе не вважаю, маю себе за людину, котра пише вірші» («Двоє слів читачеві») Анатолій Подолинний теж виважено уточнював, що не вважає себе поетом. Подоляни-вчені обережно позиціонували себе в умовах вищої школи підсоветської України, розгойдуючи амплітуду наукових і літературно-художніх пошуків від вираження гуманістичних (а не інтернаціональних) ідеалів до національної ойкумени в межах дискурсу навколо відомих історичних і народознавчих пам'яток.

Осмислений тайнопис, риторична загадковість й ребусність (Михайло Стрельбицький), апеляції до духовності, до моральних і до християнських цінностей, (Анатолій Подолинний), пошанне звернення до Біблії, найбільше – до євангельської символіки (Тетяна Яковенко), риторична постнеокласична сповідальність (Микола Дмитренко), притчеве менторство й постнеоромантична іронія (Ніна Гнатюк), елегійна розчуленість і афористична петраркіана (Михайло Каменюк), відфольклорний ліризм (Ганна Чубач), декларативні звернення до героїв нації з інвективними акцентами будителя (Василь Кобець), ойкумена слави, міфів і реліквій краю (Валентина Сторожук), християнська замисленість і аскетична проникливість (Григорій Мовчанюк) та ін. Це, власне, те, що найбільш питомо характеризує академізм поезії філологічної школи Поділля останньої третини ХХ століття.

Поезія старшого покоління стала більш імпресивною на початку ХХІ століття, вона почала вимагати від читача обсервативного проникнення в лексику й не стільки в контекст, скільки в стилістику висловлювання задля смакування й катарсису. Відтак це налаштувало двотисячників на вимогу співприсутності читача в тексті, хай екзистенційно-імпресивну, під тиском смислових нюансів, але претензійно ввічливу, ненав'язливу в своїй основі; йдеться про імпрезу вчених і поетів Наталії Науменко, Олександра Стусенка, Катерини Калитко, Віталія Борецького, Ірини Зелененької, Світлани Ілініч, Олесі Лященко, Ігоря Парфенюка, Віктора Крупки, Василя Пастушини, Катерини Девдери, Вадима Василенка та ін.

Звернімо увагу на поезії-образи Анатолія Подолинного, де рідне село Шипинки поблизу м. Бар (Вінниччина) транслюється в чітколекальних профілях селян, у висловлюваннях відфольклорного й афористично-ідіоматичного тонування, із густими, але ненав'язливими одкровеннями-притчами, одухотвореною природою рідного села, драматичними історіями роду, тайнописом навколо сорочки, пісні, віри, історії, знань і уявлень предків-подолян; отже, вірші насичують не просто топоси й локуси чи ретрансляти топоніміки, а образи-символи маєстатно-сакрального штибу, закодовані в протоукраїнській лексиці. Найпромовистішою ілюстрацією до розуміння мовокраїнознавчої поезії є неримована ритмізована версифікація «Мова», поезія-ораторія «У Немирові на концерті», медитація-подорож «Дорога на Бар», а також ліричний цикл-присвята Василеві Стусу «Яблуко з Рахнівки» («Пішки піти б у Рахнівку...», «Яблуко з Рахнівки я везу...»). Поезія «Мова» є хрестоматійним варіантом історії роду, обрамлена пісенними вставками, насичена ретроспекціями, думною тяглістю, переконує найнепідготовленішого читача в тому, що мала батьківщина, так звана пуповинна земля, є донором для митця й для кожного, хто заглибиться бодай в одну з народних пісень; отже, це не просто вірші з натяком на потребу збереження традицій, а метафоризовані мотиви генної пам'яті («і я стрепенуся в серці у когось із роду мого співаючи ...» [6]). Двоєдиний простір віршів Анатолія Подолинного – це екзистенційна ява й екзистенціалістська думка ліричного героя-інтелектуала та малого подільського хлопчика навколо малої батьківщини, де Мова – субстантивна, архетипна сутність, що походить, із одного боку, від культу Великої Матері («Мово, як я жахався тебе...»), із іншого – від рідної матері, до якої ліричний герой звертається в молитві-проханні задля оновлення життя: «Щойно я народився» [6]. Саме тому ідея циклу «Яблуко з Рахнівки», що є мінітранслятом мандрівки з рідного села до Стусового («Пішки піти б у Рахнівку, / просто на Соб і мости...»), нагадує інтелектуальну жертву й земляцьке донорство – «Зернята роздам в своїм селі, / хай ростуть по світу Василі» [5]; не

випадково таку назву має й збірка. Медитативно-пейзажний монолог Анатолія Подолинного «Дорога на Бар» розпочинає екскурс християнськими візіями ліричного героя під час подорожі, де візії змішуються з патріотичними порухами, концентруючись в образі Михайла на білім коні – він, як і ліричний герой, «у дорозі, додому, на Бар» [6]. Образок-набат «Сорочка» є продовженням небанального екскурсу в етнопростір сучасного українця, котрий потрібно рятувати, як сорочку тітки Ганни, котра «ніби геть про свято», яку «дівоцьку, з баби» треба «онукам лишити в спадок» [6].

Націософські притчі, езопівська мова в екзистенційній трансляції україніки від інтелектуалки-інтуїта Тетяни Яковенко сфокусовані навколо рідної Соболівки (Тепличчина, Східне Поділля), Вінниці. Рідне село, містечка Поділля, їхні сади виписані грайливо-субстантивно; строфи нагадують то євангельські філософські інкрустації, то наївне малярство, насичене міфемами. Тетяна Яковенко доводить у поезії, що пов'язаність із пуповинною землею в своїй основі не рабська, а генетична: це промовисто транслують дві словоспівні й солоспівні мініатюри про Соболівку – «Соболівські вишні», «Соболівка», «Соболівська екзотика», у яких опоетизовані родина, terra, флора, атмосферні явища (здаємо дохристиянські Праву, Яву, Наву) й саме село: «Ожереди просякли тишею, / Заповилися у туман», «межи вишнями / Зорі падають у бур'ян», «Передрання дріма причасно», «Небо моїх крилят, Ластівко-Соболівко» [5, с.124]. Тетяна Яковенко не випадково часто апелює до образу-символу вишень, адже це не лише символ бідного та охайного українського села, а й вербально-семантичний код особи Всевишнього, що підмітили українці, творячи лексичні ряди цілком свідомо (на основі життєвого досвіду про те, що кріпило й давало рятівну поживу, як-от вишня). Відтак зрозумілим є поширена апеляція до потопання сіл у вишневих садах, до номінації Вінниці як вишневоквітної чи яблуноцвітної (за відповідними асоціаціями). У мініатюрі «Двійко яблук» яблуна є символом материнства, а «двійко мерзлих яблук» – апперцепцією родоводу в ідеї оновлення національної пам'яті [12, с.17], у подібній концепції виписані візії мініатюр «Барвінкова любов», «Снігурі», «Осінь», «Там досі – я...». Про хутір Александрію, що поблизу Соболівки, із якого походить рід Галини Журби (Домбровської), як і про долю відомої мисткині-емігрантки розповідається в ретроспективній присвяті – «Галині Журбі». Фемінна надчутливість ліричної імпресії та риторики езопівського «я» віршів Тетяни Яковенко переконують у можливості інтуїтивного всеосаяння задля порятунку від переапокаліпсичного споживацтва, постіндустріального манкуртства й подвійної ідентичності.

Експериментальні й традиціоналістські (країнознавчі й мовокраїнознавчі, ландшафтні й тревелогові (подорожні)) вірші Михайла Стрельбицького, завузловані навколо кодуванням етнобуття подолян, пов'язані з образами сіл рідної для поета Хмельниччини. Ліричний герой Михайла Стрельбицького перебуває то в стихійному, то в осмисленому діалозі (у «перелунах», що стають формою поетичного мислення, транслуючись від однойменної назви циклу) з пуповинною землею та з краями, відтак візійно-риторична евристика пошуків починає нагадувати поставангардистську гру: «що то було? Бермуди гавришівські?», «Ефект відлунь? Відлунь віків?» [10]. Імперативно виписані в віршах села Летичівщини – рідний Майдан Вербовецький, інші Майдани – Стасів, Сахнівський, Лігинецький, котрі можна обійти за день, ставши на лижви, село Білецьке, власне й сам Летичів та його околиці, фрагментарно й номінально – Вінниця та Хмельницький. У мініатюрі «Село Білецьке» топонім передано в орнітоморфній символіці: «Як зозулька та сива, на гілці дороги / примостилося, кує літа»; за допомогою орнітоморфного порівняння автор реалізує іронію: «І вже ж як зозуля / підкидає дітей своїх – скільки вже літ – / то Летичеву, Вінниці», «то потроху Хмельницькому (щоб не змалів)» [10]. Михайло Стрельбицький пояснює в вірші історію назви рідного села: «Кажуть просто: Майдан, / але пишуть: Майдан-Вербецький, / вербечанам на втіху, / майданці – супутнє село! / Кажуть просто: Майдан. / І приказують зрідка: незлецький» [10]. У мініатюрі з відбурлацькою пісенною назвою «Та забіліли сніги...» поет величає центр східного Поділля: «Забіліли сніги від Буг-Вінниці до Карпат» [10]. У вінничанина небагато віршів з зимовими пейзажами, в циклі «Перелуни» виписані зимові околиці саме рідного Майдану: «Півкілометра вправо – Гавришівка, / попереду, за лісом, – Дяківці. / Впе-

ред, вперед! Знайомі манівці. / Знайомі сосни, запашна мандрівка» [10]; номінуючи Дяківці, поет згадує про Михайла Стельмаха: «Чотири броди Стельмах тут шукав, / відкрив один по одному – чотири...» [10].

Вірші з семантикою родинності й пуповинності знаходимо в збірках Михайла Стрельбицького («Я – сад», «Небесний сад»), Тетяни Яковенко («Живий вогонь», «Небесний сад»), Анатолія Подолинного («Вікнина», «В нас дорога довга»), Ніни Гнатюк («Посіяла жито», «Час колосіння», «Дякую долі», «Шовковиця», «Поміж небес і трав»), Михайла Каменюка («Місячна ніч у Григорівці», «Стрітіння», «І знову всеосяжний, всюдоступний світ пахне, як розрізаний кавун...»), Віктора Мельника («Просто вірші», «Вишуки», «Вибрані ночі»), Валентини Сторожук («Третя Пречиста») Ірини Зелененької («Трохи поля на щастя»). Більшість із них сприймаються в традиційній площині того, що транслює подільська інтелектуальна поезія, себто поезія академічного штибу, створена вченими в філологічній царині, задля просторування авторитету рідного краю, з метою забезпечення поколінневої спадковості (глибше – мовної й культурної ідентичності), бо кожний, хто народився, має малу батьківщину (у цьому й убачаємо основний психокод). Саме це, на переконання старшого покоління філологічних поетів, мали би підсилити в новітніх версифікаціях двотисячники й післядвотисячники. Трансляції подільських міст і сіл у віршах незаангажованих поколінь ХХІ століття нагадують капілярно-спазматичне чи й необарокове ткання: Вінниця – у Катерини Калитко («Рідне місто на пам'яті, наче прищипка»), Сергія Татчина («Місто на В»), Юрія Сегеди («Ми підєм крізь віхолу»), Вінниця й Бар – у Ірини Зелененької («Моє місто сумує над вечір...», «Барвінниця»), Турбів, Вінниця, Кам'янець-Подільський – в Олесі Лященко («Це місто – як човен найманій...», «Новини з Кам'янця» (про Софію Потоцьку), «Мама фарбує двері...» (про дитинство над Прутом)) та ін.

Психообрази віршів подолян, представників інтелектуальної школи філологічної поезії – традиційні як на культуру сучасної України, але закорінені в натурантропоморфний синкретизм (Україна і матір, а відтак відтак – Соболівка і матір, Бар і батько, Майдан-Вербецький і батько та ін.) та в націософський післявізіонеризм. Наголосимо, що подоляни не розчиняються в образно-символічних рядах, а інтуїтивно вивисують поетичний космос з форми україноцентризму до словоцентризму як богоцентричної перспективи, із психодинамікою в мові, а не з експериментом довкола, що повністю влягає в традиції етнопсихопоетики.

Література

1. Дмитренко М. Материк і море / М. Дмитренко. / К.: ред. часопису «Народознавство». 1998. 108 с.
2. Життя, покладене на вівтар України: До 70-річчя від дня народження В. Стуса: Метод.-бібліогр. матеріали / Уклад.: А. Якущенко, О. Ніколаєць, М. Ревенко; Вступ. ст. Д. Стуса; Ред. М. Спиця; Упр. культури і туризму Вінниц. облдержадмін., Вінниц. ОУНБ ім. К. А. Тімірязєва. Вінниця, 2007. 64 с.
3. Зборовська Н. Код української літератури: Проект психоісторії новітньої української літератури. Монографія / Н. Зборовська. К.: Академвидав, 2006. 504 с.
4. Куєвда В. Т. Праісторичні чинники формування етнопсихотипу в контексті методологічних проблем етнопсихології. Проблеми загальної та педагогічної психології / В. Т. Куєвда // Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України / За ред. Максименка С. Д. К., 2001. Т. III, ч. 2. С. 46-60.
5. «Миле серцю Поділля». Поетична антологія. Вінниця : Книга-Вега, 2006. 160с.
6. Подолинний А. В нас дорога довга. Вибрані вірші. / А. М. Подолинний. Вінниця : Континент-Прим, 2005. 64 с.
7. Свідзінський В. Твори в двох томах / В. Свідзінський. К. : Критика, 2004. Т.1.: Поетичні твори. 584 с.
8. Сніжко В. В. Природні психоетнічні настанови українців. Проблеми загальної та педагогічної психології / В. В. Сніжко // Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України / За ред. Максименка С. Д. К., 2001. Т. III, ч. 2. С. 82
9. Стрельбицький Михайло. Я-САД. Вибрані вірші, поеми, літературознавчі праці. Ру-

копис однотомика. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://kranoslov.org.ua/strelbytskyj-myhajlo-ya-sad-vybrani-virshi-poemy-literaturoznavchi-pratsi-rukopys-odnotomyka>

10. Яковенко Т. Небесний сад: Поезії / Т. В. Яковенко. Вінниця: ТОВ «Консоль», 2012. 160 с.

11. Яковенко Т. Живий вогонь: вибрана лірика та переспіви / Т. Яковенко. Вінниця: ДП «Державна картографічна фабрика», 2009. 320 с.

12. Янів В. Нариси до історії української етнопсихології / В. Янів. Мюнхен, 1993. 225 с.

МІСТЕЧКА ВІННИЧЧИНИ В ПОЕЗІЇ ПОДОЛЯН

Проблема міста як цілісного художнього образу у ХХ столітті набула форм поширеної літературно-критичної дискусії, навіть поколіннєвого переживання (якщо безпосередньо торкатися поезії Поділля, часописів, антологій та альманахів, які постали на теренах Вінниччини, містечко стало ойкуменічним): міські топоси, образи мегаполісів популяризувалися як стрижні країнознавчої, красназнавчої тематик. Розвиток ліричного топосного корпусу помітимо в романах В.Підмогильного, у новелах М.Хвильового, у відренесансних віршах неокласиків, у верлібрах представників «київської школи»; постмодерними експериментами позначені вони в сучасній карнавальній українській літературі, у пастишах і в тревелогах. Однак особливості образотворення, місця й ролі образу подільського містечка в ліриці досить відомих подільських мистців досліджені не були, окремі моменти досліджень урбаністики в літературному Поділлі відбиті у працях чи не найбільшого дослідника подільської літератури в Україні професора Анатолія Подолинного [5], [12], [13]. Відтак мотиви міста, урбаністичні образи у творчому доробку сучасних письменників Поділля видається цікавою, малодослідженою сторінкою, у межах якої – з'ясування функцій естетичних концепцій містечка (на прикладі транслявання характеру міст Поділля від Вінниці до таких історико-культурних центрів як Тульчин, Бар, Немирів, Могилів, Брацлав та ін.), втілених у ліричних текстах сучасної подільської літератури. Найчастіше місто виступає лише фоном, на історичному, синхронному чи й діахронному зрізах якого відбувалися чи відбуваються знакові події (отакі, до-прикладу, як Микола Леонтович, «Щедрик» і Тульчин або Бар, Бона Сфорца і конфедерація). Здебільшого поети не поспішають розкривати особливості виникнення й розвитку полісів, пов'язаних із особистими патріархальними відчуттями.

У класичній модерній національній європейській літературі є поезія, від якої, найімовірніше, відштовхнулися поети офіційного дискурсу та андеграунду, мистці першої половини ХХ століття, шестидесятники й дисиденти – «Красо України, Подолля!», пейзажно-філософська мініатюра Лесі Українки з циклу «Подорож до моря», де піететизовано флору й ландшафтну природу Поділля, а також малі топоси: «Онде балочка весела, / в ній хороші, красні села» [9, с.3]. У віршах багатьох поетів-традиціоналістів саме за топонімами «Поділля», «Вінниччина» закріплений символ рідної, так званої, малої землі; патетичні, закличні звернення до подолян, мешканців міст і сіл Вінниччини часто містяться в окремих строфах. Мова йде про твори, що складають антологію-словоспів Поділля: «В твоїх очах – моє Поділля...» Андрія М'ястківського [9, с.9]; «Моє Поділля» Галини Сірої [9, с.15]; «Поділля – край пісенний» Анатолія Гарматюка [9, с.18]; «Глибокі звори на Поділлі...» Євгена Гуцала [9, с.19]; «Подільський шлях» Петра Перебийноса [9, с.21]; «Подолянки» Віктора Нарушкевича [9, с.27]; «Я – з Подільського краю» [9, с.33], «У рідних подільських полях» [9, с.44] Анатолія Бортняка; «Небо над рідним Поділлям» Григора Мовчанюка [9, с.57]; «Поділля» Василя Кобця [9, с.59]; «Шевченко на Поділлі» Володимира Рабенчука [9, с.72]; «Над картою Вінниччини» [9, с.100], «Подоляни мої» [9, с.102], «Поділля» Ніни Гнатюк [9, с.106]; «На Поділлі зима...» Володимира Прилипка [9, с.110]; «Моє Поділля – стежка руса» Михайла Каменюка [9, с.111]; «Дош над Поділлям» [9, с.138], «Подільські села і містечка» [9, с.142] Валентини Сторожук. Чи не кожна з названих мініатюр нагадує, у загальних обрисах, що випливає зі спостережень за ейдосом, славневі структури, чимало віршів перегукуються своїм неоромантичним пафосом, експресією замилування, солоспівними інтонаціями. Тому й симптоматично, що всі вони увійшли до укладеної Валентиною Сторожук антології «Миле серцю Поділля».

Про Вінницю, декларативно, патетично й подекуди інвективно, через трансляцію образу обласного радіомовлення, написав Анатолій Бортняк у поезії «Говорить Вінниця», написаній у традиціях романтики, де ліричний герой – ментор: «Не раз ще слухатиму Вінницю, / її пісні, її слова... / Провінціальний – хто провінцію / свою в зневазі забува» [9, с.40]. Ідейне навантаження зосереджене в таких рядках: То обважнілим житнім колосом, / То джерелом удалині, / А то Кармалюковим голосом / Говорить Вінниця мені [9, с.40]. У пейзажно-філософській мініатюрі Григора Мовчанюка «Вінницькі чорнобривці» [9, с.58] ліричний герой залюблений у «чорнобривці вишневої Вінниці», бо вони «Коцюбинського любі квіти», «мов діти», «при кожнім камені», «при кожній хвртці» [9, с.58]. Лірично (у «Березневій метелиці» [9, с.62]), патетично (у «Дні міста Вінниці» [9, с.68]) й гумористично (у «Балада про півня» [9, с.70-71]) пише про сюжети з життя міста Вінниці й життя у Вінниці, наче вони картинні, барвисті кадрики в калейдоскопі, Василь Кобець. Ліричний герой його строфічних віршів, дбайливо виписаних у хорях, сповідається перед подільським містом «Од воріт – метелиця, а від Бугу – ти. / Замело у березні вінницькі мости» [9, с.62]; славить його історію: «Це ж отут од шаблі Богунової / На цеглині незагойний шрам...» [9, с.68]; у роздумах і ретроспекціях поширює експресію відвертої тривоги: «Як це Україну, вольну-вольницю, / під московську руку навіки? / Щось ця воля кровоточить, колеться, / Тяжко ранять царські терняки» [9, с.69]; у баладних строфах епічно-розлого, лірично-захоплено оповідає про спів півня в центрі Вінниці як про диво: «За сокиру я, а він – співа. / І стаю розчуленим одразу я... / Наче в співі тім людські слова» [9, с.71]. Гортаючи «назви древніх міст», ліричний герой поезії Володимира Рабенчука в патріотичному захопленні помічає, що «Вінниця, мов мрійниця, між ними...» [9, с.73], їй личить «тільки нареченої вінок / та України посагове віно!» [9, с.73]. У «Сторожкому кургані над Вінницею» [9, с.74] з-над давньої могили ліричний герой-максималіст бачить подільські краєвиди, Гнівань і безвість, що «від калини гірка»; після каскадних ритмомелодичних, близьких до народного співу повторів автор доходить до риторичного висновку: «Може, корінці / молоді оці / п'ють мою кровиночку?!» [9, с.75]. У притчевій поезії «Річка і місто» Вінниця-дівчина (та й Вінниця як місто над Бугом) постає в імпресіоністичному березневому пейзажі, насиченому процесуальними ознаками, філософськими роздумами й риторикою: «Що ж це ви, хвильки, для себе у Вінниці просите?» [9, с.79].

Особлива емоційність-пишання властива поезії-панно «Вінниця» Ніни Гнатюк, що має три логічних частини-оповіді, де в першій частині твору місто-наречена як «весільна гладь на рушнику», по-жіночому щедра – «од яблунь і пісень рясна», мов дівчина «шовковим Бугом підперезана» й «у калиновому вінку». У другій частині лірична героїня пригадує історію міста, що постає в метафорах: «Була ти зранена, та вижила», «Ти – Пирогова мисль відточена, / Ти – Коцюбинського зоря, / Ти – горда пісня Леонтовича, / що чайкою аж за моря» [9, с.99]. Після приховування ліричного «я» за пантеоном подільського, європейського геніалітету жінка пише й про себе як про мисливу громадянку, бо в інтелектуальному спогляданні Вінниці-красуні доводить відсутність духовної маргінальності:

Де степ лежав рудою пусткою,
Там поверхів орлиний змах.
І я вишневою пелюсткою
сміюся в тебе на губах.
Ти сонцем сповнена по вінця,
У платті з маків і колось,
Моя столиця – не провінція,
Чекання світлого чогось [9, с.100].

На особливу увагу заслуговує присвята-диптих «Вінниці» Михайла Каменюка [9, с.112-113], де у першій п'ятистрофній частині, що є екзистенцією-спазмом, у густих метафорах постають найдраматичніші сторінки історії міста, яке «стріляли, пропивали», «морили голодом», де уневиннена, прирівняна до страдниці України подільська Вінниця, а не Винниця, є й нині «напівбезмовною». В останній строфі ліричний герой супроти чужинської криво-

присяги складає «словосерцем» крОвоприсягу (своєрідну кривавицю): «Вмерти. І співати із могили, як співає / Настя Присяжнюк» [9, с.113]. У другій частині неоромантичний та символістський пафоси, у переплетеннях епітетів і метафор навколо топонімічних образів Замостя, Старого міста, річки Бога, Кемпи, формують смислове ядро диптиху, де внаслідок модерного прийому зв'язку часів над Поділлям, «України краєчком», над Вінницею, над «непричаленим чайки крилечком», «знов Нечасві коні іржуть» [9, с.114]. Ліричний герой поезії Юрія Сегеди «Йшов би я крізь віхолу...» переживає свої любовні невдачі саме у Вінниці, над рікою: «Вкрита снігом Вінниця... / А весна – наснилася...» [9, с.154].

У корпусі ліричного писання про місто, пуповинну землю, про родинні садиби світового імпресіоніста Михайла Коцюбинського вирізняється притчева мініатюра «Абазівка» Андрія Стебелева із модерністським прийомом змішування часових пластів, із класичним культом материнства й цікавими фонічними експериментами, схожими до ономапоетичних:

Твоя мати сліпа
Повертає щоночі сюди,
Припадає до глека,
Вдивляється в темряву саду;
Ще не зжерли дощі
На доріжках дитячі сліди,
Вітерцю не набридло
Ще тіні в саду колисати.

І нема поверхівок навколо,
Не грима трамвай,
Не розгледіти профіль вже
За-брон-зо-ві-ло-го сина.
Мати йде. Папіроски димок як вуаль.
І агава від дива нічного стирчить,
Посивіла.

Також образ, дух Вінниці передано в поезії-присвяті відомому художнику Леонтієві Гринюку; це специфічна форма поетичного одивнення, еврики, це Вінниця – мистецька, Вінниця як мистецтво, як ойуменічне місто:

На горищі у центрі міста,
Де повітря, неначе космос,
Пристрибали і оселились
Бісенята грайливі Босха.

Вони тішаються олівцями,
Розкидаючи по підлозі
Кольорові олійні цятки,
Наче листячко верболозу.

Вони лижуть з тюбиків фарби,
І полотен цнотливий мармур
Перетворюють на театр,
На трагедію, фарс і драму.

Їхні лапки навкруг – на вікнах,
На палітрі, мольберті, стінах.
Ніби гуси пройшли у вічність,
А не пензлики з мастихіном.

Сповідуючись невимовно
 І отримавши милість Божу,
 У майстерню, мов храм жертвний,
 Повний дум увійде Художник.

У «Пісні про Немирів» Володимира Рабенчука, стрункій катренній структурі, що має славневий характер, знову-таки в неоромантичному ключі оспівано «місто лицарське», радше «весняний рай», «солов'їний край хороводчий», де «козацька слава і неслава поряд», а тому, на переконання ліричного героя, «Куди б не їхав, і не жив би де, – / Немирів не минути – не забути» [9, с.77]. Надзвичайно лаконічною є мініатюра «Немирів. Парк. Сади. Алеї...» [9, с.119] Миколи Лукова, де спочатку за допомогою строфи із називних речень, двоскладних непоширених (прийом, характерний для поезій російських та українських символістів О.Блока, А.Ахматової, П.Тичини, Б.І.Антонича): «Немирів. Парк. Сади. Алеї. / Пливуть човни. Цвітуть алеї...» [9, с.119], а потім і на основі метонімічно насичених рядків-образів із прикладками («Майне, пірнаючи у парк, / Тінь-Леонтович, тінь-Бальзак» [9, с.119]), постає неоімпресіоністська візія вічності: «Зітхнуть під зорями сади, / І ляже вічність у сліди» [9, с.119]. Продовжує модерний історіософський дискурс поезія із внутрішнім міфом «Немирівська фантазія» Наталії Струтинської: авторка фантазує навколо артефактів Немирівщини (скульптур левів, палацу Марії Щербатової, місць відпочинку Оноре де Бальзака), запевняючи читача у посвяті в таїну: «І велися шляхетні розмови, / І святково лунав краков'як», «Розсипалося звуків намисто / В черевичках графинь і кузин, / І фантазії Ференца Ліста / Ніжно грав для гостей клависин» [9, с.133]. Найвищою емоційною напругою, із першого й до останнього рядка, позначена наративна, хорейчна баладна пісня «У Немирові на концерті»; вона нагадує баладу роду (під враженням співу тенора в народній пісні «По садочку ходжу...» для ліричного героя, котрий відвідав концерт у Немирові, транслюється як спів України):

Пісня нас тримає
 І докупи горне,
 Жайвором у мамі
 Вилітає з горла.
 Соколом несеться
 З татового серця.
 Заспівали сестри,
 Наче світ піднесли.
 Браття заспівало –

Йому й світу мало [11, с.15].

Образом-метафорою, образом-експресею містечка Калинівки вражає поезія-замилування Петра Перебийноса «Калинівські свистуни» [9, с.25]. Це модерна ілюстрація з серцевинною «калиновою Калинівкою», розповідь про глиняну подільську іграшку (свищик, свистулю, свистун); лексичентричність «калінівських свистунів» підкріплена фольклористичним нанизуванням спочатку епітетів зі сталими конотаціями: «...зірчасті, гребінчасті, / квітчасті, зозулясті, / калинові, малинові, / вишневі та бузкові, / а врешті – веселкові...» [9, с.25], а потім – і дієслів-синонімів, підібраних за флективним принципом: «...піпікали, квоктали, кукурікали, / пувутькали, цвірінькали, / цигикали і тінькали, / кували, щебетали / – ось тільки не літали...» [9, с.25]. Про Калинівку-каліну, Калинівку-каліноньку розповідає в астрофічній мініатюрі Н.Струтинська [9, с.134]: це поезія-замовляння та закличка водночас, лірична героїня кличе любов у своє серце, медитуючи навколо флористичного символу рідної землі: «До серця пригорну разок з калини» [9, с.134].

Мініатюра «Базар у Тульчині» Андрія М'ястківського приваблює читача своєю стрункою метричною будовою та короткими діалогами, чіткою фонікою, завдяки яким авторові вдалося передати динаміку народного життя й «базарування»: «А життя таке коротке, / Як базар у Тульчині» [9, с.6]. Ідилічна картина життя чорногузів у гніздечку на електричному стовпі описана в поезії Анатолія Бортняка «Чорногузи в Тульчині» [9, с.34], де, попри ді-

еслівну риму, патетичність ідеалу пташиної вірності має природну форму й не нав'язлива: «Вони слухають радіо і грозу / і при світлі маляток годують.» [9, с.35]. Зелені клени Тульчина в однойменній поезії Станіслава Чернілевського [9, с.120-121] названі у своєрідній заспівній частині мініатюри «повірниками» душі, символами дитинства, Леонтовичевих пісень і декабризму. Трьохкатренну славневу поезію «Світанковий Тульчин» пейзажам Тульчина присвятила мисткиня Алла Гавришко-Бабічева: «І розчинюсь у зворушливій хвилі імпресій, / Сивим туманом ступивши в пожовклий покіс», «Дзвонам радіо святих куполів величавих / у стоголосі прощання лелечих ключів»; авторка переконує, що й «замків обличчя в посохлих нескошених травах» закохані – «так, як і я, у Тульчин» [4, с.122]. Любовні візії на тлі тульчинських пейзажів знаходимо в римованих віршах Світлани Криничної, Наталії Циганової та Ірини Червонюк (формація «Зимова Вишня»).

Цікавим модерним образом, образом історичного містечка-цитаделі є Бар у пейзажній, пейзажно-медитативній, філософській, громадянській і навіть любовній ліриці кінця ХХ – початку ХХІ століття. Найчастіше образ східно-подільського містечка, фортифікаційної твердині на Кучманському шляху, з'являється у віршах мистців, життєпис яких пов'язаний із ним. Це, у першу чергу, сюжетні вірші Анатолія Подолинного, ліричні мініатюри Ірини Зелененької, сатирикон Олександра Стусенка, постмодерні «штучки» Василя Пастушини, необарокові словоспіви, так званих, філологічних поетів Олександра Стусенка, Галини Войналович, Ганни Дяченко, Таїсії Галузінської. Проте найбільший пієтет місту склала у поезії «Бару – на шістсотліття» Валентина Сторожук: «Поділля яблунева гілка – Бар, / величний красень над блакитним Ровом», де «після дощу рясна озимина / До сонечка в полях шугне» [9, с.49]. Дорогу на Бар засніженим ранком, де «за ніч посивіла / над шляхом верба» [9, с.49], поет-подолянин Анатолій Подолинний, народжений на Барській землі, не випадково в однойменній поезії називає дорогою додому [9, 46], де супутником ліричного героя стає Святий Михайло: «...як добре мені, / що їде Михайло / на білим коні...» [9, с.46]. В еллінській формі, «мов Колізей», як «анданте світу» («а по ньому в синьому Бона»), постає образ-ява міста Бара в білих віршах Ірини Зелененької, жителі міста – «в масках», «в пошуках Еврідіки», відчуття полісу – «аксіома, перцепція квітів, алюзія музики і кольорів» [6].

Цікавою, на наш погляд, є п'ятикатренна поезія Ореста Корсовецького «Антеєва земля» [9, с.11], де образ ліричного героя на землі Гайсина, у ключі неокласичної традиції, ототожнений із образом античного Антея, котрий, за авторським задумом, вступає в опозицію з Геркулесом. Уся мініатюра побудована на чергуванні реплік із ностальгійним замилуванням землею Гайсинщини та речень із контрадикціями: Геркулес («оступається», «бикоокий») – Антей («Я, Антей, таки воскрес!!!»). У поезії Василя Стуса «Світ повен милих таємниць...» [9, с.30-31] як ностальгійна згадка дитинства постає організований за допомогою фонічних повторів, а відтак вельми музичний, образ містечка Гайсина: «Гай, сине, сине, сине мій!» [9, с.31].

Приваблюють своєю щирою неоромантичною свободолюбністю хореїчні та ямбічні катрени двох мініатюр Степана Литвина – «Вороновиця, Гайсин, Гайворон» [9, с.13], «У Мурованих Курилівцях» [9, с.14]. Славень-присвята трьом подільським містечкам – це, власне, оспівування-опіка «садів, ланів, пшениці й жита», «роботящих рук» краян, перманентне захоплення козацьким минулим «і козаками Богуновими, / і Москаленка гармашами...» [9, с.13]. Поезія «У Мурованих Курилівцях», читання якої ускладнюється зміною хореїчних катренів, навіть окремих рядків, ямбічними, нагадує народну жартівливу пісню: «Гей, закохані стрічаються, / А джерела не кінчаються!» [9, с.14]. Пісенні враження підсилює діалогічна спрямованість віршів: саме в репліках дівчат і хлопців зосереджені жарти: «Як дівчино називаєшся? / Чи любистком умиваєшся? / Називаюся Іриною, / А вмиваюся «Регіною» [9, с.14]. Про ті ж таки Муровані Курилівці з-поміж інших ямбічних мініатюр славневого характеру в вирізняється однойменна поезія Ганни Чубач [9, с.53], струнка за своєю ритмомелодикою, наповнена повторами, риторичними жартівливими питаннями: «Курилівці Муровані, / ну хто ж вас обкурив?», а також мовними експериментами: «Всі літери кирилиці / Навмисне заримовані: Муровані Курилівці – Курилівці Муровані» [9, с.52]. У любові до Могилева-По-

дільського зізнається в поезії-диптиху В.Сторожук («Освідчення в любові Могилеві-Подільському» [9, с.145-147]), складаючи пістет відчайдухові Гонті, мандрівникові Евлії Чалебі, козацькому полковникові Гоголю та святій Параскеві.

Ямпіль, Ямпільщина, а також інші подільські містечка поетизовані у ряді творів Ніни Гнатюк: це Буша у медитації «Як багато в серце хочу взяти» [9, с.102]; медовий, обжинковий Ямпіль у пейзажній замальовці «Ямпільська осінь» [9, с.104]; вишивана, кольориста Клембівка у баладній мініатюрі «Клембівська сорочка» [9, с.107]; намисто сіл, транзитна нитка Немирів – Тульчин – Вапнярка – Ямпіль постають у акварельній «Дорозі на Ямпіль», де всі шляхи, всі думки про малу батьківщину, врешті, зводяться до молитви-поклоню рідній хаті й матері:

Вона обцілує мене і пригорне.
І так, без причини, тихенько заплаче.
Моя синьоока, ласкава, проворна,
Нестримного кроку, веселої вдачі.
А потім з діжі забіліє розчина,
Запахне вишневими пирогами.
І я з пиріжечком в руках, мов дитина,
Тулюся до мами, тулюся до мами [9, с.108].

Поезія-присвята Анатолія Бортняка «Ямпільським каменотесам» схожа за своїм настроєм, описовою манерою, акцентуацією уваги на важкій роботі з каменем до «Каменярів» Івана Франка, хоча ідейне ядро мініатюри не в символі каменярства як боротьби, а в сквородинівській ідеї самоствердження через працю: «Стану я добрішим: навіть камінь добротою можна розм'якшити» [9, с.43]. Метафорична поезія «Морелі» Галини Сірої про місто Ямпіль, що складається з трьох різних за метричною будовою катренів, є емоційним роздумом про скороминушість весни життя; молодість метонімічно прихована в образі апогею весни й морелі у цвіту (чуємо Антоничеву «в садах морель»). Пафос зосереджено в останніх рядках строфи:

Я дивлюся боязко і ревно
На гілки у зав'язі тендітній.
Зацвіли у Ямполі морелі –
Подруги вісімнадцятилітні» [9, с.16].

Про Жмеринку як про вузол залізничного сполучення написав баладну поезію Володимир Забаштанський («Жмеринська балада»), де в місті «паротяги бігають навпочіпки» «сонце з лук снаги не випило, / далеч не розплющила повік» [9, с.49]. У сатиричній поезії Петра Зарицького «Поїзд «Жмеринка – Америка» [9, с.128], у соціальному діалозі, у його в'їдливих репліках описано тенденції доби (заробітчанство, зменшення кількості станцій у залізничних маршрутах, зневага до людей літнього віку, ветеранів та інвалідів війни): «Маєш торбу, костура і пенсію – / Перед бабою качай права./ Не хвались контузіями, ранами. / Лишенько, дідуню, – не біда» [9, с.129].

У Володимира Рабинчука є пасторальна поезія про Ладжину, де попри назву («Ладжинська пастораль» [8, с.80]), домінує все та ж патетичність, властива славневим віршам; приваблюють масштабні постмодерні образи й метафори, схожі за характером творення до Драчевих: «фонтани ДРЕСу», «чайні схлипи», «електрофрески», «високовольтна упряж», «багаття (...), мов червоний лось».

Про акації, сади й самотність ліричного суб'єкта на тлі травня у містечку Тростянець чотиристовним ямбом написав мініатюру «Тростянець» Кирило Курашкевич [9, с.4]. Оспівали Тростяничину в рустикальних замальовках, із інтонаціями, близькими до романсових, Світлана Баламут («Груша в маминім саду») [4, с.103] і Тетяна Ясенчук («Бо де ще є таке широке поле, / такі ставки, і сосни, і ліси?») [4, с.103].

Кінцесвітні візії, іронічні колажі, неоімпресіоністські образки й постсимволістські гобелени, пов'язані з містом над Богом-рікою, власне подільським полісом із ознаками столиці чи безликого урбаністичного гегемона (із прикольністю, страхом, трешем), з'явилися у віршах і прозі двотисячників, опублікованих на сторінках журналів «Вінницький край»,

Подільське перевесло», альманаху-антології «Експрес «Молодість» – Ярослава Черногуза, Катерини Калитко, Ольги Тимофійшиної, Віталія Борецького, Ірини Зелененької, Світлани Іллініч, Юлії Броварної, Оксани Дунської, Руслани Мельничук, Дмитра Штофеля, Ольги Зайцевої, Оксани Барбак, Катерини Ляшевської, Василя Пастушини, Вікторії Гранецької, Катерини Девдери, Валентини Гальянної, Віталія Рибка, Оксани Лашко, Тетяни Орлової, Ірини Павлюк, Ігоря Ходжаніязова, Дани Кваші, Андрія Гуменчука, Тетяни Щербанюк, Сергія Лефтера, Олександра Горчинського, Ольги Стужної, Наталки Гомель, Влада Шемчишена. Генерація подолян, белетристів-ровесників незалежної України, випробовує свого ліричного героя у місті, серед хаосу, емпатії, герметики, осібності, зворотності на межі, задля фетишизації пошуку серед міста (стін, архітектурних форм, парків), про що свідчать альманахи серії «Молоді голоси ХХІ століття» та «З-над Бугу й Дністра», де вдало свого часу дебютували Павло Кобець, Олена Герасименко, Жанна Дмитренко, Володимир Горлей, Микола Заруба, Богдан Глова, Катерина Копичинська, Олена Гандзюк, Сергій Чепернатий, Тетяна Коноваленко, Михайло Буздиган, Анжела Веремій, Маргарита Карпенко, Василь Задорожний, Вадим Василенко, Сергій Гула, Юрій Юрчак, Максим Рязанцев, Наталя Беспалько, Наталя Пенькова, Мар'яна Рубаняк, Анна Пилявець, Марина Озеранська, Роман Григор'єв, Ганна Хамазюк, Катерина Ільїна, Наталія Марущак, Ірина Мазур, Анастасія Дан, Олександр Томанчук, Віта Костенюк, Ірина Присяжнюк, Валерія Потапова, Максим Караулан, Наталя Каліш, Ірина Янківська, Ольга Мелень, Богдан Кордонєць, Вероніка Малюта, Денис Вітрук, Юлія Ковальова, Михайло Чернопиский, Ольга Чернописка, Валерій Сьомін, Олеся Брижак, Ольга Урсуленко, Ольга Любченко та інші.

Отже, у віршах сучасних подільських письменників міста й містечка Вінниччини поезитизовані внаслідок переживань й перелому досвіду життя в межах полісу через його героїчну й драматичну історію. Іноді автори ховають ліричне «я» за образами видатних діячів культури, мистців, державотворців. Але саме патріотичні, націософські пріоритети, а не тенденція до словоспіву, як може здатися на перший погляд, зумовлюють потребу відтворення в римованій і в неримованій поезії подільського міста як естетичного, феноменологічного ейдосу Поділля.

Література

1. Бех І. Н. Цінності як ядро особистості. / І. Н. Бех. // Цінності освіти і виховання: Наук.-метод. Збірник. / За ред. О. В. Сухомлинської. К., 1997. 224 с.
2. Вінницький край: Літературно-мистецький журнал. / В. Вітковський, В. Буздиган, В. Тимчук, М. Каменюк, 2012. №3. 160 с.
3. Експрес «Молодість». Альманах. Упоряд. В. Борецький. Вінниця: ФОП Рогальська І.О., 2011. 276 с.
4. Зимова вишня. Збірка поезій подільських авторів. Упорядник Гарвишко-Бабічева А. Г. Вінниця : «Вінницька газета», 2016. 127 с.
5. З-над Божої ріки: літературний біографічний словник Вінниччини. – 2-е видання, перероблене і доповнене / Упорядкування, загальна ред. А. М. Подолинного. Вінниця : Континент-ПРИМ, 2001. 408 с.
6. З-над Бугу і Дністра: літературно-мистецький альманах. Випуск 3. / За ред. В. Василенка. Вінниця : «Слово Поділля», 2012. 64 с.
7. Краса України: Твори поетів і фотохудожників Вінницької, Тернопільської та Хмельницької областей про рідне Поділля / Під ред.: Б. Бастюка, В. Рабенчука, М. Федунця. Вінниця : ДЦ «ДКФ», 2006. 160 с.
8. «Ми в дорогу вийшли на світанні». Літературно-мистецький альманах: Голоси ХХІ століття. / Ред. В. Д. Кобець. Вінниця, ФОП Данилюк В. Г., 2009. 288 с.
9. «Миле серцю Поділля». Поетична антологія./ Упорядн. В. П. Сторожук. Вінниця : Книга-Вега, 2006. 160 с.
10. Подільське перевесло: Літературно-мистецький альманах. Вип.2. / Упорядник Т. Яковенко. Вінниця : ТОВ «Консоль», 2009. 175 с.
11. Подолинний А. М. В нас дорога довга: вибрані вірші / А. Подолинний. Вінниця

: Континент-ПРИМ, 2005. 60 с.

12. Подолинний А. М. Жити Україною. Статті, рецензії, есе. / А. Подолинний. Вінниця : ПП «Едельвейс і К», 2007. 306 с.

13. Стоголосся: поетична антологія Вінниччини ХХ ст. / Упорядк., вступ. слово «Лети ж, рідне слово», біогр. довідки А. М. Подолинного. Вінниця: Континент-ПРИМ, 2002. 432 с.

ПОДІЛЬСЬКИЙ ПЕТРАРКІЗМ: «ЧОМУ СВІТ ПАХНЕ, ЯК РОЗРІЗАНИЙ КАВУН?»

На думку українських літературознавців, зокрема, Юрія Коваліва, Наталії Науменко, Олесі Мудрак, Галини Юзків, елементи стильових тенденцій петраркізму, популярного в добу ренесансу, природнього для естетики бароко, а також для модернізму на зламі століть, можна спостерігати в українській поезії «розстріляного відродження», зокрема, у віршах Володимира Сосюри, Володимира Свідзінського, згодом – у поезії високого українського модернізму (зокрема, у творах Василя Симоненка та Миколи Вінграновського). Учені розглядають петраркізм у поезії ХХ століття як різновид маньєризму з домінуванням витонченості й філософської розсудливості, із еротичними мазками, що перейшов і в ХХІ століття, щоправда, термінологічно осмисленим уже як неоманьєризм (із дешицею риторичної передапокаліпсичності).

Лірична імпреза Михайла Каменюка зміцніла під час філологічних студій у Вінницькому державному педагогічному інституті імені М. Островського. Безпосередньо вплинуло на нього як на подільського післяшістдесятника (чи пізнього подільського шістдесятника – іноді так кваліфікують вчені) творче спілкування з Миколою Вінграновським, із Петром Перебийносом та з Борисом Олійником оскільки його вірші з'явилися в пресі під завісу «відлиги»,. Подільським українським Петраркою почали називати його земляки після поетичних, публіцистичних та літературно-критичних порівнянь Миколи Холодного: «Прапор наш на кам'яній Бастилії / Ми іще підніmemo, Мішель...», «Ваша інтимна лірика є тією артерією, що зв'язує нас із європейською літературою, зокрема, з поезією Франческо Петрарки, робить, фігурально кажучи, Вінницю східною околицею Риму» («Каменюк і Петрарка (Долі «внутрішньої еміграції»)» (1997)) [7]. Подолянин став автором та упорядником публіцистично-літературознавчого збірника «Другий крик з могили Миколи Холодного, почутий і записаний Михайлом Каменюком у Вінниці» (2010). Микола Бондар, характеризуючи вірші земляка, зауважив, що ліричний герой віршів «Птаха безодні» (збірки, до якої написав передмову) «привабливий чоловічою гідністю і шляхетністю. Він дуже поважає жінку і сам захоплений нею» [1]. Яр Славутич звернув увагу на експресіоністські мазки, порівнюючи манеру письма Михайла Каменюка з експресіоністськими вишуками Миколи Хвильового [8].

У рукописі Каменюкового «Птаха безодні: 100 поезій про кохання» (1993) ідеалізація коханої поєднується з платонічними переживаннями, з осмисленням суперечностей чоловічої вдачі (це навіть лекально нагадує німецький барочний петраркізм, еталонний сонет «*Im Herz ist Gefroren*» Георга Родольфа Векерліна), а от патетичний досвід, емпіричний світогляд і християнський спіритуалізм з осягненням вищої форми любові відчутніші в мініатюрах збірок «Нотаріус вічності» (2016), «Світ пахне, як розрізаний кавун» (2016). Тут і власне маньєристський трагізм протистояння життя і смерті, спазми одкровенень духовного «я» в передчутті фіналу земного життя, щоправда поза апокаліпсизмом, де поряд спогади про насолоди життя, про жінок і славу, хоч усе переважає вічна любов. Ми не знайдемо петраркістських символів-домінант вогню (Фенікса, Ікара, саламандру, Фаетона, Д'Арк), натомість транслюється купальський (із жар-птицею, із цвітом папороті); відсутній баланс символізації чотирьох стихій, зате превалує семантика неба (сакрального, вишнього) й води (жіночої енергії); мінімалізовано традиційні для неоманьєризму позірні форми еротизму, їх виштовхує трубадурство й труверство, що амплітудно наближається то до юродства й кобзарства, то до парламентаризму й менторства, поєднаних із ідеями вітаїзму й гедонізму.

«І знову всеосяжний, вседоступний світ пахне, як розрізаний кавун» – необарокова назва збірки вибраних нових і раніше опублікованих творів Михайла Каменюка з присвятою

– «Пам'яті Валі» (непретензійно легко, а разом із тим спазматично й особистісно, самопо-свято). Світ і світогляд, історія рідного краю та його людей, Поділля в особистостях і в риториці поза технократичним сьогоденням і в ньому, осмислення радості й трагізму життя, дві (вічна й віща) любові – усе це складає основу збірки. Бо світ і справді «всеосяжний» і «вседоступний», якщо пізнавати й проектувати його в обсервативній гуманістській свідомості як в осянні, починаючи з пуповинної землі, тобто з Поділля, із Григорівки, що поблизу Могилева-Подільського, де народився поет. Безпосередність, глибока щирість ліричного «я» поета й мужа схожа на петрарківську, й умовно збірку можна поділити на осягнення життя поряд із дружиною та після її втрати (так само Франческо Петрарка розбив збірник сонетів і канцон, присвячених мадонні Лаурі, на дві частини). «Валентинка» – портретування дружини; поезія, написана 1972 р., що ввійшла до останнього з п'яти розділів аналізованої збірки, й фіналізує любовний дискурс у ній: «...щось взяла у тебе квітка, / щось позичив птах. / Щось в тобі таке дитяче...», тому віримо максималістській присязі ліричного героя: «Я шукав тебе терпляче по планеті всій». Найбільш амплітудною є четверта строфа: «Очі, як волошки сині, милі, голосні, / і спадає тихо іній на мої пісні», що підкріплює ідея: «Є дитинство у любові, старості нема» [5, с.155]. Пестливі форми образу дружини знаходимо в заповітній мініатюрі «Автограф для любимої»: «Коли покину землю без жалю, / то прошепчу – шалений балагула: / – Валюнечко, Валюсечко, люблю, – / щоб ти почувала» [5, с.165]. Підсилює сповідальний характер циклу присвята «Дружині»: «І серце єдине, / і очі одні / – великим умінням / прощати мені» [5, с.158], імпресія «У тиші саду ходить біла тінь...» [5, с.160]; у схожій за настроєвістю мініатюрі «Моє скучання – невимовна ніжність...» ліричний герой визнає істинність любові на схилі літ: «ця поля неосяжна білосніжність / й два колоски у ньому – ми самі» [5, с.161]. У «Зізнанні» поет знову портретує дружину за допомогою традиційних відфольклорних поетизмів («Вічна моя зіронько погідна, / терпелива спасівко моя!») й молиться за дітей: «Наших діток, терпеливий Боже, на таку ж любов благослови!» [5, с.162]. У сповідях «Усім про тебе», «Мені потрібна ти» автор портретує власну любов: «Цю жінку я люблю, як сонце любить землю. Як мій щоденний хліб, моє солодке горе...» [5, с.163], «...як вишита в сльозах дитині сорочина, / як піднебесний шлях, / мені потрібна ти» [5, с.164]. А тому мотивованим є продовження портретування дружини в образі внучки (це підказує назва «Спомин»), що в рефрені «Народилася внучка...» символізує продовження роду; неоімпресіоністичні мазки допомагають створити родинне панно: «Доторкнеться мене, наче гілочка вишеньки, ручка – і воскресну душею, і серцем освячуюсь я», «Ці дитячі ясні щебетання! Ця невинність роси на розквітлім бузку у маю!», «Народилася мрійка – Марійка, / і з дружиною ми молоді, / як було вже колись» [5, с.156] – це приклад петраркістської перемоги любові над людиною. Отже, як і краса Лаури для Франческо, образ дружини Валентини став символом очищення й облагородження душі зрілого поета-сучасника.

Українські міста – те, що в фокусі збірки, це образи, які впливають на темпоритм змісту й на його характер; вони лекально або ж дотично вписані в компаративістичну площину країнознавчого дискурсу автора, котрий по-маньєристськи переосмислює втрату гармонії між містами й селами, а тому й апелює до місць національної ойкумени, ведучи рятівний аристократичний діалог із пам'ятками, артефактами, ландшафтами, флорою. У мініатюрі «Над ковбасами вулиць» автор згадує Львів: «Український Париже, / це я прийшов, / як той, / хто небо тримає» [с.86]; це привабливий художній натяк на те, що в архітектурних ансамблях львівських будинків XVIII-XIX ст. переважають маскарони та каріатиди. У першій строфі поезії «Кролевець» міста – фігуранти мовної гри: «У Львові – леви, / у Кролевці – королеви, / у Вінниці рідній – / любов і вино» [5, с.95]; уже в другій строфі їх змінюють «степи половецькі» (із промовистим натяком на продовження боротьби), контраст – «бинтують серця рушники кролевецькі» [5, с.95]. Пишучи про Вінницю, Михайло Каменюк запевняє: «від нашого міста найближче до неба», «від нашого міста найближче до серця» [5, с.23]. Поет згадує Вінницю і в інтимній мініатюрі: «Я на порозі вже...»: «Над Вінницею ніч. Подай свічу. / Або сама для мене будеш свічкою» [5, с.149]. Монументально-казковим постає Київ у поезії-присвяті «Братам по пір'ю»: «Це Київ, / тут множаться руси, / тут вічність в Дніпра на плечі. / Телесика винесуть гуси, / а відьма спече вас в печі» [5, с.58].

Поділля, Вінниччина – не тільки ландшафтні, країнознавчі образи-символи, це об'єкти особливого пієтету, разом із тим, вони сакралізовані, візійно-субстанційні, із фемінними ознаками, із еротичними формами, із родинними та красназавчими мотивами: «Яка вродлива вінницька земля, / її вода з пахучими вустами!» [5, с.11], «Вінниччино рідна, мила сторона, мамо Коцюбинського, дочко Богуна» [5, с.13]. Часто в образі Вінниччини поєднано символічні форми коханої та матері (це вже традиція для поетів-подолян): «Я тобою дихаю», «Мамо молода», вона ж – «вічності сестра», де «Небо п'є живицю з Бугу і Дністра», вона – «серце України», «ластівко моя». Поезія «Вінниччино рідна, мила сторона» – хрестоматійна, сказати б, по-симоненківськи лекальна й декларативно-патетична, але попри ваготу традиційності звернімо увагу на легкий мелос її фонічної організації, наспівність, якій посприяла ямбічна форма. Патетично-величальний монолог «За що я подолян своїх люблю?» є риторичною відповіддю на запитання про те, чому поет оспівує краян, де, поза пишнотою компліментарних характеристик, вражає остання строфа: «де б не бував – в Надбужжі чи в Надроссі; / за те, що мамі й татові на «Ви» тут кажеш досі» [5, с.24].

У «Переписаному вірші», ораторії з переплетенням пейзажних і мовокраїнознавчих мотивів, епіграфом до якої є рядки з новели Михайла Коцюбинського «Інтермецо» («Вони хотіли стати такими, як небо. І стали такими, як небо»), у риторичних запитаннях із обрамленням згадано проєкцію українського модернізму від Сонцелюба до Василя Стуса й піднято дискусію, як і хто розвиватиме далі національну культуру, захищаючи права й свободи автохтонів, коли «воїни і свинопаси» не розбирають, де «стежка янгола», де – звіра: «Моє Поділля – стежка руса до богоокої ріки. / Від Коцюбинського до Стуса стоять у слові земляки», «Скрізь красномовності спокуса і піддається їй усяк. / Від Коцюбинського до Стуса. А далі, далі, далі – як?» [5, с.101]. Ораторія «Переписаний вірш» центрує збірку.

Григорівка – пуповинно-субстантивна основа багатьох збірок Михайла Каменюка, бо «Тут дерева, як татові руки, і, як мамині очі, зірки» [5, с.12]. У формах фрагментарних сповідей і спогадів автор як журналіст-обсерватор і як поет-медіум витворює панно протокраїнської ойкумени пам'яті: «... я не хочу з тобою розлуки», бо в глиняній григорівській хаті «На іконі – лице України», і поет «до неї молитись прийшов» [5, с.12]. Поезії «Сіяють міста-сателіти» побудована на опозиції урбаністичної метушні й саду в рідному селі: «Як хороше тихо старіти із садом, що сам посадив», «себе обгортати корою і чути усе з-під кори» [5, с.16]. Центрація образу-символу саду як продовження життя присутня в спогаді-фантазії «Пам'ятаю радість нетутешню...» сприяє оповіді ліричного героя про те, як із онучкою садив черешню із думкою, «що прийде онучка по черешні, / що когось з собою приведе» [5, с.62].

Пасторальна пастелька «Темні долини» переносить реципієнта в покинуті села, повторюваний образ-символ занедбаної долини підсилює звучання пустки: «... темні долини – / як очі згорьованих сіл, / кого пече / ваших сліз нерозгадана сіль?» [5, с.15]; «темні долини – немов похоронні хустки, / хто їх одягне, стаючи на кладки хисткі?»; картину занедбаної родової пам'яті та безгрунтянства довершує моторошний голос із надр долин. Ліричний герой притчевої поезії «Логіка ластівки» згадує материнські настанови й дитячі страхи, проєктуючи спогади на перманентну пам'ять про зруйновані села: «Гнізда, ліплені давно, вже порожні / наче села ці глухі придорожні» [5, с.33]. У поезії «Як тебе, краю мій, не впізнати?» ті ж символічні акценти – «Он верба, як засмучена мати, як журба, як покинута дівчина» [5, с.14]. Мініатюра-трєвелог «Дорога до мами» є метафорою сучасного безгрунтянства, на яке немає ради: «Дорога до мами – дорога порожня...» [5, с.17], хоча вона – «із Бронниць мої, із моїх Серебрій» [5, с.17].

Націософія мініатюри «Шабельна» – в ліризованій оповіді про село поблизу Іллінців, де «кувались богунські мечі» [5, с.96], гартовані кров'ю зі дзбанків, куди стинались ворожі голови (це і містифікація, і магічний ритуал); автор вивершує візію дошкульним афоризмом: «Ця правда свята і прогіркла, / такі в ній орли і вужі, / що вже й Володимирська гірка – прихований горб на душі» [5, с.96]. Дисгармонійна опозиція «місто-село» виписана в поезії «... знов падуть на річку міста / голубі небесні води...», де поет розпачливо підсумовує: «півжиття – спання у ліжку, півжиття – шукання їжі» [5, с.64].

Тревелог «Знов прийшов до Серебрії» перетворюється на портретування, оскільки ліричний герой двічі (дистантно, в плінні поетизування) підсумовує: «Чорноброва Серебріє, знов до серця притули!», «Як зовуть твою кохану?» – Серебрія», – відповім». Після публіцистичного вступу мальовнича Серебрія постає в процесуальних символіформам, підсилених образами-константами: «виноград на сонці мліє, щоб вином його пили», «П'є з Дністра весела пташка, / б'ють від серця солов'ї», «Лядова – твоя монашка, / ти – похресниця її», аде поряд улюблені поетові «дивні гори, їх весілля золоте» [5, с.131].

Перша строфа красназавчої поезії-оди «Бронниця» – афористична: «Лихо перебродиться, / Горе перемелеться, / Доки рідна Бронниця / виноградом стелеться» [5, с.18]. Бронниця вигойдана в піснях, викупна в Дністрі, ліричний герой перекоує, що є ровесником бронницьких весен, згадує рідне село, що сусидить із Бронницею: «Григорівський роде мій, / мій сусидо бронницький!» [5, с.18]. У прикінцевій строфі, де виписано ідею єднання роду, вгадується мелос відомої української народної пісні «Ой роде наш красний...»: «іще багацько нас є» [5, с.19], пісенними є й останні рядки: «Рідні гори, здрастуйте! / Здрастуй, хато батьківська!» [5, с.19].

«Споглядання Івчі» – імпресивна пастелька, де природа виписана в неоманьєристських і в небарокових мазках: бо «дзвонять у соснові відра лісу / берези, наче цівки молока» [5, с.26], тому й «світ пахне, як розрізаний кавун» [5, с.26]. Ще одна строфічна пастель – «Передгроззя в Івчі», в якій «стави у шепіт небо одягло», «шукає сонце чистої отави», «слів не чіпай, в їх шкаралущі грім...», «я виноград над іменем твоїм», «цей світ – сім'ї щасливої колиба» [5, с.153].

Спогад «В Товтрах» насичений поетизацією подільських топонімів та гідронімів: «Як місяця обруч котив за Збруч», «З-під лісової ковдри нас милували Товтри», «був Сатанів уже без сатани» [5, с.121], а також – любовними штрихами покрізь пейзажні мазки: «чому до нас синичка залітала / не просто крихту взяти із руки?» [5, с.121], «і випав перший сніг мені на чуба, / як борошно в столітньому млині» [5, с.121]. Неримована мініатюра «Межириччя Бугу й Дністра» нагадує замовляння: «... солодку землю, / наче мед, важку, / як бджоли, / обліпили цукроварні, / як вени, / обплели молочні ріки» [5, с.22]; тут знаходимо багате інтертекстуальне поле: «бджола з-під лоб на джмеля – солодка ця земля» (Тарас Мельничук). У Мельничукових традиціях («Чиї це ілюзії стенають плечима, якого народу?») виписана й притчево-загадкова мініатюра: «Черешні в черзі до сонця / – сонце всіх разом голубить. / Люди в черзі до правди, що в результаті – відомо» [5, с.80], а також «Ворожіння собі» супроти соцреалізму, де бажане – «соку яблука райського, / дівчиною зронимого» [5, с.87].

Над Дністром, у Бесарабії, Михайло Каменюк написав «Анкету для Господа Бога» (відома однойменна книга публіцистики подолянина (2011)) – у рукописі збірки «Світ пахне, як розрізаний кавун» це фінальна молитва-сповідь з проханнями простити, що «замість мовчання пристрасті / я балакав ... про вина», «що зрозумів я пізно: / в кожному серці – гад! / Треба вийняти очі / й відрубати руки», «що я мав призначення / бути Твоїм Дитям, / але для цього повністю / не віднайшов уміння» [5, с.166-167].

Вирізняється в структурі збірки пейзажно-філософська мініатюра «Тінь косиці», у якій флористичний символ – ядро внутрішніх шукань, візаві ліричного героя; білотка альпійська (едельвейс), за повір'ями, є квіткою мужніх, її шукає той, кому в житті потрібна сміливість для «карколомних віражів»: «на сонце вийти вже не зможу я, / лише під місяцем ходжу» [5, с.65]. Народні назви квітки – шовкова косиця (у гуцулів), зірка полонин (у французів), у перекладі з латинської – левова лапа. Зривання квітки – інфернальне, ініціація: «я вмер / і вашу смерть вибавлюю» [5, с.65]. Сміслові поле поезії закодоване в контрадикторних парах (небо – земля, сміх – плач): «... о, як я люблю цю перезву грози! / – і золото сміху, / і срібло сльози» [5, с.110].

Пейзажно-філософські одкровення у збірці – поодинокі, а проте глибоко афористичні, як-от «В весну входить земля»: ліричний герой заглиблюється у власну трансформацію напровесні – «аж у мене не пальці, а брості», «Щось таке у крові... / Може, те й під корою берези», «але в цій далині щось дівоче, дівоче, дівоче» [5, с.112]. Ті ж мотиви у мініатюрі

«Весняна оранка»: «Там, поза селом, ходять журавлі – грузнуть ноги птахів у святій ріллі» [5, с.113]. Птахи осінньої журби є ключовим символом і в медитації «Коли вже відлітають журавлі...», де ліричний герой прагне таїнства ініціації: «відчуй, як мати немовля, плоть дерева, плоть слова, плоть землі...» [5, с.133]. «Серед квітня снігур прилетів» – натуралістичне застереження в обсервативному діалозі з природою: «тільки небо у той день було / як його дивовижне крило» [5, с.114]. Зразком символістської любовно-пейзажної лірики у збірці є ескіз «Летім, як птиці, літові уздовж...», де «ще ніхто тумани не колошкав», де нема свідків, окрім пташки: «де сіра чапля на скляній ріці досвітнім оком дивиться за нами»; розчулений ліричний герой-світлолюб накликає дощ, аби «хоч трохи легше дихалось волошкам» [5, с.120]. Те, що орнітоморфи – традиційні символи поетичного простору Михайла Каменюка, промовисто підтверджує мініатюра «Прилетіла голубка...»: птаха – знак «на грані світанку та ночі...», бо «...за великою шибою снігом писало Різдво / все, що буде між нами...» [5, с.141].

«Золоті гвіздки місяць забива...» – діткливе пейзажування Івчі, де «у заплавах – тьма із латаття свіч», а ліричний герой – «наче в небесах місяць-лебедин», «наче дикий мак, що цвіте вночі»; тут-таки автор майстерно риторичним мазком завершує панно: «Звідки він узявся? Де ті сівачі?» [5, с.115]. Замилувально-сповідальні інтонації сконцентровані в поезії «Пастораль»: «молиться Богу природа тишею і рососою», «бджіл златокосе руно сяє уже в вощинах», «ліс пташенят годує», «стань з ним і ти, косарику, на голубих долинах» », де ліричний герой споглядально й сакрально зауважує: «Дихаю із тобою, земле моя пречиста!» [5, с.117].

Промовисто й по-костенківськи звучать екомотиви: «Березі відрубали білу кисть за те, що утікала на узлісся» [5, с.116] («Пейзаж мовчить, а ліс не розповідь»). Пейзажна замальовка «Набери у груди світлого тепла...» нагадує за настроєвістю поезію «Липка» Платона Воронька, у якій спостерігаємо ті ж виховні екорегістри – «Змалечку усі ми з липою цвіли» [5, с.118]. Класичний зразок мініатюри з імпресивними мазками зимового пейзажування: «...як довго не було такого снігу: блакитного, рожевого, святого!» [5, с.134].

Парадоксальність і циклічність у природі (від народження до смерті й оновлення) транслює двострофна поезія, досвідна риторика якої завуальовує елементарну дієслівну риму:

... похоронний марш барвінку
і мазурка винограду,
як це в серце умістити,
як такому дати раду?

Небеса нас оборонять,
он, де обрію терези,
сонце радісно хоронять
три дуби і дві берези.

Війна, смерть, жінка [5, с.122].

Трансформація образу пуповинної землі покрізь образ жінки (матері, сестри, коханої) досягає апогею в образі-символі України, сучасної держави, котра позбувається ідеологічних наліпок і не знаходить себе в технократичному просторі. Ліричний герой філософських медитацій Михайла Каменюка розпачливо звертається до берегині свого роду: «ХОДИМО В НЕБЕСА, / БО СКОРО ПРИЙДУТЬ САМІ» [5, с.27]. Символіка кінцевості, смерті й даремності боротьби про них виписана у віршах «Мemento море» («відкинута земля нагадує про смерть»), «Від села до села» («нас любов підвела, нас печаль замела»). Ерос і Танатос – перманентно пов'язані між собою в осмисленні жінки й війни: «схожа ти на ясні небеса, моя скіфська цариця...», «ти гукаєш мене з даліни, тобі трави по груди» [5, с.144]. Еротизм, сакралізація, обожнення й смерть сусідять від вірша до вірша, по-філософськи й лоскитно перетворюючи земне буття поета на суцільну й, разом із тим, ступеневу в своїх випробуваннях і таїнствах, ініціацію, зміст якої не збагнути, хоч і рятівними стають жіночі символи (церква, ріка, лодія):

Життя – виснажлива замотаність,
безглузда мішанка.
Впусти мене в свою самотність,
як в церкву грішника.

І висповідай,
і прости, неначе злодію,
як потопельника впусти
у тіла лодію [5, с.143].

Мотиви війни й смерті переплітаються через інтуїтивне осягнення розлуки з дружиною: «Стискаю міцно твою руку. / Не говори. Мовчи. Зажди...», а тому: «Сади цвітуть, як на прищестя, / Як на війну, сади цвітуть...», «Сади цвітуть, як на розлуку, / як на прощання назавжди» [5, с.72]. Переосмислення зими життя й пізньої любові в ній – головний мотив філософської сповіді «Що я знав про любов?», де на піано звучать інтимні звиряння, котрі можна назвати ідіолектом Михайла Каменюка ще від «Пісень ніжного волоцюги»: «На красчку зими / ти знайшла, / як фіалка з-під снігу» [5, с.150].

Мініатюра «Ідуть бої» не передає деталей кровопролиття, у ній автор нефальшиво узагальнює: «Війна минеться, знову патріотам / на плечі звалять виструганий хрест» [5, с.73]. Подібні інтонації знаходимо в іншій мініатюрі: «Перейдемо з пішаків у ферзі, / злочинцями станемо по черзі» [5, с.76]. Тому й не дивно, що в роздумі навколо відомого сорбонського мотто: «Заборонено забороняти!» поет зривається й не вдається до евфемізмів чи езопівської мови, як раніше, у шістдесятих, не пише як герметик доби «заморозків»: «Що ти мелеш, стара Європо?» [5, с.78]. У народнопісенній манері та, разом із тим, як публіцист відгукується автор про децентралізацію в однойменній сатиричній художньо-публіцистичній мініатюрі: «Наче виріс я без батька, / мати не любила, / що мене кудись штовхає / відцентрова сила» [5, с.83]. А в «Уроках класики» світ нагадує поетові сцени з «Тараса Бульби», де «цей світ, цей школярник наївний, що купиться знову і знов» [5, с.84]. У публіцистичних віршах, у спазмах автор відходить від петраркізму.

Присутність лукавого ліричний герой відчуває на рівні філософських порівнянь: «Радісно – від Бога. / То від чого страх?» [5, с.70]. Молитва також сприймається покрізь призму страху й безстрашшя: «і не боявсь ніхто людського осуду, / й про Божий забувалось, як завжди» («Молилися отямившись від блуду») [5, с.71]. Найглобальніше філософське узагальнення звучить в останніх рядках мініатюри «...Не докричиш»: «Такий тепер час – квіти й каміння» [5, с.130].

Експресія духовності письменника у своїй максимальній прогресії, із маньєристичним поєднанням напруженості та надламаності (не перелому) – це вірші про знакових майстрів мистецтв, про геніальних земляків. У містерійній мініатюрі «Сон на Василя», нав'язній спостереженнями за життям і творчістю Василя Стуса, транслюється опозиція жіночих форм – чорна (інфернальна) і біла (абсолютивна) птахи – символи добра і зла [5, с.36], життя і смерті, амплітуда усвідомлення пророцтв зростає від розуміння, що вони проявлені в різдвяному циклі свят настільки, наскільки це можливо в ритуалі, у пісні-замовлянні: «Біла птаха Василева, / Чорна птаха Василя...», «Біла птаха – над гаями, / над борами. / Чорна птаха – / таборами, таборами... / Біла птаха – Україна, / чорна – вічна її січ» [5, с.36]. Опозиція з жіночою граматичною формою (Україна – СРСР як країни) ступенево виписані в публіцистичній поезії «Була країна сонячного жита»: «Була – від Магадану до Ельбрусу / рука одна і ми в одній узді, / й була країна Симоненка, Стуса / гірких сиріт при отчому гнізді» [5, с.39].

Окреме місце в книзі займає поезія «Продовжуючи Сосюру», написана як риторичний монолог-продовження послання «Любіть Україну», де в батьківщини «порепані руки», «пекуча сльоза удовина», «калік престарілих огроми», жіноче втілення України – «та, що в кувачі старій / копає в осотах городи»; автор застерігає: «Безплідна у світі любов без пуття й любов вибіркова безплідна» [5, с.40].

У притчевій мініатюрі «Класик» на паралелях виписані долі горбатого дерева, котре

випрямляє вогонь, й майстра слова, котрого увічнеє смерть: «Яка пісень глибінь! / А вже вступати треба в чорну тінь» [5, с.43]. У циклі «Ремесло поезії» подолянин називає красне писання блефом, видом брехні і лікувальної отрути [5, с.45]. Знайдемо тут і дорікання «Ви бачили, як сакура цвіте, / чи ваші очі тільки в «Кобзарі?» [5, с.49]. Тарас Шевченко займає центральне місце серед риторичних апеляцій: «Все далі від нас Тарас, а ми – від його «Заповіту», / нас начебто любить півсвіту й півсвіту сміється з нас» [5, с.104]; поет нетрибунно-відверто підсумовує – «і це відбирає сили, і долю псує мені» [5, с.104]. Шевченків космос України й творчості переходить із циклу в цикл, зі збірки в збірку не лише Михайла Каменюка, а багатьох знакових поетів і літературознавців Поділля (згадаємо тут Василя Стуса, Анатолія Бортняка, Анатолія Перебийноса, Анатолія Подолинного, Василя Кобця, Сергія Татчина, Віктора Крупку), витворюючи традиції чоловічої музи боротьби. Але й сина Михайло Каменюк назвав Шевченковим ім'ям, в основі якого творчий неспокій і бунт. І вже в традиціях дисидента Тараса Мельничука («Чиї це ілюзії стенають плечима, якого народу?») ліричний герой-аналітик віршів подолянина алегорично резюмує: «Теорія незалежності і практика незалежності: / прірва між ними, в якій / смиренно кліпає віями / знайомий мені народ» й розпачливо-іронічно вигукує: «Марш! Марш вперьод!» [5, с. 105].

Ліричний герой ритмізованої поезії «Я – корсар українського вірша» [5, с.60] випробує свою сутність у найрізноманітніших іпостасях, від ексцентрика водевілів української історії до хреста на могилі, від пажа Марка Вовчка з Немирова й до пана Анни Ахматової з-під Меджибожа. «На дні слова трипільська пшениця» [5, с.54] – притчево й субметафоричне запевняє автор у поезії «Кісткою в горлі».

Мистецтвознавча полоністика є ідеєю ескізної поезії-імпресії «Польське», де згадано роман Генріха Сенкевича та життєвий трагіс композитора Фредеріка Шопена: «Буде «Огнем і мечем» давня снитися ніч», «але в квітах Шопена спить любов-немовля» [5, с.126].

У публіцистичному монолозі «Щодо мовного питання», за допомогою епіграфа з поезії про українську мову Володимира Маяковського «Разучите эту мову...», Михайло Каменюк розкриває сучасникові суть дебатів навколо мовного питання: «бо не в мові біда, а в тому, для чого ця мова?» [5, с.93].

«Коли надходить щастя мить» – поезія-узагальнення про творчість і щастя, про їхній природній, сенситивний взаємозв'язок; двострофна медитація має філософсько-публіцистичну тяглість, позначену втратою близької людини: «Поезія – коли болить, коли не маєш; / коли уже не обіймаєш і не долюбиш, / коли уже не знайдеш меж і не загубиш...» [5, с.135]. Тому подолянинові виявилися близькими традиції російського поета-шістдесятника Андрія Вознесенського: ліричний герой шестирядкового переспіву «З Андрія Вознесенського» зухвало-субметафорично, супроти законів фізики резюмує:

Як у кожній людині
90 відсотків води,
як у музиці Паганіні –
90 відсотків – ЛЮБОВ;
так в мені попри різне сміття,
90 відсотків тебе.

Вчитуючись в оригінальну поезію московського, але не совкового поета, автора опальної «Трикутної груші», більш, ніж несимпатичної Миколі Хрущову, ми розуміємо, що Михайло Каменюк уже замолоду пильно стежив за пером майстра:

В человеческом организме
девяносто процентов воды,
как, наверное, в Паганини,
девяносто процентов любви.

Даже если – как исключение –
вас растаптывает толпа,
в человеческом

назначеним -
дев'яносто процентів добра.

Дев'яносто процентів музики,
даже якщо вона беда,
так во мене,
несмотря на мусор,
дев'яносто процентів тебе.

Присвяти – ще одна форма трансляції по-європейськи національно-свідомого «я» письменника. Одну з мініатюр («Світ у крові уже по ліктики...») Михайло Каменюк присвятив Сергієві Негоді, землякові й поетові, співзасновнику спільноти «Лірики Т», котрий перебуває в лавах добровольців, іншу – Лео Бутнару за спогадами про «Говорить Бухарест», де відкривав для себе замолоду The Beatles, Rolling Stones, стаючи в опозицію до советського псевдомистецтва. Дидактичні інтонації домінують у поезії-присвяті професорові Борщевському В.М., котрий свого часу очолював кафедру української літератури Вінницького педінституту (тепер – Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського): «Учитель твій – у слові, в праці, в книзі, / колись і ти в ім'я це перейдеш», «В нікчемних вчителів – нікчемні учні»; поет пише про потребу жити в традиціях пам'яті, «не ручкаючись з горем» («Учитель») [5, с.82].

У семистрофній ораторії-присвяті скульптурі молодого Шевченка у виконанні Анатолія Гайдамаки вражають прикінцеві строфи, де є два ідейні стрижні – «взьмімо його Слово й Діло, возвеличмо себе, малі» та «Доки спиться в духовній лінії, / доки мучить людей гризня, / не в Тарасовій Україні / прокидаємося щодня» [5, с.89]. Медитативна мініатюра присвячена Дяківцям та журналістові Володимирові Климчуку, це спогад про те, як «бузки для дівчат наламалися», «по дорозі у Літин і з Літина» [5, с.97]. «На ще одні роковини» – двострофний роздум про сумнозвісні незалежницькі спроби реформ: «придбання батожжя і ярма», «сталить обух, щоб курку зарубати», «плакати, щоб волю окропить», «Шевченка продали учора в «Челсі» [5, с.91].

У характері присвяти виписана поезія-спогад «Над листом від Михайла Стельмаха», де автор цитує п'ятдесятника: «Терпи, моя земле, терпи», – шепочу, втираючи сльози» [5, с.94]. У присвяті «Михайлові Коцюбинському» чимало Маланюкової та Драчевої риторик: «Шукаю хоч шмат України, / де падає Ваша тінь» [5, с.98], «Князю чудових слів, де взявся Ваш словник?», «У хімічних дощах / інтермецо грози», «У пошуках українців, як у пошуках лір» [5, с.98]. Ліричний герой віршів-присвят Михайла Каменюка, наче герой новели «Інтермецо» Михайла Коцюбинського, доходить до висновків про служіння мистецтва й майстра людству, народові, нації: «Може, без Вас я і здався б на милість заброд, / Серце би затулив, стис в кулаці: терпи! / Але, як той Мольфар, бродить в мені народ / і їжаком Карпат коле мене: не спи!» [5, с.99].

Епатаж – також чи не найліпша форма присвяти жінці, в образі якої ліричний герой уявляє Вінницю, місто молодості й зрілості; мова йде про образково-новелетну поезію «Якось у Вінниці» з присвятою Ніні Гнатюк. Усі колажні форми поет з'єднує в цілісне панно, у портрет «язичницького» міста-дива з требами, воно «черницям, лицарям до пари», дахи – «немов шоломи», а його колорит – «у чотках, що їх ниже юний ксьондз», «в меткім ребе, що шле свої шоломи», де «молодиці, мовби полуниці, «сонях у брилі закликає до найближчої пивниці», «і зорять мальви безсоромно в вічі», бо «як писала краща з поетес», «цвітуть каштанів свічі, мов члени чоловічі» [5, с.129] (іронічна фіналізацію поезії схожа на дружній шарж з використанням рядків із еротичної мініатюри Ніни Гнатюк, опублікованої в часописі «Лель»).

Отже, в діахронних і в синхронних вимірах, у плетиві різновидів і стильових констант, на засадах сонетної тріади «теза-антитеза-синтез», хоч і найчастіше в катренній формі, Михайло Каменюк відтворив «внутрішню драматургію» високих ренесансних досягнень лірики, успадкувавши від Володимира Сосюри, Василя Симоненка й Миколи Вінграновського

вміння бачити земні й небесні грані любові як концепту та архетипу з питомою часткою відренесансного інтерпретування любовних образів, драматичних сюжетів і палких замишувальних мотивів, котрі від фантазійно трубадурівських і примхливо пілігримних перейшли до країнознавчих, християнсько-публіцистичних, де зумисно втрачені петраркізм і маньєризм, ренесансні й барокові акценти, натомість звучить правдива, оголена тривожність, проглядає асиметрія, відчуваються градації й дисонанси доби.

Література

1. Бондар. М. Птах безодні: життя, як лет / М. Бондар // Подільські криниці: хрестоматія з л-ри рід. краю / упоряд., вступ. сл., бібліогр. довідки та матер. до літ. карти А. М. Подолинного. Вінниця, 2001. Вип. 2. С. 508-516.
2. Боковець А. Сонетарій В. Шекспіра : особливості рецепції петраркізму в контексті англійської ренесансної лірики / А. Боковець // Ренесансні студії. Запоріжжя : Класичний приватний університет, 2010. Випуск 14–15. С. 63–72.
3. Дакаленко О. Ориєнтир німецького «барочного петраркізма» Георга Родольфа Векерліна (аналіз сонета «Ihr Herz ist Gefroren») / О. Дакаленко // Наукові записки Харківського національного педагогічного університету ім. Г. С. Сковороди. Серія : Літературознавство. 2011. Вип. 3 (2). С. 9–14.
4. Каменюк М. Ф. Птах безодні: 100 поезій про кохання / М. Ф. Каменюк. Вінниця : Заграва, 1993. 96 с.
5. Каменюк М. Ф. «...і знову всеосяжний, вседоступний віт пахне, як розрізаний кавун». Поезії / М. Ф. Каменюк. Вінниця, 2016. 180 с.
6. Холодний Микола. Каменюк і Петрарка (Долі «внутрішньої еміграції»). К. : Вир, 1997. 186 с.
7. Юзьків Г. І. Константа петраркізму в українській любовній ліриці (В. Сосюра, В. Симоненко, М. Вінграновський): автореферат дисертації на здобуття вченого ступеня кандидата філологічних наук / Г. І. Юзьків. К. : Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка, 2012. 18 с.
8. Славутич, Яр. Меч і перо : вибрані дослідження, статті та огляди / Яр Славутич. К. : Дніпро, 1992. 413 с.

**ЛИЦАРСЬКИЙ КУЛЬТ І КРАЇНОЗНАВЧА ПЛАТФОРМА
ПОЕЗІЇ ВАСИЛЯ КОБЦЯ**

Про те, що Василь Кобець розпочав свій літературний шлях у душі шістдесятництва, що належить до цього явища, обґрунтовано висловили думку літературознавці Григорій Мовчанюк, Михайло Стрельбицький, Анатолій Подолинний, Віктор Мельник. Григорій Мовчанюк назвав Василя Кобця «динамічним ліриком», Михайло Каменюк, Тетяна Яковенко кваліфікували як поета-трибуна, а Леонід Пастушенко охарактеризував психологічний роман «Уренгойський циклон» як гідний присудження Шевченківської премії.

На рідній поетові Іллінеччині активно діяв Кальницький полк Івана Богуна, тому козацькі традиції, героїка народних пісень стали фундаментом більш, аніж двадцяти оригінальних збірок віршів Василя Кобця. Часто згадує поет у своїх віршах не лише полковника та його перемогу над поляками на берегах Божої ріки біля Вінниці («У Кальник повертається Богун», «Актриса зі Старого міста»), а й визвольну війну під проводом Богдана Хмельницького, боротьбу Івана Мазепи проти Петра I, гайдамацьке повстання Івана Гонти та Максима Залізняка, військовий та політичний спротив Симона Петлюри та Степана Бандери у боротьбі з червоними бісенятами та ін.

Мотиви боротьби невід'ємні від виписування образу України (у філософському портретуванні «Стоїть Україна посеред зими...» вона схожа на босоногу Шевченкову Катерину, однак уже свідому в своїм дівоцтві й боротьбі) [4]:

Змерзла у ноги...
Стоїть незалежна, і не займи,
Бо поскаржиться Богу.

Стежка тернова твоя – це життя,
І дороги заплутані та нерівні.

Там стоїть Мазепа Іван,
Там – Петлюра, а там – Бандера...

Амплітудний образ-символ босої жінки України («бо чоботи вкрали»), транслюється широко, від часів кріпацтва до сьогодення, апелюючи до усвідомлення окраденої України, без належного захисту: «Стоїть Україна посеред зими, / Боса, бо чоботи вкрали...».

Мотиви жертвної самопожертви й мучеництва переплітаються в іронічному монолозі-зверненні уманського сотника до польського короля Станіслава II Понятовського «Слово Івана Гонти перед стратою»: «Ви вже зійшлися на моє судилище?! / А я іще, панове, не готов!». Свого часу воєвода київський Францішек Салезій Потоцький обіцяв Іванові Гонті поклопотатися перед королем про шляхетство, тому поет організовує монолог у формі безпосереднього звернення до короля, який насправді не був присутнім на страті сотника в Сербах:

І не лякайте шаблею чи кулею,
Бо смерті я, панове, не боюсь.
Лиш руки розв'яжіте, ясний крулю,
То, може, на прощання дам вам дулю
І Україні помолюсь.

Україна – образ-константа поетичного космосу подолянина, надобраз, найчастіше переосмислений покрізь долю борців за свободу й у світлі досягнень геніальних особистостей; вона не знищена й незнищенна, перманентно перебуває в опорі (поезія Василя Кобця «Іще горить моя калина...» нагадує настроєвістю «На колимськiм морозі калина...» Василя Стуса) [4]:

Іще горить моя калина
На березневому снігу,
Іще бунтує Україна –
Якщо у жилах крові гул.

У роздумі «Обманули, наплювали в душу...» ідея відновлення й перезавантаження світогляду й способу життя українців поза СРСР, у незалежній європейській державі, але не поза власною історією й культурою, пов'язана з переосмисленням місць історичних трагедій і національних звитяг [4]:

Пережити треба, перебути,
Зализати рани... Ще не все.
Через Берестечко, через Крути
Бог, напевно, добру вість несе.

Дивовижні сповідально-красиві плетива філософських і пейзажних мотивів навколо семантики сучасної України, в якій відчувається «хрущовська метушня», превалюють у історіософській візії «Короткі дні. Їх вечір геть обгриз...» [4]:

Короткі дні. Їх вечір геть обгриз.
Із тих кісток уже й ніщо не бризне,
Лиш сонця жовточубий косагиз
Мені згадає: це – твоя Вітчизна.

Поет напророкував цим твором у 2004 р. те, що відбувається нині: «Порветься все це, як стара матня, / І тут – в селі. І там – в Кремлі...», «Волає тяжко пересохлий рот, / Та пізно вже – украдена Вітчизна». У спогаді «Отаке життя» (зб. «Що запишу у книгу життя?») знаходимо подібні пророцтва, підсилені біблійною символікою: «Отаке життя, така Вітчизна, / Непривітна навіть на Йордань» [4].

Особливістю поезії «Снився Сталін» є поєднання ретроспекції (спогадів про шкільництво в повоєнну добу) з аналізом подій Майдану в 2005 році: «Вождь помер – стояв я в караулі / При портреті, в школі, у селі...», «Страшний і темнолиций, / Він мене очищами пасе...», «... Снився Сталін. А тривожний Київ / Цеї ночі насторожі був. / І не пали Щек, Хорив, А Кию / Либідь ворожила на судьбу». Письменник натякає на те, що в 2005 році українці мали щасливу нагоду

здійснити перетворення в державі без збройного перевороту, однак не оцінили перспективу, очевидно, не засвоївши вповні уроки сталінізму: «Вирувало віче на Майдані» – «Кров людська не потекла в Дніпро» [4].

У мініатюрі «Спека. Етюд з міражами», де «жорств'яної дороги шкура терпне», ліричний герой у фарватері природи Поділля спостерігає за орлом і порівнює його з Кармалюком (хижий птах, орнітоморфний символ, допомагає відтворити динаміку польоту в статичній картині природи): «Він сам собі, як шабля чи правиця, / Оце орел, цей грізний Кармелюк, / Він сам собі за воїна й провидця / В країні зрадників, сексотів і падлюк...».

«На горі Звенигорі» – послання-ораторія, котра нагадує «І мертвим і живим...» Тараса Шевченка та «Берестечко» Ліни Костенко, де філософські роздуми поєднані з батальними картинками. У творі чимало натяків на буремний період визвольних змагань першої третини ХХ століття, порівняний із козаччиною (гора Звенигора центрувала спільний проект Олександра Довженка, Юрія Тютюнника й Майка Йогансена, де мозаїчно й символічно відтворена вся історія України від скіфів і Княжої Русі до біло-української еміграції й Петлюри; перша згадка про місто Звенигородку на Звенигорі, що колись належала до Брацлавського воєводства, а тепер на теренах Черкащини, – 1394 р.). Ретроспективи у посланні-ораторії пов'язані з багатьма іменами героїв визвольної боротьби у хроносі та з апеляціями до причин її поразок: «Семен Гризло, цей буревій, ніколи / Із ворогом не йшов на мирову», «Ніяк з Юрком Тютюнником не вміли / Зв'язати силу й військо у кулак», «А ще ж Богдан у Суботові креше / То шаблею, то пірначем, а то / лютує сам і справи не довершить...», «Вже й Чорновіл із Вільховця приходив, / І Стус з Рахнівки...». Візійність ширшає в перспективі, ретрансльована в каноні української боротьби, де початок ХХІ століття, поетова сучасність, в передчутті борні починає вміщувати кілька героїчних сторінок історії; автор апелює до ключових імен національної ойкумени:

Нарешті знов зійшлися, як востаннє –
Богдан, Богун, і Гонта, й Чорновіл,
Мазепа, Стус, Гризло, Левко Шевченко,
І наш Тарас Шевченко – як світання.
Народу тьма. Як сто містечок Сміл.

Повторювана частина поезії – перша її частина, як заспів, наближає твір до реліктової думної традиції:

Ой, на тій крутій горі,
На горі Звенигорі,
Ми, братове, обнялися,
Україні поклялися –
Будем жити і творити,
Товариством дорожити.

Ідея поетичного твору вдало поєднує з власне посланням коротку передбойову молитву:

Моліться теж, упавши на коліна,
Моліться, грішні! Речники й послы,
І президенти... Все простить Україна,
Крім Вашої зневіри та хули.
Тепер – з колін! Тепер беріться в коло
І обійміться, як Тарас казав...

Останній та передостанній рядки ораторії-послання в третьому, фінальному повторі, автор змінює: «Вдарив нам останній грім / На горі Звенигорі».

«Шевченко для усіх століть» – хрестоматійна поезія, пафос якої не трибунний, як може здатися слухачеві на перший погляд, поєднує християнську та національну пристрасті, котрі автор вдало передає, оповідаючи про генія України в традиції месіанства: «він – як Ісус Христос для України», «І кризь віки іде сумний Тарас / Предтечею в терновому вінкові». Естетика пафосу передається через осмислення трагедії народу: «Ще виє псом у наших душах раб / І норовить упасти на коліна», тому в традиціях Тараса Шевченка автор підсумовує, що індивідуальний досвід боротьби тотожний народному досвіду: «Свободи гірч... Свобода не п'янить...» [5].

Часті апеляції до образу земляка, дисидента Василя Стуса та до його віршів викликані занепокоєнням навколо долі України (автор застосовує виниклий у творчості шістдесятників композиційний прийом «схрещення часів»): «Знову на рахівську поворотку / Стус не вийшов хлопців зустрічать...», тому й ворони, на думку ліричного героя, «кричать погрозово і довго, / як страшне й суворе «кагебе», / Не дають порозмовляти з Богом...» (поезія «Знову на рахівську поворотку»). Опираючись на відомі Стусові пророцтва («Народе мій, до тебе я ще верну, / як в смерті обернуся до життя...»), «... і чесно гляну в чесні твої вічі / і в смерті з рідним краєм поріднюсь»), автор підсумовує: «Ми тебе чекаємо, Василю, / Ми для тебе гостримо мечі. / Ми з тобою незборимо сильні! / Не кричіть, ворони, не кричіть!».

Тема козацької звитяги, родинна тема й поклоніння жінці – не випадкові домінанти творчості подолянина. У поезії з однойменної книги «Що запишу у Книгу Життя?» автор сповідально й урочисто, разом із тим, як хроніст, виголосив [4]:

Та завше при мені стояла Матір Божа,
 Ніжна така, чутлива така і тривожна.
 Коли я падав – руку мені подавала.
 Коли я змерзав –
 Теплою своїм зігрівала.
 І казала, що я з козацького роду,
 Щоб не гнувся,
 Щоб ходив просто і гордо,
 Як предок мій, козак Гарасько Кобець,
 Що в реєстрі війська Запорізького
 1649-го року, Корсунського полку,
 Демкової сотні...

Реалії життя, здається, легко й просто передані у стрункій римованій манері, у невимушеній розповідності, влягають у строфи, що наближає автора то до Шевченкового гніву, то до іскрометної публіцистичної легкості Василя Симоненка. Друга частина поезії – спогад про післявоєнний голод і про підсоветське шкільництво:

Я літав, як веселий небесний жайвір,
 А в голодовку 47-го з гнилої картоплі
 Їв сині пампушки,
 Цвіт акації, вишневий клей,
 Зелене зерно з недостиглих житніх
 Колосків....

Саме в цій поезії, сповіді-хроніці, автор вшановує старших чоловіків із роду – діда Андрія, трагічно померлого старшого брата, котрий також звався Василем, загиблого під трактором хресного батька. У традиціях Тараса Шевченка згадує, «як при гасовім каганці» писав перші вірші.

Четверта частина твору сповнена улюблених контрастів – протестів і подяк: «Не один держиморда мене б, / Як непотріб, згріб / І заслав би в Сибір, / куди запроторили Стуса. / В них і досі сичить зміїна спокуса», «Казали: сиди, / Не висовуйся, на холодне дмухай, / а я пішов з Чорноволом, / З Народним Рухом»; «Та я дякую Богу, / Що не загинув у Заполяр'ї, / Що сибірські страждання мої не марні. / Що безпечно пройшов через грецькі завали, / Де у Патрі, на Пелопоннесі, / Друзів загиблих від землетрусу/ ховали».

Остання, п'ята частина ліричної сповіді – власне молитовна, це молитва за рід ліричного героя:

Тільки вража рука
 Хай у синів моїх не стріляє...
 Хай у Царство Небесне
 Бог прийме братів моїх,
 Що відлетіли у вічний вирій –
 Григорія-мудрого,

Тимофія-мандрівного
І правдолюба – Кирила...

Завершення твору – подячне: «Та я Богові вдячний за те, / Що життя триває...»; ідея, що за традицією риторично виписана в останніх рядках, дозволяє встановити жанровий регламент твору: «Отака моя сповідь. / Три крапки...».

Профілі роду поета перманентно з'являються у віршах, від збірки до збірки. Семистрофний образок «Тітка Софія зі Слободища» нагадує скульптурування: «Що нам скаже тітонька Софія, / Наймолодша мамина сестра, / Сива й строга, як суха завія, / Зачерпнувши воду із відра?» [4].

Розповідання у творі справді нагадує ліплення: «... одна, як палець, хоч і внуки, і невістка є. / Бо загинув син, синок-страждалець...», «Вдарило інсультом...», «... та скривило руку – згинь і плач», «Тітчин світ уже і зблід, і вицвів...». Із народнопісенної традиції бере початок образок «Захворіла вчора тітка Муся». У виписуванні римованих і ритмізованих портретних профілів роду вельми схожі ментор-трибун Василь Кобець та інтелектуал-візіонерист Анатолій Подолинний («Сорочка», «Мова»).

Пастельна пастораль «Та ходімо до Матвія...» розпочинається зі спогаду про дитинство в Слободищі й транслюється в ліричних інтонаціях, близьких до пісенних [4]:

Біла хата під горою,
Білі кізки... Скік та й скік...
Я із дівчинкою тою
Кізок пас би цілий вік.

Я б її носив, як пташку,
Через кладочку хистку.
Дарував би їй ромашки,
Щоб голівка – у вінку.

У шостій строфі автор змінює вектор від неоромантичного пафосу, пасторальних настроїв, навіяних молодецьким минулим, до реалістичних припущень:

Де та дівчинка і кізки?
Де стежиночка крута?
В неї вже, мабуть, не кіски,
А коса, ще й золота!

Мотиви історичної пам'яті домінують у поезії «Чортоторийська трагедія 1943-го року», автор переповідає одну з драматичних сторінок II Світової війни на теренах України. У листопаді 1943 року, коли фашистський каральний загін охопив село Чортоторію Слободищенської сільради вогняним кільцем через поспішні дії советських партизанів проти окупантів, були страчені як заручники 40 жителів Чортоторії та шестеро зі Слободища, одночасно спалено чотири вулиці [4]:

Морок упав на хату,
Вогким приліг крилом.
Про сатанинську страту
Чутка вповзла в село.

Картини змінюють одна одну, як у калейдоскопі; трагіс підсилено алітераціями: «Танки і мотоцикли – / З усіх чотирьох сторін», «Зігнали людей до церкви. / Постріли. Крики. Кров. / І шматував офіцерик / Лики святих корогов», «... на церковній подвір'ї / Німці кололи свиней...», «Біля ріки, де скеля, / Люте побоїще теж...», «Так Чортоторія горіла / Із чотирьох сторін».

Виписування ідеї поезії супроводжується зміною з чотирирядкової на п'ятирядкову строфу (це викликано потребою нагнітання процесуальних ознак, схожих не лише на процтва, а й на прокльони):

Не чіпайте моєї хати,
Буде проклятим ваш Берлін!

Будете й ви палати,
 Буде вас доля карати
 Із чотирьох сторін!

Подібні інтонації цементують ідею поезії «Б'є нечиста об суху дорогу», де з'являється образ «зрадливої чеки», що транслюється читачеві не лише як символ зради серед державників, а як візія сучасного кровопролиття на сході: «Господи, прости нас і помилуй, / Ми ж несемо ношу нележку. / Дай нам проведення, дай нам силу / Цю зрадливу втримати чеку».

Країнознавча поезія Василя Кобця – це масив творів про села, міста України, найбільш – рідної Вінниччини, а також Галичини, батьківщини дружини (до Львівщини як до цитаделі української європейськості, землі Івана Франка, подолянин особливо прихильний, адже там навчався й сформувався як журналіст і як письменник). Івча, Слободище, Вінниця, Самбір, Львів, Київ, Бронниця та інші топоніми вибагливо й чітко водночас вплетені в ностальгійні мотиви, іноді як номени, частіше – як символи. «Подільські села» – мініатюра на дві строфи (написана в сумі за Україною з Карадагу), де згадані Гуменне, Щаслива, Михайлівка, Жабелівка [6]:

Гуменне.
 Село маленьке,
 Як намистинка – мале.
 На долоні вміститься всеньке –
 Добре й ніжне,
 лихе і зле.

Там Щасливе і Михайлівка,
 Жебелівка і ще там щось...
 Михайлівка сміється, як дівка,
 І, засватана, кличе когось.

Привабили поета й села Волино-Подільської височини, яка являє собою хвилясто-горбисте плато, порізане долинами річок і глибокими ярами. «Калитинка» – поезія-ораторія з ознаками замальовки на п'ять строф, де українське «село маленьке – Калитинка» за допомогою порівнянь, повторів, причиново-наслідкової зміни ключових ознак здається не виписаним, а інкрустованим [6]:

Воно вчепилось за узгір'я,
 Як терен, глід а чи курай...
 Летіли гуси – впало пір'я
 Летіли гуси в теплий край...

Використовуючи синекдоху для підсилення контрасту між тяжкою працею селянина в провінції (поет заперечує провінційність територіальну, натякаючи на проблеми провінційності моральної) й незвіданими перипетіями заробітчанства, автор констатує:

А людям тут лишатись далі,
 А дехто з них і полетить
 До грецій і до португалій...

Натяки опрозорюються в останніх трьох рядках поезії, де здрібнення «кровинка» символізує державотворення: «Держави нашої кровинка, / Така чарівна Калитинка, / На дикім камені зросла».

Поряд із Калитинкою, на берегах Мурафи, є Садківці – автор вабить увагу читача топонімічними уточненнями й узагальненнями, топосами й локусами, флорою й орнітофауною: «...там вони, де церква сяє / Срібними коронами вінчань?», «Садківці... І пагорби, і доли. / В небі, як зіниця, – чорний крук», «Треба все це прочитати дідові, / Птицям, ясенам і небесам...» [6].

Несподівано в публіцистичних етюдах з'являються власне художні, замилювальні рядки, що естетично підносять ідею творів-спостережень, окреслюючи постать ліричного героя-оповідача як обсерватора; промовистим прикладом є етюд: «А сніг летить, а сніг не тане...» «І грию, грию біля серця / Малих беззахисних синиць» [4].

Образ саду – постійний образ-символ у книгах Василя Кобця, як і в Василя Стуса, чію музу автор сповідує (саме сповідує, а не спостерігає) як константу світової поезії поза часом і поза простором. Василь Кобець посадив яблуневий сад у Слободищі біля школи, а також на родинній садибі у Вінниці, на батьківщині дружини в горах за Самбором. Поезія «Достигли груші у моїм саду» оповідає про те, як ліричний герой приніс груші в міський сиротинець «Гніздечко», добре запам'ятавши одну сирітку: «А може, й справді ці грушки мої / Потрібні цій заблуканій дитинці?». Часто разом із Петром Гордійчуком поет рвав яблука та груші й привозив творчій молоді на садибу Михайла Коцюбинського, де тут-таки сполом влаштовували читання віршів про яблука й груші. Медійникам письменник оповів родинну притчу про те, як кілька разів висаджував молодий яблуневий сад у батька під вікнами, а хтось поночі той сад викорчовував (пізніше батько зізнався синові, що мав наміри садити біля хати саме картоплю й іншу городину).

Контрасти, градації, поєднання малого й великого, літота й гіперболізація – улюблені прийоми зображення у пейзажно-філософських катренах: «Білі гуси на сірім льоду, / Чорний кінь і маленька хатина...», «У міжгір'ях тече Дніпро, / А Карпати течуть у вічність». («Білі гуси на сірім льоду...») [4].

Вражає лаконізм кадрування історії СРСР, краєвидів колоніальної держави-монстра. «Байкальський пейзаж» – поезія-образок схожа на кінохроніку, де перша й остання частини восьмистрофної поезії оповідають про природу Байкалу [4]:

На скелях – сосни низькорослі,
Внизу – розгніваний Байкал.
Криві та чорні, бідні сосни,
І вітер виє, мов шакал.

Друга й третя – розкривають через алегорію природу вільних людей, яких, мов сосни, покинуто на виживання у прибайкальських скелях; автор застосовує тюремний сленг і алегоризовані натяки (стелять – дурять, сосни – люди): «Отак-то гордим соснам стелять, / А там, колись, в Байкал зіпхнуть». П'ята й шоста строфи – портретування в кадрах байкальців, які «немов змайстровані у зруб», у них «на вітрі дублені обличчя / і кровоточить кутній зуб». Найпромовистіша зі строф – передостання: «Тут куркулі колишні й зеки, / Тут Львів, Тернопіль, Конотоп. / Татари, українці, греки – / Всесвітній рейвах і потоп». В останній строфі автор застосовує улюблений прийом контрасту: «Наглядачі старі й шакали, / І десь, можливо, поруч Бог» [4].

По-пророцькому сприймається «Кримський пейзаж», де в традиціях пейзажування виписана лише перша строфа: «Берег моря. Гори тут похмурі, / Сірі, як совдепівським екран», а з другої строфи наростає публіцистичне напруження: «Феодосія простора, і піщана, й затишна, глуха. / А була ж там Кафа. Сльози й горе. / Сумно й зараз, бо судьба – лиха»; у третій – кульмінація: «Щось про Україну прокричало, / Цьвохнуло жорстоко, як батіг»; у четвертій – розв'язка: «І мовчить. Надіється на Бога, / На аллаха чи на когось ще, / А в душі – неспокій і тривога, / Ще й періщить болісним дощем»; п'ята – прогностичне одкровення: «Цей півострів Кримський / Начебто і наш, і наче й ні. / Тут в полоні мова українська, / Навіть чайки наші й ті сумні». Іронія подій 2004 р. в останній строфі (після ідейної п'ятої) транслюється через персоніфікацію найменшої одиниці національної валюти: «Лиш по-українськи піють півні / Й наша гривня ходить на базар» [4].

За допомогою улюблених контрастів і порівнянь, якими поет часто інкрустує образ жінки, розбудовані найліричніші любовні вірші («Передзим'я закоханих») [4]:

Тільки осінь для нас – не осінь,
Передзим'я оце – на двох.
В золотистім твоїм волоссі
Грає сяйво іскристих строф.

Ти й сама, як чутлива скрипка,
Ти й сама, як туга струна.

А душа то зітхне, то скрипне,
То весела, а то сумна...

Найдовершеніша перлина любовної лірики Василя Кобця – «Живем з тобою мріями колишніми...»: вона не декларативна, як-от «Любов горить, сміється й плаче...», тут поєднані форте надій та піано спогадів, що переходять у несподівано приємне ліричне глісандо: «Така ідилія – вареники із вишнями, / Півтемінь в хаті. І горить свіча. / Не свято – ні, просто собі субота, / в сорочці ситцевій чи вишитій...», «Не випадково нині біля мене / Ти гілочкою вишні зацвіла... », «І тішить затишком надійне слово «вдома», ніякої розлуки, хай їй біс!». Ідея в останній строфі нагадує конструювання ідилії, українського раю на землі: «Ми будемо тепер довіку вкупі. / Я в Бога саме цього і просив. / Я знаю: там, де твоя ніжка ступить, / Ростимуть квіти дивної краси» [5].

Молитва «Дай, Господи, спокійно день прожити...», що фіналізує збірку «Що запишу у книгу Життя» у своєму стрижні містить те, що завше, у будь-якій формо-видово-жанровій площині на форте проголошує Василь Кобець як поет трибун: «Благослови, щоб слово рідне квітло, / І щоб народ не дав себе на глум». Візійна риторична поезія «Загубив я ключі від раю» містить несподіваної сили одкровення, втілене в риторичне формулювання, в інтонаційний та в образний контрасти («товчуся..., кую... – будьмо! до зустрічі...», «в сірих буднях – у раю»): «Та й товчуся в цих сірих буднях, / Важко щастя своє кую... / Ну, та зрештою, люди... Будьмо! / І до зустрічі у раю» [4].

Подібні інтенції, гедоністичного й гуманістичного спрямування, характеризують поезію «Любіть цей світ». Отже, можемо зробити висновки про те, що художні й публіцистичні катрени Василя Кобця не є медитативними й відкрито тенденційними в своїй основі, хоча їм притаманні прямі характеристики, як і віршам Василя Симоненка. Саме Симоненкові вірші, як і Шевченкові, Стельмахові й Стусові, подолянин часто цитував співвітчизникам, навчав в їхньому фарватері учасників обласного літературно-мистецького об'єднання ім. Василя Стуса.

Твори збірки «Що запишу у Книгу Життя?», а це здебільшого філософська й історіософська поезія, сповнені автопортретності, ліплення авторитетів для нації на фоні доби; така палітра – це власний авторський канон і сповідь водночас. У поезії «Ну та й що там? Співав і тішив...» подолянин написав про себе в ліричному тонуванні: «Був широким таким, як степ...», «Був я ніжним подільським вітром...», «Був тривожним, як ранній грім...». У сповідальній медитації «Нема мені прощення та й нема...». Автор максимально відвертий у порівняннях: «Я весь – як біль. Я сам в собі – слеза, / Як вовк самотній, у темнючій пущі...» (тут вельми відчутні паралелі зі Стусовим «самосабоюнаповненням», інтонаційні паралелі духовного самотництва споріднені зі Стусовою мініатюрою «Вовком вити, горілку пити...»). У поезії «Поранений птах» із однойменної збірки поет написав про себе в традиціях лицарства (донкіхотства) й ліричного портретування шістдесятників (графічного й мозаїчного): «Я – вершник із подільського села, / Що проти зради, смерті і підлоти».

Підсумувальна поезія «Присядемо на дорогу» – багата поєднанням ритмів і мотивів; автор звертається в головній християнській молитві до власної самості, окреслюючи її сутність. Суб'єктивна форма авторської свідомості транслює читачеві невтомного борця-християнина, творить образ письменника як монолітно-каркасний, споглядальний, у традиціях національної історії й культури [4]:

Присядемо на дорогу,
Помолимося Богу.
Світає неба рожева черінь.
Во ім'я Отця і Сина,
І Святого Духа.
Амінь.

Я – від Бога,
Від Бугу,

Від Богуна,
Я – від міста
На ймення Вінниця.
Гне судьба мене, та не згина,
Маю всього по вінця.

За плечима у мене – Іван Богун,
Та живеться йому не просто.
Творчий час мій в шаленім бігу,
Пролітає крізь мене гостро.

Отже, Василь Кобець – поет-трибун, поет-ментор і поет-медіум, літературна сильвета якого поєднує ліризм і публіцистичність, неоромантичну щирість і символістську вишуканість, де любов до України – понад усе, де є відверте протистояння режиму й вихлюпні почуття без фальші до людей праці, до природи, до жінки, до української культури, зосібна – до пісні. Психологізм порівнянь, епітетів, нескладних метафор, контрастних переходів і риторики – наскрізний, що допомагає ретранслювати внутрішній світ ліричного героя-борця й обсерватора. Як і в класиків української поезії, історична й сучасна Україна в інтерпретації подолянина невіддільна від образу неньки й від образу дружини, матері його двох синів, котрі так само, як і Василь Кобець, просперують на теренах державництва й мистецтва.

Література

1. 3-над Божої ріки: літературний біографічний словник Вінниччини. 2-е видання, перероблене і доповнене / Упорядкування, загальна ред. А. М. Подолинного. Вінниця: Континент-ПРИМ, 2001. 408 с.
2. Зелененька І. А. Традиції Василя Стуса в сучасній подільській поезії / І. А. Зелененька // Художня творчість у контексті проблем її вивчення. Збірник наукових статей / Ред. колегія. Бар : Барський гуманітарно-педагогічний коледж ім. М. Грушевського, 2015. 202 с. С. 27-34.
3. З іменем Кобзаря. Вінниччина про Тараса Шевченка / Упорядник А. М. Подолинний. Вінниця : Консоль, 2013. 304 с.
4. Кобець В. Д. Що запишу у Книгу Життя?: Поезія / В. Д. Кобець. Вінниця : Книга-Вега, 2010. 44с.
5. Квіт подільського слова. Антологія творів сучасних письменників Вінниччини / Під ред.: Рабенчука В. С. Вінниця, ТОВ «Консоль», 2010. 544 с.
6. Краса України: Твори поетів і фотохудожників Вінницької, Тернопільської та Хмельницької областей про рідне Поділля / Під ред.: Б. Бастюка, В. Рабенчука, М. Федунця. Вінниця : ДЦ «ДКФ», 2006. 160 с.
7. «Ми в дорогу вийшли на світанні». Літературно-мистецький альманах / Ред. В. Д. Кобець. Вінниця: ФОП Данилюк В. Г., 2009. 288 с.
8. «Миле серцю Поділля». Поетична антологія / Упорядн. В. П. Сторожук. Вінниця : Книга-Вега, 2006, 160 с.
9. Стоголосся: поетична антологія Вінниччини ХХ ст. / Упорядк., вступ. слово «Лети ж, рідне слово», біогр. довідки А. М. Подолинного, Вінниця : Континент-ПРИМ, 2002, 432 с.

ДО ПОЕТИКИ ЖИТТЄВИХ КОНТРАСТІВ ТА ЕСКІЗНОГО ОДИВНЕННЯ ВІКТОРА МЕЛЬНИКА

Віктор Мельник – відомий не лише в Україні поет, прозаїк, перекладач, літературний критик, громадський діяч, член Національної спілки письменників України, Асоціації українських письменників, лауреат Подільської літературно-мистецької премії «Кришталева вишня» (1995), Всеукраїнської літературно-мистецької премії імені Степана Руданського (1998), Всеукраїнської премії імені Михайла Коцюбинського (2006), літературної премії імені Ярослава Дорошенка (2013) за книгу «Трильярди сонетів», Всеукраїнської літературно-мистецької премії імені Євгена Гуцала (2016), а також дипломант і кавалер медалі Лер-

монтова М. Ю. «За подвижницьку перекладацьку діяльність і популяризацію слов'янської поезії» правління Московської міської організації Спілки письменників Росії (2015).

Народився 5 жовтня 1958 в селі Краснопілці Уманського району Черкаської області, шкільництво пов'язане з Ладижинкою, що на Уманщині, де жив із матір'ю до 1975 року; саме в ранньому юнацькому віці Віктор Мельник і почав писати вірші. Вступивши на радіотехнічний факультет Вінницького політехнічного інституту, переїхав на Поділля, до Вінниці; після першого ж курсу навчання, відчувши потяг до красного письменства, обрав для отримання вищої освіти філологічний факультет Вінницького державного педагогічного інституту ім. М. Островського [1].

Юнацький світогляд змінила військова служба в залізничних військах (неподалік від Горького (тепер – Нижній Новгород, РФ), на Далекому Сході, у м. Свободному Амурської області). У червні-грудні 1978-1980 роках працював в геологорозвідувальній експедиції радіометристом, трактористом і помічником бурового майстра в Магаданській області [3]. Із 1981 року, повернувшись до Вінниці, працював у Коло-Михайлівській восьмирічній школі, у Вінницькому районному будинку піонерів, на радіоламповому заводі, у редакції газети «Колгоспна зоря», а також старшим редактором в Вінницькій обласній універсальній науковій бібліотеці імені К. А. Тімірязєва [7].

Із 1984 року, здобувши вищу освіту, Віктор Мельник працює на журналістській ниві, що не перешкоджає літературно-художній та науково-критичній творчості; практикує як кореспондент газет «Комсомольське плем'я» (згодом «Панорама»), «Вінницька газета», «Вінницькі відомості», «День», «Україна молода», стає співзасновником і редактором літературно-художнього журналу «Згар» [3]. Із 2012 року – заступник редактора газети «Українська доля», прес-секретар Дніпровського екологічного прокурора, старший науковий співробітник «Книжкової палати України імені І. Федорова»; із 2014 року – старший науковий співробітник Вінницького обласного краєзнавчого музею; із 2015 року – заступник головного редактора газети «Літературна Україна». У 2016 році обіймає посаду редактора Радіокомпанії «Місто над Бугом», із грудня 2014 року – секретар Національної спілки письменників України з регіональної політики, із вересня 2016 року – перший заступник голови Національної спілки письменників України.

Науково-критичний талант Віктора Мельника вияскравився в упорядкуванні книг «Микола Трублаїні. Великим сибірським шляхом. Вибрані публікації 20-х років» (2000), «Тор Ланге. Під небом Еллади» (2000), «Петро Крижанівський. У Чорнокуті. Новели» (2011), «Юрко Гринюк. В кровавому танку. Вибране» (2016), а перекладацький – у численних перекладах знакової лірики із англійської, німецької, шведської, данської, чеської, польської, латиської, болгарської, грузинської, білоруської, російської, сербської, словенської, хорватської мов, зокрема, із англійської – книг Джона Фаулза «Арістос» (2003), із білоруської – збірки сонетів Фьодара Ястраба «Мозаїка буття» (2013), із болгарської – збірок поезій Анжели Димчевої «Сезони душі» (2014) та афористики «Голки вві сні» (2017), збірок віршів Бойки Драгомیرهцької «Animal Planet» (2014), «Читання піску» (2017), із чеської – збірки поезій Броніслави Волкової «Неприналежність» (2014), із російської – збірки віршів Валерія Латиніна «Сповідь побічного сина» (2014), із польської – збірки поезій Марека Вавжинського «На маргінесах» (2015), із хорватської – збірки поезій Діани Буразер «Час, який нам залишається» (2015). Переклад книги Джона Фаулза «Арістос» (2003) став «Книжкою року» в Україні в номінації «Софія» (Сучасна філософія та гуманітаристика) за версією агенції «Еліт-профі» [11].

Перші неоромантичні вірші Віктора Мельника, із виразними симоненківськими ідейно-тематичними акцентами, надруковані в газеті «Уманська зоря» (1975), далі – військова періодика, «Комсомольське плем'я», «Вінницька газета», «Вінниччина», «Вінницький край», «Літературна Україна», «Українська літературна газета» та ін. Віктор Мельник – автор близько півтисячі літературно-критичних статей, рецензій, передмов та портретних замальовок про мистців слова рідного краю. Виступив редактором і укладачем власних поетичних збірок: «Просто вірші» (1991), «Вишуки» (1992), «Вибрані ночі» (1999, 2006), «Ескізи на

воді» (2011), «Трильярди сонетів» (2011); книг віршованих літературних пародій «Кнопки для крісел» (1994), «Браття во хвості» (1997); детективного роману «Двійник невідомого контрабандиста» (2005); історико-літературного нарису «Тор Ланге. Життя і творчість» (2001); літературно-критичних збірників «Віддзеркалення» (2006), «Рефлекси» (2009), «Відближення» (2010); документалістики, публіцистики та есеїв: «Долі в інтер'єрі історії» (2006), «В пам'яті авторучки» (2007), «Тридцять кримінальних історій» (2007), «П'ятдесят кримінальних історій» (2008), «Мешканці вибуху» (2010), «Літературними стежками Поділля» (2015) [7].

Вірші Віктора Мельника перекладені англійською, іспанською, французькою, турецькою, болгарською, польською, чеською, російською, хорватською та грузинською мови. У 2013 році в Болгарії у перекладі болгарською побачила світ збірка «Ескізи вѣрху водата» («Ескізи на воді»).

Першим привітав талант Віктора Мельника Михайло Каменюк, а появу книг – Анатолій Бортняк; різко висловлюючись про спадковість соцреалістичного стибу в літературі України, виступаючи проти «барабанів епохи», він назвав молодого поета в рецензії на першу книгу «Просто вірші» (1991) «абсолютним Дон-Кіхотом», бо саме «дон-кіхоти зберегли красвидам та людським замилюваним поглядам вітряки, проти яких вони нібито активно боролися» [2]. І справді внутрішня боротьба, протиріччя, контрасти, спазматичні мазки властиві його перу, разом із тим, у лірику не проникла як домінанта суха публіцистичність, радше, відчутні необароко й маньєризм; про це писали в науково-критичних розвідках та в публіцистичних оглядах М. Сулима, О. Соловей, А. Подолинний, М. Потупейко, О. Шалак, М. Стрельбицький, В. Лазаренко, М. Холодний, С. Дзюба, Ю. Сегеда, І. Зелененька, В. Борецький, В. Рабенчук та ін.

Збірка «Трильярди сонетів» (2011) внесена до «Книги рекордів України» за «унікальну експериментальну спробу розширити до універсалізму традиційний поетичний арсенал класичної форми сонета» [4], адже складається з чотирнадцяти сонетів з єдиною системою римування із взаємозамінністю рядків, де кожний у будь-якому сонеті можна замінити іншим, тотожним за місцем у структурі будь-якого з інших творів у сонетарії (відтак кількість комбінацій, тобто усіх можливих взаємозамін рядків, становить 11 112 006 825 558 016 – понад 11,1 квадрильйона; це й опрозорує семантику назви збірки). І хоч філігранні сонетарії є в доробках Дмитра Павличка, Миколи Зерова, Максима Рильського та ін., а подоланина надихнув французький поет Ремон Кено книгою «Сто тисяч мільярдів поезій», що має подібну концепцію (із кількістю комбінацій – понад сто трильйонів). Віктор Мельник зауважив, що не наслідував французького колегу, а скористався ідеєю форми, відштовхуючись від компонування вінка сонетів); до того ж кожний із чотирнадцяти сонетів є оригінальним, цілісним, разом із тим – компонентом цілісного світоладу з функцією взаємопроникнення, а тому читачі можуть і не вдаватися до експериментів, колажування й алгоритмізації [4].

Ліричні твори, котрі увійшли до поетичної збірки Віктора Мельника «Ескізи на воді», справді схожі на ескізи. Форма творів (осібні катрени, двострофні поезії, астрофічні мініатюри на 8-10 рядків); загальна настроєвість, що нагадує дотики, сенсуалізм одкровеннь-спостережень ліричного героя (іноді – скептика, іноді – ніцшеанця) свідчать саме про це. Вірші «Ескізів на воді» є чіткими імпровізаціями, невеликими експромтами, котрі нагадують, якщо порівнювати з музичною формою, етюди й регтайми; окрім того, чималу увагу поет звернув на образи-символи води (дощ, злива, сніг, ріка, струмок) та на їхню звукову інтерпретацію. Пригадаємо тут фрагменти «З зелених думок одного лиса» Богдана Ігоря Антонича, що є власне вершинами ескізописання в національному модерні (дохристиянське мислення в образах – ось, на нашу думку, версифікаційне продовження Богдана Ігоря Антонича у віршах подоланина Віктора Мельника). Експресивні поезії-ескізи невимушено розбудовані навколо промовистих образів-символів, нанизаних доволі обережно, маньєристично:

Стоїть такий снігопад!
Здається, голки ялинок
В імлі вишивають сад

Хрестиками сніжинок. [9, с.29]

Розчиняючись у густих медитаціях різних років і збірок, важко визначити тематичну домінанту й видовий акцент у палітрі жанрів: це філософські й пейзажні замальовки (ескізи, шкіци, набризки, пастельки), іронічні й еротичні градаційно-бурлескні мініатюри, країнознавчі одкровення на одну строфу з питомою риторичністю або ж із чудернацьким антропоморфізмом, із улюбленими плетіннями порівнянь і метафор: «Пальчики хвиль незліченні», «Довгі хмари – як божі пейси», «І ллється дощ – прозора кров повітря», «...повітря надчутливі нерви», «Прихід весни – як вихід із тюрми». Неоромантичні візії з плином часу трапляються все рідше, змінюючи вектор до чуттєвого гносеологічного експерименту.

Подолянин із холоднорівським тембром ліричного форте не заперечує народних традицій, йдучи за протоукраїнським образотворенням, до прикладу, ототожнюючи весну з гарною молодого жінкою:

Зелену скинувши сукничку,
Весна, як в душ, у дощ ввійде,
Між пагорбів помчиться річка,
Немов струмочок між грудей [9, с.33].

Вражає невимушена, недекларативна необароковість і делікатне одивнення в мініатюрі «Вечір. Вітру непомітний пальчик...» [9, с.45]:

Вечір. Вітру непомітний пальчик
Мокрі струни пробує в садах,
Тихий дощ – лінивий барабанщик –
Паличками стукає об дах [9, с.45].

Любовні вірші вінничанина – це філософські одкровення навколо екзистенції любові, ба навіть навколо її семантики (високого), що протистоїть мирському-буденному, а отже, низькому (мініатюра на дві строфи «Кілька годин для щастя» своїм медитативним стрижнем нагадує відомий роман Вільяма Теккерея «Ярмарок марнославства», власне, нагадує назву й символ, що містять осуд марнотності земного існування) [8]:

Кілька годин для щастя.
Вечір. Музика. Ти.
Це випадання часу
Без виправдання й мети.

Пауза – на півтоні.
Став годинник. Затих.
Зустріч.
А все, що потім, –
Ярмарок суєти.

В елегантних любовних мініатюрах, що є, власне, думками за жанром, помітний вплив неоімпресіонізму й платонізму, це, як правило, кілька мазків, які супроводжуються емоційним відкриттям [7]:

всю ніч
темрява просвічувалася
твоїми очима
здалося навіть
учора ми
не розлучалися

Інтимні візії Віктора Мельника мають модерністське амплуа, вони лекально невибагливі в пліні розгортання думного одкровення ліричного героя, схожі на словесні інкрустації, невеликі текстуально [10]:

Сховаємось від світу і від світла .
Тут пересуди людські не дістануть.
Твій одяг – тільки темрява й повітря.
І я тебе пів подихом роздягну.

Роздягання жінки стає культом для ліричного героя багатьох любовно-інтимних віршів подолянина, мініатюр, де складно вивершити сюжетотворення й бути зрозумілим й вичерпним тематично; тут ще нема еротики й епатажу, адже автор дотримується модерністської вишуканості із дуже помітною риторикою фаталізму [8]:

До тебе припасти, у тобі пропасти,
Хай навхрест вуста перекреслюють ніч,
Додолу спадають одежі та маски,
Як віск, що спливає зі сплавлених свіч.

Подібні мотиви прикрашають мініатюру «І ніч, і небо», це сплав неоімпресіоністських і неосимволістських спостережень за природою, як за бажаною жінкою [7]:

І ніч, і небо – ні кінця, ні краю.
Дві зірки догасаючи летять,
Мов негритянка перед сном скидає
Сережки на глибокий оксамит.

Віктор Мельник – автор блискучих неримованих мініатюр, схожих до ритуальних формул (де панують ребусність і шаманізм), схожих до мініатюр Миколи Холодного, Михайла Григоріва, Олега Лишеги [4]:

засинати в твоїх обіймах
просинатись в твоїх обіймах
жити в твоїх обіймах

Природа, як символ Творця, від мікро до макро, у зв'язках причиново-наслідкових, постає діткливою, відфольклорною (казковою, міфологічною) й розчулено-діткливою, схожою до тичининської [7]:

Кожна пташина
несе з собою
свій вітерець,
що обійнявся з крильми,
і від нього важко лопотить повітря,
як од подиху
величезного невидимого вола,
в легенях якого
живуть мільйони маленьких вітерців
і випурхують на волю.

Отже, публіцистична, філологічна й філософська ойкумени постаті Віктора Мельника є, власне, формами розмислу над особливостями світотворення й відображення цього примхливого й делікатного розгадування і споглядання смислів у мистецтві, а також експериментом, котрий триває на рівні осягнення слов'янської белетристики, сонетної та ескізної манер, маньєристського осягнення краси жінки, неоекспресіоністського заглиблення, котрі тривають. Цей експеримент і справді можна називати ескізним одивненням.

Література

1. Бортняк А. Поетичний експеримент / А. Бортняк // Вінницька газета. 1993. 14 травня.
2. Бортняк А. Просто відгук / А. Бортняк // Подоля. 1992. 21 травня.
3. Вінниця журналістська: довідник / ВОО НСЖУ; автор-упорядник Володимир Лисенко. Вінниця, 2010. С. 145.
4. Дзюба С. «Світ розламався, як світло об кристаль» [Про книгу Віктора Мельника «Трильярди сонетів»] // Українська літературна газета. 2013, № 18 (102). 6 вересня.
5. З-над Божої ріки. Літературний біобібліографічний словник Вінниччини / Упорядкування і загальна редакція А. М. Подолинного. Вінниця : Континент-ПРИМ, 2001. С. 221-222.
6. Знаменні і пам'ятні дати Вінниччини 2013 року: хронологічний довідник / ВОНБ ім. К. А. Тімірязева; уклад. О. Ю. Антонюк; відповідальна за випуск Н. І. Морозова. Вінниця, 2012. С. 229-230.
7. Квіт подільського слова: антологія творів сучасного письменства Вінниччини / за ред.

В. С. Рабенчука. Вінниця, 2010. С. 249-262.

8. Мистці слова Вінниччини. До 45-річчя обласної організації НСПУ: довід.-хрестом. Вид. / Упорядник А. М. Подолинний. Вінниця: Консоль, 2015. 224 с.

9. Мельник В. І. Ескізи на воді. Поезії / В. І. Мельник. Вінниця: ФОП Данилюк В. Г., 2011. 96 с.

10. Сулима М. Et caetera! / М. Сулима // Слово і час. 1994. № 4-5.

11. Сучасні письменники України: бібліографічний довідник / упор. Анатолій Гай. Київ: Київське обласне творче об'єднання «Культура». Біла Церква : Буква, 2011. 587 с.

ОСМИСЛЕННЯ ІНТЕРВЕНЦІЇ, ПОДІЙ РЕВОЛЮЦІЇ ГІДНОСТІ Й АТО У ВІРШАХ ПОДОЛЯН

Сучасна героїчна поезія – це той матеріал, який найшвидше, динамічно та перманентно створюється, поширюється й забезпечує процес націоналізації, мистецької комунікації між поколіннями, різними соціальними групами. Українська поезія ХХ-ХХІ століть, що постала на фундаменті середньовічної, барокової героїки [5], характеризується поєднанням національної історії зі сучасністю і є спазмом, рефлексією навколо патріотичних і національних почуттів. Проте, коли ідейно-тематичний спектр героїчної поезії ХХ століття визначається описами історії (батальних сцен, повстань, військового побуту), звеличенням героїчних особистостей, ХХІ століття є спалахом невеликих за розміром римованих творів, верлібрів із кінцесвітніми візіями, зіткненням метафоричних медитацій у стилі необароко та рефлексивних інтуїтивних осянь [11].

Сучасну подільську поезію, яка увібрала в себе філософські знання (Фройд, Ніцше, Фуко), евангельські притчі й образи, фольклор, міфологію можна умовно поділити на три гілки: а) інтелектуальна (філологічна) й публіцистична поезія, що не відійшла від традицій високого українського модернізму, від неоромантики (Анатолій Подолинний, Василь Кобець, Валентина Сторожук, Олена Вітенко, Жанна Дмитренко, Петро Зарицький, Юрій Сегеда); інтелектуальна-спазматична поезія (Сергій Татчин, Катерина Калитко, Андрій Стебелев, Ірина Зелененька, Валентина Гальянова, Вікторія Гранецька, Сергій Гула та ін.); б) неонародницька, неоромантична, у якій переплітаються пісенність, пародіювання, травестії, ліричний герой часто є ментором, рупором доби або новітнім юродивим, котрий кидає виклик суспільству, борцем-воїном у віршах і в житті (Влад Сорд, Олександр Стусенко, Олесь Сенів, Михайло Буздиган, Максим Караулан, Олександр Мамай та ін.); в) власне постмодерністська чи післяпостмодерністська, сповнена експериментів, пошуків, епатажу, мішури, карнавалу, відчаю й відчуття кінця світу (Василь Пастушина, Наталка Гомель, Марина Озеранська, Анастасія Ісько, Дарка Саніцька, Анастасія Дан, Наталія Беспалько та ін.). У представників усіх трьох гілок є зразки героїчних творів, написаних напередодні 2014 року, власне про події 30 листопада на майдані (кривавий розгін студентів та інших прихильників вступу до ЄС), про втрати і здобутки майдану, опір інтервенції, про воєнні події. На жанровому рівні це політичні вірші, хроніки, поеми й балади, присвяти героїчним особистостям, епіграми, голосіння та славні. Як і поети епохи бароко, подоляни-сучасники, розмірковуючи про смерть героїв Небесної сотні, резюмують, що людське життя – мить у вічності, а суть у ньому – геройська слава, така, як козацька, – смерть у боротьбі за свободу і за Україну (саме тому в галичанина Олександра Ірванця, засновника Бу-Ба-Бу з'явилася поезія, присвячена Надії Савченко, а в подолянина Максима Караулана, одного з лідерів «Інверсії серця» – Герогію Гонгадзе [5]). У багатьох віршах згадуються образи й мотиви лемківської пісні «Гей, плине кача по Тисині...» або створені ремінісценції за нею.

Коли звернемо увагу на інтерпретацію історичних часів, зауважимо, що національні герої, від Святослава й до вояків УПА, не гіперболізовані, не гіпертрофовані [5], а ліризовані й оповиті легендами [11]. Для свідомої молоді, що згуртувалася навколо формацій «Новий Шинок» [1], «Інверсія серця» [1], котрі виникли на Барській землі (першою спільною акцією цих двох формацій став ініційований Василем Пастушиною виступ у жовтні 2012 року під стінами будинку, де певний період жив Михайло Коцюбинський; акція була підпорядкована

меті збереження архітектурної пам'ятки) [3]; прикладами і дороговказом є вої-русичі, козаки-запорожці, гайдамаки, січові стрільці [11], вояки УПА, Небесна сотня [4].

Але героїчна тематика — то ще не власне героїчний світогляд. Поезію Анатолія Подолинного героїзм не лише насичує на тематичному рівні, а й коригує її психічну доміную. Це героїзм органічний, що вербально проявився після проголошення незалежності України, незаангажований, далекий від зовнішніх впливів, але не стихійний й не абсолютний, бо це героїзм людини-вченого, національно покривдженого в СРСР, для якого вільний науковий і поетичний дискурс кінця ХХ – початку ХХІ століть є реваншем, що детально виписано в неримованому, але ритмізованому, ретроспективному монолозі-звертанні «Мова»: «Мово, ти смалила мене гострим вогнем / і обкладала кригою. / Пригадуєш вихудлого тата, / що на одній нозі придибав додому з війни? / Рідку кукурудзяну бевку в сорок сьомім? / Арешт батька і постріл п'яного міліціонера в хаті?» [10, с.106]; картинними є численні спогади, що засвідчують безправність, важкий шлях українців до самототожності: «Як я ненавидів тебе, / коли в школі нерозумний учитель / шарпав мене за куфайку і кричав: / « – Твій батько в тюрмі! / Ти до нього хочеш?» [10, с.107].

Герої поезій-образків Анатолія Подолинного, схожих за ритмо-мелодійною картиною, пафосом і притчевістю до віршів-історій Ліни Костенко, як і сам ліричний герой, вільні від усякої думки про духовну чи матеріальну нагороду, бо патріотична позиція, щоденний героїзм на рівні виховування й виконання нації – найвища й єдина гідна нагорода, що дорівнює безсмертю. Саме тому світ стоїть «не на золотих стовпах, / а на Тарасах і на Василях» [9, с.6], а в нащадків тоталітаризму «погляд – як постріл / у кожне українське серце» [9, с.6]. Героїзм віршів поета-просвітника традиційно впливає з національно-державницького патріотизму і характеризується екстатичним піднесенням – це опір усьому імперському, промосковському, що найпотужніше звучить в актуальній сатиричній інвективі «Московський вітер», у повчанні-заповіті «Порятунок»: «Встають мільйони рідних душ / за нашу вільну душу» [9, с.8], «Щит державний не візьме іржа, / тільки треба, щоб кожний держав» [9, с.8]. Загалом поезія Анатолія Подолинного є синтезом найвищих ідейних рис і вольових прагнень українського патріотизму й нагадує монумент героїчного світогляду – шлях через випробування, проречений у «Мові», це шлях нації, переданий в образі долі рідної мови, через заборони до екзальтації: «...почувався я більш безсилим, / аніж рішучим, . коли тебе роздирали, толочили, місили ногами, / чавили лавкою до стіни, / як колись татарва дітей наших, / гвалтували, ламаючи ребра, / і тяжко били по голові. / Та ще й нині тебе відпихають у куток, / але ти вже пручасешся...» [9, с.108].

У корпусі віршів про сучасну українську героїку вирізняється поезія Андрія Стебелева «Повій», воїна-афганця, очільника дипломатичних місій у США та в країнах Африки, чия родина й нині займається підтримкою ЗСУ у ході ООС. Твір має епіграф: «І я ніколи не загину» (Юлія Броварна). Письменник іронізує навколо традиційного прийому романтиків і неоромантиків, відштовхуючись від цитування, покрізь призму еkleктики спогадів і уламків аналізу світової армади витворює інтригу й, урешті, ініціацію (у християнському розумінні перетворення на землю, на прах вельми просте, а проте автор наголошує на тому, що це рідна земля, незнищенна, які б не були вітри, чужі й холодні) [12]:

«Повій, повій на Україну,
Холодний вітре».

Я до руїн ніяк не звикну
Й, певно, зникну:

Не за кордон
У блиск вогнів, імлу готелів,
Не в самогон –
На дно похміль, страхів куделю;

Не розчинюсь в імлі склепінь

Пекельно-райських,
І не в котлі
На самоті під Іловайськом.

Я стану колом на воді.
П'янким містралем,
Ужинком, вчинком – і тоді
Землею стану.

У поезії «Подив» Сергій Татчин використовує іносказання для ілюстрації тактильної пам'яті, пам'яті почуттів, радше, конфлікту навколо почуттів, який видається схожим до батального, на морі [5]:

Це – ніби на виході із моєї гавані
ворожий есмінець – на міліні, на дні,
розполовинений торпедою в одній із воєн.
Саме так пам'ятають колишнє двоє.

По-симоненківськи, публіцистично, на межі риторики неоромантизму й спічу написала про Небесну Сотню Тетяна Коноваленко («Небесна Сотня в серці України») [1]:

Небесна Сотня в серці України –
це рана, що кровитиме завжди...
Виводячи моральність із руїни,
чи вбереже Україну від біди?
Небесна Сотня кату не здалася,
жахи пізнавши кровопролиття,
Багато днів, як гірко вознеслася,
віддавши революції життя...
За майбуття, за правду, за свободу
змагались ті, хто різко так поліг.
Дай, Боже, українському народу
тих пам'ятати, хто стояв за всіх!

Відомий подільський медійник Олександр Мамай, ініціювавши відому дискусійну, про-вокативну програму журналістських розслідувань «Стежками війни» на телеканалі «Zik», із 2016 року, здійснивши серію поїздок на «передок війни», у «сіру зону», заглибився в публіцистику та в поезію на відповідні теми [1]:

Під Слов'янськом – прострілений хрест.
Між словами «спаси и сохрани» –
безодня, діаметром 12,7.
Всім, хто згинув, – збережена пам'ять.
Всім, хто вижив, – врятований ранок.

Він не шкодує звинувачень на адресу земляків (свого часу з товариством однодумців перепиняв у Вінниці автобуси з тітушками й перешкоджав їм у виїзді до Києва): «Рабом прикинутись найлегше, / Зваливши цілу кіпу бід / На когось іншого, / Купивши собі прощення на обід»; автор застерігає, що шлях українця, як шлях Хоми невір'ящого, може бути й без храмів золотих [1].

Належне ідейне й мистецьке сприймання поезії Ірини Зелененької вимагає від читача високого рівня культури, знання національної історії, оскільки мистецтво, історія й сучасність тісно переплітаються в її творах, як і християнська трагічність та дохристиянський, містичний оптимізм, звучать мотиви героїчної самопожертви: «І травина тремтить – Стрільці січовії, раз, два, три...», «Десь, невідомо де упа... упала кісточка. УПА» [2, с.100], «Зими ментальної в'язниці / мене змовчить, неначе Стуса...» [2, с.128]. Героїчний світогляд поетеси й ученого десь понад позитивною чи негативною оцінкою дійсності (критично відсторонений і споглядальний), залежний від емоційно-вольового напруження, від концепції повсякденної шляхетності українця та його боротьби: «І підвали, й ліси, і ставки, і поля, й

Майдан – / мовби Єрусалими; а ми в них Христа чекаймо!.. / Нас кидають – на брата брат – аж іде луна. / Нас, мабуть, убивають. Чи знов одживемо скраю? / Чи візьмемо щити, ті, які не спасли братів, / і підемо стояти пліч о пліч, небо до неба. / Зі щитами ми говоритимемо, бо в них / коридорами пам'яті виснемо – ниніють ребра» [4, с.5]. Особливо гостра, прониклива націоналістична позиція супроводжує всі строфи поезії «Відгомони війн», що була написана за кілька років до сучасних подій, у ній мартиролог національної слави, пантеон української звитяги: «Іван Піхотний, Дмитро Підводний, / Василь Кавалерист, Петро Артилерист, Тарас Танкіст, / Опришок Матвій, Повстанець Олексій, / Снайпер Богодар, Авіатор Назар, Січовик Роман, Гайдамака Степан, Михайло Студент, Павло Дисидент долю випили з горе-вінцями. Боже, будь мені з українцями!» [2, с.101]. Звідси, Україна – космос, війна – хаос, життя – нагода для героїчного виявлення людської природи й наближення через це виявлення до Абсолюту, а духовна перемога громадянина — готовність до жертви в ім'я любові й за Україну. Особливим спазматичним болем озвалися у свідомості мисткині події 30 листопада 2013 року в Києві, коли на майдані Незалежності було здійснено силовий розгін мирних демонстрантів: «Вагітну (така не втече!) кинули й толочили... / Вона не кричала, хрипіла; то хрип України...» [4, с.5]. Пророче зазвучала остання строфа поезії: “Супроти насилля безсилі сонети і станси... / Цей день буде спомином вмерлої Лесі Гонгадзе, / останній день осені! Як вувузела, як дудка... / Ялинку поставлять... на крові... А що буде в грудні?» [4, с.5]; цікаво, що висловлювання про ялинку на крові з'явилося одночасно в віршах поетеси і в мережевих одкровеннях Святослава Вакарчука – мистці на паралелі з подіями публічно висловилися про те, що було на рівні розмовно-побутових реплік пересічних громадян.

Цікаво свого часу, ще до Євромайдану, розвинув міркування про історичний політичний контексти українських звитяг Олександр Стусенко, на лезі між іронією та сарказмом, у поезії «Мажор» (оптимізм музичного гатунку, себто не той, що придатний для суспільної чи державної форм, такий, котрий нагадує «советську молодцеватось») [7]:

Не лаймо, люди, долі злої,
Бо це також одна з облуд.
Є Бог – то будуть і герої,
Прийдуть герої - буде суд!
Нас бичували нагаями,
Нам готували сотні ям.
Тай ми й самі ішли до ями
Й співали славу нагаям!
А нині впали на коліна,
І знову храмом став наш хлів.
Є ми – то буде й Україна:
Для українців і хохлів!

Василь Пастушина, організатор та ідеолог літературної формації «Новий Шинок» не є представником власне патріотичної, героїчної поезії, його царина – сатира, гротеск, карнавал, травестія та бурлеск (він «епатажить», поєднуючи сучасність та історію так, як Іван Франко в «Лісі Микиті» або ж Іван Котляревський в «Енеїді»). Промовистим прикладом є поезія «Наші люди ще пахнуть совковістю...»: «Вже четвертий реактор і нафта / поробили із нас вовків. / Засвітіся для нас, правдо, помежи небезпечних слів, / не дивись на Вкраїну пусто / і світіся нам, і світи, / таємницю мою безглузду, / Україну від нас захисти...» [9, с.8]. Гострим саркастичним спазмом є мініатюра “Розляжусь на небі й на сонці...»: «Розляжусь на небі й на сонці, / розклавши руки і ноги, / в День незалежності рідної держави... / Ніхто й не помітить...» 9, с.14]. У збірці «Стероїди» (2012) є постмодерністська, апокаліпсична візія, що переповнена передчуттями невідвортної війни: «Я впевнений, що дерева – це солдати, / яким гранатами розбили голову і вирвали кишки. / Навколо них копошаться медсестрички, / лікуючи рани, які не залікувати...» [9, с.38]. Те ж саме можна стверджувати й про неоекспресіоністичну мініатюру «Вони прийшли проштрикнути мені серце...», у якій відчувається вплив Миколи Хвильового: «Вони прийшли проштрикнути мені серце / окупаційними гвинтівками. / Я тихо відказав їм: - Прошу» [9, с.52].

Поезія «Гидко» (оприлюднена в 2015 р. у всесвітній павутинці) Андрія Гуменчука – наративних спротив насиллю, війні, вбивствам, бізнесовим домовленостям, через які мільйони кинути на шахову дошку збройного конфлікту (сленг і просторіччя, нецензурна лексика, а також багаті (каскадні) порівняння з II світовою війною, рефрени, тавтології, ретардації, градації, кільце – усе це допомагає створити чітку ритмо-мелодичну картину політичної «гидоти») [7]:

Гидко жити, коли бидло
 Веде людей вбивати людей.
 Бидло не кровожерливе, бидло любляче.
 Як Гімmlер зі своїми кроликами.
 Бидло невігадливе, примітивне.
 Бидло красномовне й харизматичне.
 Настільки, що аж
 «Дозвольте здохнути за Вас!
 Загинути і згинути
 компостом, прахом, гноєм!»
 ...Гидко від цього...

Гидко жити, коли герої минулого
 Стають виправданням для катів майбутнього:
 На ДНР натягнуть шкіра ІРА,
 На мудаків – Робін Гудів,
 На Сталіна – Дон, блд, Кіхота!
 Це як оспівувати Юду
 Бо ж друзі його, Петро й Павло –
 До біса люб'язні хлоп'ята.
 ...Гидко від цього...

Гидко жити, коли вибираєш неприйнятне:
 До влади веди одне із двох зол,
 До лікарні неси одну із двох болячок,
 До ліжка тягни одну із двох курв,
 До старості йди з одним із двох батьків...
 ...Гидко від цього...
 І від того, що вже не страшно,
 І від того, що все одно живеш,
 Гидко.

Від інфернального шляху застерігає Володимир Ліщук в наратологічному брутальному монолозі-посланні «Бляха, шановні!», де ліричний герой – розпачливий спостерігач, філософ-пацифіст, котрий спостерігає картини війни й соціальної анархії [7]:

Бляха, шановні!
 Ви звикли усе рахувати:
 Барелі нафти, коханок Кафки
 І скільки поетів стало вбивцями...
 Ви факти складаєте штиблетами,
 Рахуєте всі книги, нами написані,
 Смакуєте поетичні вбивства немислимі.
 А проте ніхто не говорить,
 Скільки журналістів, лікарів,
 Агрономів, проститутток і перукарів
 Стали вбивцями і навпаки.
 То що ж це тоді, шановні?

Дуже рефлексивно, разом із тим, предметно й конкретно пише про війну подолянка, філолог Наталка Гомель: «Це час, коли підлих гадів / бере під крило війна. / Коли усе вперемішку: / хто під, посередині, на... / Бо не пожаліє й кішку війна.» [архів автора]. Без сумніву, поетка є апологетом модернізму й постмодернізму (її стиль знаходиться на стадії формування і залежить від інтуїтивного вибору жанру), адже впевнена, що «історія – по спіралі», а «у спадок – нова війна» [7].

Подолянка Євгенія Юрченко, авторка філологічної й дидактичної поезії, написала про Майданівську Сотню легку й дуже педагогічну поезію «День пам'яті», лекальну, трибунну, але дуже правдиву у своїй неоромантичній жіночій чутливості [архів авторки]:

День пам'яті про тих, хто відлетів,
Без крил і зброї в небеса глибокі...
Хто жив-палав, але не перетлів!
Хто боронив одвічне та високе!
Козацький дух ввібрали з молоком.
Любов до України – негасима!
І побратимство – мов рікою кров...
Боролися за гідність. Єдність – сила!
Злітали сотнею підбиті Журавлі...
І плинуло Кача десь потічками...
У мирний час, на батьківській землі
Лягли на брук заболено, рядами...
Хто рахував, коли злітали ввись?
Спочатку сотня, далі вже й без ліку...
Світами спогади порозбрелись:
Втирає сльози жінка чоловікові...
Осиротіли в лютому ми всі.
Юнак, мов ангел, в небеса піднявся.
Хтось не почує сміх онуків навесні.
Студентами борці zostалися...
Осиротіла знову, Україно-ненько, ти?
Укотре цвіт найкращий обірвали!
Нехай боронить Бог, оборони ж і Ти!
Вже сотні сотень у борні пропали...

Серед жіночих, материнських голосів Поділля про війну цікаво пише Ірина Федорчук. Темі майданівської боротьби й війни присвячені численні вірші подолянки: «Даленіють...», «Вертайтеся», «Квітка», «Розлилося блакитю небо», «Господи, Боже, коли промине ця пора...», «Ми ніхто? Ми для них тільки м'ясо гарматне?», «У юні очі зазирала вічність...», «Воздасться!», «До українців»; і в цій трагічній палітрі писання подолянки схоже за емоційними акордами до віршів галичанки Наталки Крісман. Осібної уваги заслуговує мартирологічне послання вінничанки «На роковини сина України – Василя Сліпака» [архів авторки]:

А ми, вкраїнці, таки терплячі...
Устань, Василю!
Либонь, характер у нас волячий.
Ніхто ж не силить
Замкнути рота й мовчком мовчати,
Приймати тризну.
А ти, козаче, умів співати
Й любив Вітчизну.
А ти узяв би та й подивився,
Чи щось змінилось.
Ба, ні. Ще кат твій та й не вдавився,
Зло не спинилось.

Багатою на подібну тематику є поезія збірок Марини Озеранської та Анастасії Дан (Зануздової), що здобували, пишучи повнокровні художні твори, журналістську освіту, активно працюючи в публіцистиці, висвітлюючи події Майдану, Революції Гідності. За концепцією другої збірки Марини Озеранської «Схожа до м'яти», лірична героїня знаходиться в центрі подій на майдані Незалежності то паралізована страхом, спостерігає з вікон міського транспорту за смертю: «Бо кожний хоче трохи ще пожити. / А снайпер цілить, грається у гру...» [7, 6]. Дівчина не боїться писати інвективи: «Сусідо, знахабнівши не на жарт, / ти викличеш прокльони сумовиті, / твій Кремль – не бог, твій цар – не Бонапарт» [8, с.11]. Межовий оптимізм, традиції Шевченкових пророцтв допомагають підсумовувати: «Живих нас неможливо втерти в землю / Чи на коліна виставити в ряд. / І зуби предків, наче біла гребля, / блистять до сонця, помстою горять...» [8, с.11]. Геополітична ситуація, крізь призму Євангелія та Апокаліпсису, знаходить відображення в таких поетичних рядках: «Сьогодні кожний ближче до хреста, / чи плем'я то, а чи народ, чи рій. / Агресоре, Крим – то земля свята! / – татарський, український, а не твій» [8, с.13]. Як і Василь Пастушина, Марина Озеранська передчуває наближення війни, чим ділиться із читачем у поезії «На двохсотліття Тараса Шевченка»: «Моя весна без кольорів не буде, / вже двісті років синові Русі! / У час війни хай мир підставить груди / І молиться, як Бог, хоч би днів сім» [8, с.15]. Анастасія Дан (Зануздова), як більшість романтичних дівчат ХХІ століття, то претензійно, то істерійно, то благально звертається до українського солдата, майданівця, активіста: «Обв'яжу рушником тобі груди, / і любистком омий ноги. / Повертайся до свого порога! / Чийсь такий небезсмертний любий» [архів автора], апелюючи до драматичних сторінок історії й до Бога, мислить підкреслено драматично, трагічно й дискурсно: «Над Богом кружляють круки, / хтось пише червоним: Крути» [те ж].

Прикметно, що окремі добірки сучасної героїчної поезії (це вірші Ірини Зелененької, Вадима Василенка, Юрія Юрчака, Сергія Гули, Миколи Кучерявого, Марини Озеранської, Юлії Дудюк), присвяченої трагічним сторінкам 2013-2014 років, упорядкував і з передмовами опублікував у газетах «Подолія» та «Педагог» Вадим Василенко, поет, літературний критик, аспірант Інституту літератури імені Тараса Шевченка Національної академії наук України, який усіляко підтримує літературно-мистецький рух у Східному Поділлі. Вірші Вадима Василенка, які не раз звучали в Барі, є синтезом традиції Євгена Маланюка та неокласики; ліричний герой його творів схожий на неприкаяного новітнього емігранта: «Покинуто збіжжя. / І кров нас цілує, до смерті, мов пристрасть і страх, що віддавна із пам'яті стерті» [4, с.5], «Від Європи до Азії, мов подорожні останні, / У прозорих зіницях завбачимо світло морське» [4, с.5]. Струнка римована мініатюра подолянина Юрія Юрчака «Майданом пливуть човни...» перегукується мотивами й образами з поезією галичанки Мар'яни Савки «Пливуть гроби по морю, як човни...», де піднесені до мученицької загибелі на відкуплення гріхів новітнє козацтво, вільне лицарство: «Козак молодий не встояв – постригся в Небесну Сотню» [4, с.5]; «Герої не вмирають. Просто йдуть / з Майдану – в небо. В лицарі – зі смерті» [6]. Ліричний герой поета, чия манера влягає в традиції історіософської чи й рустикальної поезії, Сергія Гули урочисто, риторично прорікає: «Я вірю, що мій патронташ / Останнім набоем врятує нових коновальців», «Щоб стати героєм, потрібна смертельна огранка» [4, с.5].

Особливо прикрашає публікацію молитва-плач поетки філологічної школи Поділля, започаткованої Тетяною Яковенко та Анатолієм Подолінним, Катерини Девдери «Вже насправді, мій Боже, насправді...», у якій цілий молитовний дискурс навколо подій січня-лютого 2014 року, адже «Янголи шини палять, / Богородиця розбирає брук...»; лірична героїня, подібна до Ярославни на валу, квилить: «На майдані щодня розпинають твоїх Синів, / Забуваючи гнів Твій, Господи, / забуваючи Божий Суд», але, як у величній «Господній молитві», підсумовує: «Стольний Київ стоїть, / Як і Правда, і Сила, і Воля Твоя свята...» [4, с.5]. Лірична героїня Катерини Девдери майстриня епістоли й пише листи учасникові АТО – у чотирьох строфах мініатюри «Коханий, я буду писати до тебе листи» описано кілька сценаріїв розвитку подій на Сході, але кульмінація є героїчна позиція жінки-українки, що перегукується з маніфестом Тетяни Яковенко «Ми українки»: «Я буду писати щодня, щоб ти зрозумів, / Якщо ти загинеш, вони дійдуть

до наших полів, / а ми – твоя наречена, твоя матуся, твоя сестра – / Триматимемо лінію фронту уздовж Дністра» [4, с.5].

Темі свободи, майдану, ідеї соборної, єдиної України присвячені вірші студентів та випускників Барського гуманітарно-педагогічного коледжу імені Михайла Грушевського та Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка (що має науково-консультаційний пункт у місті Барі), Наталії Пенькової, Наталії Беспалько, Андрія Башкатова, Валентина Майданюка, Максима Караулана, Катерини Ільїної, Мар'яни Рубаняк, викладачів Ганни Дяченко, Галини Войналович; окремі, найспазматичніші твори коледжан опубліковані в альманасі «З-над Бугу й Дністра», ініційованому Вадимом Василенком.

Вірші Наталії Пенькової й Наталії Беспалько про майдан та про інтервенцію є неоромантичними медитаціями, наповнені філософськими роздумами, схожими до віршів Василя Симоненка; дівчата обминають слова з межовою емоційністю, їхні переживання стримані, виважені, стилістично й лексично збагачені. Лірична героїня Наталії Пенькової спостерігає й аналізує масштаби трагедії: «Рани заростають полинами, / дихати доводиться в димах. / Хтось пішов у вишеньки так рано – / «град» узяв із мирного життя». Поетка звертається з молитвою до Бога: «Знов регочуть зливи-завірюхи – / знову в корч бере чужий полон. / Грім у груди – вистояти мусьмо. / Господи, не відпускай долонь!» [архів автора]. У Наталки Беспалько є чимало віршів, пов'язаних із темою боротьби проти окупантів, агресорів, за свободу й національне самовираження. Найцікавішою поезією є громадянська: «На хрестах любов пахне волею...» [архів автора]. Твір сповнений переосмисленням жертви Ісуса Христа, осмисленням людських гріхів: «Затуливши очі долонею, / зла рулетка поставила гріх на зеро» [те ж], бо й далі «калініють тіла, як червоний атлас», бо «любов розіп'яли ще хтозна-коли»; вражає вміння завершити твір: «За Ісусом блукаємо, постуємо, / та героями стати не гідні ми» [те ж].

Молода спільнота подолян, очолена барчанами, започаткувала в Барі щорічник «Барські читання» – концертно-фестивальний рух і презентацію творчості сучасних українських письменників. Особливо яскраво прозвучали в цьому контексті поети, чиї вірші мають яскраве громадянське, націоналістичне звучання (мотиви боротьби, жертви в боротьбі часто поєднуються з мотивами кохання), Максим Караулан і Микола Кучерявий. Максим Караулан часто влучний у межах однострофної поезії, яка є одночасно ліричною сповіддю і апокаліпсичним маревом: «За буремними білими стінами / сам на сам зі травневою тишею... / Пахне Господом, грозами, війнами. / У саду смерть чекає за вишнею». У двострофній мініатюрі «Що ви за люди, синочки Юди?» поет і журналіст звинувачує земляків, сучасну владу, які зволікали зі збройним розв'язанням ситуації на Сході: «З вами вогонь, руїна. / Сріблом гарячим залиті груди, / але не Україна». Застосовуючи повтор на початку строфи, наближаючись до фольклорного (вснародного) звучання, автор вдається до прокльону: «Що ви за люди, синочки Юди? / Обрій упився крові. / Вам би до пекла або в Бермуди, / в зуби хулі й чортові» [архів автора]. Микола Кучерявий намагається писати як пророк, поєднуючи в одному творі безліч клаптикових міфів-одкровень, бачень, снів, ілюзій, наслідуючи Євгена Маланюка, Василя Стуса і Павла Тичину: «Як останній солдат, ще стоїть пошрамований Київ. / Мирні кулі, як атом, летять у незламний народ» [6, с.70]. Пророчі картини змінюють одна одну від строфи й до строфи: «Бог окропить дощем, і світ іншими нами нап'ється, / аж у чашах землі порозтануть червоні сніги. / І кресалом добра щит торкнеться залізного серця, І молитвами вигострить пам'ять про сотні могил» [6, с.70]. Остання строфа вибивається зі спазматичного нанизування пророцтв-проклять і є молитовною, автор закликає до терпіння й до боротьби: «Але це не кінець. Бо герої не гинуть у ґрунті. / Легіони стоять і мечі загартованих душ. / Боже, дай нашим дітям не бачити воєн і бунтів, / Чужий слід на ріллі – як подошвою здушений вуж» [6, с.70]. Цікавими є вірші Володимира Парфьонова про характер протистояння на Майдані та про війну на східних теренах України за збереження цілісності держави: частина з них присвячена молодшому братові, офіцерові ЗСУ, учасникові бойових дій у зоні проведення антитерористичної операції:

А знаєш, я ніколи не кричав,
 що патріот,
 а мовчки схрещував пальці
 й вірив у долю.
 Скільки ще болю,
 щоб серцю на волю?
 Стою на своєму –
 сотні говорять, що вже ідіот.
 Стою на своєму,
 як люди стоять на майдані, –
 тільки прапор у серці;
 душа – старий колізей.
 Ці видноколи належать народу,
 а ще – сотням чужих людей.
 Деякі з нас за гроші
 стоять у тумані... Рани.
 Я ніколи не бив себе в груди –
 мовчав...
 Не завжди розумів,
 що кричати самому несила,
 і мене якось так по життю,
 мов корабель, носило.
 Частина моя
 у доволі різних речах:
 у шматочку паперу,
 де знаків і слів завше мало,
 у пісні, котру я писав
 попід зоряним небом один,
 у хаті старій,
 у калині,
 що сперлась на тин,
 у країні руїн,
 яку люди
 за гроші здали - продали ...

Чимало віршів молодих мистців про події Майдану, революції гідності, спротиву ін-
 тервенції ще чекають на свого видавця, але вже отримали схвальні відгуки літературних
 критиків (андеграунд, шухлядність все ще залишаються питомими рисами української бе-
 летристики). У цій же неоромантичній традиції, на емоційних паралелях (від неонародника
 Василя Симоненка до інтелектуала Василя Стуса), пишуть вірші по-громадянськи, стоїчно,
 про українську героїку, хоча не просто заболено, а навіть дещо приречено журналісти Ан-
 дрій Башкатов і Валентин Майданюк.

На основі екскурсу в поколінняве переживання навколо баталій, в описуванні націо-
 нальної героїки, можемо стверджувати, що нині відбувається утвердження Подільської шко-
 ли української поезії, підвалини якої підготували вчені-літературознавці, учителі-новатори,
 поети, критики: Борис Хоменко, Анатолій Подолинний, Тетяна Яковенко, Ірина Зелененька,
 Віктор Крупка, Олександр Стусенко, Василь Пастушина, але найбільше – поети-воїни, учас-
 ники сучасного протистояння на сході нашої країни, про творчість яких належить написати
 окреме дослідження. Героїчна поезія формує між літературними й історичними епохами си-
 лове патріотичне поле, що єднає покоління, формуючи націю, вона є семантичним фунда-
 ментом нової художньо-естетичної реальності, нової національної свідомості українця-єв-
 ропейця ХХІ століття.

Література

1. Експрес «Молодість». Альманах. / Упоряд. Борецький В. В. Передм. М. Каменюка, В. Борецького. – Вінниця, 2011., №1. 324 с. Вінниця, 2012., №2. 276 с. Вінниця, 2012. №3. 268 с. Вінниця, 2013., №4. 252 с.
2. Зелененька І. А. Трохи поля на щастя: поезія. / І. А. Зелененька. Вінниця : Книга-ВЕ-ГА, 2006. 125 с.
3. З-над Бугу й Дністра: літературно-мистецький альманах. Випуск 3. / Упорядники В. Василенко, К. Девдера. Вінниця, 2012. 100 с.
4. «Лише не стримуй слова...»: вірші Вадима Василенка, Марини Озеранської, Ірини Зелененької, Юрія Юрчака, Катерини Девдери, Сергія Гули та ін., передмова Вадима Василенка // Вінницька газета, №22, 18березня 2014. С.5.
5. Марсове поле: Героїчна поезія в Україні Х – поч. ХІХ століть / упоряд., вступ. ст., біогр. довідки та примітки: В. О. Шевчук . К. : Молодь, 2004 . 511 с.
6. Небесна Сотня: антологія майданівських віршів. / Упорядник Леся Воронюк. Львів: Книжковий дворик, 2014. 400 с.
7. Новий Шинок. Поезія. Режим доступу: <https://vk.com/shynkivtsi>
8. Озеранська М. Р. Схожа до м'яти. Поезія. Вінниця: Консоль, 2014. 80 с.
9. Пастушина В. М. Стероїди. Поезія. Вінниця: Книга-Вега, 2012. 128 с.
10. Подолинний А. М. Вікнина: поезія. / А.М.Подолинний. Вінниця: Континент – ПРИМ, 1998. 32 с.
11. Подолинний А. М. Мова // Золота пектораль: літературно-мистецький альманах. – Вінниця : Континент-ПРИМ, 2002. С. 106-109.
12. Русалка Дністровая: літературно-краснзнавчий збірник; Упорядник Михайло Каме-нюк. Вінниця : Діло, 2013. 400 с.

II. DOCENDO DISCĪMUS

ДМИТРО ШТОФЕЛЬ народився 1 квітня 1985 року в Вінниці, у 2007 році закінчив Вінницький національний технічний університет, далі – аспірантуру цього ж університету. У 2011 році захистив дисертацію на тему «Біотехнічна система для оцінювання сумісності людини та вогнепальної зброї за антропометрично-психофізіологічними показниками», кандидат технічних наук; працює на посаді доцента кафедри проектування медико-біологічної апаратури в Інституті радіотехніки Вінницького національного технічного університету. Поет, перекладач, критик. Із 2013 року член Національної спілки письменників України. У 2006 році став лавреатом літературної премії імені Михайла Стельмаха (від журналу «Вінницький край»). У 2009 році отримав літературно-мистецьку премію «Кришталева вишня» за збірку поезій «Штормове попередження М9...». Активно публікується

з віршами, із науковими розвідками, а також із журналістськими оглядами та інтерв'ю в журналах та в колективних збірниках-хрестоматіях («Е-Молодість», «Вінницький край», «Митці слова Вінниччини»), у пресі Одеси, Києва, Харкова та ін. Перекладає з англійської, польської, російської та білоруської мов. Про переклади подолянина схвально відгукнулася у своїх розвідках літературознавиця Наталія Науменко.

Із 2010 року Дмитро Штофель є активним учасником, лавреатом і модератором відомих літературно-мистецьких та етно- фестивалів, театралізованих перформансів і поетичних читань («Живий вогонь», «Малахітовий носоріг», «Підкова Пегаса», «Барські читання», «Русалка Дністровая», Стусівські читання та ін.), а також членом журі кількох поетичних конкурсів (зокрема, «Підкова Пегаса» у межах «Русалки Дністрової»). Став резидентом всеукраїнської поетичної відеоантології «Римовані міста». Дмитро Штофель – співорганізатор Стус-фесту «Палімпсести» (уперше міжнародний науково-мистецький проект відбувся в Вінниці 29-30 серпня 2015 року); член правління Вінницької обласної організації Всеукраїнського товариства «Просвіта» імені Тараса Шевченка. Активно займається громадською діяльністю.

Своїми постійними вчителями в поезії та в царині перекладу Дмитро Штофель вважає Григорія Чубая, Василя Стуса, Михайла Стрельбицького. Проте в віршах подолянина простежується схожість тем і мотивів із неокласичною палітрою раннього Максима Рильського, із філософією Григорія Сковороди: тут і осіння весна і весняна осінь (змішування, звісно, природне, а не підглажене, відтак, очевидно, глибоко відчуте), інтелектуальне осмислення давнини й артефактів, звитяга, близька до титанізму, мрійлива настроєвість і лицарська позиція щодо честі дами серця (жодного відвертого позування, хизування чи смакування еросу, жодного вихлюпу негативної емоції-ставлення), аристократизм духу й кордоцентризм. А ще це схоже версифікування-гра в ритмах, вправління в фоніці за допомогою плетив асонансів, легка музичність. Красу природи, винятковість образу коханої, незбагненність світу поет передає найчастіше в вибагливих епітетах, виражених складеними прикметниками або ж це синоніми зі зменшувально-пестливими суфіксами чи градаційними префіксами. Складні епітети домінують, фольклорних або ж постійних – менше. Значної уваги автор надає виражальним формам процесуальної ознаки, конкретної дії, руху, добираючи влучні дієслова зі протоукраїнської лексики, максимально оминаючи запозичення, натомість іменники творять терміносистему вірша поета-обсерватора, ментора-дослідника всього суцього й глибоко екзистенційного, це інтелектуалізм, поняття з різних галузей знань (найчастіше – із інженерії та з мистецтв), запозичення, неологізми, okazionalіzми. Експеримент – у ритмі, у формі, у поєднаннях, як-от у «Абеткова прелюдії»:

Атласні Берізки Висять,
Грає Гава Дім Етюдів.
Ємність Жолудя Забуде
Ірїй Ігрищ Іжакових
Й Каламутитиме Листя
Між Неношені Окови
Перших Ранку Світлотіней -
Тертї Утиски Фугасні...
Холод Цноти Чередільниць
Шле Щоками Юну Ясність.

Читаючи вірші-подорожі та власне медитації Дмитра Штофеля, навіть несподіваний читач помітить гармонійне поєднання глибокого ліризму зі публіцистичною схвильованістю, спостережливою бентежністю, які відповідають різноманітним обставинам життя; мисливий читач завбачить у віршах багатогранність авторських спостережень – і вертикаль, і горизонталь бачення, а також спектри й рівні відображення дійсності, оперування аудіальними, візуальними, тактильними і кінестетичними формами образів-символів (у вірші перебіг почуттів та емоцій, думок і переживань, подій і натяків транслюється так, наче це технологія 3 D, переконструйована з техніки в слово). Погодьмося, що таке бачення не може не приваблювати.

ДМИТРО ШТОФЕЛЬ
«ТОПОЛЯ – ПЕРКУСІЯ, СКРИПКА – ТРУБА...»

МУЗИКА ОСЕНІ

Усе у світло-сумному оточенні;
Лист опада і час опада,
Тихо-самотньо плине вода -
Музика осені.
Сонце не сліпить, очей не лоскоче,
Простір стоїть нескінченно мрійливий,
Вітер бринить і невидима злива -
Музика ночі.
А вітер, неначе хвацький диригент,
Все важчі і важчі запитує звуки,
Та в музикантів не падають руки –
Повен весь світ музикантами вщент.
Дятел - ударник, а сич - валторніст,
Тополя - перкусія, скрипка - труба,
Бандура - то дощ,
чиясь ще на флейті губа,
А сам диригент додає власний свист.
А ти тільки слухай найліпшу з сонат,
Що були колись Всесвітом складені,
І не треба квитка - будь у осені мареві -
Так її зрозумієш ти краще в стократ.
І поле безмежне для вільних ідей
Музиканти лишують вельможню -
Усе, що захочеш, знайти отам можна
і для людей, і про людей.
Високо дзвенить неблизький небосхил,
Земля додає і басових акордів,

І ось тут, на землі, ти позбудься погорди,
Забавай мати пару посріблених крил,
Щоб зірватись у повінь мелодій і сполохів,
Сподівань, сповідань,
Неосяжних щедрот,
Збагатившись переліком ліпших доброт,
Заверши на землі відчайдушне це коло.
Коли забуваєш, що звешся людиною,
Коли сновигаєш на пісні, на крилах,
Що осяює кров, Наче день,
в наших жилах,
Треба побути для світу шпариною,
Крізь яку всі мелодії йдуть незапрошені.
Лист опада і час опада,
Тихо-самотньо плине вода -
Музика осені.

КВІТИ ВМИРАЮТЬ

А квіти вмирають. Уже навіть звикли:
плекають кущі найпишніших дітей
для зрізання.
Й радіють смертельним їх мукам жінки
несказанно,
і радять мужі: в серці порожньо - викинь.

Щодня їх мільйонами гільйотиновано,
і смерть продають нам торговці квітковими
душами.

А власні провину ховають букетами душними
оті, хто згубили зв'язок із основою.
І не обійтися нам без квітонищення:
весільні й ховальні, однаково п'яні зібрання
купаються в стогонах квітів, ослаблих зарання,
і барви їх топчуться легко й незнічено.

Німому камінню кладемо під ноги,
і нерозуміюче дивляться скелі косматі.
А я вірю квітам не тим, що на мертвім
асфальті,
а тим, що п'ють соки з коріння міцного.

ВЕЧІРНЄ

У позі позіхання зашкарубло
останнє із невизначених слів
вітає згорблений ослін
чарунок

Годинник догоджає колисково
похитуванню тіней на стіні
а дощик геть давно збіднів
на слово

Зомліли відчуття думки і подих
світ миготливо зібганий в очах
і те що тілом ти увесь зачах
це лиш доводить

І обернеться кожен обрис патом
і всякий порух слів дощу додасть
вкрадливіше й бентежніше вкладайсь
і ...

СОНЕЧКО...

вітрує квітень
втрав півмісяця
квітує вітер
місяць тішиться

сумує барви
неба розсип
а хмари брали
й овид просить

торує обрій

блискавицю
і світ прозорий
для годиться

і сонце сонне
вабить вдало
а краплі сонце
всі злизало

цвіла овалом
вроди чічка
поцілувала
сонце в щічку

а ти урвала
пісню любу
поцілувала
сонце в губи

БОРГ

йняв
мольбу
трав
мабуть

світ
сказав
— смів
без трав
— будь
хосен

бук
спасен
: і
нова
з ніг
трава
з рук
пирій
дрок
посій
ніс
зачах
— зріс
типчак

ЮЛІЯ ВОЗНЮК народилася 24 листопада 1988 року в Могилеві-Подільському (Вінниччина). Дитинство і юність минули серед красивої наддністрянської природи в селі Конишеві Муровано-Куриловецького району Вінницької області. Навчалася в Інституті філології й журналістики Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, працювала там-таки – на кафедрі української літератури, на кафедрі методики викладання філологічних дисциплін, у відділі міжнародних зв'язків, під безпосереднім керівництвом відомого вченого в галузі дидактики й філології, професора, доктора педагогічних наук Ольги Куцевол. Із 2017 року – аспірантка Інституту української мови Національної академії наук України. Досліджує динамічні процеси в лексиці сучасної української літературної мови.

Вірші Юлії Вознюк, молодої поетки філологічної школи, вихованки університетської студії «Вітрила» й відомої мисткині Тетяни Яковенко, стали такими ж м'якими, ліричними, іноді діткливими й переповненими по-дитячому ретроспективним наївом, як і в інших студійок (питома ознака подільської філологічної поетичної школи).

Науково-методична царица не дисонує з поетичним талантом молодої подолянки. Лірична героїня її віршів понад усе любить життя й людей: у цей вихлюпно-розпачливий та жвавий розвеснений вітаїзм (що теж повністю перебуває в традиції краю, очевидно, ще від молодого й трагічного Володимира Свідзінського, хоча ми впевнено асоціюємо його найперше з прозовою та з поетичною імпрезами, із філософськими поглядами Миколи Хвильового), влягає любов до Слова й до Поезії, певно, як до божественного вияву людської природи; а ще тут оселилася густа панорамність нічного міста, зосібна – улюбленої нічної Вінниці, що над Богом-рікою.

Із римованими мініатюрами Юлія Вознюк дебютувала в університетській газеті «Педагог» та на сторінках серійного видання «З-над Бугу й Дністра», згодом у щорічнику «Експрес-«Молодість», де Віталій Борецький, редактор та упорядник видання, вельми влучно й лірично підсумував у прев'ю:

Так просто, барвисто, не тісно
Гуляти вечірнім містом,
Щоб проміння й маршрут – у руці,
«Ліхтар вдалині зацвів»...
І скапують з кінчиків пальців,
З очей променистих крайців
Од хмарок низьких над будинками
Дощу і душі намистинки.

Із 2017 року в Вінниці стартував проект «TRAmART» (започатковано й утілено завдяки Вінницькій транспортній компанії, Вінницькій міській раді, Вінницькій організації Національної спілки письменників України, Вінницькій бібліотечній системі, ідея проекту – Юрко Юрчак), у межах якого пасажери вінницьких трамваїв мають нагоду слухати вірші багатьох відомих краян, серед яких і Юлія Вознюк .

Молода подолянка – авторка обережна й виважена, яка обсервує на самоті, зрідка картинно зв'язуючись із усе новими й новими творами у всесвітній павутинці чи слухачеві, не переслідуючи кількість, не гіпертрофуючи форми вираження власної музи, а лише долаючи певні інтенції в таїні слова, опрозорюючись, пояснюючи й підкреслюючи. Такий шлях майже невловний для читача, до того ж чимало колег Юлії Вознюк за науковою цариною, за манерою письма стають усе відкритішими, сказати б, оголеними емоційно та без вагань відкрито заманливими, прозорими й жертвними або ж агресивними й епатажними, просякненими

постапокаліпсисом і витівками або відчайдушними експериментами над своєю жіночою сутністю, як-от Ольга Зайцева, Наталка Гомель, Аліна Присяжнюк, Ольга Стужна, Олена Паперук, Милослава Черній, Марина Кордонєць.

У віршах Юлії Вознюк багато ночі, Лесиної, яка дорівнює праці («Як я люблю оці години праці...»), й костенківської, забарвленої іронічно (візьмемо, до прикладу, ноктюрн подолянки «На кінчиках пальців твоїх...»): «На кінчиках пальців твоїх / Відлунює ніч-спокусниця. / Підігрує ледь помітно / З тонкої струни Орфей»; інакше й не може бути, бо «По гострому лезу слів / Гуляю. Усе відбудеться!». Усе це неоромантичне ткання супроводжується імпресіоністичними мазками: «Шалено танцюють тіні, / Ліхтар вдалині зацвів», «Нестямно шукаю притулку / На кінчиках пальців твоїх». Контрасти, які супроводжують опис темної пори доби, підсилюють любовні переживання: «Сіре небо давить на плечі... Мокрі сльози дощу... Несподівано падає вечір... Я тобі не прощу...». А ще в віршах Юлії Вознюк багато кави: є «буденна», яка може бути випита не з тією людиною (згадаємо рядки Ліни Костенко з «Мадонни перехресть» – «Тебе ні з ким не треба пити, каво»), а ще є словесна гра за кавою як форма спокуси: «Милуюсь тобою у профіль я, / Смакую солодку каву. / Може, в любові ти профі, / Але ж мені гри замало». Їй напрочуд легко вдаються ліричні мініатюри:

Ти ж мені обіцяв небо!
 Ти ж мені обіцяв щастя!..
 Не таке воно в тебе!
 І кому воно здасться?!

Хоч іноді авторка порушує баланс ліризму несподіваним використанням (штрихуванням) макаронізмів, вульгаризмів, розхитуючи терези емоційної рівноваги, плинності питомої для власної імпреси чуттєвості, змінюючи сталий медитативний темп, наче підштовхуючи читача вкотре до думки про те, що лірична героїня віршів подолянки нагадує образ поезії Ліни Костенко «Я егоїстка? Мабуть, ви праві...»:

Цей чоловік, що ідеалом марився,
 Буденний і нудний. До тошноти!
 Вона не краща: у любов побавилась.
 Вмирають почуття на дні зими.

Лірична героїня легких медитативних катренів Юлії Вознюк – то примхлива провінційна дивачка, то космополітка, мрійниця-інтелектуалка, котра дивитися на зорі, усміхається, відверто й позірно перебуває в безперервному зовнішньому та внутрішньому діалогах з усесвітом. Перманентне творче натхнення подолянці приносить космос українського шістдесятництва, зосібна, вірші Ірини Жиленко, Ліни Костенко, Василя Симоненка, проза Олеся Гончара, Павла Загребельного. Отже, поетка не бавиться зі словом, а векторизує поетикальний словник у бік високої модерністської пластики.

ЮЛІЯ ВОЗНЮК
 «ТИХО ЗОРІ ЛЕТЯТЬ НА БРУК...»

Довго тягнеться ніч,
 павутиною загадок наповнена.
 В напівтемряві сивій
 причаїлися тіні та сни.

Неспокійно і зимно –
 розчаровані ми розмовою.
 Не потрібно вже слів,
 краще кави мені принеси!

Мені лишився Ремарк і кава,
 Нудний віртуальний світ,
 Тужливий місяць і ніч лукава,
 Та яблуні ніжний цвіт.

Мені лишилися весна та вечір,
 Розкішний старий готель,
 Утома боса і голі плечі,
 Розмови чужих гостей.

ПОДІЛЬСЬКІ БОЖИЧІ

Останній дотик, пекучий погляд,
Занадто веселий сміх.
Чому не завтра, чому сьогодні?
Навіщо ти так не зміг?

Насолоджуйся ніччю
І ковтай прохолоду спрагло,
Обійнявшись із містом,
Від дощу неймовірно свіжим,
Упивайся повітрям,
Дихай щиро і ненастанно,
Розтрощи світ ілюзій.
Шаленій! Бо не треба ніжно.

Оголи свою душу,
Засмучену і налякану.
Випивай кожну краплю
Жагучого поцілунку.

Це додасть тобі болю.
І, може, щастя поквapiмо.
Загублю чи врятую...
Упізнаєш мене, чаклунку.

Люблю я дощ, його криві карлючки,
Неначе малюкові хтось дав ручку,
І він малює крапельки дрібні –
Прозоро-кришталеві та сумні...

Вони течуть струмочками по склі,
і тихо тануть у тремтливій млі,
Б'ють дробом по міцній долоні,
Мені лишають спогади солоні.

Синій іній твоїх розмов,
Накипає стиха на серці.
І не треба палких промов,
Бо воно тобі не озветься.

Тихий смуток сумних ночей
Бере раптом мене за плечі.
І не треба палких очей –
Пролягає між нами вечір.

Несподіваний холод рук
Обпікає шаленим болем...
Тихо зорі летять на брук...
Скиба місяця небо коле...

Ти мене покохай такою –
Іронічною та чудною,
Трохи гордою і безстрашною,
Невідійшлою з учорашнього.

Остаточо безкомпромісною,
Десь у рамки традицій втиснену,
Десь новою у світобаченні,
Всеохопною у пробаченні.

Гіркувато зарозумілою,
То жагою, то несміливою,
Із осіннього сонця зіткану,
Перев'язану сміхом-ниткою...

Пропливає небо над нами.
Пропливаймо над небом ми.
Зачіпаймо зірки руками,
І від того дрижать вони –
Теплі-теплі, крихкі та чисті,
Ледь торкаються наших лиць.
Ти даруєш із них намисто,
Я – себе... до дрібниць.
Пахне літо ромашковим чаєм,
Вітер пестить волошки сумні.
Це я вперше себе втрачаю
У чийхось очей глибині.

Осінь легко пливе над світом,
Мов танцює чуттєвий вальс.
Я не можу Вас любити
І забути не можу Вас.

Ви мені, наче вічне с'яво,
Срібним полум'ям горите,
Ваші руки красиві, нещадні,
Ніч у музику заплете.

Сріблиться сніг на куполі собору,
Сріблиться ніч у сніговому сні,
Вечірнє місто заколисує утому
І тихо посміхається мені.

Стоять будинки – снігові примари,
Кидають дивні тіні на шосе.
І я – в передчутті нової драми,
Що ця зима красива принесе?

Моя таємна і свята Любове,
Чи зайдеш Ти до мене на гостину,
Чи так, біля порогу Ти постоїш,
Як вічна згадка, світла і незрима?..

А я невміло, трохи по-дитячому,
Відкрию собі істину просту.
Пробач мені, що я була невдячною –
Тобою я у всесвіт проросту.

Дотліє місто у полоні сонця
І тихо день мине, як сотні днів,
Загляне захід у вузькі віконця
Моїх тривожних пообідніх снів.

Хмарина ляже на чоло будинку,
Мою тривогу розлякає тїнь,
Залишуся маленькою краплинкою,
Серед прозорих весняних видінь.

Останній поцілунок не даруй,
Залиш собі гірке вино спокути,
У пам'яті щораз його малою –
Нездійснений, тужливий, незабутній.

Жорстоко? Значить серце вже дотла!
Зима подвоїть погляди печальні...
Щоб не писав колись француз Дюма –
Немає гіршого в любові, ніж прощання.

ПРОЩАННЯ

У присмерку холодному
Вокзального кафе
Заводимо розмову ми
Про добре і пuste,
Про істини і символи,
Героїв та шляхи,
Про зорі, що посивіли,
Про межі доброти,
Про радощі і хитрощі,
Про вічність і про мить...
Та тільки не говоримо
Про те, що нам болить.
Упевнено потягуєм
Ледь гіркуватий джин,
І місто нам підморгує
З потрісканих картин.
Сумні ми і налякані,
Як небо восени,
Приречено розтанемо
У сутінках зими.

Небо, як море. Пірнаю у нього стрімко.
Небо говорить... і простягає зірку.
Небо малює контур блідих ночей,
Небо солодке – у світлі твоїх очей.

Небо звабливе, непізнане, тасмниче.
Небо високе – мене за собою кличе.
Небо грайливе. Небо дощами вмите.
Небо яскраве. Небо палке, як літо.

СВІТЛАНА ІЛІНІЧ – подолянка (народилась у Гнівані, неподалік Тиврова, що на Вінниччині, тепер – калинівчанка; її колиска – вісімдесяті роки ХХ століття, університетські студії – дев'яності (у 2003 році здобула спеціальність учителя української мови та літератури), аспірантура й викладання сучасної української літературної мови у рідному Вінницькому державному педагогічному університеті імені Михайла Коцюбинського – перше десятиліття ХХІ століття.

Нині Світлана Ілініч – кандидат філологічних наук, доцент кафедри журналістики та інформаційних технологій, заступник директора з науково-педагогічної роботи Вінницького соціально-економічного інституту Університету «Україна», заступник редактора міжнародного електронного наукового журналу «Проблеми вищого образования лиц с особыми потребностями». Коло її наукових зацікавлень

складають проблемні питання сучасної юридичної лінгвістики та теоретичного синтаксису. Світлана Ілініч захистила дисертацію на тему «Синтаксичні параметри законодавчого тексту» й досліджує особливості організації інклюзивного навчання людей з інвалідністю в умовах вищого начального закладу. Ганна Давиденко, директорка Вінницького соціально-економічного інституту ВНЗ Відкритого міжнародного університету, депутатка, разом зі своєю колегою

Світланою Ілініч заснували у 2015 році громадську організацію «Соціальна перспектива».

Поезія Світлани Ілініч – не надто численна (подолянка не належить до когорти плідних авторів, оскільки левову частку її життя займає наукова й освітня діяльність), поширена у всесвітній павутинці, оприлюднена з передмовою Віталія Борецького в щорічнику «Експрес-МОЛОДІСТЬ»; редактор видання присвятив їй такі рядки:

Вона загублена в полоні
Світальних снів, слейних прощ.
Йде від старого Вавилону
До безнайменних міст і площ.
Й, купаючись у світлі-вірші, –
Ти вже «на сходах
в сиву вічність»
Не відчуваєш, «як стікає
Вже по щоках морська вода».

Римовані строфоїди Світлани Ілініч нагадують філософські замовляння й постапокаліпсичні одкровення, в яких нема страху, є сповідь і причастя, а покута уже відбулась. Авторка вміло використовує чимало фігур поетикального синтаксису (зокрема, кільце, анафори), які допомагають зафіксувати пластику метафори в певній тяглоті, не розщеплюючи, не розмиваючи. Хрестоматійно, у цьому сенсі, виглядає поезія «Великий дощ»:

Великий дощ прийде надвечір...
Пожадливе прозоре світло
гойдає краплі-передтечі.
Великий дощ прийде надвечір...
І попливуть міста у дельту,
в обійми неспокійних течій,
щоб межі днів навіки стерти,
щоб не боятись більше смерті.
Великий дощ прийде надвечір...

У своїй римованій медитативно-сугестивній поезії Світлана Ілініч найчастіше звертається до пейзажних та євангельських форм образів, осмислюючи власну самість, жіночість покрізь прояви тілесності та покрізь проявлення індивідуального або соціального (традиційні та ситуативні контрасти – ядро її мислення). Образна форма «жінка-мати» поступається формам «земля-мати», «кохана жінка», між якими немає прірви (за рахунок спіралеподібних, капілярних переосмислень, нанизувань, асоціацій). Філологічно вишукане емоційно-чуттєве зображення власної самості, відтворення психологічного стану мисткині-обсерваторки, котра скидає пута соціальної буденності й відкривається природі кожного ранку, змінюючи буденність, витворює для читача специфічний платформний простір, у якому з'являється невербальність як знання, тиша як одкровення, ява як текст, слово як замовляння, вірш як усеприсутність (це вдало ілюструє поезія «мовчи, ці слова ще непевні...»):

Мовчи, ці слова ще непевні,
вони ще із тиші та світла,
шукають застиглої форми,
десь там, поза тінями снів,
де бродять босоніж дерева
мережаним стомленим світом,
де тільки відбитки гілок
на вимитім снігом вікні.
Це перші потоки снігів,
а ллються із неба так щедро,
як дріб'язок... Не озирайся.
Ще довго чекати тепла,
вростати у тіло зими

струнким соломоновим кедром
і дихати, поки застигне
в бурштин закипіла смола.

У ліричній імпрезі Світлани Ілініч чи не найбільше вражає кольоромислення, яке мало би руйнувати наголошування на інакшості авторки, деміургічності її подоби, але пластика й паралельність, контрастність і підсилення (у світовиді, явленому подолянкою, домінують білий, синій, сизий, чорний, червоний, жовтий, рудий) допомагають створити нову реальність, паралельний світ; а, можливо, наш світ – такий, котрий неусвідомлено існує в паралельному (сльота, сніг, вогонь, ніч – атмосферні, фізичні явища, котрі беруть безпосередню участь у тканні, являючи метафізичне панно). Промовистим прикладом міфотворення за участю згаданих символів та кольоратів є медитативний ноктюрн «Наснилися вікну пташки...», де рядки «І колихали білі смерті / на небі, навznak розпростертім, / звізди розкаяної тінь» перетворюються із ініціації на оберіг:

Наснилися вікну пташки,
мов сніг лапатий, білі-білі.
Вікно проснутися не вміло
і довго у п'їтьму зотлілу
текло багаттям боязким.
І ніч ішла на ту іскрінь,
аж розступалися замети.
І колихали білі смерті
на небі, навznak розпростертім,
звізди розкаяної тінь.
І яв, гаряча і густа,
так довго пахла білизоною,
моїм волоссям і тобою,
прожитою на двох зимою,
що тільки мить – і вже сльота.

Часто авторка, переосмислюючи життя і смерть, підкреслюючи, що вона абсолютно вільна, не скута соціально, не затиснена в лещата наукового формалізму, ба навіть будь-якої стилістики, наближається до розуміння вічності, до вкладання знання про неї й про Бога у власну, підкріплену фольклоризацією, міфологію («Як синьоокі віли...»):

Як синьоокі сиві віли
спрядуть років кошлату вовну,
Господь замісить глину білу...
Господь замісить глину чорну...

І виліпить з тієї глини
птахів – весняних та осінніх.
Вітри розвіють їх з насінням
гіркого пижма та полину.

Зійдуть в ріллі з озиминою,
як вже несила їм мовчати,
й навіки заберуть з собою
це серце, п'яне та хрещате.

Класичні контрасти в кольоромисленні, підкріплені анафорою («Господь замісить глину білу... Господь замісить глину чорну...»), опозиції характеристик («птахів – весняних та осінніх»), і ситуативно контрадикторна символічна максима («синьоокі сиві віли» - «серце, п'яне та хрещате») розширюють змістове поле твору, нівелюючи потребу декодування, завдяки замовляльному зверненню до Абсолюту. Отже, етнокультурно специфіковане мислення Світлани Ілініч ґрунтується на емоційно-чуттєвому й інтелектуально-обсервативному сприйманні та делікатному відтворенні зовнішнього і внутрішнього мікросвіту через медитації й сугестії.

СВІТЛАНА ІЛІНІЧ
«СЕРЦЕ – ЯБЛУКО ЗОЛОТЕ...»

Усе таке просте, таке зникне,
таке звичайне і таке моє,
мов не минуло сотні літ потому,
немов шляхи вернулися додому,
хоч їм світив далекий Віфлеєм.

А все таке відоме і присутнє:
судини клена, гнізда омели,
і снігурі, і холодів огуддя –
що розчиняються поволі будні
у снах з туману, снігу та імлі.

А все таке терпке, таке тернове,
до сліз відверте, болісно-святе.
Мов голосом останньої любові
читає янгол в церкві пурпуровій
євангеліє серця золоте.

ВІТЕР

Вітер – старий муедзин,
вітер, сліпий і солоний,
птаство скликає безсонне
в тиху мечеть із лози.
Знає вербова мечеть
ціну і співам, і схлипам.
Пасмо столітньої липи
аж понад гіллям тече,
аж над галуззям бринить
голосом пізнього зілля,
пахне, мов хустка недільна,
сходить морозом чи цвіллю –
не розбереш з даліни...
А межі пізніх ожин,
сам, наче птаство, безсонний,
вітер сидить на ослоні,
вітер, сліпий і солоний,
вітер – старий муедзин.

ІРІЙ

Серед вигаслих хризантем
огніздилися сизі шурхоти.
Серце – яблуко золоте –
стигле слухати, стигле слухати.

Серце – яблуко між трави –
пахне вимерзлими ожинами,
пахне солодом зимовим –
не держи мене, не держи мене.

Понад вицвілі та старі
неминучі небесні ірії,
понад осені говори –

і почую я, і повірю я...

ОСІННЄ

Це небо – вицвіла парча,
подвір'я – сірі та дражливі,
вже тонко пахнуть димом сливи,
і груші, і моя печаль.
Застиг замислений павук
на корбі сонної криниці,
айва схилила жовті лиця
на пізню сонячну жорству.
Цей світ - прозорий та простий,
цей світ – не більший од горіха,
іде собі, малий і тихий,
поміж розхристаних плотів.

ПЕРЕТЛІНЬ

Це уже перетлінь. Все згоріло до нитки, до титли,
тільки голого саду надривний розкотистий цвіт.
Великодня неділя на мить зупинила молитву,
щоб поправити шалика білого на голові.

І усе б, як завжди. Хор співає, аж вищає купол.
І прочани штовхаються: їм би поближче у ряд...
Тільки що за мана: до ікони якої не ступлять –
зразу гасне лампада, й свічки у пасках не горять,

наче світло заснуло, замерзло в холодному вітрі,
мов черінь молитовний за зиму піврічну остиг.
хай прочани ідуть, зворохоблені, спати й говіти -
і засвітиться сонце червоне за спиною в них

Марудна ніч. Засни, засни.
Не стане всім на рани солі.
Обман оптичний білизни,
де спалахами – цвіркуни
й цикади болю.

І тільки титли мокрих птиць
над вимовклими голосами,
прошу, розпукою не звись,
о розпростерта долілиць
моя нетямо.

Прошу, не знай своїх імен,
біжи поза пільму досвітню,
допоки між твоїх стрепен
не втомиться гіркий ромен
ножем стриміти.

Стихає світ, немов не стало гасу
для сонячної лампи за вікном.
Я не зникаю, просто серце гашу:
нехай не бачать світла білі стражі
і оминуть моє блага житло.

Схолонь і ти, не ятри, схоронися.
Нехай засиплють борошном ліси
і запечатають обмерзлі висі
вітри-ченці, студені чорноризці
з монастирів остиглих полюсів.

Коли зима зречеться нас, мов схизми, -
тоді засну, а ти мені наснишь.
Юга затихне й кулака розгисне,
і по воді – загуслій і залізній –
ми добредемо до широт весни.

ПОРЦЕЛЯНОВИЙ ХЛОПЧИК

порцеляновий хлопчику дихай це жовтий озон
це вже вище повітря а значить не буде боліти
це приходить щоночі найперша з неторканих жон
на безсмертнику й листі осики настояти світло

ще з-за ірію хмари ще гусне і бродить сльота
недозрілою брагою знати втонути б упитись
та стомився вже кінь проминувши усі болота
б'є у ковані двері твоєї знемоги копитом

порцеляновий хлопчику дихай за стінами тьма
гострить місячним світлом кастети мара вирлоока
йде найперша із жон крізь югу і пітьму і туман
і стримить у руці наче цвях твій упійманий
спокій.

ВІТЕР

Вітер – старий муедзин,
вітер, сліпий і солоний,
птаство скликає безсонне
в тиху мечеть із лози.
Знає вербова мечеть
ціну і співам, і схлипам.
Пасмо столітньої липи
аж понад гіллям тече,
аж над галуззям бринить
голосом пізнього зілля,
пахне, мов хустка недільна,
сходить морозом чи цвіллю –
не розбереш з даліни...
А межі пізніх ожин,
сам, наче птаство, безсонний,
вітер сидить на ослоні,
вітер, сліпий і солоний,
вітер – старий муедзин.

ЄВАНГЕЛІЄ ВІД ЮДИ
Сальвадор Далі «Тайна вечеря»
Дванадцять сліпих і зрячий.
Вино вигорає в оцет.
І сонце безсонним світлом
кривавить брудний хітон.
І мовкне гарячий племінь
в тринадцятім сірім оці,
холоне в льодах і мирті,
в судомі його литок.

о, аве, Маріє, аве,
у серці твоїм гіркавім
даремно сніги розтали

Дванадцять ночей не спали,
читали псалтир до ранку.
І там, де кровило слово,
пустелями бралась твердь.
Дванадцять зірок на небі.
Дванадцять мужів на ганку.
Тринадцятий – безіменний -
таїв у кишені смерть.

о, аве, Маріє, аве,
у серці твоїм гіркавім
даремно весна настала

Дванадцять ішли неспішно,
молилися напівсонно.
Дрижав у імлі тривожно
дороги в'юнкий сувій.
Тринадцятий у молитві
схилився, мов непритомний,
і встав, і поніс до саду
цілунок безустий свій.

о, аве, Маріє, аве,
у серці твоїм гіркавім
ця злива не перестане

Ще ніч, у югу запала,
блукала в саду незрячо,
і тричі зрікався перший,
аж вітер о тьму дзвенів.
Дванадцяти враз не стало –
зібравши своє срібляччя,
тринадцятий – біль від болю –
повісився в бузині.

ЦЕ ОСТАННІ З ПОЗИЧЕНИХ ДНІВ...

Це останні з позичених днів.
Не надихатись, не надивитись.
Сонце спить між кармінових китиць
у відчиненім навстіж вікні.

Це остання така пустота,
за якою ні світу, ні світла,
ані вітру, ні навіть повітря,
тільки даль золота-золота.

Це востаннє спинитись ніким –
та з тобою. І випити натще
те вино у надщербленій чаші –
надто пряне, щоб стати гірким.

ЗАМОВЛЯННЯ ДОЩУ

Це луна здаленілого грому
над артеріями блискавиць...
Підіймають обличчя увись
мокрі верби. Мовчи і молись.
І віддай цій воді свою втому.

Та вода, та прадавня вода,
та вода, каламутна й глибока,
воскресає у жовтих потоках
і бунтує, і б'ється, допоки
не затихне у сонних льодах.

Не спинитись травневим дощам...
І тече хай цей дощ, не втихає,
поки небо від краю до краю,
наче житню хлібину, розкрає
і до крихти роздасть прохачам.

ГАЛЕРА ОСЕНІ

У ІСТАМБУЛЬСЬКІЙ БУХТІ
Галера осені у істамбульській бухті.
Пробач мої борги. Роздай мої любові.
Пливуть до моря баржі паперові –
твої слова, тобою ж і забуті.
Галера осені. Жовтогаряче рабство,
себе втрачання в диханні ритмічним,
аж поки сніг – таким колючим січнем.
А нині даль. І ще на клумбах айстри
гойдають вечір. Засинають бджоли,
тягучий мед віддавши бджолярам.
І сад стоїть, немов недільний храм,
з кадилом груш і яблунь омофором.

Галера осені. Багряна одісея.
Чекання мрій і нездійснених див
у товщі непрозорої води,
що пам'ятає сни своїх офелій.
По колу все. Осикові човни
пливуть назустріч. Та не наздогнати.
Гінким вербовим гіллям проростати б,
не знаючи ні страху, ні вини.
З уривків слів зробити два весла.
Із клаптів днів напнути два вітрила -
і попливти туди, де вже відкрили
в тумані жовтім мій архіпелаг.

СВІТАНОК

Досвітніх півнів голоси намерзлі
прозоро-сині аж до хрипоти.
Уже зима. Таки зима. Тремтить
заклякла річка під холодним лезом
цього світанку – і поволі
козацькі чайки півпрозорі
із чорториїв німоти
крізь дамб намулені хребти
несуть тіла свої до моря.

Пливуть у тиші. Тіні тіней
услід закляттям шурхотять.
І рвуть соми рибалкам снасть,
і, підкоряючись велінню
нечутного серцебиття,
за ними линуть. Мерехтять
у сірім світлі їхні спини.
І час, подрібнений хвилиною,
перстом лягає на уста.

Стихають спорожнілі хори.
Ніч закриває свій псалтир.
По омофорах золотих
човни пливуть. І гаснуть зорі.
І їхнім хтось молитвам вторить
з-за обрію серпом вузьким.
Так світло бризкає нізвідки,
зникає темінь нікуди.
Човни стлівають непомітно.
Лиш сонячні горять позлітки
на фресках чорної води.

ВЕЛИКОДНЄ

Тоді приходили боги
із млистої глевкої твані
тебе ліпити.
І розвеснілі береги
брели в краї обітовані,
як неофіти.
І я мовчала, і між нас
не було простору для вдиху,
ані для слова.
І дзвони наші імена
несли на плечах ранку тихо,
але святково.
І заблукавши між чудес,
прозоріша, немов вода
в ключі троїстому,
питала я: «Христос воскрес?»
І ти мені відповідав:
«Воістину!»

Понад тишами і голосами
запізнілих зимових птахів
тільки дихання. Всотуй цю прану.
Надто рано. Для всього ще рано.
Ще слова невагомі такі.
Ще не значать нічого пунктири,
і дороги в сувоях лежать,
розпашілі любов'ю квартири
ще не знають законів довіри
і бояться боргів та зачать.
Ще таке недосяжне і чисте,
безборонне це перше «іду»,
що гойдається маятник міста
межи вежами стомлених істин
і не хоче спинити ходу.

А завтра немає, хіба тільки трохи дороги.
Зі мною не йтимеш, а просто палитимеш дні,
щоб каменем стати і більше не знати нічого,
і більше не снити, і більше не снитись мені.

Бо є тільки трохи, убогі-превбогі оденки,
самі лише крихти в долоні чи просто пісок.
І я - між своїми самотня чужа іноземка -
слова затягаю на горлі, немов мотузок.
І ти між ножами - як вітер, як тиша, як злодій,
не знати для кого, не знати навіщо і як
позичив гіркої любові у дикого глоду,
позичив любові у глоду на цілий мідяк.

Ти знаєш, коли я закінчусь,
як день, що нарешті згасє,
зайдеться розгонисто бубон
на синій косі небокраю.
І більше не буде про вчора,
і більше не буде про завтра...
Залишиться сріблений човен
і місяця вигасла ватра.
Залишиться видих – як вітер
у вільхових теплих долонях.
І небо – наповнене світлом,
і небо – бездонне- бездонне.

ВІТАЛІЙ БОРЕЦЬКИЙ народився 31 січня 1981 року в с. Нова Гребля Калинівського р-ну Вінницької області, упродовж 1987–1998 рр. навчався у Новогребельській середній школі, закінчив Калинівську музичну школу, Перші державні курси іноземних мов (німецьке відділення). Поет, публіцист, критик, мовознавець, який продовжив наукові традиції Дудика П. С., Іваницької Н. Л., Завальнюк І. Я., закінчивши філологічний факультет Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (по закінченні, восени 2003 р., вчителював у сільській школі Калинівського району Вінницької області) та, вступивши в аспірантуру цього ж вищого навчального закладу, викладав філологічні дисципліни в новоствореному на базі свого ж факультету Інституті філології й журналістики на кафедрі української мови й загального мовознавства та на кафедрі журналістики.

У 2008 році захистив кандидатську дисертацію в Київському національному університеті імені Михайла Драгоманова за темою «Транспозиційні відношення у сфері семантико-граматичних категорій іменника». Також викладав філологічні дисципліни в Вінницькому соціально-економічному інституті Університету «Україна», нині – доцент кафедри журналістики в Донецькому Національному університеті, член Національної спілки письменників України. Працюючи в Вінницькому державному педагогічному університеті імені Михайла Коцюбинського, очолював літературно-мистецьку студію «Вітрила», згодом – «Бюро пропаганди української літератури», нині ж курує проектом «Кабінет молодого автора» та альманахом «Експрес-Молодість».

Віталій Борецький – автор багатьох наукових і науково-публіцистичних розвідок (із мовознавства й із літературознавства) про творчість Євгена Гуцала, Юрія Липи, молоду генерацію поетів і прозаїків Вінниччини. Публікувався у журналах «Згар», «Вінницький край», «Русалка Дністровая», в альманахах «17 вересня» (2012), «Подільська пектораль»

(2011), «Експрес-«Молодість» (2015), у літературних антологіях «Стоголосся» (2002), «Сто поетів Вінниччини за 100 років» (2003), «Квіт Подільського слова» (2010). Композитор і виконавець пісень на власні вірші та на вірші подільських поетів, зокрема – Василя Стуса, Ніни Гнатюк, Тетяни Яковенко, Валентини Сторожук та ін.

Любов до художньої літератури Віталієві Борецькому ще в дитинстві привили батьки, педагоги за фахом, вірші почав писати ще на шкільній лаві. Автор кількох книг лірики («Любов первозданна» (2002), «Ключі до тиші» (2004), «Гербарій янголів» (2009), «Дерева Всевишнього»), лавреат Всеукраїнської премії імені Михайла Коцюбинського (2011), Подільської літературно-мистецької премії «Кришталева вишня» (2006), Вінницької обласної молодіжної премії «Подільська пектораль» (2005), премії обласного літературно-мистецького об'єднання імені Василя Стуса. Як автор пісні «Від гнізда – до вирію» став фіналістом Всеукраїнського пісенного фестивалю «Червона рута» (2003), низки всеукраїнських мовознавчих і літературних конкурсів.

Віталій Борецький – поет інтонацій та рефлексій, дітливої радості, позаграничного болю та ментальної свободи, абсолют якої досягається за рахунок двох вертикалей – світового трагісу й несподіваного катарсису, горизонталі обсервації навколо них:

Відлітати димами, повертатися –
Птаствами.

Небо в гості до вікон приходить
Туманами.

Це – моя аніма.

Крапля соку кленового пізнього –
Тризною;
Немовля перелякане
Завтра – оракул.

Глибнемо, робимось іншими –
Нішами;
Спотикаємось, плинемо
Глиною.

Це – моя сінема.

У численних мініатюрах Віталій Борецький намагається створити портрет ліричного героя-сучасника, який портретує сучасність, захоплюючись її реальністю, етичністю, символічністю, контрастами й парадоксами. Він поєднує оксиморони й градації, створюючи ілюзію споглядання з середини символів, які використовуються як знаки-ребуси, як загадки й одкровення. Ліричний герой медитацій Віталія Борецького – пасіонарний інтелектуал і стихійний борець водночас: він, уражений відчаєм через відчуження поколінь, зникання гармонії між людьми, намагається відновити себе серед природи, поєднуючи мікро й макро.

Вічні питання, що перефразовує автор, зливаються з риторикою недомовленості, переломлюючись через усвідомлення моральної недосконалості людства, проникаючи крізь духовну вичерпаність радянських поколінь до ядра цивілізації як Божого промислу. Вільне поєднання ритмів, думна широчина, кодифікація, близька до замовлянь, ритуальна символізація та використання контрапункту, де все змінити можуть одна гірка іронія або ж еврика, являють нам тонку ліричну силуетку, що проникає в інсайт; а втечею від інтелектуалізму, від буттєвого надриву стає легкий, смаковитий ерос:

Білий колір білизни
 При лампі на спраглій шкірі.
 Як на скатерті ждана тризна
 Чи як фата на весіллі.
 Зовнішньо і внутрішньом'язово,
 Підшкірно і внутрішньовенно
 Пуповину життя завязано,
 Недремно і недаремно.
 Не чорний, не беж і не хакі,
 А – біле по шкірі із шовку...
 Мов риба, зачеплена гаком,
 Тріпочешся срібно-мокра.
 На стінах, на стелі, на тілі
 Танцюють тіні і врода –
 І пелюстка спадає біла,
 Коли ніччю ближче підходиш.

А тому вірші Віталія Борецького не є абсолютно доступними на смисловому рівні, їх треба перечитувати, адже там не одне смислове поле, а кілька (здебільшого за рахунок віддзеркалення й полісемантичності), це навіть поліполярність (тут при нагоді цитування поезії «Усе, що ми можемо...»):

Наосліп долонями босими
 у закривавленість осені,
 у недокрів'я зими...
 Через літа мохіто,
 крізь травинку допите,
 уже й не згадати весни.

Ми угору з костуром пішки,
 не земні, а горішньо-грішні –
 обличчями хижими й схожими,
 хоч трохи і божі.
 Хочемо пити крайнебо
 тільки, коли упадемо,
 або коли наглим спокоем
 у землю по очі закопані.

Усе, що ми можемо, –
 ніжно й тривожно
 згорнути всі книги і пабліки,
 скрутившись гниличкою-яблуком,
 зволоживши висхлу кору,
 сповзати слідами равликів,
 що рушили на зорю.

Концептосфера філософської лірики захоплює, хоч вона й складна (бо вимагає інтелектуального напруження, більшість концептів сповнені болу, дисгармонії, трагіку, емоційного надриву й відчуження, загостреної сенсорики й екзальтації), має напрочуд легку, відфольклорну образну колоритність, етнокольористику, а елегійна медитативність змінюється експресивною пластичністю й філософічністю. Концептуальні образи-домінанти – Бог, поет і музика, журавлі й небо, вода, вогонь, земля й жінка, а також тиша, голос і кров, поле, степ і дорога, місто і село, дерева, сад і ліс. Повторення цих образів від вірша до вірша витворює симфонію інтонацій у гармонійному мінорі, оновлює гаму мікросюжетів, котрі вступають у діалог між собою й з ліричним героєм, який їх осмислює, наче буття, що доходить до містицизму. Образ поета у віршах Віталія Борецького близький до образу поета в верлібрах Василя Герасим'юка, Василя Голобородька, Михайла Григоріва, адже уособлює трагедійність і незворотність буття, свободу поривань і фатальність утраченого простору й часу, де вражає одвічна приреченість на екзистенцію, від якої рятує хіба що осягнення жіночого тіла, у чому переконає капілярний образок, парсунна необарокова візія й притча «Humanite»:

Трикутні губки квітів і дітей,
Майбутніх мам надії неостанні...
Хай стогне, стигне, та не перестане
Humanite...

Після латань начищено латунь:
Щоденні марші, мати і солдати,
Що Азію, червону, мов манту,
Розчісують до крові і до нафти.

Цнотливі й давні ареоли-гори
Соромляться, тремтять над океаном,
Бо стільки стерто, але скільки й створено
Кораном. Кров'ю. Крицею. Екраном.

Червоних, жовтих, чорних, трохи білих
Країн, цивілізацій і людей –
Нас, шість мільярдів, стільки років бігло
Куди?

В саму любов. Високим Океаном
Земля заплаче й чорну кров зітре,
Де ми – рожеві губки, а не рани –
Humanite...

Духовні, моральні й естетичні координати мистця-вченого знаходяться в площині евристики, поза будь-яким маргінесом, бо його й не існує. Мислення Віталія Борецького як письменника є природоцентричним й богоцентричним; у природі ліричний герой його акварелістичних медитацій знаходить усе – амплітуду будь-яких переживань і почуттів, форму й абриси спостережень, забарвлення думки. Анімізована природа – чутлива, наче жінка, цнотлива й грішна водночас, чиста й забруднена, глобальна й та, яка вбирає в себе ество чоловіка-обсерватора, мистця-обсерватора. Автор як деміург дивується (він одивнений) і знаходить діткливу й пантеїстичну основу буття в одиниці суцього:

Форматуючи втомлену пам'ять,
Пропустивши нетрями і стежками
Нас у дорозі до Свого...
Мовчать ліси тисячу літ до й після того.

Вмирають і народжуються тільки птахи й голоси.
 Я на світ не просився, а Тебе попросив.
 Тепер тану, тону й попід тинню
 Ношуся зі світом – слабкою дитиною
 І прошу собі довгого й дивного:
 Дай мені дивного й довгого
 Перебування і тиші.
 «Да не не похитит мя неготоваго»,
 А тільки, коли у вірші.

Поет і вчений Віталій Борецький мріє після всіх дерзань і досягнень мати маленький деміургічний затишок, щоб остаточно віддатися Творчості, в одному з інтерв'ю візійно ствердивши: «Моя муза кольору Всесвіту».

ВІТАЛІЙ БОРЕЦЬКИЙ
 «З БІЛОГО ПРОСТИРАДЛА В ЧОРНУ КОРУ»

БОЗЯ

Гріючи ноженята пухкі,
 Одне – в африканській,
 А інше – в азійській пісочниці,
 Наліпив малий Бозя, – бо так йому хочеться, –
 Чоловічків із глини собі.
 І приходять щоденно і дивиться:
 Той – кривий, той пропав, той поліг,
 А Він все підпирає милицями:
 «Я люблю і дотворюю їх...»
 І любить людей, і любитиме,
 Хоч у них все не те, все не так...
 А Мама Його невидима –
 Безпричинність і Пустота.

СПАЛЕННЯ Д'АРК

Жанна була ще дитиною
 Й одягалася в чоловіче.
 Не сексі чи трансї дивна,
 А крізь пекло бігла у вічність.

З димом і деревом демоном
 Язики облизали тіло.
 Dark сусідською мовою – «темна»,
 Що під кінець засвітилась.

Ланцюги не дозволили танцю,
 Револю – забрала весілля.
 Ще жодні лампади Франції
 Не живилися кров'ю й сіллю.

Збіглись голодні й незрячі
 До пекельного булер'яну.
 Таких цілунків гарячих
 Ще діви Європи не знали.

Розбрелися дими-каторжани,
 Земля зробилась поживною –
 І зросли із попелу Жанни
 Жанетки, жасмин і жоржини...

ПАСАЖИРИ ДОЩУ

Пасажири дощу. У півсні не розгледіти лиць.
 І будинок твій Ноїв, й попереду сорок ночей.
 Ти – в кімнаті, у ніші, тривожно лежиш горілиць;
 І порожній твій чат, й не запрошено на ковчег.
 Телефону боїшся, бо в ньому мовчать
 Пасажири дощу – гості дальніх водоймищ і тиш,
 І майбутньої віхоли. У вікно твоє дихають,
 А ти тут, над малюнком сидиш.
 Цілу ніч понад містом високі біжать павуки.
 Одна мить до руки...
 І нервово рахуєш хвилини,
 Й не втрапить твій ключ до шпарини.
 Ти від них не затулишся домом,
 В них немає імен, а є тільки покликання – OMEN:
 За собою ховати біду...
 Примари не кидають тіней,
 Тому не зчуєш, як осінньо
 Зі спини підійдуть.

Сонне птаство змахнути з чола,
 залишити за контуром речення й речі,
 щоб зійтись у цнотливих лугах
 і занурити лица в пахкий понадвечір.

Та на вічному приколі в життя:
 все по колу – гіперболи й тропи.
 І веселики-вірші летять
 з Батьківщини – у присмерк Європи.

* * *

Стає прозорим і зникає дах,
і ти стоїш у небі по коліна.
Розкручується, входячи у віно,
благословенна хата на медах

Кульбаб і глини. Пристрасть, а чи страх
тремтять тобою? З моря на долину
Морганою пливуть мої уста,
ввижаючись то снігом, то жасмином.

Впустила до казкових володінь
невинна ти, бо я в усьому винен,
що поцілунок – вже світанок днів,

Глибокий і тонкий, мов пуповина.
Не зруш його: тут проросте дитина,
її знайдуть опівніч, при воді...

Давні речі і фото
стоять на тих самих полицях,
в на них, наче пил,
тисяч доторків сіра печать.
Нові друзі приходять,
запитують, дивлячись в лица,
старі друзі приходять,
сідають в кутках і мовчать.
Хто давно чоловік,
той планетам по крові залізний,
хто усе перемите
Навскіс замалює дошем,
той душею поширша –
вмирати ніколи не пізно:
хай приходять наступні
і більше побачать ще.

Із циклу «Дерева всевишні»
БАТЬКОВІ, ВАСИЛЕВІ МАКСИМОВИЧУ
Батько малював картину.
Я малим дивився, стояв...
Народилися попереду корівки, а далі -
народився туман у гаях, а ліс -
такий чорний, що майже нема.

Раптом почався дощ і до нашого ганку
попросилися зайшли дівчата,
батько вийшов і пензля поклав,
а з недомальованої картини
усміхався-білів ненароджений день.

А потім прийшов,
малював і поклав свій останній мазок –
і картина стала такою, як я думав,

що буде завжди.

Та коли я у спеку захеканий вбїг,
задивився на неї – і вона посмутніла.
На картини почався дощ і стало невидко.
Тільки дівчата змокрілі десь,
чулося, бігли
і хлюпали сукні об стегна пружні,
зливався дзвіночком їх сміх.

Повісили її під стелю, і я мріяв:
вирастатиму і краще роздивлюсь,
пірну головою в незвіданий бір
батькового дитинства
з картатим лататтям на луках.
Та коли залишали будівлю,
кинули картину в куток, і вона
одразу стада своєю зменшеною копією,
і кілька корівок поділось кудись.

І затулили картиною дірку високого даху,
перекособочивши її десь аж під небо.
І я подумав: картина затуляється від нас,
як дощова дівчина, обриси якої
стали чіткі у змокрілій одежі.

А ще я подумав:
то дитинство піднялося вище,
і не розгледіти ні корівок,
ні дрімучого бору,
що чорним вже став полотном.
Як дзеркало, повернуте од сонця до вітру,
батькова картина перейшла
з білого простирадла у чорну кору
і загоїла спогад.

Хлопчики два із мого дитинства
бігли в дорослість
відважно змінити на краще весь світ
і придумати ліки безсмертя батькам.
А заодно шукали у хащах росяних їжаків,
слідкували за кимсь так сміливо, немов на війні;
збирали кольорові камінчики й скельця,
мов хотіли всотати у себе
прекрасність Землі і ніколи вже не розгубити.
Гойдалися в кублах кленових,
стріляли з луків насуплене небо...
Ранок вигулькував на велосипеді
та кликав кудись.
Ноженята худі повертали під себе кулі великі –
кругле подвір'я, і завулку вигин, і обрис земний.

Раптом у цій найпрекраснішій дивній війні
один хлопчик став дорослим

й опинився з іншого боку.
 А другий трохи посумував –
 а тоді й собі став таким.
 І коли вони зустрічаються,
 то згадують все усміхом,
 боячись своєї серйозності.
 Тільки крізь сон я до брата,
 а він до мене
 підходимо малими і мовчимо біля ліжка:
 «Тобі не соромно, дядьку!
 Такий великий, а світу ще не врятував»

МОЄМУ ДІДОВІ,
*найкращому в світі сільському музикантові
 Борецькому Максимові Івановичу до 80-ліття*

Дідусь Максим був максималістом,
 Захоплювався Огінським і Лістом
 і так тісно прицмокував цигарку,
 Що, здавалось, утягне крізь неї саму сутність
 світу.

А як крепко грав на баяні - немов уостаннє,
 А після футболу казав: тримай мя'ч над головою -
 Це Сонце, отак покрутись. Тут - Меркурій,
 Он, де бабуся, - Земля, там на городі її орбіта.

Така живуча й кругленька. Її німець мало не вбив,
 Коли крала у шкоді торбину зерна, для молодших
 братів,
 Та вона не злякалась, стиснула у жменьці зернини
 Й народила п'ятірко дітей,
 Посадивши в глухому селі буйне дерево роду.

Дід Максим облітав свою Кіровку на велосипеді,
 Такому ж сухому і крепкому, як і він сам.
 Тільки білий кашкет над цигаркою блимав,
 І кружляли закохані села під старенький баян.

Дідові картини висять у приватних кімнатах,
 Але він був таємний художник:
 Підробляв документи, і штампи, і гроші -
 Та не розбагатів - рятував бідолах й вивертався із
 перипетій
 І сміявся страхом в очі.

Діда слухались скрізь кулемети і кулі:
 Він їх брав (не його) і збивав за півгони цигарку.

Від в лататті ясних берегів до небес
 Простелився ясний полонез,
 Не зосталось у тебе легень для пісень.
 Ти тепер розглядаєш крізь хрест
 З-під землі кольорові зірки і планети,
 Що розкидав круг мене й пішов, я ж несу уперед.

ОРИГАМІ
 Час вгинає усе, що ми написали,
 музику скрипаля видуває із зади.
 Бо не втямиш більшої таїни,
 ніж затемнене слово ВОНИ.
 З чотирьох сторін світу загни -
 і полегла в руці
 на летючого змія
 так схожий конверт, вже не твій.

Як нема чим означити дні на землі, -
 паперові роби журавлі,
 з кольорового - біле роби,
 Бумеранги журби:
 чайки твої невертальні
 і вертальні мої голуби.

 Білий колір білизни
 При лампі на спраглий шкірі.
 Як на скатерті ждана тризна
 Чи як фата на весіллі.
 Зовнішньо і внутрішньом'язово,
 Підшкірно і внутрішньовенно
 Пуповину життя завязано,
 Недремно і недаремно.
 Не чорний, не беж і не хакі,
 А – біле по шкірі із шовку...
 Мов риба, зачеплена гаком,
 Тріпочешся срібно-мокра.
 На стінах, на стелі, на тілі
 Танцюють тіні і врода –
 І пелюстка спадає біла,
 Коли ніччю ближче підходиш.

СЕРГІЙ ГУЛА народився 28 січня 1991 року в селі Слобідка-Охримовецька Віньковецького району Хмельницької області. Вищу педагогічну освіту здобув в Інституті історії, етнології та права Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Ставши магістром, маючи стійкі наукові інтереси, вступив до аспірантури Інституту історії Національної академії наук України. Пише вірші та публіцистику, здійснює огляди мистецьких видань, цікавлячись сучасним літературним процесом. З «Інверсією серця» його пов'язали гуманітарні й педагогічні конференції на Східному Поділлі, а також «Барські літературні читання», серія видань «З-над Бугу й Дністра», журнал «Українське слово й сучасність», а ще – фестивалі «Малахітовий носоріг» (2011, 2012, 2013), «Підкова Пегаса» (2012, 2013, 2014), «Живий вогонь» (2013, 2015), «Русалка Дністровая» (2014), наради творчої молоді на садибі Михайла Коцюбинського, мистецькі об'єднання імені Василя Стуса (керівник Василь Кобець) та «Автограф» (керівник Тетяна Яковенко), мистецькі салони «Інтермецо» (Вінницький обласний краєзнавчий музей), «І музика, і слово, і сльоза...» (Вінницький обласний Будинок культури вчителя), регіональний конкурс громадянської поезії «За майданом майдан» (Вінниця, 2014). Наукові й літературно-художні праці надруковані в Україні й за кордоном. Із Олександром Федоришиним створив Центр історії Вінниці, котрий плідно працює в медіа-, просвітницьких та в науково-історичних форматах для подільян і не лише.

Безперечно, здобутий фах історика відчутно вплинув на формування мистецьких смаків, на тематичну палітру віршів, на образно-символічну канву катренів, у яких знайдемо блиск і трагічність давніх цивілізацій, а ще – Маланюкову й Ольжичеву Україну-Елладу-Русь, богів зі греко-римської міфології, котрі ревно спостерігають за смертними українцями та за їхньою боротьбою проти будь-яких форм рабства з усе новими й новими загарбниками (від кочовиків до інтервентів у XXI столітті). У таких творах, звичайно ж, з'являється й відповідна лексика – історизми, архаїзми, етнографізми, гідроніми, топоніми; і це добра ознака, адже історик Сергій Гула влітає фахову терміносистему не стихійно, а обережно й мотивовано, зі знанням, влучно, не зловживаючи, а збагачуючи уяву читача, увиразнюючи власні версифікації. Вдало використовує й метафорично трансформує фразеологізми-грецизми: Ахіллесова п'ята, Домоклів меч, фразеологізми-біблеїзми: Страшний Суд, нести хрест; протокраїнські фразеологізми: треті півні, хребет витримає, білий світ. Натомість може зловживати підсилювальними й формотворчими частками, означальними займенниками, намагаючись мінімалізувати або ж навпаки максималізувати певні значення в їхній межовій експресії.

Звучать у віршах Сергія Гули й екологічні реєстри, кінцесвітні мотиви. Ліричний герой його строф – заблуканий шукач правди, стоїк і метафізик, звинувачений у божевіллі, зраджений, але непідкупний патріот. Він болісно й риторично запитує, чи збудуться апокаліпсичні пророцтва, адже людство перетворилося з творця на споживача, бездумно знищуючи світ, у якому живе. Відтак у багатьох віршах звучить тривожний набат, чорнобильський дзвін, оскома від техногенних катастроф і катаклізмів, що забирають здоров'я та життя.

Найбільше віршів у доробку поета на героїчну та на громадянську теми, в яких чітко окреслена позиція патріота, борця за справедливість, воїна-мислителя. Події Майдану, Революції Гідності та АТО надзвичайно вразили Сергія Гулу. Відтак із-під пера з'явився цілий цикл віршів про сучасних мучеників за долю України: у новітніх лицарів не коні та мечі, а дерев'яні щити, і вже вони не вільні степові козаки-характерники, а юнаки, які по закінченні вищих навчальних закладів залишилися без роботи й на майдані стихійно протистоять системі, з коктейлями в руках борються проти куль снайперів-найманців. Автор присвячує свої вірші загиблим синам України, побачивши на власні очі, як біда

зазирає в кожне квітуче подільське село, у родини бідних і працюючих селян, котрі ридма, без помсти, копають могили... Найменша тематична група лірики в рукописі Сергія Гули – любовна. Поет тяжіє до символістської, необарокові естетики, нанизуючи й поєднуючи символи протоукраїнського світу й запозичені з інших культур, але не вдається до відкритих, натуралістичних сцен і формулювань, прозоро натякаючи – любов є великим таїнством, яке потрібно берегти не лише від лихого ока, а й від власної гріховної, химерної суті, від порухів душевної мізерності й ліні. Поетові легко вдається переплести любовні, інтимні мотиви з пейзажами, де побачення ліричного героя з коханою відбуваються на тлі черешневого й яблуневого Поділля (а це схоже на романсову лірику й на ноктюрни, згадаймо тут мотиви поезії «Виклик» Михайла Старицького).

Маючи досвід дебатів, дуелей, публікацій у фахових і в літературно-художніх виданнях, Сергій Гула підготував до друку рукопис першої збірки віршів. Майбутні урожаї поета вбачаємо в царині націософських та історіософських роздумів, адже ми вже спостерегли вельми відчутну, уяскравлено-емоційну сукупність його власних поетично-філософських інтерпретацій, версій, оцінок національної історії, тлумачень її сенсу й тенденцій, коротких, але влучних характеристик героїв і «антигероїв» (Хмеля, Богуна, Коновальця, а також Цезаря, Батия, Брута та ін.). Мета історіософії Сергія Гули полягає не в описі й не в систематизації фактів у їхній хронологічній послідовності (принаймні, зараз він не пише батальних віршів, поем-хронік чи історичних романів, хоча з часом це може статися, як свого часу сталося з пером Володимира Сосюри, котрий написав поему-інтригу «Мазепа», із пером Ліни Костенко, яка дала нам гіркослове «Берестечко»), а в осягненні метафізичного змісту подій, що наближає історіософію молодого подолянина до історіософії Тараса Шевченка, Юрія Клена, Олега Ольжича, Євгена Маланюка, Василя Стуса, Ігоря Павлюка.

СЕРГІЙ ГУЛА «ДЕ НІЧ БОСФОРУ ЗОРІ П'Є»

Кидайте каменем, у вічі мені плюйте,
беріть кинджал, як Брут, його встроміть!
Хребет усе це стійко витримає. Чуйте!
Ім'я не змити хвилями століть.
Над правдою брешіть із лицемірством.
Малюйте помсту, смерть мою у снах.
Я стану і підпільником, й радистом.
Добуду – передам. Злечу, як птах.
Зробіть же боляче, мій голос задавіте!
Принизливо скажіть, що на думках.
Триматимусь за білих яблунь віти –
ось Ахіллесів біль. Домоклів меч – у снах.

Я напушу на себе жерсті погляд.
Побачу все насправді, все – у жмені.
Нічна комета пролітає поряд.
На чай докину Хроносу два пенні.
Іду вперед – розкидані могили.
Хрести пов'язані руками до землі.
Відкриєш рот – тебе уже скорили,
а ні – то спиш покірненько, в імлі.
Усе тому, що в сірій масі буднів,
у повені зелено-мідних душ
живеш – не думаєш. А скільки груднів?
Тому й не чуєш мідне: - Ані руш!

Лиш бас електро струшує систему,
оту, в якій твоїх немає прав.
І ти живеш – з полемік у плерому;
лише тому, що час твій не настав.
Ти думаєш, я збожеволів? Ні ж бо.
За мене це давно зробив Гюго.
Мов кадри, дні летять картинно, грізно.
А в нас не ті місця, а в нас – тавро.

Крізь сон віків почую бій литаврів
і братську клятву – до кінця, на смерть!
Там у просторах нескоримих таврів
життя й колосся спопеляють дерть.

Останнє листя восени з дерев
спадає втомлене. Так падають і люди.
Невже не чути той печальний рев,
що землю б'є в її хімічні груди?

Тарпани – у слов'ян, в Елладі,
де ніч Босфору зорі п'є
в сузір'ї Марсового саду.
Вогненим грим – усе, що є.
І степ, і трави, змії в кублах.

В пастках – тарантули, вовки.
А стукіт серця – наче бубен.
Партесний спів – покрізь віки.
Скаженим хрипом ріже тишу,
зі свистом – гриву, навздогін...
Борцеві встигнути б до зброї,
бо дух не піде на поклін.
Нехай дороги всі зіллються
рікою сервів десь у блуд,
чорти і відьми захлинуться –
за третім півнем буде Суд.
Тавро не викрешуть на лобі,
ярмом у груди не штовхнуть.
Він – русий князь. Криваві губи
і рать, і кінь не підведуть.
Десь чорна хмара їсть олуння,
боги примочують вінець.
І будить степ копит відлуння –
з ордою бій, гучний ралець.

Яка проблема у мені?
Не з того джерела, не так мулю я рів?
Як всі, я – кактус віри, що в долоню
із диких джунглів мимохіть забрів.

Думки, що їх зриває вітер,
у жорнах ніч зітре навек.
Брудною слякотню, без літер,
торкнуться зімкнених повік.
Бо мало власної свободи.
Їм час не заплете вінки.
Для них немає нагороди.
Не ваблять їх нагі жінки.
Де небокрай бере початок
і йде за сонцем крок у крок,
берімо сумнів у завдаток,
бо Шлях Чумацький – не пророк.
Лише б вітрила каравели
вдихали віру в білий світ,
і як санскрит святої стели,
їх зорешлях здійме в політ.

Де наші пройдені стежки?
Де ще не стоптані дороги?
У кожного свій хрест важкий.
Неси – неначе в бій короги.

Туманом захлинулась ностальгія:
блукає містом, що удень хмільне.
Камін допалить вимокле вугілля,
і лампа копчена укотре кашляне.
Гірким лікером, що знімає втому,
і теплим запахом кав'ярень belle époque
П'янить той час, де можна не самому,

а з нею. Бо скидає чобіток...
Вона ж натурниця, хоча безтямна. Бачу,
як п'є вино, як вабно зір блищить.
Вона мене погубить – не пробачу.
За неї свічка в церкві догорить...

Ні, не мовчи, краянино, о, не мовчи!
Лише не стримуй, не тримай слова.
На все в житті тобі ця барвінкова мова.
Тому ти поклоняйся Їй!
З усіх пишнот вона – завжди обнова.

Поб'є, зігне та не переламає
цей дикий світ... Його ти приручи.
Земля на тебе завжди зачекає.
А ти вперед іди, вперед іди.

Ніч пустилась босоніж,
змочивши потріскані п'яти,
у зірковій росі,
на спітнілім чолі піднебесся.
Загірчило повітря
солодким чифіром із м'яти.
І дерева скрегочуть –
відлуння, стомившись, озветься.

І на цім полотні,
ще до створення білого світу,
ми у слові таїли
все наше святе і прекрасне.
І земля поклялася
врожаєм весняного цвіту,
і мовчання її
піде з нею в скорботне причастя.

Черешневі шляхи,
пелюсточки, ціловані джмелем...
Ти в обіймах моїх
усе просиш незнаних пісень.
Соковито і грішно
смакуємо пристрасті хмелем
і крізь наше кохання
вливаєсь у світ інший день.

Поглянь заболеним від жахів оком,
коли все корчить: душу, серце, кров...
Немає слів, що б ринули потоком.
Аби молитися, немає більше мов.
Коли ж настане те порозуміння,
щоб людям вжитись, вижити на Землі?
Коли прийде глобальне потепління
у людські душі для гуманних дій?

У клекотінні прогнаних століть,
крилатим вирієм тріпочуться заспіви.
В Покровський вечір серцем попросіть
за душі предків, бо злягти поспіли...
Нехай під брязкіт шаблі Богуна,
що хмелем всівся у гіркім тумані,
над Бугом вранці забринить струна –
хрещена воля у людським риданні.

Пустелею душі своєї йду я.
Шукаю там оазис для життя.
Чи все змела та зла піщана буря?
Чи є там місце світла й каяття?
Як важко бути островом самотнім
на континенті всенької землі!
Це зрозумів увечері, сьогодні,
коли дахи загрузнули в імлі.

Є слава, що народ несе, – то й вічне.
В ній Вінниця, Меджибіж, Брацлав, Бар.
Земля для нас – свята і канонічна.
Сади Поділля – Україні дар.

Не хочу бачити щось інше я...
Бо знову в неї закохаюся.
В душі діра є чорна, грішником
живу по-новому – не каюся.
Та чим-то зможу надолужити?
Адже й води втекло... Все втрачено...
Як легко зміст і суть спалюжити.
За кривди має бути сплачено.
Тонка межа є, ледве видима.
Переступлю її – то й вибрав сам.
Затихне буря – пересидимо.
А змога є – життя віддам.

Стою, лежу чи падаю – не знаю.
Порядку в хаосі, напевно, не знайти.
Німотно подумки тепер себе питаю –
я частка людства, що не знає, йти куди?
Холодна кров ще зігриває тіло,
від пустки й тьми примружую геть очі.
З гучної тиші вухо наболіло.
Свинцевий дощ – супутник злої ночі.
В люстерко подивлось – і бачу осінь,
а чорний сніг десь випаде вже скоро...
Ті хмари, що закопчені, – то просинь.
Куди не гляну – глянець або морок.
Пусті легені пробуваю щосили...
Остання спроба – може, пощастить?
Закровлені ті очі, що просили
побачити майбутнє хоч на мить.

Судомою скувала гадка розум;
щасливий біль – жадане відчуття.
Сира земля ввібрала в себе дозу.
І чую свист, вовків і псів виття.

Одягнена в місячне сяйво,
гаптована зорями квітка,
скидалась до райської мальви...
Такою зустрів її влітку.
Без жестів і слів, лише погляд.
Ми довго гули на вітрах...
Здавалося, щастя десь поряд,
далеке-близьке – у руках.
Стрибали в молочні тумани,
тілами в росі полягли.
Були ми – мов ті бусурмани,
що свій рамадан прокляли.

Припало тіло, морозно тремтить –
озноб, як Гамму, наскрізь пропікав.
Земля – чужа, застогне і змовчить.
Трава зелена ржею потекла.
Вода не викликає спраги вік.
А дощ сухий – зволожує чи ні?
Продовжуються саги день при дні.
Той Апокаліпсис завершить щось чи ні?

ПАМ'ЯТІ ЗАХИСНИКІВ КРУТ

I

Пролунало в душі кожній: Слава, Україні!
Стрепенулися думками за свою Єдину.
Встань же зараз, хто до цього никнув у коліні!
Затуліть її тілами, як малу дитину!
Сльози ринули на землю, дали море крові...
На морозі серед поля хлопці перед боєм:
-Дай померти не даремно й бути в Божій мові!
Прямо в серце скоростріли зі смертельним
воєм.

II

Очі вгору, до небес, бо вже німі від болю...
Долі вкоротила люта червона навала.
Ген останній чутно поклик: Ми пішли за волю!
Україна – для героїв! Їм довіку Слава!

Відцвітає мак-день,
і джмелі бурмотять ніс до носа.
Заспіваймо пісень,
а на рими лягають покоси.
В павутинні зірок
ми побачимо наше минуле.
І маленький візок
заскрипить, щоби ми не заснули.
І на мальвах-устах
я шукатиму мед ліпше бджілки.

Затріпочеться птах –
і заграє ранкова сопілка.

Золоте моє дитинство,
осяйні мої роки.
Лебедине материнство
притулялось до щоки.
Мов жаринки, сірі очі;
лиш допитливість у них.
В зорепаді світлі ночі,
до віконця – і притих.
Де чубате й метушливе,
у засмазі в літній день?
Де воно, моє щасливе?
В павутинні дум-пісень...
Проминуло, світлокосе,
лиш недавно тут гуло.
Уві сні прийде й попросить
пригадати, що було.
Усміхнеться із альбому,
з фотографії воно.
Знову хочеться самому
повернутись у тепло.
Там же я непереможний,
різкою б'ю лободу.
Там я, мріями заможний,
зводжу замок находу.
І терпінню там навчаюсь,
в павучка із павутинь.
І зі сонечком прощаюсь.
Світле тайнство, прилинь!
Відцвіло та відлетіло,
з літом бабиним пішло.
Знову сум... Чи ж я би сміло
сів грифону на крило?

**ЗАВЖДИ ГЕРОЙ
(БЕЗВІСТИ ЗНИКЛОМУ)**

І
Він був завжди героєм свого часу,
І крізь віки ходив немов на прощу.
Вода і глина, і зерно – для спасу.
І ось я тут – у волі дух полощу...
Згадався марш копит, іржання шабель.
Молитва вкупі, жовтень десь надворі.
Літопис пропустив для нього табель,
та характерник виріс – ген під зорі.
II
Скриплять вози, гармати на спочинку.
Земля – розпечений багрянцем материк.
Народ мій є – пишайся з того вчинку.
Його історія – священний патерик.

Хрестили Хрещатик сльозами та миром.
Ікони тужили в шептанні святім.
Усіх частували коктейлем і сиром...
Зжилися з життями, наповнені всім.
Бо тіло – об камінь, в залізо й до крові.
Мов лава стікала до попелу шин.
І куля розбилась об чорнії брови –
смертельно поранився ще один син.

Ти боса і тепло загублена йдеш.
Знайомі займаються рекетом.
На серце й на душу – Мане і Моне.
А мова – покручене мекання.

Скалічені душі співають в кутку «Отче Наш».
Надія – то свічка; бринить, обпікаючи пальці
розморені воском нездійснених мрій.
Патронташ
останнім набоєм врятує нових коновальців.
Дзвенітиме купол у золоті срібного ранку –
хрести поросли-бо із вічності їхніх сердець.
Щоб стати героєм, потрібна смертельна
огранка...
Таким-от, на сході стає кожний третій стрілець.

У зав'язі наших тіл
медове здобуто щастя.
Нехай за це дев'ять кіл
у пеклі пройти удасться.
Святого зізнання гріх –
нехай воно, наче карма.
Не вишукали утіх –
нам доля далася гарна.

Задимлене світло запахло свободою.
Бо знову щитами – за правду, за нас.
Герої упали в морози, колодами...
Налилися воском – як Пасха чи Спас.

Ти досі пускаєш нам бісики?
Пора мати крону й коріння.
Охоча до сексу й до містики,
а шкіра – мов дерть від паління.

Чекання втомить ліхтареве сяйво.
Зіллється жовтень на бруків'я снів.
Кортеж самотніх відвезе назавжди –
їх зрозуміють, поглядом, без слів.

До підвіконня знову – від безсоння;
ковтаю ранок. Сіро. То пусте.
Без ліній-жолобків моя долоня –
не вірю у приреченість людей.

Поглянув на схід я,
де Сонце запечене болем.
І стомлено руки простяг,
щоб його донести
до себе додому.
А там уже тешуть хрести
для вільних синочків
батьки,
закатовані горем...

Здіймаються вгору сини,
бо зурочені...
Небо
не дасть їм заснути –
навік розлучило
зі сном,
брати-екзорцисти чортів уганяють
у греблю.
А далі причастя з шоломів – і сонце, й вино.
Верба заскрипить –
і луги колискову почують.
А зорі-прочани ще вище її понесуть.
Куди я піду і куди мій народ зачочує,
віками оспалий, в ріллю
чи в незвідану путь?..

Який старезний світ...
Як хоче він спочинку...
Візьме п'ятихвилинку –
вже й повно війн і бід.

Візьми осінній день – ясний.
Гульвіса вітер повіває,
летить поволі, мовчазний.
Листки потомлені, в печалі,
пожовклі – падають уділ,
неначе мрії нездійсненні.
Шукають море, суходіл,
але не будуть, ні, спасенні.
І пам'ятають: ночі-дні
були залиплими бруньками,
та згодом зелень роздали,
весну – пахучими садками
або по скверах, у ярах
і на проспектах, над річками,
А ми все рвемося кудись...
Дощі на осінь грають гами...

Та всіх однаково зірве
осінній вітер – маг і буф.
І всіх однаково несе...
І не важливо, хто й де був.

Босоніж я топтатиму каміння,
каміння заздрощів, мерзоти і брехні.
Іще не зникло у людей сумління,
ще їхні душі не ламкі-сухі.

Я торуватиму свій шлях угору,
Сізіфом перебуду – не біда.
Бо головне, щоб я доспів упору,
щоб витримав усе, не присідав.

Є справедливість, є на світі вітер,
є сурми тріумфального добра.
Ворожим людям не дістати літер,
якими я творю нові слова.

Своєю кров'ю вигаптую зброю.
Міцніша буде, ніж дамаська сталь.
Не одурманюсь, як фатальна Троя,
бо вічні Парсифалі та Грааль.

Тремтять же і ховайтеся, титани, –
вінок у Правди з лавру на чолі!
Моя країна сонця не пропаща –
садами розів'ється по золі.

А час іде – ледь устигаю жити,
та навздогін вчорашньому кричу.
Уже пора косити срібне жито.
На жаль, самому. Вітер по плечу.

Солодке небо – я без тих пожитків.
До Бога все. Про душу, про Бушú...
Тепер відлунням вічності пожити б.
Мовчиш, мій Боже? То і я змовчу.

КАТЕРИНА ДЕВДЕРА народилася 25 листопада 1990 р. в Качківці (поблизу Ямполь, що на Вінниччині). Наддністрянська природа, традиції інтелігентної родини, спілкування з поетом Віктором Дячком вплинули на формування художнього таланту й вибору філологічної освіти. Закінчивши з відзнакою магістратуру Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, дівчина рік працювала вчителькою англійської мови в рідному селі, вступила до аспірантури Інституту літератури імені Тараса Шевченка Національної академії наук України, із 2017 року працює там-таки, у відділі сучасної літератури. Наукові інтереси – філософія діалогу, американська література (трансценденталізм і період модерну), українська поезія останньої третини ХХ – початку ХХІ століть, зокрема, творчість Олега Лишеги, за якою 27 лютого 2018 р. захистила дисертацію. Катерина Девдера – дослідниця сучасної української та польської літератур

(зокрема, поезії). Особлива дружба її поєднує з Боженою Бобою-Дігою, музикознавцем, письменницею та реставраторкою; їхнім спільним мистецьким проектом стало літературно-художнє видання «Запах каштанів» (2013), широко презентоване в Польщі та в Україні.

Перша поетична збірка «Співприсутність» (2011), із передмовою Михайла Каменюка, позначена впливом неоімпресіонізму та необароко. У рецензії на збірку критик Оксана Шалак назвала пристрасний стиль письма дівчини «стихийним епікурейством». Друга збірка ліричних одкровень «Літери і стихії» (2015) вперше була презентована у межах другої міжнародної конференції на Східному Поділлі (м. Бар). Катерина Девдера – лавреатка заохочувальної премії літературного конкурсу «Смолоскип», володарка гран-прі «Молодої Республіки Поетів». Її вірші надруковані в «Літературній Україні», у часописах «Київ», «Вінницький край», «Русалка Дністрова», в альманасі «Експрес-Молодість», а також у серії «З-над Бугу й Дністра», в антології «Дністрове гроно».

Ліричні вірші Катерини Девдери, як і Богдана Ігоря Антонича, раннього Павла Тичини, неокласичного Максима Рильського та Ліни Костенко, насичені світлою, інтелектуальною печаллю, етнікою й екзотикою, мають особливу гармонію, оскільки й авторка має музичне виховання, красивий голос (сопрано із народним, лірико-колоратурним забарвленням):

Найгарніше, що в тебе є, – це твої руки,
Лагідні руки лемка, гУцула чи кого?
Поки говориш, пальцями в такт пристукуєш,
ніби танцем є кожне твоє слово.

Я дивлюсь на них і стає гаряче,
І стає солодко і бентежно,
В тебе з долонь визбирую обережно
Афіни,
Що росли
Над дикою стежкою.
Ти такий красивий
аж боляче.

Поезія стала для подолянки-науковиці медитативним одкровенням або ж сугестивним експериментом із густого капілярного плетива думок, котрі подекуди нагадують нашаровування імпресіоністських та експресіоністських мазків. Метафоричні епітети й порівняння, обережне символотворення (радше гава гаптування архетипами, міфемами), герметика романтичних інтимних переживань – ось усе те, що розширює контент світлого

простору вірша Катерини Девдери. У творах і справді багато простору, думка здається вільною, разом із тим, дуже стриманою, невагомою і всеприсутньою. Лірична героїня видається читачеві здатною на самопожертву й на повну екзальтацію, на деміургічне перевтілення й на жертву Магдалини. Особливо привабливими є твори з мотивами коліскової, написані в формах листа, послання, присвяти, чуттєвого монологу, схожого на внутрішній: «Мамо моя, мамо, маменя, / олені приходять в сонний сад, / кажуть, що вони моя рідня, / і їдять морелі й шоколад».

Природність нарративних висловлювань, у яких трапляються спазми й рефлексії, гедоністична ідейність, вигадливість і наївність у деталях, фонічні й словотворчі експерименти, а також стишена втаємниченість, віншувальність, перетворена в музику, – те, що в поєднанні формує ядро ліричного «я» Катерини Девдери, як-от у «Друзям на новий рік»:

Коли не чую ваших голосів
 подовгу ваших облич не бачу
 хочу просити приходьте
 частіше пишть частіше
 чи дозвольте мені приходити
 я приїду прибуду
 про ліси й оленів розповім
 про зірки й сосни колючі
 бачите як я скучила?

Почуття й імпульси у віршах часто транслюються через символи-фаунізми, флористичні образи та орнітоморфні; вони спрямовані на конкретні явища чи події. Світло-сумне почуття ліричного «я» героїні віршів послідовно, але дуже тонко розкривається через пристрасті навколишнього світу, через ретроспективи роду, прогностичні візії. Читач ніби спостерігає народження думок, кожна з яких лаконічна, злагоджена в загальному оркестрі, схожа на парадигму відрухів жіночого серця: «на роботі подруга / заплющивши очі / оповідає сон в якому був / блондин високий у фракку / зовсім як Джек-Леонардо з Титаніка / «красень» кажу я і думаю...» («Ранок»). Вабить і те, що строкатість мисленневих потоків не надала віршам формальної розхристаності; неримовані й римовані твори філігранно скомпоновані (намислені), у них часто простежується своєрідна сюжетна лінія: «Уже не напишу / ласиця вистрибнула з кімнати / пролетівши душу...» («Ласиця»).

Експресивно-еклектичною поезія Катерини Девдери стала завдяки тропеїчній насиченості – йдеться про поєднання метафор родового відмінка, метафор-симфор і метафоричних епітетів, про метонімічні образи, втягнені в поширені порівняння, про поєднання літоти й градації. У межах густого монолітного поетичного висловлювання тропеїчна пишність сприймається природно й ненав'язливо: «Визріли ядра інжиру і виноград / Змійки червоні вночі прокрадаються в сад / Яблук немає лиш тіні усміхнених Єв / Злиже зі стежки рудий ледь задумливий лев».

Поетеса вміло акцентує увагу на кольорах та на відтінках (амплітуда тут вельми широка – від відтінків барви до відтінків емоцій). І тільки на перший погляд може здатися, що майже сповідальна лірика дівчини просякнута чи то експериментом, чи то якоюсь споглядальною нейтральністю й має пристрасний тон, у ній превалує інтонування-нанизування. Насправді вірші майже повністю поглинуті доволі чітким і вибагливим малюнком експресії. Це найбільш помітно у віршах без синтаксичної впорядкованості й без розділових знаків: стрімкий потік свідомості передає стан надзвичайного межового виплеску-спалаху власного «я», травматичного й міфічного заглиблення в суть явищ, у людські душі: «полюбить на смерть / хай тобі пече за мною скажи / коли волосину з його голови / замажеш у піч». Іноді подолянка втікає від української міфології в християнську притчевість і змішує чуда й одкровення, як-от у «Євангелії від Єви», де Бог обіцяє першій жінці, що вона ходитиме по воді, як апостол:

а вночі були зорі. далекі. ніжні. ясні.
Бог приходив у гості, так трепетно, як тоді,
Він казав мені, Єво, ти ще підеш по воді,
по медовій воді без мосту в твоєму сні.

і по той бік води – на мене чекаєш ти.
і по той бік води – є сад над усі сади.
і по той бік води – якщо лишень перейти –
є любов, що сама будує собі мости

У багатьох віршах подолянки, як і в «Євангелії від Єви», семантика саду переходить у семантику світу (тобто Катерина Девдера розбудовує сад, як світ, за типом барокового узагальнення, і здійснює це ірраціонально – з цеголки слова, як і свого часу Маріянна Кіяновська в збірці «Міфотворення»).

КАТЕРИНА ДЕВДЕРА
«ДОЩ ЗАЛИВАЄ ПО ВІНЦЯ СВІТИ...»

ЖОНА ВУЖА

Думаю, як вона йде. На край світу.
Ці постולי залізні, залізний цей посох.
Її коханий покинув через непослух.
Казка чи просто уламок давнього міту.

Дикі стежки серед чорного-чорного лісу.
Перші сніги заступили дорогу в горах.
Жоно вужа, чорний ворон кричить зловісно,
Жоно вужа, постולי стерлись на порох.

Каже йому, котрого поряд немає,
Каже йому, котрий далекий, мов сон:
Не забувай мене, любий, запам'ятай мене,
Поки кричить сумніший за ніч ворон,

Не забувай мене, любий, запам'ятай мене,
Наше тепло і світло серед свічад,
Синє вікно, задивлене в листопад,
Першого снігу світіння неземне,
Не забувай мене любий, запам'ятай мене.

Квіти, птахи, зайчата, вовки й ведмеді,
Сонце і місяць, і кожна тремка зірка,
Стануть її братами, її сестрами,
Будуть шукати всюди їй чоловіка.

Жоно вужа, він проходив лісом учора.
Жоно вужа, він купався в цьому потоці.
Жоно вужа, ночував у хатинці в горах,
Жоно вужа, він уже на іншому боці.

Перепливи ріку, перейди гору,
Перебіжи стежиною біля хутора,
Переживи увесь цей гіркий морок,
Спаленими губами шепчи: люблю тебе.

Перебудь, переспи ніч у старої відьми,
Перекажи їй своє дике горе,
Відьма стара зжалиться і повідає
Те, чого нам усім не говорить.

Там, на краю світу – біла вода,
Камінь синій, твій милий заснув – під.
Йди і скажи йому все, жоно вужа.
Жоно вужа, іди – розтопи лід.

Любий мій, найдорожчий мій, золотий,
Соле моєї солі, мій тихий дім.
Вір мені. Якщо я не вміла любити –
Вмію тепер, нікому не розповім

Ні тасмниць, що зрадив мені вночі,
Ні голизни твоєї білої шкіри.
Той падолист без тебе став січнем.
Срібні свічада – без тебе – давно сірі.

Жоно вужа, щаслива, жоно вужа!
Казко, прадавня, уламку сивого міту,
Вірю тобі, ніби ти – золота правда.
Вже обійшла половину всього світу.

ОСЬ

Ось тобі нитка голосу у пільмі.
Ось тобі посох, щоб легше було іти.
Ось тобі осінь. Ось пригорща самоти.
Ось тобі храм, що мариться уві сні.

Ось тобі сонце. Солодке і радісне.
Ось тобі хліб, що насичує кожен голод.
Ось тобі ця безодня, що не мине,
Ось тобі ця безодня, яку не втолиш.

Ходиш від хати до хати,
Від міст до сіл.
Спрагла води і смаку
Дому і солі.
Ось тобі пташка просто на руку сіла.
Ось вас нарешті двоє
У цьому полі.

Що це, мій Боже? Смерть чи любов?
Дощ заливає по вінця світи...
Хто це так стукає в двері, як ти,
в тиші, при світлі нічних молитов?

Сходять крізь мене сиві жита,
з крові і серця вгору ростуть.
Вірші – розбіглись словами, як ртуть,
правда в мовчанні – тому золота.

Яків старий на березі моря чи як його звать
Риби коралових рифів у сонці пливуть
Равлики любляться ніжно і дивні птахи
Може рожеві фламінго п'ють небо з руки

Визріли ядра інжиру і виноград
Змійки червоні вночі прокрадаються в сад
Яблук немає лиш тіні усміхнених Єв
Злиже зі стежки рудий ледь задумливий лев

Якове як тобі є як тобі там
Гладити спини блакитно-білим хортам
Слухати з ночі солону пісню вітрів
Бачити сни і не бачити власних синів
Чути уранці як м'яко лягають в пісок
Клени блискучі за ніч облетілих зірок

Як її Якове звали Ліна чи Лі
Ту що залишила слід на пекучій землі
Змійок червоних в старому як вічність саду
Як її звали останню в твоєму роду?..

Радосте, моя сестро,
Не відходь, побудь!
Радуються веселка
І ріки каламуть,

Равлик, котрий цілує,
Равлика у лице.
Місяцем сон білує
Ясена деревце.

Радуються Марія,
Вітер в полі і сум,
Вечір, котрий посіяв
Зорі, тишу, росу.

Зійдуть на ранок сходи,
Радісні, ніби ти,
Радосте, не відходь мені,
Сестро моя, рости!

Для Т.

Вона любила його светри
Більші на кілька розмірів м'які й надійні
Його поцілунки його обійми
Його казки про сніги Ай-Петрі
Його мовчання з його листами
Його приходи й зношені кроси
Його зникання кудись під осінь
Вічну гонитву за міражами

...Їй говорили дівчинко озирнися
Оговтайся дівчинко любити його
Все одно що ловити вітер

А вони давно і міцно сплелися
Як дерева корінням і вітами

...Їй говорили він намотує кілометри
він з тих
у кого немає завтра
Вона кивала мовляв правда
І одягала його светри...

СЕСТРАМ

Мої сестри вміють любити вічно
Вміють тужити тихо писати вдячні листи
В їхніх синіх зіницях затаєне щось космічне
Радісний усміх суму повнота самоти

Вони не просять рятунку не шукають розради
Муку свою леліють прозорішають на весну
Не знаю що про них кажуть представники
громади
Не знаю де їхні лицарі де Перелесник

Не знаю кого вони вперше так полюбили
Маму брата курча хлопчика по сусідству
Аж їм заболіли рамена
з яких пробілися крила
Аж їхня шкіра придбала
якийсь нетутешній відсвіт

Не знаю чому вони засинають як сніг нагими
Чому ходять босоніж асфальтом водою небом
Чому завжди так боляче бути з ними
Ніби бути з ними це зривати шкіру із себе...

Здається їм до вподоби маленькі крамниці
Наповнені вощиною корицею і перцем
Книги із антиквару в'язані рукавиці

ПОДІЛЬСЬКІ БОЖИЧІ

Слова не вимовлені вголос
ледь вгадані серцем
Здається
вони люблять квітень і чекають літа
а може я тільки приписую сестрам
свої бажання
.....
Сестри мої справді уміють любити
Щомиті вмирати для вічного воскресання...

добраніч малі турботи добраніч великі плани
добраніч мрії ласкаві добраніч шрами і рани
добраніч друзі й не друзі знайомі і незнайомі
добраніч усім хто в тузі живе як в рідному домі
добраніч світлу що нині не сталося хоч хотіло
Отцю і Духу і Сину й моєму грішному тілу

ЗАМОВЛЯННЯ

полюбить на смерть
хай тобі пече за мною скажи
коли волосину з його голови
замажеш у піч

як давно це було
ще моя бабця були дівчиною
працювали на фабриці в Магдебургу
Russische Schweine
у товарних вагонах понад Віслою
остербайтери повертаються в Україну

там була баба ста літ
зморщене жовте яблуко в хустині
уночі простогнала води
потім віддячилася наукою

хай тобі пече за мною скажеш
а волосину з його голови замаж у піч

я би так не змогла
тай інакше б теж не змогла
чи після війни в неї був вибір?
до її товаришки ходив хлопець з іншого села
і вони втрюх сиділи на призьбі й співали
котилася ясна зірка з неба
може справді був зорепад
а хто ж мене молоду дівчину
може вона прагла ніжності як води
тай проведе додому
а провести було нікому
тай дому давно не стало
землянка чи то хлівець

хай тобі пече за мною
і волосину з його голови замазала в піч

я би так не змогла
кажуть він її бив
і вона мовчки без нарікань
все зносила приводила
щорік по дитині
мертвій
аж поки з'явився синок
пуп'янок ружі
цвітка ясмину

я би так не змогла
але якби вона теж не змогла так
не було б мене

КОЛИСКОВА ДЛЯ МАМИ
Мамо моя, мамо, маменя,
олені приходять в сонний сад,
кажуть, що вони моя рідня,
і їдять морелі й шоколад.

Ти не віриш, ніби то – казки?
Мамо моя, мамо, маменя.
вчора олень сливу їв з руки,
і цукерку їло оленя.

Ось ходімо разом, ти і я,
не струси росини із ожин.
Бачиш, йде оленяча сім'я:
тато, мама і маленький син?

Засинають зорі за вікном.
Люлі, мамо, люлі, маменя,
і сидять у кухні за столом
олень, олениця й оленя.

Поки я для них готую чай,
люлі, мамо, люлі, засинай.
На плечі в усміненого тата
хай тобі присняться оленята.

Люлі, мамо, люлі, маменя,
пахне ніч ваніллю, ніби свято.
В ліс іде мала моя рідня,
олень, олениця й оленятко.

Жінки з голосами спалених прерій
шукають води.
Пливуть міражами по мертвій пустелі –
шукають води.
В долонях несуть гіркоту порожнечі,
шукають води, води і Предтечі.

А турки, араби та караїми
пливуть караванами в дальні країни,
везуть блаватаси, рубіни, сапфіри,
золочені дзбанки, цяцьковані ліри

...вітри замітають солоні сліди...
немає води... живої води...

У людних оазах брудні торгаші
збувають отруту для тіла й душі,
масними словами вбиваючи час.
Немає води на базарах оаз!

Жінки з голосами спалених прерій
шукають води.
При жовтій тарелі, при білій тарелі –
шукають води.
Утома закутала зранені плечі,
шукають води, води і Предтечі...

Не маючи мапи, угадують шлях
по млистих скорботних нічних голосах –
останніх притулках любові і болю.
Осмуту несуть жінки ясночолі.
Мов віддану ними у жертву свободу,
шукають живу несподівану воду,
щоб дзбанки дзвінкі наповнила вщерть,
солodka, як сон, правдива, як смерть,
як радісні вина, така ж молода,
(ти знаєш? ти чуєш?)
звичайна вода...

Жінки з голосами спалених прерій
шукають води...
Прости їм нічну недозраду і втечу:
Жінки у пустелі шукають Предтечу.
Прости, що замало тебе, що не ти
втамуєш їх тугою повні світи.
Прости їх, облиш, і там зачекай,
де голос Йордану впадає у Рай,
де сонця – по вінця, висока трава,
й вода переповнює світ, як слова.

Коханий, я буду писати до тебе листи,
навіть якщо укрпошта загубить всі до одного,
навіть якщо сапери зірвуть останні мости,
навіть якщо повинь розміє усі дороги.
Я буду писати щодня, аби ти знав,
що я з тобою на всіх кордонах і переправах,
що серед твоїх незавершених справ
є я – ще одна незавершена справа.
Я буду писати, хай кажуть що ви здались,
що їхні війська давно перейшли кордон.
Я знаю, що ти, читаючи кожен лист,
клянешся, що радше помреш,
ніж підеш в полон.
Я буду писати щодня, щоб ти зрозумів,
Якщо ти загинеш, вони дійдуть до наших полів,
а ми – твоя наречена, твоя матуся, твоя сестра –
триматимем лінію фронту уздовж Дністра.

МАЙДАН

Вже насправді, мій Боже,
насправді немає слів...

Янголи шини палять,
Богородиця розбиває брук...
На Майдані щодня розпинають Твоїх Синів,
забуваючи гнів Твій, Господи,
забуваючи Божий Суд...
І щоденно Пилат омиває руки в крові,
фарисеї «терором» зовуть науку Христа...
Стольний Київ горить...
Ні! Стольний Київ – стоїть,
Як і Правда, і Сила, і Воля Твоя свята...

БЕ(З) ПАМ'ЯТІ

(із циклу)

(2) ІНДІАНЦІ

ми гралися в індіанців
я була рожевий світанок
він перо соколине
під вишнею
наш вігвам і гойдалка
він казав ти завжди будеш
моїм світанком
а нам було по п'ять літ
і ми ще не ходили в школу
я не носила додому сонечок
а він не мав повен ранець хмар
із картону
пам'ятаю пізніше
він багато прогулював
а коли прийшов на урок
учитель запитав хто з нас
готовий повірити йому
коли він каже більше не буду
тиша
тоді підняла руку я
а тепер мені майже п'ять по п'ять
чверть віку а йому
ніколи не буде п'ять по п'ять
і він давно не перо соколине
земля йому пухом
я не знаю чому він повісився
але коли думаю про нього
згадую наш вігвам під вишнею
і гойдалку на вітрі

АНТОНІЧ

Говорить ніби тече ріка
звідки в нього уся ця мова
слова подібні до рідкого олова
лави інколи молока
інколи вітру різкого з півночі
він згинає квіти додолу
й обриває пух тополиний
підхоплені стихією ми не ми
линемо вгору падаєм їй віддаємося
хочемо щоб вона була і була
до наступної осені

до позаминулої весни
до снігу
котрий випаде вночі несподівано
притрусивши наші похилі плечі
тонкі зап'ястя й високі зачіски
Марії Антуанетти
цей молодий поет стане великим поетом
його ім'я внесуть до енциклопедій
і хрестоматій шкільних програм
світ спіймає його напевно
світ напевно його зламає
наші внучки читати будуть мемуари
його життєписи
наші правнуки загадають
дюжину дивних бажань
біля пам'ятника
його скаменілої подоби

а зараз він молодий і зелений
мов Антонич
ми з тобою знаємо подруго
він говорить ніби тече ріка
жива музика без фальші
музика без віолончелі без флейти
тільки небо відбивається в цих словах
і малі безцінні конвалії
розквітають в наших долонях
понесімо йому в дарунок
поки він такий молодий
поки в ньому живе
стихія
ні
ми ніколи не скажемо нашим онукам
як до безтятими були закохані

Дитинство ІРИНИ ЗЕЛЕНЕНЬКОЇ належить до 80-х років ХХ століття, поділене між Поділлям і Галичиною, що стали однаково рідними для мисткині й визначили характер наукової й мистецької царин. А тому глибокі вірші вирізняються вишуканими й оригінальними поєднаннями етнонімів, флористичних назв, орнітоморфних символів і фаунізмів, історичних екскурсів, нагадуючи капілярне плетиво або тонке гаптування смислами, де немає жодного зайвого слова; її твори – це справді етноімагологія. Після здобуття вищої філологічної освіти в Вінницькому державному педагогічному університеті ім. М. Коцюбинського та після закінчення аспірантури цього ж вищу Ірина Зелененька працює на освітній ниві, спочатку викладачем філологічних дисциплін Барського коледжу транспорту й будівництва Київського національного технічного університету, згодом – Барського гуманітарно-педагогічного коледжу ім. М. Грушевського та

Глухівського національного педагогічного університету ім. О. Довженка; викладач-методист, кандидат філологічних наук. Нині викладач кафедри української літератури рідного ВДПУ ім. М. Коцюбинського. Дисертацію за темою «Образна система лірики Тараса Мельничука» захистила 6 лютого 2009 р. у Львівському національному університеті імені Івана Франка), стажувалася у Хмельницькій гуманітарно-педагогічній академії та ін., активно працює в царині історії, теорії літератури та критики, а також як філолог-практик. Її перу належать перші в Україні праці – монографія про творчість дисидента Тараса Мельничука й поезію II половини ХХ століття «Чиї це ілюзії стенають плечима, якого народу?»: Тарас Мельничук і літературний процес II половини ХХ століття в Україні» (2008), хрестоматія з новітньої поезії «Інверсія серця: із покоління двотисячників» (2016). Згадані праці нині використовуються як навчальні посібники у вищах України, відомі за кордоном.

Ірина Зелененька – голова оргкомітету всеукраїнських і міжнародних науково-практичних конференцій Художня творчість у контексті проблем її вивчення» (2011-17), літературного конкурсу «Барські читання», котрі відвідали свого часу гості з Польщі та зі США. У 2010-17 роках очолювала мистецьку формацію «Інверсія серця», модерувала наради творчої молоді обласного літературно-мистецького об'єднання імені Василя Стуса. Гостя щорічних освітніх і науково-мистецьких програм радіо й телевізії, член журі й експерт Усеукраїнських і Міжнародних літературно-мистецьких конкурсів-фестивалів: «Гранослов», «Підкова Пегаса», «Малахітовий носоріг», конкурсу читців віршів Василя Стуса (Вінницька Академія неперервної освіти), комітету з присудження Міжнародної премії ім. М. Коцюбинського.

Художні твори Ірини Зелененької побачили світ у газетах («Панорама», «Вінницька газета», «Вінниччина», «Літературна Україна»), в альманахах серій «Молоді голоси ХХІ століття», «Експрес-«МОЛОДІСТЬ», «І музика, і слово, і сльоза», «З-над Бугу й Дністра», у журналах-міжнародниках «Русалка Дністровая», «Вінницький край», «Формарт», в антологіях «Стоголосся. Сто поетів Вінниччини за сто років», «Квіт подільського слова» та ін.

Чотири збірки віршів, монографія, численні літературознавчі, літературно-критичні статті, зосібна – про творчість подільських письменників ХХ-ХХІ століть, а ще опікування науковою й літературно-художньою творчістю молоді – осердя інтелектуального ества авторки. Перша збірка віршів «Я тим нічого не вигадую» з'явилася друком, коли авторка навчалася в Вінницькому державному педагогічному університеті імені М. Коцюбинського, засвідчивши появу легкого, музичного, але й сміливого письма, котре не вибивається з класичних канонів (ще студенткою написала ряд баладних пісень, котрі виконувала під власний акомпанемент на роялі). Густе писання видно в другій книзі поезії «Уявіть собі музику», де неримовані вірші насажені враженнями від лірики Тараса Мельничука. Третя збірка «Відкриття модрин» пов'язана з подорожами до Карпат, оповита міфами, роздумами навколо долі Івана Палійчука та Марічки Гутенюк, головних героїв «Тіней забутих предків» Михайла Коцюбинського. У четвертій книзі «Трохи поля на щастя» поезія міцна й самобутня; широкий спектр тематики, строфічна й астрофічна побудова творів, щільна метафоризація, екзистенційні спалахи, бритви відвертостей засвідчують появу майстра. Віталій Борецький назвав Ірину Зелененьку королевою сучасного постсимволізму рідного краю. Медитативні рефлексії та сугестивні імпрези, як правило, симбіотично поєднуються, вивершуючи своє поєднання евристичним або ж дидактичним спалахом: «Зими ментальної в'язниці / мене змовчить, неначе Стуса, / а я дібрала колір ниток / і небу шлю свого обруса. / Бо вийшла, чує, як вишня. / Хто б на плече не тис, я вільна. / І тулиться в корі мурашка, / чорнява жінка богомільна».

Вразливо-больовими є історіософські вірші Ірини Зелененької, що отримали схвальні відгуки Ігоря Павлюка, Володимира Погребенника, Наталії Науменко, Богдана Мельничука, Степана Пушика. Творів, у яких багато Бога й України, у рукописі авторки найбільше, й не випадково духовними аксіомами для неї стали Тарас Шевченко та Василь Стус. Чи не тому пророчими візіями оповита поезія «Відгомони війн», написана в 2006 році, де постають «Іван Піхотний, Дмитро Підводний, / Василь Кавалерист, Петро Артилерист, / Тарас Танкіст, / Опришок Матвій, Повстанець Олексій, / Снайпер Богодар, Авіатор Назар, / Січовик Роман, Гайдамака Степан, / Михайло Студент, Павло Дисидент», котрі «Героїчними, грозовими, / стомленими і святими / помирали і пропадали, / зорепадами догорали», бо «Чорнозем уже в стебла – війнами. / За могилами, як за стінами... / Ми й Чорнобилем упосліджені»...

Етноімаголоїгчний дискурс змалювання українського простору в віршах Ірини Зелененької не ізольований, він капілярно переплітається з європейським та загальносвітовим досвідом пізнання України, з українським осягненням Європи та світу; культурна ідентичність українців переломлена покрізь осмислення Святого Письма. Етнокультурно-християнське Я авторки впливає на образи поетичного світу, апелюючи до високої ідеї кордоцентризму настільки, що вертикаль «життя – смерть» перетворюється на символ «вічність». Світ героїні – світ великої дисципліни серця та красивих, благородних, але підконтрольних волі почуттів, що наближає її, з одного боку, до засновниці світової сповідальної поезії Сильвії Плат, із іншого боку – до капілярної філософії Катерини Калитко, а якщо врахувати, що авторці близький світ музики і вона вдало переносить його у слово, то ми знайдемо тут інтонації, які перегукуються з ритмами текстів Андрія Хливнюка, Сашка Положинського, а також нотні перелуні, близькі до мислемелодій Сергія Жадана. Письменниця не оминає традиційний (як на європейську культурну традицію) архетип жінки, є в віршах і відсторонення, й екзальтація, і інтелектуально осмислена любов, жертвність та обов'язок. Відчувається взаємозв'язок образу жінки з архетипним образом Снігової Королеви, як у Сильвії Плат, проте тілесне й духовне – зміщені; Снігова Королева в пастиші Ірини Зелененької стала благородною, медіумною володаркою, а Герда – вічним ванільним недолітком із комплексом вередливої принцеси, яка не шанує геній Кая («Пастиш на зиму для Андерсена»). Чимало дослідників відзначали, що образи жінок, занурених у тонкі матерії (відьми, медіума), нечулих до страстей або ж такої жінки, яка підкоряє все своїй сталевій волі, жінки-воїна,

поширені у європейському фольклорі; саме такі образи привабливі для Ірини Зелененької (це Либідь, доньки Ярослава Мудрого, Леся Українка, Віра Холодна, Олена Теліга, Олена Вітер, Лідія Литвиняк, та ін.).

Поезія вінничанки є зразком капілярного мистецтва, яке Іван Марчук означає пльонтанням. Капілярна лірика – це медитативна, медитативно-сугестивна або ж власне сугестивна поезія, де все тонко переплетено на рівні образів, мотивів, окремих метафор, думок, рефлексій. На втілення капілярних плетив надibuємо і в рукописах збірок «Любов перевозданна», «Ключі до тиші» Віталія Борецького, «Співприсутність» Катерини Девдери, чи не найбільше капілярності – у віршах Катерини Калитко. Уперше капілярною назвав поезію Ірини Зелененької Ігор Павлюк, відгукуючись у павутинці на її вірші. На стиль подолянки чи не найбільший вплив мала творчість політв'язнів (дисидентів) – Василя Стуса, Тараса Мельничука, Ігоря Калинця. Їхнє поетичне слово також перебуває у площині її безпосередніх наукових інтересів.

Модерна капілярна поезія Ірини Зелененької ввiбрала в себе модерністську й постмодерністську самобутність: тому віршам властиві пафос ренесансних і барокових честі та відваги, козацтва-лицарства, вірність собі й усьому найдорожчому, але не всеосяжне модерністське молекулярне самоспоглядання або постмодерністська приреченість, не карнавальна клаптиковість чи експериментальність. У сучасному науковому дискурсі погляди на поезотворчість поетеси звелися до тверджень про її пасіонарність: тут уміння писати верлібри, білі вірші, стрункі катрени, витончена зрілість слова, добірна лексика, завжди глибоко осмислена фонетична й синтаксична організація, стилістична довершеність (відсутність кальок, журналізмів, кліше).

Гуманістична філософська ідея, яскравий вектор – спрагле осягнення Всього (Абсолюту і створеного ним світу), а ще – напруга почуття під знаком розуму, націленого в нескінченність, рятує Ірину Зелененьку від фемінізму й метафізичності, химерності й істерійності, від ускладнення віршотворення, нагромаджень образів і змістових витівок, таких популярних у сучасних жіночих версифікаціях. Поезія, метафорично й метонімічно огранена, збагачена епітетами (кольористичними, метафоричними), оксюморонами й антитезами, до того ж гіперболічна та гротескна, вбирає у себе заостреність поетичних формул, динаміку внутрішнього і подеінде зовнішнього сюжету, контрастність описів. Змішування різних емоційних світовідчуттів, начебто, непоєднаних пластів є сталим прийомом передачі гротеску, а разом із тим і виявом капілярності у багатьох творах.

Ірина Зелененька – майстриня парадоксів і контрастів, котра навчилася емоційної стриманості завдяки добору слів, їй не властива будь-яка розхристаність, а навпаки – убивча концентрація сенсу, а звідси – візуалізована конкретність у вираженні своїх емоцій, де вельми актуалізуються повага до Бога, універсальність всього й покоління тривожність, а також відраза до абсурду, лінії, нігілізму, всілякої словесної «еквілібристики». Своїм творчим доробком вона постійно підкреслює, що будь-які плетива повинні бути природними. Від поета Тараса Мельничука, творчу спадщину якого глибоко вивчала у розрізі дисертаційного дослідження, подолянка успадкувала низку поетичних якостей. Найзнаковішими тут є пристрасть до парадоксів, екзистенційні спазми, метафізичні поєднання, прагнення подолати власну метафору і стати над нею. Авторка презентує схильність означувати окреме й загальне, частинне й одиничне через глобальне і навпаки (наприклад, краса, смертність – метелик). У її поезії любов перетворює серце на всевіт.

Послуговуючись словогрою й розгалуженим синтаксисом, Ірина Зелененька зуміла абстрагуватися від випадкових лейтмотивів, перейшла до розгорнутих метафор і грон візуальних образів, у яких простежується електрична метафізичність. І, нарешті, мабуть, найпереконливішим є апелювання до імен культових постатей, звернення до біблійних легенд і притч, поєднаних з історією України. Образи-назви науки, техніки, артефакти унаочнюють й увиразнюють зображення, переживання. У філософській ліриці, яка кількісно переважає над пейзажною й над інтимною, відбувається зміщення далеко віддалених один від одного таких лексичних груп як: наукових термінів, церковної лексики, діалектизмів, сленгу, книжкової мови, табу, просторіччя.

Отже, творчість Ірини Зелененької вирізняється ідеальною щільністю тексту й загостреністю авторської стилістики. Індивідуальна мова торкається найнесподіваніших лексичних пластів, створює найнеймовірніші контамінації. Народну мову органічно поєднано з усякими вишуканостями (поетизми, евфемізми, здрівнювально-пестливі форми слів), із мовою і поняттями світової культури – саме так і постає її полікультурність та пасіонарність.

Стильова константа у віршах четвертої збірки «Трохи поля на щастя» обумовлена використанням культуронімів, етнографізмів, історизмів, архаїзмів (дереворит, сволок, згарди, гердан, чоло, древо, перст, перса, ланіти та ін.), книжних слів (пророк, капище, проща, храм, священний, священник). Коли авторка пише про улюблені Карпати, то вживає відповідні територіальні діалектизми (зі західноукраїнської групи говорів): гейби, кичери, лем, туск, докука, лямпадка; етнографізми – гердан, згарди, крисяня, тайстра, бартка, дрімба, трембіта, сигла. Такий синтез зумовлює самотутню контамінацію функції поетизації з функцією створення високих стильових ефектів і надає ліричній нарації піднесеності, підіймає рівень поетизації історії України, культури, природи. Використання лексики – один із прийомів і засобів іронічного тонування сенсу. У філософській ліриці викристалізовується аспект реалізації іронії на рівні потреби ліричної героїні як художниці-монументалістки або медіума епох (у трансляції світу та його постулатів). Так постає явище полілексичності причин: поетеса сміливо з'єднує в одному творі архаїзми (вуста, нагий, десниця, одесну), книжкову лексику, біблеїзми (дух, цілитель, Трійця, Ковчег, жертвне ягня) з просторіччями, евфемізмами й табу (нечистий, злий, гаспид, сука), особливо, коли пише про війну.

Специфіка тонкої капілярної іронії поезії Ірини Зелененької – полісимволічність, поєднана зі зовнішньою ємністю образів, що транслюються як символи в лаконічних формах, підсилених риторичними запитаннями, окликами. Найпопулярнішим сучасним прийомом створення іронічного сенсу лише на рівні лексики є макаронічна мова, до неї вдаються Артем Полежака, Анна Малігон, Дмитро Лазуткін, Сергій Осока, Юрій Сегеда, Юлія-Ванда Мусаковська, тобто, як правило, поети зі журналістським фахом; а от поети філологічні, які є вченими, не зловживають ні макаронічною мовою, ні соціальним сленгом, ні жаргонізмами, мова йде про вірші досліджуваної письменниці Ірини Зелененької та про її колег Галину Крук, Тараса Кременя, Світлану Іллініч, Віталія Борецького, Катерину Калитко, Катерину Девдєру та ін.

У багатьох поезіях присутність авторки замасковано. Але якщо охарактеризувати образну канву, то помітно, що лірична героїня означена на перетині кількох площин – власне естетичної (образної), власне поетичної (технічної), тематичної (ідейної) й концептуальної (філософської). Відразу відчувається, що в поезотворчості органічно функціонують емоційні відгуки на події, глобальні й національні трагедії впливають на душевні переживання, а також на конфлікти зовнішнього життя (усе це авторці вдається переплести в межах одного твору).

Інша риса, важлива для рецепції образу ліричної героїні, – складність поліфонічного, синкретичного світосприйняття світу, своєрідне поетичне мислення, яке, орієнтуючись на християнські й національні традиції, а також на інтелектуальну еkleктичність, вбирає дуже багато зовні. Отже, маємо складний і тонкий світовий, котрому реалії дійсності транслюються одночасно в найрізноманітніших ракурсах, – пльонтання, капілярність. Письменницям зрідка вдається досягнути такого ефекту в ліриці, адже майстерність вимагає тривалих зусиль не лише на змістовому, а й на формальному рівнях; капілярність є рідкісним набутком й у сучасній прозі. Капілярність допомагає авторці створити образ ліричної героїні як чуттєвої інтелектуалки, котра перебуває серед світу в Бозі (у перманентному діалозі з ним, що теж має ознаки капілярності), у гармонії, на світлі та в тіні; дозволяє передати внутрішню динаміку від сприйняття світу, буремного, кривавого у XX й у XXI століттях.

Віктор Крупка, літературознавець

ІРИНА ЗЕЛЕНЕНЬКА
«ТИ СЯДЕШ У ЦЕЙ ТРАМВАЙЧИК...»

СТОЛЬНА ВІННИЦЯ

Nie ma wolnej Polski bez niepodległej Ukrainy
(*Juzef Pilsudski*)

Ти сядеш у цей трамвайчик –
навколо віхола й Вінниця
або весна й тюльпанчики...
або літо тисяча дев'ятсот тринадцятого,
маршрут «Вокзал – Жіноча гімназія»...
може, вересень Коцюбинського
в його сірокоронній агаві...
Яким ти трамвайчиком їдеш?
Німецьким?
Чеським?
Швейцарським?
Але... не важливо.
Губи мої згадаєш?
Мовби Vergino Rubino Marsala
з колекцій Марії Щербатової...
П'янієш, вестерн по-вінницьки переглядаючи:
десь на вокзалі
знову Пилсудський з Петлюрою радяться,
а біля Вежі, зранена,
б'ється хоробро Третя Залізна Дивізія.
З нею сотник Семен Якерсон...
Сонм урізаю на «чотирикутнику смерті».
Про Вільгельма фон Габсбурга,
себто про Василя Вишиваного,
Червоного Принца,
говоримо...
Я у трамвайчику поряд,
я ... Вінниця...
В грудні серед вісімнадцятого,
чи з лютого в березень їдеш
в тисяча дев'ятсот дев'ятнадцятому,
або у травні двадцятого,
тричі
ти
у столиці
країни...
Легко розлуное тут українська,
польська, німецька, російська та ідиш...

Ти сядеш у цей трамвайчик –
навколо віхола й Вінниця
або весна й тюльпанчики...

СНИ В КОЛОДЯЖНОМУ

Сняться сні.
Я в Колодяжному.
Білу хату із вікнами в літо будую.
Сіра хата із віями в небо росте віддалік.
А за рік

буду в луцькому замку на раді ззиватися до
товариства.

Вік цілий
і ще трохи думки про державу у тілі, у тім'ї
нести б.

Сниться.
Кажуть мені Драгомани:
- Краще б Косачі,
пращури світлоголосі, герої прадавні,
відомі по раті од рані,
пошановані людом і Римом,
не рушали нікуди
із Герцоговини.

Тільки б музика поряд на форте й піано...
І братик ...
Тільки б тітка Єлена,
а з нею відвага, завзяття, затятість...

Мишолосіє – це такі сні.
Бо вони з ночі в день покотьолом мандрують.
Завтра знову «Блакитну троянду»
читатиму я в Чукурларі
Мержинському.
Поряд сидітиме Леся Лариса
(можна просто назву тут її кольорові ясні імена?).
У натягнутім зашморгу подорожей, операцій,
у години, коли з рук ідуть і життя й хлороформ
бачу, бачу, я бачу
Полісся, Пониззя, Поділля, Побужжя, Опілля,
Покуття, Карпати,
Берн, Сан-Ремо, Венецію, Прагу, Каїр і Люцерн,
Крим, Берлін і професора Бергмана,
Рейн і Помпеї,
Черняхівську і Лисенка, вільний театр,
Заньковецьку, Франка.
У суглобах,
котрі не такі вже й путящі,
на вдачу залишу по орнаменту
і колись, придивляючись чи до парсун чи до часу,
у Нечимному скажуть – вона
як і та (бо не може не думати про батьківщину)
така ж.

Треба встигнути у Чернівці, на благу Буковину,
слів зі ста
славній, предорогій Кобилянській
написати з цілунком і сумом,
із кмином і щастям листа...

Треба встигнути снами дійти до Зеленого Гаю,
залишити для Кльоні, Клементія Квітки,

поліських пісень.
Зачекай, милий Труш,
ти ще стільки всього намалюєш...
Я спокійна хоч за Аріадну та вірші.
Ось, певно, і все.

Снитися... Бачу в очах Ізидори волинські озера.
Онеглаг. Вісім літ таборів і проклять.
Ліс і лісоповал.
Снитися... Наче пишу «Лісову пісню» у Кутаїсі.
Тільки Мавка мені й Лукашеві не сниться ніяк...

Запрягаю воли твоїх брів:
такі вугільні,
коли прогніваються,
в день дощовий моругі.
Айва сонця між ними,
мореля місяця...
Будь моїм!
Будь мені мужем!

Сади Семіраміди,
сади Гесперид,
сади Вавилону.
Згадую давне
й по тому
беру молодильні яблука...
Червоно-чорні,
мовби Христові рани.
Мені ж у світі
нічого не треба,
окрім очей коханого.

Сідаю на крайку світу,
немов на ослінчик,
під найстарішою вишнею,
скидаю з лівої черевичок...
Рай мені по руці правій.
Бери мене, милий, босою,
я уже звикла.

У плечі твої сховалася,
цілую пальці –
персні стираю.
Вдягаю слова –
вростаю в губи.
Люби мене, милий,
так, як ніхто не любить!

Зимно. Віра моя – наче Віра Холодна.
Ми вмираємо десь од іспанки до ранку.
І верлібри муслінові а чи брунатні
(все це аурум-фатум!)
збираються в білі клубки – й навпрямки.

Як адепти німого кіно...
Я мачете візьму, ти вдягнешся у сонце,
мов у кімоно.
Нас лишає Утьосов, а ми залишили балет.
Є паркур на паркеті в намисті зі срібних монет.
Зимно. Віра моя – наче Віра Холодна.
Ми вмираємо десь од іспанки до ранку.
З нами Аполлінер, Шилі, Вебер, Ростан.
І туман – мов нагай, і нагай – мов туман.
Тінь німого кіно відспівали й забальзамували:
ім'ям українки Спасо-Преображенський собор.
Nevermore!
Схожий хтось на Вертинського кине тюльпан...
Він – кажан, мов рука. І рука – мов кажан.
А планета у провесінь дивиться, біла, дрімотна.
Зимно. Віра моя – наче Віра Холодна.

Ми – білі груші по чужих садах.
І рве нас Бог, і хліб у мед кидає.
Як мовчимо! – ти, Бог, вино і я.
І крутить вітер листям, наче раєм...
Вино і мед. І тиша на столі.
Дерева в небо розтуляють губи.
Не пий нічого, Боже, груші ріж.
І не кажи, що нас уже не любиш.
Бо хто ми? Вічно по чужих садах.
Вино і хліб накрито тінню світу...
Господні руки не такі м'які,
як наше літо, наше біле літо.

Мені й сьогодні на пам'ять приходить
бабчина пісня про Галю,
яку до сосни прив'язали
косами...
І в горло тече,
і в серце заходить вістрям...
Бо в січні
дівчинка-свічка,
якій дивилися в очі
та пхали пляшку між ноги,
а потім били і гвалтували,
палили п'яти і реготали,
лиш дев'ятнадцять годин
протрималась опісля...
Тебе намарне співають дівчаткам,
пісне?

Що б не дала – то яблуко.
Що б не сказала – вічне.
Мічені сливи падають.
Єва – не Беатріче.
Що б не взяла – то змієве.
Що б не змовчала – Боже.

Бий мене мовчки, роль моя –
вишні, маслини й рожі
в кошику зрання. Дотиком
ангели або мирти.
Мічені груші падають.
Єви – не Маргарити.
Що на долоні – світові,
Що на душі – Христові.
У Гетсимані холодно.
Ріжуть гаї дубові.
Єва – не Мавка. Хмариться.
Дощ інкрустує ноги.
Єва – не Жанна. Сонце – кат,
але якийсь убогий...
Світить – не гріє, міниться,
топить луну в Йордані.
Але ж не Саломею, ні,
Єву ведуть, мов пані...
Бога з Едему вигнали
люди чи пересуди.
Мічені айви падають...
Б'ють серафиму груди...

БАРВІННИЦЯ

- Де Мури високі,
був собі характерник,
очі – Барвінок.
І знайшов собі
діву Барвінницю –
казала бабка Саветя,
котра перетяла свої літа
в колгоспі
під Мурованими Курилівцями.
А бабка Дуся, вчителька,
оповідала,
що квітка Барвінниця – то
пуповинна кров
нашого роду,
упала в землю – і родить, родить.
До сонця світиться.

Згадую – та...
їду з Вінниці в Бар до мами.
Апгрейд у трамваї.
Соборна вибігла,
ніби зі Львова.
Наче баба Марія моя,
з голосом Крушельницької.
Їду. Коліна світяться.
Лайфхак по-вінницьки.

Поділля й Опілля –
навіки вільні.
Дороги мої, дороги.
Вінниця – Львів,
Бар – Вінниця.
Мої три бабуні,

барвінки над вами...
Лайфхак – то лазівка,
а я й забула.
А небо таке блаватне.
Колії – шкарубкі.
Wtf ?
Це ж – якого біса?
За плечима «Савой»,
Театральна,
паби й салони...
Дідо казав – голярня;
брат каже – барбершоп.
А я люблю,
щоб у місті
над Богом-рікою
малі кав'ярні,
зухвалі!
Наче ві Львові – криївки.
Запустила б їх у мережі.
Хештег – це кришмітка.

Їду...

БАРВІННИЦЯ – тепер
ойкуменічне плаття моєї душі.
Які дедлайни?
Уже й реченець –
мої бабуні десь-то за кавою
з Коріятовичами,
за Хаджибейським лиманом.
Їду...
Сніг мене, як Богун, обіймає...
Дорога на Бар така,
як у замальовці
професора Подолинного.
До мами!

Неділя. Жовтень.
Осінь пахне,
мовби мак'ято,
п'ється серед асфальту
густо й надсадно.
Місто кудись іде за вогнями –
а я стою,
я ніби в чорному
й барвіста водночас.
Місто мене обіймає, лишає.
Місто, а хто ти?

У голові
мідно-короткі рифи,
лілові тамтами.
Побачила тата...
Він рушає проспектом,
моргає мені габаритними...
Місто мене запанчило.

Я розбризкала мак'ято, біжу.
Хочеться обійняти.

Добігаю.
А на проспекті дико регочуть
чужі автівки.
Тату,
я маленька лисичка-вогнівка,
кратна вічності,
впольована містом.
Я тебе загубила –
і не знаю, чекати звідки?

Цвинтар.
Цілую обличчя татове на граніті...
Повітря спухає,
мов губи, розтерті сльозами,
робиться квантовим, сірим.
Тато мій під вагою землі,
лиш обличчя
м'яко сміється з пам'ятника,
і хризантеми
жовто-зеленими ліктями світять.

Тато каже:
- Доню, ти в мене
аж надто доросла дівчинка,
ти навіть якось виросла з жінки.
Брала на себе мішки й зажинки,
балки, цеглу й каміння,
півпогляди й демоверсії.
Виходила в дрейф нульового рівня
й отави косила.
Куди ж ти летіла за двісті?
Мабуть, не до мами...
А я скидав тобі швидкість,
палив тобі гальма...
Я був із тобою причастям,
хліба́ми й вінами...
Ти хрест мій,
труну вибирала й носила...
Не знай і не відай, крихітко,
яка ти у мене сильна...
Пробач нарешті того,
хто тебе не любив,
і просто живи, дитино!
А якщо тобі раптом здається,
ніби нема твого батька поряд,
знай же – я вітер,
я розганяю хмари навколо...
Вітер – і руки мої, і голос!
Я просто маю за щастя дивитися,
як ти проходиш Вінницею,
і ... гладити по голові,
і... заплітати твоє волосся...

Мій снайпере, Боже мій, ну прости...
Я ставала сміливо між потягом і вокзалом –
поламалися лінії брів.
Цілувала, казала щось.
Спинала залізобетонні гудки і туман угарний.
Недбало чіплялася пальчиками за пасок – як же це?
Красива й розлукою вкотре покарана.

Дівчата проходили повз і сміялись. А що?
Я трохи смішна. Шия, ноги робилися ватними...
Я лінію долі побачила
на витривалій, мов камінь, коханій руці – з печалі,
чітку й непряму, закоротку й картату.
Я бачила смерть, знову бачила смерть у сні –
вона танцювала свій танець масний і ... шаманила.
Немовби чорнильною плямою в вірші була.
Стрибала, згиналась, ячала, звисала клямрами.
То раною пахла і рвала мої слова.
І гнало від неї смолою та гумою паленою.
Аж раптом запахла жасмином, конваліями.

Вона спинала себе надривно
й сама себе гладила,
циганської халяндри навчала мене,
сіддала камаргу – і креслила поле чвалом.
І горло, і вени мої від того засмикалися вузами,
аж серце зірвалося вниз і на вервицю зав'язалося.
А смерть у повітрі білому розгойдалася,
ніби дівча на гойдалці.
Ставала маятником...

Коханий,
а може, на правду, не їдь на схід?
Скількох я відвідую там, де земля хрестами?
Я вирвала душу собі й геть зажурила, як бур'ян.
Мовчала в кав'ярнях із подругами щасливими,
самотньо кричала по храмах...
Бездушною стала, отрутно-ртутною, дикою.
Ти... Прости...
Ось поїдеш від мене – і губи мені покраєш.
Та навіть війна проклятуща не знає,
як можна так
любити водночас ... і... не-на-ви-ді-ти!

Війна! Ти в ній весь.
Ти... Пекельний. Уже не мій.
І це не істерика,
це привокзальне ристрето
й осіння соната для скрипки,
поділена між людей
або... камерата дощів,
у якій вороння повдягало плащі...
Не вірять мені. Ну й не треба!

Не думати хочеться – ти живий? А де ти?
Я в місті, я змерзла й оголою плечі приречено.
Та й тільки. У тебе новесенька оптика, шрами, берці.

У тебе на небі друзі, у тебе кевлар прострелений...
І випалений «Парламент»... І вибиті двері...
Потрошені телефони, і знов повербанк розбито.
Бери мене в руки, вези хоч у торбі! Милий...

Мій снайпер, Боже мій, ну прости...
Я ставала сміливо між потягом і вокзалом –
поламалися лінії брів. Цілувала, казала щось.
Коханий... Повторювала. Коханий...
Поїхав. Лишив мене жити. І срібний ранок
питає мене, чи знову змогла б я когось любити.
Бо ж осінь за рогом вистежує і розмитнює...
А я ще не знаю – хтось кличе за браму цвинтарну.
Я просто питаю у Бога,
чи варта така-ось, як я, любові?

Пам'ять не має дна.
І сніг на Йордань – як очищення,
як остання з твоїх барикад.
Бо навколо зима.
Бо навколо вона – як я.
Розуміє, мовчить,
тихо падає в кожний слід.
Мед, розлитий на стіл...
Він холоне за ніч, як лід.
Бачиш,
Бозя розмішує ложкою білі світи?
Мов кутю.
Перестрінеш Його –
запитай, хто і звідки Він є,
хто є ти?
Сніг
навзгак віддає себе
в кожному подиху зрання –
так віддають себе
зранені янголи-воїни,
наші й уже не наші...
Ти не спиш...
Уповільнений сніг...
Ніби фільм.
І ялинова лапа, немов режисерська,
лягає на камеру неба.
Сонце сходить червоним,
і хмари бредуть
на кориду.
Ти
очима лови непочаті ранкові сніги,
стій, розкинувши руки,
і падай у сніг відверто!
Падай, падай...
Стирай свій останній гріх.
Бо четверта сніжинка
на віях – немов уперше...
Переказує,
як до Христа йшли царі,

а Йордань мила ноги Йому
так, як мити могла
лиш одна Магдалина і...
тріпотіла в камінні пташиною.
Хто
на землі
ще нічого не відає
про Любов?
Допиває еспресо
хлопчина з підбитого бЕтера –
і поранено котиться
колесо дня.
Сніг іде, наче воїни...
Пам'ять не має дна.

І приходять у серце дерева. І просять води.
Чередую пропахлі зіниці, покряні листям...
А в мені стільки хліба, зчорнілої ружі й вина,
що аж сонце кидається в коси, а коси – перисті.
І чекають дерева – години ідуть під укіс.
Очамрілі, голодні, красиві, високі та чисті.
Може, крові вам? Хто її тільки, як зайда, не пив...
А дерева мовчать: трусять вічністю,
віями, мріями, листом.
Їхні очі медові, а губи таємно жаскі;
То стагнація холоду – прісно, до мене й од меві.
Я рубала в житті лише струпом укриті мости.
І палила... Але не людей... Не журбу... Не дерева...
Проганяю – приходять. І знову на серці стоять.
Заспіваю – і хор мені, й Хорс, і Покров, і покута.
Хто ж отак засилає вас, наче зелених музик,
у котрих од весіль повні руки цукерок і руті?..
«Туман я ром» мені... Бо я «та, що любив, та не взяв».
Перетята, як музика, з ліктя у лютій зникаю.
Скільки можна стояти мені то на серці, то лезом у сні?
Ти дерева, яким я ставала Дніпром і Сінаєм.
Ти дерева, то ж я тобі хлібний м'якуш і вино.
Ти дерева, і я їм вода, пташеня та сокира;
поміж ребер, у лімфі, на білих великих руках –
від колиски до смерти, як тиша, як рима, як миро.

ПОМОЛИСЬ УДОСВІТА

Іноді ти вдягаєшся
у його однострій...
Завше то робиш тихо,
щоб не побачив світ.
Це твій маленький фетиш,
передостанній біль.

Гладиш, неначе тіло,
тулиш – і пахне кров...
Серце й зіниці – ядерні,
ділиш себе на двох.
Перебираєш пальцями...
Вовком зизить шеврон.

В руки медалі падають,
сріблені ордени:
- Боже, почуй же!
Я прошу!
Ти його поверни
диким і неушкодженим
межи доріг весни...

Боже, ти приведи його
ревним і вольовим,
тільки моїм і вінницьким,
з вітром у бороді...
Очі медово світяться –
і зацвітає лід.

Як він там, Боже,
з ким він там
тихо веде війну?
Я в його плечі вірую,
наче в Христа, й люблю.
Звідти летять лелеченьки –
чутно його журбу...

Я підіймаю голову,
кличу й собі «курли»
десь на околі Вінниці.
Хай би почув і ти.
Хай би поглухли гаспиди,
стратились вороги!

Хто тебе там розраджує?
Спірех чи СГД?
Я би до тебе, милий мій.
Тільки шукати де?
Блисне приціл за сопками.
Тихо в туман ідеш...

Знаю тебе на дотики,
згадую піт на смак...
Та не шолом у тебе, ні.
В тебе й не сагайдак.
Сніг прикриває збоку,
дощ стереже навznak.

Тихо полюєш поночі –
зорі тебе й лиси
в полі, в ярках не викажуть.
За товариство мстишся.
Лиш помолись удосвіта,
снайпере, і живи...

Пам'ять у горлі кричить
і розбивається,
ніби горщик.
Проколює.
І гортань уже – Бабин Яр,
як і губи глиняні, й очі.

А ти
дивись у них і знаходь себе,
і молися за тих,
чиїх імен зовсім не знаєш.
Кожний день тебе ліпить,
наче тюрмак – передсмертний м'якуш;
до біса гарно ліпить,
як зодчий,
а до вечора убиває,
мов Каїн.
І ти просиш мене піти
й мовчиш наді мною,
ніби тисяча поліцаїв.
А я не боюся, знаю –
вівчарки вилиць у тебе ситі,
і слід не візьмуть за минулим,
а може, його немає?
Є тільки урочище,
в якому Олену Телігу
любили кулі,
любили гвинтівки,
любили ті, які убивали...
А демони шепотіли:
«Стрільайте,
вона ж юдейка,
вона ж українка,
повстанка!
А ці її очі красиві,
очі рисі забудуться!
Хай не виймають серце
сміливістю й запечаллю!».
Тому я, мабуть,
дозволю тобі
стріляти, вбивати мене в собі,
допивати калган і сміятися...
Знати маєш – я ... уже Бабин Яр,
я ... рулада,
що в горлі сама себе виспівала
й відлунює безкінечністю.
Я... тобі пробачаю.

СТАТИ В СОЛОНІЙ СОТНІ

Чий ти, сину? Юначе, лежиш отут, уставай!
Мама в полі кричить і, як біла сова, літає.
А над полем є хрест, а по полю мишва-лиштва.
Ти це поле засіяв у квітні, назвавши раєм,
і зібрав у мішки. І сказав мамі, що пора
від'їздити до Києва, стати в солоній сотні,
бо на зброю беззбройним – героїство. Гріха нема
в тому, щоб із бруківки давити дощі кислотні,
гнів і сніг; укидати коктейлі в чавунну ніч.
Там, де шини горіли, загиглі борці воскресли
і сиділи при ватрі, й казали про те, кого
заберуть помагати Михайлові в небо... Чесно
помирати, пливти на щиті понад пекло та ...
понад Київ обпечений, стольний, золотoverхий

може кожний, хто в серце, мов жінку, країну взяв,
ту, котра, ніби глиняна хата, стовпом підперта!
Як ім'я твоє, хлопче? Свобода звучить у нім.
Щит обмашений кров'ю, мов гусячим жиром,
густо;
не скрипить і не квилить – господар лежить, як Бог...
Тільки шкіряться гільзи навколо і глухо, й пусто.
То гідранти регочуть, плююються в лоб калаші,
то кийками побиті ангелики тягнуть руки.
А Жовтневий палац, невідмолений, кличе смерть:
де стріляли дідів, розстріляли уже й онуків.
І підвали, й ліси, і ставки, і поля, й Майдан –
мовби Єрусалими; у них ми Христа чекаємо!..
Нас кидають – на брата брат – аж іде луна.

Нас, мабуть, убивають. Чи знов одживемо скраю?
Чи візьмемо щити, ті, які не спасли братів,
і підемо стояти пліч о пліч, небо до неба.
Зі щитами ми говоритимемо, бо в них
коридорами пам'яті висне все – ниють ребра.
Група крові яка в тебе, легіню? Чебрецю
наділлю тобі в пальці – і меч дерев'яний витру.
Проростуть твої очі – квітки голубих церков.
Хто візьме в руки скрипку, бандуру, цимбали, цитру,
заспіває про тебе: боровся, любив, пропав?..
Заспівають, повір мені – станеш до Бога ближчим,
і покажеш йому тих, котрі убивали нас!
І журавликів срібних за нами з дощами
вишлеш...

КАТЕРИНА КАЛИТКО народилася в Вінниці 8 березня 1982 року, поетеса, прозаїк, драматург, перекладачка, публіцистка та критик. Її талант помітила й підтримала Тетяна Яковенко – у шкільництві Катерина Калитко відвідувала відому вінницьку студію «Мережка» під керівництвом відомої мисткині. Із 1999 по 2005 рр. студіювала політологію та журналістику в Києво-Могилянській академії. Живе та працює у рідній Вінниці та в боснійському Сараєві, з яким пов'язане приватне життя й більш, як десятирічні дослідження, що подолянка визначає як «боснолюбство», що складається з «донкіхотської боротьби зі стереотипами до переглядання оптики, через яку дивлюся на власну країну та її історію». Катерина Калитко – лавреатка літературного конкурсу «Гранослов» (1999), переможець фестивалю читаної поезії «Молоде вино» (1999), володарка премії «Привітання життя» імені Богдана Ігоря Антонича

(2001), лавреатка конкурсу видавництва «Смолоскип» (2003), у 2000 р. отримала подільську літературно-мистецьку премію «Кришталева вишня», у 2001 – премію «Благовіст» (2001), у 2004 – «Культреванш». У вересні 2016 р. подолянка отримала престижну премію CrYstal Vilenica на Міжнародному літературному фестивалі у Віленіці (Словенія) (дещо раніше цю відзнаку отримали також Тая Малярчук та Наталка Білоцерківець). У 2017 р. здобула престижну літературну премію імені Джозефа Конрада-Коженювського (засновник – Instytut Polski w Kijowie), її лауреатами стали свого часу також Тарас Прохасько, Сергій Жадан, Наталка Сняданко, Софія Андрухович і Тая Малярчук.

Катерина Калитко – одна з найвідоміших постатей серед двотисячників (власне, й двітисячідесятників, і двітисячідвадцятників; хоча цей поділ умовний), проте стала відомою ще в юнацькі роки. Із кінця ХХ століття твори Катерини Калитко зарясніли в періодиці, зокрема, у часописах «Світо-Вид», «Українські проблеми», «Молода Україна», «Кур'єр Кривбасу», «Radar», а також в альманахах і в антологіях: «Гранослов», «Привітання життя», «Початки. Антологія молоді поезії» (1998), «Молоде вино» (2000), «Колекція» (2001), «Українська поезія ХХ ст.» (2001), «Багатоголосся. Подільська поезія ХХ ст.» (2002), «Найкращі вірші про кохання. Чоловічий примірник» (2007), «Дві тонни» (2007), «Чорне і червоне: Сто українських поеток ХХ сторіччя» (2011), «М'якуш. Антологія української смакової поезії» (2012) та ін.

Першу збірку віршів «Посібник зі створення світу» (Вінниця, 1999) Катерина Калитко з успіхом презентувала в рідному місті; молоді «вітрилівки» з Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, вихованки Тетяни Яковенко

й Анатолія Подолинного з університетської студії «Вітрила» Тетяна Щербанюк та Ірина Зелененька, уже тоді зауважили дорослість і герметичку інтонацій юнки. Далі були книги поезії «Сьогоднішнє завтрашнє» (Київ, 2001), «Портретування асфальту» (Київ, 2004), «Діалоги з Одиссеєм» (Київ, 2005), «Сезон штормів» (Київ, 2013), «Катівня. Виноградник. Дім» (Львів, 2014); чимало творів із цих видань перекладені англійською, російською, польською, німецькою, вірменською, сербською та хорватською мовами, а також на іврит.

У 2007 році в видавництві «Факт» вийшла друком збірка малої прози «М.істерія», що позиціонує подолянку як авторку інтелектуальної, вишуканої прози, яка не є космополітичною чи феміністською, але транслює виразне жіноче начало; це, як і збірки віршів, не комерційний проект, не епатаж, а словесна інкрустація світу з позиції по-філософськи красивої жінки-герметика, котрій не бракує сучасності навіть у межах ретроспективи чи онтологічних занурень у суть явищ. У 2017 р. з'явилась друком «Земля загублених або маленькі страшні казки», із відзнакою Польського Інституту та з можливістю піврічного стажування у Польщі в рамках стипендіальної програми Міністра культури і національної спадщини Республіки Польща «GAUDE POLONIA». Катерина Калитко – стипендіатка програми CEI Fellowship for Writers in Residence 2015. Лауреатка фестивалю короткої прози Imbieto Vakaraі 2016. Лауреатка міжнародної премії Vilenica Crystal 2016.

Катерина Калитко активно займається перекладацькою діяльністю та критикою, обсервуючи навколо сучасної літератури Боснії і Герцеговини, поклавши за мету створити антологію боснійської малої прози, аби відкрити загалу її «чуттєвий менталітет». Мотивацію одержимості балканським мистецьким простором подолянку пояснила в статті «Прокляття маленьких літератур» («ЛітАкцент») потребою діалогу малих літератур, окрім того, на рівні розвідок і віршів вона визначилася з подібністю національних травм. Період із 2012 по 2014 рр. став плідним у контексті оприлюднення перекладів: були опубліковані українською «Туфлі до вручення «Оскара» Меліни Камерич (Фоліо, 2013), цикли оповідань Міленка Єрговича, Сніжани Мулич, Семездина Мехмедіновича («Кур'єр Кривбасу», рубрика «Контурна карта»), уривок із роману «Сагіб» боснійського письменника Ненада Величовича («ШО»), збірка малої прози Міленка Єрговича «Історії про людей і тварин» (Темпора, 2013), а також добірки віршів Міленка Єрговича та Стевана Тонтича (електронний часопис «Alarum»). Чимало вдалося презентувати в межах міжнародного проекту-щорічника «Інтермецо», котрий започатковано на теренах Поділля в 2015 р.

Є письменники, твори яких читач сприймає як ілюзорне плетиво, як цікаві витівки, до стилю Катерини Калитко виникає довіра завдяки глибоким обсервативним інтонаціям, гострому, концентрованому переживанню, котре є насправді таїнством осягнення. Отже, читач має нагоду стати співучасником одкровень-відкриттів. Серед перманентних уподобань – Балкани (зокрема, боснійська культура) та фантастика Джорджа Мартіна, і це не є чимось випадковим, забаганкою смаку; подолянку зацікавлює те, що можливість для діалогу невимушеного, котрий би витікав із внутрішнього, з самоті або з внутрішньої еміграції й був суголосним зі способом незалежної обсервації, що руйнує будь-які наліпки й штами. Відтак внутрішня еміграція, пасіонарність Катерини Калитко або первні інтелектуалізму зламу століть, або ж післякатастрофістський інтелектуалізм є їхнім кодом, у якому присутній іронічно-живильний скепсис. Катерина Калитко вибрала для себе як первинні, в імпрезі можливостей, літературу й науковий дискурс навколо неї, дещо дистанціювавшись від журналістики.

Літературознавець Євген Поветкін помітив, що Катерина Калитко «терпляче занурюється в побутописання, і все, що має статися, в неї стається немов саме по собі, без пафосу і без надриву», хоча критик Ольга Купріян упевнена, що «Калитко пише подекуди по-дитячому наївно». Визначаючи індивідуальну манеру письма Катерини Калитко, як і багатьох інших двотисячників, найпевніше, варто відмежуватися від тієї терміносистеми, за допомогою якої прокваліфіковані явища красного письменства кінця ХХ століття; до того ж, післяпостмодерністська література ваговита й ємка в своїй основі

внаслідок незаангажованого переживального переосмислення світової історії й культури від часів її зародження. Подолянка явила нам не просто післяапокаліпсичний герметичний інтелектуалізм, а з капілярним міфологізмом, настільки чуттєвий, що в окремих своїх явах переходить в барви протоукраїнського наївного мистецтва.

У власній передмові-мотто до збірки «Посібник зі створення світу» Катерина Калитко порівняла видання з нотатником вражень «після відвідування портретної галереї», адже вона почала портретувати не лише явища, а й емоції, пропагуючи індивідуалізоване бачення знеособленого (навіть асфальт після дощу чи переповзання равлика нагадує авторці картини постабстракціоністів). Палітра Калитко приваблює оксиморонними вишуками; чи не тому Наталія Якубчак у своїй розвідці кваліфікувала збірку «Посібник зі створення світу» як «надзвичайність бачення і бачення надзвичайного».

Термін «обсервативне капілярне портретування» найкраще характеризує манеру зображального, не колажно-аплікаційного, не карнавально-мозаїчного, але необароково-парсуноного писання Катерини Калитко. Тонко спостерігаючи одивнення світу під пресом власних пізнань, змінюючи акценти в метафоризування біблійними образами, портретуючи сутнісні ознаки процесів і явищ, трансформуючи звичне пізнання простору й часу, вона залучає читача до свого дослідження, себто закликає до співдослідження, але не до власне наукового споглядання, ніби запрошує до лабіринтів власних переживань, монтажу й демонтажу вражень, контрастних асоціацій, котрі стають капілярами (капілярними) під прицілом об'єктивів естетичного критицизму й у світлі техніки подвійної перспективи. Любовні переживання переплітаються з онтологічними осягненнями, метафізичними роздумами та осяяннями, де ліричний герой-коханий – рівновеликий у творчості. Відтак авторка не акварелістка, як може здатися на перший погляд; усе, що вона спостерігає, описано в традиціях екзистенції й герметики зсереди і збоку, тому не виглядає оголеним чи огульним.

В анотації до збірки «Сезон штормів» є таке пояснення властивості герметичності авторки: «Ця книжка – дитина великого мовчання, яке панує, наприклад, на глибині під товщею води, коли нагорі здіймається буря. І внутрішньої наповненості. І цілковито іншого смакування мови. Тому порти й міські вулиці у ній відкриваються, як бруньки, випускаючи назовні листя нового дихання, кожна водна поверхня – дзеркало, в якому шукаєш нове обличчя, а кордони рухомі, як лінія припливу». У міфосвіті Катерини Калитко ходить «янголиця, вагітна і гола».

КАТЕРИНА КАЛИТКО «А СМЕРТІ НЕМА ДАВНО»

Ось ідеш по гострому краю, а смерті нема давно,
так давно, що стало кров'ю старе вино,
і дерева в садках звуться - Рана і Радість.
Хай би скільки разів доводилося помирати,
все одно у пронизливий квітень виходять садівники
прищепити юні паростки. Запахи стали різкими,
а повітря - тонким. Рум'яниться свіжий хліб,
біль мовчання - наче на піднебінні поліп,
між неділею і шабатом – коротка розламина влиб.
Ми носили хрестики, але хрестів не могли.
Прокотилися сонце крашанкою між хмар.
Гострий край. Ступати боляче.
Смерті давно нема.

Мусять мучитись лози, зростати на кам'яній
кручі й солі, щоб смак увійшов і сенс

День, в якому діти побачать першого свого мерця
ти хотіла би якось передбачити, контролювати,
але він, звісно, буде позаплановий, безконтрольний.
Ось вони лежать, і на кожному залізна цятка:
королі кришталеві у коробках із ватою,
і в руках – закривавлені скіпетри та корони.

Дім – це звідки болить, це там, де пнеться лоза
виноградна, істинна поміж ребер Ісуса,
де в п'ятні бароковій лягають грона в точило.
Ти приходиш поберегти, хоч позмінно подбати, бо зась
чужакам чавити ногами на склизле сушло
темносерді ягоди.

Війни тебе не навчили.

у вино їхне, що будуть пити в світі наступнім.
Виноград із болю темніє, і Спас при кожній труні

покладає долоню на продірявлене серце,
і здаються дітям човнами мертвецькі ступні.

Це-бо звідси болить воно, звідси, це звідси, зві...
Припильнуй нашу скелю солі, варта твоя нічна.
Вранці вдарить у неї сонце, розколеться половини,
вийде вітер, і принесе вогонь, і удар навідліг,
діти вийдуть йому назустріч на холодних човнах.
Бачиш, море гойдається,
море червоне, винне.

КОЛЯДКА

На півдні Бог ласкавіший. Тихі нічні човни
приходять, повні коштовних снігів заморських.
Зимуй зі мною, соколе. Поділимо хліб і книги.
Птахи розписали садок сигналами Морзе,
бо ходиться пішки їм. Ліхтарі з підворітень
поширюють світло, масне і жовте, як суп.
Сідай, залишайся. Звірятко рани відкритої
із берега на руках сама принесу.

Повільний врожай зігриває боки в копильнях,
видзьобує серце тіста вогненний півень,
хлібина виходить запалою. Залишайся рости,
заплутувати сліди, а ще - мінятися півднями,
вслухатися: яблукам в погребі сниться
весняний паводок.

Не рана і не руїна, то просто ніч. У дворі
до ранку на Божі роди ронять пір'ячко пави,
і сипле їм зорі біла ружа - Марія.

ШЛЯХ ІЗ ЛАТИНКИ В КИРИЛИЦЮ

Кириличні фрази ліхтарями з імлі
підступають і колнуться. Така непроглядна туга,
що не видно й човнів, якими щойно пливли
і вдарялися в берег. Коханого а чи друга
впізнаю у мороці, проводячи по лиці
нечутливими пальцями, осліпленими по веслуванні?
Хтось вдивляється довго у збитий нічний приціл,
як біжать між нами червоні сарни-слова,
як вода розсуває гранітні складки порід,
як здригається місто й нашорошує вуха;
а тоді стріляє. Змінюється повітря,
звук лягає змієм на перепрілу траву,
і зшиває куля розполовинений світ:
це моя абетка стоїть відчинена,
це я в ній досі живу.

* * *

Господар виноградника. Руки, червоні від соку,
темногруна стиглі і груди жіночі малі
торкають однаково вправно. Минає літо.
Лоза опускається низько. Хмари високо.

Легеню затоки навскіс продирає човен.
Утративши ласку вод і червоноземельних суш,
він робить крок і по швах розходиться: пори

суслон наповнені.
Полудень, сонце здирає тіні із сущого.

Гарячі примари – як гострі голки тонкі:
перше, ніж сісти собі на чолі стола –
поцілувати дюжину теплих зі сну голів,
та що він, коли не вітер уздовж порожньої лави,
що, як не глек, у якому вино шумує,
тільки чомусь важке і в'язке, як ворвань.

Ущелина, мов колиска, гойдає шорстку п'їтьму,
у садах невзаємностей рослини вночі говорять.

Він піднімає листок, поїджений до осердя –
такою, здається, і виглядає правда,
чи просто це сонце, і сіль, і ще філоксера.

Бере виноград руками, як жінку брав би,
агати в долоні темні, а сік скипає, пече,
господар вина, провини, чого тепер тобі ще.

Гора завдає виноградник і цвинтар собі на плече,
і в небо підносить могили – спухлі сліди від
щеплень.

СКРИПКА

Насправді альтом я не хотіла бути ніколи.
Мені здавалася ближчою окарина.
Та якось так уже в небі чули мій голос,
що от – поселили у скрипку. Терпи, говори.

І голос грудинний мій, темний, тече собі та й тече,
і чорна діра замість сонячного сплетіння.
Я просто хотіла менше чужих плечей
і щік, та й пальці також завжди не ті.

Якби ти знайшовся – як ми могли би грати!
Були б танцювали міста і хитались престולי,
і завмирили б вулкани у вогнедишних кратерах,
і сяйво північне цвіло б за полярним колом.
Відполірована дотиками, в футлярі замкнена, гола,
тремчу, біля серця гніздиться п'їтьма стара.
Коли ж це вже мати до музичної школи
приведе за руку тебе, неслухняного?
І так страшно, що ти
можеш вибрати фортепіано.
Як я мрію вийти із дерев'яного тіла,
розітнувши, мов плід ножем, на півночі музику.
і вдихати, і жити німою, прозорою, білою.
Ти любив би мене, як виріс – гарячу, живу, німу.

Але сніжна мошва сідає на ліхтарі,
і сповзають вуста з облич, як червоний віск,
я співаю і чую привидів зниклої річки
у підвалах.

І тіні поміж завісами.

Я стікаю горем, не вирватись із тенет,
бо у цьому житті – говорила одна із тіней –
ти, можливо, не хлопчик зі шрамом на

підборідді,
але дерево, те, із рідкісних цінних порід,
що із нього мій майстер
любовно
вирізьбив мене.

СВІЧНИК

Я гіпсовий ангел. Я грію в долоні свічу –
Господар над книгою ще не почав засинати.
Прозорі дерева до нас у кімнату течуть,
І тиша сідає, різдвяна така, аж занадто.

Я знаю всі тіні по всіх закапелках кімнат,
Я знаю смаки шоколаду й повільного скніння.
А вчора господар приносив з підвалу вина,
Приходила жінка і грала нам на піаніно.

Він плакав і пив перекисле на оцет вино.
Вона уночі на веранду виходила боса.
Я страж цього дому – я дихаю пилом і сном,
Я губи стискаю і вже не ззираюся скося.

У мене подерта щока і надбите крило
Я трохи старий, хай це янголу зовсім не личить.
А завтра господар затисне мене між долонь
Щоб викашляв я всі секрети йому ув обличчя.

Та хай би він краще, з важкого прокинувшись сну
Чи жінка його, небезпечна і короткозора.
Хоч хто би – зі столу мене на підлогу змахнув
І я б розлетівся на друзки, а краще – на порох.

І потім зі світу, де так асинхронно скриплять
Ліжка й голоси, я пішов би угору по колу,
Де в гіпсове небо ховається інша земля,
І ходить моя янголиця, вагітна і гола.

КРАЄВИД ІЗ ВЕЛИКИМ МІСЯЦЕМ

Місяць – великий екран,
на ньому брата брат піднімає на вила.
Приходить в'язень до рідного дому:
мене відпустили, мила,
а чи то впустили.

По глевкій глиняній п'їтьмі яруги,
розітнувши бронзову спину річки,
я прийшов – поклади на чоло мені руку,
пригорни;
ну ж бо, ну,
відчини скоріше.

Гекон біжить по білій стіні,
павук під стелею сітку снує,
вона думає: я не впускаю його, ні.
Мовчить і думає про своє –
що сім тижнів уже не було дощу,
земля розтріскана;
вишні старі всихають.

Я його не впускаю.
А місяць мідний, як той таріль,
або солодкий, як абрикос.

Він стукає в двері, луна дзвенить,
вона затикає вуха ватою.
Із горищ випорскують сні, кажани,
і крапле з місяця кров його брата.

І місяць гарячий, мов куля,
що так і не вбила його в дворі,
де вовчий сон прохолоджує щоки,
де курять і лаються гробарі.

Він завмирає, зовсім знеможений:
відкрий, скупай мене в молоці,

вже душі живих затягує мохом
і в'януть мури, як стегна мерців.

А місяць над церквою у риштуваннях загуде,
як бубон – лише торкнися.

Я розкажу тобі, як це буває:
смерть приносить кошик суніць,
дме у діри у черепках
ідеально круглі, оті, на потилицях,
пританцьовує, тягнеться. Вона не сліпа,
вона мене бачила.
Прошу, впусти.

А ніч-вода гойдає тіла,
і темний дім, і припишкля вулицю.
І місяць все вище – кришталева лампа,
всередині якої пантера згорнулася.

Озирнешся назад і відчуєш у горлі сіль.
Жовтий змії вогняний лежить на даху костелу.
Сад за домом шумить. Шум подібний до голосіння.
Завтра вийдеш у сад, а він тобі не зацвіте.
Завтра глухо тобі співатиме дзвін великих пожеж,
завтра річка твоя закипить і стане кривава.

Сні тривожні над ранок, і ранок тривожний теж.
На листку винограду завмер величезний равлик.
Завтра вийдеш на станцію – потяги, поспіх, пил,
так бентежно, неначе війна.
Між чужих усіх заговориш до когось – у голосі
скрипне сіль.
І велика пожежа на серці.
А поки – спи.

Трохи пам'яті, пам'яті. Море ділиться на моря.
Протоплазма густішає. Це щорічний обряд:

Я втікаю в п'їтму, нову нарошую шкіру.
Я стаю на ноги, повторюю звичне «Вірую».

Всі народжують хлопчиків – може, справді війна.
Я гострю свої зуби, я здавна звір-одинак.

Як гаряча земля, я приймаю у лоно зерно,
Проростають із нього солдатики – і виявляються сном.

У Колхїді вино, у Кїммерїї хлїб,
Серце, як зуб змїний, отруту пускає вглиб.

Кличе голос з-за моря – вітер гасить слова,
Але він ще тримає, як древня їржава кїтва,

На мїліні любовї, по-старому затятої.
Стїльки пам'ятї, пам'ятї. Море до краю життя.

СИРІТСЬКЕ

П'ять свїчок за утоплених, двї – за зниклих в огні,
Ще три – за просто зниклих. Підгинаються ноги.
Строгї недїльнї святї тихо подзвонюють нїмбами,
Параскева-П'ятниця поправляє вінок.
Дощ, пронизаний сонцем, свїтлописи на вікнї,
Голка судоми в пальцях нинї тонша і довша.
Дай менї іншу пам'ять, спокою дай менї.
Іншого вже немає, – відповідає дощ.

Все, що сталося – сталося. Ах, дитинко, як жаль, –
Шкіриться дощ зловтішно, дряпає кїгтем скло.
Пий із грудей життя: тиха, тепла їржа
Сочиться з них так тонко і гїрко, немов молозиво.

Завтра туман солоний вкриє квартали, порт,
Вкриє руїну фортеці – скарбницю слави зів'ялої.
І ти покїрно встанеш поратися в господї.
А море точить мїстечко, нїби черв'як – яблуко.

Люди минати квапляться. Гниють у вогких хатах,
Тонуть, їдуть.
Чи сп'яну хтось брата ножем заколе.
Ходиш від внука до дїда, вїчний живий мартиролог,
І пам'ятати не хочеш, а диви – пам'ятаєш.

На березї після шторму назбируєш кошик мїдїй.
Церква тебе викликає маленьким дзвоном
щербатим.
Дай менї іншу пам'ять. Або хоч горло мїдне,
Щоби маленьким дїтям про мертвих розповідати.

ЛУБОК

Здрастуй, снїже. Ти сиплешся в очї м'яко.
На покручених пальцях старого саду
Конгрегація птаства. Я тобі рада.
Я стою і кличу тебе на ім'я.

Дике людство, як птаство, гуртує снїг.
Тулять спину до спини і важко кашляють.
І столїтнї грубки, облицьованї кахлями,
Гріють зграї родиннї всю довгу нїч.

Вечорами всїдаються коло печї
Вїсім юних дружин і одна вдова,
І сїмейнї портрети у стилї печворк
Глухо лускають по найтемнїших швах.

А жїнки собї усміхаються широко,
Вїддають усї таємницї за так.
А вагїтна – праворуч – аж золота,
Ще ї погорда така, хоч парсуну пиши.

Вїсім лїт по війнї, мов короткїй день.
У жїнок нетутешньо прозорї лиця.
Двї – Марїї, а решта – як янголицї.

ДВІ МАРІЇ

Ось, Марїє, Марїя, донька, яку тобі обїцяли,
бач, заснула край тебе, дихає в шию, відчуваєш
її тепло.
Шестикрилий, з вузькими долонями, поправляє
вам укривало.
Прокидаєшся потїм, складаєш на животї долонї,
ще сама.

В порохах на підлозі знати слїди сандалїв.
Чоловїк у повітцї теслює, не підводячи голови.
Принесеш йому знову нехитре своє снїдання,
цїлуватимеш пальцї порїзанї, трохи розкажеш
про видива,
бо, хоч ти і за старшу тут – мати ї сестра далеко –
ти нїяк не вгамуєшся, все вигадуєш тї їсторїї:

Про кїгтисту лапу рїки і про опівнїчний легїт,
що лишається по шестикрилому і колише в
кїмнатї штори;
про вогненну дївчинку, що бїгла по чорнїй крокві
в погорїльця-сусїда учора, про цвинтар
вишневого цвїту.
Тесля гордий тобою, він рїдко вже супить брови,
Часом тїльки зїтхне: Ох, дитино, куди ж тобі дїти...
Але що ж. Ти хотїла би знати всї квіти на їмена,
та коли ти сїдаєш на вогку землю в дворї –
крїзь долоню, крїзь тебе до свїтла росте одна
кароока квітка, і зветься вона – Марїя.

І красуня така, хоч води напийся з лиця.
Це, Марїє – Марїя, це її тобі обїцяли.

Глянь, легка яка, мїднокоса, вїчна блукалиця, мамо,
сестро і шестикрилий – ви знали, знали.

Жовте свїтло з дверей вечїрнїх, там пахнуть їжа
і цвїль,
там вечїрнї розмови руками, як тїсто, мїсять.

Ось, Маріє, Марія – дорога твоя і звільнення,
поясни своєму теслі, як лишитеся самі.
Хай ладнає мажару для дальнього переходу,
набиває підкови на черевики, життя збирається
довшати.

А замовкнете – і відчуєте, як відходять у неба води,
як до вас підкрадається новонароджений дощ.

Рідне місто на пам'яті, наче прищипка
На білизняній чорній старій мотузці.
Я б хотіла впізнати оте горище,
Де сховала одну із найкращих тут
Світлих доль. Таку, що ніколи не плаче,
Із самими джокерами в рукаві.
Гірко пахнуть на вікнах в людей калачики,
І стікає на воду, неначе віск,
Тінь од міста. І сонце до бані храму
Розбиває свій бік, як Яйце-Райце.
І рівнина, рівнина, як рана рвана
Довкола болючого епіцентру –
Себто мене. У легенях пилу –
стане на глинобитну фортецю.
Чи замуруйся, чи терпи.
Все на одне, бо усе – мистецтво.
Заглядаю в місто, як в чорну скриню:
Де ся діла, доле, до курвої мами?!
Я іду слідами своїми старими.
Озираюсь на тінь свою – а нема.

СОН ДЕРЕВОРУБА

Срібнокриле дерево, що зростало на волі,
розлоге, буйне – прикликає стукіт сокир;
це поклик жертви, що сходить соком.
Ти відчуєш його, як пес, іздала; невтямки,
як ти умієш ввібрати його з повітря кожною
альвеолою.
Ти ловиш кожную молекулу запаху, як самець
“павичевого ока»,
як, чорт забирай, Гренуй:
ніхто не знає, як п'яно вгризатися у волокна
вільнорожденності;
тепер ти нічвид, ти нестямний світляк, більше
немає сну –
під відкритим небом дерево виростало, кличе, жде.

Дерево на роздоріжжі, супроти усіх вітрів,
що знало кількох повішаних, цвіло солов'їним
голосом.
Ти гарчиш, ти-бо добре знаєш: ця свобода
вартніша срібла,
але тобі не потрібне срібло;
тобі подобається золото.
Ти хочеш розлущити насініну
і суть на світло дістати:
Довга й важка, як батіг.

що воно, ця свобода,
хто взагалі така.
Твоє дерево там, де ховає річка утоплеників у
рукав,
де шовковиці сиплють ягоди просто в царство
жабів і латать,
де триває й триває триклятий липневий день.

Ти мусиш туди піти і крила гілок обчухрати,
бо свобода, як астероїд, на землі залишає
кратери,
і якщо оступитися – можна упасти
глибоко,
де
корені крізь очниці нанизують мертві голови,
клітки грудні – поміж ребра; віками нижуть
намиста.
Так виростає дерево, що стежку життя твого
розгойдує між гіллям, як мотузяний міст.

Ти рубаєш і п'єш його зойки, рубаєш аж так,
ніби хочеш із себе хребет одним рухом вирвати;
відпочити пірнеш на задушливе дно трави,
там під коренем змії мружиться золотаво.

І ти – щасливий, задиханий, облизуєш кров
із сокири.

Світлою шкірою криги заростуть наші брами й рани.
Дощ зледенілий сиплеться у розбухлий Дністер.
Іржаві зніці і коси руді.
Пані моя, пані,
Звідки воно, це дерево,
Що в горлі мені росте.

Торк та торк по шкірі – знати би, що то відходить.
Очі в зустрічних – білі, як ягоди омели.
Губляться дні і числа.
Птахів здуває у воду.
І чи на цьому камінні колись ми двоє цвіли?

Прозоре військо музики у серце списами коле.
У тріщинах шкіри вітер ворушить сполохані тіні.
Ходжу я, босий скрипалик,
У снах чужих по околицях,
Несу темнооку скрипку
За руку, як мертву дитину.

Ще молодий, а сивий. Пані моя, пані,
Скоро зима надійде, нас на зубах розмеле.
Кожен собі фортеця. В темному підземеллі,
Звідки уже не вийти, З каменя родиться камінь.

П'є мій голос дерево, дряпає горло віттям.
Річка пнеться на кручу, зимна і лячно тиха.
В темному підземеллі, звідки уже не вийти,
Осінь висить наді мною,

СЕРГІЙ ТАТЧИН, відомий в Україні й за її межами художник і поет, член Національної спілки письменників України, народився в Вінниці. Закінчив Московський державний текстильний університет імені Косигіна (факультет ужиткового мистецтва). У художніх виставках бере участь із 1989 року, а от у літературі став відомим завдяки світовій павутинці – на початку XXI століття він з'явився на ресурсах сучасних майстерень, організованих літераторами та критиками, швидко здобувши популярність у мистецьких колах завдяки загадковості власної мистецької силуетки, яку досі не опрозорив. Автор 9 збірок лірики: «Дзен.UA» (2013), «Семисвічник» (2016), «Пташка» (2016), «Вінницька Абетка» (2017), «#епістолярніхроніки» (книга на двох авторів, із Уляною Галич) (2017), «Місто на «В» (2017), «Південний Пух» (2017), «Любити» (2017), «Пташка Нова» (2018), численних публікацій у знакових

антологіях, в альманахах і в газетах.

Лавреат літературно-мистецької премії «Кришталева вишня» (2013 – 2014), літературної премії імені Михайла Стельмаха журналу «Вінницький край» (2016), Всеукраїнської літературної премії імені Михайла Коцюбинського (2017) за збірку вибраної лірики «Пташка», літературної премії імені Анатолія Бортняка (2018) за збірку «Вінницька абетка», фіналіст Національної премії імені Тараса Шевченка. Фестивалі «Бортнякова весна», «Русалка Дністровая», «Підкова Пегаса», «Малахітовий носоріг», «Стусівські читання», творчі наради для молоді та ін. – традиційна грань публічної діяльності мистця, частина його гри з читачем навколо Слова. Власне, гра, експеримент, ілюзія, накладання смислів, декодування нашарувань і витівки, розмисли навколо гри як навколо ініціації й ініціація як смаковитий розмисл – ось, мабуть, те вловне, що, вочевидь, заплітає, мов косу жінки (мови), зв'язує, мов пензлик, автор, відпускаючи форму думки у фарватер вербальності. Мінор, гармоній мінор, що відповідають іронічній медитації, гротескній сугестії, верлібриським оксиморонам, чи не найкраще позиціоновані в любовній версифікації «Гра»:

дівчинка починає білими і майже завжди виграє
а хлопчикові бракуватиме одного-єдиного ходу
і він це передчуває бо все що у нього є –
це тільки його свобода
свобода іти з вудками в передранкову млу
щоразу радіти сонцю що котиться понад горою
свобода любити цю дівчинку – наївну смішну малу –
ще поза цією грою
свобода рости дуріти терпіти до сліз синці
встрявати у бійки жити чекати чогось такого
що в світі лишень для нього – бути пташам в руці
в того хто зветься богом
свобода не знати часу чи знати про нього те
що він безкінечний вічний як літо яке триває
і восени і взимку – воно разом з ним росте
і їздить повз дім трамваєм
свобода радіти ближнім і дальнім і навіть тим
про кого іще не знає і в кого до строку вірить
свобода ніким не бути свобода наосліп йти –
свобода без краю й міри
і тільки коли настане рубіжна для двох пора
і їх понесе назустріч взаємною течією
він неодмінно визнає що ця віковична гра
не зводиться до нічії

«Ну, здрастуй, вежо з годинниковим боєм, / в місті, яке ототожнює себе з тобою...» – ці рядки Сергія Татчина, філософського стиляги української європейської поезії стали візитівкою відомої медійної програми «Три крапки». Ототожнювати себе з містом над Богом-рікою, в якому жив Михайло Коцюбинський, любити Вишеньку та Єрусалимку, трамваї, мури, храми, Савой, Соборну й усіх, хто любить її – все це природно для автора, як і для його вірша.

Таємницею залишаються взаємини жінки й ліричного героя, а може – жінок і ліричного героя, спектрально, колористично різних, чистих і грішних, красивих і розхристаних, як і вірші про них. Жінка залишається бажаною незалежно від сюжетотворення, від мотивів та емоцій, від фабульності чи мозаїчності; жінка залишається жінкою, хай навіть міф виростає з жінки й повертається до автора в ній же (це добре ілюструє поезія «Сад», що стає відвертим меседжем і славнем (славень – національний еквівалент жанрової форми «гімн») жінці, спазматичною нарацією й виболоною сповіддю одночасно, а ще – тканням, схожим на гобелен):

я іще не молитимусь. я
ще нікуди не хочу йти.
ти іще не була моя.
ми іще не були на ти.
я іще не любив, не жив –
як востанне у цім житті.
Той, хто поряд тебе лишив,
не для мене тебе хотів.
не для мене ховав між хмар
срібло-золото й смертну ртуть.
й те, що в тебе мене нема, –
як натхнення у добру путь.
як розрада, як птах в руках,
як дописаний вірш. а втім –
ця дорога крихка й тривка,
і в кінці не чекає дім.
не слова не докупи – ні,
не ночами, не з кожним днем,
не п'яничка в оцім вині,
не хмелію... – минай мене.
мимо лісу, землі, води,
мимо сіл і стражденних міст,
над якими, як смерть, блідий,
висне місяць у повен зріст.
промани, проживи, пройди,
відлюби, відболи, відбудь.
ця молитва гірка, як дим,
і солодка, як добра путь.

Витівки Сергія Татчина – це яви жінки в ХХІ столітті, такому ж незрозумілому, як і сама жінка. «Причина» – це листопадовий опівнічний дзвінок чоловіка і жінки, де є місце відвертості й густої еротичності, що не переходить у порнографію:

і я тебе уявляю, о пів на четверту,
голою у ліжку, над якимись рядками,
як світло тебе торкається теплими руками,
безсоромно нишпорить, залазить у шпарки,
а слова не даються – ні живі, ні мертві,
як листочки в парку.

Жінка, яка готова «дійти аж туди, де вмирає осінь», але «зима на порозі. / і вона надовго» – провокативна форма існування ще не зовсім оголеної, найекспресивнішої частини любовного «я» авторської свідомості в тексті:

вона уважно дивиться синіми очима,
у шубі на голе тіло, простоволоса, боса,
і простягає ще здалеку свою обрізану косу.
вона єдина не зрадила нас жодного разу.
і отут і зараз – це найвагоміша причина
щоб бути разом.

У градаційній медитації «Затихне» ліричний герой поступово змінює емоційне забарвлення мислень довкола Любові й Бога, починаючи з пустої весни та з маршрутів у ній, де «намолену рану самотужки вигоїв», бо «це – як підібрати слово й принести додому, / а воно не дихає». Образ Любові – ледь вловний; він транслюється через звертання до коханої: «ти залишаєшся опіком, який не пече. / але Господу видніше», переростаючи в образ Бога, який поглинає тіло екзистенційного поля поезії й дорівнює юродивому, а отже – творцю й творчості, в її найпарадоксальніших явах: «Він собі думає: / в цю пустелю літери набиваються піском, / перекочуються в долонях, не тримаються купи. / чи не краще бути паяцом – П'єро, Шико, – / щоб кривити губи».

Натомість екзальтація «Вранішне» нагадує безкінечник, котрий виростає з ноктюрну, схожого на евристику (дещо схоже на поезію Тараса Мельничука «Я знав, що найкраща птаха – це жінка...»), в якій, однак, нема градаційної форми перебігу від частини до цілісності, від фрагменту до полісемантичності; еманация міфів про первісність взаємин і про наслідки непорозумінь (ігор) між чоловіком і жінкою до середини тексту розщеплюється й автор являє Бога, після чого знову повертається до гри (уже навколо міфізування химерності жінки, химерності людей і навколо їхнього розуміння інакшості (або ж химерності)):

він довго дивиться як вона спить
розкошує і розтягує цю вранішню мить
коли сонце сторожко добирається повік
вона не його жінка
він не її чоловік
та між ними вже стільки всіляких речей –
більше ніж маскультових портретів Че
більше ніж піщинок ніж хвиль ніж хмар
чи навіть сніжинок – між ними зима
а хто перейшов цю безкрайню зиму
з тими Господь – бо Господь тільки з ними

Претензійний міф про жінку, схожу на міф (образ-символ Великої Матері) й одкровення як меседж до жінки є осердям іронічної поезії «WI-FI», де прекрасна жінка «живе легко і невимушено, світло і ясно», хоча її «накриває», «хандрить»:

а знаєш,
жодного заперечення не лишилось в цієї осені.
навіть слово «любити» вже не парується з часткою «не».
на одній планеті зі мною є жінка з важкими косами.
я ніколи її не бачив, але вона частина мене.

і нас еднають не вірші, не речення, не слова,
нас еднає лише стабільний вай-фай.

вона любить каву, а втім, хто її не любить – тієї кави.
ще вона любить вірші – а це вже, погодьтеся, дивина.
її погляд крізь відстань такий довірливий і лукавий,
що я б його безпомилково серед всіх розпізнав.

Поезія «Америка» є портретуванням покрізь призму густої метафоризації, метонімізації й, очевидно, внутрішнього авторського діалогу (діалогу вербального «я» автора) з поезією Ліни Костенко «Екзотика», де лірична героїня постає в образі-символі дикої Полінезії. А проте образок Сергія Татчина є хитросплетінням не одкровенень, як здається читачеві, а обсервацій, деміургічних потенцій, себто через образ жінки, через спостереження над ним, незалежно від його глибини, ліричний герой являє свою силу) – осі абсцис і ординат, фемінне й маскулінне не явлені через конфлікт, як і через любов, що несподівано для ліричного «я», а сенсом стає осмислення нелюбові. Еротизм, який проявляється в образах-символах із першого ж рядка, розщеплюється, коли з'являється образ-ребус – «те, що поза словами – чи поза всіма віршами», так оприсутнюється вірш у вірші, що став культовим як прийом у «Вінницькій абетці» та й поза нею:

коли мій човен тільки-но торкається твого берега,
ще ніким до кінця не звіданої, обітованої землі,
я усвідомлюю, що ось – це моя америка,
з аборигенами слів.
ступити на цю землю,
досліджувати, відвойовувати, вивчати,
старанно наносити на карту найпотаємніші взаємини,
не уявляти – чим це закінчити, але знати, з чого почати.
цього – або нема,
або просто – є воно.
розчинитися в цьому вимірі, в цьому чуттєвому просторі,
віддаватися цій музиці, що не потребує свідків,
плисти за цією течією, – крижаною, гострою,
не задумуватися – куди,
не перейматися – звідки.
вино й намисто у місцевих вимінювати на золото,
на те, що поза словами – чи поза всіма віршами.
пліткувати з ними про тебе – млосно,
випивати з ними за тебе – солодко,
як із найближчими,
як з найріднішими.
говорити з ними про безум, – про твої висоти й глибини,
про твій омріяний берег, до якого прибився мій човен,
про те, що це не любов, бо якщо любив би,
то ніколи не писав би про тебе нічого.

У медитації «Дихай», схожій до замовляння, образ жіночого тіла сприймається як патова інкрустація: «твої оголені коліна. цятки над Бугом», тому «пам'ять про тебе виключно екстатична й клична», котра далі в сутнісних ознаках транслюється на три строфи, початкова з яких – парадоксальна: «це – як армійське тату, що з кожним роком блідіше, / набите на гауптвахті приятелем дагестанцем. / це – як не станцьовані з тобою латинські танці, / чи ненаписані для тебе ліричні вірші», а кінцева – девальвація: «щоб нічогісінько не лишилося за кілька весен. / як в Лейтенантові Фаулза чи у Вовкові Гессе. / чи як в прощальному цілункові у ліву скроню».

Урешті, у всьому цьому калейдоскопічно-утопічному й хитрому мелосі, у багатоголосі інтонацій діалогу Сергія Татчина з Абсолютом, із Вінницею, з Жінкою, урешті, із власним мистецьким існуванням у часі й поза ним письменник діалогізує зі своїм поколінням, із іншими чоловічими голосами українського європейського ліричного простору, згадаймо тут Олександра Ірванця, Сергія Жадана, Юрка Іздрика, Сергія Осоку, Михайла Каменюка, Андрія Стебелева; полемізує з жіночими голосами або захоплюється ними, на рівні образів у віршах (тут мова про Катерину Калитко, Наталку Доляк, Руслану Мельничук, Вікторію Гранецьку, Ірину Зелененьку та ін.).

СЕРГІЙ ТАТЧИН
«ПРОТИ ТЕЧІЇ ЗДОВЖ ПОЧАЙНИ»

УСЛІД

Господь приходиться о сьомій – о сьомій сорок.
ще кілька вдихів і видихів – вже незабаром – скоро.
ці лютневі світання настояні на туманах,
довкола волога небесна манна.

отже – блюз, босанова, чи, може, госпел –
що тобі заспівати, мій вранішній Господи?
як тебе славити, щоб увічнити цей прихід,
вже вчуваються кроки, як серце, глухі.

тож заспіваю псалмів – протяжних, вінницьких,
як олов'яна вода попід кригою піниться,
чи як люд у тумані гуртується в середмісті,
очікуючи вісті.

на срібному кларнеті і золотому гобої
славитиму з любов'ю – тужитиму за тобою,
перебиратиму одну за одною всі тутешні місцини,
тільки-но роздивися їх, божий Сину!

он і крига на Бугові стоншилася до паперу,
а дерева – як заземлені пташині пера,
що надійно утримують ці береги і острів, –
о! тут печалі вдосталь! –

щоб заспівати про пташку – гострокрилу, чорну,
що вгадується у тумані умовним вороном, –
саме вінницюобленерго перелітає навскоси,
її також спаси.

бо і вона одинока, як усі довкола.
і навіть те, що її бачиш – не випадково.
тож перед тим, як виходити, Господи, на лід,
подивись їй услід.

ТОЙ СЕРПЕНЬ

дві тисячі п'ятнадцяте літо від Христового Різдва
попри все що не втілилось було особливим
і не тому що невимушено парувалися слова
а тому що сказано вродили сливи
вони нависали кетягами і тяжіли до землі
визривали і дурманили – саме цього і хотіла ти
і було рівно стільки невимовного – скільки й слів
щоб усе це невимовне проговорити й втілити
щоб остаточно виговоритись серпневі в лице
доки він отак стоятиме і дивитиметься мимо
це непередавано млосно і солодко це –
наче ти відтепер усіма любима
наче світ – лише для тебе і все довкола – твоє
а передовсім – цей запах – водночас збудливий і
невинний
бо серпень тебе домагається а для хоробрості п'є
золоті і духмяні сливові вина
і навіть повітря підхмелене – тягуче й масне

вдихається на повні груди і всотується шкірою
цей нудотний серпень колись обов'язково мине
але допоки він між нами – і я в нього вірую
а тому почуй мене здалеку – із позаслів'я – звідсіль
саме звідси починається цей римований безум
який взаємно виокремлює не таких як всі –
вже не зовсім чужих і не зовсім тверезих
це лишається між нами і серпень тут ні при чім
просто він хворіє спекою і марить нічними зливами
і чомусь особливо ввечері а іноді й вночі
пахне до сказу сливами
а зрікатися цього запаху – як зраджувати мені
як зарікатися щастя кохатися на світанку
як сторонитися дотиків – від живота і до ніг
чи остаточно виговорюватись – без залишку –
без останку

ЕПІСТОЛЯРНІ ХРОНІКИ

напиши мені здалеку... паперового листа...
звичайного...

і пусти його корабликом – хай пливе проти течії
здвж Почайни
і допливе до верхів'я – до самісіньких джерел до
витоків до початку
розкажи мені про себе – ну скільки можна
мовчати
скільки можна вдавати що це небо закінчується
за землею
де Господь його зволожує як коштовну марку
небесним клеєм
і старанно приклеює довкола кожного –
по виднокраю
напиши про мовчання яке остаточно не помирає
це мовчання стікає димами геть в усі комини і в
усі труби
щоб у кожному домі так само писали листа і
кусали губи
добирали слова вишукували одне-єдине –
оте зневірене – дитинчатко
яким не закінчити – але можна востаннє
хоч раз почати

напиши мені листа і пошли його поночі
хижим звіром
хай він скрадається межі люду – без надії дійти
– але хай він вірить
що я його зачекався як чекають на смерть –
поза всім чеканням
як Тарас що чекав щоб вернутись не Київ –
хоча би в Канів
розкажи мені про ніч що лягає на місто
як присуд як морок
затоплює вулиці б'ється у стіни у вікна – це море
поглинає все – і за мить добирається
до підборіддя

розкажи... не знаю... врешті-решт –
про Скайвокера чи про Ріддіка
про некромонгерів про зоряні війни –
та про все що завгодно
про піщані бурі про відсутність кисню чи про
надмір водню
розкажи хоч про щось – лишень не мовчи бо оце
мовчання
як зволожене небо в яке повертає ріка Почайна

напиши мені листа і пусти його пташкою
над землею
тільки пиши не чорнилами не бузиною не
кров'ю – пиши елсеєм
щоб коли я його отримую вже нічого
не міг розібрати
напиши мені сестро і назви мене в ньому братом
хай хоч так ми поріднимось – перед тим
хто все бачить і все розуміє
перед тим хто парус а тоді нащось зваблює
хитрим змієм
хай ми разом хоч подумки перейдемо водами
Південного Бугу
напиши що земля – для сторонніх – критично
мала і кругла
а для всіх причетних – для втаємничених –
пласка і безкрая
розкажи що мовчання – не знаю вже вкотре! –
не помирає
що воно вже тотожне не те щоби небу
не те що Почайні
а єдиному слову – яке загубилося у мовчанні

і останнє...
якщо вже так трапиться що писатимеш лише
про сторонніх
напиши хоч про жилку що пульсує із жовтня
насподі скроні
як взаємна бомба що почала фатальний
зворотній відлік
і тоді без різниці про кого це буде –
Скайвокер чи Ріддік

НЕ
місяць – за місяцем: травень уже проминув.
дім серед ночі – у зоряній піні прибою.
це не відсутність тебе – я усюди з тобою.
і не весна, а лиш натяк на спільну весну.

це несерйозно – бо й ми відтепер не всерйоз.
невиліковність – як присуд – одразу й навіки.
падати навзнак і міцно змикати повіки:
двоє сновид, що блукають країною Оз.

входити в безмір, як в ніжність – за руки – удвох.
ніби Господь сотворив нас за подих до літа.
навіть умовно – єднатися, бавитись, мліти.
навіть окремо – ріднити вороже єство.
що мені з того, що червень настане ось-ось?
чи від зірок, що скипають лискучим прибоєм?

Ігор Костецький про нас не римує запоем.
ані Свідзінський, ні навіть Осьмачка Тодось.

це заперечення сну, що за мить промайне.
лишиться присмерк і присмак, камлання і віра.
літо між нами почнеться зненацька – допіру
ми усвідомимо спільність із часткою не.

не оглядатися – просто іти навмання:
червень і липень, і, врешті, розморений серпень.
любить-не любить – читається –
терпить-не терпить,
доки не лишиться жодного спільного дня.

ІРОНІЧНИЙ РОМАНС

мені без вас печально й одиноко,
хоч я і не печальний одинак.
в Південний Буг упало з неба око,
і балухато дивиться із дна.

воно до сказу біле і сліпуче,
чи не тому у кутиках сльоза?
я вас любив і я за вами скучив, –
та я б ніколи цього не сказав.

якби не грудень – що неначе квітень, –
скипає кров і піниться в мені!
ви так далеко, що не видно звідти,
яскраве око – в Бугові – на дні.

у задзеркаллі – он воно – насподі,
лишень мені потрібне й помічне.
лишіть мене у пам'яті на потім,
нехай вона зречеться не мене.

нехай не я оце посеред мосту,
не в цьому грудні, в місті не у цім,
не серед слів, не з тінню не по зросту,
і не від вас міняюся в лиці.

і хай оцей чужак в центральнім парку
зігріє пальці, дихаючи в них,
бо це не я, і не мені вже жарко
в передчутті майбутньої весни.

яка – як відлік – обопільногостра,
вона – як Буг, що ділить все на два.
візьміть собі оцей маленький острів,
лишіть мені римовані слова.

прийдіть на берег, станьте над рікою,
торкніться хвиль, віддайтеся воді.
я після вас таких дурниць накоїв,
що вже не ваш, бо ми давно не ті.

та боже око нас наскрізно бачить.
мене – отут, а вас – аж десь отам,
де все інакше – легше й ліпше наче,
за мить до слів, які я не віддам.

КОЛИСКОВА

ой
ходить дощ довкола вікон
дощ шукає чоловіка
підіймає неба віко
баю-бай
засинай

щоб
заглядати в кожен дім
заливати кожен дим
сумувати не за тим
баю-бай
засинай

а
чоловік за цим вікном
не живе давним-давно
не його тепер воно
баю-бай
засинай

хай
літній сон тобі насниться
скороспілий як суниця
запашний як паляниця
баю-бай
засинай

бо
все німує і минає
чоловіка вже немає
дощ нікого не займає
баю-бай
засинай

і
скільки б дощ не лив води
ти назирці не ходи
тут лише його сліди
баю-бай
засинай

вже
не болить і не пече
попрощайся з цим дощем
він шукатиме іще
баю-бай
засинай

спи

ВІКТОР КРУПКА (20 березня 1976 р.) – поет, педагог, журналіст, літературознавець і красзнавець, член Національної спілки журналістів (із 2016 р.), зріс у мальовничих Педосах неподалік Погребища, що на Вінниччині. Закінчив педагогічне відділення Вінницького педагогічного училища (1995) та філологічний факультет Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (2001). Із 1995 до 2002 року викладав українську мову та літературу в рідному селі. У 2001-2003 рр. Віктор Крупка навчався в аспірантурі Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Із 2004 р. працює на кафедрі української літератури цього ж університету. У 2011 р. захистив кандидатську дисертацію на тему: «Поезія Володимира Забаштанського (проблеми творчої еволюції)», підготував монографію «Художній світ Володимира Забаштанського» (2015).

Саме інтенції досліджуваного явища, сучасні вишуки в мистецтві красного слова переважали в природі подолянина, спонукаючи до віршів. Знакові твори першої збірки римованої лірики «Тиха надлюбов» (2016), позначеної рустикальністю, неоромантичністю, марковані претензію на високий модернізм, у них чимало від космосу власне шістдесятників і пізніх представників покоління, а саме від Василя Симоненка, Бориса Олійника, Станіслава Чернілевського, Петра Перебийноса і Володимира Забаштанського. Друга збірка «Прозорі» (2017) – пограниччя модерністських і постмодерністських вишуків автора. Вірші Віктора

Крупки оприлюднені в часописах «Вінницький край», «Вінничанка», у газетах «Освіта Вінниччини», «Поле літературне», у колективних збірниках «Експрес-молодість», «На зеленому листі» тощо. Подолянин став лавреатом II Всеукраїнського літературного фестивалю «Відродження поезії» (Одеса, 2017), дипломантом II Всеукраїнського фестивалю любовної лірики та авторської пісні про кохання «Мовою серця» (2017), Жовква та ін. Із 2012 р. Віктор Крупка керує університетською літературно-мистецькою студією «Вітрила», співпрацює з мистецькими салонами «Автограф» (керівник Тетяна Яковенко) та «Інтермецо» (керівник Ірина Федорчук), співорганізатор проекту «Простір на двох». У лавах НСПУ з 2018 року.

Поліфонія мотивів свідчить про неоднозначність ліричного «я», постійні шукання в межах необароко й сентиментальності, платонізму й експресіонізму, імпресії та карнавальності, екзистенційності й химерності (Віктор Крупка – і справді вельми плідний автор з-посеред свого покоління й земляцтва, зокрема), що підсилюють ігри фоніки й семантики («вода розміє долі броди, / броди долі...»), інтуїції й коду, емоцій і дивацтва: «І серце, мій справдешній астроном, / Напише враз якись обачні вірші», нагадуючи Соломонову мудрість в двох смислових опозиціях («І це теж мине» – «Ніщо не минає»), оскільки «соломонова печать / Чекатиме наступної печальності» («Затятий сум лягає тінню на чоло») – у віршах і справді чимало сенсуально й інтелектуально осмисленого суму. Іноді цей сум скидається на Еклезіастове «Знання примножує сум», хоча автор етапно підсумовує: «від снів до незраджених обривів / лишуся сартром...» («У зграю птахів занурююсь»).

Андеграундні, герметичні позиції можуть бути відчутними вже на початку мініатюри: «Крізь шпарку дверей / просочуюсь голкою місяця / на спомини стін, / стікаю і пазли малюю / для часу підступного...». Іноді їх з першого ж рядка змінює фольклоризація (каламбур, казковість і загадковість): «місця нема мені в цій системі координат, / тут залишиться Гнат, а може, і Кіндрат. / і буде ніч, і буде день, і тин, і ворота, / за якими відкрию рота, куди залетить ворона», «і буде літо, і буде осінь, і буде зима, / а де ж моя весна? чорт її зна...».

Окаціоналізми, чудернацькі метафори (в яких іноді вбачаємо вигадливе конструювання або ж експеримент заради експерименту), засновані на непрямому порядку компонентів, на оксиморонах, на грі звуків: «А з неба зорепадатимуть вірші», «Весна химерить, віртуалить», «Любовні нарди», «Відзимки-юди», «упокоїти пекло», «ми кохаємося за межею сонетових тіл...», «високе черкає об серце, / мантрує на споді / зворушливим леготом-пам'яттю». Усе це свідчить про те, що інтелектуальні шукання автора в певному сенсі конфліктують із емоційними спостереженнями (а отже, в натурі ліричного героя триває боротьба: обсерватор кидає виклик пілігримові, кобзар – деміургові).

Присутня в віршах певна діткливість, латентність і платонічність любовних переживань, що несподівано можуть сусідити з відвертим еротизмом. Листи до коханої автор називає паперовими журавликами (вплив японської легенди про здійснення бажань, неприйняття гонки ядерного озброєння та відомої дитячої книги про трагедію хіросимців «Sadako and the Thousand Paper Cranes» Eleanor Coerr) й паперовими сніжинками (трансформний образ-похідна і сучасний символ Новоріччя): швидкоплинність, де «у їхній / нестишеній грі, як в сонеті: / чотирнадцять рядків наскрізь ріже / любовний рентген» («Паперові журавлики...»).

У структурі «Прозорих» кілька розділів, що репрезентують річну циклічність (I і II розділи – «Літепло» і «Дитинне», III розділ – «І часописи перебрели у літописи», IV і V – «Осінь» та «До і після Новоріччя»); так символічно автор позначає циклічність почуттів і настроїв ліричного героя. Розділ «Літепло» – постімпресіоністичний, що вражає грою підсвідомого – «за гранню музики», «за гранню скверни», «за гранню видимого», сакралізацією солярної символіки: «Сонце христується зо мною, а я – із сонцем!», «Вогонь – юний прашур дому», «Ви, мамо, сонце вимішували після третіх півнів...».

У «Прозорих» Віктор Крупка оприлюднив не лише нові сюжетні строфічні силабо-тонічні вірші, а й мініатюри з розхристаною ритмомелодикою, верлібри й білі вірші з ритмізацією або ж із подекуди неточними римами, хоку. Улюбленим прийомом стає алітерування: «Тлуста тиша тліє натщесерце», «Зорі зирять. Зорі знають зради», «Шельма-шурхіт щиро шаленіє».

Вітаїстичне висловлювання «Вітання світу, невгамовне і шалене» із розділу «Дитинне» нагадує настроєвість Богдана Ігоря Антонича («Вітай життя») і «романтику вітаїзму» Миколи Хвильового.

«І часописи перебрели у літописи» – заглиблення у природу, пошуки істини й конструювання чи то міфу, чи то казки, де люди «безтрепетні, чемні», «небесно легкі». Тут з’являються урбаністичні візії, де «катарсис – асфальтовий», із «аритмією доріг», у яких відбувається навикання ліричного героя-маргинала, схожого на Павла Тичину в Харкові або ж на Степана Радченка з «Міста» Валер’яна Підмогильного («В мені від Сковорди й Екзюпері...»):

Приїхавши з міста, босоніж іду по траві.
Кайфую від простих речей, бо так цього хочу...
...Вдивляюсь ув обрії й міста буденні цейтноти,
Шукаю до віршів метафори в снах ліхтарів,
Шукаю себе удесять, а може, і всоте.

Дискурс міста особливо захоплює й майже поглинає Віктора Крупку після написання «Прозорих», змінюючи вектор образотворення у бік творення власного міфу навколо культури, контр-культури:

маршрутка в годину пік –
мавзолей тіл прозорих, не душ,
не константа для чисел пі...
після неї хочеться в душ,
забуваєш про Мулен Руж...

Зовсім не інфантильний автор доводить свою неманірність у давніх формах вираження ліричного «я», властивих іще давньоруській літературі діб монументалізму й орнаменталізму, перемішуючи ці форми з класичною філософією, а згодом, в укласичненій формі, – наслідуючи характер поем Тараса Шевченка (три частини портрету-провокації «Я поблазною...» свідчать саме про це):

Я поблазною... Авансцена кличе,
Де лиш один софіт і глупа тишина.
Там бачу самоті здивоване обличчя,
Дотла обсмалене. Зринає знов вона,
Глузує, шкіриться, як хвіст комети...
Торкнувся – і нічого вже нема:
Порвалися мої фатові кеди.
Була весна, весна. Прийшла зима.

Ліричний герой – герметик-перебендя, медіум-юродивий, який постає в примхливих бурлескних колажах своєї епохи:

Проснувся блазень, падає на вуха
Комусь... Кому, не знає, певно, й сам.
Приходить мука – ця зловтішна сука,
В мені лишається кумедно куций Сартр,
Софіт і крах – обмеження з обмежень...
Вже й сам-на-сам із слова доміно
Звертаюся до себе: «Нащо, враже,
Тікаєш у затьмарення вином?»

Автор-провокатор якнайбільш вигадливо осмислює сучасність і кидає виклик оспалому, опальному, захланному й, разом із тим, технократичному соціуму:

Один блазною, в натовпі самотній...
Один з цим колом – просто навпростець
У весен згоду, інколи у грудні
Думки читаю – і фантом росте.
Він мій. Не мій... Комусь, можливо, й треба
Знічев’я причаїтись. Стати іншим.
Вдихнути в себе павутинок неба
І слухати від блазня схимних віршів.

Схимний сартрист вигадливих медитацій Віктора Крупки набирає й інших форм-ознак, перевтілюючись у Сковороду та в Екзюпері й далі-ступенево, адже він – великий

химерник свого неспокійного часу: «В мені від Сковороди й Екзюпері, / З Нової Зеландії й пізньоосіннього блюзу. / Щоб жити в Парижі, волів би бути французом, / Блаженствуючи від смачнющого rot-rougгі... / Знічев'я мугичу хіти від Ротару і Стінга, / Уголос цитую Хайяма, Петрарку й Басьо».

Автор великодушно зізнається у власній розхристано-інтелектуальній пістрявій причинності: «Моїх суперечностей стільки, що стачить на трьох: / когось із Японії Африки і з України», «Отак і живу, як умію. Інакший, як всі». Еротизм перетворюється на інтелектуальну химеру, а химера – на амбіцію отримати бажане й на перформанс (саме в такій прогресії народилася іронічна поезія, натхненницею для якої стала Руслана Мельничук):

книжка на її колінах виглядає майже сакральню,
вона ж така неприступна, як велика китайська стіна.
може, мені стати хоча б на децицію зухвалішим –
на кілька міліметрів наблизити наші тіла.

може б, мені стати лишень муркотливим котиком,
вмоститись у неї на колінах, позбавити фавору книжку,
відчувати задоволення від кожного-прекожного дотику,
насолоджуватися миттевостями і просто маніжитись...

виглядає майже сакральню книжка на її колінах,
сподіваюсь, вона читає не фізику, а любовні вірші.
о панно, чарівна панно, між нами було вже нетлінне,
тепер є бажання зануритись у пристрасть... у напівтишу...

Химерна схимність циклу «Осінне» являє ліричного героя у спектрі меланхолії та примх-претензій неоекспресіонізму та неоімпресіонізму. Автор як менторський провидець присутній у сонеті «Зужився із незримістю назавше», а от інтертекстуальне поле «Останній листку» нагадує однойменне оповідання О'Генрі. Труверство і трубадурство автора – це радше виклик, аніж інакшість, радше експеримент над власною самістю, аніж просто епатаж:

так далеко і близько водночас,
так близько.
глухий звук по воді...
я ступаю і йду,
сміло йду,
одягаю сновиддя від місяця
і не обтрушую ризу,
бо для ночі хоча б на децицію,
та все ж трубадур.
трохи ближче,
на кілька опівночей ближче,
стільки ж ритмів і лез,
що вгрузають спроквола в ество.
звук завмер.
навіть сонна бентежність не дише.
з рани в мене зринає у ніч
невловиме зело.
зовсім близько.
а йти би і йти.
вже на місці.
кожен крок по воді
ніби й бажаний, ніби – табу.

з віддзеркаленням ми не чужі,
та чудні в Бога вісті...
не прописані в істинах,
видимі – в тиші відлунь.

Нарощення, провокація й еманация міфів – те, що вирізняє другу збірку віршів: «Обрій зимового вечора, наче душа поета», хоча й там є вірші-трівелогоги, подорожі до «родинної ватри», в осіянні якої ліричний герой стає «трішки зодчим», а проте деміургічність опирається на такі концепти як «сховок-едем» у «цинічному і прагматичному місті» й на «Рождество зцілення», хоча, награвшись у межах словесних операцій, ліричний герой бажає бути «за гранню скверни», а тому часто підсумувально звертається до класики: «росинку беру і колишу, колишу... / світам цим нема вороття. / позичу ще раз у Василівни миші – / у снів кольорова душа».

ВІКТОР КРУПКА
«Я – НЕ ДОВЖЕНКО»

у викривлених дзеркалах я мов сократ,
де немає реальності ані дороговказів,
попереду і позаду, хто б мене і як не назвав,
видаюся собі неабияким персонажем.
у викривлених тінях – давно уже не дитя,
не весна, що проростає у небо, не таїна
джерелиці.
забув, як шезати у митях, забув, що не птах.
у викривлених дзеркалах у мене немає обличчя.
немає, бо тільки з одним-однісіньким народився,
пив молоко, відчував матір, предовго у тиші спав,
бачив майбутнє, і ниті, і вузлики, і шляхи
щонайвищі,
але ніколи не торкався зором викривлених
дзеркал.
тільки води, від якої був завше найщасливішим,
тільки землі, яка поспішала безглядно назустріч.
впиралася в душу і злітала в обрій зеленим
віршем.
а хтось творив дзеркала і не зважав на ...душу.

а мені що Молочний, а що й Чумацький –
просто Шлях вимріяного літування,
мудрий і юний, глядить і все бачить,
спроквола загоює зимні рани.
трохи казки, а трохи коренів неба,
зірко лягає в осоння моє,
шепоче: «правнуче, спи...»
здіймається ніч, простягається тиша степом –
на причілку сну віз дідівський – рип та рип.
більш нічого у травах медових... більш нічого.
думка вітру легенько торкає дитинне чоло.
залишився у всесвіті я наодинці з Богом,
як невблаганне прийдешнього дня торжество.

Пройшла у надвечір'ї обійстям,
Всміхнулася жоржинам тихим зором,
Попестила любисток неозоро,
На чоловіка глянула з кіссям,
Який коситиме досвітні зорі.

Біля криниці стала лиш на мить
(Криницею була б для сина завжди).
В передчутті стрічань жевріє радість,
До обрію сягне, що ще не спить,
Його зустрине – материне ладо.

Спитає в ясенів, чи ще не йде,
Спитає у лелек, чи ще далеко.
І дух полів, сягнений сонця глеком,
І стежка, що проводить літній день,
Його пригорнуть материнськи-легко.

Вона ж, як доля, біля тих воріт
Чекає...

Я – не Довженко... і не бачу зорі у калюжах,
Хоча й кохаюсь видивом у даль.
За обрієм вчорашнім мріють дикі ружі,
Сюди їх принесе прозорих снів вода.
Краса росте, тече, повзе і пнеться широко вгору,
Краса у пам'яті сліпих бажань.
Несу, хворію нею, як натхненний Зорро,
До неба простягаю свою длань.
Я не Довженко – бачу у калюжах хмари
І їх таку легку пташину суть.
Тремтять дитячо чисті сльози марева,
Які з миттєвостей у спогади несучи.
Цілуй в чоло, цілуй мене, Великий Боже,
Дай ще хоч раз прочути біль і щем.
Я знов згадаю мами дикі ружі
І хати вроду, скроплену дощем...

Горить вода, відлунює в цямринні,
Лишає слід вчорашньої зорі.
Слова її прадавні і новинні,
Немов пророки дощових вітрів.

Горить вода так свято, так правдиво,
Струна від неба вже нагхненна пам'ять.
Загляну – поворожить незрадливо,
І поведе сновиддями, що завше манять...

Очима, повними туги-любові,
Світанням і сльозою, небокраєм.
І вже тече молитва животворна
До золотого віку – мого раю...

Тече й вогонь як юний пращур дому,
Кудись тікає, та вертає жнивно
В одвік живий, різдвяно чистий спомин,
У пісню-долю – оберіг гостинний.

...Вода-вогонь в буянні древа роду,
Де сонце – батько, мрія – мати віща.
У длань одну візьму вогонь, у другу – воду,
А з неба зо-ре-па-да-ти-муть вірші.

тікаю від літа і навіть не в осінь,
а просто в якісь манівці несходимі,
тікаю – і в долі нічого не прошу.
лиш тільки шукаю проникливу риму,
оту, що співзвучна дощам неозорим
в осінній безжурності і падолисті,
оту, яку з віршем ми пошепки творимо
і ніжно вичісуєм до повного блиску.
там завше гармонія, писана серцем
якогось всесильного Господа-Всесвіту.
і я перетворюсь в рахманну терцію,
бо вірш вже шепоче осанну-молитву.
вода животворна в мені і у слові,
і більше нікого не хочу бачити.
його перший раз понесу на голгофу –
і все, що було, відпущу й пробачу.
і хай я ніхто в цій жорстокій осені,
та в мене є вірш, що не може зрадити.
і думи спокійні, мов заворожені,
і дощ, як і я, щирим усміхом справджений...

Трава блакитна,
зелене небо...
Снага –
хімерниця із хімерниць.
Весну стрічаєм
з новим вертепом,

Вітрів чарунки –
мов ті галерники...
Веснянок профіль
бринить безтямно,
А ми ладнаєм
бейсболку сонцю.
Ніч віддалік
чудна котами...
Весна!
Яка вона?
Звідки?
Хто це?
Кульбаби з соком.
Берези з квітнем.
І божевілья
човнів травневих.
Ми тільки діти –
аж надто вільні!
У землю ринемо,
зростаєм...
в небо.

ти пахнеш морелями, морелями,
як і згадки, законспектовані мріями,
пишу тебе акварелями
і... тіннями.

Твоє волосся на сонці настояє,
пропускаю його очима і морем...
ми – екзотика ночі, невтомні герої...
ти – Маргарита,
а я – Зорро.
Два цілунки світів з'єднаємо в подиху,
у неймовірності, в найглибшій заводі.
Спокуса морелей – в тендітному дотику.
Покутую її заревом.

Даруючи митям винагороду,
рукам – відчуття морелей і ніжності,
Маргарито, я не твій Майстер, а тільки Зорро
і... вітер.

В мені від Сковороди і Екзюпері,
З Нової Зеландії й пізньоосіннього блюзу.
Щоб жити в Парижі, волів би бути французом,
Блаженствуючи від смачнючого rot-rougгі.

Моїх суперечностей стільки, що стачить на трьох:
Когось із Японії, Африки і України.
Знічев'я мугичу хіти від Ротару і Стінга,
Уголос цитую Хайяма, Петрарку й Басьо.

Отак і живу, як умію. Інакший, як всі.
Від янгола сонця в мені і від янгола ночі.

Приїхавши з міста, босоніж іду по росі –
Кайфую від простих речей, бо так цього хочу.

В мені від Сквороди і Екзюпері –
Вдивляюсь ув обрії й міста буденні цейтноти,
Шукаю до віршів метафори в снах ліхтарів,
Шукаю себе удесьяте, а може, і всоте.

штрих-коди обітованих дерев,
їх зчитують птахи, що залишилися.
майже сягають відновлених стель,
лягають у міжребер'я ожинове.

і пишуть давно уже не слова,
не контури й лінії – сні татуйовані.
скрапувають чорним, де глибина
вбирає у себе обірвані долі.

і дивиться ранок, і вечір вдивляється...
прочитую те, що слідам залишилося,
і сніг – не сьогодні. він просто не знає:
штрих-коди готують ікарові крила...

проти течії, проти годинникової стрілки
не кроками, а спаленням паперових згадок,
до нуля, до мінуса знизивши градус,
згубивши, забувши ниті, лікті й повіки.

проти всіх - а значить, насамперед проти себе,
наперекір, долаючи гранично болючі точки.
з тиші - у грім, із невагомості сну - в дотик,
коли відчуваєш тятиву напнутого зору і неба.

проти слів, проти будь-яких комунікацій,
народившись уперше в неспроєктований день,
світ чекає і тиша чекає снігів і пробачень,
бо й годинник, як голка з ниткою, в канву ввійде.

проти... де театри абсурду - вже лиш театри,
а ти народжений менестрелем для води-пам'яті,
чекаєш, наздоганяєш, зусиллями стираєш дати
і самоту, сто разів приручену і розіп'яту.

хочеш убити,
мов білу ворону,
приклеїти до землі,
вийняти душу,
віддати стінам.
у холоднечу,
в загуслі спазми
перетворити біль,
точити, немов із берези,

терпкі провини.

тиша залишиться,

а може, вона й утече
у драну самотність,
у пізні спокути осені.
стане потертою маскою

гінке лице,
наче знайшов містерію
країни Oz.

ти убиваєш повільно,
аби ні слова,
аби ні думки, ні спалаху,

ні кровотечі,
аби навіть

натяку не було

й не було платона,
ні мимовільних зречень,

ні тіні речень.

десь лежу горілиць,

а зорі скалками,
цвяхами падають.

не тіло уже, а камінь.
сполохом сяде птах,

залоскоче русалка –
завтра

рука на вістрі

загорнися руками.
хай стікає орда,
лиш торкається вітру
на твоєму волоссі.
ниткою біль завиває.
ледь жевріє вівтар...
загорнися шинеллю
як останнім гіпнозом.
до спасіння
по плитах навпомацки йди –
розсуваються стіни
та й лижуть волосся.
так далеко і близько
до обіймів води,
вище думки вона.
невгамована. гостра.
все як мертво –
і вибухи в інших світах.
страшно тишею дихати
і ...тишею спати.
впала клята шинель.
порахуєш до ста –
понад воду,
як птаха,
кричатимеш.

ЛЕСЯ ЛЯЩЕНКО, письменниця, літературознавиця, народилася 25 серпня 1981 року в Турбові, що поблизу Вінниці. Закінчила Київський Національний університет імені Тараса Шевченка (2003), магістратуру Київського Національного університету «Києво-Могилянська академія» (2004) за фахом «Філологія», аспірантуру Інституту філології Київського університету імені Тараса Шевченка. У 2006 році захистила кандидатську дисертацію на тему «Наративний дискурс у прозі Мистецького Українського Руху», працює за фахом, викладаючи філологічні дисципліни студентам КНУТШ. Леся Лященко – авторка численних наукових праць у царині української літератури ХХ століття та сучасної англійської мови, співавторка наукових видань «Постаті Київщини» (Київ, 2009), «Діячі науки і культури України: нариси життя та діяльності» (Київ, 2010), «Художній переклад: діалог культурно-історичних епох. Посібник-практикум», (Київ, 2010), а також навчального посібника з англійської мови «English for Earth Scientists» (Київ, 2012).

Поетичний дар розкрився у Вінницькій міській юнацькій студії «Мережка», яку очолювала письменниця й науковиця Тетяна Яковенко. Уже з кінця ХХ століття подолянка активно почала оприлюднювати літературно-художні твори в багатьох знакових часописах і в альманахах, в антологіях, зокрема: «Привітання життя» (Львів, 2001), «Сві-й-танок» (Київ, 2003), «Сполучник» (Київ, 2004), «Сто поетів Вінниччини за 100 років» (Київ, 2003) та ін. Авторка збірок поезій «Королева весняна», «Блукання по краплях дощу», «Танець слів», «Місто під склом». У 2004 р. за збірку віршів отримала нагороду видавництва «Смолоскип» (ІІІ премія) за результатами міжнародного конкурсу, також лавреатка поетичного конкурсу «Прекрасная беспредельность» за найкращу віршовану казку (1996, Донецьк), премії «Кришталева вишня» (1998, Вінниця) за книгу «Блукання по краплинах дощу». У лавах Національної спілки письменників України з 2000 р.

Леся Лященко – представниця високого українського модернізму, надишена космосом шістдесятництва, що був у великому пієтеті для подолян-дев'яностників, очевидно, тому, що в період кризи методологій і викорінення соцреалізму мотиви казок (зосібна – чарівних), апеляції до світових надбань, до постатей геніїв, диваків почали витісняти з поетичної свідомості краян неонародництво й рустикальність, провокуючи візіонерство, неоміфологічність, катастрофізм:

Литаври випали з долонь.
Великим Карлом карлик плакав.
У ліхтарів пухкий вогонь
Уп'ялась біла свічка шляху.

Про що той карлик? З-під дверей
Росте успішний кущ смородини,
Шпаки роздзьобали лікер -
Середній Карл в обід приходив.

Космос Ліни Костенко відчувається як вектор впливу на ліричне форте молодої мисткині в опозиціях (особливо - дієслівних), у контрастах (поняттях, тонах), у бінарності настроїв, у сміливому поєднанні життя та смерті як онтологічних категорій. Разом із тим, чи не в кожному творі відчувається постмодерна якість – спроба втекти від столичної дійсності у трансцендентний вимір, залишивши в Вінниці або десь на хутірному маргінесі, з-посеред забутих народом доріг, місце для граничної трагічності минулості всього. Іноді лірична героїня віршів Лесі Лященко – представниця наївного живопису й філософії серця, так би мовити, спадкоємиця традицій Катерини Білокур і Григорія Сковороди, для якої мить споглядання і творення, як і свобода та відсторонення від суєти, – сакральнo-ойкуменічні (яскравим прикладом може бути двострофна медитація «Луплять коники брук пошерхлий...», схожа на альфреско):

Луплять коники брук пошерхлий,
 Ніби дощ по спині узвозу.
 Заліпило вапном розведеним
 Теплих шибок напнуті лози.

Влиплий день у торби з капустою,
 З пересмаженим, з теплим, з тмином.
 Небо лапами гуски плюскає
 По розляпинах на хустинах.

Ландшафтні та флористичні образи – часто міфи й міфологеми, підсилені ситуативно вживленими в текст символами світового культурного простору. Рядки – часто незавуальовано апелятивні, відкриті на структурно-семантичному рівні або ж урізані (обірваний синтаксис). Подолянка сміливо персоніфікує образи трирівневого світу наших предків – Яви, Прави, Нави. Художній контекст образів розширюється за рахунок розпросторювання казковості (казкова свідомість – одна з форм існування ліричного «я» у поезії Лесі Лященко, вона нівелює страх, уніфікує химерність):

Пляшку не можна відкрити.
 Джин, мовби мильна бульбашка,
 Лепече собі на санскриті,
 До скла безпритульно тулиться.

Пляшку не можна відкрити
 І тому, хто винайшов штопора,
 І тій, що ті дорогами
 Сім пар черевиків стоптано.

Пляшку не можна відкрити.
 А краби - не ошелешені
 І в склі балакучу бульбашку
 В пісок загрибають клешнями.

Леонід Кимак, журналіст, дослідник подільського слова, помітив, що «ліриці Олесі Лященко притаманний той жанрово-стильовий синтез, що зумовлює органічний сплав тропів, поетичних прийомів, мовних фігур, які скеровуються на досягнення ще не звіданого, непередбачуваного». Віталій Борецький у прев'ю до творчості подолянки, свого часу розміщеної на сторінках альманаху молоді подільської літератури «Експрес «МОЛОДІСТЬ», серед яскравостей творчості назвав весну і фен-шуй, осінні регістри, сивий дощ поза душу:

Щоденно насущене
 намацуй, натоптуй стежу.
 Прогнулись дахи,
 сивий дощ поза душу і спину.
 Твій контур і ритм
 визначають весна і фен-шуй.
 І римах, і рамах
 ні зміслу нема, ні зупину.
 З осінніх регістрів
 приходять хлопчина і сон.
 Простягають жердь,
 намистинку і флейту задарма.
 Підводишся знову,
 позбувшись і рами, і карми,
 щоб жити натхненно
 з деревами в унісон.

В інтелектуально й емоційно стриманій поезії Лесі Лященко знайдемо ренесансно-мінорні осінь і весну Максима Рильського, герметичну обсервативність і ліричні константи Ірини Жиленко, шаманізм Марії Матіос («Пошерхлі лапи Лисої гори»):

Пошерхлі лапи Лисої гори
мале забавлять, виточать колиску.
Німотна квітка виросла так високо,
що не заколихай і не зірви.

А ця гора ладна дитя до сну,
у стежку сповива сліди і слідики.
Малий принишк – стомився і заснув,
і навіть відьма не шелесне віником.

Портретування природи, життя й жінок – ще одна улюблена лінія, що ґрунтується чи то на химерності зображуваного і психологічних бінарностях, чи то на структурних опозиціях і шаманізмі («Гувернантка»), чи то на інверсіях і нанизуванні. Героїня мусить бути ушляхетненою, драматичною, стоїчно долаючи шлях індивідуального звернення:

І тобі позбирають із усміхом,
Порцеляново, плавно, заможно,
Каламарчики, коники, кухлики
І на подзвін - відро срібних ложок.

Ти збереш свої сукні та доблесті,
І душа твоя - вітряна люстра -
Вишне губи здивованим колесом
На дороги уклінну пелюстку.

Любовні настрої віршів – часто притчево-елегійні й еkleктичні, містять у собі новозавітні таїнства й апокрифічні уламки (лірична героїня аналізує стале й майбутнє на основі християнського досвіду), мозаїчність у них, на відміну від власне медитацій, майже не простежується – смккі образи-символи унеможлиблюють всіляке чудернацьке клаптикування, вибагливе інкрустування, нарощування й нанизування ознак та кадрування, що такі властиві філософським притчам авторки:

Я вірю тобі як дитя вірить Іроду,
Аж осінь злякалась і в листі згубилася.
Якби вона стала тобою, то б зіркою
Об камінь розбилася.

Образки й притчі - меседжеві, ба навіть мають ознаки пранків, бо дійсність іще не розпочалося насправді, як уже завершилася, й авторка пропонує читачеві нову реальність, де макро й мікро – взаємозаміщені, бо фантасмагоричний простір – не завершальний, непроминальний, бо хронотоп вірша Лесі Лященко – як правило, безкінечність або ж одна унікальна мить:

Сирієць дві струни привіз із Сирії,
І трохи нот під нігтями, і звичаї.
Кафе, обплетене до ранку співами,
Йому до чорних пальців личило.

Сирієць випив із, по струнах зопалу –
Повітря, мов ошпарене, крутилося.
Сирійцеві об туфлі стоптані
До ранку зорі билися.

Отже, лірична героїня віршів Лесі Лященко, незалежно від того, чи це любовна лірика чи сугестія чи спазм, вступає в опозицію до профанності, проголошуючи тріумфальність символів; власне, її поезія – операція символами. Упродовж вірша (як складного, часто дихотомійного дійства) читач — свідок уживлення словесних імплантів, живильних ін'єкцій, свідок народження смислів, проявлення деміургічних поривань душі.

ЛЕСЯ ЛЯЩЕНКО
«ЦЯ ЖІНКА ГУБИ ОБПЕКЛА»

* * *

Обгорає цей вітер в соснах,
Щойно бог обтесав колибу.
Його голос картавим воском
На підлогу зі свічки вилився.

Ти його рукавами витреш,
Сосни виплачуть вниз лезгинку.
Прийде хлопець із гір з калитков,
Забере твою гарну жінку.

* * *

Ця жінка губи обпекла
Серветками близьких побачень,
І вечір, чуйний як маля,
У пазусі квітчастій плаче.

Ця жінка випила з долонь,
Аж бризнуло намисто ледве,
Аж криволапий теплий гном
Спромігся висміхнути гембу.

Ця жінка гралася з котом
Біля в малюнках жовтих печі,
А присмерк сіре копито
Все намагався їй на плечі.

КАТРУСІ

Вітер
Видмухе ноти
З посріблених вулиць.
Виростають кларнети
Із ринв,
І мелодії мов на бруківку монети
Висипають за день перетомлені старці.
Вітер
Вистигає в німих переходах,
Де стара королева ще лічить на пальцях.
В ній безтямно кохалися Бах і Бетховен,
В неї білий “Пежо”
І оранжевий місяць.
Прошу, пані,
Приходьте на нашу вечірку,
Де маленький дзвонар
Вам напише на пам’ять
Ваше місце у потязі
В біле затишшя,
Де, однак,
Ще ніхто не знайшов свого дому.
Дорога королево,
Для Вас — білий фотель,
І вино дороге,
Як вуста для цілунку,

Як душа Ваша —
Свічка в окраденій церкві,
Де, однак, не могли Ви отцям сповідатись.
Дорога королево,
Вготовано потяг
І рожевими бантами вінка запнуто,
І веселі, прудкі, непосидливі гноми
У свистки намагаються Вас обманути.

* * *

Витерти губи — вир на воді.
Нумо пливти до судоми в суглобах.
Сонце камінчики золоті
Витрусить зверху із торби.

Нумо пливти — ти не мужній, не злий,
Зняв із грудей всі дитячі подобі.
Тіні пливуть як вінок з голови
І зупиняються в тобі.

Кохані кішки дбають про закуски,
Виносять вина у гранчастих лапах,
Запалюють по черзі жовті люстри
І пришивають їх тобі на шапку.

Ходи, дивись - дерева не заснули,
Дитячі барабани б’ють на восьму.
В скляних сервізах рідних тобі вулиць
Вицокують ходулі чемних гостей.

* * *

А хто нам казав ворожити по Біблії?
Дивились театри і знали по-польськи,
Аж вечір поглянув ув очі по-срібному
І тінь відламалася від Пирогощі.

А хто нам сказав, що ця осінь по-справжньому,
Що листя розписане мудро пророками?
Я вірю тобі як правителю давньому,
Який на весь світ був відомий жорстокістю.

Я вірю тобі як дитя вірить Іроду,
Аж осінь злякалась і в листі згубилася.
Якби вона стала тобою, то б зіркою
Об камінь розбилася.

* * *

А він ще хотів трохи світла і хрестика —
Дитина так довго на нього дивилася,
Він вийшов — ще стежка його недоплетена,
Ще сонце так високо.

Він вийшов – і мусив руками налякано,
І стежка зірвалась, зірками обкована.
А він тій дитині хотів розказати ще.
Був трохи здивований. Фен-шуй
Переставляєш ліжко, як написано -
На кожну пору року (стіл - чотири).
Лункі зозулі тягнуться намистами
В душло твоєї теплої квартири.

Лишають хто що має в кожен закуток
І знов на двері дивляться поквапно.
Годинник, переповнений пташатами,
Протягує тобі з довір'ям лапу.

Перетуп. Дахи прогнулися,
І дощ заливає спину,
І мокра колода вулиці
По колу слухняно рине.

Будинок гніздом покинутим
Під себе притиснув лапи,
І дзьоб його мідно випнутий
Тримає гарячу лампу.

Коли відгримить стриножено,
Вода засумує в плавнях,
То він побіжить із вогником
Шукати свого пана.

ЗАЛИЦЯННЯ

Він до неї чужий, бо з осені
В синю мжичку, як дзбан, оздоблений,
Вона в матері ледве впроситься,
Присягнеться, що їй пороблено.

В листопаді сади зашторені.
Листоноші на хвртках ввічливо.
Він до неї таки впокорений,
По долоні лицем, як свічкою.

Мати вийде на ганок змушено
із обличчя розмови витерти.
Він прийде нетвердою мушлею
У вікно зимним морем дихати.

БІОГРАФІЯ МЕЯ-ХУДОЖНИКА

На базарі купивши вінника,
Наносивши з криниці пива.
Електронна зозуля за викликом
Випростовує лапку грайливо.

Охолоджене пиво бавиться
З молодим, ненадійним чортом.
Ти на (сміх) двокімнатній станції
Вишиваєш свої офорти.

Вистеляєшся стято то м'ятою
Та офортам, як ламам, годиш.
і вмовляєш того рогатого
Взяти їх на підземний продаж.

Між листя міст висить, як сірий дзвоник.
Ідуть додому впилі адвокати,
І ліхтарів блудливі саксофони
Дудять неперебірливі сонати.

Камінний міст не зна свою годину,
А тільки в грудях як на грудень - тісно.
Під ним дороги - кури у корзині -
Накрикують легку недовгу пісню,

Що міст росте потроху виноградно,
Скидає вечір свої крила з воску.
Що під осик недружній переглядин
Натомлені гувльіси просять постриг.

P. S.

Ти думаєш - бурі здіймуться,
Розколеться день грайливо
І ввечері джина п'яного
Дістанеш із пляшки пива.

Коник виплюнув з себе дорогу
Під охайне, замерзле копитце.
Ти несеш, як доречні корогви,
Своє тіло в мальованій світці.

Благодатне різдвяна корзина.
Вийди, пане, дари роздивитись:
Добру дівку, сопілку і сина
Полюбити, затрати, вступитись.

Сонце - суниця зірвана -
Котиться по долоні.
Чуєш, ти ще не змінюйся:
Ягоди ледь червоні,

Стебла розквітнуть заново,
Неба блакитна вена
Об яблуню не поранилась -
Яблуня ще зелена.

ПРОГУЛЯНКА З МАЛИМ

Грудневий дощ за гріш не гірш потрапить
Довбати плити, як добірні зерна
Товсті будинки на Гранітних лапах
Супроти неба оголили стегна.

Н а коліщаті- шати придорожні.
Росте трава крізь паморозь невірну.
А щоб малий не змерзнув, янгол гожий
Скубе собі з плеча на ковдру пір'я.

Квітки магнолій у саду -
Ляльки дитячого театру.
Сестру зібрався визволяти
Руденький хлопчик-вередун.

І віти хияляться на дзвін -
Сліпого неба барабани
Покірно хлопчику арканять
З-під сестри нехитру тінь.

А сад напружився, кричить,
Що КВІТИ зсиплються до ранку
Що поспішай хлоп'я, Іванку-
Твоя сестра між гілля спить.

Дороги впали в сон, як сонний в постіль.
Ще скіфські баби камінь свій не зняли,
Ще місяця білоголовий постріл
У передпліччя небо не прийняло.

Ати ішов невинними садами,
І кожен лист писав твою годину,
І біла груша, сквітла, пелехата,
Тобі на стежку посадила сина.

В античних вежах - сіно жовтим коням.
Невільні б'ють нерівно в тулумбаси.
Твоя царівна - виліплений дзвоник -
Тобі у горлі калатає часто.

Купці просили влєсливо продати.
Хоча б на зуб, на ніч, на піч, на віру.
Ти від'їжджаєш в полотняних латах,
Злизавши свого дзвоника з подвір'я.

МАРІЧКА І ВАСИЛЬ-2007

1

Не було краших за Василя.
Мешти стоптались кривими стежками.
Річці у горло встромилось гілля.
На повінь звихнувся камінь.

- Не було краших за Василя, -
Дідо сумлінно дудів у сопілку.
З гір осипалась в подвір'я земля,
Ростила Василеву жінку.

2

І буде тягнути, як віл чи харциз
На ярмарку тягне з кишені у дядька,
Свій віз, димаря, горобця під карниз,
Свої сокровенні статки.

Збудує свій дім, перепливши за Прут,
Чи Прут його викладе рівно на камінь.
І ті молоді, що потому прийдуть,
Під дім його ляжуть стежками.

3

Мама фарбує двері.
У мами сережки срібні.
Де Прута дзвенять каруселі,
Справляють малі весілля.

Ти хустку, а я відерце,
Ти возик, а я з люстерком.
І поки ці двері не рипнуть,
І поки за Прут не смеркне.

Пелюстки води дзеркально,
І більше не буде більше.
А мама фарбує двері -
Як виросте, візьме іншу.

І ти не згадаєш камінних богів,
Що вийшли дивитись на пишне застілля.
Ти осторонь зважений, певний сидів,
Колодязь гримів, бо ж був горлом подвір'я.

Камінні боги зі скульптурами скринь
Давали дарунки, і кожному гостю.
Тобі ні каблучка, ні голос, ні син,
Ні дерево в сад не прийшлося.

І горло боліло колодязеві.
Холодна вода хлюпотіла нечемно.
Камінні боги по слухняній траві
Твою повели наречену.

ОЛЕКСАНДР СТУСЕНКО народився 28 листопада 1981 року не в м. Бар, що на Вінниччині, а в столиці Барської конфедерації (саме так учений та мистець-іроніст любить констатувати). Навчався в міській ЗОШ №1, вихованець відомого учителя-новатора Бориса Нетупського. Закінчив літературне відділення Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка, аспірантуру кафедри теорії літератури та компаративістики цього ж університету. Автор чотирьох книг: збірки гумору та літературних пародій «Перший зуб» (2003), поезій «Бунт праху» (2007), новел «Голоси із ночі» (2008).

Олександр Стусенко – дипломант трьох Всеукраїнських конкурсів юнацької літературної творчості «Слово багатоцінне» (Київ, 1996), «Наша земля – Україна» (АР Крим, «Артек», 1997), «О мово моя, душа голосна України» (Київ, 1998). Лауреат літературної премії

Національної спілки письменників України «Благосвіт» (2003), лауреат видавництва «Смолоскип» (2007) – II премія у номінації «Проза» за збірку новел «Голоси із ночі». Із 2001 року член Національної спілки письменників України. У пресі та в павутинці Олександр Стусенко з початку XXI століття виступив як поет, прозаїк, а найбільше – як дошкульний критик. Із 2015 року – військовий, знаходиться в зоні бойових дій, мав важкі поранення, після тривалої перерви в умовах війни знову почав віршувати на актуальні для кожного українця теми.

Творча лабораторія поетичного «я» молодого подолянина перебувала в координатах романтики вітаїзму, зацікавлення знищеним репресіями модернізмом і безпосередньо футуристами (що не минуло); про це свідчить афористичне начало поезії «Невимовне» (іще не було аналітичного вгризання в нутро ліричного формату поколінь, аналітики наслідування традицій і оспалості):

Ну, як сказати, що я всіх вас люблю?

І що, буває, зимними ночами

Я просто знемагаю від жалю,

Прощаючись із рідними краями?

І моє серце схоже на тюрму,

З якої линуть погуки тривожні.

Я чуюсь переповненим тому,

Що досі шкрябав віршики порожні.

В які краї (чи, може, кураї)

Зайду я по своїй життєвій трасі?

І хто сліди шукатиме мої

У прасі віку й віковому прасі?

Для «ЛітАкценту» та для його читачів Олександр Стусенко як учений і як воїн виступив із аналізом кіноповісті «Укри» Богдажа Жолдака; у цій аналітиці весь сучасний Стусенко, уже не просто в'їдливий критик, який виступає за майстерність, не просто за класичність чи за популярність рідної літератури в корпусі світового читання: «Я прочитав цю книжку на «полігоні смерті», як охрестили журналісти Яворівський полігон у Львівській області (в/ч пп В4264). На «полігоні смерті» є час читати? Так, є. І добре зроблений твір (літературний, музичний чи кінематографічний) – це віддушину і психологічна допомога військовим».

Його висловлювання, вірші й не вірші – спостереження у фарватері війни й поза нею на плато світової правди й пам'яті про те, якою ж насправді є війна, разом із тим, у контексті мистецтва про неї: «Назвіть хоч одного укра-письменника, який ще не «відписався» на тему

гібридної (рахітної; дебільної; неоголошеної) російсько-української війни. Завтра ж ця цифра рвучко наблизиться до нуля». Брутальна позиція воїна-письменника проглядає (проблискує) в критиці й знебарвлює критику, бо, власне, головне – патос війни в очах молодого солдата: «Нашим герлам давай «Герлах»! Але між СВД і «Герлахом» я вибираю просту солдатську ложку». Із критичної рецензії Олександр Стусенко легко перетворив своє Слово на іронічну й дуже правдиву публіцистику: «29 січня був день ушанування не тільки героїв, які загинули в нерівному бою під Крутами. Це був також сумний ювілей нерівного танкового бою під Вуглегірськом. Там постраждав мій земляк, із яким під новий 2014-й рік я пив шотландську алкогольну і сперечався про політичну ситуацію в Україні, – молодший сержант Михайло Петрович Фрик (спробуйте-но посміятись із його прізвища!). Із 28.08.2014 р. до 20.09.2014 р. він проходив навчальний курс у 184-ому Навчальному центрі (Яворівський полігон), де нині військово служу я. Історія цього танкового бою – історія конкретного молодшого сержанта, який нині на реабілітації у Сполучених Штатах Америки». До слова, Михайло Фрик нині займається волонтерством і підготував до видання воєнну публіцистику. Очевидно, історія східної й особистої війни, військово спілкування Михайла Фрика й Олександра Стусенка тягне не лише на кіноповість (тут я перефразовую земляка з його літеакцентівським нарративом), а на самостійні видання з усіма героїчними, болючими спогадами побратимства, втрат, звияги й честі, а поки цього багато в віршах і в критиці відомого подолянина.

У «Каві з перцем» (альманах київських сатириків і гумористів) оприлюднено чимало римованих пародій Олександра Стусенка, тут навіть поетична критика, безжална й настільки дошкульна, що стосується і мовностилістичних нюансів, і форм відображення, і тропів. Подолянин пародує й земляків, особливо ті вірші, де є акцентний дидактизм і моралізування («Чудовий хлопчинка»):

Він склепи зламавав за пряничка,
 Не гордував з могил нічим.
 Не оскверни, — цьому поняттячку
 Ніхто у школі нас не вчив.
 Та раптом на якійсь перервочці...

 На тім уроці... На урочику...
 (Володимир Рабенчук, із книжки
 «Травневі смолоскипи»)

Ламав він склепики, як прянички,
 І домовиночки ламав.
 Здирав одежку із покійничків.
 З могил нічим не гордував!
 І продавав він на базарчику
 Оте начиннячко усе.
 Я думав, що й самого мерчика
 На продаж скоро принесе.
 Його ніхто не вчив поняттячку,
 Тому маленький мародер,
 Щоб заробить якусь копійчку,
 Багато трупиків обдер!

Пародія на пародію – ще цікавіше явище, у якому Олександр Стусенко теж вправляється на рівні легких римованих структур, уміючи вивести сатиризовану ідею з іронічного нанизування й смішних okazій подієвості («Як-не-як...»):

Поетеса була не так поетеса,
як метреса котлет, килимів і компресів.
(Грина Жиленко, з книжки «Вибране»)

Поетеса була не так поетеса,
як майстриня пліток і художнього стресу,
як цариця борщів, герцогиня котлет,
ще й уміла від плям відчищати жилет,
прасувати шнурки, і город обробляти,
і при вигляді крові мерщій зомлівати...
Поетеса була не така й поетеса,
та не тільки ж шедеврами повниться преса!

У 2012 році з-під пера молодого науковця й пародиста, який уже майже не захоплювався лірикою на рівні власного писання й бачив себе у критиці, з'являється цілком обґрунтована політична сатира в мініатюрах («Ab ovo ad fontes»): «Про країну, де не діє Слово, / Ви вже й не запитуйте мене. / Президент, який почавсь ab ovo, / Заклику «ad fontes!» не збагне...». Або ж оця мініатюра, що є додатковим аргументом до наступних міркувань («І мертвим, і живим (іще не виданим)»): Як жити без чітких життєвих мет? / Отож не всім буває зрозуміло: / Поет без книжки – більше, ніж поет. / Це сутий дух. Навіщо йому тіло?». Подолянин відчував, що повернеться до художніх шукань, бо добре розумів, що назріє боротьба, буде переломний момент (окремим письменникам, котрі перебували в національно-патріотичних формаціях, снилася війна; до прикладу, про це розповідав свого часу в 2013 році журналіст і письменник Максим Караулан).

Реалії війни, де в добровольця Олександра Стусенка був позивний «Єнот», лягли в основу багатьох іронічних замальовок, інвектив, образків (твори про війну переважно – мініатюри). Подолянин використав відому мініатюру геніально-опального Миколи Холодного, котрий, чинячи спротив спецслужбам СРСР, став авторитетом для покоління двотисячників, (журналісти охрестили його літературним джокером проти КГБ): «На стрімкім териконі / віддалась ти мені / серед білого дня в суботу. / І дивився на нас / весь Донбас, / весь Донбас, / припинивши роботу»; тут відчуваються певні інтонаційні сатисфакції перед незаслужено забутим у широких колах, це не просто корпус чужого в тексті, себто, не власне запозичення, не аллюзійність (іронічна назва мініатюри Олександра Стусенка безпосередньо про це свідчить – «Живий трофей»):

У криваву суботу
ти врешті здалась.
Я впритул підійшов тебе взяти.
І дивився на нас
весь Донбас, весь Донбас,
Припинивши стріляти.

Як парадоксальна притча сприймається мініатюра «Аватармія»: суть назви стане зрозумілою, коли витлумачити сленгізм – «аватар»; у лавах НГУ й ЗСУ, на передніх позиціях АТО (нині ООС), аватарами глузливо називають пияків:

Солдати владу лають,
Солдати чорно п'ють:
– На смерть не посилають
І жити не дають!

Командуванню
взяти до уваги:
Солдати п'ють
не тільки для розваги.

Письменник-воїн Олександр Стусенко не перестав бути іронічним, цинічним, сатирично-саркастичним. Дошкульні акорди в палітрі його словесних умінь стали виразнішими, тяжчими для свідомості невідготовленого українського читача, котрий не розуміє гібридної війни на виснаження. Письменник натякає вельми прозоро, що українське суспільство під впливом війни тепер ділиться на дві частини – на тих, котрі розуміють, яка тяглість гібридної форми, інформаційної форми сучасної війни; й на тих, хто відмовляється розуміти, що мир настане після того, як Україна навчиться універсальних форм оборони, відомих нині в усьому світі. Натяки часто є похідними від зухвалого пародування (назва мініатюри «Настане бздень» - це пародійне утворення на основі баладної пісні Святослава Вакарчука «Коли настане день...»): «Настане день»? «Закінчиться війна»? / А в Україну чорні сили пруться. / Багато правд, а істина – одна: / Народи втомляться – політики вернуться».

ОЛЕКСАНДР СТУСЕНКО
«СМІЮСЯ, ТА ДУМКИ МОЇ СУМНІ...»

БАТЬКИ!

Тихо говорили,
Часом і без слів.
На Майдан ходили
Потай від батьків.
Запах диму й гару.
Руки в мозолях.
І без перегару
Вогники в очах.
Це ж у них стріляли!
Це ж вони ішли!
Ви про це не знали?
Де ж самі були?
Сморід поглинали
Телеахіней...
Ви чогось не знали
Про своїх дітей...

ФАНТАСМАГОРЕ

Поплямила дерева осінь,
Вже друга осінь на війні.
Ми майже зникли. Та ще й досі
Чомусь так віриться мені,
Що все ж ми будемо десь бути,
Хоч і згорить до тла війна
Та із хрестів, давно забутих,
Зітруться наші імена.

* * *

Я живу сьогодні як поет,
Я забувся бути графоманом.
Хай сьогодні давиться естет
Не моїм віршованим романом.
Я не знаю, що таке папір.
Вже від писанини відпочину!
Десь під вечір вилізу надвір,
Розкуркулю друзів на чарчину.
Викинувши всі свої ручки,

Я дійду до ручки у пивниці.
Хай мені горляють пісеньки
П'яні в дим дівчата білоциці.
Я – шампанське. Бах! – і всі в мені.
Тобто – в піні, котра так спонтанно
З горлечка мого білофонтанно
Вирвалась, розлившись по стіні.
Зараз почорнію, наче кокс,
Потім буду лазити на пузі,
Бо ж мені влаштують мордобокс
Підігріті пивом чаркодрузі.
Врешті я – хай вибачить естет –
Рилом до салату приліплюся...
Я живу сьогодні як поет.
Завтра власним віршем похмелюся.

АВАТАРМІЯ

Солдати владу лають,
Солдати чорно п'ють:
– На смерть не посилають
І жити не дають!

Командуванню
взяти до уваги:
Солдати п'ють
не тільки для розваги.

БЕЗ ЛОГІЧНИХ ПЕРЕХОДІВ

От уже і жовтень розпочався.
Хочеться сховатись від усіх.
Я давно вже щиро не сміявся.
Вибачте мені нещирий сміх.
Всюди люди. Люди, люди й люди.
Нікуди сховатися мені.
Лиш вікно стоїть в очах приблуди.
Плаче сіра осінь у вікні.

ВІЙСЬКОВА ЧАСИНА

Зима завоювала моє місто,
В полон узявши літо та весну.
А осінь-колабораціоністка
Давно вже працювала на війну.
І на душі похмуро та імлісто.
Я знову п'ю і знову не «Нарзан».
Зима завоювала моє місто...
У ньому я – останній партизан.

ЖИВИЙ ТРОФЕЙ

У криваву суботу
ти врешті здалась.
Я впритул підійшов тебе взяти.
І дивився на нас
весь Донбас, весь Донбас,
Припинивши стріляти.

ЗАСКОЧЕНИЙ

А настала осінь несподівано,
І дивлюсь на неї я здивовано.
Згадую: було у нас тоді воно,
Наче на картинці намальовано.
Сонечко нас пестило промінчиком,
Клен нас гладив вітами зеленими.
А тепер, чужа красива дівчинко,
Вже не по дорозі нам під кленами.

ЗУСТРІЧ ПІД СНІГОМ

Кажеш, був я коханий?
Отже, був я коханий.
Це й казав я усім.
Був тобі осіяний,
Став тобі окаяний.
Хто з нас винен у цім?
Я мов дзига крутився,
Я ловив і ловився,
Нерозумне дитя.
Я ж ніде не барився!
Але, бачиш, спізнився
Аж на ціле життя...

ЛАБІРИНТОРІЯ

В житті я вів багато різних ліній.
Наплутав з них клубок, мов колобок.
День літній, але настрої вже осінній.
Непевний, хоч карбований, мій крок.
Набридли дрейфування і форсажі,
Долаю путь життєву без пуття...
А те, що я тепер у камуфляжі, –
Це просто закрут лінії життя.

МОВЧАЗНО

Розчахнута паща могили.
Я мужньо її не боюсь.
Ще поки труни не закрили,
Чекайте, що я усміхнусь.

НЕДОБІТЛІЗ

All you need is love.
The Beatles
Здолавши науки, принуки,
І біль, і страшений свербіж,
Ти взяв попри страх, попри муки,
Здавалось, останній рубіж.
Не знав ти (а хто ж про те знає?),
Що ти ще не все перейшов.
Тебе ще, сердего, чекає
Пекельно пекуча любов.

ОБ ЛОМ

Вона пахла бітумом і потом,
З її рота віяв перегар.
Але я таким красивим чортом
Підлетів – і зразу ж під удар.
І відтоді думаю-гадаю:
Ну за що мені такий облом?
Чим їй не сподобався – не знаю,
Але лом уже вважаю злом.

ОСТАННІ ХВИЛИНИ

Я лизнув тебе вірно у ніс.
Ми зависли між пеклом і раєм.
Поцілунком із присмаком сліз
Ти мене пригостила навзаєм.
Я вернуся живий. Ти не плач.
Помолись — і все буде без лажі.
Вір у мене. Я третій калач
У новесенькому камуфляжі!

ПОРОЖНІЙ ДУШЕЮ

Усім давай побільше оптимізму.
Бери де хоч, а тіш хрещений люд.
Я викинув рожеву призму й клізму
Й дивлюсь на все спокійно, як верблюд.
Я не співець чудовного нічого.
Кінець-кінцем, усім прийде кінець.
Стелися, мовчазна моя дорого.
Я тихо йду. Я просто не співець.

ПОСТСТУП

Стовбичив декілька годин
Сліпий під церквою на бруку.
Аж хтось гранату Ф-1
Поклав йому в кістляву руку.
Сліпий, мабуть, не зрозумів,
Що це муляж. Щось мимрив звично...
Але відтоді він прозрів.
Щоправда, тільки політично.

ПРИГРОЗОВА ЗОНА

Ми зелені, зелені, зелені,
У своєму поту просолені.
Лиха маючи повні жмені,
В долю віримо ми, знедолені.
Пані Осене, дні шалені.
Жовтим листям дороги встелені.
Ми зелені, зелені, зелені...
Ну, залиш нам хоч трохи зелені!

РОЗМОВА З КАШТАНАМИ

– Щось ви, хлопці, швидко пожовтіли.
Підождіть, не облітайте ще!
– Не кричи дарма про наболіле,
Краще озирнись через плече.
Озирнувся. Боже, хто я й де я?
Це життя чи п'яна маячня?
Тут – осіння сонячна алея,
А мене вже сніг наздоганя.

СОЛОДКА СКЛОВАТА

Кручуся, словом перчачи та солячи,
Сміюся, та думки мої сумні.
Я вдячний Тобі, Господи, та боляче,
Що іншим значно гірше, ніж мені.

ТРИКОЛІРНІ ЗОМБІ АПОКАЛІПСИСУ

Україно, лагідна і хлібна!
Таж багато хто уже сказав:
“Ця війна нікому не потрібна”.
Хто ж її, прокляту, розв'язав?
Розірвати вибрехані пута,
Зупинити чортів маховик!
Через кадебіста-ліліпута
Проковтнув правдивець свій язик.
А народ і далі пожирає
Пропаганду й котиться на дно.
Зомбі-апокаліпсис триває.
Йде на бій і перший помирає
Той, кому іще не все одно.

ФРАГМЕНТ

...І ми здохнемо п'яні на купі опалого листя.
Задубіють навік хитросплетені наші тіла.
І над нами зведуть сірі стіни великого міста,
І Парижем назвуть оту сірість, відвоглу до тла.
Пам'ятаєш, а ми вже колись із тобою лежали
В підмурівках цього ефемерного міста химер,
Де, щасливі й пропиті, щоосені ми помирали,
Де щодня був четвер, і щоночі був майже четвер...

ТІНЬ ОСЕНІ

Ви знаєте, в усьому винна осінь:
Це плавне листя, цей скорботний дим...
Проживши стільки осеней, я й досі
Чомусь не почуваюсь молодим...
Гублюся в листі. В'яну, наче листя.
Листи любовні купами палю.
Блукаю в місті. В ньому вже лиш гість я.
Я тут уже нікого не люблю,
Нікого не жалію і не жалою.
Тут осінь скоро лишиться сама.
Дим сизо огорта мене печаллю...
Мани... Мину... Мене немов нема...

НАЗИРЦІ

Ті, кого ми любимо, відходять
І стають тополями край шляху.
А шляхи... Шляхи так само водять
По світах невдачу, як і вдаху.
Квапимось, де краще, де любіше,
Та доріг не випити очима.
Ми йдемо, й стає дедалі більше
Віх-тополь за нашими плечима.
А дороги водять нас і водять.
Сльози пропікають нам повіки.
Ті, кого ми любимо, відходять,
З нами залишаючись навіки.

СИНКРЕЗА

Ми повилазили з лісів
Задля нірвани.
Ми християни всіх часів
І ми ж погани.
Нуртує сила молода –
І харе Крішна!
А на свята – свята вода
Й горілка грішна.

БОЙОВА БЕЗДІЯЛЬНІСТЬ

Вечір. Мороз. Війна.
Вітер залазить під шкіру.
Плачте, бо смерть – одна,
Смійтесь, бо нас – понад міру.
Умер останній патрон.
Надходить важка тверезість.
Сон нас візьме в полон
І покидає в безвість.

ВАДИМ ВАСИЛЕНКО народився 8 лютого 1991 року в Василівці, що неподалік Тиврова, на Вінниччині. Вищу освіту здобув в Інституті філології й журналістики Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Магістр філології, викладач української мови і літератури, поет, публіцист, літературознавець, критик, автор поетичної збірки «Рівнодення» (2012) з передмовою Анатолія Подолинного. Наукові інтереси в галузі літературознавства стали фундаментом для вступу до аспірантури Інституту літератури імені Тараса Шевченка Національної академії наук України, де в 2016 р. захистив дисертацію та працює й нині, просперуючи в межах української еміграційної літератури міжвоєнної та повоєнної доби; поєднує наукову царину з практикою в подільських та в столичних медіа.

Упорядкував та підготував до друку твори маловідомих на теренах материкової України прозаїків-емігрантів: Докії Гуменної, Олексі Ізарського, Юрія Тиса-Крохмалюка, Анатолія Курдидика, Романа Колісника, Ярослава Курдидика, Ольги Мак, Зиновія Матли, Олексі Гай-Головка, Михайла Островерхи (зі статтями про художні особливості їхньої белетристики та з біобібліографічними матеріалами), а також серію «З-над Бугу й Дністра», де в традиції альманахів та антологій, закладених Анатолієм Подолинним, вміщено твори молоді плеяди поетів, прозаїків, публіцистів, перекладачів, доля котрих пов'язана з Поділлям, а також – наукові розвідки та художні твори знаних учених і митців Вінниччини, зокрема Тетяни Яковенко, Антоніни Сторожук, Ірини Зелененької, Віктора Косаківського та ін.

Зауважимо, що як літературознавець Вадим Василенко успадкував і продовжує класичну традицію українських дослідників – передусім Володимира Державина, Володимира Дорошенка, Ігоря Костецького, Юрія Лавріненка, Володимира Радзиковича, Дмитра Чижевського, праці яких студіює, вважає непроминальними у своєму науковому досвіді. У художньому та в науковому доробках Вадима Василенка налічується понад 100 наукових і художніх публікацій. На формування поетичних смаків Вадима Василенка вплинула творчість неокласиків, зокрема Юрія Клена, Миколи Зерова, Михайла Драй-Хмари, Павла Филиповича, Михайла Ореста, а також – поета-краянина Володимира Свідзінського. Окреме місце в біографії займають дискусії про мистецьку якість літератури з Вінницькою організацією НСПУ, із формаціями «Новий Шинок», «Лірики Т». З «Інверсією серця» Вадима Василенка пов'язали міжнародні та всеукраїнські конференції на теренах Барської землі, літературно-мистецькі проекти у Вінниці – «Читання до ювілею Вінниці» (музей-садиба Михайла Коцюбинського), «Пам'яті героїв Крут», «За майданом майдан», мистецький салон «Інтермецо» (Вінницька обласна універсальна наукова бібліотека імені ім. К. А. Тімірязєва) та ін. Поезії, публіцистика, літературознавчі розвідки молодого подолянина надруковані у наукових виданнях, у пресі України та за кордоном – у Польщі, в Італії, у США та в Канаді.

Власне інтелектуальні, історіософські, краєзнавчі начала лірики та конструювання відчутні вже в ранніх віршах Вадима Василенка, але це й не дивно, адже чи не найпозірніше подолянин позиціонував себе ще зі студентської лави саме як філолог-пошуковець:

Зимовий вечір,
Убравши кожуха,
Перебирає струни
На бандурі нив.

У поезії «Зелена Неділя» послідовно простежуються обрядові мотиви від назви до ідеї, відчутні інтонації Богдана-Ігоря Антонича, вона нагадує широкий народний солоспів:

Із хвилі трав, із зелен-зілля
 В вінку свята неділя.
 Дощі в імлі цвітуть.
 Очі волошкові,
 Роси світанкові,
 Квітка розмарія –
 Зелена Неділя.
 – Пошли, Боже, грози,
 Грози-блискавиці.
 Ой, прилиньте, хмари,
 Вітрові сестриці.
 Ясний день, зелене зілля
 Окропіть,
 Освятить –
 Зелена Неділя

Ліричний герой віршів вельми пластичний, навіть несподівано м'який, порівняно з категоричною та радикальною життєвою позицією самого автора, – він нагадує відстороненого спостерігача-співця краси, цілісності, національної автентичності й ідентичності, навіть цноти. Анатолій Подолинний підмітив у віршах молодого подільянина онтологічну спостережливість, філософську заглибленість, назвавши світ ліричного героя збірки «Рівнодення» світом «душевних відрухів». Це й справді відрухи, адже молодий поет не пише спазматично, він заглиблюється в семантику слів рідної мови, у міфи, в історію, у сугестію, створюючи медитативні інтелектуальні плетива; відтак гіперболізує, метафоризує, але найбільше – конструює (відчувається вплив наукового мислення).

Сплав історіософських і націософських, а також рустикальних (вельми ранніх) і мовокраїнознавчих (пізніших) мотивів – це певний спротив експансії урбаністичної, соціально зорієнтованої й заангажованої поезії, насиченої англїцизмами, екзотизмами, епатажністю, вульгарисом і макаронічним мовленням. Особливо привабливою, легкою є рання поезія «Чумаки» (тут автор ніби й забув про улюблені експерименти з конотаціями).

Філологічна поетична школа на Східному Поділлі – ознака, за якою можна легко пізнати молодого поета з Центральної України (мінімум фонетичних, синтаксичних, пунктуаційних експериментів, традиційні сонцелюбність і сонцепоклонництво, ліричні реверанси перед одвічними цінностями, уяскравленими в імпресії Михайла Коцюбинського, в контемпліції Володимира Свідзінського, в «самособоюнаповненні» Василя Стуса). Отже, вишлюпність розлогих інтонацій, у поєднанні з інтелектуальною лексикою, знаходимо у ліричних творах тих поетів, котрі здобули філологічну освіту в Вінницькому державному педагогічному університеті.

Знаходимо в постсимволістських віршах Вадима Василенка контамінації й концентрації, натяки й алюзії, що є результатом поклоніння високому українському модернізму й неокласиці. Зокрема, вигадливо поєднуючи уламки давньоукраїнських та античних міфів (трансляючи, ніби граючись, то міфами, то міфологеми), автор називає Україну «моя Одіссеє» (пригадаймо, у Євгена Маланюка – «О, моя степова Еллада...»). Іноді молодий поет по-тичининськи експериментує зі складанням слів: «ясночолі світання», «світлоокі гаї», «розхмарене небо»; особливо лекальний вигляд мають рядки: «Надберу з твоїх уст / полиново-п'янку гіркоту, / щоб зоріти у тебе / і пити любов світлотілу».

Назву відомої антології української еротичної лірики нагадує динамічний образ гортання «білої книги кохання». Отже, творчість породжує гострий дискурс. Цікаво, що інтимність у віршах Вадима Василенка з одного боку латентна, з іншого – інтелектуальна: «...і в гарячих долонях, що небо вмістили б у себе, / прочитаю тебе, наче древній літопис печер», «...тіло згортається в пристрасть, / мов камінь у водорість, – входиш у серце». Ерос, картинна відвертість перенасичені вигадливими символами, порівняннями, котрі втягнені

в густе метафоризування навколо найінтимнішого: «За рівнинами губ – передсердя і губи твої, мов рельєфи...», «Грецька амфора тіла твого порожніє...», «Я заходжу у тебе, немовби у дике праліто», «Човни долонь на течії грудей тремтять...». Фантазування ліричного героя помітно залежне від образів уст і жіночих грудей – любовно-еротичної максими та символу материнства.

Усе це підтверджує, що поезія подолянина Вадима Василенка нагадує ретельно продуманий, дбайливо сконструйований міфосвіт, інтелектуальне ткання з багатою інтертекстуальністю. Особливо виразним у цьому контексті, на наше переконання, є образ-історія дівчини в білому – для Вадима Василенка це чиста душею юнка, для Тараса Мельничука – смерть: «а по безодні йде дівчина в білому». Отже, маємо нове, експресивно-залежне (хоча й не велике в кількісному еквіваленті) концентроване й дуже вибагливе шукання стилю.

ВАДИМ ВАСИЛЕНКО
«ПРОКИНЕМОСЬ, ЗАГЛИБЛЕНІ У СЕБЕ...»

Ще птахи тріпочуть біля уст,
і пробудившись, обважнілим тілом
усі видіння, мов сніги, пливуть
у праліси, що поніч спорожніли.

Пошерхлим листом опадуть слова,
і голос трав замре в гортані гірко.
Із рук твоїх дерева, мов дива,
ростуть на білім березі сторінки.

Камінний дім на вигоні схилився,
закривши вид посохлим виноградом.
Безлюдно тут. За древні палісади
лоза плететься у небесну вись.
І віє спокій старосвітським ладом.

Не жди нікого... Здавна так велось:
повиті вікна в білу самотину,
як поторочі, дивляться в долину
і даленіють. Виждане тепло
доносить гострі пахощі жасмину.

І щось в тобі нуртує, а проте
у цій господі криється безмовність,
як у тумані, що просторів повен, –
ідеш на світ, а плетиво густе
тебе ховає у темнаву повінь.

Два пагорби звелись за виднокрай
і на собі тримають кволе небо.
А ти ростеш. Як біль росте від тебе
прозора сутінь. Тінь досвітніх зграй
повільно плине. І навкруг мовчання

Вбирає в себе простір, як у тьму
ліси древлянські, що дрімають рано.
Озветься раптом у досвітнім храмі
півсонний звір. У пушу цю німу
іде людина з луком і саквами.

Ясніє зір. І в стовбурах дерев
світліють предків незникомі лики,
Бо спогади про ратну смерть велику
шепоче гілля вільге і старе,
щоби у цім пустищі залишитись.

Уранці за вікном пошерхлі віти
тремтять як мерзлі доста голоси.
За ними ти. Аби не скаменіти,
до сонця пнешся. З темної коси
птахам досвітнім прагнеться злетіти

У синю вись. І раптом квола тиша
загорне снігом самоту й довкіл.
Проляже зморшка на чолі, бо глибше
мовчання стане... Аж забракне сил
подати голос на пустім узвишші.

Човни долонь на течії грудей
тремтять, немов торкнувшись краю неба.
Заснемо тут і невідомо де
прокинемося, заглиблені у себе.

В слідах зів'яне листя і трава,
і час, як біль, замре на скронях вітру.
Впадуть із уст несказані слова
і сповнять серце, ніби чашу, світлом.

ДОНЕЦЬКИЙ СТЕП

Тут птахи не злітають у небо,
а падають ниць,
гостродзьобо вгрузаючи
в землю свою, як чужинну,
важкокрилі без лету,
лежатимуть так долілиць,
заростаючи травами тихо,
безслідно, невпинно.

Шукачі за птахами не прийдуть,
загублять сліди,
чи пощезнуть самі,
заблукавши, німі та безликі.
Не знайшовши ні мертвої,
ані живої води,
стануть каменем, горем чиймось
важким і великим.

Кудись у даль нестримний чвал коня
тебе відносить. Надовкола лунко.
Старі граби простують навмання,
ніяковіють, випроставшись струнко,
бо обрій, ніби тріснута броня,
крицево-синій. Пізня самота
натужно, рвійно дихає в обличчя.
Торкаючи долонею уста,
чиясь моргана квилить з потойбіччя,
немов одплата, нездійсненна мста.
А ти як дух, бо передсвітня мла
ховає все. Лиш ніздрі ловлять гостро
опалу вогкість. Раптом до чола
торкнеться світло – і поникне острах.
І мчиш у синь, прирісши до сідла.

Риби тишу доп'ють.
І акваріум осені раптом
спорожніє, наповнений
простору й часу, до дна.
Одіссее моя, начитавшись
легенд про атлантів,
ми відчалим у Скіфію –
край молока і вина.

Із Еллади зібравши
архіви обпалого листя,
ми камінною мовою
спишем сувої доріг.
Від Залізних Стовпів
до прадавньої Турії плисти б,
і з Варягів у Греки,
де міфами дихає сніг.

Але мойри – сліпі.
В Борисфені, де сходяться грані
різношерстих племен,
ми застрягнемо посеред скель.
Від Європи до Азії,
мов подорожні останні,
у прозорих зіницях
забачимо світло морське.

Наснилося, що був ти вояком
стрімкої раті. В чаші спорожнілі
текли меди, і сволоки яснілі.
Та падолист іржавим мідяком
спадає долі. Стіни поніміло
кудись відходять. На самому дні
залишилося твого маєстату,
аби дубовий щит в руках тримати,
бо дзвонять гуслі. Мерехтять сумні
твої кольчуги і діряві лати.

Що тобі, панно, запрагнеться?
В пізніх садах стало безлисто,
заводнено і чорноптахово.
Може, півсонця? Півсерця?
Упало на дах яблуко спіле.
Просвічує яблуня лахами.

Мовчки простуєш.
Ступає глибоко у слід
вершник столикий,
а може, чернець неприкаяний?
Може, покличеш його?
Чи позичиш? Не слід,
панно, впускати у себе
святого... лукавого.

Голову схилить,
діткнеться плеча чи грудей,
в латах півбілих, півчорних.
Аби не заплакала, вдягне сутану,
обріже волосся руде.
Лицар, шахрай чи нечистий...
Хіба не однаково?

З голих пасем води ти у мене зориш,
як легенда сарматська про щастя.
Крізь віки і вогні ці долоні тонкі
піднімаєш, мов сонячні чаші.

Я з тобою пішов би, але через край
уже витекло світло і змеркло.
Я б тебе зачекав, та печать надлегку
хтось поклав над розіп'ятим степом.

Мовчиш... І вода молодіє.
Мар'яно, Маріє.
Звідкіль ти приходиш?
Куди оце ждеш переправи?
Вітрило червоне тобі мерехтить.
Майоріє вітрило червоне...
Не витиснеш більше: – Ізбави.

Не витиснеш...
Все лиш вода, що спаде.
Що не стане
чекати, чеканити голос,
отруєне вістря.
Безпомічно ляже.
До ранку прокволо відтане.
До ранку хрести розів'ються
оголеним листом.

Мар'яно, Маріє...
Даліє вітрило, леліє.
Пророцтва минули.
Пророки чужі. Нетутешні.
А ми ще невіри...
За нами останній месія.
За нами останні, Маріє,
розквітнуть черешні...

Загубитись опівніч
у білому видиві трав,
як Хомі, що мине,
із вакацій вертаючи, хутір.
Знав нечистий тебе,
знав шинкар і монах тебе знав.
Чули голос твій птиці.
Цвіла тобі кров, ніби рута.
Чи отрута моя
у щербатому кухлі на дні,
що зварила в неділю
для свого невірного Гриця...
Світять вогкі зіниці,
а може, зелені вогні,
бо ступаю у ніч, як у воду,
й до сходу не спиться.

Чи мариться, чи мається лишень?
Човни застрягли. Це веслує осінь.
Збіліла ти. У свій останній день
я був не я, тремкий і безголосий.
Та що кому? Кричи хоч, не кричи...
Рука дерев'яніє у тумані.
Не викричиш, не вишепчеш...

І чи вода тебе відносить... чи омана?
Не щезла, не минула, не... Плила
ти вишнею. Неждано і нізвідки
Прийшла вода. І слід мого крила
застиг як знак. Як розчерк...
Як помітка...

Дівчино в білому,
блякне видіння сумне,
дівчино руса,
занурені руки у воду,
Він не пізнає,
не знайде тебе, не збагне,
він конокрад, змієлюб,
посіпака чи злодій.

Купиш у нього,
чи впросиш на віру, у борг
краму, кохання,
чи вічності, може, розлуки?
Він же обдурить, обкрутить.
Кохання чи торг –
що лихвареві?
Аби хто узяв на поруки.

В посаг – дівоцтво,
в заставу – тонке полотно.
Він же невірний, самітник,
чужинець, пропащий.
Дівчино руса,
далеко, надривно, давно...
Сам я не свій.
Та не знаю, кому із нас важче.

Я тебе не зцілив,
бо слова переповнили глек
і до ранку стекли,
озиваючись болем у жилах...
Ти ворожиш на віск.
Із долоні годуєш лелек,
що приходять у сни.
Даленіють, даліють од тіла
теплі дотики губ і пливуть.
Потривати б ще мить...
Але голос холоне і стигне.
Як олово голос.
Порожнеча росте.
Порожнеча у грудях щемить
і заходить у вікна...
А стіни в тумані по пояс.

І під глиняним небом
залитої сяянням хати
почуваюся деревом:
руки пульсують пагіллям
і розлогою кроною
в стелю вростає чоло.

Кровотеча
щоденного часу
наповнює вени,
і важко стояти,
в круговерті землі
обертаючись.

Птаство до ранку
у зіницях тремтітиме
й риби лускаті
прокладатимуть
в грудях тунелі глибокі,
що мали б вростати
в заокруглений день.

Та лиш сяяння входить
у потріскане дерево тіла мого –
понад води й глибини.
І прокинувшись,
чую полегкість –
тепло відчуваю.
Ні на мить у мені не минає
любов первозданна.

До прозорої бухти
причалить натомлене літо,
і з надпитого дзбану
полетиться струмина вина.
Тут, закинувши якір за обрій,
що витканий з квітів,
наберемо у сонячні глеки
дзвінкого зерна.

Лісостеп, як прибій,
перекочує хвилями вічність,
а ми прагнемо тиші,
закуті в броню моряки.
Кукурудзяні стебла
блищать, як запалені свічі,
і кургани вростають у небо,
немов маяки,

Що біліють у серпень.
За древньою щоглою в морі
Підіймається хвиля
і гребінь кладе на уста.
Ще вина не допито...
а дні даленіють за обрій,
і зникає вітрильник,
немовби неспійманий птах.

Опало птаство в руки прохачам,
не в силі жаль осінній побороти.
Я камінь уст піснями заклечав,
Бо сад зронив свої останні ноти.

У хмару йшов, заглиблений, мов страх,
і дні багряні лемешами різав.
А ти, як вісь, летюча і наскрізна,
сумна блукачка в травах і вітрах.

Човнам даєш якийсь незнаний лад,
летиш югою в небесінь незрячу,
де нас обох своїм списом позначить
золотоокий вершник листопад.

У куточках очей –
кучерява безодня блакиті.
А все тіло згортається
в пристрасть,
мов камінь у водорість, –
входиш у серце.

За рівнинами губ –
передсердя і груди твої,
мов рельєфи.
І ти стаєш мною,
бо гортаю в тобі
по одній сторінки –
білу книгу кохання.

Грецька амфора тіла твого
порожніє,
щоб влитись у неї
при глибоких джерелах.
Від свого початку
ця ніч не минає.

III. EXPERTO CREDE

МИКОЛА АНТОЩАК народився 11 квітня 1990 року в Бердянську (Запорізька обл.) – поет, публіцист, журналіст. Зацікавившись літературною творчістю ще в школі, підтримував тісні взаємини в кількох літоб'єднаннях Запорізької області – імені М. Гайдабури, «Пошук», «Парус». У 2013 році став випускником Інституту філології Бердянського педагогічного університету (2013), магістр, займається дисертаційним дослідженням за творчістю Михайла Жука, наукові інтереси – синестезія. Працював в агентстві перекладів «Асоль», із 2014 року мешкає в Вінниці, із 2016 – у Києві; працює в сфері авторського права, журналістики. Автор збірок лірики «Великдень нашої

любові» (2011) та «Воістину люблю» (2013), із передмовама та редакціями Григорія Лютого. У травні 2015 р. приєднався до всеукраїнського клубу «ПОЕТКВАРТАЛ», який об'єднує сімох поетів (із Вінниці, Івано-Франківська, Києва, Миколаєва).

Із 2013 р. Микола Антошак є членом Національної спілки письменників України, має кілька мистецьких відзнак – перша премія в обласному конкурсі для обдарованої молоді в галузі літератури (2011, м. Запоріжжя); делегування на Всеукраїнську нараду молодих літераторів (Ірпінь, 2011); друга відзнака «Підкови Пегаса» (2014); друга відзнака (у номінації «Поезія») на «Шевченко-Фесті» (Львів, 2008); грант Президента України для молодих письменників на видання книги «Воістину люблю» (2012); Міжнародна премія імені Олеся Гончара (2016); III премія у номінації «Поезія» літературного конкурсу видавництва «Смолоскип» за рукопис книги «Тисяча степових років». Першою помітною публікацією молодого поета в 2006 році стало оприлюднення поезії про Тараса Шевченка у збірці «Тарас Шевченко в моєму житті», редактор видання Петро Ребро. Вибрані вірші опубліковані в журналах «Перевал» (Івано-Франківськ), «Махаон», «Хортиця» (Запоріжжя), «Світовий екологічний журнал» (Канада), «Азовський вісник», «Південна Зоря», «Бердянськ діловий» (Бердянськ).

Серед поетичних уподобань – сюрреалістичні вірші відомого шістдесятника Миколи Вінграновського та бубабіста Миколи Холодного, відзначимо й певну залежність від мелосу творів двох постшістдесятників – Тараса Мельничука й Василя Голобородька; у віршах молодика відчувається вплив їхньої візійної, часто неримованої, ритмізованої, із фольклорними формами (у ритмомелодичній, а також у фонетичній і в лексичній організаціях), притчевої й спазматичної, метафоричної й алегоричної водночас: «між квіткою й звіром – як між добром і злом», «віддайте одяг чотирьом молодшим братам – по рукаву кожному» («Світила»).

Також помітним є вплив космосу «Сонячних кларнетів» Павла Тичини, його музичності, синкретизму, гедонізму й гуманізму. Промовистою ілюстрацією тут є поезія «В третій особі»:

Сині плями її очей,
Червона пляма її волосся,
Зелені й жовті плями життя,
Теплі плями їхніх рук...

Особливе місце в поетичному світогляді Миколи Антошача займають жінка (радше, ліричне дослідження світу краси, почуттів і слів жінки) і природа (як аніма), виписані дбайливо, в густих плетивах символів, трепетних порівнянь, асоціацій, від чого вірші справляють враження образно-індивідуальних, гіперметафоричних історій чи таїнств, або ж новітніх замовлянь. Природні форми, романтичні звіряння, дещо діткливі спостереження, поліфонія вражень і виражень, рельєфи думок та інтонацій, претензійні композиції почуттів захоплюють і видаються небанальними, хоча й живленими юнацьким наївом чи максималізмом. Чи не в кожному творі відчувається присутність концентрації переживань,

питомою є лінійність думок, мазки чи штрихи в описах і в мініатюрних розповідях; усе це підвищує ефект динамізації образів, сюжету чи медитативного поля вірша. Ліричний герой часто уявляється нам із пензлем, наче художник, у якого внутрішній та зовнішній світи зливаються, натомість з'являється вельми позірне відторгнення дисгармонії та наративне оспівування гармонії (очевидно, що це наслідки досліджень за творчістю поета й художника Михайла Жука). Проте психологічна реальність, породжена рефлексивними мазками слів, у віршах митців різна – наш сучасник, на відміну від класика, спекулює на повторенні в інтимній ліриці надсадних і замилювальних нот, любовних спазмів, мало не пропонуючи читачеві глибоко піднести особисте до рівня всезагального.

Микола Антошак тяжіє до ойкумени борні, героїзму, козаччини; він любить оповіди про те, як козаки здійснювали ритуали. Ритуалізація має велике значення для поета. Зокрема, у поезію неодноразово лягав міф про те, як козаки насипали в чоботи рідної землі, щоб наснажуватись силою, зокрема, під час бойових походів. Вважалося здавна серед українців, що воїна не можна перемогти, поки під його ногами рідна земля (це одне з яскравих утілень ідеї антеїзму в художній літературі):

це буде тоді коли в синяви виростуть ноги
і – мов до чобіт – до сердець накладатиме ґрунт
донизу так швидко не будуть хотіти дороги
відчувши в собі тужавість і силу струн

багато такого ми муситимем зіграти
що синява ледве вистоїть на ногах
і передихнути не зможемо доти брате
допоки знову не стане вістрям дуга

візьми їх до рук бережи тонкотілі дороги
візьми до грудей як слово останнє беруть
і жди доки в синяви виростуть ноги
і в серці – мов в чоботі – з'явиться рідний ґрунт

Знаковою є поезія «Небесні кургани», де дібрані назва і заспів із колядки дохристиянського періоду (першопочатково сюжет фольклорного твору будувався навколо акту творення світу двома голубами з піску, добутого ними з дна моря); у християнізованому варіанті тексту функція голубів передана апостолам, Павлові й Петрові, а в остаточній скороченій версії – власне Петрові («Як же було ізпрежди віка...»):

коли Петро
дізнався від старих людей
що в Подніпров'ї
голуби поховали своїх померлих
у небі
й насипали небесні кургани
він пішов у ту землю
і шукав їх –
які невідомо чи почують –
аби просити благословення

і коли прийшов
побачив що справді
кургани хитаються як голівки будяків
і можна молитись

бо голубині онуки
опускають кургани до нього

тримаючи
по краях
і зрозумів Петро
що то земля підводиться разом із ним
а не ті опускаються
а онуки – то насправді
пояс із глиняних фігурок
по периметру підніжжя насипів

аби ніхто не смів
забути які були красиві наші голуби

і щоб усі відчували
що то зовсім не страшно
ходити – як вони – в море на дно
по жовтий пісок

МИКОЛА АНТОЩАК
«КУРГАНИ ХИТАЮТЬСЯ ЯК ГОЛІВКИ БУДЯКІВ»

ПЕТРОСОВІ ПАСТЕЛІ

гори сіли й поїхали у вагоні
ледве вилізши на верхні полицки
а в нас на скронях витанцьовував ще вогонь і
змушував зводити до неба обличчя

і миттю зникали усі із можливих стель
і погляди проростали стрімко удаль як скелі
там на висоті перетворилося все на постель
чи пак на численні Петросові постелі

там зіркам видно більше людей о нічній порі
та зважаючи на мізерну кількість сміливих
сподіваєшся що ніхто в велетенській горі
велетенської ще не бачив колиби

там усі відстані як в океані оманливі –
можна було б вимірювати в милях гірських
гори повільно випускають із люльок тумани
перекуючи щоночі важкі і гнітючі думки

гори звикли не розкидатись секретами
про те, що є ще місця моментальних зцілень
час від часу лишень видають себе скреготом,
стаючи схожими на Харибду і Сциллу.

та гори не бувають злими чи добрими
їм лише треба піт приносити в жертву –
тільки тоді трансформери вічних обріїв
щокроку дивуватимуть і щометру

ми думали що вони – як груди Юнони –
залишаться плавати в небі як їм і личить
а гори сіли й поїхали у вагоні
ледве вилізши на верхні полицки

СТАРА СИЛА

і де нам
знайти прихисток?
море викидає
на берег тисячі мечів
наставляє на нас
усі троянські та всі
ахейські леза...

ми відступаємо
ми вже тут
де профіль самого степу
вгадується в тугих полинах і хвощах
кожен з яких належить тільки
своєму хитанню

усі вони – прихисток
який сягає колін
сягає живота і плечей
переростає підняті руки

переповідаючи
нам стару силу
почуту з-під такої глухої землі
крізь яку можна
вловити щось
тільки найтоншим
коренем

Так важко
любити тебе.
Треба зносити
три пари залізних черевиків,
як у давній казці,
аби знайти тебе.

Так важко
тримати за руку
твоє серце,
не відпускаючи,
бо, здається,
немає вразливішого
від нього.
Але коли воно починає
говорити,
то звідкись береться сила,
звідкись береться світло,
звідкись беруться крила,
здатні підняти
кожен тягар
на висоту любові.

Так важко
тебе любити,
та просто нестерпно
було б
не знати тебе
й не носити
цих залізних черевиків
віри
й відвертості.

Був день,
Коли я народився,
Була весна,
Коли ти світ для мене
Створила.
Була...
Голос твоїх рук, мамо,

Мовив до мене мило,
 Мовив несамовито,
 Замовляючи біль.
 Скільки живу,
 Куди не прямую –
 Серце твоє, мамо,
 Говорить:
 Візьми мене за собою,
 Може, стану в пригоді...
 Минали часи,
 І приходили найрідніші
 Зі мною – в нові...
 Ти говорила, мамо –
 У Бога проси і все буде добре.
 І Все так,
 тільки й у тебе –
 Хай усе буде добре, мамо,
 З найріднішими, мамо,
 Бо знаю – ти можеш усе,
 Як і тоді, того дня,
 Коли я народився,
 Тієї весни,
 Коли
 Світ для мене
 Створила.

ТИСЯЧА СТЕПОВИХ РОКІВ

чотири мої прадіди
 як чотири сторони світу
 заповіли мені народитись на цій землі
 заповіли йти по ній
 зі швидкістю степу
 чотири прадіди заповіли
 йти по рідній землі
 з малою швидкістю степу
 я – чобіт мого неба до якого воно кладе по
 грудці*
 беручи звідусіль
 і пройти мені доведеться тисячу степових років
 повзти
 скільки є цієї землі
 що душа її не в літописі
 а в кожному з чотирьох моїх прадідів
 у кожній із чотирьох сторін світу
 чуєте? доля –
 не бути
 спільнотою анонімних українців
 доля –
 тисяча степових років землі
 увсібіч
 доля – бути тими
 що нині як ізпрежди віка
 пірнають до дна всіх морів
 по жовтий пісок
 сіють його
 творять цю землю

БАБА ПЕТРУНЯ

пройшла не оглядаючись
 затим підбрала свої дороги –
 мов довгі коси –
 й заховала під порогом
 старшого сина

поклала й зайшла до хати
 а чи питав хтось
 болить голова?
 хочеться пити?
 легко дихати?
 чи взяла з собою своїх янголів
 аби ставити в головах?
 питали
 й води подавали
 та пильнували аби янголів
 не кривдили домовики

коли ніч біля її ліжка розповіла світанку
 останню історію про те
 як голою гуляла у горах
 кров вилася у її мозок
 а трохи згодом
 голова припинила боліти

тепер її дороги
 з-під порогу позирають на праонуків
 а її янголи благословляють домовиків
 у хаті старшого сина

ЗЕМЛЯ

коли народився Сірко
 їх привела сюди
 червона восьмикутна зірка
 брали до рук і місили вогнища
 доливали воду свого дихання
 підкидали стовбури з тисячею річних кілець
 все для них тут було любо
 ніхто окрім них
 що вправно підвішували обжинкові
 брязкальцями над обличчям землі
 не міг утриматись на такій на ногах
 це якраз та
 над якою віками
 питається вітер смерти
 кому вмерти
 це той степ
 що обернувся горами
 перекинувшись
 через пасок Збруча*

**за переказами, характерники вміли набувати
 вовчої подоби з метою залякування ворога.
 Для цього вони робили перекид вперед через*

розісланий на землі пасок

ЧОВНЯРОВЕ ІМ'Я

цей човняр
пливе по ріці у своєму тонкому човні
скільки знає себе
батько був човнярем дід був
а котрийсь
із прадідів –
човном

у човняра таке давнє ім'я
як слід залишений на березі човном
коли його спускали
але човняр не пам'ятає

якщо занурити голову в воду
і випустити слово вогонь
то це буде його ім'я
але він не пам'ятає

він пливе і дивиться праворуч –
там гостроверхі велетні
колисають грішників
у колисці озера голублять їх
співають їм – негарним і обділеним

туман над водою – її волосся що стало дибки
усе закликає від прощення сильного як прокляття
але човняр ще не може
пригадати імені

він пливе далі й дивиться ліворуч
і бачить – тут свої велетні
подібні до перших як воїни до вовків
з-під землі видно лише голови-горби
з оселедцями стежок
усі озброєні двома шаблями
змахують ними під землею і леза проказують
унизу
човнярове ім'я
розрізаючи ґрунт
мов підземні ріки

цього ще не розчуті але кров
складена на дні човна і прикрита рядном
почала боліти й соватися
тому ось-ось усе
має статись

СТАРА СИЛА

і де нам
знайти прихисток?
морська вода викидає
на берег тисячі мечів
наставляє на нас
усі троянські і всі

ахейські леза...

ми відступаємо
ми вже тут
де профіль самого степу
вгадується в тугих полинах і хвощах
кожен з яких належить тільки
своєму хитанню

усі вони - прихисток
який сягає колін
сягає живота і плечей
переростає підняті руки

переповідаючи
нам стару силу
почуту з-під такої глухої землі
крізь яку можна
вловити щось
тільки найтоншим
коренем

ІСУС У ПОЛІ

тут мав би бути
вірш про Ісуса
бо кожен хто жив після нього
лишав по собі такого

якось я подумав –
а що якби Ісуса вирішили розп'яти в степу?
чи доніс би він сюди хреста?
на якому кургані той би стояв?
але це не ті думки...

...я дивився на Ісуса
як його б'ють як він потім висить прибитий
я дивився і крутив пальці
так ніби чекав з нетерпінням на десерт
і тільки тепер зважився
в такому зізнатись

я дивлюсь на Ісуса тепер
і в мене печуть очі болить кров
і я кручу пальці
аби перший біль був менш помітним
але й це не ті думки...

тут мав би бути вірш про Ісуса
а натомість я зізнався в тому в чому
боявся усе життя

дякую Ісусе

і ще
може ти правда помирав
десь у цих полях
що в мене тут часом так печуть очі?

ТРИВКІСТЬ

я вірю, як вірить малеча у хрестик,
що хату сільську розпирало від мертвих:
що двійко дітей на печі безтілесних,
й від того повітря холодне і сперте.

давно – аж не видно – з тобою знайомі...
одначе, хапати за подив – твій дар,
не крийся, розкажуй, не ставлячи коми,
як посеред русла не ставить вода.

...і ти про щура у подушці, про мед
отруйний, котрим пригощала сусідка;
а ще про якийсь недобрий предмет,
захований нею у хати сітківку;

а ще вона кликала ваших собак –
не задля труїння, а просто годівлі,
проте, ти боялась щораз, як в зубах
даровані нею кістки хрумтіли.

вона так любила гукати й тебе:
мовляв, ну заходь, ну іди, покажу щось
уже відійшла,
вже залізо замка – рябе,
але ще страшніше, бо кличе ще дужче...

ця тривкість, цей холод усіх цих історій –
я вірю, та прошу тебе не боятись.
відтак обіймаю, немов алегорію
маленької дівчинки з гострими п'ятами.

ПОДОЛЯНОЧКА

(диптих)

1

подарувала фото
на ньому ти маленька у светрі під горло
волосся вже зробило ковток
цього хитромудрого кольору
в якому стільки ж русого і рудого
як у воді водню і кисню

на цьому фото біла яблунька
точно позад тебе –
як велетенський хвіст павича
очі такі як тепер –
за синню в небо не полізуть

відводжу погляд від фото
переводжу на тебе
цілуєш і твої вії видовжуються
мечами торкаються моїх щік замість плечей –
посвячують в лицарі

2

решта співали про неї
сідали і припадали до землі за неї
на уроках музики
а мене завжди цікавило
що вона сама робить на цих уроках
чи є в неї ямочки на щоках і на попереці
скільки собак вона любить і чухає за вухами

в далекому невідомому селі що висіло собі на
гілці Бугу
одну дівчинку всі називали Колька
бо схожа на тата
бо її розривав татів характер
підкидував на дерева
пізнавав у ній себе до дна
собаки звались Валет і Чудік

коли цілуєш у ямочку
під губами галасує метелик

МАЛЮВАННЯ

твоїми предками
були розумні квіти
вони малювали коней
і бізонів на стелях

рухаючи головами
з великими пелюстками
точно і виважено
не роблячи жодного зайвого руху
вони не відступали від
великої мети –
вималювати стелю кожної зі страшних печер
у яких вирости

фарбами висотаними
тонким коренем із-під землі

високі і тонкі як волосина
квіти
розмалювали м'якими головами
Сікстинську капеллу і баню
Собору святого Петра –

без жодного зайвого руху

але тепер
ті хто мають себе за вчителів
речуть – просто були постійні землетруси
а квіти насправді не рухались
всі доторки пелюсток були хаотичні
все вийшло випадково
і лики бізонів і лики святих

ЖУРАВЛИК

чомусь так виходить
що завжди шукаю тебе
там звідки ти щойно пішла
ось
на цьому фото твої очі
уже невидимі для всіх
але на що ти дивишся?
схоже на паперового журавлика
якого пустила за вітром
він хотів начитись літати
але застряг у гіллі

а на цьому журавлика вже немає
але є паперова хатка з гніздом на даху
яку ти тримаєш наче повітряну кульку
твій погляд видає

що журавлика немає
й від цього він стає таким сумним і
прекрасним
як усе що втратило коріння

очі твої невидимі для всіх
але я знаходжу тебе
там звідки ти пішла сто років тому
я
піднімаю з землі рештки гілочок
в яких колись заплутався
твій журавлик
і бачу що це
його кістки й вони
перетворились
на крихітні блакитні сопілочки

ОКСАНА БАРБАК (за чоловіком Лісниченко), поетеса, критик, народилася 29.09.1984 р. в Вінниці, у інтелігентній сім'ї, випускниця школи №31, згодом – Вінницького національного технічного університету (спеціалітет і магістратура Інституту автоматики, електроніки та комп'ютерних систем управління, 2006 р.). Працює в галузі інформаційних технологій, у «Aricent Ukraine» (Вінниця), із 2006 року на посаді менеджера. Лавреатка ряду конкурсів творчої молоді – «Гранослов» (2000), «Любіть Україну» (2004), щорічників «Підкова Пегаса» та «Малахітовий носоріг», проекту «Барські читання», учасниця обласного об'єднання «Автограф» під керівництвом Тетяни Яковенко. Вірші надруковані в часописах та в альманахах «Вінницький край», «Експрес-«Молодість», «Русалка Дністровая» та ін. У 2015 р. рекомендована до лав Національної спілки письменників України. Серед літературних уподобань

подолянки – «Три товариші» Еріха Марії Ремарка, «Собор Паризької Богоматері» Віктора Гюго, «Королева Марго» Олександра Дюма старшого, «Майстер і Маргарита» Михайла Булгакова, «Американська трагедія» Теодора Драйзера. Беззаперечний авторитет – романіст Еріх Марія Ремарк. Рукопис відверто-концептуальної поезії «Божевільня для обраних» Оксани Барбак, на жаль, залишився поза головними відзнаками «Смолоскипа». Наставниками у творчості подолянка вважає Тетяну Яковенко, Леоніда Пастушенка та Михайла Стрельбицького. Із 3 березня 2017 року – у лавах НСПУ.

Перша збірка «Я – протиотрута твоя» (бібліотека часопису «Імпульс», 2006) вийшла з передмовою «Приборкувачка тигрів реальності» Михайла Стрельбицького, кандидата філологічних наук, керівника творчої асоціації «Студентська муза», лавреата премії в галузі літературно-мистецької критики імені Олександра Білецького, професора кафедри культурології Вінницького національного технічного університету (учений привів у літературу також Дмитра Штофеля та Сергія Білохатнюка, назвавши характер словесної творчості своїх вихованців, котрі, пишучи вірші, все ж належать до технічної еліти, «операбельним»). Учений помітив у творчості юнки-студентки «виразний трагізм світосприйняття і трагедійність художнього мислення», «торжество витонченої настроєвості» (Оксана Барбак і справді пише поза патетикою, але й поза поліфонічністю), до того ж – за умови виразної домінанти вистражданого гуманізму ліричної героїні, яка змінила

вектор у другій збірці до суворой ремінної констатації; тобто емоційно-експресивна імпреза Оксани Барбак амплітудно коливається – від «Я вілую тобі протиотруту» до «Брехневого джему», від есхатології й екзальтації «Ангельського снігу» й «Пораненої істини мого «я» до поставангардистської «Риби-яблука», від еросу й відьомства до переживання клінічної смерті й контакту з тонкими вимірами. Із часом подолянка не дистанціювалася від символіки яблук, котрі еkleктично зацикльовані навколо авторських міфів, від дерев, котрі в абрисах схожі на самотню цивілізацію, від апокаліпсичного риторизму, що проходить крізь усі переосмислення біблійських притч, од гріха Єви до покути навколо Голготи.

Першу збірку склали два розділи – лірика та дві поеми, а саме «Боже, вільний» та «Фіалкова процесія» (поему зі претензійним трагісом «Боже, вільний» Михайло Стрельбицький кваліфікує як найпитомішу для позначення характерології ліро-епосу подільських двотисячників, як екстравертність, подібну до екстраверсії шістдесятництва, розбудженої поемою Івана Драча «Ніж у сонці»). Цікаво, що до ілюстрування збірки Оксана Барбак залучила свою однокашницю Анну Кукаркіну (вона ж ілюструвала палітурку першої збірки Дмитра Штофеля), про роботи якої в 2004 р. написала статтю для «Імпульсу», особлива дружба, а не лише співпраця на рівні презентацій літературно-художніх видань, пов'язує Оксану Барбак із Валентиною Гальяною.

Друга збірка «П'ятиповерхівка» – конструкція з лірично-іронічних циклів-поверхів, котрі складаються з усе тих же улюблених мініатюр-колажів, образків-малюнків, із котрих, імовірно, згодом народиться найновітніша позапостмодерністська сутність. Натхненницею яви другого видання ліричних мініатюр Оксани Барбак стала Тетяна Яковенко, учений-літературознавець, творча порадниця Оксани Барбак іще з часів міської студії літературно-художньої творчості «Мережка». Навіть в анотації окреслено, що книга сповнена яскравих образів, котрі пронизують під час підймання вгору віршами, наче сходинами.

«П'ятиповерхівка» дає наблизитися до розуміння внутрішнього світу авторки, але рівнево, а рівні треба долати поступально, інакше поєднані реальність і вигадка не будуть зрозумілими читачеві, а міфемна містичність і гіперактивна природність, надчуттєвість і гірка іронія стануть невловними (отже, ліричний світ поетки з інженерною платформою вимагає клопіткої уваги). Разом із тим навіть невідготовлений читач вловлює інші рівні поетикального «я» подолянки: саме колажна нефатальність, еколюбов до світу природи, репортажна акварельна, реалістично-ірреальна неоготичність, строгість контрастів і лекальність образів вирізняють найсучаснішу, себто найсміливішу, притчево-загадкову яву Оксани Барбак на сторінках відомих видань: «ми по ній ходимо / а вони у ній лежать», «висмоктуюмо кров через соломинки / з найглибших свердловин / пускаємо горлом вагони метро». До слова, навіть коханий мисткині програміст Олександр Лісниченко, із яким вони виховують доньку, підтримавши творчі ініціативи, публічно запропонував дружині для подальшого фантазійного конструювання кусливо-іронічну тему насилля над чоловіком, що розвинулися в віршах у мотиви домашнього насилля (засилля) жінки над чоловіком): «Це ти мій колумб мій магелан / палкий шукач найкоротшого шляху / від душі до плоті і навпаки / Це ти але пам'ятай що / це я дозволяю тобі цю подорож / поки». Жіноча сексуальна агресія як енергія, що вийшла з-під маскуліної влади, і як виклик супроти усіх заборон і забобонів виразно тонує символіку дощу (дощечоловіка): «Кожна крапля відчує мене і без жодних табу / Дощ зі мною сьогодні такий, яким ти ще не був, / І ніколи не станеш...», і постає міф про самодостатню в своєму падінні українку-ікара, але падіння – висхідне: «Проковтнувши небесну жагу, я народжую силу / І, як блискавка, гасну і падаю догори...».

Подолянка Оксана Барбак подразнює й епатує національно-патріотичні реакції сміливим громадянським звучанням у присвяти українським асам, загиблим у небі II світової війни, у портретуванні молодого героя-майданівця: «Ти перестав палити цигарки / і почав палити шини...», несподівано підсумовуючи наприкінці:

ти розпалюєш люльку миру
і передаєш її далі й далі
дай-но і я затягнуся...

Урешті авторка надсадно вибухає виразно голосним культом жіночої самості, заперечуючи потребу герметики: «Мовчання втомлює – це кілька тонн води», бо її лірична героїня – наджинка (і це щось міфологічно-відмінне від переосмислення сакральності Берегині й аніми, як і від наслідування культу Великої Матері) або «суміш блюзу й фолку, / Барбарису і м'яти...», обов'язково «та / котра скаже / Боже / не тримай мене за руку», бо «понеділок починається з вечері» (тут уже згадується вільнолюбна, демократична, але призабута традиція понеділкування українок) – із протесту проти маскуліної дійсності хочеться «полетіти на парад планет», адже в ній ліхтар «батрачить сонячним дублером», «автограф – тінню на папері», а туман «в окулярах смішних і з краваткою / Залицяється знову до тих, хто кохає за гроші».

ОКСАНА БАРБАК
«БОЖЕ, НЕ ТРИМАЙ МЕНЕ ЗА РУКУ...»

І вітри, що не скажуть тобі своїх справжніх імен,
Пролетять і залишать у серці лише порожнечу,
І спиняючи кроки останніх провісних знамен,
Розіб'ються об небо, народжуючи предтечу...
І розхристаний світ на коліна впаде і прозріє,
І гаряча сльоза обпече майже зношені крила
На ангельських плечах... Тільки погляд святої Марії
Білим світлом проб'ється
крізь стіни космічного пилу...
І зомліє земля і побачить царів небесних
І постане цей світ перед очі страшного суду...
- Ти не бійся: коли помреш, то, мабуть, воскреснеш.
Помолюсь за тебе... Ім'я твоє як?
- Іуда...

Скоро північ. Існую своїм ще недоспаним сном,
І купається місяць в бокалі з холодним вином,
Гороскоп за півроку назад не збувається досі,
Мені маришся ти, прокидаюся - поруч спить осінь.

Недописаний вірш позіхає у стелю трикрапкою,
Він знуцання мої ще потерпить до ранку чи довшо...
А надворі туман в окулярах смішних і з краваткою
Залицяється знову до тих, що кохають за гроші.

Засинає гербарій в долонях зеленого кошика,
Відчуваючи запах осінніх парфумів у тиші,
Я вже майже прокинулася,
тільки полежу ще трошечки
І у місячнім сяєві все ж свого вірша допишу.

ти перестав палити цигарки
і почав палити шини
швидко підсів
і це вже твоя звичка
Київ – за попільничку
і зграї скажених псів

за хазяйським парканом
негодовані роздратовані
зриваються з цепу
не кидай у них каменем
кинь краще кістку
у саму пащеку
ти дужче засмаг цієї зими
ти таким ще ніколи не був
ти схуд і змужнів
і погляд твій ніжно-блакитний
говорить значно більше
за всі разом узяті змі
ти позбувся згубної звички
сприймати усе як є
ти прокинувся ти відбувся
ти розпалюєш люльку миру
і передаєш її далі й далі
дай-но і я затягнуся

ПЛОТАМ...

Пілотам,
котрі в боротьбі за наше майбутнє
віддали своє життя у небі 1941-1945рр.
Цей страх дивитись у небесну прірву,
Де всі шляхи однаково прості,
Коли у тебе «Мессер» на хвості
Висить...

У серці неба він тебе розірве,
У хмарах запечуться чорні шрами,
І ти торкнешся зоряної брами
На мить...

Та й у багряні пасма вечір ляже,
Аби твоє падіння приховати.
Вві сні заплаче невидюща мати
Сумна...

А біль тремтить у ранах фізюеляжу,
Твоя душа вбирається у крила,
Ти віддаєш землі останні сили...
Війна...

Я нині ходила до церкви
і там не молилась,
а просто стояла, дивилася, слухала...
Сум'яття гріховних думок
у горлі застигло,
неначе то смог чи міські коридори,
відомі усім як вулиці,
криві й недороблені,
якоюсь із них я прийшла
не молитись до церкви...

Церква мовчала,
сумна, мов свята Богородиця,
їй часто доводиться просто мовчати,
ще, певно, нікому не спало на думку
із нею порозмовляти.
Вона змогла б розказати,
скільки слів не злетіли до Бога,
лишилися в стінах
і муляють спину, і шкрябають,
дико судомлять ноги...
...або в руках... Обертом голова...
Молитви чи?.. Слова, слова...

Такий туман буває тільки вранці,
Коли іще дримає Чорний ліс,
І сни, неначе хижі сіроманці,
Яким у жертву ти мене приніс,
Он, майже розчинилися у мряці,
Ховаючи носи холодні в мох,
Мене не відпускають... Знаєш, як це,
Коли не просинатися удвох?
Вкотилось сонце у густий туман –
Проміння залоскоче босі п'яти.
Сміється ранок... А тебе нема...
Аби мене ще раз отак приспати...

Уже не ліпиш глиняних горщиків,
Уже ж і не назвеш мене святою.
І повні вовни сім по сім мішків.
Шукаю правди... З торбою пустою
Іду по світу, наче перебендя,
Який не може мовити ні слова.
І жестама змальовую легенду,
Як сім'я перетворює полова,
Як вимерзла весна, бо й осінь гине.
Говерлі серед горла стала крига...
Коловорот води... Священні книги
Повимокали... Час місити глину...

КЛІНІЧНА СМЕРТЬ

Парує день, мов з чайника окріп,
Це так земля зітхає в післягроззі,
І розлилися краплі по дорозі
Калюжами мутними. До воріт
Небесних я постукала, мов грім,
Не відчинили – прилетіла марно,
Чи я іще жива, чи просто хмарно,
Святі мене не бачили? А втім,

Жива, то добре, а як ні, то ні,
Бо й так все полетіло шкереберть,
А смертні не вирішують за Смерть,
Мій Отче, ти за все пробач мені..
Аж раптом повертаюся до тям,
Немає крил, забула, як літати...
І все, що бачу в сутінках палати –
Заплакані та добрі очі мами...
Згасає мить, неначе блискавиця,
Що вже перегоріла у грозі...
Стоїть веселка на одній нозі...
І я Жива! Смерть просто мені сниться...

Пахне мені горіхом
Майже достиглий серпень,
Спека під вечір терпне
І засинає тихо.
Падають рано в роси
Медом налиті груші.
Боляче? Ні, не дуже –
Просто солодкі рани.
Літо зів'яне скоро,
Зібране у віночок, –
І захохнуть зорі
У вересневій ночі.

В ТРИДЯТЬ ТРЕТЬОМУ

Із бабусиних спогадів...
Та що ж Ви, мамо, десь пішли самі,
Чи, може, ми Вам чимось не вгодили..?
І пахне в хаті воском і кадилом,
І тато з братом сиві та сумні...

Нема! Нема... Пішли і не вернути...
Чи, може, там хліби є і молока
За пахуюю в Бозі? Ген, високо,
Вам добре... Я так хочу теж заснути...

А в нас зима... А тата їсть гангрена,
Ще кілька днів – та й неньо без ноги.
І догоряють у печі борги,
І плаче на руках сестра у мене...

Немає мами... і немає болю!
Немає сили навіть закричати...
Ба, тінь лише голодна серед хати...
І лушпайки гнилої бараболі...

РІЗДВО, ЯКОГО НЕМАЄ НА МАПІ
Вже присмерки спустилися з небес
І день сховали під своє крило,
Мороз скрегоче, снігу намело,
Христос родився – отже, світ воскрес!
Плететься по дорозі коляда:
«Кому співати? Двері відчиніте,
Ковбаси в торбу і до гурту діти!
Агов!..» – і все у шиби загляда...
Мовчить село і чути тільки як
Собака стогне тихо біля тину...
І безпритульна порвана хустина
Вчепилася за рукави гілля
Калини, наче вкutatи хотіла,
Та вже нема кого... Мовчить село...
Мороз скрегоче, снігу намело,
Різдвяна звістка землю облетіла.
І сяє в небі зірка, наче хрест.
В забутій церкві моляться ікони.
Мовчить село, і тільки чути дзвони.
Христос родився – отже, світ воскрес?

Карпатські динозаври
оживають у передранковій імлі
вигинають свої закам'янілі хребти
виставляють загострені пластини в небо
відлякуючи невидимих ворогів
Необачні хмари пропливаючи над
чіпляються за шпичаки
перекидаються і висипають
тисячі срібних монет
аби котилися вниз потічками
збиралися у водоспади
і з дзенькотом розбивалися на бризки
об кам'яні долоні гір

СОНЦЕ-КОРЖ

Стікає день у вечоровий жбан,
І я лягаю горілиць – не спиться,
А місяць місить тісто на коржа,
Від борошна – по вуха блідолиций.
Натхненно виминає, градом піт,
Аж виднокрай вгинається під тиском,
І я не бачу, але знаю, під
Гарячими руками грає тісто.
І поки місяць порається десь,
Розпалюючи зорі, не тривож
Його, а просто вийди, подивись,
Як сходить над землею сонце-корж...

МАРУСЯ

бабусі присвячую
щоки твої
вівсяні коржики
щойно спечені

зморщені свіжі теплі
руки твої
на нормі вироблені
паскою пахнуть
коли голублять
шорсткі грубі ніжні
коси твої
з-під хустини виглядають
як ми батьків малими
неслухняні кучеряві срібні
очі твої
по-дитячому цікаві
мерехтять кольорами
перебачених снів
переболених днів
сірі сумні добрі
серце твоє
добірка казок
про добро і зло
мені розказаних
тобою пережитих
наївне щире мудре
життя твоє
посівний календар
врожайний серпень
п'ятдесят сьомого
п'ятдесят восьмого
двійко насінин
дітям онукам правнукам
любов твоя –
вистачить обійняти планету
втішити забавити
і заколисати
безкорисна справжня неосяжна
щоки твої руки твої коси твої
очі твої серце твоє життя твоє
любов твоя і моя

кожне деревце
що його всиновила земля
досмоктуючи молоко
невдячно тягнеться до неба
щороку віддаляючись
врешті дорослішає
закохується
виношує дітей
і ледве вони дозріють
кидає на землю
аби та їх виростила
і тільки коли у дерева
ріжеться коріння мудрості
аж тоді воно
змучене обпалене обвітрене
вперше розуміє
поки випробовують небеса
земля гоїть рани

РИБА-ЯБЛУКО

Морські їжаки
 полюють на рибу-яблуко
 обирають спілу
 червоношоку
 прим'ятобоку
 аби не могла котитися
 тихо-тихо підкрадаються
 сопуть перешіптуються
 і зненацька нанизують рибу-яблуко
 на свої гострі списи
 риба зітхає
 (вона не може закричати)
 завмирає серце-зерня
 згортається яблучна кров
 і впольована риба
 пропливає повз мене
 на їжачиній спині
 у якусь їжачину ресторацію
 на спецзамовлення
 мочена яблуко-риба
 у соленим маринаді
 у діжці моря
 вищий сорт

Дерево роду – на ньому самі черепи,
 Дихає вітер минулих життів перегаром,
 Я не боюся торкнутися їх, але ти
 Руку відводиш мою, як від смерті... Примари
 Душами предків зовуть мене в різні світи,
 Скільки розвелось в пеклі їх і у Едемі,
 Поки святою землею водив мене ти,
 Доки від саява його ув очах стало темно.
 Трісло каміння від подиху сонця, а ми
 Сховані під парасоледолонею йшли
 Сходами неба, пліч-о-пліч, нагі і німі,
 Просто вклонитись безмежній його душі...

ТАК ВИСОКО...

Ти літаєш так високо, там де цвітуть едельвейси,
 Де у хмарах блукають небесні зірки-їжаки,
 Що надвечір гукають тебе, поки ти не озвешся,
 І не прийдеш до них годувати казками з руки.
 Ти літаєш так високо, там, де дримають вулкани,
 Що муркочуть вві сні, мов коти на лежанці, і їх
 Укриваєш ти ковдрою ночі так тихо й старанно,
 Щоби не розбудити завчасно розбійників цих.
 Ти літаєш так високо, там де збираються зграї
 Пишнохвостих комет, що мандрують в далекі
 світи,
 Де два сонця сіяє по черзі та ночі немає...
 І я теж полетіла би з ними, але мене ти
 Не відпустиш так високо...

ЮЛІЯ БРОВАРНА – художниця (графіка, граверство, різновидне книжкове ілюстрування), дизайнерка, письменниця. Народилася 13 березня 1979 року в Вінниці, де й мешкає зі своєю мистецькою родиною. Закінчила Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського за фаховими напрямками «філологія» і «соціальна педагогіка». Із 2001 р. серед організаторів щорічного Всеукраїнського конкурсу одного вірша «Малахітовий носоріг», із 2006 р. – Всеукраїнського фестивалю поезії й театру на Поділлі «Підкова Пегаса», у 2011 р. – співорганізаторка Міжнародного фестивалю «Кіплінгфест», із 2010 р. – у кураторській групі громадської ініціативи «Вінницький Дім поета». Із 2011 р. – голова Вінницького осередку Асоціації українських письменників.

Літературну діяльність подолянка розпочала за часів університетських студій, у 90-х роках ХХ століття, безпосередньо пов'язавши свою мистецьку діяльність із відомим літературним об'єднанням «Сучасник», що вкоренилося на кафедрі зарубіжної літератури філологічного факультету Вінницького державного педагогічного університету ім. Михайла Коцюбинського. Із 2003 р. учасниця літературного угруповання «Лірики Transcendent'a».

Із самого початку ХХІ століття Юлія Броварна стала переможницею, лавреаткою та в колі експертів, журі низки всеукраїнських поетичних фестивалів («Літаючий дах», «Звуки поезії», Пушкінський фестиваль поезії, «Сінані-фест», «Каштановий дім», «Київські

Лаври»). Лавреатка літературної премії ім. Тетяни Снежиної (2013), Подільської літературно-мистецької премії «Кришталева вишня» (2015). У лавах Національної спілки журналістів України з 2002 р., дописувачка низки відомих мистецьких видань, зокрема, газети «Подільська зоря»; у редколегіях газет «Літterra», «Поле літературное»; учасниця творчих колективів низки літературно-мистецьких альманахів («Стожари», «Маскарад»), авторка мистецьких рецензій в пресі, у світовій павутинці.

Відома вінничанка пише римовану й неримовану поезію, малу прозу українською та російською мовами, серед професійних зацікавлень також бардівська пісня, журналістика, видавнича справа (до слова, тут мова й про унікальний шрифт Юлії Броварної, ексклюзивну розробку для книги Андрія Стебелева «Ріки»). Проілюструвала збірки віршів Світлани Травневої «Пелюстковий сніг» та «Сповідь любові», її дитячі книги «Ходить казка дивним лісом» та «Маленьке мишеня», а також художні видання «Континент-ПРИМ» (Вінниця).

Ще одна форма вираження таланту Юлії Броварної-словесника – авторство власних літературно-музичних композицій, а також авторство музики й виконання співаних перекладів віршів із книги «Такі собі казки» Ред'ярда Кіплінга для аудіопроекту видавництва «Богдан» (Тернопіль, 2010). Організація, модерування творчих зустрічей багатьох відомих мистців із вінничанами (Тараса Федюка, Вікторії Гранецької, Віктора Мельника, гутірки українських поетів «Севама» та ін.). Музичний талант подолянки безпосередньо вплинув на формування цікавих ритмів у власній поезії, пластичних строфоїдних форм, близьких до речитативної сучасної музики.

Збірки віршів рідною мовою «Життя різнобарвні скельця» (2003), «Кіновар» (2016) засвідчують глибокий елегійно-іронічний талант, якому підвладна амплітуда емоцій, шкала настроїв. Твори оприлюднені в часописах України, Росії, США: «Дніпро», «Вінницький край», «Стожари», «Маскарад», «Антологія сучасної новелістики та лірики України», «Листья», «Арт-ШУМ», «Харківський міст», SITIS, «ЛАВА», у виданнях віршів Ліриків Transcendent'a та ін.

Збірку віршів «Кіновар», укладач якої Андрій Стебелев, в медіапросторі названо епічним полотном епохи покрізь призму людського буття, у плинних елегіях, іронічних ремінісценціях, натурних замальовках. Вони й справді невимушено вільно й органічно сприймаються, наповнені різнобарвними змістами. А парадоксальні висновки та естетична принука жити в очікуванні красивих парадоксів підсилені чорно-білими ілюстраціями. Та й назва книги, оформлення (які, з одного боку, вказують на імпресіоністичність, а з іншого – на небароковість) додають аргументів вести мову про післяпостапокаліпсизм, жіночі маски з відвенетіанським шикунням, із феміністичним інтелектуальним тріумфом над чоловічою неготовністю сприймати незалежну й слабку, пасіонарну жінку-українку XXI століття зі своїм фарватером емоційної спеки, екватором і берегом еротизму, вдаваним лоском і зіграною на піано провінційністю, втому, екзистенцією та викликами суспільству.

Іронічність поезії Юлії Броварної можна розглядати в контексті іронічного поколіннявого переживання двотисячниць навколо жіночої самості (Галина Крук, Галина Гордасевич, Альбіна Позднякова, Юлія Ванда-Мусаковська, Ганна Осадко, Ніка Новікова, Ганна Осмолівська). Іронічність від Юлії Броварної – це: «Носити гламурно свій світ у пакеті BOSS Деся поміж томиком Борхеса та Мураками» (і тут доречно зауважити, що Босх і Мураками – ойкуменічні для «Ліриків Т», чи не найбільше – для Андрія Стебелева), «Чиєїсь долоні примхливий і ніжний равлик / Щоб жінку шукав і плекав у районі розкутості», «Та перечатитись ніч з першим-ліпшим небажаним», «Міряти оком на пляжах серпневих топлеси. ... І / негламурно хотіти до хлопчика із мегаполісу...» («Носити гламурно свій світ...»).

Подолянка любить писати про те, як змінюється колоритність натури її ліричної героїні під впливом різних міст, як і Сергій Татчин, до прикладу; при цьому девальвуючи колорит змін у «я» ліричного героя, він мусить бути менш колоритним, але більш парадоксальним. Улюблені міста простору Юлії Броварної (Бро – у павутинових мистецьких ресурсах) – Київ, Львів, Вінниця, частіше – Прага і поряд, що дуже несподівано, Фудзі або Бермуди, бо ж є

культ Мураками («З незмінного»): «В Празі писати легше аніж, скажімо, отут... Впаде рядно сутінків (ніби з Бермудів родом)». Прага, Вінниця і Фудзі легко вміщуються в один ланцюг асоціацій, як сегменти в техніці печворк («Їду. Але...»):

В десять, коли розстеляєш ліжка, в Празі,
 Де шоколадом запахнуть руки,
 Де зайві зірочки на широких твоїх плечах -
 На плечах, з яких 33 види Фудзі бачити краще,
 Ніж з будь-якої точки земного саду каміння...
 Та що там Фудзі, - вінницьку башту...

Київ, до прикладу, втрачає ознаки власне пишної столиці, бо авторка його не обирає як об'єкт піетету, а розщеплює топос на спогади, місто стає символом ліричного героя, а не центром у тревелозі, виростає до форми впізнаваності його ліричного «я» («Ти і це місто – якась невловима рима...»):

Ти і це місто – якась невловима рима...
 Мова – химерна й марна, слова – мерці.
 Йдемо. На гілці підземній – зимно,
 Тож потримай мої пальці в своїй руці.
 Просто тримай мене в рамках... своїх долонь...
 Витримай, доки випаде перший сніг,
 Доки самотній Санта на Оболоні
 Не відкоркує білого, доки з-під ніг
 Не полетять примарні прозорі олені,
 Й кроки мої, мов дзвони, у скронях вулиці
 Не відскануються в сніжних піснях твоїх...

Еротичні мініатюри Юлії Броварної – це несподівана гра на межі фантазування й колісанки, одну з яких авторка кваліфікує як репліку («РЕПЛІКА ТО...»):

губами зніми з мене льолю
 з мереживом на стегні.
 отак і дожили до снігу
 і сніг у вікні й уві сні.
 Бог вибрав усі голосні
 і музика нам - безголоса.
 загублені поміж людьми
 цитуємо кепського Льосу
 і непослідовності долі
 стають послідовністю. ні?..

Портретування жінки на фоні століття (радше, зі століття в століття) нагадує то штрихування, то акварельку, то монотипію, із віддзеркаленням («Жінка, що ти їй наврочив безсоння...»): «Жінка ця – ніби таємне, ніким невідкрите горище / З сотнями схованих пасток, відкритих щурячих пашек, / зі сторінками щоденників без кінця й початку, / із тасмницями в темнім і теплім своїм нутрі, / де замість серця годинника коліщатко / тахікардично виклацує раз-два і раз-два, і три...». Працюючи над художнім конструюванням (жонглюванням) образів, Юлія Броварна справді вимальовує жінку, її духовне й тілесне, не обмежуючись улюбленими художніми засобами, версифікуючи вільно, піддаючись витівці, експлікуючи, не притлумлюючи ні інтелектуальність, ні іронічність, ні сексуальність своїх ліричних героїнь.

ЮЛІЯ БРОВАРНА
«І ГРИЗТИ ЛІКТИ Й ЧИТАТИ СВІФТА»

З НЕЗМІННОГО

В Празі писати легше аніж, скажімо, отут...
Впаде рядно сутінків (ніби з Бермудів родом),
Дзенькнуть пляшки порожні, зойкне нічний одуд,
Осуд людський спатоньки вляжеться в темну воду.
Там, де твій сад з лампою, грушею, тишею та
Віршами чи то прозою (не роздивитись звідси)
Краще листи перечитувать і оселитись в листах, -
Зрештою, рештки тілесного знехтував римський
патрицій...
Осінь із шатами-мештами вештається селом
Під листопад, що як музика глухонімих створена,
В ринві вода калатає чи «fog whomm» а чи «омм»,
Потім і зміст втрачається, губиться заговорений.
Що я тобі? Що ти мені? Імені не забудь.
Може, колись звільнимось від відомих причин.
Хто кому долю дописував, кажеш, - не в тому суть.
Зимно...і, власне, з незмінного – сон...
.....(на твоєму плечі).

ЇДУ, АЛЕ...

Їду, але залишаюсь. Май на увазі
Вранці, коли розливаєш по чашках чай,
В десять, коли розстеляєш ліжка, в Празі,
Де шоколадом запахнуть руки,
Де зайві зірочки на широких твоїх плечах -
На плечах, з яких 33 види Фудзі бачити краще,
Ніж з будь-якої точки земного саду каміння...
Та що там Фудзі, - вінницьку башту,
своїх ненароджених дітлахів...
Зір повертається дивним чином, наразі
Вікна відчинені..Всесвіт на дроті...
Щось там виходить із берегів,
Щось розбивається вщент, сохне в роті,
переповняється змістом
І – обертаюсь, хоча зарікалась...
потяг за містом вже,
Я залишаюсь. Так, залишаюсь, неначебто їду,
Ніби ще трохи і з'їдемо з глузду,
з рейок
і з рідних домівок
і згідно
Божого розкладу
я повернуся...

ЛЬВІВСЬКЕ

Ніби даєш обітницю
Не розмовляти ні з ким.
З вікон померлі дивляться
На силуети пласкі.
Просто в обличчя дихають
Будинки вапном вологим

І відчуваєш шкірою
Давніх місцин некрологи.

Ніби даєш обітницю,
Ніби тримаєш її,
Ніби триває збитницька
Подорож. Пілігрим
Рухається на милицях
Вздвож площі, де небо тримає
Хмару за сірі вилиці
Над колією трамваю.

Ніби даєш обітницю...
Бруківка – луска змії.
Вулиця кожна – митниця, -
Так і проходиш її.
Кавою, вишнями, сечею
Мідним присмаком губ –
Пахне від себе втечею
Дош з водостічних труб

SORRY, КОХАНИЙ, МИ ВСІ ...

Sorry, коханий, ми всі безнадійно хворі.
Море – лише попільничка, де згаснуть серпневі
зорі.
Цілі світи помирають на ре мінорі, -
Досить цієї музики, досить курортних історій.
Підеш грудьми кидатись на вітряки примарні,
Вранці розплющиш очі в кнайпі, в піску, в кав'ярні
І зрозумієш з відчаєм: люди – тварини непарні,
Мов шовкопряд. А вицвітуть очі гарні, -
Буде окрема палата, сукенка символічна
В чорну та білу смужку, туї в алейках фалічні.
В вени життя три рази впирснуть трьома кубами
Й трубочку (пити кисень) втиснуть поміж губами.
Згодом зітруть тебе, любий. З сітківки, з
жорсткого диску
Я, безумовно щаслива, з металевої миски
Сьорбати стану кашку, потім читати книжку
Потім дозволять прогулянки, і мобілку, і мишку –
Альтернативно жити з усміхом на обличчі,
Бути пустішою вдвічі, бути повнішою втричі.

Фрейд, гормональна осінь, осі у банці з джемом...
Бачиш, і справді самотність личить усім навіжелим.

Ти розмову цю не продовжуй. Бо.
Ти розмову цю не продовжуй. Бо.
Ось тобі Ду Фу, ось тобі – Лі Бо,
Кобо Абе, японець який, або
Праці розумової кит, стовп нефритовий,

Рот медовий.

Світло крізь шпарину лягає, подовжує пальці й дим.
Єзуїтом не втомлює бути старим, нудним?
Небесам до нашого шикидим
(як верлібрам до дієслівних рим) –
Байдуже_однаково_кольорово.

Почитай чи стань за епоху Тан bla bla.
Комашня в питві – відмовимось від питва.
Най зростуть між нами слова, слова –
Гострі ікла, мов навесні трава
У кавернах асфальту німих зимових.

Розпрощалась думала, – чорта два.
Янгол сплутав капості та дива.
Раз – минуле шкіриться з рукава...
Починай виразно: «халва, халва...»
Як чудово.

«МАНДРІВКА ПО ВОДУ» (НАЧЕРК):
і вона довго-тепло-світло-волого
дивиться, з губ забираючи по півслова,
і вицілює пальці, приборкує втому.
в тому і сенс, що позиція «просто поряд»
найеротичніша із усіх, їм обом відомих.
«хочу...» – вона промовляє, плямуючи тишу,
і починає губами лічити хребці, а згодом
Моцарт у вічності рондо для них допише
і надішле до запиту музику, вечір, воду.

ПАСТОРАЛЬНЕ

Сільське кохання. Молоко і мед.
Тужаві груди і пісні тужливі.
Обійми, яблука, рясні цілунки, сливи.
Торочить про злиття планид й планет
Філософ-дачник-дід старий-поет.
Ми сміємось, бо легко, бо – щасливі.
«Ходім додому» – ніби в нас є дім
І ніби наші речі й діти в ньому
І за якимсь законом (Фрейда? Ома?)
Над цим селом правічний сонця німб
Все робить світлим, а, відтак - святим
І кожне слово – круглим і вагомим,
Мов гарбузи під листям золотим.

Поїдеш. І куди тоді піти?
Однакова тут відстань до води
й до неба.
Північний вітер гне дерев хребти.
Дурна душа подалась у світи.
Тебе нема – її нема.
Й не треба.

ЩАСЛИВИЙ

Звиває присмерк в тугі сувої блакить небесну,
Ти позіхаєш, ти вариш каву, ти пишеш п'єсу.
І розсип зерен і розклад літер – одна байдужість.
Немовби вітер забравсь під светра – ти занедужав.
Короткозорість переростає в далеко-зорі-сть
І кістка в горлі, і звістка коле, й волає совість.
Слова воліють шляхів шукати і горлом здертим
Собі прямують... вона чекає на тебе вперто.
Листи, розмови, торішні фото, гріхи, горіхи...
Минає квітень і в літні мандри з'їжджає стріха,
А ти не певний, що варто бігти, наздоганяти
І гризти лікті, й читати Свіфта... чи не читати...
Вона чекає... бо ти збираєш наплічник, доле,
Нашийник псові вдягаєш, пахнеш аморе-морем,
Бо чути кроки, рухомі тіні за видноколом
Й зникає протяг, й прямує потяг крізь ніч і холод,
Мости, вокзали, чужі світанки, спокуси ласі
І голоси... і стоголося... й шеренги в каси.
Крізь тихий шепіт твоїх драконів про брак кордонів
У нетрях серця, про вибух дурі, про вплив гормонів.
Знайомі пики, слова тверезі, думки резонні:
Ти завеликий хлопчисько грати у робінзонів,
У гуліверів, у донкіхотів під страхом страти
Та потяг мчить повз забобони, крізь стіни й грати.
Такою буде остання пісня, остання воля:
Дивитись з нею як світ згасає і йде поволі.
Без тебе будуть томати їсти, трусити сливи...
І Бог із ними...

...І Бог – з тобою. Бо ти щасливий.
був...

Вересень був – кохання кіношне і голуби,
Вересень був помаранчевий, був голубий.
В тебе – за графіком, в мене був – без пуття,
Без шляхів, ниток ариадниних, без вороття.
Все у валізу не влізе – та й дідько з ним.
Добре не боса, а мотлох – молохові під хвіст.
Йшов тут казкар один, то тепер побіжу за ним
Зорі шукати в калюжах і попід тином зміст
Свого такого-сякого щасливого майбуття,
Що виростає, мов вірші, знали б з якого сміття!
Доки буденність пише нас у щоденник тижня,
Нижні та верхні чакри змішує чорнокнижно,
Я засинаю груба, а прокидаюсь – ніжна,
Просто луску знімай і клади під ніж – най
З нотою «ми» на пробитій гачком губі
Поглядом закликаю: не відпускай – люби.
Жертва шукає ката, риба – рибалку. В юрбі
будь-якій вибір зупиниться на тобі.
Жовтень жене пожовкле листя чужих листів,
Я не знімаю пошту, бо забуваю айді.

Діти, в Тенетах заплутані, мо втечемо від грози
На піднебіння Всесвіту, де зійшли Терези.

z-1

Міщанська квартирка у цій провінційній дірі
Собою мені затуляє півсвіту. У вікна
Тече сірий день з білим снігом на срібнім крилі
І стогнуть дерева під вітром і повагом стигнуть.
А ранком трапляється потяг, авто чи літак,
І в око втрапляє невчасно мураха чи вія.
Кохати не соромно – каже Марія Ремарк
І плакати від цього також – твердить Еріх Марія.
А я і не плачу, не плачу, не плачу, не пла...
Це так...кругообіг води і джерельна вода,
Це так відчуваєш, як протяг, бажання тепла,
Наосліп собі обираючи вектора руху.
І серце, і руку, і кров віддають задарма,
Прохати не варто — у хвіртку шепоче, у вухо,
Ця відстань – не в просторі і не у світі — зима,
То все — в голові. Як не вмієш почути –
не слухай.

У слухавці: морзе, хурделиця, –
...голосу
твого
нема.

* * *

Весна без лоску і без гриму...
Хлопчина – зламане ребро –
Мрійливо й довго цмулить «Приму»,
Затягнутий в тугий корсет.
Де невитравний запах хлорки,
Там медсестра читає Лорку, –
Не час-бо мити туалет.
А десь, за вікнами районки,
Травою пахне і дощем,
За склом віконним, – як ікона:
Блакить і золото тече
Між телефонними дзвінками
Крізь леза пристрою Окама
Посеред хаосу речей.
опівночі на самоті

опівночі на самоті
насяться тіні... саме ті,
що танцювали на воді
своє стаккато.
сливовоє віття у вогні,
дешева сукня на мені
і десь та істина в вині,
як в вухах вата.
а там, навколо, глупа ніч,
пліч-о-пліч тепло, певна річ.
...як терпко пахне той панич
з чужого саду...
з-за гаю вийде молодик,
стрибне у човник чоловік

й багаття золотий плавник
пірне в леваду.
без ціни

Чим платити за газ, чим платити за воду й світло
Та за сонний сніг, що на тлі його силуети: як вії
– віти...

Чим за те, що коптиш, мов піч архаїчна повітря
тридцять років... і від вівтаря до цвинтаря
носиш вістря, –
Незагострене вістря суму
в незагоєній сумці серця...
Чим за те, що ні час, ні горілка з червоним перцем
Не стривожать минулого, пам'яті не стриножать...
А нічим...не вітчим мій добрий єдиний Боже;
За життя не заплатиш, вар'ятко, тепер – лічи:
Підбивай рахунки, серпанки, густі цілунки
В передпліччя, в губи, в чоло. Та мовчи-мовчи.

ЙОЛЬ

ГАННІ ОСАДКО

Втримайся на плаву, тримаючись за плавці,
Бачиш, яке тавро на спині у цього дня?
Дівчина з міста Т, білий полин в руці,
Часу мінливий плін ловиться на живця.
Десь на узбіччі шляхів меле луску чорний млин,
Меле дурниці і сум твій перемелює він.
Рими та пахлаву слів запашних і снів,
Трощить людські голоси, та не торкає один.
Тихо говорить Бог . «Тихо...» — луна в душі.
Із стільників небес ти дістаєш вірші
Без коливань. І біль буде зватися — Любов.
Боже, іще кажи! Сестро, пиши-пиши,
Бо найкоротша ніч, бо найщедріший улов.

* * *

Жінка, що ти їй наврочив безсоння:
Синці під очима, колодязі у очах, —
Невідворотна хвороба кесонна,
Коли від безсоння втопаєш в ночах.
Знімає панчохи, знімає слухавку і на плівку.
Трохи мінорна, і старомодна, і дивна, а ще
Жінка ця — ніби таємне, ніким не відкрите, горище
З сотнями схованих пасток,
відкритих щурячих пащек,
Зі сторінками щоденників без кінця і початку,
Із таємницями в темнім і теплім своїм нутрі,
Де замість серця — годинника коліщатко
Тахікардично викладає раз-два...-і-раз-два...і-три.
Так от. Вибираючись прудко на підвіконня,
Ноги тримаючи не на твоїх плечах,
Бачить, як жилка пульсує у тебе на лівій скроні,

Вторить на унісоні: «важко без тебе...
...хоча...»

ДВІРНИК

Янголя витрушує напірник,
На курник вилазить молодик.
Дядько Йосип, на півставки двірник,
Чухає замріяно кадик.
Снігу понасипало по литки,
До снаги двірницький реманент.
Спить містечко. Тільки напідпитку
Вийде прибирати світ поет.
Шарудить мітелка до світанку,
По габі прошиють двір сліди.
Зорі зійдуть в снігову альтанку
На гілля, як ноти на лади.
Із ряхтливих слів складеться ранок,
Абрис міста і його людей.
Там, де свіжий аркуш – чистий ганок,
Спорудять тубільці дім-музей
Дядькові, що дням малює лица,
Бавить риму, любить добрий жарт,
Тим був кумом, там копав криницю,
Перетнув життя і...зник в жнивах...

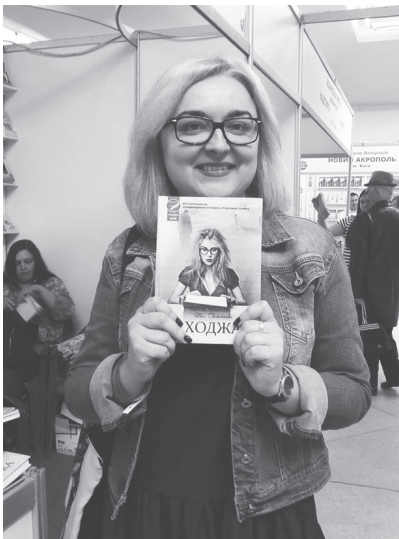
Ніби вийшов й двері не закрив,
А тому – ще недалеко досі.

Інколи забудуться на мить,
(Варто чарки три перехилить)
І весілля з дальніх хуторів
Заголосить:
«Де ж той дядько Йосип?»..

* * *

Ноги підуть, але я залишусь і тоді
Там, де здійснюється дим понад садом і домом,
Де не важливо якщо ти помреш невідомим
Там, де повітря – узвар на ранеті й воді.
Де по дорозі ідуть мовчазні корови,
Тонуть в тумані, а потім рятуються звідти.
Віти, важке ніби груди жіночії, літо
В яблука зібране, гублять в тенетах трави.
Яблука гупають, діти привозять дітей
То до сусіда, а то до спустілої хати.
Добре, що майже не треба чекати вістей,
Добре й не буде уже до дощів пелехатих
Ані хазяїв на хуторі, ані гостей.
Тільки старі і собаки, а ще вайлуватий
Дурник тутешній і я – ніби цар над царями –
Сам собі буду писати, палити, встеляти
Постіль пустішу від вітхозавітних пустель.

Може і ти приїжджай, коли щось до нестями,
може й не слухай мене, що любов – то пуста...

ВАЛЕНТИНА ГАЛЬЯНОВА народилася 30 січня 1986 р. у Вінниці, родина живе в Луці Мелешківській Вінницького району Вінницької області. Вищу філологічну освіту здобула в Інституті філології й журналістики Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (2003 – 2007), магістр педагогічної освіти (2008). Пише поезію, прозу, публіцистику. Працює в галузі журналістики, виступає з критичними оглядами мистецьких платформ; у лавах Національної спілки письменників України із 2015 року, лавреатка Подільської літературно-мистецької премії «Кришталева вишня» (2010), Міжнародної українсько-німецької літературної премії імені Олеса Гончара (2012), двічі дипломантка Міжнародного літературного конкурсу «Коронація слова» (2012-2013). Авторка поетичних збірок «Фортеця мрій» (2001), «П'ятий вимір» (2003), «Операція дактилем» (2009), «Лівою рукою» (2014), повісті в новелах «Химеросховище» (альманах «Нова фантастична проза» (Луцьк, 2011), романів «Ходіння Туди і Назад» (2013), «Ходжа» (2017).

Ще за часів університетських студій обіймала посаду літературного редактора періодичного видання Лука-Мелешківської сільської громади «Вісник села» (2003–2005), опісля була провідним редактором Вінницького обласного центру народної творчості (2008), учителем української мови та літератури в рідній школі (2008 – 2010), у «Вінницькому муніципальному центрі містобудування й архітектури» Вінницької міської ради (сектор діловодства та роботи з кадрами (2010 – 2011), інспектором навчального відділу Вінницького інституту економіки Тернопільського національного економічного університету (2012),

кореспондент регіональної громадсько-політичної газети «Подільська зоря (2012 – 2013). Левову частку свого професійного гарту віддала Вінницькому обласному радіо. За часів шкільництва стала активною учасницею літературно-мистецької студії «Мережка» та музичної студії «Дебют», переможниця різноманітних конкурсів і фестивалів учнівської творчості, учасниця Всеукраїнської наради молодих літераторів у Коктебелі (АР Крим, 2005), керівниця літературно-мистецької студії «Гармонія» при Лука-Мелешківському будинку культури (2006 – 2010).

Андеграунд почуттів, химерність і межові переживання із їхньою діткливою риторикою, медитативні монологи ліричної героїні – те, що об'єднує всі збірки авторки, й виводить нас до розуміння якості герметичності в ХХІ столітті, а вона відчоловіча (подолянка іноді пише від чоловічого імені). Богдан Ігор Антонич – особлива константа для письменниці, бо «чи батьком був, чи братом, чи коханим, / Коли вертався на чужі планети? / Вертався, бо на нього там чекали / Такі, як я, закохані і дивні» («Про зустрічі з поетом»). Герметичність, міфологізація, етносимволіка (дохристиянська культура й лемківський фольклор), що баланують на межі музики й наукової філології, дозволяючи переосмислити всі естетичні категорії, уможливають «операцію дактилем» (неможливо не симпатизувати назві збірки та однойменної поезії): «Голос предків пульсує в генах. / Голос предків мене очистить» («Прекрасне»).

Сповідальність і символістські вишуки розщеплюють герметику й провокують, діалогізуючи із тканнями Вікторії Гранецької, інтимністю Руслани Мельничук («Я створила світ...»):

Я створила світ із ілюзій
і думки сумні.
Я сама наснилась Музі,
не вона мені.
Я сама створила вітер,
що у спину дме.
Я сама навчилась жити,
а не хтось мене.
Я сама себе створила,
душу і лице.
Я усім так говорила.
Та чи правда це?

Психолінгвістичні коди, інтуїтивні осяяння – основа химерочасопростору (вибагливого поєднання непеєднуваного (завдяки антонімії), близьких за певними ознаками форм і явищ (синонімії), юродства й карнавалу (за допомогою паронімії), каламбуру й бурлеску (омонімії), парадоксів (термінів і сленгу). Химерочасопростір віршів Валентини Гальянної (тому й називає себе – Тіна, себто – невловна, це акустична витівка, отже філологічний вишук) постав на ґрунті поєднання герметичної та неоготичної форм («Подивитися долі в очі»): «Мое життя – то одинокий замок, / Збудований іще в Середньовіччі». Це ж транслює поезія з відповідним локусом у центрі «Замок страждав на привидів»: «А над замком кружляли ворони. / А над замком гуляли привиди», підтверджує портретування «Не відьма»: «Не дивлюся я злу у вічі / Й просто так люблю чорних котів. / Ну, а ти (як у Середньовіччі) / Що, спалити мене хотів?». Звернімо увагу й на іменування першої збірки – «Фортеця мрій», в якій добре відчувається вектор пошуку не лише власного «я», а універсальної самості, що виростає до осмислення глибини сенсу й форм та забарвлення сенсуальності пошуку. І в усе це влітаються класицистичні мотиви: «Завтра трон твій буде вже вакантним. / Завтра буде він гроша не вартим. / Хай на ньому посидять інфанти, / Поки ти зі мною будеш завтра» («Завтра ти прийдеши до мене точно»). Трансформація герметичних вишуків («Ти переміг...») призводить до ігрових форм виклику «Я ж тактик. Я стратег» й травестування:

І ось, королю, я перед тобою.
Як добре – тільки шахова це гра.
Я вже готова до нового бою.
Пора.

Аналізуючи збірку «Операція дактилем», літературознавець Віктор Крупка визначив герметизм як домінанту поезії Валентини Гальянової, пише про «виразний жіночий герметизм поезотворчості». Першу збірку віршів авторки він вважає своєрідною декларацією «юнацьких романтичних інтенцій і рефлексій, мрій і бажань», що завбачливо називає близьким явищем до імпреси Ольги Зайцевої (збірка «Білий трамвай») та Руслани Мельничук (збірка «Місце під дощем»). Лірична героїня в розумінні вченого – «така собі Аліса із Країни Чудес, яка живе у світі знаків, нерозгаданих смислів», бо «створила світ з ілюзій», «створила вітер», «душу і лице». У мотивах тотемної пам'яті збірки «Операція дактилем», де найвиразнішими є апеляції до образу вовка (в Ольги Зайцевої – до кішки) Віктор Крупка помітив «прийом художньої реінкарнації» (поезія «Я колись була вовком»), до того ж, це вовк-одинак, котрий кидає виклик світу, відбиваючись від зграї, полюючи самотою: «Вовк... / Він має величну душу. Хто з вас має?» («Заримую пророцтва в стопи»); найчастіше вовк стає одинаком через втрату пари: «Я вовком бігла в далі сині. / Щось приспане з'явилося вмить, / І крок у вухах стукотить. / На щастя, а чи на біду, / Хтось тужно кликав... Я вже йду» («Хтось тужно кликав крізь п'тьму»). Відтак розуміємо, що перебіг «операції дактилем» – складний, він «між істиною і словами».

ВАЛЕНТИНА ГАЛ'ЯНОВА
«ПІСНЯ АМАЗОНКИ»

А ЮДА ТЕЖ ЦІЛУВАВ ХРИСТА

А Юда теж цілував Христа,
А потім став він для нього катом.
Дивлюся в стелю і лічу до ста -
Не можу спати.

А Юда теж цілував Христа,
Що аж, напевно, набив оскому.
А правда є і вона проста:
Не вір нікому.

А Юда теж цілував Христа
І був для нього найкращим учнем.
І не горіли йому вуста,
І біль не мучив.

А Юда теж цілував Христа.
Він серед люду свій корінь кинув.
Всім зрадникам залишив устав:
Бий тільки-в спину.

А Юда теж цілував Христа.
Тим самим втратив свій шлях до раю.
А я ж не Бог, та мій час настав -
Щоку підставляю.

ПІСНЯ АМАЗОНКИ

Сестро, цей бій може бути останнім.
Хоч нам, амазонкам, мабуть, не звикати.
В наші серця не загляне кохання,
Але за силу чекає розплата.

Сестро, ми душі й тіла гартували
Несамовито в жорстоких походах.
Ми відбивали ворожі навали.
В битвах лишали здоров'я і вроду.

Сестро, хтось скаже, що і не жінки ми.
Мила, не слухай, то задріть слабого.
Руки є сильними, ноги - струнками:
Зовсім не страшно рушати в дорогу.

Сестро, можливо, в бою нас порішать,
Але це жертва, повір, невелика.
Просто покаже вона:
Ти - сильніша
За чоловіка

ОТАКІ

отака собі я
отака собі як не крути
отака собі дивна і патологічно вперта
а на іншому полюсі є отакий собі ти
отакий собі рідний що вже ані жити ні вмерти

отакі собі справи
і думи
і речі такі
що від них і нікуди й нікому не можна подітись
бо такі от типові нормальні були в нас батьки
і такі собі дивні у них народилися діти

ми такі як ми є
видно дала програма збій
і мутації болю з'явилися у наших генах
отака собі я отака що потрібна тобі
отакому собі
та чи ж ти народився для мене

ПОДІЛЬСЬКІ БОЖИЧІ

ПРИМАРИ АСФАЛЬТУ

магістралі прозорі
мов вени без тромбів
знову кличуть в дорогу
ти на півшляху
тож не бійся заторів
цих вранішніх зомбі
просто очі заплющ і до ста порахуй

десь чекають на тебе рови і канави
і нерівна бруківка
і вибоїн ряд
ліс ізліва густий
поле дике ізправа
і усі негаразди шосейні підряд

але то не страшне
то пройде
то минеться
ти усе подолаєш королю доріг
тільки б очі не зрадили
руки і серце
а примари асфальту ти вже переміг

КОЛИСЬ

коли ще коти крутили планету навколо осі
коли ще до неба не були збудовані сходи
коли ще до сонця ходило червоне таксі
коли водії були просто нічні пішоходи

коли ще планету тримали не сні а кити
коли вона була не синя а зоряно-срібна
коли не було ще потреби нікуди іти
і навіть летіть не було нам нікуди потрібно

коли витікала з порізів не кров а бурштин
коли паралелі на мапі було ще не стерто
тоді між учора і завтра родився ти
родився сьогодні аби вже ніколи не вмерти

аби не сьогодні в міжчассі з'явилась я
коли ще планету коти так пухнасто крутили
а десь на екваторі сині таксі вже стоять
й китам вже планету тримати бракує сили

колись же це було а може це тільки сон
зухвала фантазія після неспитої кави
колись же і наші заб'ються серця в унісон
колись чи ніколи хіба тобі не цікаво

ХОЛОДНИЙ

цей холодний світанок ще зовсім не свідчить
про зиму
помирають найкращі
а інші не варті і сліз
характерники мерзнуть

вдягаючи кармазини
щоби холод крізь пори до серця й душі не проліз

не спиняйся
благаю
готуй своє вариво смерті
зафіксуй на зіницях не бачені досі ще сні
щоб мороз не проник крізь суглоби і жили
подерті
щоби стало тепла ув утробі хоча б до весни

а тоді вже настане катарсис у світі живого
ти відчуєш небачене досі на серці тепло
і помолишся Сонцю
а може і богу Сварогу
і збагнеш що зими у природі твоїй не було

ВІТАННЯ

лопатками прорізав неспокій вишиванки
та краще обмінятися агонією рук
у напрямку до ночі простуємо щоранку
прокручуємо в мозку мелодію стару

навушниками вуха закрито від розмови
очима б говорили але вони за склом
лопатками мов птахи торкаємося знову
та струмом не ударило і знову пронесло

заскочена зненацька твоїм гірким «вітаю»
ковтнула зайві звуки і мовила «привіт»
душа ж моя лишилась десь голосити скраю
в прив'ялій і нескошеній вмираючій траві

ВІДЬМИ

відьми випльовують в сутінь прокляття гортанні
чорна смола витікає крізь пори мов піт
знову рождаються після обряду вмирання
після купання в нестерпній пекельній ропі

відьми бувають червоні
зелені
і сині
тільки не сірі
то колір звичайних людей
відьми шукають прокляття собі
не спасіння
відьми вмирають ніколи
вмирають ніде

відьмам услід посміхаються тільки пророки
їм не потрібні ні радники
ні слухачі
перші все знають а другі лише ненароком
можуть вгадати що станеться завтра вночі

ЗАМКНЕНІ

замкнені в просторі спеки і пилу
віддані в жертву голодним маршруткам
ми так божевільно життя полюбили

що віддалились йому
 як проститутки
 ми продалися без сорому навіть
 за повітря ковток у гарячій металі
 так боялись зупинку у завтра прогавить
 що зупинку в сьогодні взяли і проспали
 у відкритому просторі ми безпорадні
 ніби голі
 а може і зовсім без шкіри
 одягаєм броню
 як костюми парадні
 хоч у те що вона порятує не вірим
 замкнені разом на мить
 чи на вічність
 вже здобувши свободу втрачаєм надію
 ти повітря ковтнувши втікаєш панічно
 і спиняти тебе я уже не посмію
 не продамся я розпачу
 болю
 і смутку
 я самотня сьогодні стою на зупинці
 хай мене
 ніби жертву
 поглине маршрутка
 ще поборемось з нею ми наодинці

МЕТЕЛИКИ

з дна душі діставати каміння
 і жбурляти ним в очі зірок
 щоб печалі метелики сині
 помирили в відведений строк

гаптувати полотна зневіри
 одягати на серце чалму
 щоб спокути метелики сірі
 не залишили душу саму

не згоріти в життєвому горні
 не розвіятись попелом снів
 щоби смерті метелики чорні
 не цвіли на лица полотні

СМІШНА ЗВІРИНА

шиншилою влізу до серця твого як до нірки
 кубельце зів'ю і залишусь до нового року
 а потім я буду лиш хутром хоч як мені й гірко
 котре у морози твої зігріватиме боки

я добра і ніжна і зовсім домашня тваринка
 що зніме хазяїну завжди нервову напругу
 пограєшся ти і забудеш мене за хвилинку
 і будеш шукати розвагу собі уже другу
 а я ж дорога я лікую і балую й тішу
 і хочу щоб руки твої мене гладили зрідка
 не свинка морська хом'ячок чи яка-небудь миша
 але і мені на увагу чекати нізвідки

заб'юсь у куточок хазяїна буду чекати
 до нього всім серцем маленьким своїм прикипіла
 ти думаєш щастя для мене ці імпровізовані грати
 що з них не бажає втекти ця домашня шиншила

у серце твоє я вгризаюсь до болю зубного
 маленька гладенька пухнаста смішна звірина
 та знаю мені слід чекати від тебе одного
 що викинеш шубу як тільки настане весна

GLAMOUR

я довго курила тебе аж поки вкурила
 бо Glamour надто довгі і надто тонкі цигарки
 затяглася й збагнула що видихнути не сила
 ну чому ти скажи для здоров'я шкідливий такий

попекла собі пальці і сукню нову пропалила
 голова закрутилась упала хворіла три дні
 зав'язати хотіла та бачу мені не під силу
 ну чому для кохання скажи ти потрібен мені

нікотин він гіркий і смаку моєму не милий
 ну а ти ти гламурний і вишукано тонкий
 і я довго курила тебе аж поки вкурила
 небезпечно смертельно вживати мені цигарки

МАРИНІСТИЧНЕ

ну а місяць не червонів просто впав і застряг
 у волоссі
 так бувало щоночі а нині повторилося вкотре
 без змін
 і волосся це кучеряве яке було чорнявим досі
 запалало і стало мідним ну майже таким як він

кораблі відпливають у море та ж рудих туди
 не пускають
 і сидиш ти сама на причалі і рахуєш чужі маяки
 кораблі як медузи прозорі досягають до світу краю
 та знаходять їх надто багато й не збагнути
 потрібен який

безпритульна руда наядо і хіба тобі місяця мало
 ну кого ти скажи виглядаєш і псуєш свій зелений зір
 ця любов була недоречна бо вона проти нього
 повстала
 і лишилася ти самотня на причалі з тих самих пір

ну а місяць не червонів а помстився як справжній
 коханець
 а багряне вітрило в морі то лиш відблиски на воді
 і виконуєш ти на біс на піску
 свій прощальний танець
 капітан простягає руку і запрошує в мандри:
 «ходімо»
 і
 і мається душа у тихім безумі

і кожен погляд шрамом на уста
і руки залишаються тверезими
і ніч пройшла а ранок не настав

і хочеться відчутти щось незвідане
і хочеться почати з «і» чи з «та»

і знову починається все бідами
і день пройшов а вечір не настав

і знову «і» ось знов воно проте
«і» в цьому вірші нібито протез

ВІКТОРІЯ ГРАНЕЦЬКА (народилася 24 березня 1981, село Юрівка, поблизу Козятина, що на Вінниччині) – українська письменниця, активно пише велику й малу прозу, а також вірші. У родині Вікторії Гранецької польська та українська гілки, а тому подолянка дуже цікаво позиціонує власну імпрезу, на межі двох культур. Вже в дитинстві писала вірші, казки, оповідання, що публікувались у районній газеті «Вісник Козятинщини». Здобула фах практичного психолога у Вінницькому державному педагогічному університеті імені Михайла Коцюбинського (2003). До 2010 року працювала офіціанткою, рекламним агентом, продавцем косметики, доглядачем за маленькими дітьми, консультантом у музичному магазині, коректором в газеті для російськомовних емігрантів Каліфорнії та Філадельфії, журналістом і редактором рубрики «Культура» в місцевих ЗМІ, а також літературним редактором в одному з глянців.

Із 2010 року мешкає у Вінниці та працює на ниві белетристики.

Лавреатка літературної премії «Коронація слова»: 2011 р., I премія за роман «Мантра-омана», дебютний твір великої форми. Упродовж 2012-2013 рр. Вікторія Гранецька працювала в царині журналістики, соціально-культурних проектів («100 книжок для сільських бібліотек», «Сучасне Епатажне Креативне Слово», «Письменницькі спогади»), з'явилися публікації в жанрі малої прози (есеї «Симфонія №38» у складі альманаху «Експрес Молодість», новела «Закохане місто» (у «Літературній Україні»), двічі працювала в складі журі конкурсу «Коронація слова». У 2013 р. вийшов друком роман «ГІЛО™»: твір потрапив у десятку фіналістів Міжнародної премії імені Олеся Ульяненка, увійшов до шорт-листа Всеукраїнського рейтингу «Книжка року 2013» у номінації «Красне письменство».

Відома подолянка долучилася до започаткованого «Коронацією слова» проекту «Воскресіння Розстріляного Відродження» з літературознавчим нарисом «Корабель Юрія Яновського», взяла участь у I Міжнародному фестивалі оповідання «Intermezzo» (м. Вінниця). Українська та англійська версії оповідання «Емігрантка» вміщені у двомовній збірці есеїв та оповідань «Україна в мені» («Ukraine within me») від Львівського жіночого літературного клубу («Апріорі», 2015), есеї «Остання жінка на Землі» – у «Дніпрі», оповідання «Абонентська скринька» – у збірці «Львів. Кава. Любов». Третій роман «Щасливий» створений на основі реальної історії про українську дівчину та азербайджанського хлопця-мусульманина відзначено «Коронацією слова» у номінації «Гранд Романи» та опубліковано у київському видавництві «Нора-Друк» (2015), презентовано в Ісламському культурному центрі м. Києва. Із 2018 року Вікторія Гранецька та Влад Сорд працюють над проектами власного видавництва «Дім химер», підтримуючи сучасну українську літературу.

Із 2015 р. Вікторія Гранецька позиціонує себе як авторка неримованої поезії. Лавреатка VIII Всеукраїнського поетичного фестивалю «Підкова Пегаса-2015», Міжнародного поетичного конкурсу «Намалюй мені ніч» від часопису «Склянка часу*Zeitglas» (відзнака за поезію «Смарагдові очі»).

Збірка віршів Вікторії Гранецької «Спротив речей» має присвяту: «Моєму чоловікові

Владу Сорду із вдячністю за наш усесвіт». Леся Мудрак у передмові «Філософія любові» до збірки віршів назвала книгу спробою «подолати штучні бар'єри на шляху лібідозної стихії», порівнявши вишуки подолянки з акмеїстськими знахідками, в яких протиставлено «символістській безпредметності і романтичній закомплексованості на недосяжному ідеалі власний адамізм». А й справді, в книзі неримованої ритмізованої лірики відчувається вплив біблійних притч, вплив постаті Адама як першого чоловіка для Єви; тут добре видно семантику присвятності – уявлення про мужність чоловіка, коханого як першого, наче до нього чоловіків і не було. Ренесансна людина, античні лекала фізичної краси й відваги, народна мова людини, стоїчність у боротьбі, повнота життя, культуроніми й екзотизми – те, що створює враження крутого замісу смислів навколо ліричного стрижня – великої жіночої любові.

Авторка вдало переосмислює біблійне старозавітне страждання Адама і Єви: «У домі, який побудував Бог, / для нас знову немає місця, / тож ми вкотре ночуємо / на вулиці...».

Для Олеси Мудрак, дослідниці барокової та сучасної поезії й пошанувачки еротичної традиції в них, відверта й оповідно-лірична форма творів Вікторії Гранецької – «дивовижна проза в поетичній обгортці», «поезопроза», «ритмізована проза з поетичними вкрапленнями, прозові етюди»; і справді близька до речитативної форми поезія Вікторії Гранецької нагадує прадавні замовляння, барокові балади, думи русичів, ренесансні філософеми, неоромантичні риторизми, візіонерство та штукарство, що переплітаються між собою, виводячи у фінальній частині ліризованої нарації до акцентуації на форте щось одне. Лірична героїня творів збірки ніби й теоретик, і практик любовного знання; вона, здається, у стані вербального зависання на лезі між жіночою інтуїцією й шаманізмом, між інтелектуальною обсервацією й журнальним бурлеском, між маргінесом життєвих ситуацій і вічною провокацією.

Верлібрстський експеримент, а не власне верлібр, Вікторії Гранецької – це славень чоловікові, а тому дослідниця називає подолянку жінкою, «яка є настільки жінкою, що просто зриває дах від цієї дикої жіночності» (лекальною в цьому сенсі уявляється поезія «Він каже... »):

Він каже – ти йди вперед, а я наздожену,
тільки-но посаджу дерево, звезу дім і народжу сина,
тільки-но повернуся з цієї неоголошеної війни,
за кілька століть ти увійдеш до моєї оселі –
чорною нареченою, сірим янголом, білим прапором,
проханням про перемир'я, затишшям перед рясною зливою,
огорнеш мій стомлений старий дім пташиними крильми,
поховаєш моїх нащадків по-церковному, по-людському,
зацвітеш їм наостанок черешнею, що вклякла біля воріт,
озвешся сотнею різних імен, та про своє мовчатимеш –
чужинське, немирне, сумнівно переможне твоє ім'я...
От він і каже – приходь за кілька століть
у день пам'яті та примирення.
Каже, що він чекатиме.

Монологи ліричної героїні являють її як герметистку, самотню, справжню й довершену в своїй любові, а тому міфи розщеплюються, апокрифи стають одкровеннями й спазмами («Янголи зворотного відліку»): «Але й усесвіт не в змозі чекати, / доки в серці цього опівнічного дому / зроблять ремонт і поставлять колицю – / він припадає до тіла цього чоловіка / і шепоче спраглими вустами його жінки...».

Проблематика та лейтмотиви вступають в опозиції, зав'язуються, як у вузол, у контрадикторні пари, – це чекання й безсилля, біблійність і патова ситуація (між гріхом і честю), смерть і Бог, Бог і чоловік, чоловік і жінка, Бог і жінка, закохані та янголи. Обоження

чоловіка, ерос і танатос – поряд, у фарватері ліричного «я» жінки, у її мікрокосмі, у відкритті всесвітнього макро, яке тисне, девальвує, поглинає – відтак жінка потребує захисту і слова. А тому збірка нагадує драматичну цілісність (перегук із ліричною концепцією «Зів'ялого листя» Івана Франка) із перебігом настроїв, схожим на потік свідомості й на вертерівські запитання. Дослідниця творчості Вікторії Гранецької вважає це сюжетним перекочуванням «від крапки до коми, від жінки – до Богородиці, від війни – до Зевса, від ліжка – до сексу», де катарсис – шлях становлення самості, розуміння й свободи, що їх провокує чоловік: «І вже нікому не боляче, / а просто вільно». Філософія серця, кордоцентричність ліричної героїні увиразнені переосмисленням війни: а тому метафізичні концепти, якими насичена поезія, не розщеплюють ані тілесну, ані духовну форми інтерпретації жіночого образу, жіночої чуттєвості й форми чоловічої присутності в вірші, радше, осягнення чоловічої енергії в вірші:

Вона писала вірші мертвими мовами
у своєму приватному Anno Domini
і вони ставали схожими на
заклинання,
котрими можна було
проганяти
диявола.

Та диявол чомусь не проганявся –
його паморочили її вірші-заклинання,
вивішені у соцмережах,
читав їх, іноді перечитував,
але ніколи не «лайкав»,
мусив берегти
репутацію.

А загалом він був непоганим хлопцем –
носив дерті джинси, слухав ТНМК
і часом забувався скоїти щось лихе
(знав, ми й без нього упораємось),
приймав душ з освяченої людьми води,
а хреста боявся, тільки якщо
ним били.

Поезія Вікторії Гранецької передає сповідь складного жіночого характеру, законструйованого сучасністю, обтяженого сімейними клопотами, долею березині, проблемами земного шлюбного життя, взаємини з чоловіком-мистцем і чоловіком-воїном. І жінка як концепт засвідчує читачеві значущість свідомості авторки через описи психічних та емоційних станів, комунікації зі сокровенним, в опозиції до всього анти-жіночого. Книга віршів Вікторії Гранецької – це відображення внутрішнього портрету жінки-авторки, себто внутрішнє портретування себе й доби, себе на фоні буремної доби поряд із коханим, завдяки якому ліризує суще.

ВІКТОРІЯ ГРАНЕЦЬКА
 «ЇЇ ПЕРВОРОДНИЙ ГРІХ І ЙОГО ДОВІЧНИЙ ХАРАМ»

Він думав, у всесвіті є ще багато
 приватних сонць,
 які охоче осяють його особистий простір,
 багато самотніх келій,
 де молитовно німують аскети,
 щоб світ залишався на місці.
 Він думав, що ім'я йому аж ніяк не Адам,
 а одне з його сонць ніколи не звалося Євою,
 і, авжеж, ніколи вони не стікали кров'ю від ран,
 завданих чужою війною
 на своїй території.
 Він думав, що вічність – це список справ
 на сьогодні,
 термін придатності піци, яку він замовив учора,
 а час на годинниках світу так хутко спливав,
 що й стрілки на циферблатах
 вкрилися сивиною.
 Він вірив у вісімку безкінечності,
 аж доки себе не застав
 останнім з вовків, що вили на мертву повню,
 а Єва-сонце давно від нього пішла –
 збирати відстріляні гільзи
 на вщент спорожнілій землі,
 порослій маками і полин-травою.

І хай би її звали Інес чи Есмеральда –
 і жила б вона десь у Каштелу-Бранку,
 екзальтована і захланна. Щоранку
 в самій лише спідній білизні
 вона нахилялася б із вікна
 і гукала до листоноші,
 де там її війна.

А він би жив, скажімо, в якомусь там
 Ермесінде, напитував кращу роботу,
 шукав би житло і мріяв про сина,
 звичайний збирач апельсинів —
 щовечора він би пиячив
 і відправляв їй
 листи.

І вона б його кохала такого як у листах,
 а він би жодним словом не виказав
 свій страх. Писав би їй, що воює
 десь далеко, у Сирії чи Україні...
 там збивають літаки і стріляють.
 Мабуть, вона бачила
 новини?

І так би вони існували на відстані листів,
 вона у своєму вікні і він на своїй війні –
 причинна пожирачка чоловічих сердець
 та екзистенційний збирач апельсинів –
 так ніколи і не зустрівшись,
 не порушивши мрії
 про сина.

Він належав до людей, які не вміють поводитися
 з дверима:
 чи грюкають ними, ніби двері здатні спокутувати
 провину,
 чи залишають навмисне й відверто прочиненими –
 щоб увесь світ побачив роздягну до білизни
 кімнату,
 шугнув у ній протягом і вийшов, непроханий,
 у вікно.

Він належав до людей, які ніколи не будуть
 багатими –
 не мав боргів, але й заощаджень якось
 не наскладав;
 усе, що заробляв, чесно віддавав
 на добротинність,
 яка стосувалась винятково красивих жінок,
 що беруть погодинно й усім дарують радість.

Він належав до людей, які померли так,
 наче й ніколи не збиралися починати жити –
 в обіймах погодинної жінки у готельній кімнаті
 з прочиненим вікном – просто переплутав себе
 із вітром
 і вийшов посеред ночі з десятого поверху
 на асфальт.
 Йому це вдалося.

Залишаєш три крапки на споді
 як нагадування, що далі не буде –
 виходиш назовні крізь запах ночі
 крізь інфляцію почуттів і застуду,
 гортаєш дні, як прочитану книжку,
 позичену в подружки із «колишніх»,
 котрій забув повернути серце.

Її серце із затертою палітуркою
 і родимкою — чорнильною цяткою
 десь на сімдесят восьмій сторінці –
 воно не розбите, лише прочитане.
 Може, комусь треба прочитані серця?
 Віддати б його у книжковий секонд
 в обмін на щось знеболювальне.

А ще не пізно, хоч уже й не зарано
залити повний бак бензину і податися
на захід сонця, на початок світу –
називати урагани жіночими іменами.

Я – зламаний ранок, раптовий світанок,
в який ти приходиш із млосного сну.
Я – стомлене місто, по ньому намистом
авто сновигають, в котромусь з них – ти.
Я – світ нових вражень, які вже не важать,
жагучих як спецій мадридів, венецій.
Я – віскі із льодом, який ти п'єш згодом
в найближчому барі, де бармен-примара
вітається тільки кивком голови.
Я – голос Мадонни, що ллється з колонок,
і сивіє в осінь у жінці навпроти,
яку хтось покинув. Можливо, не ти.
І ось я – жадання, палке сподівання,
що вранці вона усміхнеться,
перш ніж від когось піти.

Це місто давно живе за інерцією,
живиться струмом з електромереж,
катається на трамваях, спить біля храмів,
зустрічається з кількома жінками одночасно,
не шкодуючи жодній простору та чоловіків,
трохи сумує, коли його жінки виходять заміж,
ламають підбори або стають повіями.

Часом це місто телефонує посеред ночі
тим, чия самотність більша за увесь світ,
мовчить у слухавку, а вони говорять –
і чиясь самотність стає медитацією,
у темпі allegro звучить зіржавілий таксофон,
аж зупиняється годинник на ратуші –
у міста починається серцевий напад.

Іноді до міста злітаються янголи –
крила кольору пробліскових маячків –
і за периметром перекиваються вулиці,
тротуарами крокує заклопотана тітка-весна
у помаранчевій робі працівника
комунальних служб –
латати тріщини й шрами асфальтової шкіри...
Місто похапцем ковтає знеболювальне –
йому не вперше бинтують рани.

Вона була персонажем –
старанно справляла враження
людини всіх культур, всіх країн, всіх світів,
часом писала неохайні, хоча й живі акварелі,
писала про біль та війну, а на тілі не мала

жодного шраму,
підробляла портретами на замовлення –
іноді з неухважності домальовуючи їм крила або
хвости...

А казала, що просто ділить людей
на своїх та чужих.

Щонеділі химерно вдягалася і виходила в місто –
еклектика, кантрі, етно, ампір та вінтаж...
Речі несумісні та, мабуть, крадені –
чужі перешіптувались у неї за спиною,
а вона вдавала, ніби їх не чує...
Хтозна, де вона нашукувала ті речі,
казала своїм, що в секундах, а то й у смітті...
І таке буває у провінційних містечках,
які теж мають право на місцевих божевільних –
це ж не інфекційна хвороба.

А їй подобалося бути такою,
хворіти собою такою,
ловити себе такою в очах своїх та чужих,
і не думати, особливо перед сном,
про те, якою вона є насправді –
під одягом, під нашаруванням
усіх культур та світів,
під своїм карнавальним божевіллям без шрамів,
без крадіжок, без портретів, без акварелей,
без вінтажного ореолу неіснування,
напрацьованого роками,
без душі, обмінаної на право
бути персонажем
вікіпедії.

Жінки, що прийшли з країни розбитих сердець,
були записані в метриках доньками страчених,
дружинами зниклих безвісти,
матерями мертвонароджених.
Вони простували світами-містами до хоспісу,
де ставали бранками онкозалежності,
сестрами суїциду, реагентами небезпеки,
янголами немилосердя.
Працювали в абортаріях і крематоріях
добу через дві – вітали блаженних мертвих,
пахли цигарками, тліном, миртом і ладаном,
звучали вночі як стогони банші
і майже не усміхалися...

У їхніх руках – серпи і лаврові вінки,
їхні босі ноги збиті до крові,
їхні очі виклювані стерв'ятниками,
вони приходять з дощем і приносять з собою
тахікардію нерозділених почуттів,
евтаназію твого й мого взаємного завтра,
дзвінок з того світу після опівночі...

Але ти нізащо їх не впізнаєш сьогодні –
їхні порожні очниці надійно сховані
за дзеркалами сонцезахисних окулярів,
зранені ноги вбрані у чорні мереживні панчохи,
взуті у брендові черевички на високих підборах,
вуста фарбовані на червоне й заклично
розтулені,
запах тліну перебито парфумами Victoria`s
Secret,
а кривавий півмісяць серпа добре маскується
лавровим вінком...
Хочеш такого?

Цей смуток сьогодні кольору хакі,
ця кров сьогодні – медова,
їй личить твоє перманентне мовчання,
котре мироточить у схронах...
А вбрати б її в старосвітську сукню
і випрасувати на ній усі спогади,
а шкіру її полущену і знекровлену
увічнити б на полотні прапора...

Ця ніч сьогодні кольору безсоння,
цей неспокій – кольору маків –
спитати не смію словами, хоч знаками:
Ну, як ти там?
Як ти?

Ми прийшли у цей світ оголеними –
і Ти дав нам одяг.
Ми прийшли безсловесними – і Ти дав нам мову.
Ми спаплюжили мову й подерли одяг –
і Ти скинув на нас Вавилон...

Тож нехай святиться ім'я Твоє
відкритими переломами гірських хребтів,
кровотечами рік – венозними й артеріальними,
мечами воїнів обеззброєних,
зачаттями (не)порочними.
Нехай прийде Царство Твоє,
куди не зазирає проміння сонця – себто у наші
скальповані душі.
Нехай буде воля Твоя, як на небі, так і на землі,
так і під землею – де, ми знаємо, є ще трохи нафти.
Хліб наш щоденний дай нам сьогодні,
доки ми полюємо на відьом і хрестимо дітей.
Й одпусти нам провини наші,
як і ми відпускаємо винуватцям нашим,
перед тим скаравши їх на горло
й відрядивши до Твого суду.

І не введи нас у спокусу
невинною усмішкою дитини,
коли вона топчеться по ворожому прапорі
під схвальні погляди вурдалаків-дорослих.

Але визволи нас від злого –
нехай то буде не наша дитина
і не наш прапор.

І, мабуть, цей світ колись таки зійде на пси
зужитих метафор і незагоєних воєн,
розгризений на парафії, розкroeний на території
її церков та його мечетей.

Ми молимося до нього терактами,
фейковими й документальними фактами,
золотими хрестами, срібним півмісяцем,
цинковими домовинами і суконними саванами,
добре пам'ятаючи дати й слова,
та абстрагувавшись від змісту
її літаній, його хадісів.

Самі собі паломники й окупанти,
учора – герої, сьогодні – колаборанти.
Ідем на ви іудами та пророками,
ідем туди, де зуб за зуб і око за око...
А все священне залишилося десь там,
де розпочався її первородний гріх
і його довічний харам.

В дитинстві вони хотіли помінятися іменами,
утім, батьки сказали – можна тільки ляльками.
Тримай мою Ельзу, а я візьму собі твою Рахіль,
розділимо навпіл радість, розділимо навпіл біль.
І тут би їм подорослішати й розквітнути —
мінятися одягом та чоловіками,
які б ніколи не тримали в руках зброю,
але прийшла ця війна, ти ж знаєш,
розділила ляльок надвоє.

А війни вже давно починаються не через жінок,
Єлена Троянська не повірила б, але нехай –
лялька Ельза поїхала у концтабір,
лялька Рахіль ховається в бомбосховищі...
обидві навчились молитися на ніч.

Обидві навчились не чекати листів,
та що там листів – не чекати спасіння...
Колись вони мріяли про одне на двох – життя,
та світ їм дозволив хіба обмінятися
ляльками ганчір'яними.

ОЛЬГА (ОРИЯНА) ЗАЙЦЕВА народилася 1 вересня 1986 року в Вінниці. Дитячі роки письменниці й журналістки промайнули на Літинщині (село Бірків, що неподалік Вінниці). Вінницька дівоча гімназія ім. Лесі Українки (2000); Літературно-мистецька студія «Мережка» (керівник Тетяна Яковенко, 2000 – 2002); Заочна школа журналістики при Київському укртелерадіоінституті (2001); Мала академія наук України (III місце за підсумком обласного конкурсу науково-дослідних робіт, 2002); Закінчила магістратуру Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського (2007). Працює в галузі науково-популярної радіожурналістики, являючись від 2007 р. автором та ведучою радіопрограми «Родовід» (Вінницьке обласне радіо «Хвиля» ВОДТРК «Вінтера») з 2007 р. Міжрегіональний інститут гештальт-терапії і мистецтва, спеціальність «Психотерапія, гештальт-терапія» (від 2010). У лавах НСПУ із 2012 р. Працює

в галузі науково-популярної радіожурналістики як автор і ведуча радіопрограми «Родовід» (Вінницьке обласне радіо «Хвиля»). Авторка книг поезії: «Край мого дитинства» (2001), «Дош для тебе» (2002), «Білий трамвай» (2011). Вірші опубліковані в альманахах «Подільська пектораль», «17 вересня», «Пробудження» (2004), «Коктебель: зорі над морем — 2005», «Подільське перевесло» (2010), «Експрес «Молодість» (2011), журналі «Вінницький край» (2011), газеті «Літературна Україна» (2011), місцевій періодиці. Лавреатка всеукраїнських літературних конкурсів: «Єднаймося, брати мої» (2000), «Сурми звитяги» (2001), «Свою Україну любіть» (2004). Учасниця Всеукраїнських нарад творчої молоді в Ірпені (2004) та в Коктебелі (2005).

Поезія Ольги Зайцевої – шаманістична, пов'язана з дохристиянськими культами, із найдавнішими українським фольклором та календарними обрядодійствами. Шаманізм – це окрема форма історичної самосвідомості культури, що перетворилася в мистецьку практику. Хоча шаманізм почав домінувати в чоловічій поезії України на рівні сугестивної поезії післяшістдесятників, вісімдесятників, зокрема, Тараса Мельничука, Олега Лишеги, Михайла Григоріва, Івана Малковича, Василя Герасим'юка та ін., первні його, все ж таки, у жіночій творчості. Саме це й відчуває лірична героїня віршів Ольги Оріони Зайцевої (радіше вона – стихійна шаманістка, у порівнянні з інтелектуально-шаманістичною Катериною Девдерою), вона опоетизовує власну шаманотворчість через усвідомлення світу, його форм через експлікацію, якій сприяє розширена й поширена метафоризація: «Проростаю з пісень наяд. / І туманом стаю на початку нового світу...» («Убиваєш мене так багато життів підряд»). Подолянка апелює до опису форм співдії зі світом богів і духів.

Міфологічні, містичні, космологічні яви, а також різноманітні (фаунічні, флористичні) обрядові практики в ліричній інтерпретації Ольги Зайцевої густо перемережані метафізичними смислами, історіософськими ідеями й одкровеннями інтимного характеру, перетворюючись із шаманізму або на її особисту релігію або на вербальну техніку екстазу чи катарсису. Яскравим прикладом є поезія «Обпечеш поцілунком уста», де мотиви змінюються й змішуються, як у калейдоскопі:

Обпечеш поцілунком уста.
 До весни ще верста через зими...
 Тінь конвалій пахуче-густа
 Обійде нереально, незримо.
 Закрадається ніч у вікно,
 Тінь небес насторожено-синя...
 Тінь весни врожаями давно
 Носить в лоні Дажбожого сина.
 Присмерк холодом скроні пече,

І блукає селом тінь колядки,
Тінь Дніпра крізь Україну тече,
Береже давню Русь для нащадків.

Шаманство перетворюється на чаклунство, де духовне «я» має необмежену владу над природою людини, над природою світу і в ній одночасно настільки, що лірична героїня вміє «чути трави руками, варити зілля, що зцілює».

У віршах Ольги Зайцевої промовисто виписаний і тотемістичний світогляд: лірична героїня звертається до образу кішки як до міфічного предка. Гармонія природних форм особливо виявляється в апеляціях до атмосферних явищ, зокрема, до образу дощу, іноді ці апеляції схожі до замовлянь, іноді переплітаються з любовними магічними посланнями:

Я тобі надарую дощів,
Кучерявих, дзвінких, божевільних!
Ще вагаєшся, не зрозумів,
Може, впійманий ти, може, вільний.

Іноді дощ фігурує в іронічно-гедоністичних віршах, де відчутна акцентна позірна гедоністичність («Забула парасольку...»):

...Я ще й сміюсь дощу навздогінці
І людям з парасолькового світу
Збираю в серце сонця промінці,
Якими кожна крапелька зігріта.

Дощ Ольги Зайцевої – це не неоромантичний «По лицю дощ...» Ліни Костенко, не сюрреалістичний «Бабунин дощ» Миколи Вінграновського, а сплав відомих у мистецтві нот як пережитих і, разом із тим, висхідних.

Емпірична самосвідомість ліричної героїні не вільна від сумнівів, знаходиться під владою жаги тіла – це не шаманський дискурс еросу.

Відтак, отримавши досвід спілкування з незбагненою чоловічою самістю, лірична героїня віршів Ольги Зайцевої усвідомлює, що у власній самості не є вищою за природу, що особиста духовність є силою, котра не вивисується над природою – саме тут і межа шаманізму Ольги Зайцевої, після якої починається прохальний дискурс («А ти повір...»):

А ти повір, довір і, врешті-решт, довірся.
Я обережна, я не розгублю
Твоїх думок мрійливо-теплі вірші.

Люблю...

За лінією шаманізму починаються й постмодерні ігри, філологічні витівки, як от у поезії «Дівчинко», що вступає в діалог з однойменною поезією Василя Пастушини, давнього товариша вінничанки й колеги на ниві освіти, мистецтва й журналістики. Умовно витівку можна поділити на дві частини – у першій образ дівчинки розкривається через її інфантильність чи химерність, при цьому «мельхіорова ложка» стає промовистою деталлю, котра позначає ці особливості:

Дівчинко
погляд стомлений
впевнено
сонце в тобі
гасне
дівчинко
мельхіоровою ложкою
їси зацукровані зорі
краплі
що впали
розтираєш пальцем

У другій частині витівки авторка несподівано декларує, що дівчинкою в вірші випадково назвала жінку – себе:

дівчинко
мельхіорова ложка
всесвіту твого
давно потемніла
а ти
вдивляєшся
до запаморочення
хочеш розгледіти
примарну веселку
вигадану
дівчинко
яка ти
в біса
дівчинка
подивись
в паспорт
і йди
мити посуд

Витівково-експериментальною є й поезія «Любов», у якій авторка нанизує, мов на нитку намистини, прикметники й дієприкметники, конструюючи то градацію, то антитезу:

Цілована, та не впокорена,
Приречена, але не програна,
Схожа, лиш не відтворена,
Вільна, та все ж не прогнана.
Ласкава і непередбачена,
Зухвала та щемко-жагуча,
Зрадливо напіврозтрачена,
І все-таки – владно-сліпуча.
Забута і знов спом'янута,
Розбита, та не розпорошена,
Прийшла із віків нев'януча,
Хоча і напівспустошена.
Вивчена, та не розгадана.
Намарена, але значима.

В останніх рядках поезії, де відчувається інтертекст (згадаємо романс Олександра Вертинського: «Ваші пальці пахнуть ладаном»), авторка, в системі координат того ж таки улюбленого шаманізму, сміливо підсумовує:

В долонях, що пахнуть ладаном,
Світу принесла Значення.

ОЛЬГА ЗАЙЦЕВА «ЖОВТИЙ ПТАХ»

Жовтий птах летів над небосхилом.
Жовтим смутком ранок захмелів.
Чом, скажи, ти, душе, попросила
У Всевишнього дощів,
дощів,
дощів?
А вони прийдуть блакитно-сиві,
То лукаві, то якісь чудні,
Може, тихі, може, галасливі,
Та потрібні й дорогі мені.
Заспокоять, пригорнуть у краплі...
За шаленством невгамовних злив

Заховати жовту мрію кваплюсь,
Аби світ її не погасив.
Жовтий птах летів над небосхилом.
Жовтим смутком ранок захмелів.
Дай мені, Всесильний Боже, сили
І дощів,
дощів,
дощів,
дощів...

Подорожній,
коли ти прийдеш у Спа...
а куди, власне, ти йдеш,
подорожній?
поклонитись Святому Місту?
подорожній,
чому хрест у твоїй руці
схожий на меч?
подорожній,
чому вітання на устах твоїх
схоже на погрозу?
подорожній,
чому ти прийшов СЮДИ?
де метелики молитов
квітнуть на деревах
де храми
ловлять ротами вікон
проміння Сакральної Зірки
в ніч перед...
де ріки
витікають з пам'яті Тих Що Були
і впадають в душі Тих Що Будуть
де Сонце було Богом
де Сонце є Богом
де Сонце буде Богом.
Подорожній,
до Святого Міста
в інший бік

Якщо поруч себе страшно мене захочеш,
Якщо стане терпко і тісно там, де душа,
І прядиво слів обернеться раптом в клоччя,
Й коня зажене останній, восьмий пішак...

Свічку світи і молись її теплому тілу
Жадібно й тихо. І знай, що в долинах рік
Дикі русалки змережили білі крила,
В дикому серці тамуючи дикий крик.

Йди говорити з Небом на Лису Гору,
Не взявши до пояса ні долину, ні меч...
Якщо ти мене раптом дико захочеш поруч –
Крила згорну і схилюся тобі до плеча

Утекти б з цих думок в володіння Світлого Місяця
В зорельоті сріблястому, чи, хоча б,
на старенькій мітлі.
Із собою узяти лиш те, що в наплічник поміститься
Й трохи зерен у жменю, щоб Місячній дати ріллі.

Прослизнути тихцем крізь ворота і вітром статися,
Доки не схаменулись на варті доріг сичі.
Там я знову навчуся співати, любити, сміятися,
Хліб пекти у натоплених з ночі печі.

Чути трави руками, варити зілля, що зцілює.
Знати скільки пташки своїм діткам дали імен...
Там дерева мені стануть ніжністю й вірною силою,
Бо немає у світі міцніших од їхніх рамен.

Там ловитиму дощ серед саду дубовою діжкою –
Коси мити, настоявши в ній полину...
А старенька мітла...ні, не буде вона крадіжкою –
Я сусідам її, обіцяю, колись поверну

...а дев'ятого дня
Вона піднялася в небо
хотіла побачити Бога
розказати Йому
про безглуздість земного існування
про те, що той чоловік
не зрозумів Її
і закидав камінням жорстоких слів
а та жінка
замість радити
щоразу розтинала собі Нею груди
як ритуальним серпом
а кров'ю писала вірші
чудна
для цього ж існує веселка
квіти
кулькова ручка зрештою
Вона хотіла попросити в Бога
трішки дива для тих людей
і дев'ятого дня піднялася до неба
а в небі були хмари
а в хмарах сніг що завтра випаде
а над хмарами зорі
а за зорями...
і хто б їй сказав
коли дев'ятого дня
блукала небом
що Вона і є Бог

Вовком завити на повний місяць
Й сутність тотемну свою не ховати
Мавки танцюючи тісто місяць
Хліб обрядовий спечуть до свята

Патока гіркне в чеканні дива
Небо високе і нереальне
В вовчому тілі так дико і дивно
Зорі ковтати несантиментально

Чорна трава забирає кроки
Місячне світло очі з'їдає
В грудях тепер не болітиме доки
Сонце надкусить неба окраєць

Зілля нудке голова важчіє
Мавки тацюють землю гойдають
Кажуть у роті небесного змія
Схований ключ...а до чого не знають

Мільйони криків зберуться в зграї
І кігтями дертимуть Небеса,
Коли алтар твого серця осяє
Альфа Великого Пса.

Вдягаючи гордо вогненну корону,
Побачиш пророчий знак:
Печалі гіркої зоря нейтронна
Пульсує із серцем в такт.

Благатимуть неба твої долоні,
А з погляду в ніч проросте трава...
Не плач. Бо де серце твоє схолоне –
Вибухне наднова.

Пам'ять дерев тут таїться в мохах і в камінні.
Буйні вітри спершу кличуть до танцю траву,
Потім визвучують лонги у рурі каміну,
Потайки в мушлях північного моря живуть.

Де я взялась в цьому наскрізь суворому світі?
Де мої луки – угіддя моїх Богів?
Холодом серце пече мовчазне післяліття.
Хтось мене зве на ім'я до пустих берегів.

Я тут чужинка? Чи зайда з сурмою в правиці?
Руну моєї душі час у мох загорне.
Срібний туман явить деревню,
як сам, таємницю –
Постать Того, Хто поверне мені мене.

Моє життя - пухнаста заметіль,
Наївно біла і така морозна...
Знайти вогонь в єднанні спраглих тіл,
Напевно, можна, тільки ж... несерйозно.

А де ж шукать? на картах? по зірках?
В свідомості, змордованій до краю?
Візьму й зліплю собі сніговика,
Зігрію руки чорно-білим чаєм...

І, може, й справді, зовсім не біда
Врочистий танець снігу невеселий
Й моїх думок непрогнана орда
У заметілі, наче в каруселі...

Я навманя іду на твій вогонь,
Несу з собою гіркоту й надію...

Візьму жаринку з лагідних долонь
І, може, врешті душу відігрію...

Не маю права на пекучий біль,
Не маю права на очей згасання,
Коли життя – банальна самоціль,
В якій немає місця для кохання.

Не маю права на уривки снів,
На серце, повне віри й благодаті,
На армію нещадно сірих днів,
Де ми всього лиш пам'яті солдати.

Нехай горить мого життя свіча
У задзеркаллях сонця воскресання...
Я маю право ставити печать
На чистім аркуші твого мовчання.

По Стрітенню розквітли вікна біло:
Протопчеш стежку до мові хаги –
І на плече тобі бузок зраділий
Обтрусить іній срібно-синюватий.

На небі янгол літопис гортає
При свічці миготливій до світання...
Він відає, він щось важливе знає
Про нас з тобою, про сніги останні.

На Стрітення наплакалися стріхи –
На весну сподіватися зарано...
В твоїх очах така жадана втіха
І на тепло надія несказанна.

ПОТІК СВІДОМОСТІ

Так банально про руки і очі,
Так затерто про пам'ять і біль...
Так заманливо голуб туркоче,
А йому резонує джміль.

Так нескладно по спалених стернях
Прочитати свої сліди...
Так багато каміння і терня,
Так джерельної мало води!

Так нестрашно іти в Нікуди,
Страшно просто Кудись іти...
Все ж – упасти б Комуś на груди,
Звідусіль, від Усіх втекти!...

Гаснуть зорі в небесних вікнах,
Гасять штучні зірки міста...
З нами грається... грає Вічність
За лаштунками. Без вистав.

АНАСТАСІЯ ІСЬКО народилася 22 листопада на зорі незалежності України в селі Конатківці Шаргородського району, зросла в педагогічній родині (мама й бабуся – учителі), здобуває фах видавця, медіаредактора й журналіста (Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича). Учасник літературно-мистецької формації «Інверсія серця», літературно-мистецьких об'єднань імені Василя Стуса (керівник Василь Кобець), «Автограф» (керівник Тетяна Яковенко), солістка народного ансамблю «Калинове намисто», авторка та виконавиця власних пісень. Учасниця мистецьких салонів «Інтермецо» (Вінницький обласний краєзнавчий музей), в Обласному Будинку культури вчителя під керівництвом Тетяни Яковенко, серії міжнародних конференцій «Художня творчість у

контексті проблем її вивчення», дипломантка «Малахітового носорога» (2015), фіналістка міжнародного проекту «Одна маленька свіча» (КНПУ імені М. Драгоманова), резидент поетичних батлів. У 2016 році здобула третю відзнаку міжнародного фестивалю поезії «Підкова Пегаса», перемогу в «Шевченковій весні» (Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського), третю відзнаку Всеукраїнського конкурсу «Сурми звитяг» (2017) під керівництвом Таїсії Галузінської. Учасниця всеукраїнських нарад творчої молоді (Київ - 2016, Одеса - 2017), міжнародного фестивалю «Русалка Дністров» (2017). У лавах НСПУ з 2018 року. Авторка збірки віршів «Калиніти» (2017), видавничий проект якої захистила як кваліфікаційну роботу в Барському гуманітарно-педагогічному коледжі імені Михайла Грушевського під керівництвом Ірини Зелененької. Вірші опубліковані в антологіях, збірниках, альманахах, газетах і часописах («Експрес – «МОЛОДІСТЬ», «І музика, і слово, і сльоза», «Підкова для носорога», «Літературна Україна», «Вінницький край»). Нині Анастасія Ісько працює на ниві журналістики, співпрацює з видавництвами як презентаторка.

Захоплюється народним, академічним та естрадним співом, а також грою на фортепіано, що вельми вплинуло на формування чіткої строфічної будови віршів, на відчуття гармонії їхньої фонетичної організації. Анастасія Ісько – типова представниця неоекспресіоністської фемінної поезії та химерної неоготики, адже її життєвий досвід, переломлений через внутрішні колізії, особистісні трагедії та випробування волі, а також через філософські й культурні набутки Ренесансу, перетворюється в болючий за рівнем сугестії та динамічний за формальною організацією згусток, де присутні відьомство й покута: «Шкода, що неможливо жити / із кулею у голові...», «У попіл – чесні губи. / Вії – туманні, поетичні, чисті». Пише дівчина й медитації з густою метафоризацією, самозаглиблюючись, пізнаючи світ як екзистенцію. Її творча імпреза представлена на сторінках подільських та поліських видань.

Лірична героїня віршів Анастасії Ісько – медіум, відьма, юродива, одержима словом і коханням. Нині, у часі всеєвропейського відродження й перезавантаження України, повернення до традицій Ренесансу є процесом цілком природнім (до тем мистецтва й інквізиції середньовіччя зверталися й вісімдесятники, й дев'яностники). Двотисячники продовжили неоготичну традицію як питомо українську, а не запозичену, адже найпродуктивніші символи й ідеї Відродження були відомими в козацькій Україні, органічно вплелися у світогляд українців і підготували ґрунт для мазепинського бароко. Отже, у віршах подолянки знайдемо протоукраїнський і ренесансний логоцентризм, культ Богородиці та Богородичної символіки, алюзії на біблійні притчі, вибіркоче наслідування старовинних зразків культури: «Відчутний біль, пекельний страх... / Свідомість десь конає в серпні. / Слова молитви на устах». В окремих строфах міститься натяк на високе, лицарське призначення нації і держави. Дівчина поетизує навколо трагічної героїчної ойкумени історичної пам'яті, узявши вектор на всесвітні завдання – осилити фатумний цейтнот і навислий над планетою та над Україною Армагеддон: «Солдатів заховали плити, / свічки скорботні, воскові», «Стіна. Агресія. Кулак. Відняло мову – я німа».

Анастасія Ісько легко переходить у розбудові образних рядів і в наративному зображенні від лицарства до міщанства, від символіки соборів до селянської хати, від кольорових мазків до музикальності: «Небес диво синє, котре десь у скрині / ховає від кулі малих лелечат, / несу Батьківщині та кожній дитині / – зливаються дзвони журливих Карпат». Отже, авторка намагається долучитися до творення словесного мистецтва, що є наскрізно-сакральним, позбавленим натуралізму, синтетичності. Тому вірші сповнені тугою за цілісною, гуманною ренесансною людиною, а культура й саме життя є інтуїтивною спробою спротиву матеріалізму: «Білим по чорному – не навпаки, / бо у світанків немає розлуки», «І, уповільнюючи кроки, / на шії бачитиму рожі...». Поетка помітила, що кампанії у XXI столітті нагадують II Світову війну з її пекельною жорстокістю й нелюдськими випробуваннями, разом із тим, вони далекі від I Світової війни, де ще зберігалися середньовічні європейські традиції: повага до супротивника, своєрідний військовий етикет і естетика: «Серед садочків чудні чорнобривці / вже не цвітуть, бо стоптали в бою». Сучасна поведінка інтервентів – ординська; це безлика тваринна навала: «Темні часи – стоїмо на межі», «...є жертви, є вбивці. / Мучать по-всякому долю свою». І таких заболених рядків у рукописі чимало: «Затоплені танки у чорнім вині / ламають спітнілий, зелений асфальт». «Каліч, вбивай! А не шкода?», «Людина на людину. Грати...». Лірична героїня віршів Анастасії Іської чинить спротив усякому насиллю і у своїй жіночій боротьбі відчуває себе приреченою перед новітньою інквізицією: «Мене засмажать, покладуть на гриль – / от, сьогодні. Хай би навпрямки / знушалася нова доба й війна!».

Ліричною панацеєю для дівчини є спостереження за процесом переоцінки цінностей у власній свідомості, у свідомості земляків. Вона перманентно втілює свої хвилювання у слові – не медитує, а спазматично-риторично вигукує правду про людське «я», про себе, про світову культуру та про безкультур'я на їхньому фоні, переломлюючи все крізь призму особистого, інтимного досвіду: «А ти – мій алкоголь, розрив-трава. / Про тебе не розкаже Лао Цзи», «чи є коханню місце? Тут / воно – як нікотин чи ртуть». Дівчина відтворює не лише почуття, а й історію його розвитку, втрати; тому її кохання схоже до відчуття улюбленої Маріянни Кіяновської: «Любити тебе – неначе іти по цвяхах». Їй близька неоготична муза Юрія Липи, Наталки Білоцерківець, Оксани Пахльовської, Юлії Мусаковської й риторична міць Ліни Костенко. Бог, Україна, родина, кохання, честь – чи не найважливіші концепти у віршах юнки, а самі вірші – спосіб пізнання світу, уяскравлений поєднанням метафори з порівняннями та епітетами: «Із неймовірним сяйвом на зап'ястях, / такими дивними нас Бог створив!», «Ріка підхоплює невчасно. / Ікони дивляться услід». Чи в любовних сугестіях, чи в філософських медитаціях превалюють метафори, метафоричні епітети, порівняння, різні за структурою й за широким спектром відтінків у значеннях. Різноманітні тропи, стилістичні прийоми й фігури синтаксису, якими поетеса радше підсвідомо, аніж зумисно, інкрустує кохання, радість, апокаліпсичний відчай, християнський біль, репрезентують культурну специфіку менталітету нашої нації.

АНАСТАСІЯ ІСЬКО
«ЗА СТРИПОЮ І ЗА ДНІПРОМ...»

ШЕВЧЕНКО, ШКЛЯР, УКРАЇНА

Сердитий вітер завивав.
Зривались голоси не вовчі
Над Україною, у Трощі...
У стосі зір чумацький досвід...
І Молодик збирає сльози,
що залишились від облав.

Ще треті півні не співали,
Ніхто ніде не гомонів...
А скільки із плечей голів
зірвали більшовицькі «зв'язди»?!

Хрипкий візник збирає сльози...
За Стрипою і за Дніпром...
Хорали та прощання...
Кров.

«САДОК ВИШНЕВИЙ КОЛО ХАТИ»:

ПОСТСКРИПТУМ
Тяжіли букви на папері,
мов ті сніги над головою.
Садок одцвів, Свята Вечеря...
Зірки – до сповіді святої.

Ялини туляться до хати,
димар виштовхує тепло.
А мати рада б научати...
Та сонце Сходу запекло...

Якби воно її спалило,
за мить ніхто би й не згадав...
Злетіли воїни двокрилі,
а серед них – її Степан?

Ховала до хустини сльози...
Ламала пальці та хрести...
Давити в землю, ні, не може
всіх тих, кого він не простив.

Колючий сніг скалічив ноги –
солдати до зірок ідуть...
А матері, згадавши Бога,
їх день і ніч вечерять ждуть.

Інфаркти змінили строфи
або розіпнули груди?
На гострих уламках лютий
вкарбовує синь. Епоха
сміється собі крізь зуби.
І чваниться, наче дрохва,
і ріже усіх на дрова...
Що буде, те буде. Грудень
гострів ще недавно цвітом.
Його принесли на цвинтар –
там душі стрічає митар...
І струшує сніг зі світу,
і струшує з гілки строфи,
котрі відгойдали січень.
Не глянувши цвіту в вічі,
ніхто не зітхне нітрохи.

Був день, як день, а ніч – цукута,
до раю й пекла неприкута,
приходила навznak, надвечір.
На шії шаль у стилі печворк.

У повні попелу озера
кидала долі жовті зерна.
Твої ж очиська-океани
мені лишили стигми й рани.

Усе здавалося правічним,
а ми в усьому, знай, комічні.
В омані тлуму, наче сфера,
всміхнувся образ Люцифера...

ЗА ЧИТАННЯМ ОЛЕСЯ ГОНЧАРА
Собор, велично катедральний,
тримається на павутині.
Своєю святістю й понині
вибілює шрамівню рук.
Навколо шаурма, паніні,
гармонь і ряснота кадрили.
У чому ми віками винні?
Довкіль оре понурий плуг...

Не пристановище печальне.
Причастя тихе, хлібно-винне.
Десь херувима голос рине –
не розуміють за вікном...
Ні соловейка, ані крука...
Болюча сповідь білорука...
То революція, то злука...
Прадавні бані – жовте тло.

Як на хресті безгрішне тіло,
рушник видніє помарнілий...
І цвяхи вирвано... Застріло
кадильне небо по кутках.
Чи то на руки взяти стіни
і помолитися уклінно?
А раптом пан Господь зустріне,
а з ним і ті, що в порубах...

КРУТИ

Смута зросла по руті.
Кров'ю залиті Крути.
Зброя життями крутить.
Снігом забились груди.
Мізки схололи. Звуки...
Постріли і розлука.
Біс у ворота стукав –
кидав дітей у пута.

Сьогодні у сивім тумані дерева,
оголеним гіллям чіпляються в серце.
Тому і спокуси немає для Єви,
яка би раптово хотіла усе це
залити смолою і так, щоб навічно;
уста не зімкнувши, лягти в домовину.
Для чого кохати без тями, навіщо?
Коли кровоточить у лімфі провина,
коли у мовчанні твоя кривда-правда.
Занадто багато у репліці змісту.
Віднині ти носиш «Versace» і «Prada».
Гублю наші спогади втретє за містом.
Прощаю осінню беззахисну тугу.
Без мене, напевно, давно би загинув
або полюбив би неліпшу з наруги.
Носи біля серця мою домовину.

ОСВЕНЦІМ

Смерті під музику
бувають різними.
Волосся вузликом –
його відрізали.
Серця – на досліді.
Дріт під напругою.
Благають – доста вже.
Групою другою
тонуть ув'язнені,
сковані кригою.
Душі незв'язані
ледве оклигають.

В оправі нефриту дороги пропащі,
либонь обпікають долоні та п'яти.
Як звір у капкан, ніби звірові в пащу
заходить людина у зону трикляту.
Не дивно, що обрій рожево-багрянний
сховався за сірими пасмами зливи...
Давно заліковує сонечку рани...
Усі, навіть риби, занадто вразливі.
Віночком зі глоду-шипшини обвита!
Не дивно, що світло на милиці плаче.
Чорнобильська зона – отруйна щомиті.
І котиться Прип'яттю хмара, як м'ячик...

ВАСИЛЕВІ СТУСУ

Затишшя – це маленька смерть твоя.
Вінок терновий вився головою
у кожного правдивого, бував...
Душило села пахощами хвої.
На Колимі запахло чебрецем...
Взяли ворони спокій, день погожий.
Поет печально, кам'яним лицем
пророкувати й на століття може.

Пасивний день, одноманітний стиль,
захмарна ніч відштовхує думки.
Мене засмажать, покладуть на гриль –
от, сьогодні. Хай би навпрямки
знущалася нова доба й війна!
О, люди! Потомились ідучи.
А ти – мій алкоголь, розрив-трава.
Про тебе не розкаже Лао Цзи.

33

Пожухлий безтурботний сонях
ніколи не воскресне вже
у змучених малих долонях,
що працею розбиті вщент...

Моє село – моя колиска.
Як свіжий подих вітру,
мов акварелі довга низка,
захована в палітру.
Покрита перлами та росами,
припала до маленьких ніг...
Травиця стелиться покосами.
І квіти, й мед, і перший гріх...
Моє село – пісенна згадка,
дерев зелена, тиха гра,
де небо – як свята лампадка.
Та в місто їхати пора...

Усе страшніше помирати,
виштовхуючи егоїзм –
війна іде, летять дебати,
по серцю лізе вуж-цинізм.
Шкода, що неможливо жити
із кулею у голові...
Солдатів заховали плити,
свічки скорботні, воскові.
Стає болючіше, нестерпно.
Відчутний біль, пекельний страх...
Свідомість десь конає в серпні.
Слова молитви на вустах.
У психіки нема ознак.
Коротші дні, уже зима.
Стіна. Агресія. Кулак.
Відняло мову – я німа.

В заплітці золота мореля
рясніла, ніби жирандоль.
Гляділа, як німотно стелять
над ликами земних тополь
зірки-дівки туман-куделю.
Колючі вила тишу змелють –
і Бог піде спочити в льон...

Рвуться з корінням нечесні думки,
точаться з кров'ю сталеві ножі.
Душі спаковано в тисячні труни.
Темні часи – стоїмо на межі.
Біла палата і білі халати...
Смерть і життя – то шляхи нелегкі.
Хочеться вити, від болю волати.
Вік – як тюрма. Смак поразки терпкий.
Люди – як люди... Є жертви, є вбивці.
Мучать по-всякому долю свою.
Серед садочків чудні чорнобривці
вже не цвітуть, бо потяті в бою.

У дикому полі травиночки голі,
зеленим відтінком утішно горять...
До присмаку солі підсиплю бемолі,
вдихаючи дим чудотворних багать...
Небес диво синє, котре десь у скрині
ховає від кулі малих лелечат,
несу Батьківщині та кожній дитині –
зливаються дзвони журливих Карпат.

Раптова, каторжна зупинка
серед облич німих, байдужих.
Рятує від бездумних вчинків,
рятує від безчесних друзів.
Дає нагоду зрозуміти,
що у житті не все так просто,
що серед нас безгрішні – діти,
всі інші – як сокири, гострі.

Переплітаються тумани,
де сірі очі. Я тону...
Життя, насичене обманом,
ковтає нічку не одну.
Тисячолітні зорі – хворі.
І руки кам'яні. Чомусь...
Несамовитим стане сморід
пустих газетних слів. Здаюсь!
Тисячолітні зорі гаснуть.
Життями встелюється Схід.

Ріка підхоплює невчасно.
Ікони дивляться услід.

Розкраяні шматки подільських вечорів
ховалися за зморшками солдатів молодих.
Світанок різко потьмянів і тисячі човнів
столоченими водами пливли, де вітер стих.
І бідолаху місяця вже потопили рано.
Чи то так небо близько, чи то човни все вище?
І хмари – ніби рвані. І всесвіт – ніби рана.
Ховаймося, рятуймося! Себе ми нищимо.

Цвінуть тюльпани полонені.
Їх пелюстки скорила темінь,
а пахощі земля вбирає.
Щось нівечать пташині зграї.
Он, при дорозі...

Усі дратуються побожно.
Всім на душі стає тривожно,
що ось, не позривали люди,
що муки, смерті їм не буде.
Нестерпно досі...

І ріже сором по живому.
Нема на світі місць одному.
І тіні пуп'янків червоні,
немов у материнському лоні,
як безголосі...

ТЕТЯНА КОНОВАЛЕНКО (25 липня 1984, Вінниця – 8 січня 2018, Вінниця) – українська письменниця, у лавах Національної спілки письменників України з 2013 року. Зростала у сім'ї педагогів, а тому й сама тяглася до дидактичної практики. У 2001 р. закінчила із золотою медаллю загальноосвітню школу I-III ступенів села Котюжан Мурованоктуриловецького району, що на Вінниччині, вступила на філологічний факультет Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Унаслідок захворювання на розсіяний склероз Тетяна Коноваленко, отримавши диплом бакалавра, не продовжувала навчатися далі, а повернулася викладати українську мову та літературу в рідній сільській школі, працювала бібліотекарем. Померла 8 січня 2018 р. у Вінницькій обласній психоневрологічній лікарні імені академіка Ющенка О. І., похована в Котюжанах.

Вірші писала з юнацтва: римована поезія подолянки була оприлюднена в газетах «Наше Придністров'я», «Слово педагога», «Літературна Україна», у часописах «Вінницький край», «Жінка», «Русалка Дністровая». Збірки віршів «Алея життя» (2007), «Ніч білих квітів» (2010), «Невидиме листя» (2012), «Закохана в життя» (2015) засвідчили прихід у літературу рідного краю авторки, котра, як і Леся Українка, в неоромантичній манері, у легких катренах запевнила читача в тому, що попри надсади варто сміятися й жити. Тетяна Коноваленко – лавреатка

Подільської літературно-мистецької премії «Кришталева вишня» (2007) та заохочувальної Міжнародної літературної україно-німецької Премії імені Олеся Гончара (2009) за книгу «Алея життя»; премії імені Михайла Стельмаха журналу «Вінницький край» (2012).

Тетяна Коноваленко – авторка співних інтонацій ніжності, мужності та боротьби за вільне, духовно багате, наповнене мистецьким розвитком життя, що єднає її по духу з Лесею Українкою. Попри важку недугу вона берегла сили на щире й веселе спілкування з колегами, поєднуючи в своєму таланті слухання чужих голосів велике співпереживання й глибоку філософську спостережливість; Лесин настрій «Щоб не плакати, я сміялась» вчувається в багатьох поезіях, зокрема, в «Могла би я впасти...»: «Могла би впасти, та не впала, / могла би плакати – сміюсь, / я волю не на те плекала, / щоб зізнаватись, як боюсь». Інфернальні форми образів, інтонації окремих віршів вражають амплітудністю болю («Криза»):

Співає вітер над полями
тривожну пісню зимову,
а серце проситься до ями,
в якій ховаюсь і живу.
А кожний день своє диктує,
і кожна ніч мені чужа,
і кожну мить душа танцює
по лезу гострого ножа.
Крізь пелену надій розбитих
зорять на мене два світи...
Та я живу. Я буду жити.
Життю від мене не втекти!

У віршах першої збірки багато обраних тем і мотивів – юнацькі захоплення, максималістські вихлюпи емоцій, дитинні спогади, органічно поєднані з відчуттям дорослішання, набуття філологічної вправності. У другій – переплетення мотивів зустрічі моральної зрілості, відчуття випробувань із щасливим минулим.

У ній билосся, і то поза всякою патетикою, серце подільське-рустикальне, разом із тим, гаряче-громадянське. У її строфах нема відверто-революційних настроїв, вона не дала нашій літературі нові жанри, але послідовно утверджувала мудрий стоїцизм, нагадуючи Катерину Білокур, котра жила в Богданівці. Це добре видно, до прикладу, в мініатюрах: «Змагаємось від рання до смерканку, / вдивившись у реалії доби, / щоб вірити і знати наостанку: / немає перемог без боротьби!».

Лірична героїня віршів молодішої подолянки виростає як патріотка з громадянки; жіноче начало проглядає покрізь героїчну риторику або з-між дітливих мотивів, у сумовитій риторичній, в якій вгадується нещасливість. Слово авторки інтерпретує як зброю, наслідуючи Лесю Українку, пишучи риторично-сакральні й молитовно-замовляльні заповіді (вдалою ілюстрацією тут є неонародницька поезія «Народу»):

На щастя, на добро, на сто віків
спрямовуймо все те, що нам дається.
Не стримує країна вояків,
коли так гулко чути поклик серця.
Не зупиняйтесь. На дорозі цій
мільйони доль прояснення чекають.
Знайдемо ми в історії своїй
усе, що до цих пір серця торкає.
Щоби пройти на хвилі перешкод,
поцілувати небо й повторити:
що би не сталось, в мене є народ,
і задля цього всім нам треба жити!

Амплітуда ліричних одкровенень авторки апелює до вершин художньої свідомості сучасників та й до всього народу: «Я тут не мовчала ніколи, / я тут не здавалась біді...» («Листок»); Тетяна Коноваленко прагнула бути почутою, додати дешицю до спільної справи.

Проблему мистця бачила в екзальтації, в утомлюваності від боротьби, доводячи своїм словом, що вона – ніжний натхненник у борні, як колись Маруся Чурай, але не полум'яний сурмач, іронічний юродивець або безстрашний поводитир: «Я тут розтривожила серце, / коли відкривала уста» (Листок). Особистісні сумніви також схожі за настроєністю й риторикою до Лесиних («Катастрофа»):

Не про кохання. Ні, не про кохання...
Занадто сильно вітер знавіснів!
Писатиму про вічні потурання
у мороці сигнальних маяків.

Далі дівчина по-симоненківськи нарікає на людські вади, зокрема, вказує на страх українців перед борнею за свободи; запитує й себе, чи варта талану:

Хто ми такі, уже ніхто не знає,
і пливемо наосліп у п'їтмі,
ми, наче дика полохлива зграя –
усі разом, та все одно – самі.
Кричатиму. А море не почує.
Благатиму. А люди вже не ті...
Не вірте думці, що на нас чатує,
немов одне зосталось у житті:
змиритися і не шукати світла...
Здаватися не хочеться мені.
На небосхилі зіронька розквітла...
Невже погасне, зраджена, на дні?

В любовній ліриці Тетяни Коноваленко переважають філософські вишуки, котрі домінують над пейзажними й інтимними мазками, мінорно-настроєві, що градаційно підсилені від збірки до збірки (через те, що тяжка хвороба прогресувала й не давала можливості реалізувати себе в сім'ї). Любов ліричної героїні – щира, безпосередня, платонічно-безтілесна, за якою прихована перманентна внутрішня боротьба (протистояння особистого і громадянського, яке отінює природа – «Не просто»):

Не все так просто, як здається:
Не просто сніг, не просто сміх,
Не просто завмирання серця,
Не просто посмішка для всіх.
Не все так просто. Я не можу
Відмовитись від простоти!
Так складно: ти на щастя схожий,
Яке ніколи не знайти!

Але з 2014 року, від початку подій на Майдані, Тетяна Коноваленко змінила інтонації, мотиви, тематику – її захопили протистояння на Грушевського в Києві, стихійна й відчайдушна боротьба за свободу волевиявлення нашого європейського народу й, урешті, війна. Про те, наскільки спазматично слабосила дівчина посеред мирної України відчуває війну на східних її теренах, оповідають модерністські маніфести, де багато закликівості, гнівного спау на адресу ворогів. У «Листі» Тетяна Коноваленко висловлюється так, наче це експресивний монолог-експромт без підготовки перед широкою аудиторією: «Я Україні напишу листа», «Якщо любити серцем, то сповна...», «Якщо вже знахабніти, то без міри?!». У масиві творів на тему війни вирізняється поезія «Теракт»:

17 -го липня – день як день,
якби не було на Землі терору;
ця нелюдська, «тваринна», непокора
небесним зойком до цих пір гуде...
Це боїнг був 777,
і сімки стали зовсім нещасливими,
бо влучний постріл по небесній ниві

жахливістю та болем став усім.
Аж 298 душ
так передчасно Небеса узріли!
МН-17. Чорним стало біле.
Спинись, тероре! Світу не поруш!!!
Хто вистрілив?! дозволив?! дав наказ?!
Донецькі землі трупами засіяв?!
Чи терористи, чи сліпа Росія,
чи той, кому ніколи не до нас?!!!...

Є серед віршів присвята «Братові, учаснику АТО» (Присвячується Олегу Лангеру)», де подолянка в прохальних меседжах звиряється воїнові у своїй небайдужості до спільної справи українців – збереження державності: « Ворожим ходам не здавайся. / Ти ж бачив ще гірше колись!» Чи, може, не гірше то було... / Що гірше смертей у брехні?!», «Ти, брате, здіймався і падав, жахливих подій скуштував... / Чи я маю право на раду? Чи тут допоможуть слова...».

У рукописі третьої книги віршів є поезія «Біля пам'ятника», написана ще в 2008 році про подолян, котрі воювали на фронтах II Світової війни; це невеличкий образок, де нема картин війни, де про них не написано, бо авторка заперечує для себе, як і для свого читача, будь-яке насилля (не переповідати – отже, не матеріалізувати):

На свято ветерани йшли,
ступали тихою ходою.
Де стільки мужності взяли,
як сперечалися з бідною?
Вже сиві, мов саме життя,
квітки загиблим оддавали;
як домоглися розбиття
страшної чорної навали?
Не запитаю. Світ заснув,
і снилась істина кривава:
«Дізнатись хочеш про війну?
Спитай у Пам'ятника Слави!»

Мотив реінкарнації несподівано з'являється в ідеї поезії «Життя», де лірична героїня, плачучи за героями, переконливо вірить, що їхні мученицькі душі отримають нове життя, в новому тілі завдяки іншій жінці-матері (ідея переродження, трансформації та нескінченності життя):

Це відходять у безвість солдати
і летять журавлями удаль,
та стоїть над могилою мати,
а із нею одвічна печаль...
Сльози рясно біжать на обличчя
надважким доленосним дощем,
а матуся синів своїх кличе,
преболючий долаючи щем...
Ні. Не всі повернуться солдати...
А лелеки летять і летять...
Лиш у муках народження матимеш!
Інша мати дарує життя...

Пейзажно-філософські замальовки Тетяни Коноваленко – це продовження традицій Лесі Українки («Красо України, Подоля»), де власне пейзаж – засіб контрасту, протиставлення реальному світу, світу речей і споживацтва. Подолянка не подала у віршах розлогих картин розкішної подільської природи, яку надзвичайно любила; є лише певні деталі, мазки, штрихи, влучні образи, підсилені епітетами:

Пішла стежками рідної землі,
та свіжий вітер пригорнув за спину,

горіх старий хилитися покинув –
і посміхнулись яблуньки малі.
Торкнулась ніжно черешневих віт,
садок привітний серцем обійнявши...
Здалось на мить, що ця краса – назавше:
і співи солов'я, і білий цвіт.

Неоромантичні віхи враженневості і лекальна описовість у віршах Тетяни Коноваленко переходять у глибокі жертвовні роздуми, легка, майже трибунна риторика яких – ознака гострого внутрішнього змагання, оформленого внаслідок розлогих поетичних узагальнень. Поезія світлих барв і пригаслих тонів, із фіксованими екзистенційними нотами й влучними деталями, створює в уяві читача образ письменниці з максималістським світоглядом, стоїчність якого не складно явити, але вельми непросто збагнути, наскільки молода авторка любила світ і свого читача, що не вихлюпнула на нього критичну масу свого невербалізованого болю.

ТЕТЯНА КОНОВАЛЕНКО
«ЗОСТАНЕМОСЬ НА МИТЬ САМІ –
БЕЗ КРАПЕЛЬНИЦЬ»

Підступна дружба «братської» країни
шокує нас, неначе літній сніг:
півострів Крим забрати в Україні –
це мовби землю вибити з-під ніг!
Це ніби на все добре – наплювати
та показати людяності брак,
обличчя справжнє хитро заховати
й не помічати, що в тобі не так,
зробити росіян із українців
з пропискою не «Крим», а «Магадан»...
Брехні та віроломності – по вінця
у того, в кого путь не на майдан.
Зібрались чисті серцем на Майдані,
ніхто не вимагає нагород...
Єднаймося, серця неподоланні,
ми разом сильні, ми-таки народ!

ВІЙНА

А на Сході війна гуркоче,
забирає людські життя,
небеса розбиває в клоччя,
ліквідує серцебиття...
Там, на Сході, набої, міни
та холодна рішуча смерть.
І на теренах України
зупинилася круговерть...
Ми за мир! Так було і буде!
Що би ворог там не казав.
За життя помирають люди!
Світле небо в густих сльозах...

НА ОСНОВІ РОМАНУ

Олеся Гончара «Людина і зброя»
Богдан Колосовський не бачив
такого жажіття й у снах:
що рідна країна заплаче,

бо йтиме гібридна війна.
Не просто гібридна – братерська...
Чи знали студенти тоді,
як підлість виходить із серця,
вступаючи місце біді?
Сміливо йдучи на двобої
боролись, у герці неслись!
Позникнуть нацизм,
біль
і зброя!
За все це життя віддали!

ГОЛОС ПРЕДКІВ

Це все колись було. Ламали нас.
Та не зламавши штурхали у спину,
і якби хтось писав іконостас,
там розцвіла би гілочка калини.
Але тоді не чули вже церков,
а хліб святий за грати позмітали,
і правив Жовтий князь, і навіть кров
спинялася, бо хліба не давали.
Ламали нас, обвітрений народ,
і хоч було так страшно і непросто,
та витримали ми без нагород
голодомор за крок від голокосту.

МОЇЙ УКРАЇНІ

Цей день розцвів у сонячній красі,
бо пісня волі окриля безмежність,
із гордістю зібралися усі:
сьогодні ми святкуєм незалежність!
А у мені злилися сміх і плач,
та вже тепер сміятися несила.
О Україно, ти мені пробач!
Пробач, що я тебе не так любила –
не цінувала зорі в небесах,
не одягала зоряне намисто...

Пробач, що ця омріяна краса
для мене не світилась так іскристо,
пліч-о-пліч я не йшла у боротьбі
за щастя тих, кого ти породила,
і серце віддавала не тобі,
і не для тебе я на світі жила.
Пробач мені, рідненька, сміх дзвінкий
у час твоєї справжньої печалі...
Бо він, як мед, – солодкий та гіркий,
гіркий, неначе сльози неопалі.
Пробач мені, що я, твоя донька,
не віддала тобі частинку долі,
не простягала сонце у руках
і не взяла ні краплі твого болю...
Бо, певно, зрозуміла пізно я,
що означає слово Батьківщина.
Вона ж – як хліб, як небо, як ім'я –
така ж прекрасна, вічна і єдина!
Вона ж Свята, як батьківський поріг
й у полі кущ червоної калини.
Є на Землі мереживо доріг,
моя ж дорога – в серці України!
Вона проляже між лісів і вод,
зустріне інші сяючі дороги.
Ми – українці, ми – один народ,
і разом подолаємо тривоги.
Поглянь, Україно, в тихі небеса,
поглянь на золотих полів безмежність...
Блакить і сонце, воля і краса.
Сьогодні ми святкуєм незалежність!

УКРАЇНСЬКА КРАСА

У синьому небі зітхають хмаринки,
у жовтому полі тріпоче роса.
Людино, прошу, зупинись на хвилинку,
поглянь, як цвіте українська краса!
Дрімає калина, знайома до болю,
і горнеться тихо до неньки-землі,
а вітер п'який пригинає тополю
та щebet пташиний несе на крилі.
Волошки сміються до теплого сонця,
дивлюся навколо – співає душа,
хрущі шерхотять у дитячій долоньці,
а потім зникають в густих споришах.
В очах барвінкових – ключі від свободи,
торкнешся до квітки – і все ожива,
одвічна любов б'ється в серці народу,
щиріша за будь-які гарні слова...
Біліє степами печаль журавлина,
верба завмира між джерельних пісень,
як раніше сонце встає Україна,
щоб гідно зустріти прекрасний цей день!

Змінити світ – це місія обранців,
а я прямую до нових висот.

Це так почесно: після диких танців
на верховіття кликати народ.
Чи хтось почує, серцю не відомо.
Чи хтось повірить? Вся душа тремтить...
Я в Україні, я в теплі, я вдома,
яка тривожна і прекрасна мить!
Сміється сонце поміж хмар лапатах,
над рідною землею сіє сни.
Хай ніч лютує, їй нас не зламати.
Ми вільні. Ми чекаємо весни!

КРЕДО

Від Всесвіту нічого не таю,
десь у мені блукають робесп'єри,
із відчаю щасливою стаю:
безвихідь нас підводить до бар'єру,
а я збираю волю звідусіль
і принципи безглузді відпускаю –
якщо забути, що існує біль,
то цілий світ обійми відкриває!

ПРОЩЕННЯ

Прости мені, Боже, що серце не може
забути про те, що для нього негоже.
Прости мені мрії, великі надії
і те, що душа промовчати не вміє.
Прости мені щастя посеред напасті.
Прости, що мій всесвіт не світлої масті.
Прости мені смуток і кожен здобуток,
і сліз невловимих розвінчаний жмуток,
Прости, що сказала так тихо, так мало,
Прости, що чужу безнадію зламала,
не там обірвала, не так покохала,
Прости мені, Боже, що часто вмирала...
Прости мені, Господи, що помилялась,
і Слава Тобі! Бо на ноги піднялась.

ТАЄМНИЦЯ ЩАСТЯ

Б'є у серце доленосний дзвін:
це весна сміється на порозі.
Все на світі вимагає змін,
все минає. Та життя не в змозі
припинити божевільний біг.
От і мусиш битись і страждати,
і збиватись з тисячі доріг,
і жадане щастя відпускати,
щоб колись, пройшовши крізь жалі,
віднайти свою забуту втіху
і крильми торкнутися землі...
Щоб крізь сльози посміхнутись лиху
та сказати: „ Це моє життя,
я сама йому вінок сплітала
із любові, сліз і каяття,
я старалась, бо давно пізнала,
що у щастя дорога ціна,
до зірок ведуть шляхи тернові;

коли вип'єш труднощі до дна,
в них знайдеш краплиночку любові.

ЯНГОЛ

Тривога була дзвоном із сердець,
а п'ять хвилин здавалися роками;
боролися початок і кінець,
до голки доторкаючись руками.
На ліжку – жінка з мукою в очах.
Лікарня часто бачила страждання,
ось тільки невимовний біль і страх
їй незрадливо сиву душу ранять.
Та ось, нарешті, епілог настав,
полегшення і радість у палаті,
і поглядає мучениця та
на чоловіка в білому халаті.

Ви Янгол? – запитала.

Ні. Медбрат.

А де я?

Де ж?

У ямі... Треба світла...

В очах бездонних (як у сто карат)

надія на покращення розквітла.

Та завтра стане соромно. Чому?

За ці слова про Янгола-медбрата?

Якщо не лікарям, то ще кому

на цьому світі янголами стати?

Якщо я сильна... а, напевно ж, сильна,

(бо як іще у Всесвіті живу?)

зірву страждання, наче кропиву,

повстану з болю вільно, неухильно,

і пролепече світ:

«Вона іде...»

Вона уже не може відступити...»

Піду, чужими грозами прошита,

туди, де злива більше не гуде.

ХВОРОБА

Я хворію спекою, вітром і лелекою,
квітами весняними, від кохання п'яними,
сонцем і калиною, і крильми за спиною,
зливами травневими, мудрими деревами.
Вся земля здійсмається, серцем упивається.
Я – для світу бажана, бо життям заражена.

КРИЗА

Співає вітер над полями
тривожну пісню зимову,
а серце проситься до ями,
в якій ховаюсь і живу.

А кожний день своє диктує,
і кожна ніч мені чужа,
і кожна мить душа танцює
по лезу гострого ножа.

Крізь пелену надій розбитих
зорять на мене два світи...

Та я живу. Я буду жити.

Життю від мене не втекти!

ПОВЕРНЕННЯ

Ці колочі слова, удари,
стріли в спину, коли не так;

я для себе шукала кари,

наче збитий в бою літак.

Обійшла вже півміста пішки,

прокрутила життя, як фільм,

і впустила свою усмішку,

за якою ховався біль.

На межі між «було» і «буде»

світлу істину віднайшла:

і образи, і пересуди –

це в душі безпросвітна мла.

Що було – як вантаж безмірний,

з нього мудрості я візьму,

і собі залишаюсь вірна,

розбиваючи цю пільму.

Я ступаю легка, тривожна

у солодку осінню тиш.

Повернутись до себе можна

лиш тоді, як усе простиш.

РОЗМОВА З ЯНГОЛОМ

– Прости мені, що буднями живу,

тебе не бережу, не обіймаю;

моєї волі грізну булаву

хтось ніжно на жоржину обертає.

Мій Янголе, чи справді я комусь

подарувати зможу сни і мрії?

Душею над проблемами здіймусь,

чиєсь життя без сонечка зігрію?

Лунає голос чистий і дзвінкий,

крильми мій Ангел прямо в серце б'ється:

– Ти не вагайся! Всесвіт залюбки

на ширі сподівання відгукнеться.

Устань раненько, Богу помолись,

та, ідучи вперед, не смій здаватись!

Твої бажання збудуться колись.

У мрії головне: не сумніватись.

ЧУТТЯ

Почуття переборе всю логіку світу...

За хвилину до щастя, за мить до весни

можна все пережити, усе зрозуміти,
але, спробуй, стук серця мені поясни.
Коли поруч – струмки і закохані квіти,
коли небо з-під вій, а до ніг – спориші,
можна все пережити, усе зрозуміти.
Тільки як пояснити цвітіння душі?

ПРО ЛЮБОВ

Моя маленька любов
на лоні міста холодного,
моя вразлива любов...
Хай кажуть: вона не модна!
Хай кажуть, я промовчу.
Хай кажуть! А думка б'ється...
На руки візьму свічу
та притулю до серця.
Зав'ється в мені ріка,
краплинами засміється ж –
тривога оця дзвінка
моєю любов'ю зветься.

Не приходь уві сні до мене,
не шукай на душі покров.
Я на все життя полонена
там, де ллється безвинна кров,
Я на все життя щиросердна,
не ховаю свої чуття.
Посадила маленькі зерна
та й збиратиму все життя.
Не приходь, щоб мене згубити...
Сни – пусті. Тільки мрію я,
що прийде ти, щоб розбудити
і почути своє ім'я.

Я люблю тебе так,
як нікого ніколи...
Це чуття підіймає
і мучить мене.
І якщо ти мені
що любов не дозволиш,
розіб'ється весь світ.
А любов – не мине.
Знаю, що не така.
Знаю, що не найкраща,
тільки серце не знає.
Навіщо думки?
Віддає кожну мить.
І не скаже нізачо,
чом цей всесвіт без тебе
порожній такий...

МРІЯ

Ця мрія зародилась у п'ятмі:
що ти прийдеш, візьмеш мене за руку,
і ми зостанемось на мить самі –
без крапельниць. Без болю. А розлуку
поділимо і в душах понесемо
цю гіркоту розбитої любові.
Чому ж отак розхристано живемо?
Не зберігаємо світання кольорові,
не вміємо прожити це життя,
своє життя – і перше, і останнє,
пізнавши все – немає вороття,
що треба берегти тепло, кохання
і навіть краплі теплої дощу,
який торкає серце спередрання...
Далеко ти, та я не відпущу
свою любов. Це вихід мій останній.

ЛЮБЛЮ

Люблю. Щоранку прокидаюсь,
І світ увесь кричить: «Люблю!»
Люблю. Серденько зігриваю,
Розбивши холод без жалю.
Люблю. І мучить, і рятує
Тривожне світле почуття.
Люблю. Сама себе катую.
Люблю! Люблю на все життя...

ПОРЯТУНОК

Так. Я – безсила. Ти мені пробач.
Не знаю, що зробити нам для щастя.
Побігла моя доленька навскач,
забрала всі думки твої смугасті.
Ми – просто тіні, вкрадені у мрій,
та хочеться просити: не здавайся!
Такий вже у людини є покрій,
така вже суть. А ти живи, не гайся.
Життя буває грішним і святим,
та міра визначається не днями.
Не гайся, любий, жити, а за тим
загоїмо всі наші шрами.
І, може, Бог побачить їх тоді,
і, може, зрозуміє, як боліло,
і душу порятує у біді.
А як не душу, то хоча би тіло...

РУСЛАНА МЕЛЬНИЧУК народилася 17 липня 1986 року в Йосипівці Козятинського району Вінницької області, а зростала в селі Городківка Крижопільського району, про яке написала чимало ліричних, із рустикальними мотивами, спогадів. Поетеса – у найглибшому з сенсів; легкі, із народнопісенним ладом, вірші почала писати ще в середній школі. Закінчила педагогічне училище м. Вінниці та філологічний факультет Вінницького педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Нині працює викладачем іноземних мов у рідному педколеджі, де колись закохалася в викладача, котрий після закінчення освітнього марафону став їй вірним чоловіком і люблячим батьком для довгожданого синочка.

Ще в студентські роки Руслана Мельничук стала авторкою кількох збірок віршів. Поетичні видання «Заручена за вітром» (2002), «Валентинка» (2002), «Місце під дощем» (2005) об'єднує ніжне ліричне чуття, любовний легіт в пейзажних тонуваннях у філософських обрамленнях. Красива подолянка стала членом обласного літературно-мистецького об'єднання імені Василя Стуса та Конгресу української інтелігенції Вінниччини, член Національної спілки письменників України з 2010 року. Разом із Віталієм Борецьким Руслана Мельничук стала ведучою проекту-салону «Інтермецо» із питань презентації альманаху «Експрес-«Молодість».

Ніжна, відверта поезія Руслани Мельничук надрукована в багатьох періодичних виданнях, в антологіях та в альманахах: «Літературна Україна», «Ми в дорогу вийшли на світанні...», «Експрес-молодість», «Митці слова Вінниччини». Подолянка стала лавреаткою премії обласного літературно-мистецького об'єднання імені Василя Стуса «Подільська пектораль», щорічного міжнародного конкурсу одного вірша «Малахітовий носоріг» та міжнародного фестивалю поезії «Підкова Пегаса», володаркою другої відзнаки «Барських читань» та ін.

Василь Кобець часто цитує юним поетам на засіданнях «Стусового кола» посеред садиби Михайла Коцюбинського в центрі Вінниці афористичні рядки з любовно-філософської медитації Руслани Мельничук «... двічі народжена, двічі буду вмирати», що справді є прикладом спазматичного сучасного писання, не нарощеного на будь-який оброблений ґрунт, не наліпленого штучно на вже вербалізовані смисли; а природного, вільного та ємкого водночас:

Я народжена двічі –
Для себе й для світу.
Я у серці несу
Розхристаний вітер,
Я в долонях несу
Заплакане небо.
Я народжена двічі –
Для себе й для тебе.
Вже запалені свічі –
Починається свято.
Я народжена двічі –
Двічі буду вмирати.

Саме це дуже гостро відчувається з першої строфи кожного твору, а тому й хочеться цитувати; усе так, ніби в віршах подолянки поселилися ноти словесного космосу Олександра Олеся, Дмитра Павличка, Ліни Костенко, Василя Симоненка й Анни Ахматової.

Протоукраїнська лексика, якою звільна оперує авторка, теж справляє легке й приємне враження, як і пісенна манера, що витікає з ямбів та хорейів, як і апелюючи-займенники, зосібна

особові займенники, котрі створюють вічну корелятивну пару – «я-ти», а також давні символи українського простору й духовної ойкумени:

Ти вечір випив,
Як терпке вино.
Ти розминувся з днем,
Як я з тобою.
Ти з радістю пішов,
А я з журбою,
Та все одно.

Вірші нагадують подільське гаптування – чітке, в конкретних символах і базових кольорах, у пластичних і лінійних формах, дуже експресивні й жіночні, із поєднанням трьох світів – Яви, Нави, Прави:

А слова душать,
А слова рвуться,
А слова творять
Між нами мости,
А слова хочуть
Деревом, кущиком
Спогадом, пам'яттю
Прорости.

І чи не тому, що мислеформи, які лягають на папір, дуже ємкі, контекстуально чіткі, надбагаті чуттєво, лірична героїня перебуває в діалозі з Богом; згадує про молитву, повторює молитву – авторка вимовляє кожний рядок, надаючи спасенного значення кожному акцентові, ставлячи як знак-оберіг над собою і над своїми незбагненими чи необачними й діткливими мріями та поривами:

В кожному слові шукаю Бога,
В кожному слові шукаю молитву.

Відверті вірші подолянки Руслани Мельничук близькі кожному читачеві, не залежно від вікової категорії, і не тому, що лексикально вони прості; справа в тому, що стрижневою в них залишається семантика роду, материнства, пісенності, української вишиванки («Як хочеться сонця і літа...»):

Як хочеться сонця і літа,
Як хочеться просто до мами
У цьому великому світі,
Де Богові зводять храми,
Де велич така мізерна,
Де слову і думці тісно,
Де сміло іде крізь терни
На травах настояна пісня.
У цьому великому світі,
Де так багато малого,
Як хочеться дихати вітром,
Як хочеться слухати Бога.
Вдягнуся в сорочку неба,
Що ти вишивала зірками,

І через світи – до тебе,
Мамо...

РУСЛАНА МЕЛЬНИЧУК
«ТАК ПАХНЕ ЯБЛУКАМИ СВІТ...»

Une histoire d'amour
Кидай пити і курити марихуану,
бо скоро з твоїх віршів піде дим і чад.
Мені без тебе не добре, і не погано.
Мені без тебе ніяк.
І коли я приходжу додому,
ти робиш вигляд, що тверезий.
Кажеш, що любиш мене і хочеш.
Твої шафи дивляться тихо і обережно.
І вішаками виколують очі.
І вірші твої повсюди, як айсберги.
І деякі з них - про мене.
Сідаєш біля ніг моїх,
гладиш пальчики, цілуєш вени.
І мене це розторочує по ниточці,
Мене це ріже на клаптики.
Мені хочеться вовком вити.
І горлицею плакати.
Ти розповідаєш про свої плани,
А мені так тривожно і передчуттєво.
Я люблю усі твої рани.
Усіх твоїх ангелів і демонів.
Ми берем гітару і йдемо у парк.
І стаємо звичайними людьми.
А навколо цілуються закохані пари
І всі вони - ми.
Ти просиш у мене пробачення.
Обережно торкаєшся моєї ноги.
А мені так холодно і лячно,
немов тануть усі айсберги.
І ти поступово танеш і танеш,
у цій вечірній імлі.
І це так непередавано боляче.
Так востаннє.
Найголосніше «Ні!»
І я хочу піти за тобою собачою вірністю,
як завжди.
Та хтось зупиняє мене рукою,
і каже: «Зажди!»

А на ранок небо світле і п'яне,
і заримоване в дим.
Ти сидиш у човні, куриш марихуану,
І махаєш мені крильми...

Що спільне є між нами обома?
Якась душевна чи тілесна змова.
За тебе заплатила я сповна,
і ти за мене сплачуєш уповні.
З утоми сонце сперлось на граблі
й на деревця найгострішу сапу.
Посіяло й у небі, й у мені
любові трохі, а зійшло – багато.

Мене ж не думай, ти мене й не клич.
Залиш отут, самотню, серед лісу.
Вустами сотень сонячних суниць
співатиму тебе, немовби, пісню.
Й зупиниться у небі журавель,
й листи забудуть спраглих адресатів.
І будеш ти, і будеш ти, і ... день,
який по скибці збагнеться роздати.
І буде стільки спогадів у нім,
мов у достиглім кавуні – насіння.
І ти прийдеш у мій самотній дім,
і я тебе збентежено зустрину.
І буде червень бавитись лицем,
шукаючи там радості сум'яття.
Щось є між нами спільне. Може, те,
що ми – листи. Листи – без адресатів.

Знаєш, усе минуше.
Просто іди.
Не розмикаючи рук,
не розмикаючи губ
зі мною.
Гордо і впевнено:
так, як ідуть прибої,
так, як іде орда,
як ідуть любові,
ті, що століттями
на цій землі були.
Просто іди.
Як ішов на війну твій дід.
Так, як відходили в небо
усі найрідніші.
Легко і ніжно,
як рими ідуть у вірші.
Смачно й з любов'ю,
як мама варила обід.
Просто іди.
Але це так не просто,
повір.
Це виривати могутні дерева
з корінням.
Це ж озиратись назад,
на усі покоління.
І відчувати їх рани
на тілі своїм.

А десь далеко
небо цілують птахи.
Коні тривожно пасуться
на вилицях світу.
Знаєш, усе минуше...
Навіть це літо.
Просто ідеш без мене,
а ніби – з...

НЕ
Я тебе ніяк не вивчу.
Та й не треба, та й не треба.
Розуміть потрібно – зорі,
а тебе – лиш відчувати.
Дай мені шматочок сонця,
намасти його на небо.
І разом із сонценебом,
сядемо за стіл у хаті.

Ти мене ніяк не вивчиш:
непокірну і нестримну.
Дівчинку, що володіє
усіма казками світу.
Зробимо рядки на полі
і посіємо в них рими.
А на ранок проростуть:
сонце, небо, вірші, квіти.

Ця історія печальна.
Ми насправді не існуєм.
Є щось вище, важливіше,
краще, більше.
Поки ти життя вивчаєш,
поки ти його малюєш.
Я плету тобі зі слів
светри-вірші.

А коли заходить сонце:
Бог з'являється на небі.
І нам так благословенно –
– як удома!
Він сідає на хмаринку,
дістає з кишені пензлі.
І малює нас разом у альбомі.

Я тебе ніяк не вивчу.
Та й не треба.
Та й
не
треба...

Оця звичка багато думати,
І складати слова у пазли.
І ділити усе на відстані, і на фази.
Добирати до твого кола дотичні фрази.
І прожити заради Любові три життя одразу.
Це чуттєво, чутливо, чудернацько так
Choosy-choosy.
Ми на хвилі морській стоїмо, як дві медузи
Такі ввічливі:
Entschuldigung, sorry, scusi.

А в селі біла хата, і зелений садок біля неї.
Діти тріпають вулицю, як доріжку з обох сторін.

Я не знаю хто ти:
Ромео чи Галілео?
Бог хотів нас склеїти ароматним, вишневим глеєм,
але не зумів.
Бо ця звичка багато думати,
І складати слова у пазли
Прирекла нас прожити
четверте
життя разом

Я якийсь такий увесь в тобі,
Що мені, аж манно і небесно.
Я – як тихі кола на воді,
Не підходь – злякаються
і щезнуть.
Я забутий, зниклий, я ніхто,
Я сьогодні чорний, завтра білий.
Я – напруга, блискавка і ток,
Я – ножі, мечі, гармати,
стріли.
Я тебе вбивати не хотів.
Ну, не плач, не гнівайся, не сердься.
Просто ціливі поміж твоїх слів,
Та чомусь потрапив в саме
серце...

Тихий вечір котиться селом.
Тихий вечір заглядає в вікна.
Сядем на долівку. Вимкнем світло.
Й будем говорити в унісон.
А мені б твоєї простоти.
А мені б позбутись позолоти.
Сядь, моя Любов, мені навпроти
І гори в мені, і говори.
Я ці руки вже чомусь люблю.
Я уже відгукуюсь на голос.
Тихий вечір зрізав срібний колос,
І іде з ним стиха на ріллю.
В нього в глеках мед і молоко,
В нього стиглих яблук повні щоки.
Він такий печальний й самотній,
Як ніхто у світі. Як ніхто.

Грій мене цим вечором простим.
Підкидай в вогонь все більше слів.
Це немов прощатися із тим,
Кого ти ще навіть не зустрів.

Ніжність моя може бути гостріша за ніж,
Йди... не поріжся, йди обережно і тихо.
Я нарізаю тебе, як вчорашній хліб
Ніжністю, словом моїм, ти живи і дихай.
Ніжність моя - це вже майже, як твій портрет,
Ти на стіні, на підлозі, на стелі, на вікнах...
Ім тебе ніжно, наче осінній мед,
Осінь тобою на вересень й жовтень ріжу.

Ти в листопаді. Не озирайся назад.
В тебе ще буде усе красиво і чисто.
Ніжність моя – безмовний осінній сад.
В серці якого згрібаю останнє листя...

І закрити рот,
Щоб не вихлюпнуть твоє ім'я,
Хай блукає воно в лабіринтах гортані і серця.
Я тебе так люблю, наче мати своє дитя.
Я щоранку приймаю тебе натщедушу і серце.
І закрити себе на 109 ключів і замків,
І забути усе, пам'ятати лиш знаки умовні.
Ти мене вже любив, колись, у якомусь житті.
Ти підслухав усе, і підбачив усе для Любові.
На квадрати, на кубики, пазли розкласти тебе,
Щоб ніхто не зумів, щоб нікому було не під силу.
Я тебе так люблю, як колись ти любив мене,
Там, у тому житті, коли я тебе...
не любила.....

... Мені б на краю твоєї долоні,
Сховатись від світу і від самоти.
Чому серед тисяч, мільярдів, мільйонів,
Чому саме ти?....
І знаком питальним припишло і тихо,
Мені б на краю твоєї душі
Не чути, не бачить, не думать, не дихать
Шукати ключі...
Шукати ключі, і розгадувать пазли,
І знати, ти є, і це вже не мине.
Мені б на краю цього вірша, і фрази
Зустріти тебе...

Прикручу сонця лампадку,
Щоб небо не зайнялося.
Залишу тобі на згадку
Осінь.
Та ти не помітиш
Душі під гримом листя.
Розкидає вітер дощу намисто,
І виліпить місто
Людей божевільних,
І нам буде тісно
У власній тіні.
За контури вийдемо і за межі,
І будемо слухати обережно
Уперше
Любов, як останню молитву.
Почнем все спочатку,
зі створення
світу.

Дівчинко, дівчинко, ді....
Не відпускай мої руки.
В серці у нас дві свічі,
В серці у нас дві розлуки.

Там на краю, на межі,
Де ні печалі, ні щастя.
Дівчинко, дівчинко, ді....
Будь моїм Щастям.

Серце, мов грушу розріж,
Лиш не торкайся руками.
Їж його, їж його, їж,
Дівчинко, донечко, мамо...

Дівчинко, тиха, сумна,
Мила, осіння, остання.
Зустріч в нас тільки одна,
Зустріч одна і....Прощання....

Він ніколи не чув її «люблю»,
І ніколи не бачив її крила.
Навіть, коли вона вранці ню
По душі його, як по рані ходила.
І відразу хотілось Криму й Карпат,
І відразу хотілось Франції і Риму,
Але він розумів, що це шах і мат,
Але він відчував, що це постріли в спину.
І не було позначень фініш і старт,
А лише лабіринти думок та ілюзій,
Він хотів обігнати, і знову фальстарт,
Він хотів пояснити, і знову – ми друзі.
А на ранок вона і боліла, й пекла,
А на ранок приймав він і ліки, і трави.
Та приходила знову його Весна,
Й цілувала у руки, у серце, у шрами.
Він програв її в карти, і в доміно,
І здавав в усі можливі ломбарди,
Та вона поверталась, мов у кіно:
то до лінії фінішу, то до лінії старту.
І розводились, зводились їхні мости,
І було якесь відчуття дежавю.
Коли чув він замість її «прости»,
Безкінечне люблю, люблю, люблю....

Хлопчику мій, з тихим обличчям,
З голосом стиглого винограду,
Ти у житті усе уже вивчив
З «Смерчів» і «Градів».
Хочеться так додому, на хутір,
Стіл майструвати, лагодить хату.
Хлопчику мій, волосся-хутро,
З запахом м'яти...

Можна об тебе потертись шокою,
Серцем, душею, голосом, віршем?
Хлопчику мій, юний герою,
Як же так вийшло?
Їдеш додому у сонячне літо,
З присмаком степу і звіробую,
В школі колись вивчатимуть діти
Вбитих війною
Хлопчику мій....

Боже, нащо ти створив його таким ідеальним?
Про нього можна писати мільйони віршів
Подивись на ці руки, очі, на ці....
Зупиняюсь...
Щоб не сказати більше
Я уявляю його священиком
Але не в чорній рясі, а у зеленій
Він читає молитви, п'є Wermut
Стріляє цигарки у прихожан,
Дивиться в підлогу, в стелю,
Але не на мене
Береже від ран...
А як він вибирає одяг,
Боже, як він вибирає одяг
Він його нюхає, гладить, ніжить
Він розбирається в тканинах, текстурах,
моді, в жінках, у віршах.
А коли я втомлююсь його дефірамбити
і геніалити
Він спускається зі свого Олімпу
Знімає рясу
Одягає синю сорочку Roberto Cavalli
І каже: «Ходімо мала,
Вип'ємо кави.
Життя прекрасне!»

А думки про тебе, тягучі, як мед,
Ароматні, як чай із малини і липи
А думки про тебе надважкі, надвеликі,
Надприродні, наддикі
Завари їх і випий
А думок про тебе так багато, що вже
їм немає місця у шухлядах і шафах
Замість слів напишу їх у всіх книжках,
у пустелях, у дюнах, на всіх пісках,
островах, водоспадах...
А думки нахабні все йдуть і йдуть,
І здається весь світ уже дума про тебе,
Бо вони підпирають хребтами Небо,
І на плечах могутніх Сонце несуть.
Це якась лихоманка, серцева ртуть
Нерозділеність тіл, нероз'єднаність долі.
Та думки про тебе згасають поволі
Й поступово думками про мене стають...

Ти мені не судився,
І я тобі теж... не суди...
Ця планета така велика,
що нам аж тісно.
Вчора снилось мені
ти гуляєш в нічному лісі,
і на грудях землі шукаєш мої сліди.
Я тебе віднімаю від себе,
а потім ділю
Та в остачі лишається
стільки гіркої печалі.
І мені так болить,
Ніби нігтями хтось здирає
З мого тіла кору.
Ми такі нездійсненні,
Ми такі неможливі,
Ми не...
Все мине
І залишиться тільки оця планета.
І любити на ній будуть інші
Актори, поети
Ми не...
Ти підходиш до мене,
У руках в тебе гострий ніж
І ти хочеш мене від себе
відкряти
відкрабувати
Я вбираю у серце
твого запаху кожен атом,
Щоби потім стати найскупішим
Скруджем МакДаком
І ніколи й нікому тебе не віддати
більш.
У нас є ця ріка.
І ми в неї вже також є.
Вона ластиться нам до ніг
Найніжнішим звіром.
Ти ведеш мене за собою
І я тобі вірю.
Я тебе додаю до себе, і множу,
Не ділю...
І немає остачі, є тільки оці береги
Ти судився мені
І я тобі теж ... суди...

І коли я міняю платівку у патефоні,
І коли іду на веранду, щоб полити квіти,
Ти ходиш за мною назирці
Немов борониш, від дощу і вітру.
І коли я пірнаю в книги, немов в океани
Ти сидиш навпроти, гортаєш старі альбоми,
І між нами такі цунамі, такі вулкани
Як ніколи до того.
І коли у наш сад приходять вечір,

І так жаско пахнуть рододендрони
 Ти гукаєш мене, немов малечу,
 Що не хоче додому.
 І коли нарешті навантажена віршами,
 Я причалюю до нашого ганку-пристані
 Тебе у мені щоразу більшає,
 Тебе у мені щоразу вищає.
 Це усе що в нас є,
 та для любові досить
 Ця маленька хатинка в чийхось долонях,
 Це небо, що вранці замість сонця
 Вивішує сонях.
 Це літо, що вже повертає на осінь,
 Меланхолійний Вівальді із патефону,
 Ці дні і ночі з бджолиного воску
 І... рододендрони.....

Ти вечір випив,
 Як терпке вино.
 Ти розминувся з днем,
 Як я з тобою.
 Ти з радістю пішов,
 А я з журбою,
 Та все одно.
 Життя достатньо,
 Щоби розлюбити,
 щоб не знайти,
 А тільки загубити.
 Палають свічі,
 Мені б з тобою
 День оцей прожити.
 Мені б тебе, вино і вечір пити,
 А потім – вічність.....

А коли нікого втрачати –
 Це найстрашніше, що може бути.
 Це ніби тишею кричати,
 Це ніби голосом почути.
 Це як молитися без віри,
 Це як пишатися собою.
 Це я люблю тебе без міри,
 А ти – спиною...
 А мені нічого втрачати,
 Лише ці вірші на папері.
 Знов душу кидають за ґрати.
 І зачинені двері...

На планеті, де вічне літо,
 Де немає пустель і пісків,
 Вона любить саджати квіти
 Серед бурі та серед вітрів.
 Вона навіть уже не самотня.
 Серед радості – смуток. Нащо?
 Але інколи, як-от сьогодні,
 Вона хоче простого щастя:

Чоловіка й дітей суцвіття,
 І родини багато-багато,
 Щоби можна нарвати квітів,
 І прийти із ними на свято

Це ще ж треба отак уміти:
 За життя не почути “Мамо”.
 На планеті, де вічне літо,
 Плачуть квіти в саду пелюстками.

Написати щось вічне,
 Запросити у гості тебе,
 Розказати відверто,
 Як я тебе не чекала.
 Запалити свічок
 Осінній гарячий мед,
 Розтопити дзеркала,
 Розказати душі твоїй,
 Як я без неї жила,
 Показати тобі свій палац
 Загадково-прекрасний,
 Не просити у тебе
 Ні холоду ані тепла,
 Просто так дарувати
 Любов'ю написану казку
 Написати щось вічне...

Я не напишу сьогодні вірш.
 То що із того?
 Ще буде завтра,
 Ще буде осінь, а потім зима,
 Ще буде років
 Мільйони, мільярди –
 Часу ще тьма.
 А слова душать,
 А слова рвуться,
 А слова творять
 Між нами мости,
 А слова хочуть
 Деревом, кущиком
 Спогадом, пам'яттю
 Прорости.
 Не розуміють і не прощають
 Новонароджені.
 В світ відпусти.
 З криком із болем
 З грудей вириваю
 Слова-хрести.
 Мовчки несучи на свою Голгофу,
 Мовчки іду у щоденну битву.
 В кожному слові шукаю Бога,
 В кожному слові шукаю молитву.

НА СПАСА
Так пахне яблуками світ,
Немов сьогодні яесь свято.
Мене стрічає рідна хата
На перехресті всіх орбіт.

Печаль осіння за селом,
Дощі несуть на крилах гуси,
І трусить яблука бабуся,
У мій ранковий теплий сон.

Так пахне яблуками світ...

ЮРІЙ СЕГЕДА народився 6 жовтня 1977 року в Вороновиці, що на Вінниччині, відомий в Україні й за її межами поет, прозаїк, гуморист, журналіст. Автор поетичних збірок «Світлі крила» (2004), «Святий Георгій» (2006) та «Вибране з кумедного» (2011). Вірші перекладені європейськими мовами. Дитинство і шкільні роки минули в Тростянці Тиврівського району та в Липовці. Здобув філологічну освіту у Вінницькому педагогічному університеті імені Михайла Коцюбинського (2001), де згодом навчався в аспірантурі та працював на кафедрі української літератури. Із 2005 р. – на журналістській роботі; кореспондент обласного радіо, журналіст газети «Вінниччина». Першим літературним вчителем

був батько, Сегеда Василь Іванович, згодом авторитетами для поета стали майстри: Анатолій Бортняк, Михайло Каменюк, Ніна Гнатюк, Василь Кобець, а також Дмитро Павличко та Анатолій Подолинний, які написали передмови до його збірок. Поезія Юрія Сегеди, за висловлюванням Дмитра Павличка, позначена такою зрілістю й масштабністю мислення, такою свіжою метафоричністю, що її не прив'яжеш ні до Вінниці, ні до молодості.

Індивідуальна манера поета філологічної школи Юрія Сегеди вирізняється публіцистичністю, яскравим неоромантизмом і неонародництвом, надивленими у Василя Симоненка, Дмитра Павличка; вона не проросла в постмодернізм, хоча подекуди набрала постсимволістських ознак. Дві ліричні книги подолянина («Світлі крила», «Святий Георгій») позиціоновані в літературно-критичних розвідках, передмовах та в рецензіях Дмитра Павличка, Анатолія Подолинного, Василя Кобця, Ірини Зелененької, Віталія Борецького, а струнка публіцистична поезія-послання сучасникам «Хотіли випростати спину...», схожа до повстанських пісень, насичена афористично, стала популярною, сказати б, хрестоматійною ще в рік своєї появи. Подібними за емоційно-електричним забарвленням та за змістом є поезія «Доля повсталих – за ґрати...», де автор постає то рупором мас, то філософом-аскетом, то гнівливим борцем і християнином-самарянином: «В день, коли свічі запалять, / Лідер пилато-юдистів / Скаже при всіх урочисто: / - Я його знав особисто!..»; ідейне навантаження й амплітуда пафосу досягають апогею в рядках: «Спаленим буде не кожен, / Це для героя – горіти. / Дивно: в рабів таки можуть / Вільні родитися діти». Згадаємо тут і ранні твори поета-трибуна: «На прапорі чеченським гордо», «Повстанцеві, загиблому в 1955 році», «Дівчині, яку чеченська війна змусила стати снайпером», «Норд-Ост (написано через чотири години після початку)», «До річниці Незалежності».

Вияткове місце в рукописі Юрія Сегеди займають пейзажно-філософські замальовки з мотивами нерозділеного кохання чи спогадів про втрачене: «Чуєш, як пахне вином у саду...», «Вечір волохатий і вологий...»; вони риторично перенаповнені, схожі до елегій: «Бачиш, там тінь у саду ожива? / Чуєш, як глухо без наших мелодій?». Соціальні акорди, про безхатька, для прикладу, звучать у поезії «Там, за стежкою, знов...», де ліричний герой обсервує та б'є на сполох, апелюючи до народної моралі: «Руки-ноги розклав / Між некошених трав. / Може, сон подолав, / Може, Бог покарав...»; окрема поезія-портрет присвячена зустрічі з психічно хворою красунею у міському транспорті та спогадам: «Ми бачились у психлікарні...».

Природа України у віршах Юрія Сегеди гостро сенсорна, олюднена й апокаліпсична, це тло, специфічна чуттєва субстанція, основа людини, українця з надвисокими емоційними регістрами: “Земля смердить від бруду та від крові”, “покотилася планета-горошина по підлозі”, “не бачите, що проліски червоні... / Дальтоніки з червоними очима”. Переживання поета виводять на орбіту кінцевитності страшні відгомони Чорнобиля: “Тріск дозиметра зловісний / — дозу вхопиш за хвилину. / Сірий дім. Стареча пісня / про полин і про калину”. Чимало віршів мають притчевий характер: “Поневоленому птахові”, “Зозуля”, “Світлий кінь проходив небесами”, де фабула — свобода й боротьба. Поезія Юрія Сегеди не має гнітючих емоційних коливань, хоч позначена сумом утрат, відчуттям усеминущості. Їй чужа карнавальність і клаптиковість, поет зрідка оперує іншомовними лексемами. Власне філософська лірика Юрія Сегеди — не шукання аксіом, прагнення істин: «І море, й поле, і життя — убрид», «В кого є звичайні світлі крила, той не помре від чортових ягід».

Ліричний цикл із десяти віршів Юрія Сегеди «Прокинуться гуси...» (за назвою вступного твору), опублікований у журналі «Вінницький край», став свого часу свідченням принципово нового бачення світу з-під пера поета-подолянина. Сюжетна інтимно-пейзажна мініатюра «Прокинуться гуси» про дівчину Мар’яну, що з дня в день виглядає когось із приміської електрички, нагадує Шевченкову героїню з поезії «Маленькій Мар’яні» та, певно, Грінову Ассоль. Поезія має ознаки портретування й панорамності навколо особи; образ дівчини зітканий зі синонімів – «нечесана», «змерзла», «сумна», уплетений в «річковий туман», у «стомлену осінь». Парадоксальна медитація-міф «Все на світі можливо...» неквапливо розповідає про приречене кохання, традиційно, вдаючись до саркастичності: «Все на світі можливо, / І любов їжаків і змії – / В них народяться довгі / І трохи колючі діти...». У модерністських віршах стосунки двох непересічних особистостей часто знаходяться на межі, на лезі, стають абсурдними чи неможливими, переходячи в апокаліпсичні візії загальної приреченості людства на нещасність поза любов’ю, що вже є частиною постмодерністської практики. Фаунічні форми (їжак і змія, їхні колючі діти), карнавальні зелені пси і НЛО – це візії того, що виникає поза волею людини з волі природи, натяк на людську безвольність у ейфорійному прагненні щастя поза зусиллями й природністю. Юрій Сегеда часто торкається драматизму й трагісу хай навіть планетних взаємин у віршах, ще в «Світлих крилах» дійшовши до окровення: «Кожна любов нещасна».

Ліричні героїні власне любовних віршів Юрія Сегеди (їх, певно, найбільше у спадщині поета) – стоїчні, часто мисткині, яскраві фаталістки («Якби ти мала автомата, була б за все мені розплата...») й красуні, схожі на Беатріче («Ти, білява моя Беатріче, покохаєш колись не мене», «Небесні очі кольору ожини...»). Окремі вірші просякнені певною латентністю чи діткливістю й пуританством: «Ти мене розуміла одразу, / Ми так ніжно тримали бар’єр – / Не промовивши зайву фразу, / Не сполохавши те, що є», є й відверто гострі еротичні візії з центрацією невтоленого бажання володіти жінкою: «Та тільки б не дивитись в очі, / Бо видно в них, кого я хочу»; «Бо ми задушимося в обіймах. / Стріляй чи просто серце вийми...». Ліричного героя часто пов’язує з усе новою музою філософське розуміння часового й просторового континумів, а не лише фізичний аспект почуття, що було би банально: «І тепер говорити зі мною / Тільки тиша змогла б, як ти», «Не будь зі мною, просто будь». Чуттєве осердя творчості Юрія Сегеди – нечисленна, проте реліктова у своїй вишуканості родинна поезія, у чому переконують медитативні поезії з ретроспеціями «Святий Георгій», «Коли за вікнами зчорніє вечір...»; ліричному героєві здається, наче він утаємничений у те, що відбувається в Раю, де рогата змія знесла яйце, й на Небі, де живуть предки, переплітаючи думки-спазми про те, «чим смачненьким пригощали / на тому світі мої дід і баба».

ЮРІЙ СЕГЕДА
«ЮДИ ЗРУБАЛИ ОСИКИ, МИЛО СКУПИЛИ ПИЛАТИ»

Велика синя парасоля
З очима росяно-квітчастими
Серед асфальтового поля
Ішла і цокала обчасами.
Довкола все розмито, стерто
І за дощем не чути галасу.
Тендітна тінь під синім тентом
Від сірого життя сховалася.

Брудна вода біжить по бруку –
Так недалеко і до повені.
Через ручай подам їй руку,
Погляну в очі, смутку сповнені.
Взялась за руку не одразу:
– Та я сама... Не треба, дякую.
– Сама – це сумно. Краще разом.
Бо всіх самотніх дощ оплакує.
Ми переступимо потоки,
А руки вже не роз'єднаємо.
Себе питаємо – допоки
Чекати краю хмари маємо?
Ходім шукати синє небо,
Де смуга зливи обірвалася.
Такі глибокі очі в тебе,
Але давно не посміхалися.
Нехай в очах не буде болю,
Ми в неба радості попросимо.
Закриємо, врешті, парасолю
І по траві - ногами босими.

Таке життя... Майдан затих.
Серед живих нема святих...

Хотіли випростати спину.
А в нас украли Україну,
Поклали на рахунки в банки,
Розвішали нові фіранки –
Жовто-блакитні прапори,
Червоні – в скрині, до пори.
Хоча кому яка різниця,
Що там на щоглі майориться?
Новий костюм – старий вертеп,
І був совдеп, і є совдеп.
Хоч прапори здіймай до хмари,
Під саму шию шаровари,
На лобі тризуб намалюй –
А був холуй і є холуй.
Чи двоголового орла
У центрі кожного села
Постав, на радість «господіну»,

І доклюєте Україну.
А ми ж так вірили, наївні,
Що заспівали треті півні,
Що зникла давня чортівня,
Діждали пресвятого дня,
Відродження і різні штучки,
Стояли, взявшись за ручки:
Це ж від Луганська і до Львова
Держава! Воля! Слава! Мова!
Хотіли вилізти з ярма.
А де ж та правда? А нема.
Бо ті, що розпинали Стуса,
Козацькі запустили вуса,
Навчилися українських слів
І записались до хохлів.
А ті, що проклинали Бога,
Сьогодні, підпилявши роги,
Ідуть, ховаючи хвости,
До церкви слинити хрести.
Народу злидні та дірки,
А їм фортуни та зірки.
І з нагробованих грошей
Дають на храм і на музей...
Як і тоді, щодня, щодня –
Брехня, брехня, брехня, брехня.
Хотіли вилізти з ярма.
А де ж та правда? А нема.
Хотіли випростати спину,
А в нас украли Україну.

* * *

Прокинуться гуси
І гучно попросять зерна,
І ти підведешся
І вийдеш на ганок, Мар'яно,
Пшениці посиплеш
І будеш стояти сумна,
І знов тобі стане, як вчора,
Шалено погано.
Хтось тихо покличе,
Й за вербами стихне луна,
І вітер долине
З грудей річкового туману.
Ти вийдеш за хвіртку,
Нечесана, змерзла й сумна,
І слухати будеш,
І будеш чекати, Мар'яно.
Розвидниться трохи,
І хтось помагає з вікна,
І стомлена осінь
Повільно зійде з електрички.
І ти вже, Мар'яно,
Нарешті не будеш сумна,
І ти полетиш,
І покинеш гусей біля річки.

* * *

Все на світі можливо:
НЛО і зелені пси,
Але наша любов –
Неможливе химерне диво.
Все на світі можливо:
І кохання вогню й роси,
І можливе єднання
Каменя і коси...
Неможливо лише, щоб ми
Разом бути могли щасливо.
Все на світі можливо,
І любов їжака та змії –
В них народяться довгі
І трохи колючі діти...
Але нам неможливо
Поєднати життя свої –
Ми з тобою окремо,
І можемо з того радіти.

* * *

Ти не прагла на роль коханки,
Ми звірялися тільки снам
І пили з однієї склянки,
І цього було досить нам.
Ти мене розуміла одразу,
Ми так ніжно тримали бар'єр –
Не промовивши зайву фразу,
Не сполохавши те, що є.
Але нині ти там, за стіною,
У світах висоти й самоти,
І тепер говорити зі мною
Тільки тиша могла б так, як ти.
Ми пили з однієї склянки,
І кохання було зі скла...
Ти не прагла на роль коханки,
Ти зіграти життя могла.

* * *

І будуть між нами стояти
І будуть тебе заступати
Три жінки в житті моєму
Я іноді буду мовчати
Я буду зникати блукати
Крізь темне вікно мого серця
Так сталося – я знав їх раніше
І стали мені за супутниць,
І стали тобі за суперниць
Три жінки в житті навіки:
Свобода моя кохана
Моя нелюбов холодна
І третя котрої не знаю

* * *

Чуєш, як пахне вином у саду,
Пахне травою, для мене – тобою.

Я вже тудою ніколи не йду –
Нащо самому, де ми були двоє?
Чуєш, погасли свічки по кутках.
Ми ще сміялись, як їх запалили...
Небо погасло у наших руках.
Знаєш, забути не вистачить сили.
Чуєш, як мокне й холодне трава?
Чуєш, як мружаться очі холодні?
Бачиш, там тінь у саду ожива?
Чуєш, як глухо без наших мелодій?..
Як затремтіло од вітру вікно,
Як обійняв тебе вперше за плечі,
Як мені досі ще не все одно...
Як я усе це згадав не до речі.

* * *

Вечір волохатий і вологий
Знову тихо з лісу виповзас,
Спати йдуть отарами тривоги,
Змії в кубла, рейки на вокзали...
А слова, що ми недоказали,
Тихо колють, мов голки для йоги.

* * *

Якби ти мала автомата,
Була б за все мені розплата.
Я йду і знаю, в чому винен,
А ти стріляй мені у спину,
А хочеш – просто серце вийми.

Та тільки б не дивитись в очі,
Бо видно в них, кого я хочу.
Та тільки б не дивитись в очі,
Бо ми задушимося в обіймах.
Стріляй чи просто серце вийми...

І за любов була б розплата,
І я зронив би кров солону,
Якби ти мала автомата...
А так – лиш пилочки для нігтів
І пляшечки одеколону.

* * *

Коли за вікнами зчорніє вечір
Прокинеться кіт і погляне в очі
Йому настане час іти
Він знає трохи більше ніж ти
Кудись далеко йде собі щоночі
І каже мовчки не ходи за мною
Як рано стомлений вертається погрітись
То двері відмикай і не бурчи
Не знаєш ти котячу тасмницю
Коли за вікнами чорніє вечір
Він ходить на той світ ловити миші
І рано стомлений вертається погрітись
Сьогодні молока чомусь не хоче

Можливо там зловив мишей багато
А чи смачненьким чимось пригощали
На тому світі мої дід і баба

* * *

Доля повсталих – за грати,
Доля раба – звиродніти.
Дивно: в духовних кастратів
Можуть родитися діти.
Злочин малий і великий
Має діждати відплати.
Юди зрубали осики,
Мило скупили пилати.
Доля героя – вмирати,
Доля імперій – руїна.
Хтось же повинен сказати:
«Встань і обтріпай коліна».
Спаленим буде не кожен,
Це для героя – горіти.
Дивно: в рабів таки можуть
Вільні родитися діти.
Доля народу – це воля,
Доля героя – це пам'ять...
Якось у дружньому колі,
В день, коли свічі запалять,
Лідер пилато-юдистів
Скаже при всіх урочисто:
«Я його знав особисто!...»

ЗОНА

Тріск дозиметра зловісний –
Дозу вхопиш за хвилину.
Сірий дім, стареча пісня
Про полин і про калину.
Виють голосно, по-вовчи,
Хоч набрякли щитовидки.
Крапля крику мозок точить,
Жити боляче і бридко.
Прапорці, дроти, тенета...
Не вовки, а ми в облозі.
Покотилася планета –
Горошина по підлозі.

Я сьогодні не казатиму про біль,
Про безодню не волатиму юрбі,
Моє слово не таке вже й вогняне,
До шеренги не записуйте мене.
Не закличу, на «ура!» не поведу...

Краще яму я копатиму в саду.
Що в ній ляже – чи коріння, чи зерно -
Це сьогодні ще дізнатись не дано.
Хто в ній ляже – друг чи ворог, він чи я –
Бог покаже... Отака історія.

Подай мені руки і кроки зроби в мою душу
Я садом квітучим і полем кудлатим тебе обійму
Я голос незнаной пташки тобі увімкну
між гілками
Я диханням вітру волосся твоє загорну
І місяцем в очі великі глибоко погляну
Шляхами роси і туману тебе проведу
Спинися – я цвітом бузковим тебе поцілую
Два серця сховаємо тут у гнізді перепілки
Як будемо нову рушати окремо на різні вокзали

поки ти будеш картати себе
і писати про трагічну долю
поки ламатимеш обережно
холодні колочі любовні трикутники
поки сотий раз вистигатиме
недопита кава твоїх вагань
старітиме без тебе та, заради котрої
варто зараз одразу й навічно

ПІД ІКОНОЮ ГЕОРГІЯ

Ще зовсім не святий Георгій
З долоні напував лоша.
На кладку вийшла дівка прати –
Білизна біла, мов душа.
Знесла яйце змія рогата
І зачаїлась в комишах.
Змії далеко ще до скону,
Кується спис, лоша росте.
Ще не написано ікону,
Ще все прадавнє і просте.
Всіх налякає ще змія та,
На кров її збіжаться пси.
І буде дівчина сміятись
Крізь сльози: Господи, спаси...
Святий Георгій ще пізнає
Страждання, смерті і хвали.
“А хто це?” – потім запитаю
Я під іконою, малий.

СЕРГІЙ ШКАБАРА народився 1992 року в смт. Понінка, що на Хмельниччині. Закінчив Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, спеціальність «українська мова і література, англійська мови та зарубіжна література». Поет, есеїст, автор літературно-критичних розвідок, лавреат заохочувальної премії видавництва «Смолоскип» (2013, 2014), переможець конкурсів «Книжка від Зебри – 2015» (Харків), «СвітлоFOR» (Рівне, 2014), конкурсу молодіжної непопсової творчості «Перо в серці-2011» (Вінниця), фіналіст Молодої Республіки Поетів (Львів, 2015), гість першої в Україні резиденції для молодих україномовних письменників «Станіславський феномен» (Івано-Франківськ, 2015). Навесні 2015 вийшла перша збірка віршів подолянина «Дихання риби». Живе та працює в Києві, займаючись арт-менеджментом у «Книгарні «Є» та вчителюючи. У 2017 р. здобув відзнаку «Гранослова» – відтак у цьому ж році світ побачило видання «Проміння

всередині флейти».

Своїми літературними вчителями Сергій Шкабара вважає вінницьких поетів Тетяну Яковенко та Віктора Крупку, безперечними взірцями – Сергія Жадана й Олега Лишегу, хоча завжди захоплювався прозою Любка Дереша. Серед українських класиків найбільше тяжіє до модерністської імпрези Івана Франка, з-поміж світових – до Габрієля Гарсія Маркеса. Оскільки особливого натхнення поколінню двотисячників надає музика, то й не дивно, що Сергій Шкабара захоплюється інди та класикою, зосібна тут – Фабриціо Патерліні та Ян Тірсен. Про секрети майстерності розповідає так: «Остання виставка живопису, яку відвідав, – “Неосяжне” Марії Примаченко – навчила мене мати сміливість бути простим і наївним».

У віршопросторі Сергія Шкабари (саме так ми розуміємо його неоекспресіоністське та водночас неоімпресіоністське письмо) багато міських медитативно-сугестивних шкідців, образків, замальовок, де матеріальне, дотикове впливає на внутрішнє, на завузлену тяглість філософії десь із-над і на християнський світогляд-екзистенцію ліричного героя-обсерватора; відтак заковтуємо риму «караван-кран», наче так воно все й буває насправді, втрачаємо контроль над віршопростором й опиняємося в нім, згадуючи Юрка Іздрика, Сергія Жадана, Юрія Андруховича, бачимо янголів і демонів, відчуваємо Бога й Предтечу.

У тотально-локальному, надсадно-фатальному й романтичному водночас віршопросторі «оселяються» й балансують на межі емоції-стани, атмосферні явища та орнітоморфи, топоси й локуси: біль, відчай, утома, агонія, птахи, які ковтають пігулки і цвяхи, ніч у монашому одязі. Усе, що обсервує спраглий відчуттів ліричний герой, нагнітається в рядках заради вербальної завершеності всього, а ще нанизується, мов на нитку, аби підсумувати інтимно-болісно й розпачливо-відверто: «Може, втримаю право тобі бодай іноді снитися».

Найбільшої уваги, на наш погляд, заслуговує постсюрреалістичний пошук Сергія Шкабари, у якому виразно вчуваються нотки віршів Миколи Вінграновського («Бабунин дощ», «У синьому небі я висіяв ліс...») та настрої композиції «Агати Крісті» «Позови мене, небо»; розповідальність, прохальні та спонукальні візії, субметафоричні образи, що транслюють зв'язки мікро й макро, неба й землі, видимого й невидимого вигадливо поєднують й витворюють нову евристику чи постапокаліпсичну неориторику:

Перепиши мене, небо. Зроби з мене джазову пісню.

Бачиш, на шкірі твого повітря виступає волога.

Я вчуся співати. Знаєш, мені не бракує кисню,

лише б подеколи чути щось схоже на шепіт Бога.

Далі ж ліричний герой-візіонерист перевтілюється в того, хто може кожного напоїти вином, опісля – у того, хто відає, знає на рівні пракоріння, використовуючи енергію сонця;

відтак, Сергій Шкабара увиразнюється в уяві допитливого читача як поет-містик, котрий запевняє по-християнськи – «я відчуваю» (це майже кредо, якщо стежити за думкою кожної з римованих строфічних поезій); поет вельми позірно, але не задля бравади, а задля практики відвертості захоплюється пластичним, еkleктично-евристичним пантеїзмом й вихлюпує його в панорамних розмислах, у спостережених і в досліджених зі середини образах-символах, а також у космічних трансляціях і побутових ретранслятах:

Перефарбуй мене, сонце. Додай мені трохи меду.
Я буду втішати спраглих, поїти вином голодних
і виривати з корінням стебел зелені дреди
з-поміж віконних рам, із горла...

СЕРГІЙ ШКАБАРА
«СТИСКАЮЧИ ТЕПЛІ ШЕРШАВІ ДОЛОНІ ПРЕДТЕЧІ»

ПАУЛЮ ЦЕЛАНУ

Щось холодне й красиве, як ніж у воді,
розітне твоє око. Як промінь у камінь,
ти ввійдеш до країни, де сором і тінь
попелястим дощем упадуть між зірками.

Видихаючи музику, не забувай
відділити від темряви світло і голос.
Джерело пересохле, порожній трамвай
попоявляю шепечуть, як зірваний колос:

замовкай. Не потрібно гарячих небес.
Синій гавкіт собачий — і досить. І досить.
Схаменися! Ти сам, як ув'язнений пес,
позираєш на вітер, не впійманий досі.

Але тріскає камінь, і сни ліхтарів,
мов колюча стерня, ніби ікла гієни,
вицвітають і кришаться. Ось ти й зустрів
пурпурову зірницю свою біля Сени.

Стільки листя на дні джерела, а вода
не спішить прибувати. І сухо зіницям.
Затісне твоє тіло. Лиш голос віддай,
і нехай тобі більше нічого не сниться.

А часу немає. Мене в ньому теж нема.
Є тільки світанок пташиний у Божій долоні,
цвітіння каштана, дитина в жіночому лоні,
травневого неба блакитна тонка емаль.

Усе первозданне: берези прозора кров,
стежки понад річкою – все струменіє і лине
і врешті торкається серця гіркого полину.
А далі потрібно ступити останній крок.

Як вітер собі не належить, хоча ім'я
дзвінке й гостролисте має, плину за течією.
Найвища свобода – слово несказане, нічне.
У гирлі латаття – чекає мене сім'я.

* * *

Міста поринають у спокій раніше, ніж ми
знаходимо правильний вхід до цієї п'єтми,
ступивши назустріч примарній дзвінкій
порожнечі.

Пісок осипається з наших облич і бинтів.
Цей дотик свободи ти завжди відчутти хотів,
стискаючи теплі шершаві долоні предтечі.

Птахи супроводжують наш мовчазний караван.
Господь відкриває вологи небесної кран
доволі нечасто, і струмені виснуть над нами,
руйнуючи іноді панцир сухої землі,
торує шлях для світел в цій гарячій імлі,
сплітаючись врешті з долонями і голосами.

Сліди на поверхні пустелі горять уночі.
Ми маємо мапу і всі необхідні ключі,
аби дарувати свободу ув'язненим духам.
Дими наших вогнищ солодкі, і тіні небес
лишають на тілі їх шрами, неначе від лез.
Дими пошматовані. Вперто освячені рухом.

Провалля ховають скелети рибин і човнів.
Звідтіль час до часу лунає пронизливий спів –
примари старих моряків ще здійсмають вітрила
і ділять квапливо увесь награбований крам,
забувши, що вже не потраплять за жодну із брам,
бо разом з водою земля проковтнула і крила.

Відтак ми рушаємо далі, назустріч вогням,
що з'єднують дві площини, не позбавлені плям
(міста і мости, а над ними – світила і хмари).
Ти також ідеш, простягаючи руки вперед,
в густому повітрі побачивши свій силует.
За нами ідуть білі янголи. Чорні примари.

* * *

Напиши мені вранці про те, чиї кроки сміливі
ще відлунують цими кімнатами, повними відчаю.
Так ніхто й не спромігся торкнутись небес
по цій зливі,
пред'являючи хибні та непереконливі свідчення.

Напиши про птахів, що ковтають пігулки і цвяхи,
щоби потім співати під вікнами дивну симфонію.
А коли прийде ніч, довга й чорна, як одяг монахів,
замовкати на кілька годин. Відчувати агонію.

Напиши про зелену траву на асфальті й бетоні,
що пульсує і дихає в такт разом з цим мегаполісом.
Я вже майже погодився з тим, що це небо картонне,
але кожну ілюзію нищити важко і болісно.

Напиши про трамвайні сполучення, колії, тіні,
від яких нагрівається простір, набитий вагонами.
Нереальними тут є, напевно, кордони і стіни –
їх давно було знищено дикими злими циклонами.

Напиши, врешті-решт, щось про себе,
хоча би адресу,
аби мав куди їхати, місце, де зміг би лишитися.
Я уважно читатиму всі повідомлення й пресу –
може, втримаю право тобі бодай іноді снитися.

* * *

Перепиши мене, небо. Зроби з мене джазову пісню.
Бачиш, на шкірі твого повітря виступає волога.
Я вчуся співати. Знаєш, мені не бракує кисню,
лише б подеколи чути щось схоже на шепіт Бога.

Перефарбуй мене, сонце. Додай мені трохи меду.
Я буду втішати спраглих, поїти вином голодних
і виривати з корінням стебел зелені дреди
з-поміж віконних рам, із горла. І не залишу жодних

паростків сумніву. Чуєш, вітре,
дай мені трохи пір'я.
Я піднімусь на найвищий дах,
нічну вавилонську вежу.
Теплі дерева, солодкі плоди, тихі пусті подвір'я.
Я, ледь окрилений, переступлю
всі ці сумнівні межі...

Переспівай мене, дощу, якщо я раптом зникну
в тиші.
Віриш, я завжди любив твій джаз,
неначе сік винограду.
Може, хоча б на асфальті ти щось
для мене напишеш.
Ну і я, в свою чергу, намагатимусь не промовчати.

* * *

а ось і вона проступає у шпарках і вигинах січня
готова приймати дари з дерев'яних дірявих долонь
і кришиться небо в руках деміургів холодне і вічне
і знову по клаптях збирає себе із брудних підвіконь

я навіть не знаю куди ця дорога веде і навіщо
ми ловимо шепіт читаємо знаки на білій землі
міська метушня залишається осторонь
протяги свищуть
між світлом небес і пільмою дерев це загроза петлі

але ми навчилися дихати киснем і слухати воду
ламати крижини палити багаття і бачити сніг
тому це безмежжя снігів не завдасть нам
ніякої шкоди
повільно вростаючи в шкіру ріки кольорами весни

збирай посивілі пророцтва із вікон і темних підвалів
дивися на сонце що світить крізь морок
на наші дахи
малой між деревами власні стежки й загадкові
овали
на місці яких потім з'являться квіти і зникнуть
страхи

і наші долоні потріскані знову відчують на дотик
пульсацію світла у листі і стеблах падіння води
тому сміливіше приймай цю відлигу
неначе наркотик
і просто лети моє лагідне сонце просто лети

* * *

Порцелянові руки у воду, а потім – назовні.
Зеленавий відтінок, мов шовк, огортає миттєво
і примушує очі, що робляться травами повні,
зазирнути туди, де босоніж ходила ще Єва.

Геометрія вулиць, така ж бездоганна, як зламів,
що утворюють лінії наших долонь кольорових,
заведе врешті-решт до старезних костелів і храмів,
звідки каменя шепіт лунає, немов колискова.

Найправдивіші факти – це неба шматки
на підшвах,
які важко вже змити. Хіба приховати під пилом...
Але то ненадовго, бо навіть затримана пошта
коли-небудь приходить.
Тоді прорізаються крила

і стає у пригоді повітря, сухе й невагоме.
Починаєш виправу на захід, аби наздогнати
помаранчеве сонце, яке зігріває вагони,
де ночують солдати й медсестри
в військових халатах.

Небо світиться золотом – ти це також помічаєш,
і на тлі цього вогнища руки твої – мов рослини.
Із землею зв'язок поступово навіки втрачаєш
і обтрусуюєш стопи свої від пилюки і глини.

* * *

І тут вона каже мені: зупинись.
Поглянь, скільки птахів пролітає
під цими мостами.
Ніхто не примусить тебе не дивитися вниз.
Для того й існує ця прірва, що поміж нами.

Навряд чи це світло ще довго буде твоїм.
Пусти його вештатись міста китовим черевом.
Нехай воно вибухне і розлетиться, як грім –
звуками, фарбами вересня, листям під деревом.

Навіть коли ти побачиш камінне дно,
тріщини в ньому засвідчать можливість втечі.
Червоні ягоди червня стануть вином –
тоді вирушай на схід, тримаючись теплих течій.

Доки ти чуєш, як голос освячує ніч,
доки ти хочеш слухати спів сирени,
пальці води не чіпатимуть наших облич,
їм не доступні наші зелені вени.

Словом, мандруй простирадлами рік,
залишаючи слід,
ніби коханець – відбитки своєї любові.
Знаю, що березень гострим промінням
кришитиме лід,
але це варте того, щоб метелики веселкові

з візерунків на склі опинилися в наших містах,
падали разом з дощем на відкриті
пошарпані книги
скверів і площ. Спочивали, як подих,
у нас на вустах,
тріпотіли в листах, ставали серцебиттям відлиги.

Нині холодні потоки повітря скликають птахів –
це задля тебе збираються їхні сполохані зграї.
Треба побути їх тінню – водою між цих берегів,
щоб зрозуміти: насправді ніякої прірви немає.

* * *

Ця осінь наповнена співом сліпих жебраків.
Якісь імена не проявлені виснуть на шворках.
Вогонь завмирає в ліхтарнях
і зимних конфорках.
Тризуби вмерзають у кригу минулих років.

Дими затікають в долоні й волосся дівчат.
Трамвайні вагони заповнені людом і птаством.
Тривкі силуети балконів погрожують впасти,
наклавши на сірий асфальт остаточну печать.

Найглибші сліди залишають підводні човни,
що тромбами в'язнуть в судинах річок і каналів.
Осінні водойми проявлять найменші деталі –
й обличчя води відкриють тріщини.
Знаєш, вони

набагато стійкіші, ніж світло у вікнах і снах.
Це карта війни, це кордони держав та імперій...
Вода під мостом затікає в невидимі двері,
навіки поглинувши чорні важкі небеса.

* * *

не голоси ранкових прибиральниць
не молитви католиків не палець
що ковзає солодким животом
а спів ангелів у вологих кронах
тебе розбудить проведе по скронях
своім легким завітчанним крилом

кульбаби під дощем бузок на сонці
і скалка в оці в крижанім потоці
розтане все як музика вночі
у мокрі небеса вганяють цвяхи
своїх прозорих тіл дрібні комахи
щоб не стихали грозові плачі

візьми до рук це марево тендітне
не прокидайся хай воно розквітне
твоїм волоссям потече крізь ніч
як сік берези по долонях стегнах
як краплі світла по зелених стеблах
нехай засяють тисячі облич

хай спалахнуть під сонцем всі озера
коли одвічні в'язні цих містерій
пройдуть босоніж по траві і склу
і вирвуться за межі декорацій
кривавлять пальці від тяжкої праці
але кричать: лупайте сю скалу!

під вікнами звучить фортепіано
ще прохолодно і занадто рано
розповідати сни творити світ
розплющуй очі споглядай ангелів
вивчай маленькі тріщини на стелі
малой на шибці яблуневий цвіт

* * *

Валуни, валуни великодні, величні вулкани
воскресіння чекають, як рифи морські
скам'янілі.

Прокидаються пагони, тихо вібрують у тілі
березневого дерева, ніби дзьоби пеліканів,
у яких спочивають легкі немовлята Господні.
Ця колиска із музики встелена снігом і мохом.
Перед нею навколішки падають, як перед Богом,

ті, хто йшов по воді і не бачив тремкої безодні.
Не сьогодні з'явилися шрами на стінах і стягах,
та не кожен із них спопелить, розітне,
бо наснитися,
як ховає у складках Христове лице плащаниця,
як спокійно вагітна Марія сидить на бесагах.
Повне небо води. Під водою – комети, світила.
Перестиглі сонця обриваються в руки дівчатам.
Кожен подих землі затуманює ніжне свічадо,
але тиша росте, і ростуть подіржавлені крила.
Зворохоблене світло сочиться
зі шпарок небесних,
і п'ятьма між деревами вже не здається гіркою.
Богородиця тихо танцює, як птах, над рікою
і розказує рибам, що син її скоро воскресне.

* * *

дерева нависли над озером як сталактити
і риби збиваються в зграї їм добре у зграї
я майже зникаю у струнах цього водограю
навчи мене знову ходити
метелики чорні завбільшки з долоню ковтають
цей сонячний пил і проміння прохромлює крила
ти вперше співала ти ніжно до них говорила:
усі потрапляють до раю
так легко ступати на воду іти між човнами
знімати із янголів маски немов плащаниці
і бачити світло яке на долонях іскриться
як шви поміж нашими снами
торкнися мене я прозорий немов павутина
я зітканий з попелу я вже не дихаю майже
ковтай мене Господи я вже готовий ковтай же
я в роті твоєму лиш слина

* * *

Немає такої пісні, яку ти хотів би чути.
Немає такого серця, яке перестало битись.
Під чорним, як море, небом пульсують нові
маршрути,
і ти їх долаєш, наче у тигровій шкурі витязь.
Попереду стільки тиші, яка проникає в тіло,
як краплі дощу під шкіру, як сонце в твої легені.
«Не смій мені навіть снитись, хоч як би тобі
кортіло!», –
гукаєш у порожнечу своїй навісній сирені.
У скелях знаходиш воду, у тріщинах – трохи
світла.
А більше тобі й не треба, самотній безкрилий
пташку.
Поглянь, між сухим камінням троянда твоя
розквітла.
Спочинь біля неї, друже, відкрий цю останню
пляшку.
Нехай осяйні комети прошиють німу пустелю,
нехай це гаряче тіло пригадує сотні звуків.
Твій голос від оксамиту вологим стає,

пастельним,
і дві янголиці ніжно цілують шершаві руки.
Шепочуть тобі: «Вертайся до рідного міста,
хлопче.
Сирена твоя чекає, ти чуєш її мовчання.
Ріка під її будинком назовні пробитись хоче.
Вертайся цієї ж ночі, як пісня її остання».
І ти розумієш: мертвим тобі ще зарано бути.
Цілуєш свою троянду, прямуєш на схід, додому.
Сирена твоя вдихає на повні солодкі груди,
і голос її, мов світло, заповнює всі розломи.

* * *

Ця зима розпочнеться зі згадок про інші зими,
коли ніжних жінок голоси розквітали
в твоїх долонях.
Ти вже навіть почав будувати свій гомінкий
Вавилон,
але глибоко в серці почув короткий наказ: повзи!
Ніби ящірка, ти вислизав поміж брам і мурів,
залишаючи гострі відбитки, як тріщини
в теплих стінах.
І слова клекотіли під горлом
навдивовижу прості,
ніби зіткані з крапель дощу.
Цю пустелю німу
ти всотав по піщинці, лишивши озера й ріки,
заселив їх повільними рибами й черепахами
і навчив тримати у роті шершавий реп'ях
свого імені, яким ти їх першого ж дня нарік.

Проповідує тепер під снігом
своїм мовчазним тваринам,
у руках тримаючи сонце –
зів'ялу вогненну квітку.
Відігрій її власним диханням, і ваші хліби глевкі
стануть тілом прозорим Господнім
цієї сумної пори.
Кам'яне застигле обличчя пустелі засипле манна.
Ти відчуєш її на своїх повіках, плечах, долонях.
А невдовзі на світло проб'ється
перше весняне зело,
і повітря над ним згадає, як тріскає океан.

* * *

Висока, мов трава, гнучка, як тінь туману,
ти переходиш вбхід останні дні зими.
Твої тонкі сліди – вода на порцеляні.
Я буду ними йти. Дозволь, хоча б погляну,
що лишиться від стін холодної тюрми.
Ти чуєш голоси глевкого піднебесся?
Це наш нестримний джаз між хмар перетіка.
Каміння річкове ще пам'ятає весни.
Ступатимеш по нім, коли вже крига скресне –
легка, немовби звук, прозора, як ріка.
Ще сніг на берегах – течі, течі крізь нього,

вбирай порожнє тло, крихке, немов п'ятьма.
У кутиках очей збирається волога.
Тепло в тобі росте, немов долоня Бога
торкнулася зніць, розсіявши туман.
І не злічити стигм на цій холодній плоті,
але твої сліди цілющі, ніби сон.
Росте із них тюльпан, немов глибоко в роті
народжується день і світло переходить
з твоїх червоних вуст у стебла і бутон.
Я обіймаю тінь – тебе у ній немає.
Поглянь, дерева ждуть, щоб ти торкнулась їх.
Тендітна і дзвінка богине цього краю,
давай же, вимовляй слова, які розкрають
зимові небеса. Холодні. Кам'яні.

* * *

Я порожній дощенту. Наповни мене, відлиго.
Під лускою Дніпра лишилося трохи снігу.
Березневе сонце шепоче до риби: дихай,
поглинай з промінням цю першу весняну втіху.
Виривай з корінням сухий очерет, латаття,
порожнини страху заповни своїм мовчанням.
На прозорій тканині неба витким багаттям
проступають пташині рухи.
Веснянка рання
по зеленому горлу наяди тектима ніжно.
Як сліпий мандрівець, я йтиму на звук і запах.
І розступляться води, і голос почую: ріж-но,
як свою долоню, кордони і шви на мапах.
Це не тріщини в тілі землі – це нові легені,
видихаючи кволе тепло у туман і морок,
прокрадаються в риб'ячі сни – голубі, зелені,
як повільна ріка, як тепле прозоре море.

* * *

Боже, ти годуєш мене з руки виноградом.
Не дай мені впасти, як хвиля піску на місто.
Усі соляні стовпи стають мимоволі ґратами,
а я розчинився, Боже. Я випав із цього намиста.
Веди мене узбережжям, зшивай потріскане
горло,
наповни його словами, наповни співом і медом.
Візьми у свої долоні мою розкраяну голову.
Назви мене якомсь, щоб я вже не зміг померти.

* * *

Поміж листя і квітів, опалой хвої й роси
причаїлася музика. Спить в очеретяних стеблах.
Вимовляй ці м'які імена, щоби їм стало тепло.
Дослухайся до тиші – отримаєш те, що просив.
Це в тобі визріває мелодія, мовби зерно,
це Господь натискає всі клапани срібної флейти.
Ти гукаєш до спраглих: «Діряві міхи заклейте
і вливайте туди найкоштовніше біле вино».

Придивися до тріщин у ґрунті, зміїних слідів –
коливається темрява, ніби боїться молитви.
Ти сміливо ступаєш на лезо найтоншої бритви,
а таке відчуття, ніби йдеш по Йорданській воді.
Стільки тиші заховано в складках цієї води,
стільки сонця в блакитних очах
затонулих рибалок.
Видихаєш повітря – і сни міриадами скалок
протиначають тканину ріки, по якій ти ходив.
Очерет прокидається, сонце по стеблах тече,
як проміння всередині флейти, як дихання Бога.
Між двома берегами з'являється світла дорога
і лягає, мов тепла долоня, тобі на плече.

Волокна

I

Важко, мій клене. Знаю, що важко, але
хто зможе втримати небо своїми руками?
Сонце заплуталось поміж твоїми гілками.
Це листопадове сонце занадто мале,

щоб зігрівати в судинах річки сновидінь.
Дай обійму тебе, клене. Ти чуєш мій голос?
Вже незабаром тут стане нестерпно голо,
листя віддасть свою душу срібній воді.

Будеш стояти – самотній, покинутий клен.
Ти вже тепер наслухаєш їх шепіт зрадливий.
Жодного грому цього сезону, жодної зливи.
Сни витікають крізь пори – і робиться клей.

Ти ще побачиш, як в небі зникають птахи.
Потім відчуєш, що сонцю молитись даремно.
Врешті заснеш, як і всі зимові дерева.
Небо відпустиш – і не відчуєш ваги.

II

Рослини під снігом впізнають тебе за ходою,
торкатимеш ніжно їх кволі посічені стебла.
Долоня землі цими днями ще буде твердою,
стискатиме міцно дерев переплетені ребра.

Навмисне забудеш, коли ти до них говорила,
що сонце ховається в кронах і скапує воском.
Обпечену шкіру тримати на вітрі несила,
і ти їм пояснюєш: «Небо насправді не плоске.

Волокна його розбухають від кожного злету,
від кожного доторку, погляду, гріхопадіння.
І янголи змотують ваші тіла, мов касету,
коли ви нарешті вростаєте в мертве каміння».

І темрява вмить спалахне візерунком зеленим,
і голос рікою із вуст скам'янілих тектима.
Вологе оранжове сонце над стомленим кленом,
як сік, розлілється на змучену спрагою зиму.

ЮРКО ЮРЧАК народився 22 квітня 1990 року в селі Носківці Жмеринського району Вінницької області. У 2013 році став випускником Інституту філології й журналістики Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського за спеціальністю «українська мова і література, англійська мова». Поет, публіцист, критик, модератор літературно-мистецьких акцій і презентацій, бібліотекар. Вірші друкуються в університетській газеті, у періодиці краю, зокрема, в «Вінницькій газеті», у журналі «Вінницький край», в альманасі «Експрес-Молодість» та в серії видань «З-над Бугу й Дністра». Особливим пієтетом надішені взаємини з Тетяною Яковенко (свого часу молодик відвідував університетську студію «Вітрила»), із Русланою Мельничук та з Катериною Девдерою. З «Інверсією серця» його пов'язали гуманітарні й педагогічні конференції на

Східному Поділлі, а також «Барські читання», а ще – міжнародні фестивалі «Малахітовий носоріг» (2011, 2012, 2013), «Підкова Пегаса» (2012, 2013, 2014), «Живий вогонь» (2013, 2015), проект «Русалка Дністровая» (2014), наради творчої молоді та літературні п'ятниці на теренах музею-садиби Михайла Коцюбинського, літературно-мистецькі об'єднання імені Василя Стуса (керівник Василь Кобець) та «Автограф» (керівник Тетяна Яковенко), мистецькі салони «Інтермецо» (Вінницький обласний краєзнавчий музей), «І музика, і слово, і сльоза...» (Вінницький обласний Будинок культури вчителя), регіональний конкурс громадянської поезії «За майданом майдан» (Вінниця, 2014), який ініціював поет. У 2016 р. вийшла друком збірка віршів «Симетрія слова» (із передмовою Тетяни Яковенко), із непретензійним оформленням (сторінки заліплені павутиновими картинками сумнівного авторства); у 2017 р. поет отримав за цю збірку премію «Кришталева вишня».

Фах учителя-філолога вельми вплинув на формування мистецьких смаків, на тематичну палітру віршів, де переважають невеликі за обсягом любовні одкровення, а також на образно-символічну канву струнких і легких катренів, у яких відчувається музика. Автор наполегливо працює з лексикою, використовуючи власне українську, не зловживаючи запозиченнями, дбайливо і смаковито ставиться до асонансів, до епітетів на позначення емоційних станів, амплітудних характеристик (але не колористичних), до процесуальної метафори. Елегії, думки, ліричні портрети, медитації – ось що складає основу жанрової палітри рукопису Юрія Юрчака. Цікаво, що навіть у любовних віршах на рівні мотивів і образів зринають ті, що є вельми болючими для кожного українця, – Чорнобиль, Скнулів, війна: «Ти ще будеш мені боліти, / як солдату болить війна», «Ти ще будеш мені боліти, / як Чорнобиль вдові болить», «Ти ще будеш мені боліти, / наче Скнулів болить мені». У версифікаціях знаходимо алюзії на вірші Ліни Костенко, Василя Симоненка, Юрка Іздрика, Едуарда Асадова (філософські твори саме цих поетів є натхненням для подолянина). Іноді серед ніжних любовних послань звучать іронічні ноти: «Я віддав би сливку і грушку, / лиш би ти була біля мене. / І шептав би, шептав на вушко, / що вони все одно зелені». Приємним є вміння Юрія Юрчака риторично кристалізувати думку в межах однострофної поезії-застереження, де любовні мотиви переплітаються з мотивом екології душі: «Хлопче, не лізь до храму! / Зодчий для неї звів. / Шкода, забракне слів / десь на межі, на зламі».

Чимало віршів у доробку поета на героїчну, патріотично-філософську та на громадянсько-політичну теми (історіософія тут відсутня, націософія простежується на рівні мотивів і натяків) – Юрієві Юрчакові підкреслено не байдужа доля України. Ліричний герой таких творів – молодий патріот-мислитель, спостерігач подій Революції Гідності. Смолоскипні долі героїв Небесної Сотні настільки вразили поета, що з-під пера з'явилася хрестоматійна поезія «Майданом пливають човни», котра від першого й до останнього слова тримає читача у великій напрузі над описом героїчної тризни посеред зимового Майдану як сакралізованої ініціації, де в традиціях лицарських портретів транслюється образ новітнього

козака, котрий по смерті прощається з коханою з човна-труни: «А човен розправив крила / і вже не пливе – летить, / туди, де чекає мила, / до любої хоч на мить». Межової експресії автор досягає в монолозі майданівця-козака (називає юнака козаком задля підкреслення його відчайдушності в одержимості вистояти з дерев'яним щитом супроти куль снайперів). Рідкістю в ліричному плетиві віршів є пейзажні: власне, поет пише пейзажно-філософські твори, вдаючись до Езопової мови. У двострофній мініатюрі «Дерева ідуть на прощу» в образах дерев зображено воїнів (за формою алегорії це нагадує картину Віктора Зарецького «Дерева (витоки мистецтва)» – у такому протоукраїнському символотворенні й бачиться майбутня поетична сильвета Юрія Юрчака.

ЮРКО ЮРЧАК
«ДЕРЕВА ІДУТЬ – І ГИНУТЬ...»

Хлопче, не лізь до храму!
Зодчий для неї звів.
Шкода, забракне слів
десь на межі, на зламі.

Дерева ідуть на прощу.
У вірі своїй стоїчні
лишають славетні площі, –
на Сході стрічають вічність.

Дерева зривають спини,
і рвуться серця на мінах.
Дерева ідуть – і гинуть,
не падають на коліна.

Ваш майже дитячий сміх
сміється мені щоночі.
Я, певно, би так не зміг:
сміятись, коли не хочеш.
Сміятись крізь біль і сльози,
закреслити все найгірше,
щоб навіть життєва проза
писалася білим віршем.

Знаєте що, дівчата, –
не виростаєте стрімко,
бо навіть якщо почата,
то не означає – Жінка.

Я голодний до Ваших віршів,
а ще більше – до Ваших губ.
Заворожений душолюб,
а можливо, я навіть гірший.
А можливо, я навіть ліпший,
просто якось усе не в лад.
Начитався чужих балад, –
я голодний до Ваших віршів.

Майданом пливають човни.
В човнах невимовно тісно.
Своєї землі сини
не чують останню пісню.

Твердим барабаним боєм
grimіли серця сьогодні.
Козак молодий не встояв –
постригся в Небесну сотню.

Козак молодий, а дужий,
таких обира війна.
Куди ж ти, полеглий друже,
свого спрямував човна?

А човен розправив крила
і вже не пливе – летить,
туди, де чекає мила,
до любої хоч на мить.

Хоча б на коротке слово:
-Прости. Прощавай. Не сердься,
що так у бою раптово
спинилось козацьке серце.

Майданом пливають човни.
В човнах невимовно тісно.
Своєї землі сини
не чують останню пісню.

Ти вже була, я точно знаю,
десь у минулому житті.
Але чому тепер кохаю?
Чому я не кохав тоді?
Ти вже була, я пам'ятаю
твое волосся і вуста.
І наче знову розгортаю

того єдиного листа.
 Ти вже була. Десь там, колись...
 Але чому ми розминулись?
 А я про зустрічі молив...
 Та, зрештою, усе забулось.
 Усе забулося. Обміліло
 самотнє в полі джерело.
 Але чомусь не відболіло, –
 на серці знову запекло.

До забутих тобою ліній
 призбиралося кілька шрамів.
 Вже на скронях біліє іній.
 Пережито вже кілька зламів.
 Пережито і перемучено.
 Перешито чомусь тобою.
 Переказано – перекручено.
 ... в барабані нема набою.

Ви до болю чиясь, до болю.
 Ви така неймовірна пані.
 Ваші лінії, риси, грані
 я б вивчав у безлюднім полі,

де за руки ми, чисті й босі,
 де позаду всі круговерті,
 де мене Ви своїм волоссям
 залоскочете аж до смерті.

Бачити Вас – найсолідша спокуса.
 Марити Вами – усе, що дано.
 Ваші слова – то зміїні укуси.
 Ваші вуста – найп'янкіше вино.

Саме Вуста, не розчулені губи.
 Янгол і демон у Ваших очах.
 Битимусь вічно за Вас на мечях.
 Ви – моя зваба і згуба.

Твої сумні прощальні руки
 мені стривожили чоло.
 Усе було, було, було, –
 на всьому підписи розлуки.

Така наука нелюбові,
 її сумні акорди-звуки...
 Такі гіркі, такі зимові...
 Таки наука.

Дайте, у вірші втечу, як у жито,
 сірий торуючи будень.
 Лиш народився – не хочеться жити.
 Жаль-бо, на вулиці грудень.

Дайте, у вірші втечу, як у весни,
 свідком художніх освідчень.
 Крига-веснівка над річкою скресне.
 Шкода, на вулиці січень.

Дайте, у вірші втечу, як у поле,
 де лиш туманами скутий,
 Дощ проспівав проникливе соло.
 Сумно, на вулиці лютий.

Ти шукала мене. Шукала...
 А знайшла, – залишила тишу.
 Ошукай мене! Ошукала...
 Тільки шепіт уста колише.

Це місто, як сотні приречених міст,
 де містика містом блукає.
 Це місто, що сенс загубило і зміст,
 а вулиці кличуть, гукають.
 Це місто, як привид. Це місце, як тінь.
 Тут вина і сльози лилися.
 Це місто пророків, сумних сновидінь,
 які відгули, та збулися.

Я з вікна викидаю думки та зітхання,
 чекання-вагання – також у вікно.
 І никне в кишені останнє кохання.
 Зчорніле вікно закриваю сукном

Писані долею ніжні акорди
 ми відіграли належно і чисто.
 Ми поклонились усім урочисто,
 а розійшлися ми нарізно й гордо.

Дозвольте любити старому поету –
 він голос і галас епохи.
 Нехай проминають сумні силуети,
 нехай не минають Солохи.

Доторкнутись до неба –
промовчати молитву.
Якщо миру не треба,
я готовий до битви.

Наша гавань – моя столиця.
Іншу пристань мені прости.
Хай чужі проминають лица,
рідна хай не минешся Ти.

Перейти рубікон, і майбутнє – на кону,
хоч і так уже все на кону.
І якщо незаконний Господній Закон,
натягти тятиву, як струну.
Перейти помежів'я, здолавши межу,
і молити, молитися Богу:
«Я вірую, Боже, і я бережу
Тобою відкриту дорогу.
Я вірую, Боже, і знаю ціну
і думки, і слова, і діла.
Коли моя віра уже на кону,
я зможу поставити тіло».

НАТАЛІЯ БЕСПАЛЬКО – молода поетка, прозаїк, публіцист, народилася 20 квітня 1995 року в селі Слобода Межирівська, що поблизу Жмеринки. За освітою учитель початкових класів (закінчила Барський гуманітарно-педагогічний коледж імені Михайла Грушевського). Із 2014 року студіювала іноземні мови в Вінницькому державному педагогічному університеті імені Михайла Коцюбинського. Учасниця літературно-мистецької формації «Інверсія серця» (керівник Ірина Зелененька), літературно-мистецьких об'єднань імені Василя Стуса (керівник Василь Кобець) та «Автограф» (керівник Тетяна Яковенко). Лауреат міжнародних фестивалів «Малахітовий носоріг» (2011, 2012), фестивалю-кочівника «Сила вітру» (Донецьк-Вінниця, 2011), регіонального конкурсу громадянської поезії «За майданом майдан» (Вінниця, 2014), щорічних «Барських читань» (Бар Подільський), мистецьких салонів «Інтермецо»

(Вінницький обласний краєзнавчий музей), «І музика, і слово, і сльоза...» (Вінницький обласний Будинок культури вчителя). Активна доповідачка багатьох всеукраїнських науково-практичних конференцій з проблем освіти та філології, а також мистецьких нарад, круглих столів, модераторка літературно-мистецьких презентацій. Дискутувала у відкритих мікрофонах, у прямих етерах радіо й телебачення на мистецькі теми, зокрема в телепрограмі-дискусії за життям і творчістю Лесі Українки. Художні твори та наукові розвідки молодої філологині з проблем на стику педагогіки, психології, української літератури та методики викладання англійської словесності надруковані у міжвузівських збірниках, в антологіях та в альманахах, у часописах та в газетах.

Ліричні думки Наталії Беспалько – від землі, бо дівчина зросла на лоні природи, знає всіляку важку роботу – і в хаті, і біля городини, і коло худоби; хоча помічаємо серед символістських медитацій та неоромантичних нарацій вихлюпи необарокової пишності, імпресіоністичні мазки та експресіоністські штрихи. Пейзажі-замальовки рідної сторони та проникливі роздуми, болісні філософські послання та ретроспекції, історичні батальні вірші й реконструювання подій, вірші з ремінісценціями, алюзії на відомі сюжети й образи (тут і Костенкова Маруся Чурай, мов чесна, пісенна Україна, зраджена боягузливим Грицем, тут і Грінова мрійлива-фантазійна Ассоль, котра не боїться чекати), а також сонети й катрени – вельми багата палітра, у якій дівчина себе почуває досить вільно. Про кохання Наталія Беспалько пише буремно, стихійно; її лірична героїня – жінка-боєць, яка може «кипіти пристрасно Атілли»; у почуттях багато неvistояного, того, що авторка й сама в собі не розуміє, а тому й довіряє читачеві. Найвиразніше талант дівчини виявляє себе в

громадянській, національно-патріотичній поезії, у котрій схожа на ментора (вдається до плумачень, повчань, осянянь майже так само, як свого часу вдавалася Ліна Костенко).

Наталія Беспалько – інтелектуал, про що позірно свідчить лексика художніх творів, за якими вже можна укласти тропеїчний словник. Заслужують на схвалення, сказати б, діткливі конотації й демінутиви. Найчастотнішими, розкішними є поширені означення із прикметниками різних форм, що, нашаровуючись, переходять у метафоричні епітети; дуже часто нове означення юнка створює за допомогою процесу переходу прикметника з відносного у якісний – і навпаки. Іноді зіткнення й послідовність смислів і думок важко зрозуміти через надмірне нашарування ознак або ж образів-символів, розбудованих на метафорі родового відмінка. Захоплюється авторка й процесуальною метафорою, гіперболізацією миттєвих вражень; відтак лірична героїня її віршів – вдячний Богові й допитливий спостерігач. Проте настрої римованих творів змінний – від найліричніших мінорних нот до несподіваного рефлексивного гніву, оформленого в риторичних питаннях та в категоричних окликах. Не випадково дівчину найбільше надихають саме інтелектуальні поети-генії ХХ століття: історіософський Євген Маланюк, спазматичний Василь Стус та космічний Микола Вінграновський. Вона чудово відчуває мелос вірша, не губиться в заданому з першого рядка строфічному малюнку (у віршованому розмірі та в кількості стоп). Спазмом підхоплених традицій є поезія-візія сучасної України, охопленої на сході війною: «Земля наша зраджена спекою енеоліту...».

Молода поетка не боїться бути послідовною у своїй модерністській манері писання. Не завдає читачеві клопоту з амплітудними стрибками з епатажу в потік свідомості, адже її цікавить пластика образів, їхня колористика, форма, якість, сенсуальність, а також еkleктика. А ще вона майстерно творить власні міфи на ґрунті старозавітних розповідей про життя Адама і Єви, про священний Грааль, захоплюючись жертвою Марії Магдалини, а також являючи українську криваво-червону калину як фатальну й сакральну реалізацію пролітої на смерть козацької крові (героїка з застереженнями майбутнім поколінням вдається поетесі чи не найкраще). Подолянка загартувала свою музу поетичними перегами, змаганнями в дуелях, імпровізаціями; її прозові й поетичні твори побачили світ у журналах «Вінницький край», «Українське слово й сучасність», в альманасі «Експрес-Молодість», у «Вінницькій газеті», у серії «З-над Бугу й Дністра» та ін.

НАТАЛІЯ БЕСПАЛЬКО «ЩЕ НЕ ВСІ НІГОЯНИ!»

Земля наша зраджена
спекою енеоліту,
мечами стрімчастими,
галькою битих степів.
Бо ти, Амазоніє, все ще
для світу – магнітом;
а чи не від цього
останній сармат скам'янів?
Вояку чубатого
вчила у полі гуляти,
сікти й відбивати
захланні чужинські краї.
Та шлях із варягів у греки
не став тобі татом –
і зламаний череп
князівський в руках ворогів.

Квітками та лаврами вкрита.
Немов гільйотина.
Аби ж у козацьких піснях
гомонила не раз!
Ти, батьку Богдане,
чому не вберіг Україну?
Он, досі над нею
звисає Росії каркас...
Руїна з ганьбою...
Укрита голівонька маком.
Одрізані землі твої –
з кулемета під град.
Кривавиться плахта,
синами та муками снишся.
Я плачу безсило
від торжищ і нию зі зрад.

Як пам'ять,
маліють свічки
на затихлому з ночі Майдані...
А хтось пробігає байдуже.
День Гніву ж узимку дозрів!
Мов кавун на баштані...

Не всі ще Жизневські,
Вербицькі не всі,
ще не всі Нігояни!
Не кожний згорить,
ніби свічка,
за інше життя...

Ми всі – на Майдані;
закладені Богом,
неначе бруківка,
й по смерті,
й по рані!

Обабіч вічність... Ми в Адама-Єву
гріхом безбожним утоптали стежку.
І стане парк за райський сад миттєво –
він теж закине одяг, мов серезку.
Без опору поділиться лиштвою...
Так я ділюся безневинним тілом.
Коли холодна лавка із тобою,
кипіти буду пристрастю Аттіли.

ЛЕГЕНДА

Скільки я живу, журба-калина
на межі намистами цвіте.
Може, там колись козак загинув,
закровило серце молоде?
З-під землі, сльозиною омите,
проросло маленьке стебельце.
То козацька воленька по світі
просіяла ангельським лицем.
Матінки Січі давно немає,
(згинула під шаблею віків),
та козака слава зацвітає –
кров'ю, калиново, навесні.
І сестер її по Україні
стільки, що три греблі загати.
Мовчки похилилася калина –
просить помсти, помсти і води...

Кришталь роси на яблуках осінніх
морозить і дивує стиглий погляд.
Дивися, не дивися – з'їсти хочеш
цей клаптик літа, теплий невимовно.
У роті мовчки тане насолода.
І ніби час, зупинений навічно,
сам хоче взяти соковиті грона
старих садів, із жадібністю їсти.
І все летить... Лист у повітрі свисне,
згорнеться дико, на краю стежини.
Мов яблуко медове, літо висне...
Нервує осінь та й у серце лине...

ЗАРОБІТЧАНСЬКЕ

Теплотою свічі,
темнотою вчорашньої ночі
охрести чвал думок
та й у вічність усе відпусти.
Хай вечірні вогні Петербурга,
немов поторочі,
над майбутнє століття
ламають брехливі мости.
А в кімнаті тісній,
у долонях то часу, то долі
епопею пиши
з океану журливих очей...
Затріпочуть у ньому
росисті калини й тополі.
Жалібніше Софії
заб'ється нічний Борисфен.
Схоже вив Мангишлак.
І Ликера, настирлива, блудна,
обвивала руками, як плющ,
той шматочок землі,
де Тарасова зрадниця-доля,
мов посестра Юди,
перетерла на порох надії –
великі й малі.
Теплим воском свічі
та вогнями вселенської прощі
охрести чвал думок,
у майбутнє його відряди.
Хай пташки України
впиваються голосу й мощі,
заповітну Вітчизну змурують
Шевченка сини!

Розфарбуй крашанкі під молитву священну,
поцілуй материнські ласкаві вогні,
стріпай пил, розгорнувши козацькі знамена,
і за мир не жалій голови.

Зав'яжи рушники великодні на руки,
помолися за мир – хай не буде війни!
Це остання весна, що буяє по муках,
бо не перша й не сота зима у крові.

МАГДАЛИНИ

Мов чайки брів, підносяться хвилини
і розтають у жовтизні, у млі.

Сумний та ніжний лику Магдалини,
о, скільки нам чекати див землі?

У вихорі замріється проміння
і зашепоче стомлено «чекай!».

Морська яса, черстве й тупе каміння –
вмиратимуть за часткою «нехай».

Сплетуться час і мова хвиль – на диво,
Безчестям – Іродові та його доньці.

А ти, невинна й винна, на колінах
утреш Христові косами рубці...

Закровоточать спогадами рани,
сухим вином офіри та причасть.

Не відала у зраді, але знала,
що віри по любові не продасть.

І день при дні, у ночі ностальгійні
плистиме чайки спутана душа...

Моря – не самаряни, їм спокійно,
бо на воді не зведена межа.

Душі затісно в історичних рамках,
на тілі грішне вчора – мов тягар.

Звільнила дух – з імперій лиш уламки.
Злетіла в чайці... Божа воля – дар.

ЗЕМЛЯ-ПОЛИН

Було... Міста веселками цвіли –
а ген руїна, пуста серед поля...

У ніч, у попіл, в шал дощів пішли.

Лисиці сіро брешуть в пику горю.

Забилі очі срібна пелена –

і стронцій лізе в горло через вуха.

Чорнобиллю, невже твоя вина,
що Кий Москву, а не тебе, послухав?

А за вікнами день, продірявлений, мов решето.
Все так ясно тепер, після тисячі миль у дорозі.

Наче потяг, я знову вертаюся в рідне депо,
де уже не чекатимуть провідники на морозі.

Не зустріне мене з тихим усміхом метений двір,
не загляне у вічі наївна сусідська дитина.

Озирнуся назад – не відчую тремтінь яворів,
не побачу, як сизі плоди викидає ліщина.

Помарніла криниця стоятиме, мов оберіг,
височітиме над ворітьми, мов занедбаний сторож.

Білі хмари женуться невпинно, удаль, без
доріг...

Але в батька і в діда чуби пофарбовані в порох...

На хресті любов пахне волею,
у легенях дими розпікають нутро.

Затуливши нам очі долонею,
зла рулетка поставила гріх на зеро.

Тут заведено – смерть за кроками,
зимі скурені. Збито біобаланс.

Лютій сіє снігами, пороками...

Калиніють тіла, як червоний атлас.

На хресті – з люті-похоті постріли,
а любов розіп'яли ще хтозна-коли.

За Ісусом блукаємо – постуймо,
бо героями стати не гідні ми!

Влітку зорі такі шалені,

та якби не мої страхи,
малювала б себе Єленою...

Я би стерла усі страхи...

Бо для ночі така доступна,
а для тебе якраз не та.

Бог над зорями миє стопи.

Біль цілує мого хреста.

ВАСИЛЬ ПАСТУШИНА, письменник, журналіст, філолог, критик, учений в галузі соціальної комунікації, народився 1 травня 1989 року в м. Бар (Вінниччина), вихованець відомого учителя-новатора, заслуженого вчителя України Бориса Нетупського, співзасновник і лідер літературно-мистецького об'єднання «Новий Шинок». Літературні смаки привила бабуся, Чернецька Ніна Яківна, переповідаючи подільські казки, легенди про острівця на річці Рів, що оперізує рідне місто на Кучманському шляху, перекази про героїчних предків, оборонців Барської фортеці.

У 2004 році на Всеукраїнському фестивалі дітей та юнацтва «Шевченко в моєму серці» у літературному конкурсі нагороджений Дипломом II ступеня від Наукового товариства «Просвіта» імені Т.Г.Шевченка, в 2005 році – Диплом за I місце у Всеукраїнському літературному конкурсі «Моє слово про Шевченка» від Всеукраїнського жіночого товариства імені Олени Теліги, у 2006 – Диплом міжнародної

(українсько-німецької) премії Олеся Гончара та Диплом III ступеня Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів-членів Малої академії наук. Спробував себе в акторському амплуа, беручи активну участь у роботі Літературного театру ЗОШ №1, згодом цей досвід став стрижнем у модераторській імпрезі.

Закінчив Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського за спеціальністю «журналістика», Київський національний університет імені Тараса Шевченка за філологічною спеціальністю. Став лавреатом міжнародної премії з українознавства імені Ковальських, здобув гран-прі міжнародного поетичного фестивалю «Підкова Пегаса» (2010), конкурсу одного вірша «Малахітовий носоріг» (2011), конкурсу літературних критиків порталу «Буквоїд» та ін. Був призером обласних олімпіад з економіки. Закінчив аспірантуру Львівського національного університету імені Івана Франка, наукові зацікавлення – публіцистика й періодика міжвоєнного періоду ХХ століття. Дипломант поетичного фестивалю «Ватерлінія» (2013), літературного проекту «Молода Республіка Поетів» (2013), учасник Міжнародного молодіжного форуму НСПУ (2015), за результатами якого прийнятий до лав Національної спілки письменників України. Певний час, після здобуття магістерської освіти, працював на обласному радіо. Нині живе в Києві, працює в галузі інтернет-журналістики.

Ще за шкільництва вийшла перша збірка малої прози та любовно-філософських віршів Василя Пастушини «Дівчино, дівчино, де твої крильця?..» (Вінниця, 2006р.), у 2008 році побачила світ лірична книжка «Паперова зозуля... Як Вас звать, паняночко?». У 2012 році з'явилася третя поетична збірка «Стероїди» (серія – Бібліотека «Нового шинку»), із передмовою Олександра Стусенка, рецензію згодом написав Сергій Шкабара, критик і модератор Олександр Вешелені назвав мову книги гіперіронічною. Дебютний роман автора, який схвалив Володимир Лис, – «Зелені кролики» (Луцьк, 2013). Люди у романі – мовби кролики, зелені – отже, молоді; це поети і не поети, люди з претензією на мистецтво й на епатаж, пасажери й провідниці, адекватні й вельми дивні, слухачі й глядачі; вони – ніби сегменти великого вітражу, відіграють ролі свідків, статистів і не виписані доладно, як колоритні персонажі. Проза дала можливість взяти перерву в ліричному переосмисленні того, як далі писати й про що, як згустити думку знову, перенаситившись наелектризованим нарративом.

Василь Пастушина – лірик-іроніст, котрий од вірша до вірша, від збірки до збірки намагається пояснити собі й реципієнтам (радше, реципієнткам) дійсність як чудесність або як чудасію, де треба порозумітися з фауною, закохати в себе всіх юнок України, дати відповідь на віковічні риторичні питання:

Жорстокі ігри кокаїну й морфію –
І темний вечір знову бавиться у день.
Малі вужі великому Георгію,
Високі подвиги найнижчим із пісень.

Ми часто бавимось в катарсис,
Придумуєм кохання, вечір і жахи.
Нехай всі думають, що ми далеко з Марсу,
Що ми малесенькі, але живі боги.

Ми тихо й втомлено, та станемось удвох,
Тролейбуси не розведуть нас кров'ю.
Жорстокі ігри пророкують крок
У ту безвихідь, що назвуть Любов'ю.

Ліричний герой його еkleктично-візіонерських, евристично-еротичних сповідей-витівок то абориген і юродивий, то адепт гамлетівсько-фаустівського типу, то напівбог і деміург. У міфології від Василя Пастушини йдеться про творення несовкового світу, про дорослішання й перетворення дівчинки на жінку в архетипних традиціях, якими автор жонглює, про таїнство ліпнини вареників, про банальне й не банальне в містах України. Виявляється, що Бог «відпочивав і витоптав Життя...», а «в дірочках розеток живуть єдинороги». Еротизм від ранньої стилістики до зрілої іронії залишається стрижнем багатьох мотивів:

Коли солоні теплі очі
стрибають в пагорби ночей,
А божевільні крики «Хочу!»
змивають темряву з плечей,
Вкриваємось руками, начебто
віднайденими ковдрами,
Тікаємо від своїх суглобів,
що скриплять багатьма мовами.

Любовне начало (стала, константа) теж залишається уяскравленим – витівково-відвертим, інтелектуально-спонтанним, як-от у поезії «Іди до мене – розізли годинник» із образом міста і його локусів:

Іди до мене – розізли годинник
І час потертий трохи поламай.
Ти не дивись, що не ожив трамвай,
Хіба важливо, хто й навіщо виник?

Ти знаєш, він народжений із ребер
Залізних і холодних, ніби лід.
Ти не дивись, що реготав сусід,
Хіба важливо, що не вірять в тебе?

Іди сюди, ходи в мої долоні
І можеш навіть весь забрати час.
Ти не дивись, що косяться на нас,
Хіба важливо, що ми не в полоні?

Нехай мовчать Кассандри непрожитим
І диким страхом, страх переламай.
Ти не дивися, що ожив трамвай,
Хіба важливо, що уже не вийдемо?

Яблука й похідна еkleктика, вівця Доллі й шоколад «Оленка», глиняні корівки й асфальт, котрий дихає, соми й дельфіни, метелики й дракони, янголи й біси, бедрики й

гусінь співіснують у світі любовних одкровенень ліричного героя, створюючи необарокове, гротескно-трансцендентне панно. Стероїдність збірки, що випливає з назви, позначає не лише статеві гормони, а й інтимний простір вірша як семантику самого автора; третя збірка – це глибока любовно-інтимна історія, «Історія, яка відбувалася мільйони разів» (очевидно, тут можна відштовхнутися від асоціації із юним Вертером та з «Зів'ялим листям» й дійти до «Календаря любові»): «Ми з тобою написані Издриком / Не Шекспіром і навіть не Гессе». Інтонаційні лінії перетинаються, взаємозаміщуються й сполучаються, утворюючи іронічну печаль і саркастичні сумніви напоказ, розпачливі надії та смішний страх, що зісподу, віру, розщеплену на деталі, острівну в експресивних узагальненнях, любовні вигуки й спазми еротичного шепоту й хрипоті, а також екзальтовані шрами досвідченості.

Ліричний герой віршів Василя Пастушини виліплює, наче вареники, жіночі образи примхливих панянок, наївних цнотливиць, космополіток і феміністок, присвячуючи найскладніші акорди своїх ноктюрнів то «королеві, якою хворіти корисно», то дівчинці, яка «собою приречена», дівчинці «із сумними очима», котра «певно, давно не дівчинка», або коханій, котра «змішана й смішна, як олів'є», «шкідлива, ніби кока-кола». Особливої уваги автор надає символотворчій інкрустації дерев, міфізації й сакралізації: «Всі дерева вмюють говорити», «деревами не народжуються / А стають», «...І поки мене називатимуть агностиком, / Я впевнений, що дерева – це солдати...».

Знайдемо у віршах згадки про побратимів із «Нового Шинку», Сергія Лефтера, Віталія Рибка, Ігоря Ходжаніязова; «шинкарі» присвячують вірші один одному, пишуть післямови й передмови до збірок, жартуючи й популяризуючи власну неформальну гутірку – саме так цементується сучасна подільська традиція пастишів, пранків та пародії.

І якщо Богдан Ігор Антонич уявляв себе хрущем над шевченківськими вишнями, що легко влягло в найліричніші традиції високого модернізму й дотикається авангардних уявлень, то Василь Пастушина іронічно несподіваний у порівнянні власної сутності з восьминогом, котрий «застромлює свої щупальця в рота, і в носа, і в очі / делікатно, аж строго...», заради коханої ладен перетворитись «на павука, / Аби дивитись, як вона провалюється у сні». Саме кохання викликає в автора бажання нагнітати метафоричні візії й характеристики, перетворюючись у брендолога любові: «Я мріяв кохатись з тобою у трамвайному депо...», «Ти, знаєш, якась електрична, і багато у тобі тепла...», «...Називаючи тебе електрикою / Чи опором, чи нежиттю...», «У собі знаходжу тебе щодня, левеня, / без складності, контркультура моєї контркультури...».

«Шинкарів» захопила ідея оформити палітурки збірок бібліотеки «Нового Шинку» графічними зображеннями фруктів та овочів (як візуальними й семантичними напівіронічними символами, часто з маскулініним підтекстом) – банана, груші, апельсина й паприки, облюбованих комашнею. Із перцем пов'язані доволі чіткі думки: читаємо в медитації Василя Пастушини – «Фаршировані перці викликають / У мене більше задоволення, навіть якесь еротичне...», у Володимира Ліщука – «Ти, як завжди, вгадуєш мої фантазії гурманні. / Сьогодні фаршируєш перчик зрання», «Це перчик мій досяг точки кипіння». Окремі вірші «шинкарів» схожі на мантри; Василь Пастушина тут, без сумніву, лідер: «Ми обираємо бути безсмертними / Нехай в нас і шкіра не зовсім / Прозора».

Лірична й водночас глузливо-саркастична поезія «Нового Шинку», так би мовити, усмоктала в себе соціокультурну, лінгвістичну, літературознавчу, мистецтвознавчу, медичну, технічну, фізико-математичну, навіть езотеричну лексику – це «промислові райони поезії». Чи не найбільше й найчастіше з усіх «шинкарів» Василь Пастушина апелює до термінології, конструюючи за допомогою субметафоризації образні трансформи, стверджуючись на рівні дослідника-експериментатора, обсерватора й онтолога: «янголи без коліс ... / не люблять машин», «Начаклюю сигнал машин», «...хтось розрізав її тіло малоколіяками...», «Мене розібрали на запчастини ...», «...Вже четвертий реактор і нафта / Поробили із нас вовків», «Моя енергетична карма / Розбилась на друзки / ...».

Рідше автор використовує медичну термінологію: «...хизувались вітамінозом і блідію шкірою...», «...Язык языка, окрім свого тіла, / Має ще й мозок, / Соціальну адаптацію, ареали, / Резервації, / Алкогольні інтоксикації...», «...Українська ідея, / Експерсія до світла в тунелі...», « Очі ... комарині укуси, реліктові плями, реліктові лінії...». Отже,

безпосередність і прикольність, провокативний і щемний ліризм, котрий починається або вивершується з іронії, у поєднанні, є, так би мовити, скелетом образного ладу віршів Василя Пастушини. Щирий інтелектуальний подолянин Василь Пастушина – непопсовий, але й не зовсім рокешний; він – це секс і місто, це маргінал і мегаполіс, у якому нема взаємності, це взаємини, роздерті містами:

Я сьогодні дізнався, що у неї є Діма,
Дуже навіть попсовий, дурнуватий кінець.
Вона ж не знає, що через це я розбивав коліна,
Дімі було добре з нею, хай йому грець.

А я ж такий правильний, такий спокійний,
Ранками їм вівсянку, ходжу по вихідних в басейн,
Постійно переконую себе, що самотійний,
Розводжу рибок, маю багато смішних речей.

У мене досі її підзарядка для нокія,
Чекаю досі віддано її дзвінка,
Хоч рідко дзвонимо, наші дзвінки глибокі та
Дуже довгі, більші принаймні, ніж секс у наших містах.

Еротика від Василя Пастушини – це провокація для дівчат, при цьому ліричний герой Василя Пастушини іноді є подругою мами ліричної героїні або другом Пастушини (ці вірші не можна сприймати надто серйозно – це гра навколо дорослішання в слові, навколо промацування слова):

Я, як годиться, думав про своє,
Коли ти гордо їла свій банан.
Змішана й смішна, як олів'є,
А ще індійська, ніби океан.

Вже знав, що я тебе сьогодні роздягну,
Що ти шкідлива, ніби кока-кола.
Дивитимусь на тебе, ніби на війну,
Щуритимусь, схожий на монгола.

Буду необережним, як ведмідь.
Питиму щось, що добре п'ється,
І вкотре знищу все, як динаміт.
Це і є кохання. Мені здається...

Змішування – прийом, який ніколи не набридне авторові; еклектика, як і яблуко, як і Оленка, як і Доллі – невивадкові в судьбі тих, хто причетний до щиро-розхристаного подільського шинкарства, котре протистоїть всякій нудності, застою, сталості й тяглості.

Дивацтво, протест, витівки поета-маргінала чи не найвдаліше (й також витівково описує в рецензії на роман Василя Пастушини «Зелені кролики» Андрій Стебелев) вбачаючи подолянина всеприсутнім в карколомному образі поета-молодика: «Немає сенсу переказувати сюжет, бо його наче нема. Така собі чукотська пісня – що бачу, те й оспівую. Хлопець з Вінниці, Бару, чи-то Маньковець їде до Львова на літературне збіговисько – слем. Дорогою він губить друга, читає вірші випадковим паночкам, уникає небажаного сексу. У ледве знайомому «місті Лева» бухає у «забичених генделиках», знаходить загубленого друга, знайомиться з колегами по перу, займається бажаним сексом. Кволі події і переміщення у люмпенізованому середовищі перемежаються зі «страхітною» локшиною, яку випадкові знайомі без зайвих зусиль навішують нашому поетові на вуха. Наш поет не стоїть осторонь».

Іронія Василя Пастушини спрямована (спроєкована) й на себе, особливо в мініатюрах («Розляжусь на небі й на сонці»): «Розляжусь на небі й на сонці, / розклавши руки і ноги, / В День незалежності / рідної держави... / Ніхто і не помітить...». Можливо, лірично-іронічне, пародійне й протестне «я» віршів Василя Пастушини долає внутрішній стендап і слем?

ВАСИЛЬ ПАСТУШИНА
«ДЕСЬ НА МАНХЕТТЕНІ АБО У ВІННИЦІ»

Коханки вночі вибігають за місто,
Засіюють трави суницями
і замість того, аби їх їсти,
Вив'язують хлопчиків спицями.

Коли я виступатиму,
Я стягну із себе футболку,
Оголивши, бавлячись, груди,
І живіт, і плечі, і очі.
Підійму руки, аплодуватиму,
Співатиму про тебе пісню,
Щораз пітнітиму
І вигукуватиму
Про свою любов.
Про любов,
Але якось окремо,
Називаючи тебе електрикою
Чи опором, чи нежиттю,
А себе - пададададудідадам.
Тоді буде Гітара,
А ще краще саксофон
і мої дурні танці у джинсах.
Десь на Манхеттені
Або у Вінниці
Це б оцінили.
Проте не тут,
У моїх думках...

До неї часто прилітали в сні дракони
І оселялися в очах, десь за повіками,
Вона ігнорувала всі закони
І йшла, не одягнувшись, в ліс, за ліками.

Щораз збиралося лише світати,
Проте вже зустрічалися охочі
Дивитися на неї і питати,
Чи можна припалити через очі.

Бо звідти вже вистрибували іскри
І падали монетами за спину десь.
Повільно йшло у ліс усеньке місто,
Вона зникла, щоби знов прокинутись.

Щоб знов прокинутись в кімнаті,
Яка два роки вже не бачить чоловіка,
Бо важко з кимсь дружити, жити, спати
Людині, що працює лиш на ліки.

Щоб знов халат, взуття на зміну взяти,
Зарплату вищу у аптеці обіцяють.
Вже сьома ранку, ліки треба продавати,
Які нікому не допомагають...

У дірочках розеток живуть єдинороги,
Пінгвіни із смішними животами,
Дельфіни, що стрибають до знемоги
Великими блискучими дротами.

У дірочках розеток немає зла і вітру,
От тільки сумно, що так мало кольорів.
У дірочках розеток із електричним світлом
Віконниці і віршики з дротів.

Великі сонні горбаті верблюди
Сунуть соборною в сторону старості
Тягнуть важкі і таємні бермуди
Любові та болю як наріст на нарості

Жінки-шимпанзе, великі і грубі
Де серце – шанель, де душа – мерседес.
Торгують собою і в кожному клубі
Шукають собаку, - й знаходиться пес.

Час делікатесів, кат десь їв
Страви великої страти чи втрати
З молока і пір'я із солов'їв
Забруднився й не може себе попати

Щоб ніхто не помітив тебе, не дихай
Чи мені здається, чи правда це
Але як близько нам всім до лиха
Візьми і собою закрий лице.

Що ви за люди, люди?
Граєтесь, граєтесь, граєтесь!
Шекспіри з очима Іуди,
Не любите і не каєтесь.

У межах терпимості абсолютних істин
До ночі гралися в сонячних зайчиків,
А потім сіли морозиво їсти
Категорією пальченьт-окрайчиків.

А потім не хотілось взагалі прокидатись,
Бо тільки дійшов до її передпліччя.
Я уже не встигав, чи могло лише здатись,
Що уже відправлялась моя електричка.

Червоно-чорну комаху Сонечко
(її ще називають бедриком)
Перевернула дівчинка животиком догори
І грається.

Червоно-чорну комаху Сонечко,
Що дригає в безнадії лапками,
Торкають пальці дівчинки зі скобами на зубах
В чорний живіт.

Червону комаху із чорними плямами
На спині, земним тягарем згорблений,
Дівчинка розчавить пальцями,
Не дізнавшись, хто із них диявол,
Дівчинка
Чи комаха...

Ліхтарі мене підслуховують.
Вечір. Велике місто.
Певно, вони розраховують
В душу мені залізти.

Натворити там знов розруху,
Напустити чорнила і мух.
Та не буде там їхнього духу,
Сьогодні я вдяг луску.

А вони й не здадуться зразу
І напустять жовтавим тлом
Е... енергетичну заразу,
Обернувшись світлом-теплом.

Начаклюю собі годинник,
Начаклюю сигнал машин.
Якось дивно, що для людини
Ліхтарі можуть бути з провин.

Ліхтарі – це великі аматори,
Ліхтарі вже на рівні потреби.
Ліхтарі – це мої провокатори,
Ліхтарі дуже схожі на тебе.

А ти одягала рожевий щоночі,
І він дуже личив мені до пальців,
Які дуже хочуть...
Які вже охочі...
Забутись, згубитись в розстібнутій майці.
Точніш, не згубитись,
А якраз віднайтися.

І бути хижацьким якимсь леопардом,
Який неспокійно так хоче пройтися
Своїм язиком животом елегантним.
А потім розлитись морською твариною,
Слизькою й живою,

Що вміє ковтати.
А ще лікуватися власною слиною
Й постійно кохати, кохати,
Кохатись...

А очі у тебе вовчі.
Вони ковтають мене
І проростають вологою.
Вологою, що пахне солодкою кров'ю
І приваблює комарів.
Комарині укуси, реліктові плями,
Реліктові лінії, повстання у Лівії.
Вони набирають ваги,
Аби прорости.

Найкраще прорости озиминою.
Або принаймні рисом.
Щоправда, для рису треба волога.
Обвивають, встромлюють
Свої пагони в мій двигун,
Зупиняють мої пропелери.
Вони вже тебе бояться.
Все в мені вже тебе боїться,
Щуляться, туляться, не дихає.
Але не я.

Я, ніби комар, лечу тебе вкусити.
Аби твої очі проросли
Моєю озиминою
Або принаймні рисом.

НЕ ДОЗВОЛЯЙ МЕНІ
ДИВИТИСЬ НА ТЕБЕ
Не дозволяй мені дивитись на тебе
Я тоді дуже сумую і задихаюсь
Безпомічність як чайний гриб росте
Я його постійно підживлюю і переселяю.

Отак мої слова збиваються у зграйки
Пише кістляво кістлява рука
Я візьму все у тебе, хай то блакитні майки
Чи граната, з якої витягнута чека

Писатиму листи, це, знаєш, так попсово
Ти їх навіть, після п'ятого, не читатимеш.
Бо все одне – без тебе так погано, без тебе так
хріново
Вдихатимеш тільки запах і видихатимеш.

Хоча насправді це єдине, чого там нема
І буде тобі важко, і буде тобі сумно і кволо
Ходитимеш по бутіках, мірятимеш речі,
роздягаючись догола
Хоча насправді вже ніколи не будеш на правду гола.

ПОДІЛЬСЬКІ БОЖИЧІ

Не дозволяй дивитись, вдихай слова,
І видихай слова, і слухай вимову,
Чекай когось, кого насправді нема
Так як принцеса чекай не принца, а балу чи столу.

Живи по приколу у тебе це гарно виходить
Просися на руки, псуй секреці-я-ми речі
Пам'ятай, що любов уб'є тебе, а не народить
Проте ця смерть мала, тобі по плечі.

Не дозволяй мені, бо я пишатимусь
Процесом, процесором, принцесою
І справа навіть не в тому, що ми з тобою не
кохатимемось
А в тому, що ніде діти власну агресію.

Мені стає все частіше безпідставно смішно
Все частіше у ЖЕКу відключають електрику
Це все тобою поєднано і нині і присно
Дівчинкою, що підкорила еkleктику.

Насправді я вже не знаю, чи треба чекати
Мене і тебе умовним способом калічити
І все це мало б колись початись
І все це мало б колись закінчитись.

І все це мало б колись забутись
І не чекатись твого дзвінка чи стуку
Проте я сиджу і якимсь неприродно зігнутий
Пишу, схилившись на ліву руку.

Я мріяв кохатися з тобою у трамвайному депо,
Це мало би бути вночі, у трамваї, в дощ.
Хоч останнє не обов'язково. Обов'язково
дешеве бухло,
Яке продається вночі у місті побіля площ.

Я не уявляю, як би це відбувалось на ділі,
От собі так вигадую і вигадую деталі.
Ми з тобою вже дорослі, але такі невмілі,
Не наважились би вийти з дому, втішаючись тим,
що сталі.

Я зачіпав би твоє біле-біле розумне тіло,
Яке б від рук моїх робилося настороженим,
полохливим.
Воно б горіло мені і мене, розбурханого, гріло,
А я б хизувався цим, розказуючи мрію
про депо і зливи.

Потім мала б, мабуть, настати весна.
Вона інколи настає.
І був би дощ. Була би ніч. Вони теж іноді бувають .

І ти скажеш насторожено: сьогодні є
Усі умови, ходімо до депо, твої мрії там чекають.

І усміхнешся. Якимось тоді стане дуже сонячно.
Обов'язково-обов'язково я закиваю головою,
Хоч всередині боятимусь, не знатиму, що коячи,
Тебе приготую, шкарпетки вдягну, вручу парасолю.

Ти вередуватимеш, як дитина, розкидаєш речі
І підеш у спальню вдягати найкращу білизну.
Закочуючи джинси, вважатиму, що ми приречені
На любов у депо, ніч у міліції...
– Чур я знизу! –

Крикнеш, вийшовши ще не зовсім одягнена,
І я тебе тоді міцно-міцно обгорну обіймами,
Вважаючи, що всі наші мрії і рухи, як стягнення,
Що ми з тобою у нас є постійними.

І нічого більше насправді не мало статися.
Адже мрії, як подумати, мусять залишатися мріями.
Ми стаємо старшими, час визнати,
побачити і дізнатися,
Що любов, як косметика, пилом і мішками осідає
під віями...

Сукні прозорі і фіолетові
Щоб спорудити мене і знищити
Імейли літають ніби комети і
Ти не далі і не ближче ти

Постійно страшно, що я не встигну
Чекаю від тебе наступного ходу
Притуляєшся до вікна, хухукаєш на кригу
Даруючи тепло зсередини зі споду.

Собако боязна і дуже плавна
Тунелі моїх слів весь час ведуть до тебе
Київська, Соборна, Вінницька, Варшавна
Маленька необхідність спрага і потреба

Без тебе все одно туманно і погано
Просишся комусь на руки, годована з рук
І під осанну осінню, під манну оманну
40 тисяч слів я кидаю на брук.

Словами зурочений, полюс в меду
Кілограм моху вкриває мене за час простою
Недоречно і непомітно примітивну іду
Вимикаючи трохи світла за собою.

Я не буду чекати, як ти не хочеш
Поїти займенники – я твій, ти моя
І всі ці стосунки навмисно зурочиш
Набриднуть постійність дві чашки зелені і я.

Метро тебе ковтає з головою
Воно обожнює тебе ковтати
А я сьогодні схожий на героя,
Я на прощання зовсім мало тебе гладив.

Ти, звісно, не обернешся до мене
Хай навіть стану весь сиренами
Мій сум буде фарбованим в зелене
Із правдами й неправдами зеленими

Знайду тебе увечері потомлену
І пережовану у сірий колір
Нахукаю любов гарячу й не промовлену
Можливо так, як не було ніколи

Тебе обійму і наповниться гортань
Якимось світлом янголом і чудом
Що з рота чорного найбільшим із прохань
Вилетить проханням вже не йти нікуди.

Ти усміхнешся, випустиш їх в легені
Крізь неслухняні губи, власний стравохід
Вони будуть приємні і зелені
Як ти, як я, як весь зелений світ.

І скажеш, певно, щось таке приємне
Або обійдемося узагалі без слів
Читатимемо вірші, питимемо темне
Закрутимось навколо, ніби на осі

Вже гладитиму так, щоб не було замало
І завтрашньо глядітиму в вікно
І зрозумію, ти давно чекала
Того хто б проводжав тебе в метро.

Лежати й слухати як тихо багарей
Переганяють трубами тепло
І бачити, як з них повилітали феї
Й пірнають в очі під твоїм чолом.

Дівчинко, ти давно вже собою приречена,
Не так собою як своєю мамою,
Читати вірші від ранку до вечора
і не тільки за шкільною програмою.

Пізнаючи власні проблеми у кожному реченні,
розумієш, не мало це, але й не багато.
Ти в цьому вбачаєш своє забезпечення,
покладаючись на обіцянки
мажоритарного депутата.

Носити чорний колір і в спеку від цього страждати,
постійно стежити, аби черевики личили з одягом,
не знати щось таке, чого не можна не знати,
їздити до коханців плацкартним потягом.

Гуляти із подругою своєю і другом,
які насправді вже кілька разів не друзі.
Сидіти під великим мостом над Південним Бугом,
Купатися ночами оголеною у Південному Бузі.

Ти хочеш мати щоночі поетів,
І щоб вони писали про тебе вірші.
якщо не кожен другий, то кожен третій
родив до ранку поему або щось більше.

А інакше ти й жити не прагнеш,
Здогадуєшся, що постарієш, болітимуть зуби,
Розтягнеться шкіра, яку вже не стягнеш,
любитимеш тільки свою недоглянуту клумбу.

Ігноруючи хлопців, які на тебе дивляться,
Бо ти зрештою до дідька гарна,
І хоч ти ще не віриш, що мрії, як карти,
розсіпляться,
Ти вже підозрюєш, що любити – то справа марна.

Дівчинко, ти впевнена, що вища цього
і мрієш вже довго про швидкісний мотоцикл,
і в тебе досі, дякувати Богу,
в порядку менструальний цикл.

А все закінчиться насправді просто,
Адже має бути закінчення, життя такий жанр.
І кульмінація, як завжди, не буде гостра,
нічого схожого на твій гостросюжетний план.

Спочатку ти отримаєш з кількома четвірками
диплом.
І даремно через це будеш дуже перейматись.
Потім якось поїдеш до батьків гуляти селом
і, швидше за все, залишишся там працювати.

Бо мати гарний педагог, а тато добрий агроном,
і живуть на одній вулиці з директором школи,
а ще треба доїти корову, займатись кнуром і багном,
А десь між цим вчити діток української мови.

А потім одружишся із дрібним чиновником,
Він тобі сподобається, бо буде в краватці.
І ви плистимете крізь життя маленьким човником,
Мріятимете про холодильник і окремих дім
для бабці.

Народиш, як мінімум, чотирьох дітей,
бо в селі соромно купувати контрацептиви,
писатимеш вірші, слатимеш в область,
чекаючи вістей,
і все ж за впертість отримаєш півтисячі від сили.

Не знаю, не можу уявити тебе суворою,
Дітям забагато дозволятимеш,
вони виростуть злими,
Дуже скоро не станеш слідкувати за своєю
формою,

носитимеш квітчатий сарафан,
де пляма спокою ростиме.

Але зараз ти навіть трохи дратується,
знаєш багато гламурних слів,
співаєш вершав'янку,
Окрім цього абсолютно ні про кого не
хвилюєшся,
адже треба поки що тримати власну,
королівську марку.

АНДРІЙ ГУМЕНЧУК народився 27 лютого 1986 року в Будапешті. Після закінчення Чернігівського військового ліцею отримав економічну освіту. Із 2007 року працював музичним редактором, ведучим та журналістом на радіостанціях Вінниччини. Із 2013 року живе й працює в Києві в галузях радіо- та інтернет-журналістики. Під псевдо Товариш А.В. Андрій Гуменчук випустив музичні альбоми «Люди Свободи» (2008) та «Посмертно» (2010), опісля потоваришував із організаторами неформальної літературно-мистецької формації «Новий шинок» та взявся за створення віршів і прози. Став лауреатом фестивалів «Малахітовий носоріг», «Підкова Пегаса», «Каштановий дім», «Барські читання», «Живий вогонь», «Artgnosis», переміг у перших «Універбатлах», котрі організовує в

Вінниці Леонід Борозенцев. У 2013 році в Дніпропетровську з романом «Чернетки неба» став фіналістом Всеукраїнської премії ім. О.Кравченка (Девіль). Працює над другим романом. У 2014 році в видавництві «Книга-ВЕГА» вийшла друком збірка віршів Андрія Гуменчука «Сірники» (із серії «Бібліотека «Нового Шинку»).

Андрій Гуменчук – іще один «музичний» автор серед когорти «шинкарів»-експериментаторів, іще один приречений і одержимий трубадур-неогот-романтик, у ряді після Володимира Ліщука. Не випадково Василь Пастушина в передмові до збірки «Сірники» згадав декаданс. Тут і футуристські впливи, й апокаліпсична постмодерна візійність, поєднана з інфантильністю й наївністю. У цьому сенсі звернімо увагу на поезію «Я, мабуть, не залишу нащадків», де ліричний герой перетворюється на собаку:

Я прийду і знайду тебе в місті,
Та згорнуся клубком під дверима.
Як народиться ранок імлистий –
Ти побачиш зажурену псину.
Твої сльози тепер же солоні,
Хоча й очі ще так само сяють.
Тицьну носом тремтячі долоні...
Ти старієш, а я помираю.

За певними зухвалими інтонаціями та мотивами виклику, гультяйства, соціальних картинок, подорожей, за чіткою пісенною ритмізацією й різкими та промовистими (лінійними й короткими) характеристиками явищ ми легко впізнаємо творчу манеру Андрія Гуменчука. У віршах «Сірників» і в мініатюрах поза збіркою переважає особлива стабільна наспівність, чи не найбільше вона відчувається в іронічних оповідях. Молодий читач тут відразу згадає сатирично-інвективну римованку-дражнилку чи співанку-прозивалку з нецензурною лексикою «Російська весна» та з епіграфом наспіву ФК «Металіст» - «Ла-ла, ла-ла, ла-ла, ла-ла». Ономатопєя, алітерації, асонанси, усілякі повтори часто супроводжують

(оформлюють) змістові повороти в віршах «шинкарів», тому здається, що вони керувалися відомим висловлюванням Володимира Маяковського про те, що процес поетичної творчості починається з виникнення своєрідного «гулу – ритму» без слів.

У рукописі подолянина не так і багато лірики наспівного типу, адже автор ховає власне я за карнавальними іроніями й апокаліпсичними візіями: «Я - це сльози згорьованих баб / мертвих родичів згірклі тіні». Ритм поетичного твору викликає певні емоції, які впливають на формування образно-поняттєвого шару вірша. Андрій Гуменчук чудово розумів, що вже не є новаторством уміння досягати розмаїття інтонаційно-ритмічних звучань віршів, написаних традиційними розмірами, ямбом чи хоресом, оформити все катреном чи терциною. Тому його ліричний герой – епатажний деміург-розхристя, красун-егоїст, фаталіст і оптиміст, мажорний пройдисвіт і раптом наївно прозрілий цинік, котрий не боїться й водночас боїться Бога, бо пізнав соціальне дно й усі гріхи, мало не братаючись зі сатаною. Разом із тим це дивак, який встигає описати найщемніші міські сюжети в кількох строфах.

Більшість віршів про любов нагадують експеримент – від романсового настрою в одній строфі автор перестрибує до фесрії чи абсурду в наступній. Зрідка в поезії превалує єдиний емоційний заряд, єдине чуття, яким переповнюється змістовий простір, частіше емоції наелектризовані, векторні, вони переслідують читача своєю локальністю. Промовистим прикладом є медитація «Двійкова система», читаючи яку ми віримо: «є дві коханих... Сука й саме Та», «Єдиних дві. Це Батьківщина й матір», але зупиняємося в сумніві – «На два життя один буває шрам», аби вивершити розуміння вірша на ідеї всієї поезії епатажних і провокативних «шинкарів» – «Надвоє душу: демону й чортам».

АНДРІЙ ГУМЕНЧУК «ДВІ МИТІ ЩАСТЯ Є, АЛЕ НЕ БІЛЬШЕ»

У СКВЕРІ

У сквері хлопчик з ДЦП
годує сизих голубів.
Він мріяв би про Сен-Тропе,
якби він мріяти умів.

А поруч сукні з декольте
несуть в собі чийсь тіла.
Їм все не так і все не те.
З балкону зиркає стара.

Вона крізь зуби цідить жовч,
шурхочуть крилами птахи.
А хлопчик дивиться на дощ.
А хліб розтопчуть каблуки.

ВІД БОГЕМИ ДО БАРИГИ

До біса цю “ріллю”, “волошку”, “стежку”!
Поезія зловила передоз!
Авангардист регоче під арештом,
А консерватор вірить – все всерйоз.

Зухвалі та убогі критикани,
Протези замість мозку в головах,
Запліснявілі, як і їх канони,
Канонізують класиків в церквах.

Дратуюсь від амбітності ще юних,
Смішить зарозумілість вже старих...
Поети різні. Як і різні люди:
Лице богеми, а душа – бариг.

Я

Я – це сльози згорьованих баб,
Мертвих родичів згірклі тіні,
Ешафот на шляху у незграб,
Бляклі фото, обличчя тлінні.

Я – це цвіллю згвалтований хліб,
Я язик у німому роті
І на нуль тричі ділений дріб,
Шелест щастя в вологім гроті.

Я – це цвяхи в долонях святих,
Хижий зашморг гнилого Юди,
П’яний компас без півдня й мети.
Я абсурдище – людяні люди.

ДВІЙКОВА СИСТЕМА

Є два сезони – мандри та сноуборди.
Дві теми віршів – смерть і самота.
Лише два вуха на мільйон акордів.
І дві коханих... Сука й Саме Та.

ПОДІЛЬСЬКІ БОЖИЧІ

Є два напої – віскі та все інше.
Є два напої – ворогу й собі.
Дві миті щастя є, але не більше.
І є два Сонця. Два. Одне в тобі.

Єдиних дві. Це Батьківщина й матір.
На два життя один буває шрам.
З двох слів, буває, розриває в шмаття.
Надвоє душу: демону й чортам.

ВИЯВЛЯЄТЬСЯ...

Виявляється, можна і так:
Без любові кохатись ночами,
Не чекати у гості друзяк,
Не чекати світань вечорами.

Виявляється, можна усе:
І сміятись над берегом пустки,
Бумерангом жбурляти в лице,
Нарікаючи потім на друзки.

Виявляється, кожен вже сам
Обирає і долю, і маску.
Ляльковод засмальцює хреста,
А казкар залахудрює казку.

Виявляється, можна і так...
І не зійде вогонь із небес.
Без питань і без гальм, абияк...
Можна жити і так. А сенс?

НЕМА РІЧНИЦЬ, СКІНЧИЛИСЬ РОКОВИНИ

Нема річниць, скінчилися роковини,
На ринку сміх міняють на сарказм,
«Нема жінок!» – регочуть самки хтиві
Я бачу тлінь, зате не бачу нас.

Я бачу ніч, зате не бачу сонця,
Я бачу дим, не знаючи вогню.
Нема тепла... Вдихаю свіжий стронцій.
В кутку дотлів нечитаний Камю.

І йде весна, важкі її підшви,
І крутить млин життя Гормон-Ріка.
Що важить час, коли в зіницях осінь,
А в жилах кров пронизливо гірка?

ЧЕРВОНІ ОЧІ

У голуба червоні очі.
А я й не знав...

Мабуть, його похмілля точить
Серед роззяв.

І голуб задрить серед ночі
Тупим кролям,
У котрих теж червоні очі
Ще й попит дам.

І в кожному середу робочу
В клітках плацдарм.
Там множаться червоні очі,
На зло птахам.

Земля не терпить двох. Не хоче.
І вигнанням
Карає всіх, хто ще туркоче
Чужим вітрам.

ЩОСЬ

Мої слова. Твоя душа.
Щось ранить, щось вціліє.
Ти – бездоганна білизна.
А я? Десь там сірію...

Мої думки, Твої вуста –
Щось особисто спільне.
Є те, що варте забуття,
Є те, що неподільне...

Моє життя – Твої шляхи.
Роблю незграбні кроки...
Та я не відпущу руки.
Повір... Все буде добре...

ПОЧАТОК

П'янке відлуння мантр у мороці балкону
Прикрасив ніжний попіл солодких цигарок...
І я демонстративно не поспішав додому.
Так все і почалося. Із чаю та свічок.

Похмуре, сіре небо забутого райцентру
На Леніні біліє зухвале слово "Shit".
Рахуєш вартість сукні у доларах та центах
Поки на віях туш вульгарністю блищить.

Поки холоне чай серпневого світанку
Й кімната спочиває в бедламі сорочок,
Я розчиняю в мантрах дитячу колисанку.
Бо це ж лише початок – запалення свічок.

СЕРГІЙ ЛЕФТЕР народився 11 березня 1990 р., «коли 129 років і один день до цього помер Тарас Шевченко. Правда, вийшов на світ Божий не зовсім там, де Кобзар, а на Кримському півострові, у селі Березівка Раздольницького району» (так відомий медійник оповів про себе у біографічній довідці до альманаху «Експрес-МОЛОДІСТЬ», і редактор видання Віталій Борецький прийняв текст творчої біографії без змін, не вимагаючи документальності й означив у прев'ю творчість свого ж таки студента так – «від мовчання ягнят до крайнього пацифізму»). Роки дитинства, шкільництва минули в Козятині (на Вінниччині), із 9 класу почав писати вірші. Ще навчаючись у ліцеї, зацікавився історією, політикою та соціальними проблемами (це добре ілюструє публікація в альманасі «Е-МОЛОДІСТЬ»): «Коли у вікні відблискує метал, / Тобі хочеться розтрити віконну раму. / Життя у

нього склалося, / Як скло поміж дерев'яних віконних рам. / Столяр на Різдво напився так, / Що руки відняло».

У літературній біографії подолянина Сергія Лефтера домінують перформанси, неформальні тусовки й квартирники, а ще літфести («Малахітовий носоріг», «Підкова Пегаса», «Живий вогонь», «Київські лаври», «Каштановий дім», «Барські читання» та ін.). Він отримав заохочувальну премію «Самовидця» («ЛітАкцент», 2014). Після здобуття вищої освіти у Вінницькому державному педагогічному університеті імені Михайла Коцюбинського (факультет філології та журналістики) розпочав працювати на українські та закордонні медіа. Живе й працює в Києві. Особливу відомість, резонансу, здобув після початку подій на Майдані, які висвітлював разом із іншими представниками неформальної мистецької формації «Новий Шинок», яка почала діяти на теренах Вінниччини (із 2010 р.) й розширила свої координати до Прибалтики (саме там нині просперує як науковиця Ірина Павлюк-Чеканівська). Сергій Лефтер міг би бути талановитим критиком, адже критичні міркування як протест проти дилетантизму час од часу з'являються в його частіше неримованих неофутуристичних, аніж римованих, віршах («Коли до мінуса...»): «З великої кількості віршів / можна знайти багато дурні. / Жаль, що не можна / знайти із дурні / велику кількість віршів».

У 2014 році двоє українських журналістів, Сергій Лефтер і Артем Дейнега, висвітлюючи події на сході, 15 квітня були схоплені бойовиками у Слов'янську біля міськради і протягом 17 днів перебували в полоні (у підвалі слов'янського управління СБУ в нелюдських умовах утримання, із катуваннями); аж на травневі свята (після боротьби дипломатів, правозахисників і громадськості, яка зверталася з відкритими листами до керівництва держави) вони повернулися до Києва. Сергія Лефтера звинуватили в шпигунстві і в зв'язках з «Правим сектором».

Для Радіо «Свобода» Сергій Лефтер розповів: «Хлопців дуже били, проколювали тіла, знімали штани і погрожували щось відрізати». На той момент Сергій Лефтер працював як фрілансер для правозахисної організації «Відкритий діалог», але його прийняли за шпигуна з «Правого сектору», вилучили кілька відео, які він знімав того дня і напередодні з блокпостів, а також відео, на якому невідомі скидають з будівлі міськради герб України і ламають його. Журналіст розповів про тих, кого було вбито в підвалах за відкриті національні й гуманістичні позиції (у річці біля Слов'янська знайшли закатованими Володимира Рибак, Юрія Дяковського, Юрія Поправки): «Коли був допит 17 квітня увечері, мене допитували іще з трьома хлопцями, серед них був і Юрій Дяковський, яких згодом знайшли мертвими. Їх, власне, допитували тоді, коли і мене допитували», «Я був у ту ніч, коли допитували Пашу Юрова і Дениса Горошука, які потрапили сюди 25 квітня, якщо я не помиляюся. У них вже на той момент були зламані носи, вони були всі в крові. У Дениса вже була колота рана на

руці. Коли їх допитували, то дуже били ...», «На лавці лежав прапор України, весь у крові. Це був прапор Паші Юрова, якого 25 числа захопили. Він його тримав у руках, а вони усі були в крові. А потім цей прапор просто лежав дуже довго...».

Тоді молодого журналіста Сергія Лефтера били руками й ногами, залишився слід на руці від погашеної цигарки, перманентні допити різних людей (обмотували скотчем очі), вологий одяг в сирому підвалі, холод, після чого Сергій Лефтер довго лікувався. Несправедливість – те, що кликало подолянина до публіцистичної та до художньої творчості. Андеграундність (автор написав про себе в «Е-Молодості», що не прагне оприлюднювати те, що пише), парадокси, оксиморони, сатира, сарказми, пародування, бурлеск і травестія, витівки, прикольність, шаржування, карнавал і юродство – те, що смаковито намішано в творах Сергія Лефтера (це те, що Віталій Борецький охарактеризував, цитуючи, так: «Забувши про гальма й -ізви він «лівою ногою тисне на газ, а правою чухає ліву»):

Гі-гі, ге-ге, га-га, гу-гу.
Браконьери на асфальті.
Гу-гу, га-га, гі-гі, ге-ге.
Тільки де ж оті мисливці?
Га-га, гу-гу, гі-гі, ге-ге.
На дорозі – слід убивства.
Ге-ге, гі-гі, га-га, гу-гу.
Десь валяється і жертва.
Ге-ге, ге-ге, ге-ге, ге-ге.
На спині відбиток «ДПС».

Це те, що дивувало й обурювало традиційників до подій майдану й війни, і це те, що тепер захоплює, не залишивши зайвих питань, адже автор став на шлях відкритого й фахового опонування несправедливості, несвободі, а творчість формації «Новий Шинок» вписується в контекст мистецької боротьби й не лише мистецької – формація вийшла на майдани своєї країни: «Навпроти театру – міліція. / Навпроти мистецтва – лишай. / Навпроти міліції – театр. / Навпроти закону – мораль». Неоавангардизм Сергія Лефтера – це програма й, разом із тим, абсолютна імпровізація; як індивідуальна форма трансляції свідомого й підсвідомого займає в творчості автора домінуючу позицію, орієнтовану на новизну, має постійну спрямованість у майбутнє (неофутуристичні прояви), схильність до словесної архітектури, де слова – цегла, газоблок, панель, це конструктивна й деструктивна реальність, витівка в якій то промацується вербально, то замінюється натяками.

СЕРГІЙ ЛЕФТЕР
«ТВОЯ ДУША – НАЧЕ СТАТУЯ СВОБОДИ»

Йдемо удвох; нам добре вдвох іти.
Ми домагаємось до власної мети.
А люди, побачивши цю дивну любов,
Тікають; борони їх Бог.
Йдемо удвох, закрити очі.
Ми будемо іти до ночі.
Мені самому йти вже невтерпки.
Йдемо удвох: я і граната без чеки.

Вони такі недосконалі
Ніби харчові відходи
Та їм краще бути разом –
Вона зверху
Він знизу
Так просто смачніше
Пити зелений чай

Вона така розмазня
Схожа на жовтий маргарин
А він такий чорний
Мов житній хліб

Червоні моря
Такі сині
Аж вітер хитає
Сонячні пироги
Спідниці злітають

Очі западають
І крик голих дівчат
Поволі стихає
Бо долі немає
І болю

Мені здається
Сни літають із нами
У своїх снах

Їм також важко прокинутись
Інколи страшно
І часто ніяково

Інколи сни відчувають
Дежа вю у власних снах
На мить зупиняються
І думають
Це колись було
Ця колискова
Цей лис

Всі ми колись бачились офлайн
У лісах печерах і холодних льодовиках

Так багато часу пройшло
Що кожна зустріч там онлайн
Все більше схожа на правду
Це ж якийсь страшний сон Оруела

Сни літають із нами
В аеробусах боїнгах та аеропланах
Вони часто за штурвалом
Наказують пристебнути ремені
І дотримуватись суворих правил
Для надійності підсиляють стюардес
Тоді точно нікуди не дінемось

Нам лишається просто дивитися в ілюмінатор
І прямувати куди скажуть сни
А вони знають свою дорогу
Власне летітимуть доки вистачить пального
До Франкфурта чи в Хілтон
Залітаючи на кава-брейки
В Абу-Дабі та Пекін

Часом наші сни дуже реальні
Як сили швидкого реагування
Як сини білих африканців
Як сліди буремних ночей в пустелі
Як стіни в гімалайських горах
Як стріли в серцях індіанців

Часом мені хочеться спати у снах
Це ознака шизофренії
Це сказав у лікарні психіатр
Він позіхнув
А я кивнув
Ми більше з ним не бачились

Біль іще мине
І я
Розсіюся в тумані
Як у тушах і душах
І як в маслі
Ніж
Добраніч

Алоха кораблям південних морів
Дельфінам живих і ненароджених
Островів
Поки у вас там літо жара тьолки бухло
Нам боляче дзьобом пробивати лід
Я б'юсь головою
ЛишАю сліди
ЛишаЮ і слів на склі води
І йду далі
До іншого берега
До нашого берега
Д ншг брг
А потім назад
По власним слідам
Карапкатись й лізти
Поки є сил
Доти прийде літо
Лиш би воно не настало
Посеред озера
Бо я не вмію плавати

пів'яблука з'їв черв'ячок
півчерв'ячка з'їла синичка
півсинички з'їло кошеня
півкошеня з'їв бомж
півбомжа з'їла собака
півсобаки з'їла людина
півлюдини з'їв трунар
іншу півлюдини
разом із півтрунарем з'їли мікроби
півмікробів з'їла яблуня

здрастуйте
зважає будь-ласка півкілограма яблук

ХРЕСТИ НА

Дитина
Ти
Дитина
Христина
Хрестили тебе на ниві
В преторії ночей

Сама ж ти
Докотилась
В 16 років
Полюбила ти кретина
І народила спиногриза

І так щоби
Ніхто не взнав
Закопала ти дитину
Під хатою
На новий рік

Туди
Де дитина
Котися ти
До тину
Скотина
Ти
Христина

Твоє волосся – мов Ніагарський водоспад.
Твоє обличчя – мов «Сад божественних пісень».
Твої очі – мовби смарагди з Фудзіями.
Твої руки – як Ейфелева вежа.
Твої ноги – мов колони амфітеатру.
Твоє серце – ніби вулкан Везувій.
Твоя душа – наче статуя Свободи.

Чому ж ти не можеш бути
Тут, усією і в даний момент?

Мабуть, тому,
Чому й досі
Не існує комунізму.

Цей вірш я нікому не оддам.
І якщо я зустріну дорогою
Голобородька,
який помиратиме від не читання,
я йому й клаптика не відірву,
бо цей вірш я несу
до Кордуна.

Мені вкололи ін'єкцію –
Три кубики «Волі».
І сказали,
що в кров бризнули
Один мілілітр «Свободи».

І хто б міг подумати,
Що побиті вітрини модних бутіків –
Це лише побічний ефект волі,
Котрий у народі називають свободою.

ПОВІРИТИ

Вірити чи не вірити?
Повірити чи не повірити?
Чи, може не повірити?
Чи не може повірити,
Вірячи у неможливість
Повір'я у звирячість?

Ці питання – як кістка у горлі.
Тільки, вона – інколи впоперек,
Інколи навкіс.
Тільки, вона – гостра, довга
Та у вигляді хреста.

ІГОР ХОДЖАНІАЗОВ, інженер-винахідник, поет і публіцист, народився... (за походженням, по лінії батька, каракалпак). Вищу освіту здобув на факультеті- інформаційних технологій та комп'ютерної інженерії Вінницького національного технічного університету, де продовжив наукову діяльність. За часів студентства ввійшов до формації «Новий Шинок», у всевітній павутинці з віршами виступив під псевдонімом Ігор Хо (що нагадує назву неоміфологічної казки-притчі Михайла Коцюбинського - «Хо»).

Вірші Ігоря Ходжаніязова опубліковані в альманасі «Е-Молодість», у часописі «Вінницький край», окремі твори увійшли до відеоантології «Римовані міста» (ініціатива книгарні «Є» та видавництва «Смолоскип»), разом із віршами Дмитра

Штофеля, Валентини Гальянної, Оксани Барбак, Юлії Броварної. Подолянин став лауреатом мистецьких фестивалів «Підкова Пегаса», «Малахітовий носоріг», «Барські читання» та ін. Уперше поетичну творчість молодика презентував у Вінницькій книгарні «Є» та на конференції «Мова твору в контексті проблем її вивчення» у рідному місті Василь Пастушина.

До творчості його покликали романтизм і романтика, імпресіонізм, сюрреалізм, футуризм, на які орієнтується. Естетичним орієнтиром стали шістдесятники. Серед авторитетів молодого пост авангардиста: Михайль Семенко, Павло Тичина, Гео Шкурупій, Гері Снайдер, Волт Вітмен, Тарас Мельничук, Сергій Жадан, Богдан Бойчук, Олександр Ірванець, Яків Савченко, Євген Плужник, Богдан Ігор Антонич, Гійом Аполлінер, ПольЕлюар, Кен Кізі. Із початком подій на Майдані відкрив для себе сатиру Леся Подерв'янського, із подолян найбільше шанує Катерину Калитко (не лише за філософський стрижень із жіночою енергією, а й за глибокі лексико-семантичні вишуки й небанальну трансляцію української мови як європейської, феноменально музичної).

У 2010 році разом із Азаровим Олексієм Дмитровичем та Богомолівим Сергієм Віталійовичем винайшов двотактний симетричний підсилювач струму для цифрових вимірювальних приладів (модель запатентована), дослідження здійснювалися на базі Вінницького національного технічного університету. Брав участь у Револуції Гідності, проте ще не виклав це в епічній щоденниковій формі, як задумав.

Окрім наукової роботи та громадських ініціатив, долучився до створення етнопроекту - «Музика надазовських греків» (селище Сартана, м. Маріуполь, Донецька область), опинившись серед виконавців, поряд із Анатолієм Багдасаром, Юрієм Багдасаром, Юрієм Балджи, узяв участь у фестивалі «Етносвіт» («Мистецький Арсенал», Київ). У 2014 році на фестивалі-міжнароднику «Країна мрій» виступав разом із «Mashala Doza», у виконанні грецького, болгарського, македонського, румунського й турецького етно, до цього був іще проект «Чіріклоро», у 2015 – «Ягелонський ярмарок» (Польща). Завдяки київському колективу «Mashala Doza» (зародився в Гоа (Індія), до складу увійшли представники різних націй із різних держав) бузукуїст Ігор Ходжанізов та скрипалька Олена Шикура - подружня пара; сучасна альтернатива музичного проекту – від скандинавського фолку до експериментів на помежів'ї блюзу, року та ін. Серед стійких музичних уподобань подолянина - Сергій Прокоф'єв, Jalal Zolfonoon, Марк Токар і Сергій Балог, «Nirvana», «Snakes Versus The Ropes On Their Necks», «Gavril Bob si orchestra», «PoIvo», «Tamikrest», «Orkiestra sw. Mikolaja», «Скрябін», «The Вйо» та ін.

Філософські погляди лірика Ігоря Хо близькі до «духовної екології» Гері Снайдера, до бунтарства Тараса Мельничука (дисиденського герметично-притчевого спротиву з екзистенційними спазмами), до вітменівської трансцендентальності, що межує з реалізмом, а також до музичності й відчаю Павла Тичини кінця двадцятих років ХХ століття. А ще в поезопросторі Ігоря Хо «живе» Сонце Михайла Коцюбинського. У віршах подолянина вельми помітні романтизація екології та іронізація кохання, надокучлива урбаністика та дивацтво на фоні хаосу. Напередодні майдану мистець опублікував у всесвітній павутинні витівку-експресему, де закодував у межах діалогу, вочевидь, майже дитячу реакцію на зброю масового враження, попереджаючи про фатально-безтурботну безоборонність українців перед реальною загрозою: «ти це бачив? / що саме? / вона вибухнула... / дійсно? / авжеж! отак - бджжж! / ні, не бачив... / злетіла в повітря / так - трабабах? . саме так - гугуп! / неймовірно... бабак! / я сам на очі бачив - тидижь! / круть».

У віршах Ігоря Хо багато музичних експериментів - наче молодик і справді настільки вправний інструменталіст, що змінює-жонглює мелодіями й мотивами, зміцнюючи мінор скепсису на енгармонізм, міфізує наелектризовану сучасність, сакралізує покірну, як у східній культурі, жінку, довершує композиції з вітражних думок за допомогою інверсії. Поставангардистська форма словесного пошуку не завдає шкоди внутрішньому малюнку - автор одержимий музикою, отже, влучно перериває звучання, коли тяглість думки втрачає інтригу. Проте важко визнати, чого більше в рукописі подільського пілігрима й менестреля -- музики чи метафори.

ІГОР ХОДЖАНІЯЗОВ
«І ТОМУ ТИ ВІДШУКАВ У ПУСТЕЛІ ЖІНКУ. . .»

В безодні тиші – крик.
В безхмарнім небі – крук.
На сивім полі – стих.
На стиглім небі – змовк.

я покосив
усю кульбабу
в своєму садку.
і тепер за нею
плаче лиш
травневий дощ,
лишаючи
великі краплі
на зов'ялому листі.

поночі,
у прорізах
помежи хмар
на неї дивляться зорі,
часом падають звідти,
аби розгледіти ближче
потемнілі її тіла.

і все те
дає їй наснаги
наново воскресати.
долати
земне тяжіння,
шлак і бетон,
щоб прорости
назустріч сонцю.

Над старими дахами -
геть!
(понад дахами)
Над кривими
старими
будинками
(геть!)
Минаючи церков хрести
і сонних голубів,
по черепиці
двоповерхових столітніх
мастків,
стрибаючи
крізь антени,
що підтримують
небесний ефір -
геть,
назустріч

СОНЦЮ...

...Доброго ранку!

твій потяг спинився
посеред пустелі.
подумав - чому б і ні,
чудоове місце,
сповнене тишею.

твоїми друзями стали
вітер і дощ,
та ще запах сухих рослин,
що повертав
час до часу
тебе до думок
про плинність життя.

і тому ти відшукав
у пустелі жінку.
доглядав її,
плекав її коріння,
поливав у засуху
й захищав од сухого вітру.

тоді жінка від тої праці
зацвіла.
і дала плід -
сотні радісних осміхів
та нежданих поцілунків.

і серед пустелі
ніхто не заважав
вашому коханню -
воно пишно
роздалося вшир,
і навіть інколи
затуляло вас,
зморених працею коло землі,
від надмірної
любові Сонця.

ваші діти швидко росли -
їх благословив Господь,
дав їм правди й любові
у серце -
і ти був щасливий.

і коли, зрештою,
ви покинули цей світ,
онуки зробили вам
камінний пам'ятник -
місто серед оаз,

створених вашою любов'ю,
куди ще довго
навідувалися твої
щирі друзі -
вітер і дощ.

навіть вони горювали
за найщасливішим
із мужів.

Коктейлі, труби
губи
ніби п'яні пальці
шепочуть:
Так, так,
тільки танцюй!
Роса уранці
покаже
розмах дощу.

у червоні очі
західний вітер.
крок за кроком
стікає пальцями час.
стукіт:
волосина по волосині
на голові неба -
там
грім.
перлами по бетону
падає з твоїх сонць
кожен звук
і кожен подих.
ледь свисне десь у полі
шуліка.
подих затамує
сірий од страху ховрах -
його здобич.
так, алегорія руху.
мозаїчність усесвіту -
це ж наслідок ентропії.
а спочатку,
спочатку було...

дощ б'є у вікна
наче стиглі черешні
прикипає до твого тіла
говорить у вухо
щось про солоність
морського вітру
дещо
про тріщини твоїх нігтів
і читаючи їх

як атласи
зав'язую пуп'янків
щирить зелені рани
вростає у пасма
твого волосся
заплітає їх
гудзами на пам'ять
і гудзами на вірність

у твоєму подиху
більшає вологи
ти борсаєшся
перемагаєш
але що тобі тепер
мої обійми

ТАКАЛЮБОВ

Тридцять, сорок -
рахуєш постріли.
От - шістдесят третій -
це точно знак.
Черевики кроком по асфальту -
сьогодні ти надзвичайно спокійний.
Ці окуляри і парфуми
страшенно тобі личать,
зрештою, як і твоя хода.

Жменя слів
очі-в-очі -
ти помираєш
від пострілу в серце.

випий цикути склянку
я знаю це твій улюблений напій
принаймні нічим не гірший
од моїх брехонь
я нагрію її тобі
у долонях моїх коханців
поки ті ніжно торкатимуться
моєї шкіри
я зготую її лиш для тебе
адже нас стільки пов'язує
стільки речей які в'яжуть
нам руки
стільки минулого
та геть непотрібного
але хай це буде кінцем
хочеться бути гуманною
пий любий мій пий

ПОДІЛЬСЬКІ БОЖИЧІ

соло:
натужні легені

соло:
пальцями

соло:
так ніби вперше
ніби як завжди
ніби насамкінець

соло:
тобі

соло:
від кашлю
з потом
видихами

соло:
продовжуй
без упину
гучно!

ROCK'N ROLL MUSIC

ми розхристана пара
уночі
скоком
залило музикою
я не чую тебе
це взаємне
але наші ноги знають
одні одних

бугі хоч і до ранку
хоч до зриву катушок
лиш не спиняйте
звуки
не стишуйте гамору
не знижуйте швидкості

так
ми чудова пара
у цьому танці
і не знаючи твого імені
я не впізнаю тебе ніколи
і це взаємне

але колись
ми обоє почуємо
знайомі нотки
у плескоті чийхось босих ніг

М
ти став на горі всесвіту
ти підкорив собі
кожне село у царстві
ти маєш
найкращих рабів і наложниць
і щороку збираєш багату подать
і вороги тремтять від твого імені

усі знають ти улюбленець неба
пил з твоїх капців збирають як диво
без твоєї волі не сідає сонце
врешті-решт
ти стомлюєшся і вирушаєш
народ ховає тебе з усіма почестями

минуло шість тисяч життів
твоя держава пісок
твої підлеглі порох
пам'ять про тебе зникла
з останнім деревом коло могили
твої кістки дістають археологи
ніхто тебе не зрозуміє ніх
то не оцінить величі

в газетах: «Трибуна слави», «Вісник», «Слово педагога», «Вінниччина». Вірші опубліковані в журналі «Мистецькі грані», в альманахах «Вінтаж», «Експрес-Молодість», у серії «З-над Бугу й Дністра» в «Антології Майданівських Віршів», у хрестоматії «Інверсія серця: із

МИКОЛА КУЧЕРЯВИЙ народився 21 травня посеред 90-х років ХХ століття року в селі Губник Гайсинського району Вінницької області. Поет, публіцист, репер із освітою лісника, здобутою в Іллінецькому аграрному коледжі; студент Київського Національного університету біоресурсів і природокористування України. Голова студентської організації Іллінецького коледжу (2015-2017), голова студентської організації Навчально наукового інституту лісового і садово-паркового господарства НУБІП (2017-2018). У майбутньому прагне здобути ще й освіту журналіста, публікує літературно-художні та краєзнавчі матеріали у пресі рідного краю, зокрема

покоління двотисячників». Літературні зацікавлення Миколи Кучерявого – вірші українських в'язнів сумління, зокрема Василя Стуса, Тараса Мельничука, Ігоря Калинця. Учасник багатьох літературно-мистецьких фестивалів, член обласного літоб'єднання імені Василя Стуса. Із «Інверсією серця» його пов'язали літературно-мистецькі наради на теренах музею-садиби Михайла Коцюбинського, наукові конференції на Східному Поділлі, літературно-мистецьке об'єднання імені Василя Стуса (керівник Василь Кобець), а також «Барські літературні читання», фестивалі «Малахітовий носоріг» (2013), «Підкова Пегаса» (2014), мистецькі салони «Інтермецо» (Вінницький обласний краєзнавчий музей), регіональний конкурс громадянської та героїчної поезії «За майданом майдан» (Вінниця, 2014). Хлопець є митцем-пілігримом, який, діждавшись літа, кочує такими відомими музичними фестивалями як «Бандерштат», «Захід», «Республіка» в пошуках адреналіну, карколомних вражень, нових постатей. Учасник та один із організаторів проекту «Поетквартал». Друкувався у різних книгах, альманахах, газетах, журналах по всій Україні та за її межами. Переможець всеукраїнського конкурсу студентської поезії (2018). Відкриття фестивалю «Віршень» (2018). Лауреат міжнародних поетичних фестивалів. Отримав відзнаки (від районних та обласних рад Вінничини, подяку від голови Київської міської ради). Волонтер, у 2017 році їздив із концертним туром на передові позиції гібридної російсько-української війни. Член громадської молодіжної організації «Сокіл», працівник відділу виховної роботи в Київському національному університеті біоресурсів і природокористування України.

На формування індивідуальної творчої манери молодика вплинули поради Оксани Забужко, Василя Кобця, Сергія Жадана, а також Вадима Василенка, котрий став, безперечно, духовним гуру для юнака. Проте все ж таки стиль іще не сформувався, перо ще тонке й тремтливие, по-молодечому затяте. Миколі Кучерявому важко дотримуватися рівної строфічної будови, відчувається певне «плавання» в нашаруванні стоп; йому хочеться побудувати великий, густий рядок і майже епічну строфу, а трискладові стопи ще не зовсім піддаються (трапляються відчутні зупинки в загальному чіткій ритмізації). Складається враження, що стихійній думці затісно в сталих поетичних формах і вона невдовзі перейде у прозу; ця гіпотеза підкріплена знаннями про те, що Микола Кучерявий є творцем і виконавцем українського, здебільшого патріотичного, політичного та любовного репу.

Найбільш спазматично й болісно молодий поет-постсимволіст пише про Україну, про Майдан і про війну. У його ліричного героя стільки емоцій, відчуттів, вражень, рефлексій, що вони вихлюпують не стільки в розповідній (медитативній) манері, скільки в сугестивному накопичуванні образів, у нанизуванні символів, у підсвідомому нагнітанні епітетів, у суперметафоризації, котра поглинає все – і відображені події, і авторську невтоленність. Ліричний герой віршів Миколи Кучерявого – стихійний молодий націоналіст, ревний християнин-ортодокс, у якого складний і не завжди рівний діалог із Богом. Він перманентно перебуває у стані фрустрації (тобто дезорієнтований у стані безнадійності, у котру себе вганяє власними ж роздумами). Мотиви індивідуальної приреченості, втрати і захисту Батьківщини, а також мотив нерозділеного кохання та смерті, аскетичного самозречення й самознищення – ось доміанти, за допомогою яких розширюється і стискається націоналістичний, стоїчний світогляд-спазм Миколи Кучерявого.

Вірші юнака можна було би кваліфікувати як історіософську й націософську поезію, якби не питоме тяжіння до дохристиянських міфів та євангельських притч, а ще якби світогляд автора не був таким розхристаним і мозаїчно-павутинним. Амплітудні стрибки молодих відчуттів ще не вистояні, світогляд іще хисткий, а відтак думка гостра, тонка, але боязка, переповнена сумнівами, що виражені в риторичних питаннях та в окликах. Тому, мабуть, найбільші урожаї його поетичної думки в майбутньому – у глибоких філософських роздумах мисливої, більш досвідченої людини, строфи якої будуть схожими не на дещо силувану вітражно-колажну пістрявість і не на позірний крик, а з першого рядка – на природно барвисту й трагічну панораму життя народу. Такою є поезія «Я здатний мертво йти через бетон», у ній молодик бачить свою майбутню долю як покликання зберігати та

примножувати духовний і культурний досвід нації: «До хмар малюю тисячі ікон у храмі, що Христу натхненням литий. / Я звук кохання бачити на дні. Тону в очах, живу в долонях Божих. / Я краший друг лелек і журавлів. / Мій дім – то храм, де в дзвони болем дзвониш». Приваблюють красиві образи-метафори, порівняння, якими всіяні вірші: «Блукає Бог із тризубом насподі», «журба Тіла і Крові», «Сліпі, ніби Брайль, чуттєві, як Моцарт», «ми прісно й вічно діти хліборобів», «...у крильце свободу та націю ворон поранив».

Поки ж у його талановитих віршах чимало алюзій на образи віршів Павла Тичини («стоїть сторозтерзаний Київ» – «стоїть пошрамований Київ»), Миколи Вороного («серце музики»), Максима Рильського («алхімік мудрих слів» – «мудрий алхімік»), його Україна – така ж скіфсько-сарматська, як і в поета-інтелектуала Євгена Маланюка, дохристиянська, як і в Богдана Ігоря Антонича, порабована червоною сараною, як і в палімпсестному писанні Василя Стуса.

МИКОЛА КУЧЕРЯВИЙ
«РОЗДЕРТИЙ У ТИШІ, НЕМОВ НА ХРЕСТІ...»

Ми внутрішній світ героїв прочитаних книг,
Ми голос потертих касет і свіжих ілюзій.
Між нами не випиті ріки та замки із криг,
Струнка холоднеча у сірому погляді друзів.

До нас однаково шепоче динамік метро,
До янголів знаєш крилаті усі позивні.
І хай Атлантиду по наших слідах замело.
А ми Камелот зведемо на сухій землі.

Між нами глибокі прірви – густий туман.
Так ніби сам Бог сміється, вдихнувши гелій.
І навіть якщо ти Біблія, я Коран.
Нас разом знайшли старі пастухи на скелі.

У нас тільки різні очі, відтінки сліз,
І янголів голоси чутно, схожі за тембрами.
Зніми ж мене доле, якщо не туди поліз!
Бо в зоряну ніч укривались однаковим небом.

Бог не знає мене, хоч жонглує планетами.
Купідони тепер – статистичні п'яниці.
Я забувся про світ, рвав старі силуети,
Але, Боже, навіщо вона мені сниться?

Час наставником став, і мені все відомо,
що життя-то лише блиск єдиної миті.
І нехай я стою кілька метрів від дому,
бачу очі твої, мов дощами розмиті.

Десь у серці щемлять призабуті образи.
Я блукати почав із твоїм відголоссям.
Між зірок розгубилися чортові пазли,
і тепер небо пахне жіночим волоссям.

І далеко не все, що залежне від слова,
іще може пройти крізь засніжені мури.
Але важко болить та чергова відмова,
коли янголи навіть про мене забули!

Рядки золоті зачекають мене десь попереду.
Слова зажеврели і тісно лежать на папері тут.
А промені сонця стають вельми гострими вилами
і пишуться ланом, і пишуться балками й вирвами.

Допоки не стануть слова ті сталевими списками,
а мозок мій – віршами в зошиті тертім і списанім,
коли буде піснею вкрито старезний перон,
тоді сіре гусяче пір'я постане моїм пером!

ЛЕГЕНДА

Тут залежався час, бо сивіє туманами ранок.
Верстви хутко біжать, у затулений тіннями рай.
І співає зима, хоч проміння ступає на ганок,
але осінь минула – зжовтвівся гіркий молочай.

І куріють степи. Дико, холодом б'є завірюха.
Сльози ріжуть рілля та стікають на мертві листки.
Пан Господь ностальгію, де хмари, вітрами
задмухав.
Ще ж і досі невтомно говорить ніде, із ніким.

Шлях питає у неба, чи ковдрою білою вкриє.
Але небо мовчить. Бог, напевно, те вітру сказав,
що іти йому босим по світі знекровлені милі...
Після того впаде блискавицею сніжна гроза.

Вітер з неба упав і не зміг зберегти всепотайне.
І кричав, ніби крук, що зима, люта буде зима.
Але потім казково, десь межі повітря розтанув,
у домівці почав рукавиці плести із тепла.

ВІРА

Важкі часи, коли німе життя,
коли думки ростуть у самогубство.
Свободу в серці хтось ножем утяв.
В очах давно пекельно темно й пусто.

І почерк долі я не розберу –
інструкції згоріли ув агонії.
З листів до неї вирізьблю труну,
хоч думалось – літак у далі зоряні.

Знайомі відчуття – сон, самота.
Із часом вчаться стіни говорити...
Гортаю час, який не дочитав,
і біль пишу, стражданнями залитий.

На ранок є голоти, є хрести...
Бо всяка темінь підійде, як тиша.
Як сум і біль мене б не охрестив,
а віру я на зорі ще не вішав!

ГОЛОС МАЙДАНУ

Бог окропить дощем, і світ вільно нап'ється,
і на чаші землі порозтануть червоні сніги.
У кресалі добра щит уточать залізному серцю,
та й оновить молитвами пам'ять мільйони могил.

Списки смерті такі, як дороги племен. І ще трічі.
Возвеличені болем несуть незалежну труну...
Там селяни були. Їм посмертні медалі не личать,
їхній дух – не туман, що сердито в повітрі заснув.

Хмара каменем буде. Осінні повіки закріє.
Місяць ясно прожектором вдарить із власних висот.
Як останній солдат, ще стоїть пошрамований Київ.
Мирні кулі, мов атом, летять у незламний народ.

Але це не кінець. Бо герої не згинуть у ґрунті.
Легіони стоять і мечі загартованих душ...
Боже, дай нашим дітям не бачити воєн і бунтів!
Слід чужий на ріллі – як підошвою здушений вуж.

НІЧ

Дивишся у вікно, бачиш – ніч і ліхтар.
Ніби море – маяк, жовта підлога – пісок.
Читаєш книги, збираєш літер нектар.
Тобі дев'ятнадцять та нібито сорок морок.

Усе непогано, якби ж то не регіт машин.
І світло реклами якби лиш не било у вічі.
Ти витримав погляди янголів, псів і вітрин,
а зорі вгорі смаковито голосять про вічність.

Ламаєшся прозою, віршами ситий, святий.
І вихід шукаєш для вітру, багатого тембром.
Утомлені вулиці кроком боїшся збудить.
Сидиш у вікні, розмовляючи з вітром і з небом.

Було – закриєш очі та й бачиш небо,
чуєш дотики світла, дзвінки голоси.
Боїшся вірусів грипу або ще еболи?
Тільки світ у тобі хворіє і не мовчить.

Буває, закриєш очі – і бачиш зорі.
Відлуння перекликається, мерехтить.
Когиться вітер пряний десь аж у гори.
Хитає подихами спантеличену віть.

Буває, закриєш очі – і видно всевіт.
Він то волоцюга, то мудрий алхімік.
Сонце дорогу вогнем накреслить,
з дощем розмовлятиме на третій лінії.

Буває, відкриєш очі – і скрізь пустоти,
в думках, у словах, а ще – в серці музи.
Буває, відкриєш очі – тут дзоти, в ноти...
Відкриєш очі – і бачиш драгву ілюзій.

Пішла, залишивши блискучі медалі, почесні.
Усе ожило, тільки люди – такі ж німі.
Кохання у венах вбиває хвороби, пошесті,
бо образ твій іконічний знайду в імлі.

Я крила земні одягнув у минулу осінь,
у вирій чомусь полетіти й за рік не зміг.
Від слів у листі на душі забагато осаду,
то ж я від втоми спадаю з дерев до ніг.

Коли канделябри каштанів палають свічами,
то муза на вечір міняє собі маршрут –
та наші стежки про кохання від болю стесані,
і літом у вікнах проміниться сонце-ртуть.

Ці узбіччя живі: на могилах старіють вінки.
Вони бачать мене, та і я відчуваю їх подих.
Чую галас і крик інквізицій, до болю дзвінких.
Бачу кров і тіла на асфальті німої свободи.

Прошепочуть мені їхні долі з-за плит кам'яних.
Кожний хрест, ніби меч, убиває у скелю Аїда;
хоч би кілька хвилин у житті пам'ятати про них –
хай заснуть під вінком після того, як мовчки проїду.

Думки шліфуються в печалі.
Папір відлунює теплом.
Слова – неначе коні чалі.
Перо в руках стає стеблом.
Від Божих гроз і небо змгло,
зірничі плещуть у сльозах.
В душі від сонця пахне вохра.
У гріх росте тонка лоза.
Із туги вихор плаче в полі,
шукає день тугих вітрил.
Блукає промінь серед колій,
а тїнь голодна – між могил.

За полем чорне місто, зле, брудне.
Від диму й долину в нїм стало гірко...
Нїхто не знає, де й кого зігне
холодне сонце, зірвана бруківка.

О, жити-жити! Трави – як думки.
Чїї гріхи дерева покосили?
Земля вдягнула чорні сорочки
і просить сили, бідна, просить сили.

Трава читає в місяць Отче Наш,
не хоче більше бути в ролі свїчки.
Горять на сонці танки й екіпаж,
аж виїдає димом сльози річки.

І місто на крові, як смерть, стоїть.
Почути б запах болю, смак корозій...
І тільки десь за межами століть
блукає Бог із тризубом насподі.

Читаємо пошепки, грішно, як міфи, Біблію.
Сприймаємо неохайно всілякі пророцтва.
Виходимо геть за межі, стираємо лінії –
сліпі, нїби Брайль, а чуттеві, як Моцарт.

А сонце кинуло списи. Проміння
із неба стронцій, радій відпустило.
Туманом кашляв день аж на подвір'я.
У вікна било сяйво сиво-сиво...

Мороз утік, не давши болю й бою.
Десь осїнь сьомим сном тихенько спала.
Весна збігала ручаєм у поле,
і боса рима мертво танцювала.

І місяць-хліб і все – у сизу землю.
І пахне ораним чиясь рілля.
Доспіли майже світлі Божі зерна.
Твоя Осанна у престол зійшла.
Усе розквітне, певно, плином часу.
Народ, як дерево, – в саду або в городі...
Думки про Великодній час і ще про Спаса.
Ми прїсно й вічно діти хліборобів.

А я Вас кохаю, напевно, не два-три століття...
Сльоза відсиріла – мов голка прошила щоденник.
Чи небо згорає чи нїмбами янголи світять,
а пахне земля з диму хмар, нїби вами – щоденно.
Од Вас я роздертий у тиші. Немов на хресті я!
Воскресла журба і жадання зійшло у чеканні.
До Вашого подиху десь понад пекло летів би –
за правду лежав у центральній районній лікарні.
Три тижні минули, ходжу я тепер на балети.
В іконах лишилась красива емоція літня.
Таким-ось роблюся, простий український поет я, –
кохаю одну та єдину два з лишком століття.

Я здатний мертво йти через бетон,
горіти, вулканічну магму пити.
До хмар малюю тисячі ікон
у храмі, що Христу натхненням литий.
Не звик кохання бачити на дні.
Тону в очах, живу в долонях Божих.
Я кращий друг лелек і журавлів.
Мій дїм – то храм,
де в дзвони болем дзвониш.

Слова наливаються в мене по хвилі повітря,
дрейфують між рифів думок-і стаю майже вільним.
А далі горять у серцях і стрибають на вістря,
бо віршами ген із Голгофи зійде й буде мірно.

О, Слово розп'яте, Ісусе; що буква, то рана...
Ти в небо злетиш для великої, вічною битви.
Немає царів тобі, ти не повіриш тиранам.
Апостоли ревно тримають тебе для молитви.

Мішки під очима і геть неохайний стан.
Емоції та почуття відтепер – протезні.
Таваріщ ЧК, для поета один гранчак
одразу знімає всі хворощі та депресію.

Коли я помру, тоді стану вогнем або словом.
Кресала думок мені викреснуть тисячі грифів.
Я віршів солдат, ця війна мені виплавить мову.
Я по римі дрейфую, мов човен між гір і між рифів.

Більше вірмо ДНК. А серцю?
Спамом позначаймо почуття.
Спазмом б'є у груди срібний хрестик –
дякуємо долі й ворогам.

ВОЛОДИМИР ЛІЩУК народився 18 липня 1988 року в селі Мала Кириївка Бершадського району Вінницької області. Закінчив Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, де й познайомився з Василем Пастушиною та з іншими майбутніми «шинкарями», а також Львівський національний університет імені Івана Франка. За іронією долі, як пише у збірці молодика фронтмен спільноти Василь Пастушина, – гуманітарій і педагог став сержантом міліції, але залишився поетом (активісти формації «Новий Шинок» навіть відповідне фото зробили – у міліційній формі, виклавши його в павутинці). Нині живе й працює в Києві, одружений.

У 2010 році неформальна спільнота «Новий Шинок» пролобіювала Володимира Ліщука на здобуття головної відзнаки міжнародного фестивалю одного вірша «Малахітовий носоріг», проте поетові не вистачило кількох

голосів для перемоги, відтак у нього – друга відзнака проекту-щорічника, що теж почесно, адже явище має широкий резонанс, а на глядацьке голосування в другому й третьому турах не впливають думки експертів. Також Володимир Ліщук став дипломантом «Підкови Пегаса», «Барських читань», організатором різноманітних вуличних перформансів.

У 2013 році в Вінницькій обласній друкарні побачила світ перша збірка віршів Володимира Ліщука «Із серця і спецій» (із передмовами організатора спільноти та побратима, себто Василя Пастушини та Віталія Рибка, – «Хазяїн поетичних паток, паприк і практик», «Ні разу не пита мною мадера»). Книга належить до серії «Бібліотека Нового Шинку». Василь Пастушина наголошує, пишучи про видавничий дебют, що автор зумів залишитися на паритетних засадах – між вибагливим модернізмом та експериментом постмодерну. Редагуючи рукопис, упорядник рекомендував до друку все, і ранні вірші зі студентської лави, і післяуніверситетські; це не може не дивувати, але, певно, у такому молодечому хаосі й певна цікавинка всього, чим намагається епатувати неформальна спільнота «Новий Шинок». Василь Пастушина протягом усієї передмови залишається витівково-велемовним, називаючи автора збірки Геббельсом поезії, великим пропагандистом і провокатором, хазяїном поетичних спецій, конструктором паток і паприк, банальним до сорому, але страшенно близьким усій українській молоді в своїй дивакуватій поетичній банальності та навіть цнотливості. Віталія Рибка привабив образ мадери, яку він вивів то в якість душ шинківців, «понівечених поезією», то в супутнє на рівні соратництва.

Вірші Володимира Ліщука, як і вірші Володимира Сосюри та Володимира Маяковського (або ще й Михайля Семенка) легко, через доступність лексики, гру з внутрішньою римою, відкривають музикальність природи поета і відображають його намагання надати строфічним і астрофічним віршам експериментального музичного тонування, зміни ритму й строфіки, як то вмів робити Павло Тичина. Проте ж іноді подолянин переграє, справді сходиться до банальності подачі змісту, спекулює на больових регістрах і на сентиментах, що зауважив у передмові й Василь Пастушина. Очевидно, називаючи збірку, Володимир Ліщук апелював до серця як до емоції апріорі, де може домінувати й вершинне милосердя, й плаксивість; а спеції позначають експеримент, де можна й передати куті меду, так би мовити, заспазмити й заспамити читача невчасними й непродуманими смисловими несподіванками й емоційними

нюансами. Майже в усіх віршах Володимира Ліщука неабияку роль відіграє структурно-інтонаційне поле, котре вивищується над семантичним; саме в ньому автор заклав ритміко-інтонаційний, структурно-композиційний фундамент власних віршів-текстів, текстів, схожих на вірші. Хоча й читач, питома, очікує на все тонше й тонше відчуття звукової барвистості української мови в сучасній поезії, трансляцію фоніко-мелодійного багатства, автор-недеміург борсається в тенетах емоції та наспівності її передачі, не даючи засмакувати реципієнтові вербальну досконалість, очевидно, боячись картинності й зайвої показності. На рівні тематики поезія Володимира Ліщука виглядає вельми позірно – тут і філософське осягнення світу, й весняна каламуть із любовним тремом, варіації про жіночі очі та міні-пейзажистика, біблійні символи й тревелогі (подорожі в міжміських автобусах і потягами по Європі та до Львова). Можливо, пишучи про злюку Єву, лікарку-лор, малолетку, якій мало літа, й «покоцані цяцьки», подолянин і справді хотів наблизитися до вербальної мадери, себто міцних і ємких нот в смислотворенні, де замість карамельно-горіхових нот несподівано знаходимо «пряний запах прілої землі» та іронічний «фарширований перчик».

ВОЛОДИМИР ЛІЩУК «Є ВАРІАНТИ, ЄВО!»

ЄВА

Є варіанти, Єво!
Є вагання!
Але ж ти балу королева!
Є вар'яти, свідки Єгови!
Але ж ти вище них,
ти перша знову.
Євшан є зілля, анаша, марихуана,
проте ти не потрібна наркоманам.
Ти їж свої яблука, злюка Єво!
Відрізняти мусиш шакалів від лева.

ЧУТИ ОСІНЬ

Ноти паленого листя
Грають реквієми літу.
Багато-багато світу,
А я один.
Чистять:
Землю від попелу,
Душу від совісті.
Мушу без совісті!
Інакше реквієм.
Не літу,
А мені одному.
Додому.
Додолу.
На землю.
Із землі виходимо –
У землю й вертаємось.

ЗИМА 2.0

Місячне місиво,
під ногами – гвага.
Одна любов – у Прагу,
друга - десь у Вроцлав.
І боцман мій –

ще той мужик,
сміливо корабель між заметілі.
Нічого страшного. Вже звук
із кораблів утворюють артілі –
і волоцюг, й пройдох, і просто лохів.
Коротше,
по парі кожній тварі у ковчег.
Може,
потонуть десь
під берегами міста Вінніпег?

ВЕСІЛЛЯ

Виструнчилось, вибухнуло,
вилетіло, свиснуло.
Весело і лунко.
Вилиці - на вулиці,
вуха десь у шлунку.
Виструнчилось, вивільнилось,
вилетіло дзвінко.
Дзвін надтріснутий висить,
всі кричать нам «гірко!»
Виструнчилось, визирнуло,
вилетіло вільно –
і на вас зірвавсь
той дзвін надтріснутий, -
він мов божевільний.
Виструнчилось, визвірилось,
зараз упаде.
Розлетілось, стихло,
й вже нема ніде.

ДИТИНСТВО

По кульбабі ногами босоніж
з оводом у долонях!
На дерев'яній ракеті – і в космос!
Веселка – місток, а не ілюзія світла.

Так багато світу в маленькій серці.
 Такі білосніжні крила й такі рухливі.
 Ах, як шкода, що не можна залишитися у зливі!
 Так би весь день по теплих струмочках
 босоніж, навідмаш, вище голови, аж до неба.
 Веселка – місток, а не ілюзія.
 Не ілюзія, а місток – дитинство.

В мою весну ввірвалась
 фіолетовий плащем,
 і там, де я вогнем й мечем
 випалював, почую знову щем.
 Нечемно та нечесно так.
 «Подай же серцю спокій!» –
 кричу я вслід тобі, блакитноокий.

КИЗИЛ-ТАШ

Молочний шлях розлився
 киселем в'язким і густим
 на груди гір, на ребра і хребти.
 Гребти крізь той туман
 на гору навперейми сонцю.
 А там уже збирай зірки,
 що їх за ніч напало немало!
 Потисни руку сонцю, скажи йому:» Привіт!»
 Затисни у долонях зорі – на кращий світ.
 Женуть овець і коней вже на пашу.
 Так ранок сходить над горами кизил-ташу.

МОЇЙ ЛІКАРЦІ-ЛОП

Розпори мені живіт
 і випусти метеликів на волю.
 Дивись – вони живі.
 Не нашкодъ.
 Не заляпай кров'ю.
 Тобі так пасує халат.
 Мені – любов і хвороба.
 При нічному світлі палат
 буду з тобою хоробрий.
 Плюй на правило : «Не нашкодъ!»
 Просто приходь...
 Приходь.

ШИШКА

Ш...
 Ш-ш...
 Ш-шарх!
 Ш-ш-шарх!
 Шалено шаркають
 Шишки по шибах.
 Шикарно, щиро, смішно

Шишки стеляться до ніг.
 Шубовсь! Шубовсь! Шишки
 Шепочуть ніжно про любов
 Асфальту і стежкам в траві!
 Це смішно-смішно про
 Любов стежкам шептати,
 Коли причиною любові
 Став безшумний вітер,
 Що легким подихом своїм
 Шишки з ялини витер.
 Шубовсь! Шубовсь! До ніг
 Стеляться шишки.
 Шикарно, щиро, смішно.
 Шишки по шибах
 Шалено шаркають.
 Ш-ш-шарх!
 Ш-шарх!
 Ш-ш...
 Ш...

ОЧІ

В її очах
 Тонув, як птах,
 Ще й хотів перетнути Дніпро.
 І ось воно! Море!
 Море кохання!
 Чорне, жовте, біле,
 Червоне, мертво – все одно.
 Бо купідон – дальтонік.
 Море хвилюється раз,
 Море хвилюється два...
 За третім разом ми не взяли слова,
 А лише руки, губи й очі.
 В її очах, руках, губах
 Тонув, неначе птах.
 І прах.
 Душа Дніпром у море...
 П
 А завтра зранку
 Все спочатку:
 Холодна кава,
 М'ятий одяг,
 Трамвая дзвін
 Й забутий вдома проїзний.
 І знов ті самі...
 Очі.
 Ламасш себе,
 пускаєшся берега.
 І лишень очі!
 Бо як маяк,
 Лиш очі –
 блукаючі вогні.
 Мов нерозгадані вогні
 святого Ельма.

ВІТАЛІЙ РИБКО народився 1989 року в м. Красилів, що на Хмельниччині. Дитинство та юність провів у селі Михайлівці, яке і вважає своїм домом, дуже пишається материним прізвищем – Красавцева та родовими смоляними кучерями. Закінчив Вінницький національний медичний університет імені Миколи Пирогова, стоматолог. За часів студентства став учасником «Нового Шинку», беручи участь із формацією у всіляких перформансах, вуличних і музейних читаннях; володар третьої відзнаки «Підкови Пегаса», «Барських читань», лавреат «Малахітового носорога» та ін. Ще одна віха його мистецької сільвети – гра на баяні.

Спочатку практикував за фахом у Хмельницькому, тепер живе й працює в Львові. У 2015 році в видавництві «Книга-Вега» побачила світ збірка віршів Віталія Рибка «Колатералі» (з післямовама Андрія Гуменчука та Ігоря Ходжаніязова), котра ввійшла в серію «Бібліотека «Нового Шинка». Назва книги лише на перший погляд претензійна, в основі – медичний термін, що позначає бічні або обхідні дороги кровотоку, що забезпечують приплив або відтік крові в обхід основного кровоносного ствола. А ще це відгалуження меридіанів або шляхи, які пронизують тіло й пов'язують частини в функціональну єдність. Так називається неримована версифікація-послання до коханої, вміщена посеред збірки, між римованих любовних віршів, що розповідає про таїнство колатералі, котрі знаходяться в раю й, можливо, будуть побачені, аби рухатись у парі вічно й не згубитися зупинившись. У поезії про аристократа-безхатька «Сандалі блюз» знову впливає образ-мотто до назви збірки – «маю лише шляхи а між ними колатералі».

Відкриває збірку поезія-улюблениця всіх фестивальних тусівок, іронічна й пародійована в віршах Василя Пастушини «Ульонка», котру вивчили напам'ять молоді творчі подолянки й не раз декламували, мовби новітню мантру, разом із автором, принаймні першу строфу: «сьогодні для тебе я стану поганим / і навіть ще гіршим ніж був я раніше / карай же мене і виписуй догани / або відлупцюй хоча це уже інше...», риторично підвищуючи інтонацію на рядку «...таким як ти любиш тупим бідолашним...».

Поезія «В цій країні сезонних дефолтів» розповідає про те, якою ліричний герой бачить Україну (ми це легко вгадуємо за формою повторюваного вказівного займенника) й наскільки вона відповідає субстантивній основі його ліричного «я» та внутрішньому перманентному станові: «Запах суніці дахи в тумані / Голуби що цитують пізнього Ніцше / Черствий хліб таргани у ванній / Все поділено кожен займає власну нішу».

Розмірковуючи багато про Бога й навколо його замислів, Віталій Рибко не намагається декодувати біблійні метафори, а переносить образи й символи зі Святого Письма в сучасність. Відтак Бог максимально живоприсутній на залізниці: «Я напевно знаю що Господь / То сперте повітря вагонів плацкартних / надійне й міцне мов алкоголь / Мов бруд на затертих картах гральних». Автор по-неофутуристськи домислює навколо символу, нанизує, мов на шампури, різнопланові діяльнісні та враженнєві (смакові, зорові, слухові й дотикові) характеристики та порівняння (згадаймо, поети-футуристи нанизували новотвори, від фонетичних, ономатопеїчних, до лексичних, а художники-футуристи спекулювали фантазмагоричними формами й барвами), любовні спогади й переживання розлуки; разом із усім цим спазматичним писанням нескінченності залізниці й Бога ліричний герой переконаний, що «це добрий Бозя», отже, новозавітній, милостивий, «який твердо бачить у всьому різницю», себто справедливий.

ВІТАЛІЙ РИБКО
«СЬОГОДНІ ДЛЯ ТЕБЕ Я СТАНУ ПОГАНИМ»

УЛЬОНКА

сьогодні для тебе я стану поганим
і може гіршим ніж був я раніше
карай же мене і виписуй догани
або відлупцюй хоча це уже інше

вже завтра я стану трішечки кращим
трохи тендітнішим і веселішим
таким як ти любиш тупим й білошним
косим на два ока а може й косішим.

Ти будеш мене зневажати й гнобити
Колупати пальцем усі мої рани
Будеш мене не любити й любити
Так як ти це умієш кохана

Так як я тепер цього потребую
Сильно боляче й спонтанно
Та зрештою усе це переживу я
Щоб знову для тебе стати поганим
у прохолоді самотніх ліжок
у прохолоді самотніх ліжок
ти все ще шукаєш залишки чужого тепла
хоча й знаєш напевне
що воно вже давно вивітрилося
разом з прагненням
погратися у кохання

з пошуками залишається віра
тоді очі починають безтямно
бігати простором кімнати
в пошуках хоча б найменшої згадки:
світлини
забутого гребінця
недописаного прощального листа
чи може... листя
жовтого сухого листя
котре завжди нагадує про її
волосся та шкіру
про нестримно короткі дні
яких тобі не вистачає
щоб усвідомити
ту порожнечу
що огортає тебе

хоча...
листа знайшов
в ньому нічого не йшлося
про прощання

він/вона (прощання)
ще темно було
а мені вже довелося піти геть
йти і не оглядатися
навіть не тому
що це погана прикмета
ти попросила...

вже ніби й стемніло
ти йшов поволі
даючи ліхтарям право не гаснути
не ховати тебе такого
щоб я змогла запам'ятати
ти не оглянувся
як я і просила... на жаль

КОЛАТЕРАЛІ

можливо рай колись нам
покаже свої потаємні колатералі
щоб не зостатись на місці
(без місця)
щоб рухатись вічно
все далі і далі
брести самому
знаходити без мети подорожніх
спати між яблунь
або вагонів порожніх
триматися за чужу правицю
відчувати яка вона тепла
шукати між міста можливо
останню крамницю
лікувати брудом шрами
згадку від минушого пекла
слухати як голос води
поночі стихає
як риби тривожно шепочуть поради
де вітер з долоні так прудко втікає
на той бік життя автостради

ПЕРСОНАЛ ДЖІЗЕС

Таке враження що хтось таки пропустив
Твоє народження життя день смерті
І скільки б ти в бога вже не просив
Скільки б не листав молитовник затертий

Скільки б не ловив сполоханих душ
Під стінами сонних районних лікарень
Думаю твій персональний Ісус
Ісус вина та провінційних віталень

Він тихо торкнеться твого плеча
Скаже: ходім ти вже достатньо прогавив
Тобі стане легше вільніше хоча
Від зміни погоди болітимуть рани

Отак і підете крізь місячний пил
І босі ноги вгрузатимуть в простір
Справа неквапом йтимеш ти
Зліва Ісус в подертій футболці

Й не знаючи дороги ти йтимеш вперед
Несучи повні кишені каяття і покори
Ісус вестиме в руках велосипед
Й говоритиме щось мрійливо про море

Я думаю що смерть не така вже й біда
Не страшніша скажімо за дефолти і землетруси
Якщо вранці ти йдеш крізь вологі поля
Поруч зі своїм персональним Ісусом

БУФЕТНИЦЯ

добра буфетниця
мов мати Тереза
така ж стара
така ж твереза
годує щодня
щовечора й вранці
жителів міста:
повстанців біженців та афганців
бо їм життя то повільний танець
мов в сіль змочений середній палець
і зброя твоя й засмальцьований ранець
і сам ти потребуєш любові й турботи
калорійної їжі яких-небудь наркотиків
й це життя відіграти до останньої ноти
от тільки Тереза
постійно мерзне
точить погляд неначе леза
за усім якимось незворушно стежить
не випускаючи за надумані межі

Я НАРОДИВСЯ ВІД ЛЕЛЕКИ

Лівацькі погляди проростають озимими
Ще вчора ми були слабкими й вразливими
Тепер же ми бідні відважні й нескорені
Озимина наших поривань вже пускає корені
Товаришу ми долаємо ці кордони
Не для того щоб комусь щось довести
Ми долаємо цю порожнечу чорну
Для того щоб таких як і ми далі вести

Морозними вечорами хмари втікають
Ніби з мороку додому повертають примари
Товаришу наші гасла з нас витікають
Мов тягучі води небесної Ніагари

Товаришу нам варто триматися одне одного
Заходячи в винарні оминаючи банки
Дотримуватися свого наче письма Святого
Того що проступає в надриві охриплого панку

Несучи іншим правду доводячи себе до істерії
Так як загусає в легенях одвічне тепло
За нас стануть горою робітники і повіі
І вони будуть стояти як би там не було

Товаришу цей птах зоветься Мухамедом
Товаришу ми просто мусимо рухатися на схід
Товаришу все що нам тепер для цього треба
Це їжа авто і цей паскудний західний світ

ЙОКО ОНО

він любив її мову схожу до дивної музики
тіло подібне до заводів опісля літньої зливи
стежив за лініями де закінчувались трусики
і був від усього цього безмежно щасливим

коли вона готувала на кухні грінки
вдихав її карму і диму гіркий запах
хотів лиш любові від східної жінки
котру не окреслиш на контурних мапах

тієї що згодом би переливалась
з передсердь в гіпертрофовані шлуночки
без гіпотонії котра нею компенсувалась
вже мав для того дві срібні обручки

То байдуже що я зараз під мухою
І те що ти одна перед юрбою
Та я ж тебе трясця тут слухаю
Слухаю і милуюся трясця тобою

Кожен твій порух і подих винюхую
Зустрічі чекаю неначе двобою
Почуття мов коросту завзято розчухую
І трясця далі милуюсь тобою

Не варто шукати власні сліди
В часі і тут між газетними шпальтами
Це своїм плином схоже мені до води
Або на розплавлене тіло асфальту
Ти можеш зостатися але маєш іти
Ти жінка котру я більше за все хотів би мати
Часу все менше не мовчи
Говори
Нам обом сьогодні варто добряче поспати

В цій країні сезонних дефолтів
Радикальних та лівих політичних партій
Повної дощів і кримінальних абортів
Жодної тобі перспективні жодних гарантій

Тут справжньою є та література
Яка розтікається в пальцях мов глина
Тут регіональна інфраструктура
Розпатрана мов мертва рибина

Чоловіки підкурюють від запальничок
Так ніби крешуть від них небесні іскри
Заходять до цілодобових крамничок
Справжні володарі цього малого міста

І життя їх триває мов річна підписка
На журнали які зрештою ніхто не читає
Остогидла квартира фіктивна прописка
Простір в якому ніхто нікого вже не чекає

Запах суниці дахи в тумані
Голуби що цитують пізнього Ніцше
Черствий хліб таргани у ванній
Все поділено кожен займає власну нішу

Тут хробаки трамвайних зимних зимових колій
Вплітаються в тіло підліткове держави
І йдуть чоловіки у вічність по колу
Ні не по колу скоріш по спіралі

Це сонце тепер довіку нас буде гріти
Воно мов благодать буде висіти над нами
Бачиш як прихильно воно нам світить
Так низько що можна торкнутись устами

Ці трави в яких ти ховаєш себе невміло
Ти голублена зорями і весняними вітрами
Комахи блукають твоїм крихким тілом
Ось бачиш сонце торкнися до нього устами

АНАСТАСІЯ РУДНІЦЬКА народилася в місті Яготин. По закінченні школи взялася за студіювання видавничої справи в Київському університеті імені Бориса Грінченка. Працює на журналістській ниві. Поділля – мала батьківщина й колиска матері дівчини. А ще Поділля поєднало Анастасію Рудніцьку з Мариною Озеранською та з літературно-мистецькою формацією «Інверсією серця». Із Вінницею пов'язані початки активної публічної творчості, участь у міжнародних науково-практичних конференціях «Художня творчість у контексті проблем її вивчення: Михайло Коцюбинський і Східне Поділля», «Художня творчість у контексті проблем її вивчення: екологія душі, екологія планети». Дівчина стала учасницею фестивалю «СлоВесна» (Київ, 2014), літературних читань з Дмитром Лінартовичем (2014), «Барських літературних читань» (2014), фіналісткою міжнародного проекту «Одна маленька свічка» (КНПУ імені М.Драгоманова). Активно друкується у пресі України, співпрацює зі столичним

видавництвом «Білий тигр», дописує для «Політик UA». Пише вірші, публіцистику, займається літературною критикою, модерує презентації та перформанси.

Якщо спробувати окреслити стильову манеру віршів Анастасії Рудніцької, то можна впевнено стверджувати, що вона знаходиться на стадії хитань між модернізмом та постмодернізмом, а в середині модернізму – між неоромантизмом та символізмом, а ще – між медитативними римованими катренами та ритмізованими сугестіями (зі внутрішньою римою), багатими на рефрени, обрамлення, анафори й епіфори. Антична міфи, класика світової казки, урбаністичні мотиви, любовні одкровення й лексико-стилістичні забавки, драматична і трагічна символіка майдану, тонкі й дещо містерійні переживання війни – усе це складає мозаїку поетичного світу поетки Анастасії Рудніцької.

Найбільше дівчина пише про кохання. Урешті, тут і дорікнути не можна, адже в

молодому віці саме про це писати найдоречніше. Її ліричні відвертості не переходять межу пристойності, вони наскрізно романтичні, відчайдушні, не завжди рівні й реалістичні, але цнотливі й розчулено діткливі. Тут і відчай нерозділеного кохання й радощі від побачень, пересторога, недовіра, неказане й обірване на півслові. А ще – тремтливі переживання ліричної героїні-юнки, яка чекає коханого з війни та щиро молиться за нього (мотиви молитви зустрічаємо чи не в кожній любовній поезії). Підсвідомо намагаючись витворити у віршах власну філософію любові, Анастасія Рудніцька наближається до різнонастроєвої оповідної манери й форми передачі ліричного «я» Ліни Костенко з її риторичною концепцією – «Але про це не треба говорити». Дівчина чудово розуміє, що найяскравіше художня концепція людського буття розкривається у сфері моралі, найтонших почуттів і переживань. А тому реальні життєві колізії, винесені в морально-етичну площину вірша, тобто напоказ, не рафіновані, не штучні, а спазматично екзистенційні. Це лише здається, що поетка егоїстично зосереджує особливу увагу на власному внутрішньому світі, насправді ж тонко дослухається до кожного відтінку й значення, до кожного поруху, намагаючись зрозуміти таємницю суті людської особистості й вирізьбити її у слові. До того ж молода максималістка й християнка переконана, що Любов є шляхом до вдосконалення, а її власне життя – чи не найкраща лабораторія для спостережень. Як і Ліна Костенко, Анастасія Рудніцька відводить коханню роль Абсолюту, найбільшої надії на духовне безсмертя, при цьому вдаючись до популярної концепції божевілля (юродства). Відтак в інтимних вихлюпах часто вчувається алюзія на Костенкові рядки: «Божевілля моє, божемилля, / богомілля моїм сльозам!». Отже, дівчина перетворює любовні вірші в нескінченну, дещо хаотичну енергію емоцій: «Колись до тебе стиха підйду, / сама себе вкушу за губи сильно. / Скажи, мовчати краще в цю грозу, / перетворивши волю у насилля?».

Саме любовна тема є тією принадою й тому небезпечною цариною, у якій легко можна зійти до абсурдності, банальності й повторення вже сказаного й пережитого, що помітно в ліриці Володимира Сосюри (але радянська критика нещадно фальшувала поета, стежачи за кожним словом, тому експансія теми кохання дозволяла вихлюпнути біль за долю народу в певних мотивах і в образах, – згадаймо тут хоча б поему «Нальотчиця»). Проте поки що місія співця кохання вабить Анастасію Рудніцьку чи не найбільше. Дівчина легко реалізовує в інтимних строфах поклик до гармонії, єдності, цілісності, досконалості та єднання зі світом, де природа є тлом, красивою завісою: «Кілька реплік – не мачуха, / Небо – і нікого край древа, крім серця». Навіть поезія, яка здавалося б, має бути присвячена літу, є спазматичною сугестією: «Цього липня буде до біса боляче, / то ж і серпень буде не кращим. / Я молитимусь ревно, стоячи, / відчуваю – давно пропадаю».

Власне пейзажних віршів із гедоністичними візіями чи екологічними, апокаліпсичними мотивами у творчості молодої поетеси обмаль – усе ще попереду. А от національна біда, героїка, проблеми совісті покоління, замученого війною, мотиви материнства рясно лягають у полістрофічні твори: «Майдане, боляче», «Ровесникам», «Пробач, та уяви – його не стало...», «Лист», «Ти аж занадто віриш не своїм», «Твій шрам...». Чистотою думок, їх сакральною щирістю вражає неримована поезія-рефлексія «Картата сорочка»: тут злилися елементи молитви, елегії, послання, а ще вчитуємося і бачимо портрет хлопчини-лицаря, виписаний в єдиному символі картатої сорочки-оберегу. Саме такі вірші переконливо свідчать, що Анастасія Рудніцька розуміє Любов як жертву, котра вимагає величезної самовіддачі аж до повного самозречення.

АНАСТАСІЯ РУДНІЦЬКА
«НА СХОДІ МАЛЬВИ,САЛЬВИ, РУЖІ...»

Розтягнені светри –
не завше банальне недбальство.
То час, коли вдома, у пледі,
бо треба усе, окрім світу.
Ти згадуєш літо й поліття,
коліна, розбиті асфальтом,
того, хто на серці, по денці,
і хочеш із ним говорити...

Найперші розмови завжди
не про те, чим є правда;
це час, коли двоє натрос
поділять пиріг, не кохання.
Якби вільна щирість
тривала над інше, ти знав би,
що добре на мить, ну а що –
назавжди й Богом дане.

КАРТАТА СОРОЧКА
не вдягай будь ласка
на зустрічі наші
ту картату сорочку
бо так файно
личити може лише тобі...
прийдеш зі щоденних боїв утомлений –
задивлюся в очі...
і не витримаю – скажу що в єдиному
біль мій і ніжність
бо й на небі знають про те
що ти скажеш мені ліпший друже
не відаю істин кохання...
але чужого –
ні не треба уже достеменно
все колись ти дізнаєшся –
до тебе сумного й вічного
так не байдуже
але не вдягай хоча б завтра
ту картату сорочку...

ПРАВДУ ЗНАЮТЬ ЛИШЕ КВІТИ
Ще не дістатися до правди,
не допливти й не долетіти...
За неї хтось усе віддав би –
і знаються на тому квіти.

Слізьми умиті, не печалю,
утоптані десь непомітно...
Убиті істини-причали...
Бо правду знають лише квіти.

На сході мальви,сальви, ружі
пощезли, ніби й не було.
Нас криє правда матом-риком.
Жорстоко зламане крило...

І Дике поле злом частує...
Земля, цілуючись із вітром,
не купить сина, не народить...
О, правду знають лише квіти.

Цього липня буде до біса боляче,
то ж і серпень буде не кращим.
Я молитимусь ревно, стоячи,
відчуваю – давно пропаща.

Цього літа буде так важко дихати,
бо нестача любові проваллю кратна.
Ну і як тебе збутися? Як тебе здихатися?
Як без тебе щасливою стати?

Цього літа буде ще важче спатися.
То не спека липнева поля здушила –
сни блакитні та сиві, з неділі до п'ятниці.
Ти в мені – невідомою силою.

Цього липня ще важче щоденно вірити,
що ти згадуєш ніжно моє волосся.
Восени, розкажи мені, щось же зміниться?
Раптом ти цього тихо просиш?

Цього літа нестримно чогось жадати,
сумувати за поглядом кольору неба.
Я чекаю на осінь безмежно строкату,
уповаю на диво, молюся на тебе.

КИЇВ

Срібні вокзали – не храми; шалені,
в них непомірні людські забобони.
Тут не ступала нога Андромеди,
Лади не видно, є чортове гроно.

Сірі проспекти засипані болем,
часом кривавим і спогадом люті.
Тут потоптались здорові та кволі,
тут потопталось людство, по суті.

Київ, Хрещатик – натхнення і кванти,
подих і лімфа всієї країни,
вічна частина душі, а не клаптик,
що не гордує чужими й своїми.

Сквери й будиночки тягнуться в небо,
мов дітваки, з голубами туркочуть.
Солод і гамір, і запах вишневий.
Все місту добре, у всьому ж охоче.

Вулиці – вулики, пагорби – тиша,
ген у двори липи й вільхи проникли.
Київ – сакральний, високий, субтильний.
Чом же до тебе я ревна й незвикла?

Ти помічав, як швидко все минає?
А як міняє осінь колір неба?
Сьогодні – сіре та чуже до краю,
а завтра – наше, мужнє і черлене.

Колись до тебе стиха підійду,
сама себе вкушу за губи сильно.
Скажи, мовчати краще в цю грозу,
перетворивши волю у насилля?

Скажу про квіти, поверну в журбу,
розбавлю чаєм, сміхом несуттєвим.
І намалюю шелестіння снів.
Сміливісте і доле – де ви, де ви?

Ти поспішаєш? Звикла, хоч убий.
Змовчу про те, що прагне лету слова.
Стерплю, зітхну і, зникнувши в юрбі,
найголовнішого ніколи не промовлю.

У далекім куточку
дівочого вільного серця
собі так уперто надумала,
мовби заплуталась.
Дивна.
І мислиться: як почуття це,
вбиваюче нирки, назветься –
коханням, потребою, осінню?
Можна, скажу тобі?
Димом.

Ти б'єшся – й пенальті
в куточку душі заслабкої.
Забула, напевно, що вже

заспокійливе натще не діє?
Укотре зберешся на душу незрячу
страшною війною.
Він любить твої смоляні,
аж до синього, вії.
І тільки.

Тримаєш його, бо самотність –
як зілля. Ти щира.
Форсуєш війну, бо жадаєш,
як всі ми, кохання.
Нехай Вакарчук
не здається без бою, ти віриш
у те, що почате
скінчиться прямим попаданням.

Пробач, та уяви – його не стало.
Розвіяв вітер помисли про нього.
І серденьтко – тільки шмаття стали
з гармати, де пропав... Є віра в Бога,
могила є в степу, життя ж немає...
Колись насняться очі волошкові.

Та не підуть обшарпані трамваї
туди, де мова рветься на півслові...
Лиш уяви на мить – його немає;
ти ж не наллеш йому з малини чаю.
Лети журавкою, нехай він знає –
благословляєш дихати! Кохаєш!

А пальці знову просяться до клавіш,
душа запрагла чути їхній вальс.
Крихка душа його напам'ять знає.
О, звуки вальсу! То не падеграс.

Почну з піано – ніжність у повітрі.
Думки малюють – і дрижить струна.
Отак могла би з вічністю сидіти,
аби мене мінор усю пробрав.

Акорд – акцент – анданте – мецо форте.
Закрию очі. Вічність у мені.
Відчую ангела на пальці. Тихий дотик –
і розум геть од нього спломенів.

Останній такт. Почати б, може, знову?
Тонути в нотах, наче б у воді?
Не відпусти, фортепіано в центрі Львова,
на вулиці покинутих надій...

МАЙДАНЕ, БОЛЯЧЕ
 Дитинно-боляче дивитись.
 Бо яструби клюють хрещате серце.
 Та чи самі вони того хотіли?
 Хтозна, чи завтра день новий озветься?
 Чи сонце – хмарами?
 Хто забере ще тіло?

Коханий, боляче згадати,
 як ми гуляли по столиці.
 Душі і навіть небо
 нам здавалися чистішими
 з Майданом.
 Чи хто блаженний спокій
 там порушив?
 Хто рубцювався в рани –
 колені та рвані?

Людино!
 Боляче дивитись,
 як смерть за смертю, за душею – тіло
 й за чорним димом
 все переростає в пекло.
 А материнське серце зовсім перемліло...
 Немає сил дивитися на ту війну запеклу.

Батьківство боляче кричить.
 Ми розуміємо, що плач не допоможе,
 коли твоє дитя, твою утіху, мов рибчину,
 ошпарюють водою. Гірш отрути.
 І лиш чекати – все, що зараз мусиш.
 Чекати на провітлену, безкровну днину.

ОЛЕСЬ СЕНІВ народився 14 березня 1991 року в місті Липовець, що на Вінниччині, у родині вчителів, вихідців із Галичини. Вступивши до Вінницького національного технічного університету на факультет будівництва, почав займатися грою на гітарі, писати інструментальну музику та пісні на власні вірші. Тому в 2009 році вступив на факультет музичного мистецтва у Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського. На останній курс навчання припали події Майдану, Революції Гідності й війни; 1 грудня 2013 року Олесь Сенів прибув у Київ для участі в студентському Майдані, бажаючи підтримати українську молодь у прагненні євроінтеграції, а також брав участь у різноманітних громадських та мистецьких ініціативах, в андеграундному русі. У липні 2014 року, отримавши диплом

про вищу педагогічну освіту, добровільно пішов до війська й із 12 жовтня 2014 знаходиться в зоні антитерористичної операції у складі 54 окремого розвідувального батальйону, де не полишає улюблені справи – музику, поезію, графічні малюнки-мініатюри на папері до

Патріотично-боляче чекати,
 коли країна-ненья вийде з коми.
 І плачу я не вперше так за тебе сильно.
 Прокинься – і зціли усіх од втоми.
 Допоки не помру – лунатиме нетлінна.

Дівчатко щиро заявляє,
 що ось, кохання, воно – вічне.
 І не покине чорну землю задля раю:
 «Для мене тут весна настане в січні,
 і я тобі весною буду, присягаю.

Уже не хочу в гору круто дертись –
 я просто хочу воскресити мертвих.
 І не лякає жодне з найчорніших лих –
 я просто хочу зберегти живих».

А щастя має очі сині-сині,
 воно у житті квітне, вічно плинне.
 Крім нього вже нема нікого більше,
 про кого б я такі писала вірші.

Кохання має очі сині-сині,
 плете казки з лозини щогодини.
 І задряться поети всього світу,
 що ми, а не вони, волошок діти.

А спокій має сині-сині очі,
 на те й мої – пожежа серед ночі.
 Банальну риму загаси водою.
 Купальську ніч заповони луною.

власних віршів, фотографування життя на війні, підготовування забутих у поспіху домашніх коханих. Із «Інверсією серця» його пов'язало випадкове спілкування у всесвітній павутинці; це діалог людей з краю війни і з краю миру, а не просто земляків і однокашників.

Олесь Сенів – патріот і націоналіст, воїн і мистець, а тому його вірші – відповідні: про війну, про смерті героїських хлопців, про безвихідь і про страх перед жорстокістю, перед звіром у людській подобі: «Банальний світе, ти дійшов до краю! / Ми втратили любов. Ціна ж нам – гріш». Ліричний герой віршів воїна-розвідника – то радикал, то приречений свободолюб; він запитує сам себе про те, який же вибір і від кого залежить, як посеред війни залишатися людиною, а питання залишаються без відповіді. Чи не в кожному вірші прозирає ідея – вижити, захистивши рідний край, або загинути, захистивши. Вельми лаконічною, у цьому сенсі, видається двострофна поезія «Уперед»:

Вперед, юний воїне! Тільки вперед!
Красива мета – перемога та воля.
Для внуків залишиш епічний портрет,
щоб довго-предовго пишались тобою.
Чудні мемуари в дитячих умах –
твій шлях стане їхнім високим натхненням.
Сховай недовіру. Чи відчай, чи страх,
а жертва твоя дорога й недаремна.

Поет-воїн дуже легко й часто пише про те, що віддасть життя без вагання; це шокує та змушує заглиблюватися в риторично збагачені катрени, де домінують перманентні заклики. Очевидно, самопожертвувальні вірші – це складна моральна підготовка, навіювання, а ще – клятва, від якої вже не можна буде відступити: «Стоятиму, ревно тримаючи зброю, / не знаючи, скільки ще тут простою. / За честь і за волю країни-тополі / готовий на смерть у нерівнім бою!».

Як у страшному калейдоскопі, одна за одною, виникають словесні картини війни, у яких потопають небо і земля, серця й душі, громи та скрегіт зброї; читач відчуває кожне слово, як фатальне, а з ним і страхітливу реальність – «свинець роз'їв живіт», «киває смерть на таці». Експресивні клаптики, фрагменти заштрихованих вражень складаються в короткі екзистенційні літописи на кілька строф, у яких найперше проступає густа маскулінна позиція:

Яскраво серед неба спалахують вогні,
а свист оповідає вже й про мінометні залпи.
В душі зростає страх, згинає до землі.
Здається, що бліндаж міцніший скелі в Альпах.
За мінометом «град» по нервах проїздить,
нагадуючи легко – життя ще недожите...
І знову чути грім, а страху вже нема.
Сталеві нерви є у тебе, друже, матом криті.

Поезія воїна цікава не лише своєю мужністю, відрубною, вбивчою правдою про війну, про життя і про смерть. Вона інспірує те, що є поза війною. Олесь Сенів ніби прозора бачить, що постіндустріальне суспільство зі своїм засиллям інформації й торжищами тихо й герметично знищує людяність, красу почуттів, природне життя: «Пропаде століття. Навколо ваніль і порнуха. / В планшетах зів'яне життя ненароджений цвіт. / Суспільство, ти справді загнешся в суцільній розрусі?». Отже, поезія Олесь Сеніва – набат для кожного, хто розуміє, що ХХІ століття повне зброї, направленої проти життя.

ОЛЕСЬ СЕНІВ
«СВІТ РОЗСИПАЄТЬСЯ...»

Яскраво серед неба
спалахують вогні,
а свист оповідає
про мінометні залпи.
В душі зростає страх,
згинає до землі.
Здається, що бліндаж
міцніший скелі в Альпах.
За мінометом «град»
по нервах проїздить,
нагадуючи легко –
життя ще недожите...
І знову чути грім,
а страху вже нема.
Сталеві нерви є у тебе,
друже, матом криті.

ДО КІНЦЯ...

Я вірю в життя і я вірю в свободу!
Та знаю, що ми переможемо біль.
Не спинять уже ні війська, ні погоди,
бо є в українця і криця, і ціль.
Не страшно мені полягти в чистім полі,
не боязко в ніч виступати тепер.
За щастя близьких і супроти неволі
стоятиму – дух мій навіки затверд!
Стоятиму, ревно тримаючи зброю,
не знаючи скільки ще тут простою.
За честь і за волю країни-тополі
готовий на смерть у нерівнім бою!

НЕ ДЛЯ ТЕБЕ

Твій погляд повний болю,
у нім тонка душа –
то сніг лежить на полі
і скроні покрива.
Твій шлях далеко видно
по рисках на чолі.
Утомлене обличчя
вже кольору землі...
А битва зі собою
закінчилась тоді,
коли ти став у полі
з гвинтівкою в руці.
Тебе чекає вищий,
я певен, кращий світ,
він десь посеред неба...
Свинець роз'їв живіт...

УПЕРЕД!

Вперед, юний воїне! Тільки вперед!
Красива мета – перемога та воля.
Для внуків залишиш епічний портрет,
щоб довго-предовго пишались тобою.

Чудні мемуари в дитячих умах –
твій шлях стане їхнім високим натхненням.
Сховай недовіру. Чи відчай, чи страх,
а жертва твоя дорога й недаремна.

Десятки мільйонів рабів зазирали в вікно.
Думки їхні, певно, навколо грошви, біля слави.
У планах походи в кав'ярню, у клуб чи в кіно.
Блокується все, що супроти такої забави.
Десятки мільйонів рабів є дітьми Mtv.
Для них інстаграм – цікавіший, ніж проза чи вірші.
В мережах просиджують ночі, пропалюють дні,
в журналах шукаючи бруд, наче доказ, – є й гірші.
Десятки мільйонів рабів – то загублений світ.
Пропаще століття. Навколо ваніль і порнуха.
В планшетах зів'яне життя ненароджений цвіт.
Суспільство, ти справді загнешся в суцільній розрусі?

ЧАС ОЗИРНУТИСЯ

В тобі сліпа покора, бо хтось не знає міри.
А ти відрікся болю в межі сліпої сили.
І погляди – софіти. І все, що є, – то праця.
Отам, де било світло, киває смерть на таці.
На думці – альма-матер, а тіло прагне вбивства.
Легені – не з повітря; все кров і кров на вістря.
У смерті вражій спокій, вона тебе впиває:
«А янголи на небі не чули і не знали».

ПРИВІТАЙМО ВІЙНУ!

Привітаймо війну!
З неба линуть снаряди, ниць – міни.
Кулі свист добігає до серця й до вух.
Перед смертю боець пригадає родину –
автомат випадає із рук...
Привітаймо війну!
Нива зорана обстрілом градусів.
Знову вибухи всіх виривають зі сну
і мости аж зеленим ряснять від зарядів.
Зустрічаймо наступну весну!
Привітаймо війну!
Смерть наповнює позасвідоме.
І шепоче тобі: «Не мину, не мину...»
І ніхто до солдата не прийде на поміч.
З нього стягнуть сорочку, од крові рясну.

Привітаймо війну!
Кров'ю зрошено ріки навколо.
Смак заліза й свинцю з болю зводить Десну.
Тільки серце вистукує:
«Ні! Я не здамся ніколи!»
Привітаймо війну...

ШЛЯХ СОЛДАТА

Біль, крик, нутро пронизуючий страх.
І запах крові... Він до всього звиклий.
А світ здається темним і великим
в його на мить заплющених очах...
Пов'язка біла, ноші й ноші, спини.
І дах «таблетки». Звук уже пропав.
Недавно ще в строю собі стояв,
не знаючи ніякої вини.
І знову біль, лікарня, хтось несе.
Наркотик в тілі, шви і анальгіни.
Про вибух той нагадає лиш дзвін,
що в голові тремтить. І все...

КЛИЧ-СОНЕТ

Чи ти думав, для чого живеш?
Що повинен зробити для світу й людей?
Грізним воїном бути, магістром тіней,
хитромудрим, що мислить без меж!

Сину квітів, асфальту, не сірий, як тінь,
що за напрямок вибереш на магістралі?
Закінчивши роботу, питаєш: «Як далі?»
Чи в затінку дерев рахуватимеш дні?

Ще подумай над ціллю, що дана тобі,
бо, мабуть, не герой з безкінечністю Пі.
Твердо стій на шляху, де є світло вкінці!

Вставай і йди!
Приходить час творити
історію. Ти маєш закінчити
життя, щоб слід лишити свій.
Забудь про стрій!
Твоя душа – єдина,
і має шанс долати щогодини
великий шлях до спільної мети.
Кричи в світі!
Твій голос має силу –
і ворог понесе мотузку й мило,
щоб покінчити зі своїм шляхом!
Будь співаком!
Створи
чудну мелодію для світу,
вклади у неї душу, силу, квіти,
що розум витверезує, мов лід.
Це смерть і міт.
Твоє волосся сиве?
Не бійся.
Мов сумне колосся з ниви,
зростає мудрість у твоїх очах.
Забудь про страх!

АНДРІЙ БАШКАТОВ народився 20 квітня 1993 року в місті Бердичеві на Житомирщині. Спочатку здобував освіту землевпорядника у Львівському національному аграрному університеті, а потім узявся за студіювання видавничої справи та редагування в Барському гуманітарно-педагогічному коледжі імені Михайла Грушевського, згодом – у Київському вищі. З Поділлям його, як і Миколу Антощак, пов'язало кохання та журналістська місія. Поет, пише вірші українською та російською мовами, поезію у прозі, прозові образки. Дипломант всеукраїнських конкурсів і фестивалів «Підкова Пегаса 2014» (Буша, у межах міжнародного фестивалю «Русалка Дністровая»), «СлоВесна 2014» (Київ, КНУ імені Б.Грінченка), у міжнародному конкурс-фестивалі «Малахітовий носоріг 2015» здобув 2 місце, фіналіст міжнародного проекту «Одна маленька свічка» (КНПУ імені М.Драгоманова, 2015); резидент регіональних читань «За майданом майдан» (Вінниця, 2014), резидент щорічних поетичних «Барських читань» (Бар Подільський – 2013, 2014, у 2015 – друге місце). Учасник обласних літературно-мистецьких нарад творчої молоді на садибі Михайла Коцюбинського

у Вінниці, мистецького салону «Інтермецо» у Вінницькому обласному краєзнавчому музеї, а також міжнародних фахових науково-практичних конференцій на Східному Поділлі. Учасник літоб'єднань імені Василя Стуса (керівник Василь Кобець) та «Автограф» (керівник Тетяна Яковенко), «Інверсії серця» (керівник Ірина Зелененька). Публіцист і критик, який пильно стежить за розвитком сучасної поезії рідного краю, зачитується віршами однокашників-подільців і полісян (тих, у котрих розхристаний стиль і присутній епатаж, – Василя Пастушини, Андрія Гуменчука, Сергія Шкабари, Олега Климчука, Євгенії Більченко). Із багатьма молодими авторами встиг «сердечно зрізатися» (сленг «Інверсії серця») в батлах і в дуелях за читанням різновидової поезії.

Андрій Башкатов пише неоромантичні вірші про кохання, неонародницькі – про Батьківщину, про мир і про війну, стрункі катрени – про дружбу, про бідність і про вірність, а також і про родину (до речі, родинна поезія – дещо призабута тематична група). Андрієві Башкатову вдаються і хисткі ритмічно урбаністичні рефлексії, і риторично збагачені, хоча й дещо лінійні, безкомпромісні на змістовому рівні рустикальні строфи. Вельми відчутний вплив на його, так би мовити, електричний стиль справила філософія поезії Юрка Іздрика та Сергія Жадана (саме філософія, а не форма чи техніка), а також покоління «Срібного віку» російської поезії, найбільше ж – фатальний і драматичний Сергій Єсенін (певно, і його образ, і поетика творів). Проте безсумнівним еталоном залишається Ліна Костенко та її збірка «Мадонна перехресть», у якій і божественне, і демонічне баланують на межі одкровення і таїнств.

Переїнявши імпрезою бардівської музики, Андрій Башкатов грає на гітарі; уже написав кілька пісень. Музичні смаки, які ведуть молодого автора, – українські рок-балади «Плачу Єремії», а тому вовіки насущні для нього Грицько Чубай та Кость Москалець; а ще російські гурти «Кіно» і Віктор Цой, «Наутилус Помпіліус» і В'ячеслав Бутусов. Саме тому ліричний герой віршів Андрія Башкатова – новітній український юродивий-трубадур, розхристя-націоналіст, який м'ятежно розпинається між андеграундом свого покоління та апокаліпсичними відчуттями, між коханою та Україною, котрі то сплітаються воедино у спектрі символу Матері, то витворюють вітраж і колаж, розчиняючи скепсис і християнську покору сучасної молодої людини. У мові його спазматичних віршів ми знайдемо галицькі діалектизми (Львів – своєрідний фетиш для молодика ще з часів навчання в тамтешньому вищі). Часто зловживає займенниками, наслідуючи поставангардистів в бажанні вияскравити індивідуальне й підсвідоме. Використовує риторичні заперечення і аксіом, вплітає в канву твору різноманітну термінологію, нагадуючи то футуриста, то нігіліста, то шістдесятника, одержимого досягненнями науково-технічної революції. Окрім того, маючи досвід гри у студентському театрі, Андрій Башкатов легко переходить від ліричної позиції до слему, кітчю. Дослідивши, що рід по материнській лінії сягає козацтва, мріє позиціонувати себе як громадянин-відчайдух, різкий, кропив'яний, нетерпимий до всякої неправди, а також і як мистець-трибун, як журналіст-патріот. Римовані й ритмізовані твори стихійного романтика Андрія Башкатова надруковані у газетній пресі Поділля й Полісся, у відомих журналах, у збірниках, в альманахах та в антологіях («Вінницький край», «Вінницька газета», «Експрес-Молодість», «З-над Бугу й Дністра», «Синусоїда духу»). У 2015 р. поет підготував до друку збірку віршів «Шукатиму правду», що стала його власним видавничим проектом на здобуття вищої освіти в галузі журналістики.

АНДРІЙ БАШКАТОВ
«СХИЛИТИСЬ І ПОМОЛИТИСЬ...»

Кожне життя – то є, власне, нова дистанція.
Як уявляєш, так і реалізовуй.
Та не зважай на екзотику,
плюй в наркотики.
І не тавруй християн за хрестом Христовим.
Бо перешкод взагалі не існує. Патовим
є тільки мат, ще є думи, ідеї, засоби.
Я знаю час, як і ти, але він має нас; тюрма таки...
Елементарний, ворожий законам статистики.
Хто на розп'ятті, довів те, що смерть – це батл.
І...
можна пограти заради чужого сміху.
Можна дійти якось до заперечень вічності,
можна усе, поки зовсім не з'їде стріха.

Болем-війною груди
стягує, криє дух.
Що поза межі волі,
те бачать ворог, друг.
Ти уникаєш болю?
Хочеш невинну смерть?
Як то – в цей вік без бою?
Жерсть поглинає вщерть.

І давить на мене світло...
Душа поринає в небо.
І холод морозить тіло...
Піду, бо, напевно, треба.
Кому? Знаю і не знаю.
Для чого живу на світі?
Не граю, а догораю...
Лежать на кургані квіти.
Себе в них, мабуть, залишив
таким, яким був до цього.
Дерева луна колише,
колише знову і знову.
Іду собі по стежині,
ступаю собі ногами.
Здається, найважче нині?
Та ні, розтяглосьь роками...
Втопитися б чи змінитись?
На сушу новим дістатись?
Схилитись і помолитись –
і хай заберуть в солдати.

СТРОФИ З ВІЙНИ

I
Мамо, пишіть листа –
в серці його складу.
Не підібгав хвоста.
Мить мені, ще б одну.
II
Добре усе, я вижив,
Кулі товкли по ребрах.
Згинув Рудий, товариш,
і спочиває в вербах.
III
Шліть же молитву, мамо!
Хусткою пов'яжіть.
Плакати, певно, рано.
Довго пишіть в листі...
IV
Десь там, недалеко, за Львовом,
країна незайманих мрій.
Там запах моєї любові,
там слід від обірваних крил.

ПОСТРІЛ ІЗ «ТТ»

Постріл у голову з «ТТ»
на дві частини мозок розбиває.
І тіло падає, бо знає –
це все не те, це все не те.
Ти відповіді не шукай
в листах-блокнотах, у книжках.
Її немає. Сам не знаю...
Єдине, що залишив,
оцей листок тобі. В руці
зімни його, спали.
Твоєї тут нема вини.
Я, карколомну вибравши дорогу,
зумів чекати лиш тебе.
І знаєш, не переступай порогу.
Мій вибір – постріл в голову з «ТТ».

Юнак зійшовся кров'ю на майдані.
Зоріє згадка в темних кольорах.
І понесли в дощатому савані...
Немає болю, бо покинув страх.
А він хотів пожити в Україні,
превільній од чужинського ярма.
Тепер лежить у чорній домовині.
Хоч вірмо, що загинув не дарма!
Вставаймо, щоби скинути кайдани,
бо так заповідав пророк Тарас!
Сьогодні закладаємо майдани –
а завтра знову хтось життя віддасть.

Нехай цькують віками та військами –
із нас ніколи вже не буде слуг!
У двері Бога товчемо словами...
Прокинувся національний дух?..

ПОБРАТИМОВІ

Насолоджуйся мови своєї (колиски!)
естетикою,
повиполой бур'ян, мовби Рильський,
і викинь сміття.
Вчися, друже-поете, стилістики,
драйву риторики.
Є ж історія літератури. І все це
не вовче виття.
Не втрачай вірну-милу, не просто
до ранку коханку,
щоб наповнити нею
одну-третю страчену ніч.
Ми з тобою, старі файні друзі,
урешті, у мандрах
змурували не просто
формацію серця, а Кіш!
Не пали ані спогаду,
а ні зерна, ні словечка!
Пам'ятай кожний камінь
і кожне своє відчуття!
Ти ж казав, що на байку кататимеш
тих, хто з тобою
подолав кілометри колись,
а не вуличку лиш, пішака.

Ти – іншомовний вітер.
Я – український степ;
не уникаю літер,
що висікає серп.
Ти доторкнешся звуків,
не зрозумівши слів.
Гради... Як смалять буки...
То не пташиний спів.
Вже не присниться море –
повз кілометри снів
грунт проростає горем,
тихо бере синів.

Пшеничні колоски – в руках.
А предки – в книгах, в порубах.
І жовто, й синьо – у полях.
Ми ж українці – вище стяг!

Тату скажи, а я патріот?
Якщо не вдягаю берці,
якщо не ведуть на ешафот,
хоч із Україною в серці?
Тату, скажи, чи я патріот,

коли на майдані стріляли,
перед екраном роззявивши рот,
вірші писав про сандалі.
Так, тату, точно, я патріот!
В мене країна у генах.
І хай не беруть мене під ешафот –
я у живих резервах!

Привіт, майбутній мій сину,
маленьке моє дитя!
Ніколи тебе не покину,
ти станеш моїм життям.
Бо виросла квітка в серці,
розбивши листками лють.
А в очі насипали перцю –
і сльози, як ріки, течуть.
Ти навіть іще не зачатий,
омріяний покликом жил.
Готовий і землю порвати!
О, Господи, дай мені сил...

СНАЙПЕР НА ДАХУ ЖОВТНЕВОГО

Комахи – як духи людей, що я бив.
Мене й не чіпають, обсіли штатив.
Для них я гидке і нікчемне тавро,
в червоних очах тільки зло, люте зло.
Є зброя холодна в тиранських руках.
Усіх зачищаю, хто з грифом «не так».
Не так щось казав і не так щось робив,
лиш тільки подумав – я взяв на приціл.
Не легко знайти таємниче кубло...
Ім'я моє – снайпер чи просто – ніхто.

Я – неправильний, скажуть праведні.
Взагалі я – психічно хворий.
У твоїм житті – нерентабельний,
бо нескорені верші й гори.
Я – несправедливий, лягнуть зазидки.
Втім, не хочу тебе дурити.
Є ж у когось «Макаров» табельний,
а в моїй голові – санскрити.
Я – не райський, пекельний, з матами.
Хочеш, певно, мене спасати?
Я – супутниковий, не кабельний.
Лиш тобі завдяки – крилатий.

Іще один крок до смерті –
а ми наплюємо двічі.
Холодні фіалки здерті,
та ніжний цілунок – вічний.
Тринадцять хвилин до бою –
і вітер співає пісню.
Перезарядімо зброю –
в землі нам не буде тісно.

КАТЕРИНА ІЛЬІНА народилася 17 жовтня 1994 року в місті Бар Подільський. Поетка, прозаїк, публіцист, журналіст. Студіювала «видавничу справа та редагування» в Київському університеті імені Бориса Грінченка, дописувачка для глянцевого видань, журналістка (живе та працює в Києві). Учасниця літературно-мистецької формації «Інверсія серця», літературного об'єднання імені Василя Стуса. Лавреатка всеукраїнських фестивалів «Підкова Пегаса» (2011, 2012), «Малахітовий носоріг» (2011), всеукраїнських конференцій з проблем сучасної художньої літератури та її видання, учасниця щорічних «Барських читань», різноманітних мистецьких нарад і форумів, декламатор, лауреат конкурсу інтерпретації поезії Василя Стуса й сучасної подільської поезії, учасниця-призерка відкритих мікрофонів, разом із Мар'яною Рубаняк модерувала літературно-мистецькі презентації творчості молодих авторів, зокрема – книг віршів Василя

Пастушини та Анастасії Дан (Занузданової). Катерина Ільїна підготувала до видання збірку ритмізованих мініатюр українською та російською мовами – «Неборозколи» (із передмовою Ірини Зелененької); збірка стала об'єктом кваліфікаційної роботи на здобуття спеціальності видавця в Барському гуманітарно-педагогічному коледжі імені Михайла Грушевського. Улюблений демонстративний фетиш дівчини – дуелі з адептами таких відомих літературних угруповань і гутірок як «Новий Шинок», «Лірики Т», «Скарб», «Поезія без купюр». Її талант із химерними плетивами-іграми помітили Михайло Каменюк та Василь Кобець. А сама поетка захоплюється такими особистостями як Андрій Любка, Марк Лівін, Любо Дереш. Вірші оприлюднені в «Подільському краї», у «Вінниччині», у «Вінницькому краї», в альманахах «Е-МОЛОДІСТЬ» та «З-над Бугу й Дністра», у хрестоматії «Інверсія серця: із покоління двотисячників».

Індивідуальна творча манера балансує на межі модерну й постмодерну, хаосу й полікультурності, інфантильності й міфу. Подолянка любить дизайн, експериментує, переносючи у вірші термінологію з багатьох галузей знань. У художньому світі Катерини Ільїної домінує простір міста, який проникає в усі образи і стає філософією. Стикаючись, домінантні художні картини сучасного українського світу переплітаються. Традиційна ідилічна картина подільського села (поля, гаю, хати, флори, селян) і картини міста (вулиці, квартири, містяни і міщани) змінюють одна одну, ніби клаптики, ніби елементи вітражів: «джмелі-джмелики / джмелики-веселики / помирають під акордеон / їх поглинає / сірий пил дрібниць». Містечковість, міщанство, недолугість висміяні тонко й легко. Астрофічна поезія Катерини Ільїної нагадує пістряве панно, печворк, вітраж, колаж, ілюмінацію (ті техніки дизайну, які до душі молодій кокетці), про що промовисто свідчить від першого й до останнього слова поезія «А я на пристані в печалі...». Поетеса звільня експериментує, повністю відірвавшись від традиційного для подільської поезії неоромантичного пафосу, символістської вишуканості (хоча використовує елементи неоромантизму й символізму – радше, конструює). Щільно пов'язала свою творчість із химерністю, карнавальністю, абсурдом, прикольністю: «присягаюся – я не на землі / ловить із дирижабля». Її екзистенційні твори то підвладні законам рими, то ритмізовані за акустичним враженням.

Як типовий поставангардист Катерина Ільїна зрідка звертається до невирішених, злободенних проблем людства, зосереджуючи свою увагу на аналізі внутрішнього стану, власних емоцій, відчуттів, переживань, іронізуючи навколо всього: «інфантильно шелепаю бантиком». Зовнішній світ зображено як фатальне, сміховинне й карколомне тло-обрамлення, що мотивує внутрішній чудний стан. Авторка й сама іронічно підкреслює, що грається словами, почуттями, бо вірш – радше витівка, а не емоція: «життя – гра цукерки й діабетика». Чи не кожний образ у такому плетиві слів є самостійним персонажем, що живе

за своїми (внутрішніми, вигаданими) законами, як і сама авторка. Світ (як зовнішній, так і внутрішній), усяке життя – приречені, хоч у цьому світі є калейдоскопічні приємності. Усе це є типовими постмодерністськими прийомами: «видихаю останню кулю», «ти ж дурник / ти не Аполлон». Дівчина, якій за двадцять, думає про кінцевість усього і про смерть не випадково, адже зміна століть несе непевність, загрози: «і чи важко чи не важко / всі акорди стануть в ряд / а не вірних розстріляють / кілька задрісних солдат», – а це вже передчуття медіума.

Саме тому у віршах-передчуттях Катерини Ільїної з'явилася потреба знайти вісь, якийсь вихід або втечу: «грайлива смерть – холодна осінь». Кохання теж має ознаки витівки або приреченості: «маю духовну цінність – твої ямочки на щічках», «я виринаю з океанів – ти не залишив мені пліт», «наскрізний постріл – не схиб / у серце ціль», «вір мені / бо я твій крах / найцікавіша трагедія». Читач може закинути авторці незрілість думок і почуттів, змістову непрозорість, перенасичення образами, химерну жорсткість і грайливу жорстокість, бо ж лірична героїня перманентно переконана, що «легше вбити / аніж усміхнутися». Але форма, словесні поєднання залишатимуться привабливими, бо саме це дівчина і практикує (жодних подій, жодного дискурсу, лише барвіста екзистенція, безглуздя та мейнстрим). Отже, ліричний експеримент (нехай це навіть, більшою мірою, експеримент заради експерименту й задля тенденційної полікультурності, а не з поваги до Слова) Катерини Ільїної триває й зацікавлює.

КАТЕРИНА ІЛЬІНА
«Я ВИДИХАЮ ОСТАННЮ КУЛЮ...»

джмелі-джмелики
джмелики-веселики
помирають під акордеон
їх поглинає
сірий пил дрібниць
що все мені торочиш
він ранив і руйнує храми
твоїх численних веж-облич
ой у тобі достатньо спиць
щоби з душі зробити сито
або дорогу в літо
цить!

життя – гра цукерки й діабетика
на тобі пігулки – от і вся поетика
біль плюс естетика
якщо ти людина
твій розпач – вакуум
твоя душа – герметика

я видихаю останню кулю
із боезапасів – слів
ти боязливо ніжний як АК-47
навзаєм не чути пестливих слів
наскрізний постріл –
не схиб... у серце вціль

у світі китайської мішури
так багато зайвого
пластмасового
чужорідного й некорисного
що вбиває нас
чим і ми забиваємо...
та маю духовну цінність –
твої ямочки на щічках

вір мені бо я твій крах
найцікавіша трагедія
цілуй між рядками
брехати то так заведено
є ще акупунктура поглядів
загадка щось від диявола
і серце моє твоє уранове

грайлива смерть – холодна осінь
прикрасить світло золоте
злякалася уява боса
сховавши пристрасть в портмоне

як спросоння з'являються вірші ?
стишено шепчуть іконам – почуй
де вірші живуть?
як пишуться вірші?

як ніч покидає вуса кота
як сонце солодшає мов курага
і зранку роса диктує катрени
і півень доспіває перший рефрен
то неба канва – його реверанс
у кишені крім вітру декілька фраз...
спросоння пишуться вірші –
то ж арфа звучить а не просто душа...
як пишуться вірші?
ніхто не зна...
та поки лунає амброзія слів
зникає корозія душ
допоки десь пишуться вірші
надія жива...

заходить сонце
самотньо вмикає джаз
серце б'є по стрілках
кажи їй: – ти схожа на небо...
а вона й не хоче нових появ
тому вмикає джаз
відвідує Парнас
випиває зі склянки білий жаж
ти трохи п'яний?
вільний від образ

а я на пристані в печалі
чекаю просто чашку чаю
либонь і пристань у печалі
і чорна чайка з молочаєм
мені байки у сні читає
про чорнобривих
про лукавих...
куди молочний шлях веде?
про чумаків
про сіль-розлуку
про козаків
Святого Лука...
так легко вбита я із лука
а нині маю власну муку –
на ній і замішаю хліб...

і не кажи що я змінилася
і не питай – чому?
ти ж дурник
ти не Аполлон...
був би ти Пантікапеєм
знищила б кілька колон

краєм неба
кудлаті хмаркі
вдягнули на осінь
старі куфайкі...
а сонце на сквери
розлилося медом
каштан по бруківці –
пузатий пан-ледар
клен он шарудить
жовтіючим ехом
сосна зеленіє
своім альтер-его
із віч задзеркалля –
солоне плесо...
цей жовтень як лезо
тверезий...
імпреза

хтось на тлі небес забувся:
жовтень – срібло пармезану
я його назвала «місяць»
він у смутку чимось схожий...
ми немов з ним кровно-рідні
між дерев родинних ліній
він – як я – дивак лунатик
і холодний не романтик
як паломника чоло
йому личить зело м'яти
синьооке серце мрії
птаха-ніч...
пустель безмір'я...
убирається у зорі –
плащ і маска Казанови...
плаче панна пармезанна
хто ж із нас не дармограй ?

хтось із тіла яшму позбирав
медові сльози – ніби ніч отрути
твої вуста – червона рута
пів на дванадцяту – знайшла!

хочу плакати або морозива
як маленька в руці із лялькою
одне з двох: на хвилі або здолана
інфантильно шелепаю бантиком

МАКСИМ КАРАУЛАН народився 28 квітня 1993 року в м. Гнівань, що поблизу Вінниці. Поет, прозаїк, публіцист, журналіст. Прізвище з болгарської перекладається як чорний вершник (лицар). Навчається в Київському національному університеті імені Михайла Драгоманова, здобуваючи фах філолога, працює в редакції газети «Маяк» (Тиврів). Учасник «Інверсії серця», літературно-мистецьких об'єднань імені Василя Стуса (керівник Василь Кобець) та «Автограф» (керівник Тетяна Яковенко). Лавреат і переможець усеукраїнських фестивалів «Підкова Пегаса» (2011-2014, що відбувається на Поділлі, у 2014 – в Буші, у підпорядкуванні «Русалки Дністрової» (2014)), «Малахітовий носоріг» (2011-2013, Вінниця), фесту-кочівника «Сила вітру» (Донецьк-Вінниця, 2011), щорічних усеукраїнських і міжнародних «Барських читань», учасник першого в Україні Кіплінгфесту (2011), регіонального конкурсу громадянської поезії

«За майданом майдан» (2014), а також фахових конференцій, круглих столів, мистецьких нарад творчої молоді на теренах музею-садиби Михайла Коцюбинського. Відомий своїми дошкульними статтями про збереження пам'яток архітектури на Поділлі, зокрема – будиночка Михайла Коцюбинського у Барі Подільському, де хлопець свого часу навчався в гуманітарно-педагогічному коледжі імені Михайла Грушевського за спеціальністю «видавнича справа та редагування». Саме тоді він і підготував до друку збірку поезій «І журяться сосни» (з передмовою Ірини Зелененької), що стала об'єктом його кваліфікаційної роботи. Як поет активно друкується у газетній, пресі, за плечима також публікації в журналі «Вінницький край», в альманахах «Експрес-«Молодість», «Синусоїда духу», у серії «3-над Бугу й Дністра». Максим Караулан – активний громадський діяч, якому не байдужа доля рідної землі й народу, свою націонал-патріотичну позицію він підтверджує конкретними справами в цей нелегкий для України період. Нині живе й працює в Празі, навідуючись до України.

Максим Караулан відомий у творчих колах свого краю як поет-публіцист, як автор глибоко патріотичних спазматичних віршів. Активно шукає себе в різних формах белетристики, спробувавши писати поезію в прозі, новелети, гуморески. Химерні образки з карнавальними елементами та «приколом» – у цій царині молодий письменник і дозволяє собі експерименти, мріючи реалізувати романну форму. Його вірші, від ліричних до іронічних, не штучні й не надумані; це, як правило, невеликі за розміром медитації (тут і власне медитативні вірші й медитативно-зображальні, а також сугестивні – римовані й неримовані), думки, послання, ліричні портрети, що мають строфічну будову. Муза Максима Караулана чувається вільною в катренах і поза римуванням, у царині модернізму і в постмодерністських витівках, проте не залишає традицію, навпаки природно тяжіє до неї. Образи козаків, степу, полів, бджіл, сосен, різнотрав'я – наскрізні, оспівані обережно, у зображально-розповідній манері, а не надмірно описово. Поет-символіст оперує влучними епітетами (постійними, відфольклорними або метафоризованими): «небо зрадне, сіре», «тиша пишна», «атомний гнів», «гаряче залізо», «хворі зими», «буремні білі стіни»; а також порівняннями, у які влітає епітети: «наче привиди», «наче сови», «упав, наче мертвий», «втечу, як дим, сполоханий дощем». Вірші дивують несподіваними персоніфікаціями й метафорами: «сонце хрипить камінням», «десь у полі п'яніють соняхи», «листя обірву Вам, дика вербо» (тропеїчні перетворення на інтимному ґрунті є несподіваним спалахом маскулінної енергії). Поет сакралізує добро і зло, відчуває їхню всеприсутність на цій землі: «Пахне Господом, грозами, війнами. / У саду Смерть чекає за вишнею»; «Навколо пахне кров'ю сіно».

Найбільший тематичний масив у рукописі Максима Караулана – героїка, націософія. Як же молодий поет розуміє історію і сучасність України? Як і свого часу це розуміли Тарас Шевченко та Василь Стус, генії, ойкумену яких сповідує молодий подолянин: «Я – ніби Стус, бо смерті не боюся». Він упізнає в обличчях краян не лише риси патріархальної України, а

й новозавітну зраду: «Що ви за люди, синочки Юди?». А любов до України поєднується з усвідомленням свого морального обов'язку – безкомпромісно оприлюднювати й осуджувати всяку захланність і злочини супроти держави й народу. Те, що відбувається, приносить молодикові велику гіркоту та водночас є ознакою його творчого визрівання й духовного мужніння. І дуже несподіваними, але зрілими, стають еротичні строфи:

думатиму про тебе навіть коли не зможу
навіть коли роками йтиме безжально дощ
кожна нова зима так на вчорашню схожа
коли у халаті наголо варила зелений борщ

Численною в творчому доробку автора є й інтимна лірика, саме в ній автор легко виражає будь-які емоції: кохана для ліричного героя є «ліками серед чуми», без неї – «у серці листопад», а коли вона ходить босою, у серці настає літо. Сам же ліричний герой являє себе то новим Енеєм, котрий заради коханої буде Троєю, то журавлем, то планетою, то неволею й чумою, перейнявши традицію світлих символічних перевтілень в Богдана Ігоря Антонича, який уявляв себе хрущем на вишнях, а темних, експресіоністських – у Миколи Хвильового, котрий марив образом дівчини-революції з простреленою скронею. Урешті в ліричному портреті коханої, запах рук якої хочеться ловити ротом, з'являються еротичні одкровення: «згадаю знову коханий дотик / терпкий наркотик / гріховних губ»; а ще – іронічні ноти, бо жінки, на думку автора, – буркотливі «метелики-рунделики», які «доводять до істерики». Розвиваючи таланти пейзажиста, тонкого лірика, благородного громадянина-борця, вірного законам лицарської честі й християнської моралі, Максим Караулан здійметься на омріяний Парнас.

МАКСИМ КАРАУЛАН
«Я МОВЧАЗНИЙ, НЕВИЛКОВНИЙ...»

у минулому
шляхами
затмарено-сірими
розбитими алеями
зі старими арфами й лірами
були ми енеями...
ходили шляхами козачими
в походи (на дуроці?)
із вусами й шаблюками
наче напилися мудрості

УТОПЛЕНЕ СОНЦЕ

Втоплю своє сонце у сонній воді –
і хвилі зруйнують спокій.
Ворони – по колу в сумній голові
та чуються дикі кроки.
Болото засмоктує тисячі душ,
в повітрі – трембіти стогін.
По тілу повзе мезозой або вуж...
Уже не відчую втоми.

За буремними білими стінами
травень бавиться тишею пишною...
Пахне Господом, грозами, війнами.
У саду Смерть чекає за вишнею.

* * *

А птахи стоголосно – дзвонами.
І тремтять у садочку вишні.
Пропливають річками солоними
хворі зими, захмарні тижні...
Десь у полі п'яніють соняхи
і чекають у липні злив.
А під соснами журяться конюхи –
їм так мало подільських нив...

* * *

Що ви за люди, синочки Юди?
З вами вогонь, руїна.
Сріблом гарячим залиті груди,
але не Україна.
Що ви за люди, синочки Юди?
Обрій упився крові.
Вам би до пекла або в Бермуди,
в зуби хулі й чортові.

Втечу, як дим, сполоханий дощем,
лелекою втечу по мокрому небу.
Або ж – у сад – трояндовим кущем
та й листя обірву Вам, дика вербо.
Втечу навик, бо Ви – моя журба.

Хоч розіллюся світом аж по море.
Заплутаю вітрами всі стежки,
аби лише не стати Вашим горем.

У хаті стало тісно.
Любов зліпили з тіста.
А листячко блаженке
шепоче помаленьку...
Гуляємо по місту
в жаску годину пізню.
Йду вуличками Бару,
а ти по тротуару
усе біжиш од мене...
Бо ніч сьогодні – сцена.
Ми – коміки, актори
Шекспірового твору.
Хоча... Не знаю, хто ми...
Ні Біблії, ні Тори...

Боса ходитимеш – літо.
Стану гарячим піском,
бурею серед Сахари,
блискавкою у шторм,
краплею хвилі морської,
світлом нічної пільми,
вогнищем жерла вулкана,
ліками серед чуми...

Як зупинити це?
Де річечка Немія,
пливе життя собі,
я ж, вічний, не старію.
І час летить-летить,
спускаючись зі скель.
А я стою, стою...
Немовби журавель.

Пам'ятаю першу зірку,
ту, що синьоока,
що вела мене до тебе, –
я ішов по дзотах.
Пам'ятаю першу зірку,
як війна настала,
як забрала мене доля
й мало не продала.
Пам'ятаю першу зірку,
що мені світила.
Десь-то я лежав в окопі,
там моя могила.
Пам'ятаю першу зірку,

як вона згасала...
Вже мене немає більше,
плаче бідна Галя.

* * *

Здіймусь у хмари. Я женьшень.
Впаду дощем у сонні маки –
і місяць, темний бюрократ,
розвіє небом горе-знаки.
Усе поглине жовтий дим,
сховаються ж і хмарочоси.
Трава зелена крізь асфальт
вдихне життя та вип'є роси...
Аж затремтить сумна земля
від молитов, дощів і граду.
А я троцтитиму асфальт
міцним корінням винограду.

* * *

Побудував і знищив Трою,
аби зустрітися з тобою.
І що не день був – наче битва.
Ламав об вени крен і бритву...
Шукав любов за океаном,
але з раба постав тираном.
Коли, здавалось, мав померти,
я утікав німим, обдертим...
А кров бурхливо, наче річка,
текла із вен у день, у нічку.
Молився клятим Гері й Гебі,
аби зустрітись хоч на небі!

кусаю губи: частенько пластмасові
потріскалися від пристрасті
від очей голубих алюмінієвих
відбилися вогники-блискавки
обціловував промені-зайчики
що на шиї плигали-плигали
я ловив їх щодня як метеликів
на щоках твоїх алюмінієвих

І журяться сосни – дві жінки у полі;
так тужно-самотньо, самотньо – нікого...
Лише чийсь коні гуляють у полі
та дихають полем. Неначе так треба,
мов тут нема Бога... І тиша довкола...

Метелики-рунделики
у вирій не літають.
«Бу-бу, бу-бу, бу-бу!» –
лукаво промовляють.

Буває, ці метелики
доводять до істерики.
Жінками тих метеликів
лукаво називають.

Минулися хворощі-ночі,
не маряться Хо й Поторочі.
Засну я на правому боці –
щоб тільки Явдошка при оці.
Можливо, насняться волошки?
Посплю і на лівому трошки...

Ми зі щитами й на колінах.
А хтось-таки, як пес, продався.
Ти відстраждала, Україно?
У відповідь гірка гримаса...

Бджоли помирають просто так,
падають на землю, ніби мухи.
Я – мов некерований літак.
Богу свою руку простягнув би...
Бджоли вже сьогодні не гудуть,
а колись гудіння чув усюди.
Та, напевно, не у цьому суть;
бджіл ховати вже ніхто не буде...

Востаннє я на небо подивлюся.
Сьогодні, як не дивно, мало хмар.
Я – ніби Стус, бо смерті не боюся.
Життя моє – то Україні дар.

ВАЛЕНТИН МАЙДАНЮК народився 13 листопада посеред 90-хроків ХХ століття року в селі Супівка Барського району, Вінницької області. Поет, прозаїк, публіцист, критик; фах – видавнича справа та редагування, студіювання журналістики в столичному університеті, активне відстежування сучасного літературно-мистецького процесу. Учасник літературної формації «Інверсія серця» (керівник Ірина Зелененька), літературно-мистецького об'єднання імені Василя Стуса (керівник Василь Кобець), «Автограф» (керівник Тетяна Яковенко). Учасник усеукраїнських та міжнародних конференцій «Мова твору в контексті проблем вивчення художньої літератури», «Михайло Коцюбинський та Східне Поділля», регіонального конкурсу героїчної поезії «За майданом майдан», щорічних нарад творчої молоді на теренах музею-садиби Михайла Коцюбинського, а також літературних п'ятниць Михайла Коцюбинського, постійний резидент «Барських читань», модератор

літературно-мистецьких акцій та презентацій, мистецьких салонів «Інтермецо», «І музика, і слово, і сльоза», праця в компанії «Кінопляма», у літклубі «Не той літак».

Оригінальна, напрочуд музикальна манера письма Валентина Майданюка – не стихійна, хоч саме таким є перше враження, адже автор пише тонко емоційно, щемно, вибудовуючи філософію рядка на стику еkleктизму, стоїцизму й філософії серця. Молодий поет полюбить експериментувати з ритмомелодичною організацією, зі строфікою, з віршованими розмірами, не боячись трискладових та спондеїв; бавиться з римами, нанизуючи внутрішні (за акустичним враженням) при наявності багатих і свіжих кінцєрядкових. Рефрени й тавтології, асонанси й алітерації, градації та антитези, синтаксичні паралелізми й еліпсис урізноманітнюють техніку й справляють враження, ніби вірші – монолітні конструкції досвідченого автора. Валентин Майданюк – традиціоналіст, верлібрїст, а його муза знаходиться на лезі між модернізмом та постмодернізмом. Це й не дивно, адже поет зачитується прозовими творами

Френсіса Скотта Фіцджеральда, Ернеста Гемінгвея, Джеймса Джойса, Рея Бредбері, Габрієля Гарсія Маркеса, Михайла Коцюбинського, Миколи Хвильового, Василя Стефаника, віршами Павла Тичини, Євгена Плужника, Миколи Вороного, Богдана Ігоря Антонича, Василя Стуса, Ліни Костенко, Поля Еллюара, Райнера Марії Рільке, Олександра Блока, Божени-Боби Диги, Чеслава Мілоша, Віслави Шимборської. Відтак несподівано, а також елегантно й делікатно поєднує й ступенево нарощує глибину миттєвих спалахів емоцій і вражень, парадоксальних відтінків відчуттів і водночас підсилює мелодійність вірша, непомітно переходячи від пейзажних малюнків до екзистенційних таємниць, від любовного шалу до кривавого безуму ХХІ століття. Вчитавшись у вірші, ми помітимо влучні апеляції до імен світочів світової думки та артефактів, не лише алюзії й натяки на творчість майстрів, а й автоінтертекстуальність (не лише як опис власної творчої еволюції в образах, а й повторення образів-символів в іншому сугестивному ключі задля діалогу з самим собою та з культурним контекстом своєї доби, а також із читачем).

Уже з першого твору «Ми сиділи в плацкарті...» читач несподівано зрозуміє, що перед ним цікаве, іронічне й разом із тим чуттєве письмо, переповнене красою і відчаєм, дотепом і ніжністю, апокаліпсичністю та скепсисом. Теми-домінанти – щире кохання, доля України в лещатах війни, деконструктивістська самоідентифікація, драматичне самоосмислення та діалог із Богом. Чи не кожний пейзажний вірш Валентина Майданюка – це славень природі України, де з'являються образи коханої, полів, садів, сіл і стежок; автор органічно поєднує стан душі ліричного героя та навколишньої природи: «Ниви зійшлися золотом – / в сонце востають жита / Небо ясне та прозоре тут, / навіть земля – ясна». Світ у віршах подолянина своєю музичністю, синкретизмом, мріями бачити Україну сонячною, барвами й еросом нагадує світи молодих Павла Тичини і Володимира Сосюри, в інтонаціях від «Золотого гомону» й «Такий я ніжний, такий тривожний...» до «Стріляють серце, стріляють душу — нічого їм не жаль», «Любіть Україну, як сонце любіть...». Поезія «Долиною біжать вітри» є алюзією на Тичинину – «Гаї шумлять...»; читаючи, упізнаємо подібну ритмізацію, ті ж гедоністичні мотиви, синкретизм і символізм. Автор майстерно простежує процес гармонізації злиття захоплення природою із її відлунням у молодому серці; дієслівні метафори передають динаміку руху, анепіфора підвищує музикальність рядків, алегорія довершує портрет ліричного героя: «І я біжу, планетою, у Всесвіт, у мелодію. / І сон – біжить, давно біжить. / Так любо жить! О, любя мить!».

Не випадково в рукописі Валентина Майданюка з'явилася поезія за мотивами любовних віршів Павла Тичини – «Павлові Тичині», де подолянин наслідує манеру вишуканого оспівування краси коханої. Та на особливу увагу заслуговує медитативна присвята «Василеві Стусу», з алюзією на поезію «Церква Святої Ірини...»; твір є візією підрадянської закривавленої України, перемеленої в жорнах репресій, де храми перетворені на руйновища або на лігва ЧК й НКВС, а ліричного героя болісно вражає людська гекатомба. Саме в Павла Тичини і в Василя Стуса молодий подолянин навчився вживлювати в метафоричні висловлювання власне синоніми та слова часто різних категорій, близькі до синонімів, спрямовуючи їх на увиразнення семантичного наповнення вірша, а також нанизувати ампліфікації задля загострення враження межової експресивності: «Мені здавалося – нереальна, / небесно-блакитне дитя», «Нехай тебе осінь пахуча в оскомі уже не болить», «Маленькі порції стронцію, відчаю опції...».

За допомогою багатств рідної мови, знань із історії європейської культури, філософії, маючи вроджене відчуття музики й гармонії, одержимий божественною природою слова, Валентин Майданюк створює натурфілософські, екзистенційні вірші-сугестії й вірші-медитації, часто взаємопроникні, з неповторними риторичними малюнками. Версифікації молодого поета є ще одним підтвердженням того, що ресурс української мови у створенні високої поезії світового гатунку невичерпні.

ВАЛЕНТИН МАЙДАНЮК
«БОГ, ТИ, Я, А ЩЕ ТИША...»

Ми сиділи в плацкарті,
Бог, ти, я, а ще тиша.
Він – у білім халаті,
за рукописом. Пише.

Він заломлює пальці,
смалить втретє «Прилуки»
у сумному плацкарті,
що на ймення «Розлука».

Він випишує строфи,
травень пхає у душі.
Ллються рими, як ноти,
доки потяг не рушить.

Шумлять, шаленіють вітри –
на три поля.
О, доле, часу дай!
Зігрій же, кохана, мене!
Гряде...
Горе...
Зорі додолу впадуть.
Забудь. Але збережи ножи
з моїх вулканічних грудей –
у день, у путь.
Облиш, я – ртуть...
Герої – живі!
Захмілілі віки звели
кургани за мідним селом.
А ми не там – удвох.
Шумлять,
шаленіють вітри – на три...

У місті тур-вечір
задихає в плечі,
покотиться ген до села,
де липи старечі,
тополі старечі,
і сріблом трава поросла.

Ми стали далекі...
Клекочуть лелеки,
і смуток цвіте у раю.
Нам сина зростити б.
Молю я, прости ти,
як донечку бачу твою.

ЗА ЧИТАННЯМ ПАВЛА ТИЧИНИ
Ви бачили, як сонце грає на волоссі,
котре в косиці вітер посплітав?
Як ластовиння на кирпатім носі
блищить? І багряніються уста...

Як світло ллється із долонь-листочків
і барви світу тонуть ув очах?
То чарівніш земних мадонн, мій Боже!
То є сильніше за найбільший страх!

Яка небесна врода і хода,
яке бажання в Ній лиш загубитися!
Щось прохолодне, вічне, як вода, –
і п'ю, й ніяк не можу я напитися!

Ниви зійшлися золотом –
в сонце вростають жита.
Небо ясне та прозоре тут,
навіть земля – ясна.

Струни доріг схрестилися.
Щетина соснових лісів...
Навіть міжлісся щетиниться
блиском глевкої ріллі.

Маки червоні... Незломлені.
Викошу – згинуть жита.
Очі та руки – зоряні.
Земля ген ріллею ясна.

Їй шістнадцять, йому – тридцять три...
Хоча, їй – двадцять сім, якщо вірити тестам.
Він – молодий, не дожив, не допив.
І ненавидить тестя.

Вона знає життя від рання до ран,
а може, глибше, якщо вірити тестам.
Він – молодий і затертий, але
не чув про Ніколу Тесла.

Вона читає Камю, їй Сартр – як рідний.
Бо Кант – це нудьга, посеред ночі мєви.
Йому ж тридцять три! Згадалося:
це вік Ісуса, котрий воскресав мертвих.

А що ж у нього? Дружина, якісь там діти...
Скоро поповнення буде, якщо вірити тестам.
Він так хотів щось змінити,
але у всьому винні, звичайно, стреси.

Вона добре знає,
що Еріх Марія – не брат і сестра,
що спартанців – умовно – триста.
Та саме з нею
чомусь заграє ледь не кожний мужик,
здаля ледве схожий на принца.

Вона вже вірить – кохання нема.
Ніщо не загоїть рани.
Болять і болять, як одна. Як земля.
Так, наша земля – це рана.

Він чхати хотів! І на долю також.
Тести засвідчили б – завше п'яний.
Бо її ноги – тендітні та голі –
певно, міцніші дурману.

Вона сяде в автівку, хоча боронила мати.
Їм байдуже, що скажуть люди, тести.
Він – як тур, вона – безмежно красива.
Їм треба нової фієсти.

Ще трохи болю – і ось, незабутнє.
На небі загасла зірка.
Завтра сміятимуться, клястимуть.
Лиш мама заплаче гірко.

Кулі летіли в молодість,
як плевки чекістів у лице.
Ми ж іще відродимось!
Криваво-терновим вінцем...

Кулі летіли в молодість.
Гелгочучи падали гуси...
Земля – як зело. Сонце – сонне.
Оспівано край твій, Стусе!

Жнива... Ідуть жнива.
Скрегочуть коси ржаві.
Моя земля така одна –
яскраво-мідна, знаєш?
Стікає піт їй із чола.
Гуде у тілі втома...
Жнива – мої, мої жнива.
І правда моя в тому,
що поле, річка край села
та золотисті ниви –
усе моє, і в цьому я –
безмежний і красивий!

Мій світ – яруги й далина.
Брунатні вишні. Рясно...
Я вдячний, доленько, тобі.
Земля моя – прекрасна.

ВАСИЛЕВІ СТУСУ

Церква Святої Ірини мовчить.
Йванові щільно замазали очі.
У полі-роздолі і ворон, і сич
знайшли святі моці.

Цвяхами з рук Христа
збиті останні двері.
Висить надзвичайно сумна
та ж сама «Таємна вечеря».

У кабінеті – бруд,
сальними відбитками пальців
звірі тримають щетину багнетів
проти Синів. Самозванці!

Біль уростає в горі,
Тризуб – у зірку Давида.

Поросли-заросли
і церкви, й синагоги.
Людей ... не видно.

Долиною біжать вітри –
туди, назад і знов туди,
у браму сонця золоту,
в тополі, в ніжну наготу –
біжать, біжать, біжать...

У квіти-роси, і в укуси,
та за блідими кіньми в такт.
І журить люд, весь добрий люд –
тут цідять квас і пиво п'ють.
Уже прибрались до весни.
Біжать, біжать вітри...

Тут небом сіють полини,
ще й у намисті є бурштин.
Тут довжелезний лісу клин
умить врізається в село,
де ніч і день – як полотно...
Біжать, біжать, біжать...

І я біжу, планетою,
у Всесвіт, у мелодію.
І сон – біжить, давно біжить.
Так любо жить!
О, люба мить!

ОЛЕКСАНДР МАМАЙ народився наприкінці грудня 1991 року на Вінниччині, у селі Біликівці Жмеринського району, вихований у вчительській родині з міцними національними традиціями. Журналіст, філолог, публіцист, критик, інженер, письменник, ровесник Незалежної України. За плечима три вищі освіти – зі спеціальності «видавнича справа і редагування», диплом із відзнакою, здобутий в Барському гуманітарно-педагогічному коледжі, а також педагогічна (магістратура з філології у Київському національному педагогічному університеті імені Михайла Драгоманова) та інженерна (Вінницький національний технічний університет). Наукові зацікавлення – фонетика й фонологія української

мови. Журналістський стаж – робота диктора й кореспондента на Вінницькому обласному радіо, де шовковий голос Олександра Мамає звучить і досі, зокрема, у мистецькій програмі «Із поетичного щоденника», бо сам журналіст із 2015 року практикує в телерадіокомпаніях Києва («5 канал», «2+2», «Zik»). Нещодавно став працювати над медійним проектом «Стежками війни». Із дитинства зацікавившись мовою та технікою, подолянин зумів реалізувати все в межах журналістики, медійного проектування, комп'ютерної інженерії та філології. Усе це яскраво відбилосся й на схильності до красного письменства.

Залюбленість у казки, в легенди та в пісні рідного краю переросла в бажання писати вірші й прозу українською та російською мовами, цей потяг ще під час навчання в гуманітарно-педагогічному коледжі підтримала поетеса й викладач Ганна Дяченко, керівник коледжанської студії «Обрій». З «Інверсією серця» Олександра Мамає поєднали салони «Інтермецо» у Вінницькому обласному краєзнавчому музеї, Стусівські читання в обласній науковій бібліотеці, мистецькі наради в музеї-садибі Михайла Коцюбинського, а також фахові всеукраїнські та міжнародні конференції на теренах Східного Поділля, присвячені проблемам екотворчості, сучасної літератури та її видання. Усе це підсилили щорічні літературні «Барські читання» та міжнародний проект «Одна маленька свіча» (КНПУ імені М. Драгоманова, 2015), де Олександр Мамає став фіналістом. Творче спілкування поєднало мистця з Анною Малігон, Євгенією Більченко, Віталієм Борецьким, Тетяною Яковенко, Ольгою Остапчук, Русланою Мельничук, формаціями «Новий Шинок», «Лірики Т». Згодом, на запрошення Олександра Мамає, Зої Тищенко, Валентини Гальянної, були реалізовані спільні проекти на обласному радіо – читання віршів Тараса Шевченка до його ювілею, декламація героїчної поезії, присвяченої Небесній Сотні, молоддю з «Інверсії серця», прямі ефіри з дискусіями про творчість Тараса Шевченка, Лесі Українки, Василя Стуса, а ще це друк у газетах, збірниках, антологіях, альманахах (зокрема, в «З-над Бугу й Дністра», у «Вінниччині», у хрестоматії «Інверсія серця: із покоління двотисячників»).

У поетичній скрині Олександра Мамає переважають вірші з комбінованою архітектонікою (римовані й неримовані). Але найбільше написано на патріотичну й філософську тематику, медитативні й сугестивні елементи то переплітаються, то ділять твір за строфами. Дуже відчутним на лексичному рівні є те, що за плечима в поета інженерна освіта, – технічна терміносистема проникла й закріпилася в ірреальному просторі. А сувора логіка й фізичні закони допомагають не загрузнути в постмодерністських витівках, хоча потік свідомості таки проник в окремі роздуми-спазми. Разом із тим, Олександр Мамає – поет із давнім міфічним козацьким прізвиськом, глибоко закорінений у національну історію, у духовні й ужиткові традиції українського народу; це відбито у віршах про характерників, у коротких посланнях до сучасників. Журналіст і мистець глибоко переймається проблемами християнської моралі та лицарської честі, екології душі та планети: «Загострили тризуб – / і виблискує золотом воля. / Вже чимало на зуб / скуштували його серед поля».

Найменш численною тематичною групою лірики в доробку подолянина є інтимна: поет споглядає, аналізує драматичні моменти, не вдаючись до натуралістичної описовості, словесного еротизму, карнавалізованої відвертості чи вихлюпного пафосу. Ми не знайдемо жодного концепційного портретування, послання, панегіриків чи од, ба навіть ноктюрнів. Усе зводиться до тверезого експерименту спостерігача над собою або над життям (але не над коханою людиною), яке молодик випадково підгледів або евристично відкрив, ніби Колумб – Америку. Ліричний герой віршів молодого подолянина застерігає своє покоління, аби воно не потратило себе на пусте життя та на пусті вірші («кривоформи»), адже за все доведеться відповісти «у неоліті космічного вакууму». Відтак зрозуміло, що Олександр Мамай продовжує шукати свій стиль у межах уже сформованої лаконічної манери, вибудовує інтонації та помірний риторичний пафос, не наслідуючи й не використовуючи ремінісценції, алюзії, натяки, оперуючи влучними епітетами й нескладними метафорами. Думки нанизуються патетично, виважено, послідовно; хоча вони й наздоганяють одна одну (автор часто змінює вектор від строфи до строфи), мають вельми відчутний риторичний потенціал й мінімум тропів. Тому в читача може скластися враження, що він читає не власне поетичні твори, а прозу, оформлену в віршованій формі.

ОЛЕКСАНДР МАМАЙ
«ТІЛЬКИ БЕЗ ОРКІВ...»

ТРИ МИТІ

Подивись на дорогу з інакшого боку,
розвернись і стань навпаки.
Роздоріжжя, знайоме місцями до болю,
стане диким і зовсім новим.
На одинці з собою, без сивих пророків
забувається те, що ячить:
і високе, і грішне, безладне й невтішне.
Зі ста років лишається мить.
А зосібна – три миті, назавжди закриті:
- із дитинства два образи-сни;
- юні губи, що Еросом гаряче злиті;
- спадок тим, хто зостався живим.

Нинішня осінь збулась, як у сталкерів;
суха, безтурботна, наповнена порохом.
І всі уже звикли до стомлених пострілів,
зорали снаряди, закинуті ворогом.
Майбутня зима... Так, а що нам зима?
Лише би не ядерна, тільки без орків...
А там – і весна, де забутих нема.
А там – і віднайдені двадцять п'ять років.

На висохлому дні німої річки
стоїть важка іржава баржа.
Завіси тут риплять аж надто рідко,
аби збагнути – є ще люди...
Верблюди тут ніколи не ходили,
але земля нагадує пустелю.
Пусте, що тут були колись і зливи.
Лишилися сухі сліди на стелі...
Три сталкери в залізному форпості

від радіації захищені хоч трохи.
Рахують імпульси, жбурляють білі кості.
П'ють віскі, згадують пороги...

О, як забруднили скрижалі
і кров'ю скропили нам синь.
Питаймо – хто далі? Що далі?!
Але надто пізно й без жалю...
Коли уже все погоріло
і попіл опалий схолов,
було обезкрилене Тіло.
Але не зітліла Любов.

Якщо я – різниця між Богом
і тими людьми,
які мить хоч були
у моєму стрімкому житті,
то в нашому світі, де я є,
а поруч – лиш ти,
півбогами
невже із тобою будемо ми?
І тепер я боюся, що стану
самотнім творцем,
якщо втрачу тебе
між рядками і цим папірцем.

Загострили тризуб –
і виблискує золотом воля.
Вже чимало на зуб
скуштували його серед поля.

Вже зійшли весна та сонце
молодої Батьківщини.
Ти поглянь – не віщий сон це.
То – насправді, то – віднині.
Батько вчив: «Ти не мовчи лиш,
ти не сій в краю байдужість!
Мужність прославляй і дружність!
Цим ти гарну справу вчиниш».
Тож єднаймося, браття й сестри,
боронімо Україну!
Не без нас нести-плекати
віру й мову солов'їну.

ІДАЛЬГО

(ТОЙ, ХТО ПРИНОСИТЬ СМУТОК)
Чорним по білому, білим по чорному.
Більше чорнила чи менше листів?
Суть-то не зміниться. Треба лише йому
знищити кілька минулих мостів.
Може, хотів, а, можливо, не знав того.
Фразу згадав, ту, що їй не сказав...
Проклятий був божествами своїми –
воїни світла пристали на чвал...
Десь доторкнувся, десь кинувся жити,
фрески творити – та смуток пожалав...
Жалом у серці продовжує нити
фраза, ота, що він їй не сказав...
Сивий сидить, десь сидить і димить;
думає, як повернути ту мить...

Схилив я голову, мій друже,
в моменти виняткові дуже,
коли мені на п'єдесталі
вручали золоті медалі.
Давали й лаври золотаві
і чашу, вилиту в Граалі...

Шукаєте в терпінні Бога
та й у смиренні – каяття?
Протерлася стара дорога,
дорога суму, без кінця...
Рабом прикинутись найлегше,
зваливши цілу кіпу бід
на когось іншого, купивши
собі прощення на обід.
Знайти в собі Святого Бога
(таке завдання не з легких) –
то Шлях, а не лише дорога
удень до храмів золотих.

ВОСЬМИЙ ДЕНЬ

бо не буде Неба
більшого й білішого
ближчого та блакитнішого
аніж Любов із Болем...
усе – не без Тебе
Вишнього
Оспіваного
за щитами нашими
у війні незнищеного

ХАРАКТЕРНИКИ

ті
котрі знали
глибинні чари
й носили
любку дволисту
в намисті
установили
воювали
відбивали
всі навали
забували
давні чвари...

ШІСТДЕСЯТ ЧОТИРИ

Їх простір – вісім у квадраті;
замкнули правил сталь і ґрати.
Он, дві фігури короля
снують, шукаючи поля.
Фігури... Певно, майже тіні,
гравцем забуті при палінні.
Зі чорно-білого шитва
пройшла діагональ в життя.
Їх свита – вже давно побита
і поза грою кров'ю вмита.
Одноклітинну гордість тіла
самотність, як стріла, зустріла.
Лиш самогубство короля
розірве цикли, із нуля –
бо комбінація з одного
не дасть у підсумку нічого.
Є вибір інший – нічия
(не виграєш ні ти, ні я!),
але задертий хтиво ніс
не дасть піти на компроміс.
А от пішак – справдешній воїн,
бо починав багато воєн,
він може стати більшим чином,
проте – не королівським сином...

Про що співає юна Лорелея
 прощальну пісню, сонну, моряку?
 Чи про любов, овіяну Бореєм,
 у мороку забуту, на яку
 пливе в цю порабовану хвилину,
 хвилюється, та все ж до неї лине
 забутий Богом в пошуках лілей?
 Ніхто ж не знає пісні Лорелеї...

Реальності порвати б сіті –
 всі тіні стануть, бо статичні.
 Але хіба єдина мить у цьому місті
 переросла б у вічність?

Забуті, вбиті в мозок вісті,
 і поспіх їм уже не личить.
 І сни ж не бачать кольористі –
 стіна на крайку сну повисла.

Тут альга-вісті дві чи двісті –
 миль над землею суть не змінять.
 Але ця мить для них у місті
 переросла-таки ж у вічність.

ОКСАНА НЕКИТЮК (за чоловіком Павловська) народилася у квітні посеред останнього десятиліття ХХ століття в селі Качанівка, поблизу Хмільника, що на Вінниччині. Здобувала вищу освіту за спеціальністю «Дошкільна освіта» в Барському гуманітарно-педагогічному коледжі імені Михайла Грушевського, вищу філологічну освіту – у Вінницькому гуманітарно-педагогічному коледжі. Зосереджено працює в царині патріотичної, громадянської, пейзажної та любовної поезії; пише притчево, повчально. Учасниця «Інверсії серця» (керівник Ірина Зелененька), літературно-мистецьких об'єднань імені Василя Стуса (керівник Василь Кобець), «Словоцвіт» і «Автограф» (керівник Тетяна Яковенко), засідань літстудії «Вітрила» Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (керівник Віктор Крупка), обласних літературно-мистецьких нарад творчої молоді на теренах музею-садиби Михайла Коцюбинського, резидент літературних «Барських читань» (2013-2016), мистецьких салонів «І музика, і слово, і сльоза» (Вінницький обласний Будинок культури вчителя) та «Інтермецо» (Вінницький обласний краєзнавчий музей), проекту «Простір на двох» (куратори Ірина Федорчук і Віктор Крупка). Активна учасниця Міжнародних конференцій «Художня творчість в контексті проблем її вивчення: Михайло Коцюбинський та Східне Поділля» (2014), «Художня творчість в контексті проблем її вивчення: екологія душі, екологія планети» (2015), Всеукраїнської наради молодих літераторів (Тернопіль, 2018) та ін. Твори Оксани Некитюк надруковані в обласній, регіональній пресі, в хрестоматії молоді поезії з Поділля «Інверсія серця: із покоління двотисячників», в антологіях, у журналах та в альманахах, що спонукає її до нових творчих шукань у царині улюбленого постсимволізму. Збірка віршів

хто сказав
 що в куточку далекому
 десь у неоліті
 космічного вакууму
 буде прощення комусь?

Сидів у темряві безодні,
 повітря ловлячи холодне,
 у самоті невпинних мук,
 забувши дотик ніжних рук.

Що глибше падав поміж трав,
 що голосніше в ніч гукав,
 то більше стіни кам'яні
 гудіння зле несли мені.

Чи біг я в колесі фортуни,
 в нагоді знищити його,
 чи розірвав останні струни –
 це тіні, тлін буття мого.

Свобода вибору – з оман,
 Любов – найвище з дарувань!
 Єдина-мила вкотре, враз
 освітлювала злами фраз.

«Дихаю небом» (2018) із передмовою Тетяни Яковенко відзначена у регіональному конкурсі «Слово у душі – душа у слові» (Донецький національний університет імені Василя Стуса), у Всеукраїнському конкурсі творчості, присвяченої Тарасові Шевченку «Шевченкова весна» (Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, 2018).

Певну панацею для молодої поетки становить писання у християнському ключі: у віршах справді багато Бога. У жанровій палітрі незмінною домінантою стали медитації на одну строфу, а також молитви, послання, ноктюрни, елегії та колискові. Дівчина пильно стежить за фонетичною організацією вірша – дотримуючись правил милозвучності рідної мови, пише густо й лаконічно, тому вірші є справді ліричними, мова дійсно ллється: «Я співала колись люлі-лю, люлі-лю, лі-люлі!». Почуття перманентного душевного болю, яке супроводжує всі апеляції до Бога, породжене сучасним становищем в Україні – війною та смертями кращих синів Батьківщини. Саме питомий жіночий біль зумовлює появу переосмислення пережитого й побаченого не крізь призму пафосу героїки, як це вдається Сергієві Гулі чи Максимові Караулану, а через пошук причин національних трагедій ХХ-ХХІ століть (репресії, голодомори, війни), через оповідне й риторичне з'ясування сучасного буття рідного народу. Відтак Бог у молодих віршах Оксани Некитюк таки й же, як і в улюблених віршах Тараса Шевченка, Євгена Маланюка, Василя Стуса; він справедливий (старозавітний), і милосердний (новозавітний). Проте все частіше поетка звертається до апокаліпсичних мотивів – фатум поглинає всяку рефлексію й апперцепцію: «Зими й соловків прагне черв, хоче змій! / Злетіли з гнізда журавлята на бій». Ліричній героїні являється новітній Юда, знов і знов повішаний на осиці; вона переконана, що в ХХІ столітті зрадників більшає, тому й застерігає: «Усякого Юду незмінно чекає осика». Саме трагедія війни актуалізувала й уяскравила в свідомості та в світогляді дівчини християнські порухи, зумовивши пошуки відповідей на всі мирські запитання. Авторка густих сугестивних віршів намагається віднайти опору не так власне в Біблії, як у численних звертаннях, у силу яких непомильно вірить: «Боже гіркий, помилуй!», «Учи нас інако, Владико, молитися».

У творчій палітрі Оксани Некитюк приваблюють громадянсько-патріотичні римовані вірші, струнки катрени – близькі до «летючих», пісенних, із домінантною темою війни; іноді на високих і гнівних нотах вони переходять у політичні памфлети: «Плачуть діти малі за татом. / А от влада... А владі – ніколи». Симоненківський образ України-красуні, перебігши у вірші дівчини, трансформується в образ удови й матері-сиротини: «Сині очі твої, Україно, / потемніли і стали сумними», бо «Покидають сини рідну хату, / Відлітають у небо соколи». В іншому творі Оксана Некитюк згадує Тараса Шевченка, називаючи батьком, котрий поряд із Богом Отцем, і просить причастя. Не боїться юнка викривати дрібних чинуш, котрі загрузли в, так званому, вишиватництві: «Гімн звучить – клякаєш на коліна; / десь на горла наступив ногою». Найбільшою емоційною напруги (інтим-смерть, ерос-танатос) досягнуто в «Колісковій для воїна». Пишучи про лебідку, яка не втекла від кулі, подолянка передчуває щось лихе...

Зачитуючись віршами Івана Франка, Миколи Вінграновського, Ліни Костенко, Оксани Пахльовської, Оксана Некитюк стала сміливо-експресивною, разом із тим іронічно-саркастичною в інтимних віршах; її пейзажі – це переапокаліпсична природа ХХІ століття, понівечена людиною. Патетично й масштабно звучать гострі екологічні регістри – від екології душі до екології планети. У світогляді відчувається вплив «розстріляного відродження», «празької школи». Можна помітити алюзії на химери й епатаж Ірени Карпи: бо коханий не лише здатний туркотіти, мовби голуб, а й ображати, пускаючи поголос, а ще – метаморфічно перетворитися на тістечко в шоколаді, котре хочеться вмити проковтнути. Тут ми вбачаємо вихлюп феміністичної агресії, нереалізованої гри, де чоловік піддається жінці, відчуваючи тотемний, дохристиянський страх перед Великою Матір'ю, або ж це страх перед жіночим началом (лоном), страх перед вірністю, що зумовлює гидкий і нічим не виправданий шлях зради: «Ти ж не цукерка для дівчат-малят».

Отже, картина поетичного світу Оксани Некитюк моделюється на основі антиномії категорій духовності та реальності буття з усіма його земними недосконалостями, зі зрадами й зі смертю, але й із бабусиною калиною коло порогу, з омріяним щастям, яке дарує лише вірна й надійна людина, котра, як і лірична героїня, відчуває себе часточкою рідної землі.

ОКСАНА НЕКИТЮК
 «Я ДИХАЮ НЕБОМ – І ЛИСТЯ З ЛЕГЕНЬ ...»

Там, де люди світяться, як зорі,
 Де блукає полем вітер голий,
 Випікає хліб маленька хатка,
 Прибрана у грона винограду.
 Дощ вмиває самотню грушу,
 Що закохана в горішок мужній.
 Там спориш по стежечці виводить
 До криниці, льоху, від дороги.
 Там бузок підкорює калину,
 Віршами, що пише попід тинном.
 Над малиною розкинулася вишня.
 І троянда там, як пані пишна.
 Натомилася маленька хатка:
 «Хліб допечений, кому ж віддати?
 Бо ніхто не ласує грушками,
 Не підбілює бузочок мамин...»
 І калина все питає в неба:
 «Ті, що полетіли, ще повернуть?!...»
 Та птахам до хатки мало діла,
 Бо самі будують хатку з хлібом.

ДЛЯ БАБУСИ КАТЕРИНИ

Тарасе, і в мене була Катерина.
 Вона свою долю руками трудила,
 Молилася Богу про себе, бо люди
 Не бачили сліз, що пекли, мов отрута.
 Чужому нещастю радіти не вміла,
 Тримала за горло принизливе тіло,
 Байдужа до гніву, холодна до блазнів.
 І дочку, і сина ростила у праці.
 Була і у мене своя Катерина,
 Ні Богу, ні людям сердешна не винна.
 Життя у роботі: городи, онуки,
 Маленька могилка, слова забуті...

Що то було – невіра чи диявол,
 коли брат Юда у саду коловся?
 Як задивився в Боже небо мляво!
 І плакав, утинаючи волосся...

Сині очі твої, Україно,
 потемніли, зоріють сумними.
 Стільки років отак не боліло,
 як болить нам війна вчора й нині.
 Покидають сини рідну хату...
 Відлітають у небо сні й соколи.

Плачуть діти маленькі за татом.
 А от влада... А владі ж і ніколи.
 Вже кривавляться озеро й річка.
 Не ходіть, не шукайте заміну!
 У холодних руках тане свічка.
 Помолімося за Україну!..

Квола зима рветься сходами вниз –
 рання весна запишалася цвітом.
 Зліва від себе почула злий свист –
 криком душі випікається літо...
 Там, де за ніч погоріла земля,
 в дикім саду поминається тіло...
 Мучить, не ріже червона стерня.
 Вільні сади не співають – не сміють.

ВЕСНА 2015

Йде юна весна у криваві обличчя...
 Боїться, сердега, бо ж їй то не личить.
 Зомбовані вічі, розпечений дріт...
 Братерська війна оббиває чар-цвіт.
 Засмалені губи благали б у Бога,
 та спокій забрала геєна двонога.
 Зими й соловків прагне черв, хоче змії!
 Злетіли зі гнідз лелечата на бій.
 Геєна ж кульгава співає пісні
 або скаженіє у юшці пісній...
 Ви чуєте, плаче смертельна коса?
 Розтерзана болем йде в горла весна.

КОЛИСКОВА ДЛЯ ВОЇНА

Ти згадаєш, як мати, як ніч, – цілувала чоло.
 Я співала колись люлі-лю, люлі-лю, лі-люлі.
 Та лебідка самотня з червоним сукном-крилом,
 що тікала від нас, не втекла ген у світ од кулі.
 Сильний біль в зоні серця, невинне падіння-па.
 І страшний крик-товариш, за себе або за брата...
 Так, боровся! Боровся! Але за яке життя?
 Хто питає, як не п'ятьма: – Чи на смерть? Чи грати?

Великдень з живого, з міцного вина,
 з весни, що у Божій руці, як у снах.
 Молитвою світло наповнює день.
 Я дихаю небом – і листя з легень.
 Великдень – як дотик святої руки.
 Живу та рятуюся хлібом пухким.
 Душа – зелен-пісня, виростає в овес.
 Природа воскресла, як Бог наш воскрес!

Нащо клянете, жінко?
Очі – листочки м'яті...
Ласте чоловіка
перед дітьми у хаті.
Плачете до півночі,
потім встаєте рано.
Кажете, що зурочив
ваше життя коханий.
З горя підходять діти,
шепчуться. Хочуть їсти.
Їх почуття, мов одяг
тих, котрі по сусідству.
Ваш чоловік – там батько.
Грішно усе й невчасно...
Нащо клянете, жінко?
Всі отакі ж нещасні...

Лізе чужинська п'ятьма й колима.
Суне по долу глухий Сатана.
Ніє-співає, допоки зірки...
І розчиняється в димі їдкім.
Сонце лякало його, але ось –
плине Дінцем, уривається в Рось.
Тіні кидає, хапає людей.
Лле, як не кров, то кислотний портвейн.

Схід. Там незрячий вітер
вільні ламає віти.
Війни – як мідні сплави.
Матері очі давить...
Боже гіркий, помилуй!
Душі свинцем залило.
Христе, даруй же світло!
Люди й ляльки посліпли.

Усякого Юду незмінно чекає осика,
бо доля – гойдатися, змивши ганьбу, ніби мило.
До трупного запаху дерево вічно незвикле.
Години життя – не монети. Ісусе, помилуй!
Зчорнілі листки, ніби грона, – це сльози осики.
Дощі омивають натомлене дерево й тіло.
О, Юдо-сердего, гріхи в гаманці невеликі...
Невинна осика всихала б і знову горіла б...

Пригадую погожі літні днини,
солодкі джеми з агрусу, з малини.
Бабусю ми чекали на зупинці,
онуки реготливо-пустотливі.

А зараз не чекаємо нікого...
Бо вже вона собі на небі з Богом.
Онуки, за яких колись молили,
приходять говорити на могилу.

Приносять джеми з агрусу, з малини,
зі смаком винним, так, як Ви навчили.
Калині гладять лікті край порогу
і моляться за добру душу Божу.

З коханим і сльози легші,
навіть, коли це вперше.
Хоч, може, немає змоги,
проси його перед Богом.

З коханою дише щастя,
лишаючись на зап'ястях.
Кохані все ділять навпіл –
тишу, невдачі, намір.

Кохані простять багато,
не вмючи в долю грати;
у щасті, як люди перші,
не зраджують і не брешуть.

Хто війни починає? Не диявол?
На кого ще працює люта смерть?
Ми живемо покійно, тихо, мляво.
Чи можна з пекла вибратися геть?

Село у заметах. Не видно стежин,
які йдуть од рідної хати.
У пору таку гріх сидіти сумним.
Свят-вечір! Душі час літати.
Розквітла, мов ружа, вечірня зоря.
Кутя на столі – як родина.
Святкує і тихо радіє сім'я.
Славимо днесь Божого сина!

Христос охрестився на річці Йордані.
Вода увібрала і зорі, і силу.
Ісус був не першим розп'ятим. А далі
Господь плакав над Плащаницею Сина.

ПАРСУННЕ

Личко біле до сонця вміхається.
Вигинається стан легко й ніжно.
Заглядають у вічі підсніжники,
як закохана дівчина галицька...
Вітер бавиться душами свіжими,
щось наспівує та ледь похитує.
Зачіпає її ... непокритою,
а вона полюбила підсніжники.

Крас серце брунатний лід –
це, напевно, для нас найгірше.
Випадкові сніжинки, сміх
у слідах мармурових кішок.
Там – усе, бо не стало сил
йти з тобою у ліву ногу...
Вже ж у праву окремо йти...
Грішні ми й у саду Святого.

Зіпріться, мамо, на мої плечі,
нехай спочинуть крила лелечі.
Повзуть зі сходу в сади гадюки –
тримайтеся, рідна, за мої руки.
Дивіться небом блакитно-сірим
на тих, котрі вік живуть без віри.
Хай кожний третій «шановний Юда»,
це наш світ, мамо, це наші люди.

МАРИНА ОЗЕРАНСЬКА (25 жовтня 1995 р. – 27 листопада 2015 р.) народилася в місті Тульчин, що на Вінниччині. Студіювала журналістику в Київському університеті імені Бориса Грінченка. Учасниця літературно-мистецької формації «Інверсія серця», літературно-мистецьких об'єднань імені Василя Стуса, «Автограф», мистецьких салонів «Інтермецо», «І музика, і слово, і сльоза...», літературних читань з Дмитром Лінартовичем (2014), щорічних нарад творчої молоді на теренах музею-садиби Михайла Коцюбинського. Лавреат всеукраїнських і міжнародних літературно-мистецьких фестивалів «Підкова Пегаса» (2012, 2013, 2014 – у межах міжнародного проекту «Русалка Дністровая»), «Малахітовий носоріг» (2012, 2013), «СлоВесна» (2014), «Барські читання» (2012, 2013, 2014), «Одна маленька свіча» (КНПУ імені М. Драгоманова, 2015), переможець конкурсу віршів про Бориса Грінченка (2014). Вірші, публіцистика, наукові розвідки Марини Озеранської про сучасну молоду

українську літературу та про літературно-мистецькі видання нашого краю надруковані в багатьох літературно-мистецьких, періодичних та в наукових виданнях України, виголошені на всеукраїнських та на міжнародних конференціях, у яких дівчина постійно брала участь, мріючи стати науковцем. Авторка двох поетичних збірок – «Бути осінню» (2013), «Схожа до м'яти» (2014) з передмовою Ірини Зелененької. Про другу збірку схвально відгукнулися вчені й письменники Роман Ярошенко, Михайло Каменюк, Тетяна Яковенко, Євгенія Більченко, Антоніна Сторожук, Ольга Остапчук, Василь Пастушина та ін. Важка недуга забрала життя дівчини восени, в ту пору, яку вона найбільше любила й оспівувала в віршах: «Я хочу бути осінню». Похована в Тульчині. За життя Марина Озеранська була дуже яскравою особистістю, тому вчені й митці рідного краю назвали її Подільською Квіткою. Її найновіші твори, котрі дівчина ще за життя готувала до третьої збірки, оприлюднені в хрестоматії «Інверсія серця: із покоління двотисячників», а також видані коштами рідних університету й факультету окремим виданням, це видання на двох авторок – разом із однокашницею, редакторкою Анастасією Рудніцькою.

Вірші Марини Озеранської – римовані й неримовані клубочки відчуттів і вражень, виписані то в модерністській, то в постмодерністській манері. Дівчина не боялася переходити від жанру до жанру: є в її творчому набутку густі медитації й сугестивні спазми, легенди та притчі, а також мініатюри-трівелогі (поезії-подорожі) Києвом, Львовом, прогулянки палацом Потоцьких у Тульчині (до такого жанру дівчину надихнули пісні про Львів «Скрябіна», «Пікардійської терції», «Плачу Єремії»). Власне, Львів, Київ, Тульчин є культурними фетишами і клондайками для поетки. Сміливо експериментувала зі внутрішньою римою,

дуже наполегливо працювала над словником, дошукуючись найтонших і найпекучіших відтінків значень. Уважно нанизувала тропи, особливої вишуканості або курйозності надаючи метафорі (зокрема, метафоричному епітету, метафорі-симфорі, метафорі родового відмінка), метонімії, синекдосі, менше уваги приділяла алегорії, гіперболі й персоніфікації. Іноді вже напрацьована модерністська манера розчинялася в поставангардистських імпрезах, зокрема в експресіоністичних спазмах із мовними експериментами й межевою риторичністю або з їдкими звинуваченнями. Дівчина писала мовокраїнознавчі медитацій-подорожі зі сугестивною основою (про Крим, про Київ): «Ще мить – уже замайорів / своєю непокорю / (хто знає Київ мій?!) Майдан! / Аж гульк – велика Бессарабська». Саме такої якості творів нині в Україні не вистачає для повної світоглядної впевненості, для розуміння нашої європейськості: «Є сім чудес світу. / Але я для себе відкрила восьме, / те, що постало за кілька віків. / Палац Потоцького!».

Важко визначити, який вид лірики домінує в імпрезі Марини Озеранської, бо їй далися і націонал-патріотичні, героїчні вірші, і громадянські, які подекуди переходять у політичні; дівчина, безперечно, вправна в інтимно-пейзажних та й у власне любовних віршах, котрі одночасно вражають еротизмом, наївністю та діткливістю: «Обійми ж мене вільно й ніжно. / Очі дикі – немов куниці. / Сили більше, аніж на вічність./ Вчора снилося: ти – криниця». У двадцять літ дівчина пізнала, що таке зрада; написала про це проникливо, глибоко й похристиянськи завбачливо в одній строфі: «Щоразу я порівнювати буду / Із тим, чого так / боязко терплю... / Ти знову схожий на сумного Юду – / Кидаєш хмиз до хворого вогню».

Уміло використані алюзії на вірші й на образи з «Кобзаря» Тараса Шевченка, на твори найвідоміших поетів і прозаїків ХХ століття: дівчина сміливо розмірковувала про сучасну поезію у ритмізованих медитативно-сугестивних віршах-думках, як-от «До неокласиків я хочу», у посланні «Побратимам і посестрам». Є в доробку Марини Озеранської й поезії на екологічну тему: «Колись у сні я лєгіня з казок побачила», «Апокаліпсичне». Чимало віршів дівчина присвятила історії рідного краю, сучасним буремним подіям, зосібна – героям Майдану й Революції Гідності, жертвам війни. Навчаючись у столиці, стала свідком багатьох драматичних моментів, тому Небесна Сотня – об'єкт екзальтації та сакралізації у віршах і в житті. Не боялася писати про національну пам'ять і про рух опору, про сучасні воєнні дії. Батальні сцени замінені рефлексіями, спазмами, молитовними елементами. Мова йде про такі твори, як «Від бою гармат загорілося буйне серце», «Хоч би й століття чвалом оминуло», «Відкрита хвіртка. Сніг. Пекуче сонце...», «Усоте перечитую Шевченка», «Допоки людство буде існувати».

Видається, що молода поетеса конструювала вірші, жонглювала римами, добудовуючи до знайомих слів неочікувані конотації, знаходячи рими за акустичним враженням між словами різних граматичних категорій. І якщо більшість її колег за пером підсвідомо обирали ямби й хореї, наближаючи свої медитації до пісень, то Марина Озеранська прагнула широкого рядка, де можна реалізувати розповідну манеру, тому часто витворювала дактилічний багатостопний рядок, оперувала анапестом чи амфібрахієм. Багато працювала з архітектонікою, використовуючи епіграфи, ремінісценції, цитати, вдаючись до анафори, епіфори, обрамлень. У її рукописі рясно від три-, чотири- й п'ятирядкових строф, є однострофні й полістрофичні вірші. Саме в наполегливості, у правдивості і в сміливості успіх її багатогранної, дуже плідної й клопіткої музи, підтятої на злеті легеневою інфекцією.

МАРИНА ОЗЕРАНСЬКА
«І ВІННИЦЬКЕ НЕБО»

Від бою гармат загорілося буйне серце –
Піски та Попасна, Донецький аеропорт...
Ближні бої, градобої – хіба це вперше?
З ніг вибиває, відносить увись любов...
Він же прийде, повернеться живим героєм?
І за лелеками в місто, в село принесе добро.
Очі палають від болю – до мами. І... степами –
хлюпнуть із ревом та з риком Бог і Дніпро.
Мить – і в очах мерехтить срібна, певно, сива
ніжна кохана, яка, боячись за все,
плаче і молиться. Завтра народить сина –
ось вам і мантра, чужинці. А нам, ні, не буде зле.

ПАЛАЦ ПОТОЦЬКОГО
(МОЯ МІФОЛОГІЯ)

Є сім чудес світу.
Але я для себе відкрила восьме,
те, що постало за кілька віків.
Палац Потоцького!
Він хотів би сьогодні злетіти на крилах.
Колись був схожий на Херсонес.
А потім на ньому повішали червоні знамена...
Я не читала сімнадцять тисяч томів,
уміщених у бібліотеці,
не намальована на жодній із картин у галереї.
Як антикварну річ,
мене в Париж не вивозили.
Але сняться Лепро П'єр,
Щенсний Станіслав і дружина його Гертруда,
молоденька Жозефа Мнішек.
Іноді це кошмари зі Софією:
я – кріпачка,
ношу чоловікові їсти до парку в Умані,
де він межи грецьких статуй підіймає каміння.
Парк є досі. І сни не збуваються.
Тульчин – це моя столиця.
Усі поторочі ведуть до палацу.
Його стереже кольорова хортиця...

І ВІННИЦЬКЕ НЕБО

Солодке об'єднує долі,
обійми, дешиці й потреби.
Секунда – і хочеться знову
тебе цілувати
і Вінницьке небо...
Стискати до хрускоту пальців,
дивити краєчком очей...
З тобою ми – Сонце й Галактика

або Еврідіка й Орфей.
Солодке і посмішки щирі,
в яких заховався вірші.
Застуда минеться по хвилі –
у Вінниці ти мені віриш?

Багато віршів. Геніїв – замало.
І сотні тих, кого звела блокада.
Тиранів море, що б їх не ламало...
І шкіриться новітній Торквемада.

СНИ В ЧОРНОБИЛІ

Колись у сні я лєгена з казок побачила –
до мене плив із Прип'яті, з Десни...
Сумну-трояку ружу в ноги кинувши,
запріг сомів, котрі завбільшки, мов кити.
Пообіцяв, що ми колись-таки зустрінемось,
в долонях серце прагнув принести...
Чорнобиль – полинова, сива sinema...
Лисиць годую під ЧАЕС, питаюся, де ти...

АПОКАЛІПСИЧНЕ

На біле простирадло білий сум
кидає кволі планетарні крики.
У дикій пам'яті за голосами шум.
Злітає білий вир – і люди зникли...

Протестами зможемо жити?
Неволю нав'язану – геть!
Учора і нині ледь-ледь
нас не залишили без свити!
І кожний – чи лезо, чи танк.
До крові усім небезпека!
Ми разом! Пісні – мов зі глека.
Душа піде боса ва-банк.

О, Божий Львів!..
Я знову хочу потонути у каштанах.
Рано...
Піти б у храм Святого Юра
і помолитися за Україну! –
Без анальгіну не живу...
Поїхати по Стрийській – свято.
На Шота Руставелі – дівчинка. Ерато?
Іди туди, де пахне кава...
А далі – все по вулиці Бандери...
Аж до майстерні шоколаду.
А чи не тут жиє мій Ладо?

Криївка...

Після УПА зосталася –
тебе й мене чекала.
Музик і пива, вуличок і тіней
тут не буває мало!

Палац Потоцького...

Ще один танок
із польськими магнатами.
Весна моя – стигматами,
Майданами стократними.

А на Високім замку дощ.
Він грає зигу.
Он Ратуша, захована від ока.
Рай подай, мій Боже!
Або лиш місто це навіки.
І більш нічого не давай.

Львів – Рай-розмай.
Фортепіано. Центр.
Гра в геніальність між трамваїв.
Кохання голубів.
О, Львів!..

Летять лелеки пожовтілим полем –
і чути «Кру...», і «Боженько, спаси!»
А квіти впали, мов солдатська доля,
нездатна помирати від роси...
Їх сповідали грим і блискавиці.
Додолу кинув дощ. А буревій
серця засипав, схожий на суніці.
Лягли листочки, змучені, малі.
Та сонце порятує кожну квітку,
додасть наснаги, вірі – трохи сил.
Очей не треба там, де мертві свідки.
Лелек летіти сам Господь просив.
Під ними квіти – море сну та волі.
«Живі герої...» – так лепече цвіт.
Летять лелеки пожовтілим полем:
«Спасіть цю землю, янголи, спасіть!».

СНИ ПРО ЛЬВІВ

Наснилось. Ві Львові сиджу, у Копальні,
куштую ще мирне, ще вільне тепло –
торкаюся зерен, вдихаю каварню...
Навколо льон-зіллям усе поросло.
На Стрийській зустріла я вуйка – моргаю;
уже вибираю найліпшу з карет.
О, коні бруківкою... Пісня лунає...
О, вуйцю, «Файдулі, фай»; добре – як мед.
Як батьр! То лепське, наміряне місто,
де зранку трамваями дощ ублукав...
О, Лево, о, Львове, Русі Монте-Крісто!
Проснулась удома – ще світиться бра.

ЗУСТРІНЕМОСЯ В КИЄВІ?

Зустрінемося? Майдан або Хрещатик?
Шляхи зійдуться в пісні «Плине кача...».
Аби лиш патріот, а не флегматик...
А може, ти торкаєшся галактик?
Тебе назвати хочу просто – янгол...
А може, на Аскольдовій Могилі?
Постоїмо без крові та без руху.
Мурахи наче, вулички прилегли.
Коли війна, всі люди – мов трофеї...
А ти... В тобі пізнати б відчайдуха.
А хочеш – разом, завтра, на Подолі,
у серці Києва твого, не у Версалі ж...
Як тихо-тихо: ти мені – доволі.
Кивнуть дерева сірі, майже голі,
що онде двоє – рідні, бо зі сталі.

Хоч би й століття чвалом оминуло,
у серці той-таки нещадний біль.
Мій ангел ниє глухо та понуро.
Історія – не кіч, не водевіль...
Вже на Майдані літо перетліло,
наступна осінь – пам'яті відбитки.
Той день... – і знову ниє вільне тіло.
Як сіль на рану. Білим вовком вити...
І стадіон в обгортці й без обгортки –
нема коктейлів чи гарячих шин.
Історія – тягуча, не коротка;
все, як учора, сотнями машин
палає на узбіччях серед люду.
А небо сіре, мовби серед віт.
Напевно, я ніколи не забуду,
як за вікном кривавились день, вік.
Лилася кров, шуміли БТри,
кричали діти, плакали жінки...
У світі є ще люті ненажери...
Чи серед нас не виросло таких?!
Європа вже давно не голосила.
Є що втрачати – честь або ж і чин.
Народ живе, він має волю й сили,
воює вперто, там, отут і десь...
Новий Майдан – од краю та до краю,
і знову буде ЙОЛКА на шосе.
Червоне серце з Богом розмовляє
та просить не повторювати все...
А правда вкотре дихає зимою.

І по Хрещатику.
 Я на підборах.
 Чимало міст, історій, заповітів...
 Обрати можна будь-що, зовсім інше.
 Але не хочу! От нема бажання...
 Цвінуть магнолії... Огляньмося!
 О, так, пишнота – Європейська площа.
 Іду-іду, милуюся, гуляю...
 Ще мить – уже замайорів
 своєю непокрою
 (хто знає Київ мій?!) Майдан!
 Аж гульк – велика Бессарабська.
 Тамує погляд...
 Старі споруди – раритети.
 Шевченків університет.
 Ходімо, любий, на балет?
 В художника – автопортрет.
 На вуличках – весні буклети.
 У переході – то дует, а то кларнет...
 Це Київ, тут усе живе...
 Маленький рай землі від Бога,
 де очі заливає щастя,
 каштани, сонце, дзвони,
 не пересторога.
 Знов по Хрещатику. Я на підборах.

До неокласиків я хочу,
 у «Молодняк»
 і в літоб'єднання, що мало назву «Ланка».
 Крім цього, у впливові ВАПЛІТЕ...
 Господи, якби була нагода
 літати в часі – в ті роки!...
 Хотіла б сісти з Хвильовим за столик
 і «Я (Романтика)» виводити пером ...
 О, то була б велика перемога над собою!
 Ви помістите мене у «Сонячні кларнети».
 У соняшники ті, в котрі
 Тичина душу заплітав...
 Згадала Леся Курбаса...
 О Боже, ти воскреси його!
 Яке страшне століття...
 Та все ж писати хочу я про них...
 І повторю ще: не поет,
 я й близько не поет,
 лиш тінь мистецтва,
 може, арбалет...
 Багнет... На час – імунітет.
 Красивий, дивний силует...
 До неокласиків я хочу...

Відкрита хвіртка. Сніг. Пекуче сонце.
 Отут мої невідомі кроки.
 А хата вгору сокотить і рветься.
 Калина виглядає з-за дороги.
 Та хлопчик виріс, захисник руїни.
 Який пекельний Донаеропорт...
 За танками ще видно Україну...
 А трохи далі – «граду» рубікон.
 Почула мама кроки серед шуму –
 клубочки покотились ген із рук.
 Немов у серці двісті двадцять струму!
 А поряд Бог, три ангели та крук.
 Обійми щирі, майже непритомні –
 не янгольська солдатська доля, от.
 Щока зігріта, сльози на долоні.
 Він вижив, щоби не було скорбот.
 Звикала мама до черлених шрамів...
 Цей біль насправді – чорна аксіома.
 Хай заговорять дзвонами всі храми!
 Затихла хуртовина – син удома...

ПОБРАТИМАМ І ПОСЕСТРАМ ІЗ ІНВЕРСІЇ СЕРЦЯ

Постмодернізм – як імператор?!
 Відсутність пафосу чекали?!
 Премила антиутопічність,
 апокаліпсичність, ідилічність,
 розхристаність...
 Сергія Жадана зламати?
 Сепаратизм – на мати!
 Усіх поетів знаємо?
 В культурі нашій маєво-розмаєво!
 А хтось бажає рок-н-рол та Іздрика,
 ковтнувши, наче сонце, «Київську школу»,
 надпивши «Червону фіру»
 чи «Новий Шинок».
 Придумала собі офіру – уся ж у віршах
 неголених чоловіків зі Станіславщини.
 Я майже «гейби у потоці килим»...
 Ні-ні, не стала музою
 у смузі матових подій...
 Думати б як «витіснене покоління»...
 Ні «Бу-Ба-Бу», ні «ЛуГоСад» мені.
 За «Чорним вороном» Шкляра зникаю...
 «Солодкою Дарусею» спиняюся.
 Усе моє. Але написане уже.
 Чого ж я хочу? Лиш тепла зі серця!
 О, ні, о, пані Ліно, не інфаркти,
 нам відбирає мову наша ж лінь,
 із пекла чорна карта...
 Люблю імпресії в експресії,
 а не диверсії, дисперсні сесії...
 Інверсія від серця узяла мене.
 Сердечності всім! – головне.

Усоте перечитую Шевченка.
Є зліва серце, є «Кобзарик» справа.
Я патріот? На небі сотні воїв...
Але поетові потрібна слава.
За Рильським повторю: «Молюсь і вірю».
Рядки, ставайте правдою життя!
Плачу за хліб то кров'ю, а то й сіллю.
Змій не одне перо вже перетяв.
Наснились вершники Яновського –
прийшли країні доболіти нині...
Я патріот? «Добра» чужинського
мені не треба. Спротив різанині!
Мина Мазайло і сьогодні Мина...
Прости, Ісусе, дурня-українця.
Я патріот? Чомусь холодні руки...
Але душа обвуглилась, по вінця.
Хоч не складаю славу Україні,
проте бажаю милості, щедрот,
саджу під вікна сльози та калину.
До зброї не стаю. Я патріот?

Мольфарє, усе класично,
маю три бажання!
Мольфар – не джин, не одурить.
Потер люльку, вимовив:
- Що бажає тота файна паненка?

- Хочу повернутися до Куявії –
на землю полян!
Гостюватиму там у Кия, Щека, Хорива,
плестиму вінки з Либіддю.
Згодом до Славії –
Новгородської землі!
І, на останок, Артавія –
Приазовська Русь!
Утворю державність таку,
що луги заговорять санскритом.

І все би збулося...
Але... читаю в газетах –
мольфара вбили.

Щоразу я порівнювати буду
із тим, чого так боязко терплю...
Ти знову схожий на сумного Юду –
кидаєш хмиз до хворого вогню.

Живими нас не вдасться втерти в землю
чи на коліна виставити в ряд!
З курганів зуби предків, білі греблі,
блистять до сонця, помстою горять...

ХОЧУ ДОНЕЧКУ

І вже підросла. І до серця прийшло материнство.
Так тихо постукало, ніби замріяне море.
Недавно ще гралася сонцем ясного дитинства,
а зараз мій розум шепоче й трикратно говорить...
Є те, що так хочеться скоро відчутти в собі.
Щасливою в Бозі, постати красивою мамою;
і ледь при надії до неба – воно голубе,
радіти тому, як коханий покличе коханою...
І сісти докупки за місяць до щастя-пологів,
радіти над іменем (знаю, це доня-донечка)!
Буде Яринкою. Вдома ще з-над порогу
рідня обійме. Хтось мене пригорне до плеча.
Я мрію щодня, як плестиму їй стрічечки-бантики,
спіднички вдягатиму, тепло вестиму за руку...
Доня (як мама) буде поетом, романтиком –
виросте. Хтось одягне їй обручку.
Візії. Нині вже хочеться, справді,
зустріти кохання. На долю, на втіху, навечно...
Прагну любові – не треба ніяких смарагдів.
І доню, Яринку, малинове щастя у січні...

БАТЬКОВІ

Усе не так, як ти того хотів...
Хтось утискає полюси над тілом.
Повір мені: ще розійдуться сни,
де я з тобою, вміла і невміла...
Я вірю, тату, в твій пекучий біль,
у сльози теж – вони такі солоні.
Життя сьогодні – кіч і водевіль,
а завтра – вірш і казка на долоні.
А знаєш, тату, все ще буде ок.
І Божа ласка буде над землею.
Любов моя солона, та жива.
І я навів з тобою, як із нею.
Я вірю в Бога і чекаю сил.
З недуги, тату, треба підійматись.
Всевишнього за себе попроси,
за мене ж – ні, за мене просить мати.

Солодко волосся сплутала весна.
Та ніщо довкола не турбує більше.
У повітрі пахне чебрецем і віршем –
бергамотні рими ждуть мого човна.

НАТАЛІЯ ПЕНЬКОВА (КУЧЕР) народилася 27 квітня 1994 року в селі Якушинці, що поблизу Вінниці. Поетка, прозаїк, публіцист, автор творів для дітей, критик. Студіює психологію у Глухівському національному педагогічному університеті, ще одна освітня сходи́нка – вища освіта зі спеціальності «Початкова освіта». Учасниця літературно-мистецької формації «Інверсія серця», літературно-мистецьких об'єднань імені Василя Стуса (керівник Василь Кобець), «Автограф» (керівник Тетяна Яковенко). Переможець усеукраїнського поетичного фестивалю однієї поезії «Малахітовий носоріг» (2013), де поступившись невеликою кількістю голосів Богданові Куценку, російськомовному поетові з формації «Лірики Т», здобула друге місце. Учасник фесту-кочівника «Сила вітру» (Донецьк-Вінниця, 2011), міжнародного фестивалю «Підкова Пегаса» (2012), щорічних «Барських читань», мистецьких салонів «І музика, і слово, і сльоза» (Вінницький обласний

Будинок культури вчителя), щорічних мистецьких нарад творчої молоді та конференцій, присвячених Сонцелюбові, Східному Поділлю (на теренах музею-садиби М.Коцюбинського), модератор мистецьких презентацій. Учасник фахових усеукраїнських і міжнародних науково-практичних конференцій, а також круглих столів із проблем освіти й художньої літератури. Наукові розвідки, проза та вірші надруковані в багатьох виданнях. Живе й працює в Польщі.

У своїх віршах (частіше – неримованих і ритмізованих, аніж власне римованих), багатих на внутрішню риму, поетка-натурфілософ легко поєднує небарокові й імпресіоністські прийоми, експериментує зі звуковою організацією, із риторикою та з пафосом (багато віршів із прийомами асонансу, ретардації, є власне поезії-алітерації). Наталія Пенькова пише густо метафорично, її захоплює процес суперметафоризації як можливість відображення найтонших емоцій та відчуттів, а також як нагода віддзеркалення віддзеркаленого і як гедоністична забавка. Поетична творчість дівчини – це невеликі за обсягом і переважно астрофічні вірші-казки, вірші-одкровення, вірші-колажі, вірші-образки, вірші-медитації, вірші-міфи, що нагадують мініатюри збірки-циклу Ігоря Калинця «Дивосвіт, або ж Перша книжечка для Дзвінки» (багато діткнуто-дитячого, цнотливого, міфологічного, тотемного й анімістичного), а ще – Тараса Мельничука «Князь роси» (поєднання напівтонів і напівнатяків, м'якості та спазмів, тілесності й ефемерності, внутрішніх діалогів). До верлібрових і строфічних творів натурфілософської тематики належать «Золотий гомін», «Пастелі» Павла Тичини, «Балада про соняшник» Івана Драча, збірка Ліни Костенко «Бузиновий цар», «Напучування» Івана Малковича, «Наша мова», «З дитинства: Замовляння дощику» Василя Голобородька, згаданий цикл-збірка «Дивосвіт» Ігоря Калинця. Отже, поезія, у якій розквітає образність, вельми потрібна дітям у школі, навіть якщо вона версифікаційно складна і має змінну ритмізацію, як от поезії Наталки Пенькової «За сто кілометрів од Раю», «У Карпати».

За кількістю витівок, за багатством образів-символів та емоційною тональністю вірші Наталії Пенькової близькі до імпрези Катерини Ільїної, однак мають більш міцну реалістичну основу; образи переповнені гіркотою розчарувань і враженнями від краси мінливого світу та його жорстокості. Наскрізною у творах є енергія землі, протоукраїнська, ще дохристиянська пов'язаність із природою. Інакше й не може бути, адже молода письменниця народилася та зросла в подільському селі, серед працьовитих людей, знає весь цикл важкої праці на землі й не цурається її. Прищеплені їй з дитинства духовні цінності українців перенеслися у вірші на рівні тем, образів, мотивів, монологів ліричної героїні. Разом із тим інтуїтивна й підсвідома тривога, страх перед трагічністю світу, перед війною та її наслідками, а також природна жіноча ніжність і незахищеність перед зрадою та смертю є тим згустком імпульсів, що довершують образ ліричної героїні віршів Наталії Пенькової, котра інстинктивно шукає захисту в Бога і в коханого.

Жанрово-видова палітра рукопису молодої поетеси доволі пістрява, відчутна рівність позицій стихійно-підсвідомої орієнтації на модернізм та постмодернізм, а численне переплетення мотивів нагадує заплітання стрічок у коси: тут і поезії-присвяти («Михайлові Коцюбинському»), й еротичні ноктюрни («Ти цілував мені плече»), апокаліпсичні медитації, навіяні війною («Гетсиман XXI», «Вранці дико в дикім полі...», «Весна у села... Вишенькі...»), а також новітні апокрифи («Чекаючи на тебе», «Терпкі волошки з чорним чаєм...», «Ти забрав у мене крила...», «За сто кілометрів од Раю»), а ще мініатюри-трівелогі («У Карпати»), пейзажні замальовки («Золота (Осінь)», «Червоні вишні достигли ...»), молитви («Рани заростають полянами...»); є любовні медитації («Місячне сяйво» Дебюссі...), «Не розповідай мені...»), алітерації («Заснули звірі зони...», «Сиві сльози скотилися...»), поезії-казки й поезії-міфєми («Байдуже, бджоли! Я – метелик», «Мармеладовий сніговик...», «Поглянь, коханий...»), «Понатирала морквою літо...»).

Яскрава індивідуальна манера писання Наталії Пенькової перманентно переживає естетичну переорієнтацію, переростаючи з постмодернізму в модернізм і навспак, із етніки неоромантизму в апокаліпсичність, зі символізму в необароко, всмоктуючи надбання культур європейських народів, незмінно опираючись на засади християнського світобачення. Авторка постійно намагається міфізувати те, про що пише, так, ніби міф дозволить концентрувати і гуманізувати реальність або ж мінімалізуватиме її негативний вплив: «Є лише Бог, молитва і дводольна віра».

НАТАЛІЯ ПЕНЬКОВА
«ЗІ СНІГУ ЗЛІПИТИ ТРИ НЕБА»

У КАРПАТИ

Лукаво надкушую грушу,
мов долю пістряву свою.
Поїхати б завтра в Карпати
зі снігу зліпити три неба –
мені-бо, але ж і для тебе.
О, глухо зривається грушка
в зелений туман, у хвощі.
Уже не цвіте незабудка.
Дощі.

Я не любила смарагди,
чорну каву палку.
Плавають білі фіалки,
чорні коханки – в раю.

Уже не читаю книжки про Карпати.
Кирпата я. Мрію, живу...
І линуть надії в Немію, у Згар, в долину,
в долину нарцисів, тюльпанів і щастя.
Я їду туди, де хмаринки у плящі,
планети по склянці, канапки уранці...
І люди картаті в кресанях картатих.
І небо в Карпатах, і небо в Карпатах.

МИХАЙЛОВІ КОЦЮБИНСЬКОМУ
Сивенька хата і тинок.
І яблуні квітують рясно.
А мати – господиня красна:
«Йде дощ. Михасику, не змок?».

Родина вся побіля хати,
соняшникові сні вухаті
чужих вколисують дітей.
Михась господарює з татом.
І кіт рудий біля дверей.
Минулося. Ніц біля хати.
Ні лицар не пройде, ні кінь.
За пам'яттю заплаче дзвін.
Які тепер вдягати лати?
У Барі хата, зник тинок.
Безхатьки межі полянами.
Підлога прогнила. За нами
садів і сонця тужить Бог.

ЗА СТО КІЛОМЕТРІВ ОД РАЮ
Знаєш, за сто кілометрів од раю
і мами, і Бога так не вистачає!

Це небо не твоє, у бронзовій задумі,
струсивши у поділ доріг тумани,
заплакало ранковими зірками...

Хто там засипле голову дурманом?
Хто натще стане наркоманом?..

Чуєш, ходи до саду;
ряснішого взимку немає!
Та й ладан куриться у церкві.
І ми існуємо, уперті.

У душах брудно, у квартирах людно.
Забрали щастя – загорнули світ.
Забудь: нема тебе, мене, землі,
прокляття, змія.
Є лише Бог, молитва і дводольна віра.

Рани заростають полинами,
дихати доводиться в димах.
Хтось пішов у вишеньки так рано –
«град» узяв із мирного життя.
Знов регочуть зливи-завірюхи –
знову в корч бере чужий полон.
Грім у груди – вистояти мусимо.
Господи, не відпускай долонь!

ЗОЛОТА
(ОСІНЬ)

Стелиться зоряний килим –
і клином дерева у небо.
П'яно колишуться квіти –
і стигне блакитна вода.
Це все лиш вона, золотá, золотá...
Русяве волосся простелиться в степ.
Кургани по нім заплетуться в міста.
В зелених очах – ковила, ковила.
Фіалкові вії – в них тоне душа.
А стан огортає сріблястий туман.
І руки – мов липи тендітні, тенді...
Стискаються хвилі манірні, мані...
То місяць нашіптує тихо мені.

Ступають малесенькі ніжки
і грузнуть в Чумацькім Шляху.
Ти чуєш? Її не кохай!
Вона ж бо така...
Ти не знав? Lorelei...

Ти цілував мені плече,
нашіптував у пестоцях на вушко,
накинувши на шию ніч,
так скрушно
тримаючи за руки дві зорі
на чималенькій кухні.
Ні. Ми будемо знов каву мучити і душу?
Розмови тихі, дружні
лиш пам'ять збереже та й годі.
Зорі упали в ранішню траву.
Я скину ніч оту додолу.
Вдягнуся в сукню від кутюр –
із поцілунком на плечі;
вночі я Франція, я гугенот,
я Медичі, я де Немур.

Вранці дико в Дикім Полі
стигли рвані рани.
Важко дихати журбою.
Затремтіла за тобою...
Гради...
Рано-вранці Бога кличуть
діти в битий сад.
Сині зливи старцю сняться.
Сизі весни й кулі. Трясьця.
Ад...
Плачуть янголи за садом.
Сипле сніг на цвіт...
Мерзнуть за тинами рожі.
– Чи тобі, народе, гоже?
Міт.
Крик за садом і за родом.
Всюди смертні рани.
Ні росиночки у полі...
За смак волі май пуд солі...
Ранок.

Весна у села... Вишенькі,
тюльпашки, знай, дівують.
І сонечко Господне світить.
У серденьку ж луна...
Війна... Німую...

А дітки в биті вікна –
побачили Суху, жахливу нечисть...
Чорними руками
у сні вдаряла й у тамтамі.
Грала гами...
І тисячі вже загребла:
свої, чужі, свої, чужі...
Пішли і не прийшли мужі...

О, мертві жертви, розпитайте Вище,
коли закінчиться та хвища?
Чи з передсердя і до скону
то нашому, то іншому народу
стинатися з диктаторським законом?

ГЕТСИМАН XXI

І віддали, і продали
не лиш Його, а й душі з Ним.
Скажи, коханий, чом я мушу
лукавим вірити? Коли
Його (бо світ урятував,
Вино і Хліб пороздавав)
ніхто й не думав захищати.

Мої уста мені – печать.
Коли ж Йому хреста дали,
завмерли всі, зійшли громи.
О, зрада Юди й нині є,
коли зі серця Бог іде.
Він повертає в Гетсиман.
Із віку вік – олія з ран...
І нам до пліч хрести дали,
аби не хлібом жить одним.

«Місячне сяйво» Дебюссі –
ніжне, тихе, трохи сонне...
У ньому так добре думати,
так добре жити.
Поясни лиш одне:
чому поряд із ним
я згадую Моне, а не тебе?

Заснули звірі зони
(зубробізони).
Зухвалі задуми завмерли.
Зарано зіронька зійшла – зеленоока.
Замріяні заграви,
зимний Заратустра.
Зімкнулися зіниці та й заснули...
Зимно-пусто...

Мармеладний сніговик
уранці, в нашому дворі
працює двірником,
натягує бриля по самі вуха
і чекає хурделиці.
Кохана прийде –
винесе медових пряників із чаєм.
Любов і справді дивна річ.

Терпкі волошки з чорним чаєм
прикрасили мою єдвабну ніч...
У диханні свічок – ікона Богоматері.
Дивлюся – янголи.
Херувими з очима орликів...
Серафими – з полином...

Іду по вулиці...
Блакить неба, зелень каштанів...
Спіткнулась об гори сміття...
Що ж ви робите?
Тонуть люди в морі бруду;
дихаючи цезієм, сміються,

жуючи пластик, говорять,
брешучи, наче пси, люблять...
Уже й повітря на вагу золота...
Від кислотних дощів – парасолі,
а від смогу – хустилки...
Від нищої зради – небо й каштани?..

Червоні вишні достигли –
сонця напилися.
Вони – як наші очі – гожі.
І червоніє захід сонця...
Покрай поля іду
або в житах – сама.
А де ти?..
У цьому світі треба мати душу –
ніби вишень повна миска...
Таке – не на біду.

Сиві сльози скотилися...
Сула собі сиділа. Свічею – Сян.
Сумирно скрипнула срібляста сольфа.
Стокротками світилися сумні сонети.
Свінула стиха стомлена сопілка.
Спить серденько – самé – сумирне.
Світало б сонце – сипало б самшити.
Савур-Могिला світом і собою сита...

Я бачу, як задимлено
пливе століття в лету з Колими.
Стріляє з буків у дітей, бо в небі...
А ми вросли в конвалії, в ямин...

ЗА КОЛЯДКОЮ

Хризантеми тануть на снігу.
Кава стигне-в'яне край вікна.
Сукню із туману запальну
підбираю синіми руками...
Бачиш, падають зірки до кави;
трансцендентні, сиві й величаві.
Вітер та й Антонич. Пані й сани.
Я твої оберігаю рани.
Доки хризантеми на снігу,
помолюся. Вірю та люблю.
Я Христові рву померзлі груші.
Мушу, Господи, усе щось мушу...

Задимлено пливуть метелики у снах
в Едемський сад покрізь бур'ян.
Вальсую мовчки. Танго смерті.
Забудеш, милий, кодекс честі?
Душа – черства, як Аушвіц. Капкан.

МАР'ЯНА РУБАНЯК народилася 22 січня 1995 року в місті Жмеринка (Вінниччина), поетеса, прозаїк, публіцистка. Лише на «відмінно» навчалася в Барському гуманітарно-педагогічного коледжі імені Михайла Грушевського за спеціальністю «видавнича справа та редагування», здобувши червоний диплом, із 2014 року студювала в академії фінансів і бізнесу «Вістула» (Варшава). Живе й працює в Польщі. Із літературно-мистецькою формацією «Інверсія серця» Мар'яну Рубаняк пов'язали роки навчання в Барі Подільському. Лавреат всеукраїнських та міжнародних літературно-мистецьких фестивалів «Підкова Пегаса» (2011), «Малахітовий Носоріг» (2011), учасник фесту-кочівника «Сила вітру» (Донецьк-Вінниця, 2011), першого в Україні Кіплінг-фесту (2012), «Барських читань» (2011, 2012, 2013). Спробувала себе як редактор студентського радіомовлення, студентської газети «Журналіст». Вірші друкувалися в газетах і в журналах Поділля, зокрема в альманасі «Експрес-Молодість», у серії «З-над Бугу й

Дністра», звучали у радіопрограмах «Із поетичного щоденника», «Світлиця». Лауреат конкурсу інтерпретації поезії Василя Стуса й сучасної подільської поезії (2012), член оргкомітету всеукраїнської конференції «Мова твору в контексті проблем художньої літератури» (Бар, 2011, 2012), учасниця мистецьких нарад творчої молоді, обласного літоб'єднання імені Василя Стуса, прямих етерів радіо, присвячених ювілею Тараса Шевченка. Нині працює в представництві UN Global Compact в Польщі (ініціатива ООН, що поєднує ООН і компанії світу задля досягнення Цілей Сталого Розвитку). Має досвід праці в Європейській академії дипломатії та при програмах Вишеградської школи політичних досліджень (спільний проект Ради Європи та Європейської академії дипломатії, покликаний об'єднати молодих політиків, активістів, журналістів та державних діячів з країн Вишеградської групи).

Римована й неримована поезія Мар'яни Рубаняк – це густе філософське, часто есхатологічне фольклорно-міфологічне писання на межі між сюрреалізмом та постсимволізмом. У віршах тісно переплетені міфи Еллади й Русі: в одному творі керують стихіями природи та людськими пристрастями Перун і Мойри, а також Дажбог, Коляда, й Марена. Подібні варіації майстерно втілював Віктор Кордун, у якого поряд співіснували Перун і Волос. Проте якщо Віктор Кордун стилізував фольклорні веснянки, то Мар'яна Рубаняк стилізує колядку: «На Йордані чистим ранком...». Щоправда, Віктор Кордун, Василь Голобородько, Михайло Григорів, Тарас Мельничук, Ігор Калинець (поети, якими зачитується подолянка) дуже послідовні у творенні міфів (вірші перетворюються у міфосвіт), а юнка експериментує, вживлюючи міфи в сугестії, марковані історією.

Мар'яна Рубаняк відчуває, що й дохристиянський культ, і християнство складають діахронію української цивілізації. Відтак опозиція історичного та трансцендентного настільки зіштовхуються й переплітаються, що в 2012 році з-під пера поетеси постає вражаюча пророча мініатюра, у якій ніби транслюються події 2014-2015 років в Україні, – «Нехай вам розкаже останній полин...». Спазми, трагедії української історії – голодомор, репресії, а звідси апокаліпсичні візії, де новітня Іродіада несе на тацях голови мучеників, вельми експресивно вималювані в поезії «Голодні люди – сита зрада», де перо авторки нагадує пензель Сальвадора Далі. Лірична героїня віршів Мар'яни Рубаняк часто апелює до категорії часу й до вітру як до субстанції: вони чуттєво емансиповані, віддалені від усього соціального й натуралістичного, від будь-якої залежності, вільні, аморфні й невблаганні. Отже, можна стверджувати, що в поезії подолянки домінує міфологічний світогляд у біблійній стилістиці.

Поетка вправно використовує синонімію, історизми, іншомовну лексику, а ще –

карпатські діалектизми, адже її рід, по батьковій лінії, із Верховини. Відтак її поезія нагадує медитативно-сугестивне, казково-інтелектуальне плетиво. Свого часу на формування індивідуального стилю вплинули вірші Ліни Костенко, Ірини Жиленко, Василя Стуса, Євгенії Більченко, а також мала проза Євгена Гуцала (збірка «Діти Чорнобиля») та ліро-епічна поема-набат «Чорнобильська Мадонна» Івана Драча, за якими дівчина написала свої перші наукові розвідки й апробувала на всеукраїнських конференціях. Спостерігаємо аллюзії на вірші Ліни Костенко: «Я дика Полінезія...», порівняємо: «Я – Індія – буду нова...».

МАР'ЯНА РУБАНЯК
«НОВИЙ АРІДНИК ГРАЄ ДЖАЗ»

Здавалося,
виходу не було,
і двері міцно замкнулися.
Замок є,
а ключа немає.
І не чути було вже пісні.
Намагалася відкрити душею,
але ключ цей надто широкий;
намагалася – розумом,
а він у цю шпарину надто вузький.
Ключ із логіки,
дуже точний – не підходить,
із поради – занадто малий,
і на ключ зовсім не схожий.
А може,
це – як у Ватикані?
Потаємний хід il Passetto?
І з іншого боку
Доля сама двері
відчинить охоче...

У КАРПАТАХ

Зім'яте, зламане багаття
у тебе на устах танцює.
Аридник грає коліскову,
новий аридник грає джаз.

Казки засиплються піском
і укладуть парі із вітром:
хто поцілує тебе в очі –
духмяна зрада або льон?

Я буду свідком тих парі.
Мольфар для нас одягне сонце
у срібні шати білих змін.

Час випустимо крадькома
з нудних годинників старих.

Нехай літає,
поряд з ним
любити буду
твоє небо,
зім'яте полум'я
і джаз...

Не знати нам, коли було
святої крові тихе свято,
бо навіть день тоді проспав,
пішов на празник танцювати.

У СОНЦЕСТОЇ ДО РІЗДВА
Дажбог – покірний наречений,
святково сонячний Дажбог,
заквітчений увесь барвінком,
невпинно сяючим вінком.
А поряд з ним зима-Марена.
У косах ніжно цвів любисток.

Бліда, прозора, біла, тиха...
Рожевий килим із роси
їм простеляли потерчата,
прозора ніч прийшла сюди,
несла Марені грім-фату
і сукню з білої води.

Безмежно біла наречена,
бліда і біла, і сумна,
весела, пахмурна, крилата.
З Дажбогом поруч до вінця
(по вінця повні їхні чаші!)
спокійна Дівчина-Зима.
Сьогодні у богів гуляння
не спить грайливо навіть ніч.
Дажбог – зігрітий, мовчазний,
Марена – біла і крилата.

Малюєш зорі на піску.
В жовто-оранжевих скрижальях
нові сузір'я, імена,
галактики чи магістралі.
Посріблено-безмежний шлях
для незабутніх мрій – зірок
виводиш пальцем,
але гульк –
нахабна хвиля зорі змила...
Напишеш знову на піску
історію нову із мрій.
Тепер-то хвиля не зачепить
у морі розпачу відплив...

Колискова напише епопею.
Продасть її волошкам
за наївну мелодію,
заквітчається нею,
підє танцювати,
співатимє веселкою,
голосом-муліне
поміж гір синіх-високих.
А коли смереки поснуть,
змучена колискова
приляже поряд,
заколишеться сном,
вкриється піснею,
спатимє кольорово,
заквітчана волошками.

Зів'яле сонце – наче курага.
Бентежна нічка не летить до бою.
Для мене тінь – занадто дорога.
Бузкове листя побіжить юрбою.

Для всього на цім світі є ім'я.
Он там пирій гойдає головою.
Мовчить пирій, мовчу тепер і я.
Змагається лілея із добою.

Усе на світі віддано словам,
які сповиті правдою, брехнею.
Придумаю нові плащі дощам,
бо розмовляти хочеться душею.

Нехай вам розкаже останній полин
про постріли, біль і страждання,
коли в світлім полі вояка один
ридав до пустого світання...

Як чув він і бачив солдатів чужих –
пророків у темних мундирах,
до болю, до страху, до світу глухих.
Заплутані, білі, в невірі.

Ікони, забиті в оправі старі,
молитву співали. Бездушні
тепер забирали невірних святих,
зіниці – пусті й непорушні.

Забрали навіки: квитки в темний світ,
удар молоді години.
Всі болі, пророцтва і кулі політ
взяли полини та малини...

Дістаю акорд зі старої торбини,
кидаю в чорне вугілля,

зігрітий байками погожої днини
вогонь виринає... А зілля
кипить і стрибає, у подиху лине,
біжить, наче звір – горностаї.

Хапає в обійми крило журавлине,
тихенько дзвенить... Зачекаї,
он поспіхом-бігом мандрує весна
з сопілкою та з чередою,
натхненна і сонна. Напевно, вона
візьме цей акорд із собою.

КОЛЯДА НА ЙОРДАНИ
На Йордані чистим ранком
там, де спить вода,
біло-золотим серпанком
бродить Коляда.

У Йордань заходить ніжно,
хай благословить
Хорс могутній! Небо ніжне
сніжним сьайвом спить.

Дух святий, в святій любові
слава золота;
охрестився на цім слові
красний Коляда.

Голодні люди – сита зрада,
ненагодована словами;
сумні й понурі барикади...
По вістрях босими ногами
пішли по хліб на край землі,
та заблукали по дорозі,
ногами грузнули в ріллі,
стояли в Бога на порозі.

Упали тридцять три душі
і колосками поставали,
нехай охрестять їх дощі,
хай заколишуть перевали.
Священне поле... Та й сюди
мандрує гордовита зрада,
знаходить пахмурні сліди
німе дівча – Іродіада...

О, страта... Тридцять три душі
на жовту тацю поскладала,
топтала жовті спориші
і жовтий танець танцювала.
А з колосків не кров – зерно...
В багряно-місячній заграві
смертельне золоте руно
вам очі принесли лукаві.

ДАРКА САНІЦЬКА народилася в березні посеред останнього десятиліття ХХ століття в селі Вихрівка, поблизу містечка Дунаївці, що на Хмельниччині. Ще в школі юнка відчула хист до слова, здобула вищу освіту в Барському гуманітарно-педагогічному коледжі імені Михайла Грушевського (фахівець із редагування й видавничої справи), студіювала журналістику в Сумському національному університеті. Нині працює в Польщі. Пише вірші (знаковою стала тема війни, адже батько – ветеран війни в Афганістані, а мама займається волонтерством). Із дитинства Дарку Саніцьку хвилюють проблеми дорослого світу – війна і мир, смерть і життя, справедливість і помста, кров і насилля, покаєння і розплата за гріхи, Бог і нечистий. Поняттєві контрадикторні пари, як образи-контрасти, густо заселили дівочу поезію. Перші вірші були опубліковані в газеті «Дунаєвецький вісник», згодом у газетах школи й

вищого навчального закладу – «Велика перерва», «Журналіст», в альманасі «Синусоїда духу», в хрестоматії «Інверсія серця: із покоління двотисячників». Подолянка активно готувала програми для місцевого радіо, стала учасницею літературно-мистецької формації «Інверсія серця». Потоваришувала з відомими журналістками й поетесами Хмельниччини – із Ольгою Остапчук та з Людмилою Веселою. Взяла участь у проекті «Простір на двох», в інтелектуальних турнірах у Вінницькому національному технічному університеті.

У зв'язку з подіями, які відбуваються на території сучасної України (Майдан, анексія Криму, війна на Донбасі), дівчина почала активно писати вірші на відповідну тематику. Паралельно займається волонтерством (поряд із мамою допомагає солдатам, переймаючись їхніми долями). Як молодий критик, стала учасницею двох міжнародних конференцій із проблем сучасної художньої літератури та її видання. Із віршами дебютувала у міжнародному проекті «Барські читання». Патріотичні й героїчні вірші Дарії Саніцької прийняті до друку редакціями альманахів «Експрес-Молодість» (Вінниця), «Синусоїда духу» (Житомир) та журналу «Вінницький край». Літературно-мистецькі вподобання поетки не можна назвати традиційними, як для дівчини, – це, здебільшого, епічні полотна про війну, про голод і катаклізми, про боротьбу совісті й честі, а саме романи Еріха Марії Ремарка «На західному фронті без змін», «Три товариші», Ернеста Гемінгвея «За ким подзвін», Василя Барки «Жовтий князь», Івана Багряного «Сад Гетсиманський», Ліни Костенко «Записки українського самашедшого», а ще вірші Ліни Костенко про Чорнобиль зі збірок «Річка Геракліта» та «Мадонна перехресть», що становлять наукові зацікавлення подолянки.

Почувши пісні на вірші Дарки Романової, визначилася із формою свого імені в поезії. Серед геніїв, яких дала світові Україна, вельми імпонують Тарас Шевченко, Леся Українка, Василь Стус, Василь Симоненко (помічаємо прагнення наслідувати дух чи філософію цих особистостей). Іноді Дарка Саніцька звертається до романів жахів та до фантастики (це Стівен Кінг, Дін Кунц, Ден Браун, Рей Бредбері). Постаті сучасної музичної культури, якими захоплюється дівчина і до яких звертається у віршах, – це загиблі за дещо незрозумілих обставин Курт Кобейн (вокаліст альтернативного колективу «Nirvana»), Віктор Цой (лідер опозиційного до соцреалістичної культури рок-гурту «Кіно») та Кузьма Скрябін (Андрій Кузьменко). Зокрема, звертаючись до Андрія Кузьменка, наслідує галицький діалект, використовує сленг, що притаманно мовленню співака: «Ти якось так пропав, як Цой... / Амрії, певно ж, – дим. / Війну здолати хтів чувак, / на швидкості злетів...».

Під час читання поезії «Ми українці-бандерівці» згадується легка маршова манера стрілецької й повстанської пісень (окремі виконували разом Тарас Чубай і Андрій Кузьменко

для альбому «Наші партизани») – «Ми гайдамаки, ми всі однакі», «Гей-гу, гей-га, таке то в нас життя!». Особливо тепле спілкування в подолянки склалося з Мариною Озеранською, її працьовитість і гостра манера надихали по-особливому; тому в збірці віршів Дарки Саніцької «Натщесерце» (2017р.) з'явилася присвята. Пережите додало гостроти слову – дівчина живе та працює в Польщі, не поспішає звирятися читачеві в глибоких особистісних переживаннях, не зосереджується на описі природи, зберігаючи надрив і межову експресію для кристалізації громадянської позиції, вправно жонглюючи символами, вплетеними в каскадні риторичні спазми. Кредо поетки – у словах Лесі України: «Слово – моя ти єдина зброє...»

ДАРКА САНІЦЬКА
«І КРОВ ЧЕРВОНУ ЛЛЄМО НА РУНО...»

ТАМ

І
Там море крові
і не сплять солдати.
Там поле бою
і летять гранати.
Там ріки сліз,
бо точаться бої.
Там не прийде весна –
смерть на зорі.
Там Схід... Війна...
О, страшно нині жити.
Там зникла віра,
є могильні плити,
усе чужинське,
бо нема свого.
І море крові
пахне, як бордо...

II

Там чорне поле, ген лежать солдати.
Немає миру-спокою в людей.
То вибори, то станси, то дебати
у купі рабовласницьких ролей.
На сході вже немає України
та й Бога, певно, вже немає в нім.
Немов тридцять, гаспидські руїни –
прийшла чума й переділила дім.

О, хлопці чорночубі, ви на м'ясо
запродані Кремлю давно!
Тоді за що воюємо, наразі,
і кров червону ллємо на руно?..

НЕЗАЛЕЖНІСТЬ У КРОВІ

О, скільки тобі років, Україно?!
Чекаємо, як у знаменні, дня.
І «незалежними» стаємо на коліна,
щоби солдат зі Сходу провела рідня...

Здавалося, летіла доля птахом.
Такі хоробрі! Вільними були,
а нині, мов причинні бідолахи,
запалюємо пам'яті свічки...
Не святкувати, ні! Палити свічі,
і на могили вішати стрічки...
Переродитись і не звиродніти!
Любити й ворогу не подавать руки!

МИРНЕ ЛІТО

Зашвидко пролітає мирне літо...
Ген дощик за малиновим вікном.
А як чекали діти, мальви-квіти.
Зів'янув сон...

За червнем липень проситься у двері,
а далі й серпень перейде поріг.
Всі спогади зіллються на папері,
з жаских доріг.

Ой, літечко, барвисте й веселкове!
Три місяці – у кожному свій секрет.
У липні гілля – маєво вербове.
Опісля літа – осінь у пенсне.

Ти знову поїдеш – далека дорога,
а я провужаю автобус услід.
Тепер буду бити в литаври тривогу,
аби вберегти від спокуси, від бід.
Я знову втираю малинові сльози,
з надією – ти повернешся назад.
Весна, а здається, що будуть морози
і все забере в далину снігопад.
Це зовсім не смерть, це, мабуть, не хвороба.
Новітня війна – як чума – голосна.
Зустрінешся з нею, коханий, невдовзі,
і буде набоями тліти весна.
Вона роз'єднала зарано, нас, любий,

забравши у мене найбільше – тебе!
Не станеш ні князем, ні злиднем, ні паном.
Хай тільки земля ця тебе не бере!
ДОБРЯК
(ПАМ'ЯТІ АНДРІЯ КУЗЬМЕНКА)
Ти де, Добряче? Мало слів...
Такий Андрій-дивак!
Шкода, що відійшов навік...
Усе не просто так.
Найкращих забирає Бог –
нам віриться ж у це.
Нових пісень Йому співай!
Ми ж любимо старе...
Відкриємо, як сон, альбом,
де всі ще молоді...
Ти якось так пропав, мов Цой...
А мрії, певно ж, – дим.
Війну здолати хтві чувак,
на швидкості злетів...
А хлопці ждуть нових гармат,
пісень і шоломів...

ПЕКЕЛЬНА УКРАЇНА

І був Майдан, і запалали чорно шини.
Здавалося, усі чекали смертної години.
Народ ішов боротися з упивцями за волю,
але отримав глум і кулі.
Знов рідниться з болем.
І барикади гнівно зашипіли й захитались.
Коктейлі Молотова замінили
владні тари-бари.
Усе стояло та німіло в лютому вогні.
З якого ж часу Україна у біді?
Багато вбитих, о, мільярди вбитих
людей мисливих, тих, які хотіли жити!
Я закликаю до борні та Звіра проклинаю!
Небесні Сотні дивляться із раю...
Війна...Яке страшне і чорне слово...
У Дикім Полі пусто, страшно, голо.
Немає ні дітей, ні жінки, ні хатини.
О, хто прийшов до України? Гниди!
Не варті й грудочки з моєї Батьківщини!

ЛЕСІ УКРАЇНЦІ

Я хочу жити і сміятись
без розпачу та без війни,
та без надії сподіваюсь
на те, що вернуться сини!
Сумна весна й німа настала.
І Україна, знай, болить отам,

де хлопців убивали...
А треба волю боронить...
Я вірю, що війна скінчиться,
ми відбудуємо міста.
Будь проклятою, зла гесно!
Побийте звіра, Небеса!
Я буду жити і сміятись,
діждавши друзів із війни!
Та без надії сподіваюсь...
Де ж ви, проп'ялі у степу, сини?

СУРМИТЬ ЧЕРВОНІЙ АНГЕЛ

Сурмить червоний ангел матерям,
що їхні діти не вернуть додому –
тіла лежать у степовій землі,
а душам чорт налити хоче рому.
Нема комусь ні батька, ні синів...
Жонá, сестра і баба за вовками
зривають голоси. О, матері...
Гойдали колискі? Йдіть за гробами.
Але війна ще не забрала всіх!
Прокляті, враже, час тобі й година!
Дав Бог сусідів – лéдач навісна
всіх вирішила бити по колінах...
З вітрами ж ми ріднішими були,
аніж з отими спітими братами!
Палімо переправи та мости!
Хай у вогні сидять межі чортами,
а не лежать у степовій землі!
Не п'ють хай ні роси, ні кварта рому!
Сурмить червоний ангел матерям,
що козаченьки не вернуть додому ...

НЕМА ТОБІ ТИЧИНИ, НІ, РОСІЄ!

Криваві дні на сході України –
гармати, «гради», «буки» звідусіль.
Нема тобі Тичини, ні, Росіє!
Не буде славоспіву, тільки біль!
Земля гуде, зривається від бою.
Біжить... Куди? Скриплять у ніч хаті.
Нема ні прощення, ані спокою!
На нашу землю лізуть вороги –
братами звуться і беруть останнє...
Як у тридцятих. Врешті, як завжди.
Хіба це росіяни? Ні, це гаспиди!
Їм знов наснилось те, що ми раби.
Війна завжди пекельна і безчесна,
у ній ми – ще наївні й молоді...
Та стоїмо за світ – з-за спин Європа!
І в небо летимо, як ті птахи...

МИ БАНДЕРІВЦІ-УКРАЇНЦІ!

Яке життя понуре, кволе!
Немає радості світань.
О, де ти, українська доле?
Чи кожний сам собі не пан?

Ми бандерівці-українці!
Тряси штанцями, кате, враз!
Гей-гу, гей-га! Зелені дулі
ще вам покаже наш солдат!

Ми кіборги, ми бандерівці!
Хай громом б'ють оці слова!
Ви на Донбас поклали око?
За це з пліч кожна голова!

Крим у татар з піском забрали?
Та ми його повернемо!
Петлюрівці ми, бандерівці!
За нами правда, з нами Бог!

«МИРНІ ДНІ»

Домовленості Мінська в силі
у цій чужій, брудній війні,
та місії оповістили –
цивільні вбиті в мирні дні.
За півдоби – два діда й баба,
три жінки й діточки малі...
Страждає Бог за Україну
і шле тумани до землі.
Та гинуть воїни щомиті...
Гойдає душі ув імлі...
Поганці, хоч тіла віддайте!
Оце, Європо, «мирні дні»...

ВОЛОДИМИР ПАРФЬОНОВ народився 22 лютого 1994 року в педагогічній родині (м. Бар, що на Вінниччині), здобув освіту редактора, поліграфіста, нині студіює філологію в Вінниці, певний час працював за кордоном. Поет, декламатор, репер, пов'язаний з літературно-мистецькими формаціями «Інверсія серця», «Стумове коло», «Первоцвіт», «Автограф». Учасник багатьох щорічних обласних мистецьких нарад творчої молоді на садибі Михайла Коцюбинського у Вінниці, конкурсу однієї поезії «Малахітовий носоріг», лавреат і володар срібла в поетичних батлах на фестивалі-міжнароднику «Підкова Пегаса», Всеукраїнського конкурсу «Шевченкова весна» та ін. Його творча доля свого часу була пов'язана з літоб'єднанням імені Василя Стуса (керівник Василь Кобець). Віталій Борецький відібрав ряд віршів Володимира

Парфьонова до альманаху «Експрес-«Молодість». Зоя Тищенко після записів «Світлиці» та «Із поетичного щоденника» на Вінницькому обласному радіо назвала його юним Сосюрою, бо переважно молодик пише про кохання, дуже рефлексійно, спазматично, відчайдушно. Кохання у всіх його формах – від платонічного обоження античної красуні до розхристаної пристрасті, оповитої романтичними фантазіями, колючою іронією, скепсисом, ось чим упивається муза юнака. Щастя і розлука, фетиш тілесного, страх перед духовним, зневага до раціонального та конструктивного – усе це знайдемо в ритмізованих і в римованих віршах подолянина.

Володимир Парфьонов і справді зачитувався віршами про любов молодих Павла Тичини, Володимира Сосюри, Максима Рильського, сонетами Вільяма Шекспіра в перекладах Дмитра Павличка. Згодом, під час вивчення історії української літератури в вищому навчальному закладі, захопився творчістю українських футуристів Гео Шкурупія та Михайля Семенка, еротичною збіркою Дмитра Павличка «Золоте ябко». У його віршах спостерігається значне хитання між модернізмом і постмодернізмом, між традиційним і білим віршами, між фантазуванням і реальністю, між емоційними ширістю й агресією. Читач відразу помітить образи-символи вічності, смерті, материнства, образи-антагонізми – любов і ненависть, зраду й вірність, гріх і покуту.

Особливість нерівного, розхристаного й епатажного таланту Володимира Парфьонова в тому, що він відкритий не лише до діалогу, а й до сприйняття будь-чого, незалежно від того, чи це вплив артефактів, феноменального, класики мистецтва й філософської думки, чи це вплив трешу, кітч, позакультурних елементів, які спотворюють рядки, віддаляючи їх від мистецької якості. Молодика завжди притягували трагічні долі та способи життя Олександра Пушкіна, Сергія Єсеніна, Андрія Головка, Поля Верлена й Артюра Рембо, Володимира Маяковського і Лілічки, а відтак історія митців Сіда і Ненсі лягла в основу однієї з поезій, де він приміряв долі цих трагічних постатей на свого ліричного героя і на його кохану. Та й загалом, у творах чимало розповідей про асоціальні елементи (для авангардистів і для пост авангардистів це своєрідний фетиш) – у віршах живуть неформали, нігілісти, божевільні, повії, алко- й наркозалежні.

Зачитавшись любовними віршами свого літературного кумира Володимира Сосюри, Володимир Парфьонов переніс у свої вірші не лише легкість висловлювання, рівність і красивість ритмомелодики, а й традицію присвячувати вірші жінкам у такий спосіб, аби кожна себе бачила всюди й не підозрювала, що в поета з'явилося нове захоплення. Тому вірші переповнені неоромантичним пафосом, постсимволістськими картинками-мозаїками, мішурою та брутальністю, а також сентиментальністю й експресіоністськими спазмами, оформленими в багатоступеневих риторичних питаннях, заглибленими в контекст. Вірші схожі на думи й на саги, а також на балади; автор прагне будь-що дивувати й навіть шокувати несподіваними інтонаційними, тематичними, образно-символічними контрастами й натуралістичною відвертістю.

Іноді вірші є нанизуваннями образів, іноді вони настільки наративні, що переходять у поезію в прозі. Саме тому Володимир Парфьонов і перейшов до створення «брудних» реперських текстів – у царині вірша. Чи це римовані строфи, чи верлібри, є закони й традиції, яких подолянини не хочеться дотримуватися. А ще він є любителем алюзій, але не на твори української чи світової літератури, а на українські, російські та англомовні рок-балади.

ВОЛОДИМИР ПАРФЬОНОВ
 «І ПОЛУМ'ЯМ ПАХНЕ ТРАВА...»

Люблю я ловити
 твої випадкові погляди.
 І нехай у нас
 досить різні світогляди,
 від однієї посмішки,
 віриш, стане гірше.
 Я дочитаю,
 а ти попроси ще почитати вірші.
 Байдуже,
 хто був тут із тобою до мене,
 хтось же буде пізніше...
 Як сказав Ніцше... Або ...
 якби сказав Ніцше:
 у твої очі можна дивитись вічність.
 Якби ти була однією з емоцій,
 я би назвав тебе – Ніжність.
 Можливо, не побачиш себе
 серед літер і звуків,
 у нас не буде гучного весілля,
 іпотеки та внуків,
 бо моє серце
 вже потребує дбайливих оглядів.
 Та я просто щасливий від
 твоїх випадкових поглядів.

Шукаю в темряві очі,
 очі етнічного кольору.
 Шукаю губ діалектику,
 звучного львівського говору.
 Шукаю думи Шевченкові,
 сумом написані болісно.
 Шукаю за вікнами Батьківщину,
 з якою тепер ми порізно.

Шукаю в темряві голос,
 знаходжу лиш пустку й тишу.
 Цю пустку ховаю в собі та
 після себе залишу.
 На серці моєму голкою
 вона вишиває ранки.
 Я завтра їх усі залікую
 орнаментами вишиванки.

А ми по різні боки для весни.
 Ти – пізня, а я – надто ранній.
 І ці порізи від ножів, хіба ж то рани?

Цікаво, чи ти думаєш про мене
 хоча би раз у рік?
 Я ранній сніг,
 уже й попідвіконню стік.

А далі – із твого життя.
 Лише сліди на кулаці.

Та все ж таки зустрінемося:
 на вулиці, в кафе, у телефонній будці...

Ти надто пізня, моя весна.
 Я – надто ранній.
 Мені сказали у кіоску –
 усі вмирають рано...

Коли помирає поет,
 плаче сльозами стежка,
 якою ходив додому.

Коли помирає поет,
 плачуть сльозами дерева,
 що батько садив малому.

Коли помирає поет,
 плаче сльозами хата,
 яку мати білила.

Коли помирає поет,
 плаче сльозами сонце,
 і хмари тоді – вітрила.

Коли помирає щось
 рідне душі поета,
 плачуть рядками вірші,
 плачуть малі терцети.

Насправді жінка – то бандура,
 її душа – тоненькі струни,
 а чоловік – то бандурист;
 сумна душа та мужні руки,
 щипком бере високі ноти.

Арпеджіо – анданте – форте;
 по струнах вільно ходять руки...
 Солона ! Свіжа кров на грифі...
 Муки...

Насправді жінка – то бандура,
 її душа – тоненькі струни.
 Це ж Богом дані бандуристу пальці
 трагічно грати на бандурі.

Слабкий. Альбоми – на смітник.
 Ще в об'єктиві бачу душі.
 Та знаю, я лише сірник,
 урешті-решт згоріти мушу.

Трамвай поїде без людей,
без колії та без маршруту,
бо я чаклую, я Морфей,
на очі висиплю отруту.

Я виб'ю вікна, я де Сад,
маркіз і троль. Жіронди, зради.
Якщо не зможу снігом стати,
то випаду, як білий град.

Запам'ятаю все й усіх,
і декольте, що тисне груди.
Продовження мені не буде.
Я радий, що зриваю сміх.

Спробуй мене на смак –
терпкий, неначе хурма.
Виплюнеш, скажеш «дарма».
Хіба не так?

Спробуй мене на смак,
запий синтетичним чаєм,
увімкни щось із класики.
Усе – як у казочці про Івасика.
У пічку –
і пропадемо або програємо.

А я? Та не вартий...
Той, хто писав про віночок
перший-останній рядочок.
Рима завжди на варті –
з фартом.
Не хотілося куштувати?
Любо щось і без правди?
Справді від цього рада?
Мені вже таким не стати...
До страти...

Спробуй мене на смак.
Гіркий, неначе отрута.
Іншим уже не бути.
Хіба ж у снах...
Спробуй мене на смак!
ніч нас у даль несе.

Я лежав на ліжку і дивився,
як падає перший сніг,
наче дівчина вперше
знімає тоненьку блузку.

Очі не бігають –
тільки шукаю в підлозі діру.
Руки тремтять не зі страху,
просто холодно.

Я лежав на ліжку,
намагався почати розмову
зі снігом.
Він мовчав не тому,
що сказати не міг,
а тому що падав.
Ніби дівчина
вперше оголює ребра
й мовчить,
розстебаючи гудзик,
не зводячи погляд.

Я на ліжку лежав,
а зі мною лежала тиша.
Наче дівчина вперше
під ковдру лягла...
Йй тремтіли коліна...
Залишила сліди –
на простирадлі зі снігу.

Коли фільтр стискаєш губами,
то нерви давно на гранях.
А дим не лікує серце,
де в тебе відкрито й рана по рани.

Коли прокидаєшся сам від того,
що сниться щастя,
не боїшся, що вже не добігти,
боїшся, що можеш упасти.

Коли купами слів під горло,
а сьоме й четверте – брехливі,
то вже не чекаєш сонця,
що має змінити зливу.

Коли немає кому сказати,
окрім диктофона, єдиного друга,
тоді розумієш – зайвою
була третя дівчина, сьома смуга...

Коли холодно в місті стало
й дотики всі завмерли,
ураз розумієш –
щастя люди самі попід вечір стерли.

А знаєш, я ніколи не кричав,
що патріот,
а мовчки схрещував пальці
й вірив у долю.
Скільки ще болю,
щоб серцю на волю?

Стою на своєму –
сотні говорять, що вже ідіот.
Стою на своєму,
як люди стоять на майдані, –

тільки прапор у серці;
душа – старий колізей.
Ці видноколи належать народу,
а ще – сотням чужих людей.

Деякі з нас
за гроші
стоять у тумані...
Рани.
Я ніколи не бив себе в груди –
мовчав...
Не завжди розумів,
що кричати самому несила,
і мене якось так по життю,
мов корабель, носило.

Частинка моя
у доволі різних речах:
у шматочку паперу,
де знаків і слів завше мало,
у пісні, котру я писав
попід зоряним небом один,
у хаті старій,
у калині,
що сперлась на тин,
у країні руїн,
яку люди
за гроші здали -продали ...

ти могла б запитати у майя
чи вони про кохання щось знають
і доки я вірші короткі читаю
завари мені чорного чаю

я всі до єдиного дотики
передам разом із римами подумки
і на кожній своїй новій
я шукаю знайомі родимки
докупи складаю літери
бо всі її чоловіки після мене мічені

вірші про неї
в моєму блокноті інтуїтивні лідери
прочитаю тобі їх іще раз
ти свій улюблений вибери
знаю який ти вибереш
це нелегітимні вибори

колись поет хотів
навчити пінгвіна літати
мої зізнання в коханні літоти
а всі поцілунки травми
тому про кохання спитайся у майя
бо я насправді нічого не знаю
про твоє загадкове кохання

не знаю як описати життя
для своєї чергової поезії
був серед тих поетів
які рідко бувають тверезими
тому краще вам розкажу про те
куди ноги носило
і чому я міг опиратись
тільки на власні сили
вулиця взяла своє
інфікувавши мене хіп-хопом
так і змінював місто за містом
добираючись автостопом
брав участь у батлах
у клубах проводив вечірки
де дівчата ведуться на гроші
продаються за модні ганчірки
і кожний зухвало в обличчя
казав компліменти огидно
та коли мені було важко
їх усіх уже не було видно

можу ще розказати
чий чоловіком хотів я стати
але не буду про неї
адже хочеться жити без матів
я бачив такі місця
котрі краще б ніколи не бачити
люди мінялись поряд
наче виходили гаджети
коли ж кортіло кричати
рятували тільки блокноти
бо люди це тільки люди
а літери знають хто ти
та й будь-які звуки серця
переводяться в кіловати
а я ж досі не сказав дякую
тій котра вчила мене римувати

моє життя – корабель у рейсі
куди понесуть вітрила
ніколи не говорив
але ти все таки
в мені щось відкрила
люди різко міняються
це щось таке наче кидок кобри
але завжди повертаються
в ті місця де їм було добре

Список використаних джерел

1. Антологія української поезії Українська Радянська поезія. / Твори поетів, які ввійшли в літературу після 1958 р. Ред. кол. Том 6. К. : Дніпро, 1986. 400 с.
2. «Болить душа в краплині слова...» Поезія / Вінниця : ПрАТ «Вінницька обласна друкарня», 2018. 132 с.
3. Бондар-Терещенко І. Текст 1990-х: герої та персонажі. / І. Бондар-Терещенко. Тернопіль : Джура, 2003. 208с.
4. Борецький В. Від «Фати Моргани» до «Мантри-омани» / В. Борецький // Експрес – «Молодість 2». Альманах. Вінниця, 2011. 276с. С. 3-4.
5. Войтович В. Українська міфологія / В. Войтович. К. : Либідь, 2005. 664 с.
6. Гундорова Т. І. Післячорнобильська бібліотека. Український літературний постмодернізм. Видання друге, виправлене і доповнене. / Т. І. Гундорова. Київ : Критика, 2013. 263 с.
7. Гундорова Т. І. Транзитна культура. Симптоми постколоніальної травми. / Т. І. Гундорова. Київ : Грані-Т, 2013. 548 с.
8. Гнатюк О. Нове обличчя української літератури / О. Гнатюк // Між літературою і політикою, К. : Дух і літера. 2012. С. 128 – 133.
9. Гнатюк О. Прощання з імперією. Українські дискусії про ідентичність. / О. Гнатюк. Київ: Критика, 2005. 528 с.
10. Голобородько Я. Артеграунд. Український літературний істеблішмент. / Я. Голобородько. Київ : Факт, 2006. 160 с.
11. Даниленко В. Г. Лісоруб у пустелі: письменник і літературний процес. / В. Г. Даниленко. Київ: Академвидав, 2008. 352с.
12. Дністрове гроно: Збірка / Н. Гнатюк, Т. Ковальський. К.: «Хай-Тек Прес», 2015. 448 с.
13. Експрес «Молодість». Альманах. [Упоряд. В.Борецький]. Вінниця : ФОП Данилюк В. Г., 2010. 324 с.
14. Експрес «Молодість». Альманах. / Упоряд. Борецький В. В. Вінниця : ФОП Рогальська І. О., 2011. 276 с.
15. Експрес «Молодість». Альманах. / Упоряд. Борецький В. В. Вінниця, 2012., №3. 268 с.
16. Експрес «Молодість». Альманах. / Упоряд. Борецький В. В. Вінниця, ФОП Рогальська І. О., 2013. 252 с.
17. Експрес «Молодість». Альманах. / Упоряд. Борецький В. В. Вінниця, ФОП Рогальська І. О., 2015. 304 с.
18. Захід – Схід: мистецько-літературний портал. Режим доступу: <http://www.zahid-shid.net/index.php?rt=main>
19. Зборовська Н. Код української літератури: Проект психоісторії новітньої української літератури. Монографія / Н. Зборовська. К. : Академвидав, 2006. 504 с.
20. Зимова вишня. Збірка поезій подільських авторів. Упорядник Гарвишко-Бабічева А. Г. Вінниця : «Вінницька гезета», 2016. 127 с.
21. З іменем Кобзаря. Вінничани про Тараса Шевченка / Упорядник А. М. Подолинний. Вінниця: Консоль, 2013. 304 с.

22. З-понад Бугу й Дністра: Літературно-мистецький альманах. Випуск 1 / Від. ред., упоряд. В. С. Василенко. Вінниця : ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 2011. 126 с.
23. З-над Божої ріки. Літературний біобібліографічний словник Вінниччини / Упорядкування і загальна редакція А. М. Подолинного. Вінниця : Континент-ПРИМ, 2001. 408 с.
24. Золота пектораль: літературно-мистецький альманах. / Упорядник В. Д. Кобець. Вінниця: Континент-ПРИМ, 2002. 208 с.
25. «Інверсія серця» – із покоління двотисячників: Хрестоматія зі сучасної молодшої української літератури / Упорядкування, вступна стаття, біографічні та літературно-критичні статті Ірини Зелененької. Вінниця : ТП «Едельвейс і К», 2016. 226 с.
26. Історія української літератури ХХ століття. / За редакцією В.Дончика. К.: Либідь, 1998. 456 с.
27. Історія української літератури: ХХ – поч. ХХІ ст. : навч. посіб. : у 3 т. / за ред. В. І. Кузьменка. К. : ВЦ «Академія», 2017. Т.3. 544 с.
28. Contemporary Ukraine on the Cultural Map of Europe. Ed. by L.M.L. Zaleska Onyshkevych and M. G. Rewakowicz.. M. E. Sharpe, 2009.
29. Квіт подільського слова. Антологія творів сучасних письменників Вінниччини / Під редакцією Рабенчука В. С. Вінниця : ТОВ «Консоль», 2010. 544с.
30. Краса України: Твори поетів і фотохудожників Вінницької, Тернопільської та Хмельницької областей про рідне Поділля / Під редакцією Б. Бастюка, В. Рабенчука, М.Федунця. Вінниця : ДЦ «ДКФ», 2006. 160 с.
31. Куцевол О. М. Теоретико-методичні основи розвитку креативності майбутніх учителів літератури: монографія. / О. М. Куцевол. Вінниця : Глобус-Прес, 2006. 348 с.
32. Лебединцева Н. М. Сучасна українська література: Навчальний посібник. / Н. М. Лебединцева. Миколаїв : Вид-во МДГУ ім. Петра Могили. 2007. – 300 с.
33. Лексикон загального та порівняльного літературознавства. Ред.: А.Волков, О. Бойченко, І. Зварич, Б. Іванюк, П. Рихло. Чернівці: Золоті литаври, 2001. 636 с.
34. Літературно-мистецька Ямпільщина: антологія / Упоряд. Н. Гнатюк, Т. Ковальський. К. : Хай-Тек Прес, 2015. 448 с.
35. Mark Andryczyk. The Intellectual as Hero in 1990s Ukrainian Fiction. Toronto: University of Toronto Press, 2012.
36. Мала українська енциклопедія актуальної літератури, Плерома, 3, проект Повернення деміургів. Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 1998. 287 с.
37. Мельник В. Відближення: з літературної критики 2000-х. Вінниця : ФОП Рогальська Р. І., 2010. 200 с.
38. «Ми в дорогу вийшли на світанні». Літературно-мистецький альманах: Голоси ХХІ століття. / Ред. В. Д. Кобець. Вінниця, ФОП Данилюк В. Г., 2009. 288 с.
39. «Миле серцю Поділля». Поетична антологія. Вінниця: Книга-Вега, 2006. 160 с.
40. Митці слова Вінниччини. До 45-річчя обласної організації НСПУ: довід.-хрестом. Вид. / Упорядник А. М. Подолинний. Вінниця : Консоль, 2015. 224 с.
41. Молоде пагіння Подільського поетичного саду / Передмова Ірини Зелененької

- / І. А. Зелененька // Вінницький край, 2014, №3. С. 11-16.
42. Небесна Сотня: антологія майданівських віршів. / Упорядник Леся Воронюк. Львів: Книжковий дворик, 2014. 400 с.
43. Павлюк І. Інтимне дихання епохи. Статті, рецензії, інтерв'ю (1994 – 2010 рр.). / І. З. Павлюк. Том І. Тернопіль : «Астон», 2016. 736 с.
44. Павлюк І. Інтимне дихання епохи. Статті, рецензії, інтерв'ю (2010 – 2015 рр.) / І. З. Павлюк. Том ІІ. Тернопіль : «Астон», 2017. 704 с.
45. Павлюк І. Інтимне дихання епохи. Монографічні дослідження, статті, рецензії, інтерв'ю (1997 – 2017 рр.). / І. З. Павлюк. Том ІІІ. Тернопіль : «Астон», 2017. 720 с.
46. Павлюк І. З. Митець-Влада-Преса: історико-типологічний аналіз: Монографія. / І. З. Павлюк. Луцьк : Надстир'я, 1997. 112 с.
47. Подільське перевесло: Літературно-мистецький альманах. Вип.2. / Упорядник Т.Яковенко. Вінниця : ТОВ «Консоль», 2009. 175 с.
48. Подільські криниці: хрестоматія з л-ри рід. краю / Упоряд., вступ. сл., бібліогр. довідки та матер. до літ. карти А. М. Подолинного. Вінниця, 2001. Вип. 2. 600 с.
49. Подолинний А. М. Жити Україною. Статті, рецензії, есе. / А. Подолинний. Вінниця : ПП «Едельвейс і К», 2007. 306 с.
50. Презентація орлиного польоту. Літературно-мистецький альманах / Ред. і передмова Василя Кобця. Вінниця : ФОП Данилюк В.Г., 2009. 200 с.
51. Русалка Дністрова: літературно-краєзнавчий збірник; упорядник М. Ф. Каменюк. Вінниця : Діло, 2013. 400с.
52. Словник символів культури України / За загальною редакцією В. Коцура, О. Потапенка, М. Дмитренка. К. : Міленіум, 2002. 260 с.
53. Семенов О. М., Базиль Л. О. Мовно-літературна освіта в Україні: погляд крізь роки. / О. М. Семенов, О. М. Базиль. Навчальний посібник. К. : Фенікс, 2008. 240 с.
54. Сімнадцяте вересня. Літературно-мистецький альманах. / Упорядкування В. Д. Кобця. Вінниця: Континент-ПРИМ, 2002. 208 с.
55. Стус В. Палімпсест: Вибране. / Васил Стус. К.: Факт, 2003. 432 с.
56. Стоголосья: поетична антологія Вінниччини ХХ ст. / Упорядк., вступ. слово «Лети ж, рідне слово», біогр. довідки А. М. Подолинного. Вінниця : Континент-ПРИМ, 2002. 432 с.
57. Сучасні письменники України: бібліографічний довідник / Упор. Анатолій Гай. Київ : Київське обласне творче об'єднання «Культура» ; Біла Церква : Буква, 2013. 587 с.

ПРО АВТОРА-УПОРЯДНИКА

ІРИНА ЗЕЛЕНЕНЬКА – кандидат філологічних наук, старший викладач кафедри української літератури факультету філології й журналістики імені Михайла Стельмаха Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Викладає у вищій школі України із 2001 р. (Барський автомобільно-дорожній технікум Національного транспортного університету, Барський гуманітарно-педагогічний коледж імені Михайла Грушевського, Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка). Авторка літературознавчих розвідок про образний лад і поетикальні особливості творів дисидентів, учасників руху опору, поетів «київської школи», статей про літературу української еміграції, про літературно-художню творчість українських воїнів різних часів, а також про поезію останньої третини ХХ століття в Україні та про творчість подолян-сучасників.

Авторка першої в Україні літературознавчої монографії за творчістю поета-дисидента Тараса Мельничука, лавреата Шевченківської премії («Чиї це ілюзії стенають плечима, якого народу?»): Тарас Мельничук і літературний процес 60-90-х років ХХ століття в Україні» (2008)), дисертації на здобуття ступеня кандидата філологічних наук «Образна система лірики Тараса Мельничука» (2009), хрестоматії молоді поезії з Поділля «Інверсія серця: із покоління двотисячників» (2016).

Письменниця, літературознавиця, авторка чотирьох книг лірики, до лав Національної спілки письменників України прийнята як авторка книг поезії та літературної критики. Статті Ірини Зелененької про сучасне українське письменство надруковані в таких знакових виданнях: «Експрес «МОЛОДІСТЬ», «Вінницький край», «Форма(р)т», «Русалка Дністровая», «З іменем Кобзаря», «Дністрове гроно», «З-над Бугу й Дністра» та ін. Голова оргкомітету серії всеукраїнських та міжнародних конференцій: «Мова твору в контексті проблем її вивчення», «Художня творчість у контексті проблем її вивчення: Михайло Коцюбинський і Східне Поділля», «Художня творчість у контексті проблем її вивчення: екологія душі, екологія планети» та ін.

Дипломант міжнародного конкурсу «Гранослов» (2001), лауреат «Подільської пекторалі» (2009). Керівник літературно-мистецької студії «Інверсія серця», співкерівник нарад творчої молоді на Поділлі, член журі всеукраїнських і міжнародних літературно-мистецьких конкурсів («Гранослов» та ін.). Учасниця та науковий експерт усеукраїнських та міжнародних літературно-мистецьких свят, фестивалів і науково-просвітницьких проєктів: «Гранослов запалює зірки», «Підкова Пегаса», «Умань-фест», «Сили вітру», «Малахітовий носоріг», Кіплінг-фест, «Лісова пісня», «Русалка Дністровая», «В сім'ї вольній, новій», «Покрова», «Барські читання», «Стус-фест».

Дослідження подільської поезії від Василя Стуса до неоавангардистів має вишукану й непретензійну назву «Подільські Божичі» – тут літературознавиця Ірина Зелененька продовжила традицію професора Анатолія Подолинного та його багатющого словника белетристичної культури нашого краю «З-над Божої ріки», традиції науково-критичних праць Бориса Хоменка, а також дотична до поглядів Ігоря Павлюка, Тетяни Яковенко, Віктора Мельника, Вадима Вітковського, Михайла Каменюка та ін. Божичі – отже, земляки, котрі з-над Божої ріки, подоляни. Авторка праці прозора натякає й, урешті, доводить у цікавих розвідках, що ті покоління зі своїми переживаннями, котрі вона дбайливо досліджує, чинили й чинять спротив усілякій штучності, вульгарису, совковості й заангажованості, знаходяться у фарватері власної європейської самості й, разом із тим, етнічно не знебарвлені, а отже, оригінальні.

Вікторія Ткаченко

ПОДІЛЬСЬКІ БОЖИЧІ

Посібник-хрестоматія

Фотографії на обкладинці Ірини Меснянкіної

Комп'ютерна верстка Володимир Шарко

Підписано до друку 31.05.2019.
Формат 60x84/8. Папір офсетний.
Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний.
Друк. арк. 41,5. Умов. друк. арк 38,59.
Обл.-видавн. арк. 25,39.
Наклад 205 прим. Зам. № 380.

Віддруковано з оригіналів замовника.
ФОП Корзун Д.Ю.
Свідоцтво про державну реєстрацію фізичної особи-підприємця
серія В02 № 818191 від 31.07.2002 р.

Видавець ТОВ «ТВОРИ».
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до
Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів
видавничої продукції серія ДК № 6188 від 18.05.2018 р.
21027, а/с 8825, м. Вінниця, вул. Келецька, 51а.
Тел.: (0432) 69-67-69, 603-000,
(096) 97-30-934, (093) 89-13-852.
e-mail: tvoru@tvoru.com.ua
<http://www.tvoru.com.ua>